HARRO VON SENGER

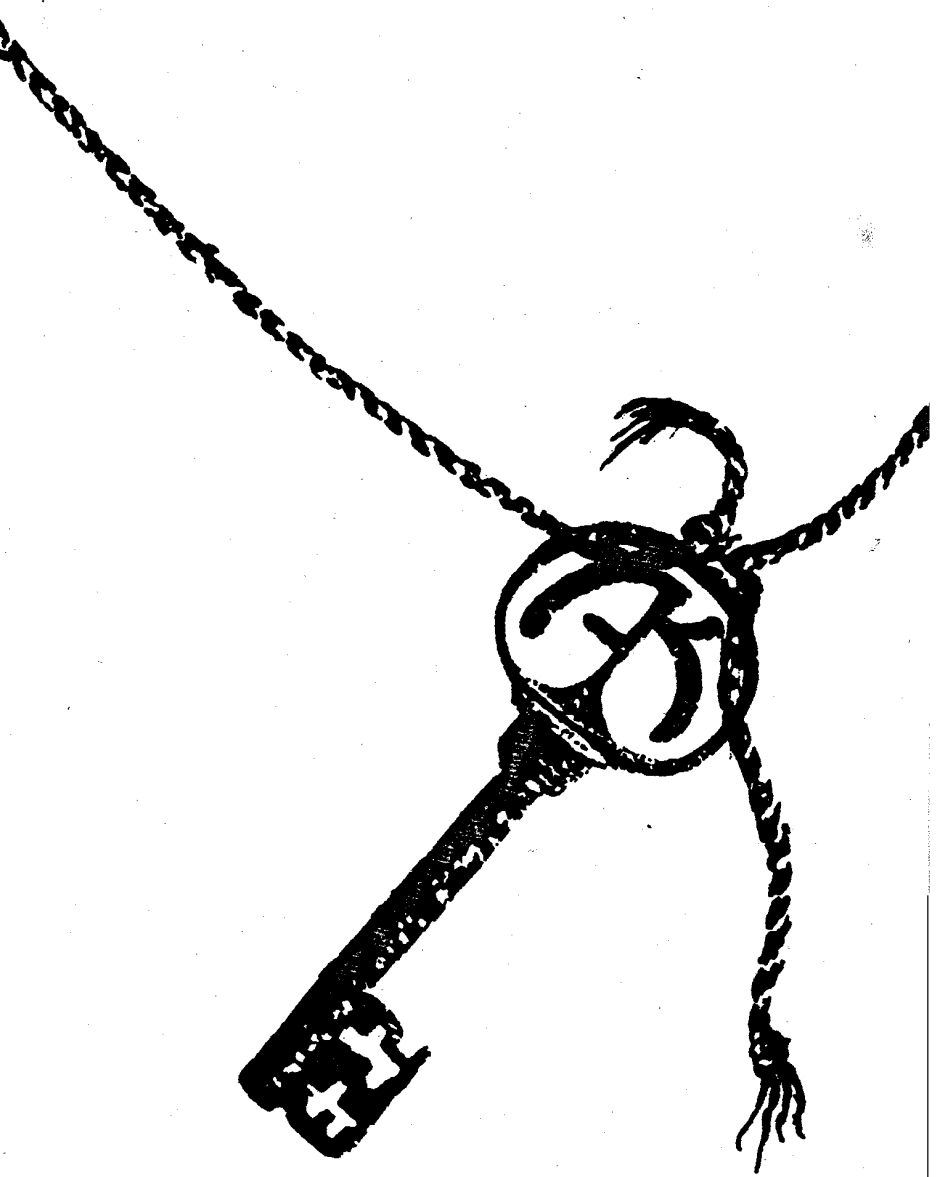
SAVAŞ HİLELERİ

STRATEGEMLER

"hayatta kalmak, zafer kazanmak için taktikler"

ANAHTAR KİTAPLAR

POLİTİKA-STRATEJİSİ DİZİSİ

Kültür
Kapısını

Açar.

ANAHTAR KİTAPLAR YAYINEVİ

Klod Farer Cad. İletişim Han No:7 Kat:2 34400 Cağaloğlu-İstanbul
Tel.: (0.212) 518 54 42 Fax: (0.212) 638 11 12
e-mail: e-anahtar @ excite.com

Harro von Senger

SAVAŞ HİLELERİ

STRATEGEMLER 1

Çinliler'in Ünlü 36 Strategemi

Uzun süre gizli tutulan bu hileler
Batı'da ilk kez yayımlanmaktadır.

Almanca'dan Çeviren:
Mekin Özbalta

SAVAŞ HİLELERİ
Harro von Senger

Çeviren
Mekin Özbalta

Kitabın Özgün Adı
Strategeme

© Scherz Verlag, Bern, München, Wien,
Sekizinci Baskı 1992 basımından çevrilmiştir.

Yayın Hakları
© Scherz Verlag / 1991
Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığı ile,
Anahtar Kitaplar / 1995

Kapak Düzeni
İrfan Ertel

Kapak Film ve Grafik
Ebru Grafik

Baskı
Özener Matbaası

Birinci Basım
Mayıs 1996

İkinci Basım
2000

ISBN 975-7787-34-5

Harro von Senger

SAVAŞ HİLELERİ

strategemler 1

Çinliler'in Ünlü 36 Strategemi

ANAHTAR KİTAPLAR

Harro von Senger

İsviçreli ***Harro von Senger*** *1944 doğumludur. 1963'de Einsiedeln Benedikten lisesini bitirdi. Yüksek öğrenimini Turku/ Finlandiya (1966) ve Cambridge'deki St. John Koleji'nde (1968) tamamladı. 1969'da Zürih Üniversitesi'nde hukuk doktorasını verdi. 1971'de Zürih'de savcı oldu. 1981'de Freiburg Üniversitesi'nde sinoloji doktoru ünvanını aldı.*

1981'de Zürih Üniversitesi'nde sinoloji (Çin uzmanı) doçenti olarak çalışmaya başladı. 1982'den beri Lozan'daki İsviçre Karşılaştırmalı Hukuk Enstitüsü'nde Çin ve Japon hukuku üzerine çalışmaktadır.

Harro von Senger 1989'dan beri Freiburg Üniversitesi'nde sinoloji profesörü olarak görev yapmaktadır.

Uzak Doğu'daki hukuk, dil ve kültür öğrenimini 1971-1973 arasında Ulusal Tayvan Üniversitesi ve Taipeh'deki Tayvan Üniversitesi'nde, 1973-1975 arasında Ulusal Tokyo Üniversitesi ve Takushoku Üniversitesi'nde, 1975-1977 arasında Pekin Üniversitesi'nde yaptı. Pekin Üniversitesi'nde tarih, felsefe ve Çin dili edebiyatı, Çin tarihi (1976) ve Çin felsefesi (1977) üzerine çalıştı.

Harro von Senger'in 10 kitabı ve çok sayıda yazısı bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ: Bir Strategem: Savaşta Kent Kapılarını Açık Bırakmak 17
Bir Başka Strategem: Arazinin Çevresini Ölçmek Suretiyle Eve Kuma Getirmek 19

GİRİŞ: Bir Sözcük Keşfedildi 20

Saygıdeğer Bay Tan'ın 36 Strategemi 23
Yüzyılların Kristalizasyonu 25
Çin Strategem Edebiyatının Gelişimi 27
Strategemlerin Dünyası 30

STRATEGEM NR.1
İmparatoru Yanıltmak ve Denizi Aşmak 36

1.1 Deniz Üstündeki Ev 36
1.2 Deniz Üstündeki Ahşap Kent 38
1.3 Dedektif Gibi Çalışan Bir Sinolog 40
1.4 Söz Bozma 42
1.5 Kent Kapısı Önünde Atış Tâlimi 50
1.6 Sui Devleti Generali He Ruobi'nin Birliklerine Yer Değiştirtmesi ... 51
1.7 Dilsel Kılıklara Bürünmüş Strategemler 51
1.8 Kızıl Bayrak Sallarken, Aslında Kızıl Bayrağa Karşı Olmak 52

STRATEGEM NR.2
Zhao'yu Kurtarmak İçin Wei'yi Kuşatmak 56

2.1 Orduyla Boş Bir Yere Gitmek 56
2.2 Doluluk ve Boşluk 58
2.3 Konfüçyüs Öncesi Zamandan 59
2.4 Taiping İsyancıları ve Deng Xiaoping'in Birlikleri 60
2.5 Tayvan'da 2 Numaralı Strategeme Göre Yapılan Güncel Analizler 61

STRATEGEM NR.3
Başkasının Hançeriyle Öldürülmek 62

3.1 Cepheye Hile İle Adam Celbetmek 63
3.2 Ammonitler'in Kılıcıyla 70

3.3 Loki'nin Oku Hödur'un Kalkanında 71
3.4 İki Şeftali Üç Şövalyeyi Öldürüyor 72
3.5 Cesur Terzi Çırağı ve Devler 75
3.6 Prens Huan'ın Gömülü Belgeleri 77
3.7 Xi Yuan'dan Silah Armağanı 78
3.8 Kızıl Duvar Önündeki Savaş 79
3.9 Yaşlı General Lian Po ve Gözükara Zhao Kuo 80
3.10 Wei Xiaokuan'ın Öldüren Şarkısı 81
3.11 Stalin Almanlar'ın, Almanlar Stalin'in Hançeri Oluyor 81
3.12 Wang Xifeng ve İki Metres 83
3.13 Rong Guotuan'ın Masa Tenisindeki Zaferi 85
3.14 Rakip Firma Baskısı 86
3.15 Yere Devrilinceye Kadar Öfkeden Kudurmak 86
3.16 Dörtlü Komite (Çete) 87
3.17 Dürrenmat Örneği 88
3.18 Film Senaryolarına Tehlikeli Övgü 88
3.19 Kuklanın Kuklası 89
3.20 Han Çağının Trompetçisi 89

STRATEGEM NR. 4
Yorgun Düşmanı Sükûnetle Beklemek 92

4.1 Guiling Olayı 93
4.2 Mailing'de Pusuya Yatmak 93
4.3 Çan Kay Şek'in Yenilgisi 94
4.4 Mao'nun Onaltı İdeogramı, Gerilla Savaşı Formülü 94
4.5 Jom-Kippur Savaşı'ndan 95
4.6 Düşmanı Uzun Süre Ayakta Tutmak 96

STRATEGEM NR. 5
Hırsızlık Yapmak İçin Yangından Yararlanmak 97

5.1 Parıldayan Güzel Elbise 97
5.2 Guo Jian'ın Sabrı 99
5.3 Bir şeye Karışmadan 99
5.4 Başarırsan Hükümdar, Başaramazsan Hırsız Olursun 100
5.5 Paylaşılmış Topraklar 101
5.6 Afganistan, Kasım 1979 101

5.7 İlyas'ın Bitkinliği 102
5.8 Koreli Ümmi 102
5.9 Suda Sürüklenen Sepetler 104

STRATEGEM NR.6
Doğuda Gürültü Etmek, Batıda Saldırmak 105

6.1 Tehlike ve Angarya 106
6.2 Sahte İttifak 107
6.3 Irınağı Gizlice Geçmek 107
6.4 Yanıltılan "Sarı Türbanlılar" 108
6.5 Eriha'nın (Jerico) Trombonu 108
6.6 Cin Görüşlü General Zhou Yafu 109
6.7 Napoleon İrlanda'ya Doğru Sefere Çıkıyor 110
6.8 Zhu'nun Sürprizi 110
6.9 Mao'dan Dört Kez 111
6.10 Qiao Guanhua'nın Birleşmiş Milletler'deki Konuşması 112
6.11 Çin Yerine Kamboçya 112
6.12 Zhao Gai'yi Avlamak 113
6.13 Hem Doğu'da Hem Batı'da Gürültü Etmek 113
6.14 İllüzyonistler 115
6.15 Kulenin Tepesindeki Pingpong Topu 115

STRATEGEM NR.7
Bir Hiçten Bir Şey Yaratmak 116

7.1 Askerler Yerine Korkuluklar 117
7.2 Kore Savaşı'ndan 118
7.3 Zürihli Kadınların Dev Ordusu 119
7.4 Anibal'in Öküzler Ordusu 119
7.5 Hurafe Yoluyla Elde Edilen Güç 121
7.6 Beyaz Gökler İmparatoru 122
7.7 Vietnamlılar'ın Ağaçtan El İlânları 122
7.8 Jin'e Seyahat 123
7.9 Köpek Ölüsüyle Kocaya Ders Vermek 125
7.10 Anneyi Öldürmek Suretiyle Karıya Ders Vermek 126
7.11 Mösyö dö Pourceagnac'ı Ancak Kaçmak Kurtarır 132
7.12 Tehlikeli Şiirler 133
7.13 Deng Xiaoping'den Yalınayak Hekimlere Bez Ayakkabı 135

7.14 Yunnan'da Suçlu Damgası Yemek 137
7.15 Yazıda Anılmayan Meslekler 138
7.16 Pu Bölgesinde Silahlı Kargaşa Çıkarma 138
7.17 Çin'in ve Pakistan'ın Atom Bombaları 139
7.18 Yue Fei'ye İsnat Edilen Suç 140
7.19 Üç Adam Bir Kaplan Yaratır 142
7.20 Söylenti Yayınada Dört Aşama 143
7.21 Söylentinin Sonu 144

STRATEGEM NR.8
Görünüşte Asma Köprüyü Onarmak, Fakat Gizlice Chencang'a Yürümek 145

8.1 Yanmış Tahta Asma Köprü 146
8.2 Yanıltsın Diye Düşman Karşısında Siper Alma 149
8.3 Lü Meng'in Hastalığı 149
8.4 Di Qing'in On Günlük Molası 150
8.5 Calais yerine Normandiya 151
8.6 Çinlilerin 1979'daki Vietnam Seferi 152
8.7 Muhme Wang'a Yardım 154
8.8 Buda'nın Dişi 155
8.9 Çöpçatanlık 156
8.10 Buda'nın Kendini Kurban Etmesi 158
8.11 Eklektizm Eleştirisi 159

STRATEGEM NR.9
Karşı Kıyıda Yanan Ateşi Gözlemek 160

9.1 Zafer Kazanan Gözlemci 161
9.2 Ölüme Sığınma 162
9.3 Changchun'un 1948'de Fethi 163
9.4 Kolları Kavuşturup Seyretme 163
9.5 Tepede Oturup Kaplanların Kavgasını Seyretmek 165
9.6 Kızıl Tozdan Uzakta 169

STRATEGEM NR.10
Gülücük Arkasına Hançer Saklamak 170

10.1 Li Yifu ve Li Linfu 171
10.2 Tehlikeli Akrabalık 173

10.3 At Uşağı Hükümdar 174
10.4 Kaplanı Avlamak İçin Domuz Kılığına Girmek 175
10.5 Kentin Kapitülasyona Bağlanması Önerisi 176
10.6 Lukou'daki Komuta Değişimi 177
10.7 Sovyet ve Vietnam Dostluğu 178

STRATEGEM NR.11
Şeftali Ağacı Yerine Kuruyan Erik Ağacı 180

11.1 Strategemin Tarihi 180
11.2 Tehlikeli Akrabalık 181
11.3 Aldatılan Kabadayı 182
11.4 1898'deki Yüz Günlük Reform 185
11.5 Hükümdarın Elbisesini Giyme 186
11.6 Sahte Marki Giyotine Gidiyor 186
11.7 Çan Kay Şek'in Tutuklanması 187
11.8 Changsa'da Yangın 189
11.9 Nakışlı Kadın Ayakkabısı 190
11.10 Soyu Gizlice Devam Ettirmek 194
11.11 İnce Ruhtaki Sonsuz Acı 196
11.12 Kaypak ve Kararsız Hükümdar 197
11.13 General Tian Ji At Yarışında 200
11.14 General Tian Ji'nin Savaş Planı 200
11.15 Tang Hükümdarının Hesabı 201
11.16 Kızıl Ordu'nun Dinyeper'deki Zaferi 202
11.17 Zayıf Olanın Harika Silahı 203
11.18 Proleter Devletin Kapitalistlerle Yaptığı Anlaşmalar 204
11.19 Mao ve Model 206
11.20 Günlük Yaşamda Alçaklıklar 207

STRATEGEM NR.12
Koyunu Hafif Elle Alıp Götürme 208

12.1 Tian Rong'a Karşı Xiang Yu 210
12.2 Zhao'dan Yardım Arayışı 210
12.3 Moskova'ya Otuz Kilometre Kala 212
12.4 Uçkuruna Düşkün Prens 212
12.5 Kaplan Dağına Kolay Tırmanış 213
12.6 Kaçan Hükümdar 214

12.7 Zheng He'nin Yedi Deniz Seferi 215
12.8 Şeftalinin Olgunlaşmasını Beklemek 217
12.9 Hokkabazca İşler 217
12.10 Koyun Islahı 218
12.11 Kanatsız Uçan Kaşıklar 219
12.12 Alıp Götürülen İp 220

STRATEGEM NR.13
Yılanı Ürkütmek İçin Çayıra Vurmak 222

13.1 Sarsılan Vicdan 222
13.2 Yüz Kişiyi Uyarmak İçin Bir Kişiyi İdam Etmek 224
13.3 Maymunu Ürkütmek İçin Tavuğu Öldürmek 225
13.4 Arazinin Çevresini Ölçmek Suretiyle Eve Kuma Getirmek 227
13.5 Çıkar Yol Olarak Evlilik 227
13.6 Düşmana Bir Kadın Vermek ve Üstelik Bir Savaş Kaybetmek. 229
13.7 Tehlikeli Yaoshan Dağı 232
13.8 Uyanık Sima Yi 233
13.9 Kore'nin Chondong Platosu'ndaki Savaş 235
13.10 Yapay Paraşütçülere Açılan Ateş 236
13.11 Yüz Çiçek Rüyası 236
13.12 Maymunlar Kralının Geri Dönüşü 237
13.13 Bronz Serçe Köşkü 243
13.14 Peygamberin Bayrağıyla 247
13.15 Coşturucu Nutukla Kazanılan Sportif Zafer 248
13.16 Hile Düşkünü Tavşan 249
13.17 Desdemona'nın Mendili 255
13.18 Retorik Provokasyon 256
13.19 Kaba Evsahibi 257
13.20 Gracian'ın Kılavuzu 258

STRATEGEM NR.14
Ruhun Geri Dönüşü İçin Bir Ceset Ödünç Almak 260

14.1 Demir Koltuk Değneği 261
14.2 Genç Çoban Xin, Chu İmparatoru Oluyor 264
14.3 Wang Mang'ın Antikacılığı 266
14.4 Vietnamlılar'ın Tarihi Canlandırmaları 267
14.5 Yeni Halkçı İlkeler 268

14.6 Ölüsü Bile Düşmanı Yenmeye Yetti ... 269
14.7 Wei Hanedanı'ndan Jin Hanedanı'na ... 271
14.8 Yeniden İşlev Kazanan Mitras Kültü ... 272
14.9 Nostradamus İkinci Dünya Savaşı'nda ... 273
14.10 Konfüçyüs'ün Doğum Yerine Hac Ziyareti ... 274
14.11 Çin İmparatoriçesi ... 275
14.12 Şifalı Otu Değil, Suyunu Değiştirmek ... 276
14.13 Shu'ya Davet ... 277
14.14 584 Numaralı Plato Üzerindeki Sis ... 278
14.15 İş Yaşamından ... 278

STRATEGEM NR.15
Dağdaki Kaplanı Düzlüğe Çekmek ... 280

15.1 Gökler Hükümdarı'nın Oğluna Seyahat ... 281
15.2 Chen'deki Konferans ... 284
15.3 Muhatabı İyi Bilmediği Konuya Doğru Çekmek ... 285
15.4 Sun Ce'nin Yardım Arayışı ... 286
15.5 Chencang'da Kuşatma Altında ... 288
15.6 Sazan Balığı İçindeki Mektup ... 289
15.7 Suifendaianzi'de Toprak Reformu ... 293
15.8 Kent Duvarları Dibinde İkili Görüşme ... 294
15.9 Josua'nın Avı ... 295
15.10 Çocuk Düşüren Su Kaynağı ... 296
15.11 Fen Zeng'in Öfkesi ... 298
15.12 Arslan-Deve Sıradağlarına Çıkan Yolcu Kervanı ... 299
15.13 Güneyde Manevra, Kuzeyde Savaş ... 300

STRATEGEM NR.16
Bir Şeyi Yakalamak İstiyorsan, Önce Onu Serbest Bırakmalısın ... 302

16.1 Dostluk Kurarak Zafer Kazanma ... 303
16.2 Hükümdar Menghuo'nun Yedi Kez Azat Edilmesi ... 306
16.3 Mao ve Savaş Tutsakları ... 319
16.4 Saldırı Olarak Geri Çekilme ... 321
16.5 Kurtuluş Çaresi Giyotin ... 321
16.6 Zorlu Çöpçatanlık ... 322
16.7 Rafsancani ve Amerika'nın Armağanı ... 326

16.8 Serbest Bırakılan Koca Katili 327
16.9 Balerinin Seyahati 331
16.10 Shang Yang'ın Konfüçyüsçü Uyku Hapları 333
16.11 İş Yapanı Dokuz Köyden Kovarlar, Yapmayanı Baş Tacı Ederler 335
16.12 Son Sayfaya Kadar Gerilim 336
16.13 Sahte Pırlanta Kolye 337
16.14 Liu Chong'u Sürekli İzlemek 339
16.15 Önce Teselli, Sonra Azarlama 341
16.16 Öldürmek Amacıyla Övgüler Düzmek 341
16.17 Alttan Alacağı Yerde Kibirleniyor 342
16.18 Küçük Göldeki Yenmiş Balığı Canlı Sanmak 344
16.19 Konuk Odasındaki Patlama 345
16.20 Özerk Müşteri 347
16.21 Saz Kulübeyi Üç Kez Ziyaret Etmek 347
16.22 Yoğun Ölme Arzusu 352
16.23 Sabır Güller Açtırır 353

STRATEGEM NR.17
Bir Yeşim Elde Etmek İçin Bir Tuğla Fırlatmak 354

17.1 Yarım Dörtlük 355
17.2 Çin Flörtü 356
17.3 Burnubüyük Dhyana Müridi 356
17.4 Dokuzuncu Duo Amca Ağzının Payını Alıyor 357
17.5 Çin Kağıdına Basılmış Rus Gravürleri 361
17.6 Birlikte Gömülme İçin Söz Verme 363
17.7 Ortak Çalışma Önerisi 364
17.8 Osuruğa Övgü 365
17.9 Schopenhauer'in 36. Hilesi 366
17.10 Hükümdar Avcısı Balıkçı 366
17.11 100 Kuşağa Yetecek Ün 368
17.12 Karga, Tilki ve Peynir 369
17.13 Armağan Edilen Beş Kent 369
17.14 Chu Devleti'nin İzole Edilmesi 372
17.15 Stalin'in Japonya'ya Savaş Açması 372
17.16 Bir Demet Karanfille Kapı Açtırmak 374
17.17 Hile İle Cenetten Kovulma 375

17.18 Dünyanın Tüm Nimetleri 378
17.19 Erik Arayarak Susuzluk Giderme 379
17.20 Bir Mutfak Resmiyle Açlık Gidermek 379
17.21 Hızlı Bir Ata Binme Özlemi 380
17.22 Yarın, Sabah Erkenden 382
17.23 Korumasız Oduncu Birliği 383
17.24 Yanıltılan Ana Kuvvetler 384
17.25 Kuşatma Altındaki Han İmparatoru 385
17.26 Silah Değil, Nişanlı 386
17.27 İşe Pek Yarayan Telgraf 387
17.28 Bonn'dan Tuz Üzerine Mektup 388
17.29 Boş Mahfaza 389
17.30 İyiniyet Kanıtı Armağan 391
17.31 Lao Zi, Entrikanın Filozofu 391
17.32 Öncü Çanlar 392
17.33 Öldüren Zeamet 393
17.34 Yönetim Sanatının Mücevheri 393
17.35 Hanedanın Çöküşü 395
17.36 Bir Attan Daha Fazlasını Armağan Etmek 396
17.37 Türkler İçin Altın ve İpek 397
17.38 Troya Atı 399
17.39 Kırılan Tencere ve Tavalar 400
17.40 Önce Otlatıp Sonra Sağmak 401
17.41 Sıçan Gibi Islanmak 401
17.42 Kaybolan At 402
17.43 Dereceye Girme Yerine Dünya Rekoru 404
17.44 Geleceği İçinde Barındıran Tohum 405
17.45 Ahlâksız Kâhya 406
17.46 Fiyatı Düşürülen Televizyonlar 409
17.47 Japon Firmalarında Üst Yöneticilik 410
17.48 Bakır Plaketle Daha Fazla Müşteri 412
17.49 Anlaşmayı Garantilemek İçin Eğitim Programı Sunmak 412
17.50 Yem Olarak Ortak Çalışma Önerisi 413
17.51 Win-vin-outlock (Al Gülüm, Ver Gülüm) 414
17.52 Şekerlikteki Kurşun 414
17.53 Karpuz Uzatan Eller 415

STRATEGEM NR.18
Bir Haydut Çetesini Zararsız Hale Getirmek İçin, Önce Elebaşısını Yakalamak Gerekir 417

18.1 Strategeme Adını Veren Şiir 417
18.2 Ağaçsız Kalan Maymun 420
18.3 Adam Ölmeye Görsün; Politikası da Ölür 421
18.4 Kendi Haline Terkedilen İmparator 422
18.5 Başsız Kitle 423
18.6 Suda Boğulan Bâtıl İnanç 424
18.7 Sedef Otundan Yapılmış Ok 427
18.8 Beyaz Gecede Yürüyüş 428
18.9 Kara Kaplanın Kalbini Ele Geçirmek 430
18.10 Düşmanın Gırtlağını Sıkmak 430
18.11 Vekil Bayan Üzerine Sohbet 431
18.12 Yazı Fırçası ve Mürekkeple Gelen Ölümden Sonraki Şöhret ... 433
18.13 Okul Boykotunun Sonu 435
18.14 Ruhu Eğitmek 440
18.15 Bir Masa Tenisi Ustası Beş Mil Kalınlığındaki Bir Sis ve Bulut Tabakası İçinde 442
18.16 Mutfak Tahtası Kullanmadan Domatesi Dilimlere Ayırmak 443
18.17 Dört Temel Çelişki 443

36 STRATEGEM KATALOĞU 447

AD DİZİNİ: 452

ÖNSÖZ

Bir Strategem: Savaşta Kent Kapılarını Açık Bırakmak

Zhuge Liang olarak da adlandırılan başbakan ve başkomutan Kong Ming, ordu levazımatını Hanzhong'a aktarmak üzere 5000 askerle birlikte Xicheng'e gelmişti. Orada kendisini hızlı atlar üzerinde 10'dan fazla haberci karşıladı. Haberciler düşman Wei devletinin generali Sima Yi'nin bir eşek arısı sürüsünü andıran 150.000 kişilik bir orduyla Xicheng'e doğru yürüdüğünü bildirdiler. O anda başbakan Kong Ming'in yanında bir tek generali bile yoktu. Maiyetinde sadece sivil memurlar vardı. Generalleri, 5000 askerin yarısını alıp erzak ve levazımatla birlikte Xicheng'i terketmişlerdi. Kentte 2500 askerden fazlası yoktu. Memurlar bu haberi alınca suratlarını iyice astılar. Başbakan Kong Ming kent surlarına çıktı ve etrafı kolaçan etti. Gerçekten de ufukta göğe doğru yükselen bir toz bulutu vardı. Düşman generali Sima Yi'nin ordusu tüm haşmetiyle yaklaşıyordu. Başbakan Kong Ming şu emri verdi: "Bayrağı ve flamaları kent surlarından indirin ve saklayın! Her asker kendi nöbet yerine! Kim nöbet yerini kendiliğinden terkeder ve kim itaatsizlik ederse, o idam edilecektir. Kentin dört kapısı da ardına kadar açık tutulacak. Kentin her kapısının önünde 20 asker bulunacak. Bunlar sivil giyinip halktan kişilermiş gibi davranacaklar. Sima Yi'nin ordusu buraya geldiğinde, hiç kimse başına buyruk iş yapmayacak. Özel bir savaş hilem var (*ji*)."

Kong Ming, üzerine turna tüylerinden yapılmış bir pelerin attı; kubbeli, balık sırtı desenli ipek şapkasını taktı ve iki maiyet oğlanının eşliğinde, elinde bir gitarla, düşmanın kendisini en iyi görebileceği bir gözcü kulesine çıktı. Bir buhurdan yakturdı, etrafa güzel kokular yayılmaya başladığında o da gitarını çalmaya koyuldu.

Bu sırada general Sima Yi'nin öncüleri kent surlarına ulaştılar ve tüm olup biteni gördüler. Hızla ve şaşkınlık içinde geri döndüler ve gördüklerini Sima Yi'ye anlattılar. Sima Yi hiç inanmamış gibi önce bir güldü. Fakat hemen ardından birliklerine dur emri verdi. Kenti uzaktan

bizzat gözetlemek üzere atına bindi. Haber gerçekten de doğruydu! Başbakan ve komutan Kong Ming, orada, gözcü kulesinde, neşeli bir yüzle gitar çalıyordu. Sima Yi, buhurdandan yayılan güzel kokuyu bile duyuyordu. Kong Ming'in sol tarafında iki eliyle değerli bir kılıcı kavramış vaziyette duran bir maiyet oğlanı, sağında ise yelpaze sallayan bir başka maiyet oğlanı vardı.

Kent kapısı önünde ve çevresinde yaklaşık 20 sivil adam, başları öne eğik, sakin sakin dolaşıyorlardı. Sima Yi tüm bunları görünce içinde büyük bir şüphe uyandı. Ordusuna geri döndü ve öncülere, artçılara, hemen yerlerini değiştirmelerini ve kuzeydeki dağlar yönünde geri çekilmelerini emretti. İkinci oğlu Sima Zhao, yolda babasına şöyle dedi: "Belli ki Zhuge Liang'ın hiç askeri yok ve bu yüzden bize karşı böyle bir oyun sahneledi. Baba, birlikleri neden geri çekiyorsun?"

Sima Yi yanıt verdi: "Zhuge Liang çok dikkatli ve ihtiyatlı bir kişidir. O asla tehlikeyi göze almaz. Kent kapıları bugün ardına kadar açıktı. O muhakkak bir pusu kurmuş olmalı. Birliklerim kente girmiş olsaydı, belli ki bir savaş hilesine (*ji*) kurban gitmiş olacaklardı. Sen daha bu konularda ne biliyorsun ki! Hızla geri çekilmeliyiz."

Ve böylece Sima Yi'nin tüm ordusu geri çekildi. Kong Ming düşman birliklerinin ufukta gözden kayboluşunu izledi. Güldü ve alkış tuttu. Yanındaki sivil memurlar şaşkınlıklarını saklayamıyorlardı; Kong Ming'e sordular: "Sima Yi, Wei devletinin ünlü bir generalidir. Bugün buraya 150.000 seçkin askerle geldi. Sizi, Shu-Han devletinin başbakanını gördü ve hızla geri çekildi. Neden?"

Kong Ming yanıt verdi: "Bu adam benim dikkatli ve ihtiyatlı biri olduğumu ve kendimi hiçbir zaman tehlikeye atmadığımı iyi bilir. Böyle bir sahneyle karşılaştığında, kendisine bir pusu kurduğumu sandı. Bu yüzden geri çekildi. Aslında gerçekten de cüretli girişimlerden sakınırım; fakat bugün böyle cüretli bir işe girişmeyi denedim; çünkü başka bir seçeneğim yoktu."

Tüm memurlar tam bir şaşkınlık ve hayranlık içinde başlarını eğdiler ve haykırdılar: "Başbakanın bu hilesini göğe yükselmiş ruhlar bile düşünemezler. Bize kalsaydı, kenti teslim eder ve kaçardık."

Kong Ming şöyle dedi: "Benim 2500'den fazla askerim yoktu. Kenti terkedip teslim etseydik ve kaçsaydık bile, çok uzağa gidemezdik. Sima Yi bizi yakalardı."

Daha sonraları bu olay üzerine şu şiir yazılmıştır: "Değerli taşlarla süslenmiş bir gitar, üç ayak uzunluğunda. Zhuge Liang, işte bunlarla düşmanın seçkin birliklerini geri çekilmeye zorladı. 150.000 adamı atlarına bindirip bir güzel geriye yolcu ettik."

Arazinin Çevresini Ölçmek Suretiyle Eve Kuma Getirtmek

Annesini ve babasını kaybetmişti, çok akıllı küçük bir çocuktu. Amcasının himayesi altında yaşıyordu. Bir gün çocuk amcasının kederli bir yüzle dolaşıp durduğunu gördü ve amcasına kederinin nedenini sordu. Amca, bir oğlu olmadığı için üzüldüğünü söyledi. Soyunu sürdürmek için eve bir ikinci kadın, bir kuma getirmek istiyordu. Fakat karısı buna şiddetle karşı çıkıyordu. İşte buydu onu kederlendiren.

Çocuk bir süre düşündü ve şöyle dedi:

"Amca, artık dertlenme, yengemin fikrini değiştirtecek bir yol biliyorum."

"Hiçbir şey yapamazsın" dedi amcası, inanmaksızın.

Çocuk ertesi sabah erkenden, elinde bir terzi mezurasıyla amcasının evinin çevresini, kapı önünden başlayarak ölçmeye başladı. Yengesinin dikkatini evden dışarıya çekecek şekilde abartılı hareketler yapıyordu.

"Orada ne yapıyorsun öyle?" diye sordu yenge.

"Evin çevresini ölçüyorum" dedi soğukkanlı bir şekilde ve ölçmeye devam etti. Yenge "Ne, evin çevresini mi ölçüyorsun?" diye sordu, "Evimle ne alıp veremediğin var senin?"

Bunun üzerine çocuk kendine güvenen bir tavırla şöyle yanıt verdi:

"Yenge, bu işi yapmak hoşuma gidiyor. Geleceğimi düşünüyorum. Sen ve amcam artık genç değilsiniz. Oğlunuz da yok. Bu nedenle bu ev ileride nasılsa bana kalacak. İleride yeni bir ev yaptırmayı düşündüğümden, evin çevresini şöyle bir ölçeyim dedim."

Yengenin aklı başına gelmişti. Öfkelendi, fakat bir şey demedi. Eve koştu, kocasını hışımla uyandırdı ve eve en kısa zamanda bir kuma getirmesi için başının etini yemeye başladı.

GİRİŞ

Bir Sözcük Keşfedildi

"Strategem mi, o da ne?" diye sormuştu bana bir üniversite profesörü, Çinliler'in 36 strategemi üzerine bir söyleşide.

Çinliler'in 36 strategemi üzerine Zürih Üniversitesi'nin tüm fakültelerinden dinleyicilerin katıldığı sinoloji konulu konferansıma başlarken, dinleyicilere şu soruyu yöneltmiştim: "Kim 'strategem' sözcüğünü biliyor?" Tıka basa dolu salondan sadece bir dinleyici, oldukça yaşlı bir bay elini kaldırmıştı.

"Strategem" sözcüğü, eski Grekçe'deki "strategema"dan geliyor. "Strategema", genel anlamda "generallerin işleri", özel anlamda ise "savaş hilesi" demektir. Romalı devlet adamı Sextus Julius Frontius (ölümü: İ.S. 103), "strategema" sözcüğünü bir yazısına başlık olarak seçmiştir ("Savaş Hileleri"). Neredeyse 2000 yıllık bu yazı Almanca'ya "Savaş Hileleri" başlığıyla çevrilmiştir (Doğu Berlin 1963, 3. Baskı 1987). Kitabın modern Doğu Berlin baskısından önceki son Almanca çevirisi 1792 yılına aittir. Son İngilizce çevirisi ise 1925 yılında yapılmıştır. "Strategema" sözcüğü İngilizcede Almanca'dan çok daha sık kullanılmaktadır. *Oxford İngilizce Sözlük* (Bölüm X, Oxford 1933), sözcüğü şu karşılıklarla vermektedir:

1.a. *An operation or act of generalship; usually, an artifice or trick designed to outwit or surprise the enemy* (Önderlik etme, komutanlık etme sanatı içindeki bir işlem veya edim; esas itibariyle düşmanı saf dışı bırakmak veya şaşırtmak üzere bir hileye veya desiseye başvurma, dolap çevirme)

1.b. *In generalized sense: Military artifice* (Genel anlamda: askeri hile)

2.a. *Any artifice or trick; a device or scheme for obtaining an advantage* (Herhangi bir hile veya desise; bir avantaj sağlamak amacıyla düzenlenen tertip, plan veya entrika)

2.b. *In generalized sense: Skill in devising expedients; artifice, cunning* (Genel anlamda: Amaca ulaşmak için ustaca hile yapmak; hile, kurnazlık)

Sözcük, Jacob ve Wilhelm Grimm kardeşlerin yeni baskısı 1984'de yapılan "Almanca Sözlük"lerinin 19. cildinde de yer alır; fakat yeterli bir şekilde açıklanmaz. Oysa Anglosakson dünyasında ve özellikle askerlik üzerine kitaplarda "strategem" şeklinde sık sık yer alır. Birkaç örnek verelim: *Strategem, Deception and Surprise in War* (Strategem, Savaşta Hile ve Sürpriz) Barton Whaley, Cambridge, Massachusetts, Center for International Studies, 1969. *Strategems and Spoils: A Social Anthropology of Politics* (Strategemler ve Kışkırtmalar: Politikanın Sosyal Antropolojisi), Frederick G. Bailey, Oxford 1985. Hatta sözcük psikoloji kitaplarına da girmiştir: *Put-offs and Come-ons* (Almanca'ya "Birlikte Yaşama Kuralları" adıyla çevrilmiştir), New York 1968. Londra'daki Ulusal Tiyatro, 1970'de George Farquhar'ın (1678-1707) beş perdelik *The Beaux' Stratagem* (Çapkınlıkların Strategemleri) adlı oyununu sahneye koymuştur. Kindler Edebiyat Sözlüğü (1965) eserin adında geçen "stratagem" sözcüğünü kullanmaktan sakınmış, eseri, eserde bir kızın evlilik vaadiyle kandırılması söz konusu olmasına rağmen "Stutzer'in Savaş Hilesi" adıyla anmıştır. Oysa İngiliz ve Fransız dil çevrelerinde sözcüğün "stratagem" (İng.) ve "stratagéme" (Fr.) yazılışlarında açıkça kullanıldığını hep saptadım. Bir örnek daha: J.R. Salis'in "Bir Avarenin Notları" adlı eserinin (3. baskı, Zürih-Schwaebisch Hall 1984) 304. sayfasında yer alan "Kendini kör olarak tanıtan ve çevresini kör olduğuna inandıran kimse, saklambaç oyununda herkesi kandırabilir" tümcesi, eserin Fransızca çevirisinde "*qui se fait passer pour aveugle et qui, grâce à ce stratagéme, observe son entourage...*" şeklinde yer almaktadır ve tümcede "stratagéme" sözcüğü kullanılmaktadır; oysa eserin Almanca aslında böyle bir sözcük yoktur. Anıtsal *Britannica Ansiklopedisi*'nde de (15. baskı 1981) "stratagem"e rastlanmaz. Buna karşılık *Büyük Larousse Ansiklopedisi* (10 cilt, Paris 1964), "stratagéme"i almayı ihmal etmemiştir.

"Stratagem" sözcüğü Alman dilinde bir kül kedisi durumundadır. O pek ender durumlarda kullanılır, örneğin Hans-George Beck'in şu tümcelerinde olduğu gibi: "Uzun yaşamayı sağlayan strategema'lar, yani savaş hileleri, atak ve cesurca fakat fazla düşünmeden aceleyle yapılan denemelerden daha önemlidir." (Bizans Sevişme Sanatı, Münich 1986, s.182). Sözcüğü 26 ciltlik "Büyük Brockhaus"da veya 8 ciltlik Yeni Meyer Sözlüğü"nde (1980) ve "Duden Yazım Kılavuzu"nda (1980) bulmak boşunadır. "Duden Yabancı Sözcükler Kitabı"nda (1986), buna karşılık

sözcük, "savaş hilesi, desise, entrika" karşılıklarıyla yer alır. "Wahrig Almanca Sözlük"te de sözcüğün "savaş hilesi, düşmanı aldatma, yanıltma, şaşırtma" olarak açıklandığını görüyoruz. Pek ender olarak bazı bilimsel eserlerde, örneğin Scpohenhauer'in "Eristik Diyalektik" adlı kitabında, 36 retorik hilenin sayıldığını saptıyoruz. Buna karşılık günlük konuşma dilinde ve genellikle bilimsel vokabülerde, güzel sanatlar alanında ve medyada, "strategem" sözcüğünün Almanca'da pratik olarak hiç yer almadığı görülmektedir.

Oysa Çin'de durum tamamen başkadır. Bahar Çağı ve Kış Çağı (İ.Ö. 8-4. yüzyıllar) ve Savaşan Devletler Çağı'nda (İ.Ö. 5-3. yüzyıllar) veya günümüzün Çince kitaplarında, süreli yayınlarda, Mao'nun kitaplarında, değişik ideogramlarla yazılan, fakat aşağı yukarı aynı anlama gelmek üzere *zhao, mou, ce, ji* olarak okunabilen bir sözcük vardır. Bugünkü kullanımıyla *yan* (sayınak, hesap etmek) ve *shi* (on) anlamlarına gelen ve iki sözcüğün birleşmesiyle meydana gelen ve tek ideogramla gösterilen bu sözcük, çıplak anlamıyla "on sayınak" demektir. Yani sözcük, hesap etmek, kalkülasyon, plan yapmak anlamlarına sahiptir. Bugün iki anlamda kullanılmaktadır: 1. savaş hilesi, 2. politikada ve hatta özel yaşamda başvurulan hile, entrika.

Sözcüğün her iki anlamı da, Batı dillerinde "stratagem veya "strategem" terimiyle ifade edilen anlamları içermektedir. 20.000'den fazla sözcüğü içeren "Çince-İngilizce Sözlük"te, sözcüğün özellikle politik ve askeri alanda kullanıldığı belirtilmektedir. Yine 1978'de yayımlanan Çince-İngilizce Sözlük'te, *sanshiliu ji* teriminin karşılığı "the 36 stratagems" olarak verilmiştir. Ben, "stratagem" veya "strategem" sözcüğünü basit bir şekilde "hile" sözcüğüyle karşılamak istemiyorum. Çünkü "strategem" sözcüğü, "hile" sözcüğünün adı kötüye çıkmış karakterine bağımlı değildir. Özellikle Alman kültür çevresinde bu sözcük hiç de olumsuz bir vurgu taşımaz. "List" (Almancada: hile) Friedrich Kluge'nin "Alman Dilinin Etimolojik Sözlüğü"ne göre, Cermenler'in "lis"inden gelir ve "bilmek" demektir, ayrıca "bilmek" anlamına gelen diğer sözcükler arasında da en eskisidir (Berlin/New York 1975). "Lis" köken olarak savaş tekniğini ve savaş hilesini olduğu kadar, Hıristiyanlık tarafından sonradan yasaklanan her tür büyü bilgisini de içerecek biçimde kültsel/majik alanın bilgisini ifade eder. Bu nedenle "List" terimi, Cermenler'in uygar düşünce dünyasına girip "sanat", "bilgelik" ve "bilim"e yönelmeleriyle,

kötü bir anlam kazanmıştır. Bunun gibi, Çince *zhi* terimi de tıpkı "List" gibi, çok eski zamanlarda nötr, hatta olumlu bir anlama sahip olmuştur. Şurası dikkat çekicidir ki, *zhi* diye telâffuz edilen Çince ideogram, bazı Batı Çin sözlüklerinde "bilgelik", "akıllı olma", "bilme" şekillerinde çevrilmiştir. *Zhi* terimi bugün de Çin'de eskiden olduğu gibi, "strategem"e karşılık olarak, değer yargılarından bağımsız, nötr bir anlama sahiptir.

Saygıdeğer Bay Tan'ın 36 Strategemi

36 savaş hilesine ilk kez *Nan Qi Shu*'da (Güney Qi Hanedanı Tarihi) atıfta bulunulur. Güney Qi Hanedanı 479-502 yılları arasında hüküm sürmüştür. Güney Qi Hanedanı Tarihi 489-537 yılları arasında yaşayan Xiao Zixian tarafından yazılmıştır. Bu kronik, devlet memuru ve politikacı Wang Jingze'nin yaşam öyküsüne de yer verir. Wang Jingze, Zixian'ın yazdığına göre, bir keresinde "saygıdeğer Bay Tan'ın 36 savaş hilesi"nden (*sanshiliu ce*) söz etmiştir.

Bu Bay Tan'dan kastedilen, İ.Ö. 436'da ölen ünlü general Tan Daoji'dir. Tan Daoji, Güney Song Hanedanı'nın hizmetinde bulunmuştur. "Tan Daoji'nin Yaşam Öyküsü". Nan Shi'nin "Güney Hanedanları Tarihi"nin 15. cildinde de yer alır. Burada şu episod aktarılmaktadır:

> "Sefere çıkan birliklerin komutanı olarak Tan Daoji, birliklerini, kuzeye doğru yürütür ve Ji ırmağı (Sarı Irmak) kıyısında savaşa tutuşur; Wei devletinin önemli bir kısmını fetheder ve Huatai'yi alır. Wei'nin birliklerine karşı 30'dan fazla meydan savaşı yapar ve çoğunu kazanır. Bir keresinde ordusu Licheng'e vardığında, ordunun ikmal olanakları kesilmişti ve o da bu nedenle geri dönmek istedi. Düşman, Tan'ın ordusundan kaçanlardan, Song devletinin ordusunun erzak kıtlığı çektiğini, bu yüzden huzursuzlandığını ve savaş moralinin iyice düştüğünü öğrendi. Tan Daoji askerlerini gece yarısı ırmağın kumsalına doğru harekete geçirdiğinde, bazı askerler bağırıp çağırmaya başladılar ve geri kalan pek az miktardaki erzağı yağmaladılar. Durumu öğrenen Wei'nin birlikleri, şafak sökerken, Tan Daoji'nin ordusunun hâlâ yeterli pirinç stoğuna sahip olduğunu sandı ve kumsala doğru geri çekilen Tan'ın birliklerini izlemekten vazgeçti. Üstelik

Tan'ın ordusundan kaçanları yalancılıkla suçladılar ve kafalarını uçurdular. Düşmanı defalarca yenmiş ve adamakıllı benzetmiş olan Tan Daoji'nin birlikleri arasında, ne var ki erzak kıtlığından dolayı bir panik başgösterdi. Tan Daoji askerlerine, silahları bırakmalarını emretti. Bir savaş arabasına bindi, yavaş ve sakin karargâh çevresinde gezinir gibi dolaşmaya başladı. Wei'nin orduları bu durumu görünce, bir tuzak sanarak korktular, Tan'ın birliklerine daha fazla yanaşmadılar ve geri çekildiler. Tan Daoji Sarı Irmak'ın güney kesimini fethedememesine rağmen, tek bir kayıp bile vermemiş bir orduyla geri döndü. Onun kahramanlığı ve ünü her yere yayıldı, Wei devleti ondan hep korktu."

Bu kıssa, Tan Daoji'nin ordusunu yok olmaktan kurtaracak çeşitli savaş hilelerini bildiğini gösteriyor. Fakat onun gerçekten de 36 savaş hilesini içeren bir katalog düzenlemiş olup olmadığı hakkında, 1500 yıl önce yazılmış olan "Güney Qi Hanedanı Tarihi"nde de, "Güney Hanedanları Tarihi"nde de hiçbir bilgi verilmemektedir. Ayrıca bu tarih kitaplarında tam tamına 36 savaş hilesi kastedilmiş olmayabilir. Çünkü Çinliler çok eskiden beri sayısal ifadelere, deyişlere düşkündürler. Öyle ki 36 sayısı burada hiç de gerçek anlamıyla kullanılmış olmayabilir. Wang Jingze "36" ile belki de sadece "çok sayıda" demek istemiş olabilir. İlginçtir ki, Fransızlar da günlük konuşma dilinde "trente-six" (otuzaltı) deyiverirler ve bu deyimi belirsiz bir büyük sayıyı ifade etmek için kullanırlar.

"36" sayısı, "36 strategem" sözcüğü ile bağıntılı olarak, Çinliler'in kuşaktan kuşağa aktarılan en eski metinlerinde, yani *I Ging* (*Jiging*) adlı ve "Dönüşümler Kitabı" olarak çevrilebilecek metinlerde yer alır. Bu kitap, İ.Ö. 10. ve 8. yüzyıllar arasında esas şeklini almış olan bir kehanet kitabıdır. Çin Eskiçağı'nın en ünlü eserlerinden biri olan "Dönüşümler Kitabı", yine en eski yorumuna göre (İ.Ö. 1. yüzyıl ortaları), *Yin* ve *Yang* adlı iki farklı ve karşıt güç arasındaki ikiliğe dayanır. *Yang,* bir şeyin, örneğin bir tepenin güneş gören yüzünü, *Yin* ise gölgede kalan yüzünü temsil eder. Böylece *Yin,* aynı zamanda "hile"yi de temsil etmiş oluyor. "Dönüşümler Kitabı"na göre, *Yin*'in 6 karakteristiği vardır. 36 sayısı, *Yin*'i oluşturan elemanların karesini (6x6=36) ve böylece tüm hilelerin toplamını temsil eder.

Ne var ki 36 strategemin tümünü içeren bir katalog, "Dönüşümler Kitabı"nda yoktur; fakat burada belli başlılarına yer verilmiştir. 36 stra-

tegemi içeren ilk katalog, "Güney Hanedanları Tarihi" veya 24 Çin hanedanının tarihini anlatan diğer tarih kitaplarında da yoktur. Birkaç yıl öncesine kadar, 36 strategemin ilk kez, 1674 yılında düzenlenmiş olan "Hongmen Sırlar Kitabı"nda "Hongmen Zhexue" (Hongmen Felsefesi) adı altında bir liste halinde bir araya getirilmiş olduğu sanılıyordu. Hongmen Sırlar Kitabı, Mançurya asıllı yabancı Qing hanedanının (1644-1911) egemenliğine son vermeyi ve yerli Ming hanedanını (1368-1644) yeniden iktidara getirmeyi amaçlar. Hogmen Sırlar Kitabı'nda toplanmış olan ve 36 strategemi içeren katalog, bugün de 36 strategemin mevcut versiyonları çerçevesinde temel kabul edilir. Ne var ki 1941'de çok daha eski bir kaynak keşfedilmiştir. 36 strategem üzerine bu metin, Ming çağının sonlarında (1368-1644) yazılmıştır.

Yüzyılların Kristalizasyonu

Burada "strategem" olarak çevirdiğim Çince *ji* sözcüğü, Çince'de en eski askerlik kuramı metninde, Sun Wu (Sun Zi)'nun savaş sanatı üzerine bir incelemesinde geçer.(*) Sun Wu, Konfüçyüs'ün (İ.Ö. 551-479) çağdaşıdır. Sözcük, savaş sanatı üzerine bu incelemenin ilk bölümünün başlığında yer almaktadır. Bu bölümde savaş sanatı, yanıltma, aldatma sanatı olarak tanımlanır. İngiliz sinologu Lionel Giles'ın başlığını *Attack by Stratagem* (Strategem Yoluyla Saldırı) olarak çevirdiği üçüncü bölümde, *ji,* "düşman ordusunu silah kullanmaksızın zorda bırakmak için en iyi yol" olarak tanımlanmaktadır.

Sun Zi için düşman karşısında askeri yoldan elde edilen zafer, savaş sanatı açısından yapılan değerlendirmede ancak üçüncü sırada yer alır. O, ikinci sıraya diplomatik araçlara başvurularak kazanılan zaferi koyar. Fakat ilk sırayı strategem yoluyla kazanılan zafer alır. Sun'un savaş hilesini doğrudan bir strateji aracı olarak en üst sıraya yükseltmesini, Albert A. Stahel, "Clausewitz ve Sun Tzu: İki Stratejist" adlı kitabında değerlendirmiştir.(**)

(*) Bkz. Sun Tzu, *Savaş Sanatı* (çev.: Sibel Özbudun-Zeynep Ataman), Anahtar Kitaplar, İstanbul 1992.

(**) *Karl v. Clausewitz* (1780-1831): Prusyalı general, savaş kuramcısı, stratejist. "Savaş Üzerine" adlı kitabında savunduğu, savaşın politikanın uzantısı ve devamı olduğu konusundaki görüşüyle ünlüdür. (çev.)

Li Shijun'un *Sun Zi Bingfa yu Qiye Guanli* (Sun Zi'nin savaş Sanatı ve Uygulaması) adlı kitabıyla (Nanning 1984) yeniden güncelleşen Sun Zi'nin kitabı, *Sheke Xin Shumu* (Yeni Bilimsel Kitaplar Kataloğu) dizisinde yer almıştır (30 Ağustos 1985) ve Çin kültürünü temsil eden ilk 20 kitap arasına konulmuştur. Bu kitaplar arasında İsa öncesine ait *Han Fei Zi* ve Suma Qian'ın "Tarihsel Göstergeler"inden 18. yüzyıla ait bir roman, "Kızıl Odanın Rüyası" yer almaktadır. Görüldüğü üzere, strategemler Çin'de en eski zamanlardan beri önemli rol oynamaktadırlar. Yüzyıllar boyunca, tüm tarzlarıyla her bir strategem için idyomatik terimler, metaforik konuşma biçimleri olmuştur. Bu metaforik biçimler halk diline yerleşmiş ve giderek savaş kuramı, felsefe, tarih ve edebiyat eserlerine girmiştir. Strategem metaforları arasında, 2000 yıl geride kalmış bir tarihsel olayla ilgili olduğu kadar halk öyküleriyle de ilgili olan konuşma biçimleri bulunur. Bunlar belli bir strategemin değişmeyen en önemli adımları sayılırlar. Dilbilimsel açıdan bakıldığında, 36 strategemin kataloğunu çıkarmak için 36 konuşma biçiminin bir listesini çıkarmak gereklidir.

36 strategemin tam kataloğu, 139 Çin ideogramından daha fazlasından oluşmaz. 138'i 36'ya böldüğümüzde 4 kalır ki, bu, her strategem için 8 ideogram eder. Böylece her bir strategem için başvurulan dilsel kılık kesinlikle hesaplanabilir. Ne var ki bu dilsel cimrilik, çok yönlü yorumlar yapmaya ve açıklamalara fazla izin vermez. Çünkü Çinliler'e göre, her strategem, tek bir strategem metaforu içinde, hiçbir açıklama ve örneğe başvurulmaksızın noktası noktasına ifade edilmelidir.

Birkaç yıl öncesine kadar, 36 strategemi içeren katalog, Çin'de bir gizli bilgi olarak kalmıştır. Fakat bu durum, Çinliler'in 36 strategem kataloğu içindeki her bir strategemi küçük yaşlardan beri çok sayıdaki konuşma biçimleri içinde benimsemelerini önleyememiştir. Strategemlerin büyük popülaritesi, her şeyden önce Çin halk edebiyatından kaynaklanır. Hemen her Çinli'nin ilgi gösterdiği klasik öyküler, çoğunlukla strategem öyküleridir. Bunların en önlüsü *San Guo Yanyi* (Üç Krallığın Öyküsü) adlı tarihsel romandır. Öbür yandan günümüz Çin'inde basın-yayın kurumları da strategemleri unutulmaya terketmemek konusunda oldukça duyarlı davranmaktadır. Strategemler iç politika röportajlarında ve konuşmalarında halkı rahatsız eden durumlar için işlevsel örnekler olarak verildiği gibi, Çin'in uygun bulmadığı dış politika olaylarının ana-

lizinde de kullanılmaktadır. 36 strategemin popülerleştirilmesinde karikatür yoluyla öyküleştirme yöntemine de başvurulmaktadır. Jilin eyaletinde 1.140.930 adet basılan bir karikatür kitabında, "36 Strategem" başlığıyla yayımlanmıştır. 1982'de Guangxi'de 400.000 adet basılan 12 bölümlük karikatür kitabının adı "36 Strategeme Göre Savaş Sanatı Koleksiyonu"dur. Bugün Çin'de her ortaokul öğrencisi 36 strategemi bilir. *Zhongxuesheng Baike Zhishi Ri Du* (Ortaokul Öğrencileri İçin Ansiklopedik Bilgiler) adlı ansiklopedinin birinci cildi 36 strategem kataloğunu içerir (Pekin 1983).

Çin Strategem Edebiyatının Gelişimi

Burada "strategem" anlamına gelen *ji,* dar anlamda hile veya aniden tasarlanıvermiş bir eylemden planlı olarak düşünülmüş bir eyleme kadar, geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Şu durumlar için söz konusudur:

- İçinden çıkılması zor görünen, doğrudan bir çıkış yolu bulunamayan durumlar
- Karşıdaki kişi tarafından görülmeyen, farkına varılmayan durumlar
- Gizli olarak sahneye konulmuş ve bu nedenle çoğu kez tiyatro etkisi yapan, fakat karşıdaki kişinin gerçekmiş gibi etkilendiği durumlar
- Sözcüğün en geniş anlamıyla "aldatma" gerektiren durumlar
- Uygulayanın amacı bakımından "iyi" görünmekle birlikte karşı taraf için "kötü" olması gerekmeyen ve hatta onun için bile "iyi" sayılabilecek durumlar.

Strategemlerin çeşitli kategorileri vardır:

- Doğruyu tam göstermemek, başka şekilde göstermek, kamufle etmek
- Karşı tarafta aldatıcı umutlar uyandırmak, yanlışı doğruymuş gibi göstermek, görünüşe aldanmayı sağlamak, kandırmak
- Ganimete konmak
- Çembere almak, tecrit etmek
- İnisiyatif kazanmak, inisiyatifi elde tutmak
- Baştan çıkarmak, yanlış yönlendirmek
- Kaçmak, gözden kaybolmak

Konuşma tarzına ve duruma göre oldukça ayrıntılı strategemler, özel savaş hileleri ve aldatma tekniklerini içeren listeler vardır ve bunları politikada olduğu gibi günlük yaşamda da uygulamak mümkündür.

Daha önce de belirtildiği gibi, strategemler temel anlamlarıyla ilk kez "Dönüşümler Kitabı"nda yazıya geçirilmişlerdir ve Çinliler'in, gölgeyi temsil eden *Yin* ve güneşi temsil eden *Yang,* bu iki karşıt kozmogonik güç arasında sürekli bir karşılıklı etkileşim bulunduğu konusundaki temel inançlarından çıkmışlardır. 36 strategem açısından bu inanç, gözle görülebilir olan,yani aydınlıkta olan ile gözle görülemeyen, yani karanlıkta olanın her zaman birlikte olduklarını ifade eder ki, karanlıkta olandan kastedilen, gizlice yapılan planlar ve bu planlar doğrultusunda gerçekleştirilen eylemlerdir. Taocu temel düşüncede *wu wei* olarak ifade edilen "ortada görünmeden etki yapma" anlayışı, her strategemde canlı olarak kendini gösterir. Strategemler, en önemli temsilcisi Han Fei (ölümü: İ.Ö. 233) olan "Yasa Okulu"nun düşüncelerinden ve özellikle bu okulun "güç teknikleri" (shu) adı altında sözünü ettiği "yasal hak" (fa) ve "pozisyonun korunması" (shi) tekniklerinden etkilenmişlerdir. Birçok strategemde de, Konfüçyüsçü ahlâk normları açısından devlet çıkarının gözetilmesi gerektiğini savunan "Yasa Okulu"nun düşünceleri kendini hissettirir.

Son yıllarda Çin dil çevresinde, yani Çin Halk Cumhuriyeti'nde, fakat aynı zamanda Hongkong ve Taiwan'da, 36 strategem üzerine sayısız monografi yayımlanmıştır. 1962'de Çin Halk Kurtuluşu Ordusu Politika Enstitüsü Arşivi, 36 strategem üzerine kaynağı bilinmeyen yorumsuz bir inceleme yayınlamıştır. Bu inceleme 1941'de Sichuan eyaletinin başkenti Chengdu'da She He adlı biri tarafından bir rastlantı sonucu bir sokak satıcısında bulunan metne dayanmaktadır. 1941 yılına ait bu metin Chengdu'da Xinghua Basımevi tarafından basılmıştır. Başlıkta büyük harflerle "36 Strategem" yazısı, altında küçük harflerle "Savaş Sanatı Sırları Kitabı" yazısı yer almaktadır. El işçiliğiyle yapılmış kâğıtlara basılmış olan bu kitapçıkta bir de not bulunur. Bu nota göre kitapçık, Shaaxi eyaletinin Binzhou kentindeki bir kitapçıda 1941 yılında bulunmuş olan bir el yazması nüsha esas alınarak basılmıştır.

36 strategem üzerine incelemenin 1941 yılında Shu He tarafından bulunan biricik orijinal metni, kısa bir giriş bölümü ve bir sonsöz içerir. Orta kısım 36 bölümden oluşur. 36 bölümün her birinde üç veya dört

ideogramdan oluşan strategem terimleri vardır. Buna göre 36 bölümün her birinde oldukça soyut, sık sık "Dönüşümler Kitabı"na göndermeler yapan bir açıklama bulunmaktadır. Strategemler örneklerle, ama mutlaka Çin tarihinden alınmış örneklerle açıklanmakta ve somut kullanım yolları gösterilmektedir.

36 strategem üzerine 1941'de keşfedilmiş olan metin, ilk kez 1979 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Jilin eyaletinde yapılan baskısıyla kamuoyuna mal olmuştur (yeniden gözden geçirilmiş baskı: Mart 1987). Bu baskıda 36 strategem üzerine 1941'de bulunan orijinal metin klasik Çin dilinde aynen verilmiş ve modern Çin diline çevrilmiştir. Ayrıca kitaba açıklayıcı notlar eklenmiştir. Jilin baskısının önsözü, orijinal metnin ilk kez hangi dönemde yazıldığı üzerine düşüncelere, tahminlere de yer verilir. "Dönüşümler Kitabı"na bol bol yapılan atıflar, metnin yazarının Zhao Benxue veya öğrencilerinden biri olduğu olasılığını güçlendirmektedir. Zhao Benxue, Ming Çağı'nın (1368-1644) bir savaş kuramcısıdır ve savaş olgusunu ilk kez "Dönüşümler Kitabı"na dayanarak sistematik biçimde ele almış olan kişidir. Bunu da, "Dönüşümler Kitabı"na formunu veren Yin ve Yang arasındaki sürekli etkileşim fikrini savaş sürecindeki diyalektiğe ve karşıtlıklara taşıyarak yapmıştır. Bu karşıtlıklar şunlardır:

- Görünüş ve Gerçek
- Çokluk ve Azlık
- Güçlülük ve Zayıflık
- Cepheden Saldırı ve Pusu Kurma
- Olağandışı ve Olağan
- İleriye Gitme ve Geri Çekilme

1941'de keşfedilmiş olan metin, büyük bir olasılıkla, Hongmen Sırlar Kitabı'nda yer alan 36 strategem kataloğundan önce, yani Ming Çağı'nın sonu ve Qing Çağı'nın başında (16. ve 17. yüzyıllar) yazılmış olmalıdır.

36 strategem üzerine bir başka monografi, 1981'de Pekin Askerleri Basımevi (Zhanski Chubanshe) tarafından ve "Modern Düzenlemesiyle 36 Strategem" başlığıyla yayımlanmıştır. Bu kitap da, 1941'de keşfedilmiş olan şu eski metni temel almaktadır. Fakat eski metinle karşıtlık içinde, burada, strategemlerin kullanımlarına ilişkin olarak yeni zamanlardan günümüze kadar gelen örnekler verilmekte ve bu örnekler üstelik sadece Çin'le sınırlı tutulmamaktadır. 1991'de bu kitabın beşinci baskısı yapılmıştır (baskı adedi 1.610.000'dir).

1982'de Taiwan'da "Açıklamalı 36 Strategem, Sırlar Kitabı" başlığıyla bir monografi yayımlanmıştır. Bu kitap da 1979'da Jilin'de yayımlanan kitaba dayanmaktadır. 1976'dan 1985'e kadarki on yıl içerisinde Taipeh'de basılan "Hileli Savaş, 36 Strategem" adlı broşür 19 baskı yapmıştır. Bu broşür, içeriği bakımından, önsözüne kadar, 1969'da Hongkong'da pazar yerinde sergilenen "36 Strategem, Eski ve Yeni Çağdan Örneklerle" adıyla yayımlanan broşürün aynısıdır.

Frankfurter Allgemeinen Zeitung'un 14 Ocak 1977 tarihli sayısında 36 strategem üzerine yayımlamış olduğum yazımda, bu son saydığım kitaplara değinmem olanaksızdı. Özellikle Sovyetler Birliği'nde son zamanlarda Çinliler'in 36 strategemine yeni bir ilginin doğduğunu görüyorum. 27. Avrupa Sinoloji Kongresi'nde (Zürih 1981), Moskova'daki Sovyet Bilimler Akademisi'nde profesör V.A. Krivtsov, strategemlerin Çin politikasındaki önemi üzerine bir bildiri okudu. Çin Halk Cumhuriyeti'nden konferansa katılan bir konferansçı tarafından eleştirilen bu bildiri, konferans sırasında banda alındığı halde sonradan basılmadı. Burada bu kitabı hazırlarken Çin Halk Cumhuriyeti, Taiwan ve Honkong'da Çince yayımlanmış kitaplara ve diğer kaynaklara çok şey borçlu olduğumu belirtmeliyim.

Strategemlerin Dünyası

Çince kaynaklar birbirleriyle karşılaştırıldığında Çin Halk Cumhuriyeti'nde dış politika yanında özellikle savaş bilimi alanında 36 strategemin ne büyük önemi olduğu hemen görülür. 1987 yılında Pekin'deki Halkın Kurtuluşu Ordusu'na ait basımevince beş fasikül halinde yayımlanan "Modern Kullanımlarıyla 36 Strategem" adlı kitabın önsözünde şöyle denilmektedir:

> "Bu kitap askeri tartışmalarda strategemleri bilmek ve onları kullanmak gereksiniminden doğmuştur. Marksist askerlik kuramına bağlı olarak, bu tarihsel miras uygun bir denetimden geçirilmiş ve modern bir askeri strategem sanatının geliştirilmesi için araç olarak kullanılması hedeflenmiştir."

Daha sonra şunlar belirtilmektedir:

> "Eski bir Çin atasözü şöyle der: 'Savaşta hiçbir hileyi hor görme'. Bu nedenle strategemler kuramı, askerlik kuramının önemli

bir bölümüdür. Savaşan bir komutan inisiyatifi kendi eline geçirmek isterse, düşmanını sürprizlerle mat etmeye yönelmek, yani düşmanın durumunu gözeterek uygulanabilir strategemler düşünmek zorundadır. Bu onu, kötü bir durumu iyi bir duruma dönüştürmek ve az sayıda bir kuvvetle düşmanın üstün gücüne karşı zafer kazanmak üzere harekete geçirir. Öyle ki, böyle bir strategemle o komutan, düşmanı askeri güç kullanmaksızın bile dize getirebilir. Askeri strategem sanatının temelinde yatan ilkeler, en yüksek ölçüde doğadan çıktıklarından, askeri strateji ve taktiğin genel ilkeleri olarak büyük bir yaşama gücüne sahiptirler. Zaten 36 strategemi içeren katalogdaki bazı strategemler binlerce kez denenmiştir ve bugün de uygulanmaktadırlar. Bilim ve teknikteki gelişime uygun olarak strategemlerin uygulanmasında da yeni araçlara başvurulmuş ve strategemler yeni bir içerik kazanmışlardır. Fakat her şeye rağmen strategemlerin temel içeriği önemli ölçüde aynı kalmıştır. Bu nedenle, strategemlerle yapılan planlamanın ilerletici işlevi, modern savaş yönetimi için de askeri strateji ve taktiğin genel ilkeleri olarak daha da önem kazanmıştır."

36 strategemin 1979 ve 1987 Jilin baskılarında da, onların askeri karakteri önsözde şöyle belirtilmektedir:

> "36 strategemi içeren metin, ortodoks olmayan savaş yönetimi sanatı içinde yer alır. O, Sun Zi (İ.Ö. 6-5. yüzyıl)'den beri Çinli savaş kuramcılarının *guidao* (düşmanı şaşırtma, aldatma yolu) olarak andıkları bir ansiklopedidir."

Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki yaygın ajitasyon edebiyatı içerisinde 36 strategem üzerine eleştirilere de rastlanır. Jilin baskısında (1979/1987) şöyle denmektedir:

> "36 strategem arasında gerici feodal döküntüler de vardır ve bunlar özellikle hile yoluyla kazanma konusundaki strategemlerdir. Bu yüzden bunların karşısında eleştirel bir tutum almaya da gereksinim vardır."

36 strategem üzerine Taipeh ve özellikle Hongkong baskıları, Çin Halk Cumhuriyeti'nden kaynaklanan bu yoruma karşıt olarak, 36 strategemin askeri işlevi yanında sivil yaşamdaki işlevini de ön plana çıkarırlar. "Hileli Savaş, 36 Strategem"in 19. baskısının önsözünde(Taipeh 1985) şöyle denilmektedir:

"Strategemler 'Konfüçyüsçü' insanlık ve erdemlilik anlayışına tamamen karşıttırlar. Hatta strategemlerde, düşmana insanlık ve erdemlilikle yaklaşanın bundan zararlı çıkacağı belirtilir. Burada akla, Zao'nun klasik Konfüçyüsçülük yorumunda anlatılan ve İ.Ö. 7. yüzyıla ait bir olay gelmektedir: Kral Xiang, Song devletinin egemeni olmuştu. İ.Ö. 638 yılında güçlü Chu devletiyle savaşa tutuştu. Song devletine ait birlikler savaş alanında savaş düzenine geçmiş durumdaydılar. O sırada Chu ordusu bir ırmağı geçmek üzereydi. Song'un ileri gelen devlet adamlarından biri Chu devletinin çok, buna karşılık Song devletinin az askeri olduğunu biliyordu. Bu devlet adamı, savaş alanına yayılmadan Chu birliklerine derhal saldırmayı önerdi. Fakat kral Xiang öneriyi şöyle geri çevirdi: 'Olmaz bu. Erdemli bir insan bir başka insana böyle aniden saldırmamalı; çünkü bu onu güç durumda bırakır.' Chu'nun birlikleri ırmağı geçtikleri sırada, aynı devlet adamı, bir kez daha, Chu'nun birliklerine saldırmayı önerdi. Xiang şöyle yanıt verdi: 'Olmaz. Erdemli bir insan savaş düzenine geçmemiş birliklere baskın yapmaz'. Kral Xiang saldırı emrini, ancak Chu birlikleri tamamen savaş düzenine geçtikten sonra verdi. Sonuç ne mi oldu? Song devleti ağır bir yenilgi aldı, Kral Xiang bile yaralandı."

Mao Zedung "Uzun Süren Savaş" (1938) adlı kitabında Kral Xiang'la alay eder. Hongkong baskısının editörü, Kral Xiang'ın durumunu şöyle yorumlamaktadır: "İnsanlık ve erdemlilik sözlerini başkalarını kandırmak için kullanmaya izin vardır; fakat bizzat insanlık ve erdemlilik göstererek savaş kazanılmaz. Bir atasözü şöyle der: 'Dünyayı bilmek ilim irfan işidir; buna karşılık insanî ve toplumsal ilişkilerde insan aklı pratik çalışmalı, hüner, beceri ve marifete dayanmalıdır.' Çağımız sivilleşmekte olan bir çağ olduğundan göğsü kabararak söz etmektedir. Ne var ki bir toplum ne kadar sivilleşirse o kadar yalan ve hile üretir. Böyle bir sivil dünyada da 36 strategem en uygun saldırı ve savunma aracıdır. Strategemler, boş ahlâksal sözlerin ve öğretilerin bir savaştan ibaret olan bu dünyaya ne kadar uzak düştükleri, bu dünyaya ne kadar yabancı oldukları hakkında bir pratik bilgi sunarlar."

Aslında bu tür düşüncelere sadece Çin'de rastlanmaz. Zürih Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Grekçe uzmanı Walter Bur-

kert, *Homo necans* (Öldüren İnsan) adlı kitabında (Berlin 1972) şöyle yazmaktadır:

> "İnsanın insana karşı saldırganlığı, üstünlük sağlama çabası, bizim sivilleşmiş, ilerlemiş uygarlığımızda daha da artmıştır ve çağımızın merkezcil bir sorunu haline gelmiştir."

Burkert, humanitenin koruyucusu sayılmış olan eski Grek toplumunda ve özellikle eski Grek dininde çok açık bir saldırganlık eğiliminin bulunduğunu keşfetmiştir. O şöyle devam etmektedir:

> "Tanrı en yüce güç olarak sadece dindar yaşamda, dua, şarkı, ilâhi ve danslarda yaşamaz; o aynı zamanda öldürücü balta darbesinde, akıtılan kanda ve pişirilen av etinde de yaşar."

Burkert, insanda çok açık bir şekilde varolduğunu ileri sürdüğü bu içkin saldırganlık eğilimini, onun binlerce yıl geriye giden avcı yönüne bağlar. Hiçbir tevil yoluna girmeden şunu kabul etmeliyiz ki, hilelerin kaynağı, Burkert'in "hunting ape" (avcılığa öykünme) dediği şeyde, yani ta avcı insan çağındadır. Evet, hilebazlık insanda çok eski bir kaynaktan gelmektedir. Vitus B. Dröscher "Hayvanların Çevreye Uyma Yollarına Göre Uzun Yaşama Biçimleri" adlı eserinde şöyle yazmaktadır:

> "Gelişim tarihi bakımından hayvan zihninin en eski kavrayış biçimi, düşman-ganimet ilişkisidir. Bu, düşmanı yenmek ve ganimet elde etmek için gerekli hilelerin öğrenilmesine yol açmıştır. Birçok hayvanda bu hilecilik içgüdüseldir, bazılarında ise deneyimle sonradan öğrenilir."

Hilelerin, kaynağını insanın varoluşunda bulduğu konusunda eski zamanlardan beri düşünüldüğü bir vakıadır. Daha İ.Ö. 18. yüzyılda Asur kralı Şamşi-Adad oğlu Yasmak-Adad'ı şöyle uyarır: "Düşmanı yenmek ve ona karşı manevra yapmak üzere hileler (*shibgu*) düşün. Fakat düşmanın da hileler düşündüğünü ve sana karşı manevra yaptığını unutma. Tıpkı güreşçilerin birbirlerini yenmek için hilelere başvurdukları gibi." Eski Ahit'te (Tevrat), Vecizeler Kitabı'nda, "Savaş hilesi yoluyla savaşı yönetmelisin; zafer ancak birçok plan yapılarak elde edilir." türünden tümceler bulunur (Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nden Abraham Malamat'ın çevirisiyle). Burada Polyaenus tarafından İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında kendisine kalfalık ünvanı verilmiş olan Frontin'in topladığı strategemleri zikretmeliyim. "Edda" adıyla anılan İzlanda kaynaklı "Eski Kuzey Şiirleri"nde, "İleri gitmek istiyorsan zekânı

kullan" ve "Halkı, yüzüne güle güle aldatmak gerekir" gibi öğütlere rastlanır.

Bazı Alman atasözleri şöyledir: "Koyun olmayı seçen kurtlara yem olur", "Hile iktidar getirir", "Gücün beceremediğini hile becerir". Eski Grekler "hilebaz Odysseus"a bayılırlar. Machiavelli'nin Prens'i(*) hakkında fazla konuşmaya gerek yoktur. Aynı şekilde cizvit Balthasar Graciani (1601-1658)'nin krallar ve saray politikacıları için yazdığı *Oraculo* (Kehanetler Kitabı) adlı kitabını anımsayalım. "Hintli Machiavelli" olarak bilinen, ama tabii bizde Machiavelli kadar tanınmayan Kautiliya, İ.Ö. 4. yüzyılda, *Arthaçastra* (Çıkar Sağlama Sanatı) adlı kendisine mal edilen kitapla birlikte, yönetim sanatının ustaları arasında yer alır. Araplar da konuya ilgisiz değillerdir. Daha o zamanlar Muhammed (570-632) şöyle demişti: "Savaş hiledir."

Machiavelli'den 100 yıl önce *Ragâiz al-hilal fi dagaig al-hiyal* (Narin Bir Kumaştan İnce Hilelerle Kalın Bir Palto Yapmak) adlı kitap, Fransızcaya *le Livre des ruses, La stratégie politique des Arabes* (Hileler Kitabı, Arapların Politik Stratejileri) adıyla çevrilmiştir (Paris, 1976). Bundan daha eskisi, Michele Amari tarafından *Solwan or Waters of Comfort* adıyla çevrilmiştir ki, 12. yüzyılda yaşamış ve strategemleri bilen bir Sicilyalı Arabın, İbni Zafer'in eserinin çevirisidir. Hukuksal strategemler İslam hukukunun bütünleyici bir kısmını oluştururlar ve pratikte hep kullanılırlar. Bunu, Muhammed Abd-al Wahhab Buhayri'nin *Al-hiyal fi as-sariah al-islamiyyah* (İslam Hukukunda Hileler) adlı kitabından biliyoruz. Abd-as-Salam Dihni'nin *Al-hiyal al-mahzûre minkâ val-masrû* (Hukuksal Açıdan İzin Verilen ve Verilmeyen Hileler) adlı kitabı (Kahire 1946) ile Muhammed İbn-İbrahim'in *Al hiyal fi al-mu'amalât al-mâliyyah* (Maliye Alanında Hileler) adlı kitabı (Tunus/Tripoli 1983) burada anılabilir.

1907 tarihli Kara Savaşı Kuralları Tüzüğü'nde 24 savaş hilesine izin verilmiştir. 12 Ağustos 1949 tarihli Genf Anlaşması'nın ek protokolünde, uluslararası silahlı çatışmaların korunması hakkındaki 1 numaralı protokol içinde, bir yandan hile yasaklanmakta (madde 37, bent 1), fakat öbür yandan bir dizi meşru savaş hilesi sayılmaktadır (madde 37, bent 2). Bunlardan birkaçı şunlardır: Kamuflaj, şaşırtma, sözde operas-

(*) Machiavelli, Prens (çev.: Nazım Güvenç) Anahtar Kitaplar, İstanbul 1993.

yon düzenleme, yanıltıcı haber yayma, haberleşme kanallarına girme. Amerika Birleşik Devletleri Ordu El Kitabı'nda ("The Law of Land Warfare", 1956), izin verilen savaş hilelerinin bir kataloğu yer alır. Bunlardan bazıları şunlardır: baskın yaparak saldırma, geri çekilme, kaçma, eylemsizlik yoluyla düşmanı şaşırtma, yanlış (ve yalan) emir vererek düşmanı aldatına, düşmanın haberleşme şifrelerini, parola ve sinyallerini ele geçirme ve kullanma, var olmayan veya hazır halde bulunmayan savaş kuvvetlerini var ve hazır gibi gösterme, kılık değiştirerek aldatma, yanlış bilgi verme, propaganda yoluyla aldatma.

Şüphesiz 36 strategemin uygulanımı konusunda Çinliler'in verdiği örnekler sadece Çin tarihinden alınmamıştır ve bu şaşırtıcı da değildir. Hongkong, Taipeh ve Pekin'deki strategem kitaplarında, Çin sınırlarının ötesindeki ülkelerden, örneğin eski Roma'dan, Julius Brutus'tan, son Roma kralı Tarquinius'tan Napolyon Fransası'na ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşlar'ına kadar bol bol örnek verilir.

Bu araştırma, Çinliler'in 36 strategemi üzerine Avrupa dillerinde yazılmış ilk eserdir. Profesör Qiao Jian'ın yazdığı gibi, 36 strategem, Çin toplumunun gerçekliği, dünyayı anlama konusunda başvurduğu olağanüstü yararlı bir araçtır; fakat aynı zamanda şunu da eklemek isterim ki, onlar, Çin'in askeri ve politik düşünce tarzını ve eylemlerini anlamak için de birer araçtırlar. Batıda gerçekleştirilen bu ilk çalışma, tabii ki tüm sorun, döküman ve olguları dikkate alamamıştır. Bunların daha sonraki çalışmalarda ele alınması beklenebilir. Çin ve Japon dillerine hâkim olmadan, bunun gibi Çin kültürünü az çok bilmeden ilk Çince kaynakları değerlendiremezdim, konuya ilişkin olarak Çin ve Japon dillerinde yapılan tartışmaları anlayamazdım. Bu konuda Taipeh, Tokyo ve Pekin'de geçen altı yıllık öğrenimim sırasında bana emeği geçen ve yardımcı olan hocalarıma, üniversitedeki arkadaşlarıma teşekkür borçluyum.

STRATEGEM NR.1

İmparatoru Yanıltmak ve Denizi Aşmak

dört ideogram	瞞	天	过	海
modern Çince'deki söylenişleri	*man* –	*tian* –	*guo* –	*hai* –
ideogramlarm çevirisi	yanıltmak	imparator ("gök")	aşmak	deniz
bağıntılı çevirisi	İmparatoru yanıltmak ve denizi aşmak.			
en eski anlamına göre çevirisi	Aslında kamufle edilmiş bir gemi olan deniz üstündeki evde imparatoru ağırlayarak, onun denizi aşmasını (geçmesini) sağlamak.			
Özü	Amacı gizlemek, rotayı saptırmak. Takiyye strategemi. Coram-Publico strategemi.			

1.1 Deniz Üstündeki Ev

Bu strategemin adı ve tarihi, Tang imparatoru Gao Zong'un (626-649) Kore yarımadasındaki Konguryo'ya karşı yaptığı deniz seferine dayanır. Olayın iki versiyonuna sahibiz.

İmparator 300.000 kişilik ordusuyla deniz kıyısına vardığında tüm cesaretini yitirmişti. Önünde bir su vardı; ama bu su bir ırmak filan da değildi, uçsuz bucaksız uzanıp gidiyordu. Kogurya bu denizin öbür kıyısında ve binlerce mil uzaktaydı. Bu uçsuz bucaksız suyu aşmak nasıl mümkün olacaktı? Neden onu sefer öncesinde kimse böyle bir

uçsuz bucaksız suyu aşmak gerektiği konusunda uyarmamıştı? İmparator tam bir kuşku ve tereddüt içinde, ne yapılması gerektiği konusunda komutanlarını topladı. Komutanlar düşünmek için süre istediler.

Komutanlar, denizden korkan imparatorun orduyu geri çekme kararı verebileceğinden korkuyorlardı. Bu nedenle, pek çok savaş hilesi bilen general Xue Rengui'ye başvurdular. Xue Rengui, imparatorun tüm ordusuyla birlikte denizi aşmasını sağlayacak bir strategem bulmakta fazla zorlanmadı. Bir hileye başvuracağını bildirdi. Bunun için imparatorun ertesi gün denizi görmemesi gerektiğini söyledi ve şunları ekledi: "İmparatoru, deniz üstünde kendisini tıpkı karadaymış gibi hissetmesini sağlayarak karşı kıyıya geçirmemiz gerek." Ertesi gün komutanlar imparatora, yöredeki bir zengin toprak sahibinin, orduya erzak bağışlamak üzere kendisiyle görüşmek istediğini bildirdiler. İmparator memnun bir şekilde, onuruna verdiği ziyafete katılmak üzere toprak sahibinin köşküne gitti.

Zengin çiftçinin evinin duvarları rengârenk süslerle bezenmişti ve her yerde değerli halılar vardı. İmparator ve maiyeti yerleştiler ve şarap içmeye başladılar. Bir süre sonra imparatorda, dört bir yandan rüzgâr esiyormuş ve gök gürültüsünü andıran dalga sesleri geliyormuş gibi bir his uyandı. İçki kadehleri, şamdanlar sağa sola gidip geliyordu. Afallamış olan imparator, ileride köşkün çevresine gerilmiş olan ve uzayıp giden bir perde olduğunu gördü. Perdenin kaldırılmasını emretti. Ve gözleri, önünde alabildiğine uzanan açık denize dikili bir vaziyette, donup kaldı. "Neredeyiz biz?" diye sordu hiddetle. Danışmanlarından biri, "Tüm ordu şu anda açık deniz üzerinde Konguryo'ya doğru yol almaktadır" diyerek durumu kendisine açıkladı.

General Xue Rengui'nin uyguladığı strategem şuydu: İmparatorun toprak sahibinin köşkü sandığı, aslında bir gemiydi. Xue Rengui, gemiyi ve çevresini bir köşke benzetmiş ve etrafını 10.000 çadırın bezinden yaptırdığı muazzam bir perde ile örtmüştü.

İmparator bir gemideydi ve tabii tüm ordusu da. Üstelik açık denizde epey de yol alınmış durumdaydı. İmparator bu oldu-bitti karşısında bir şey demediği gibi, kendine güvenini yeniden kazandı. Şimdi kararlı bir şekilde doğuya, Kore'ye doğru gidiyordu.

1.2 Deniz Üstündeki Ahşap Kent

Yukarıdaki öykünün ikinci versiyonu:

Hükümdar ev şeklinde kamufle edilmiş bir gemide olduğunu bilmeksizin, ordusuyla birlikte tasalanmadan denizde yol alıyordu. Tüm ordu, yani 100.000 kişi, piyade ve atlı olmak üzere 1300 gemiye bindirilmişti. İmparator, yanındaki soylularla birlikte, imparatorluk armasını taşıyan gemideydi.

Deniz yolculuğunun üçüncü günüydü. Birden şiddetli bir fırtına koptu. Deniz coşmuştu, dalgalar uğuldaya uğuldaya birkaç adam boyu yükseliyordu. İmparator dehşetli bir korkuya kapıldı, yüzü sapsarı kesildi. Askerler ve savaş atları gemilerin üstünde yuvarlanıyorlar, vahşi bir şekilde birbirlerine giriyorlar, çıldırmış gibi ayağa fırlıyor ve dengelerini kaybedip yeniden yere düşüyorlardı. Gökyüzünün, güneşin oğlu imparator bile birkaç kez yere kapaklandı. İmparator korku dolu bir sesle inledi: "Baylar, ben bu doğu seferine artık daha fazla devam edemem. Düşman bizi yakalasa bile!"

Ve onun dediği oldu. Birkaç danışmanın Koreliler'in bir baskın yapabilecekleri uyarısına rağmen, donanma geri döndü ve Dengzhou'ya (bugünkü Shandong eyaleti) doğru yelken açıp orada karaya çıkıldı. Burada üç gün kaldılar. Burası bir adaydı ve adanın ortasında bir kent vardı. Danışman Xu Maogong kente vardıklarında imparatora şöyle dedi:

"Koreliler burayı basabilirler. Onlara karşı burada bir kara savaşı yapmak bizim için tehlikelidir. Bu nedenle yelken açıp Kore kıyılarına varmalıyız." İmparator yanıt verdi: "Denizdeki fırtına dehşet verici. Denize yelken açmaktansa başkent Chang'an'a geri dönmeyi tercih ederim."

Xu Maogong şöyle dedi: "Sakin olunuz Majesteleri. Birkaç gün içinde fırtına geçer. Fırtına geçtikten sonra deniz sakinleşir. Sakin bir denizde Koreliler'i altetmek üzere denize açılabiliriz."

İmparator Tai Zong biraz yatışmış bir halde yanıt verdi: "Dediğiniz gibi olacak mı bakalım; pekâla, biraz bekleyelim."

Xu Maogong o gece ordugâha döndü. General Jingde "Böyle gece yarısı burada işiniz ne?" diye sordu kendisine. Xu Maogong şöyle yanıt verdi: "Ben Majestelerinin Doğu devletine karşı savaşmak istediğini iyi biliyorum. Eğer İmparatoru bir hileyle denizi aşmaya kandırabilirsek, Doğu devletinin işini orada bitiririz."

Ordu komutanı Jingde yanıt verdi: "Siz 'imparatoru denizi aşmaya kandırma' hilesiyle neyi kastediyorsunuz?"

Xu Maogong devam etti: "Zhang Huan'a gidin ve ondan imparatoru denizi aşmaya kandıracak bir hile bulmasını isteyin."

Jingde, Zhang Huan'a gitti ve ona şöyle dedi: "İmparator fırtına ve dalgadan korkuyor. Yeniden gemilere binip denizi aşmayı hiç istemiyor. Senden bir hile bulmanı istiyorum. Öyle bir hile bul ki, imparator kendini karada sansın ve denizde olduğunu hiç hissetmeden ve gönül rahatlığıyla Doğu devletinin kıyılarına ayağını bassın." Jingde, daha sonra Zhang Huan'ı şu sözlerle tehdit etmeyi de ihmal etmedi. "Bir çukur kazdıracağım. Sabaha kadar bir hile bulamazsan, seni iki ölçü gömdüreceğim. Akşama kadar bir hile bulamadığın takdirde üç ölçü derine gömdüreceğim. Ondan sonra da bir hile bulamamışsan, öldüresiye gömdüreceğim."

Zhang Huan arkadaşlarını topladı ve onlarla birlikte şöyle bir hile düşündü: Yüzlerce ağaç kütüğü satın alınmalı ve ahşap bir kent inşa etmek üzere dülgerler toplanmalı. Kent duvarlarının önüne ve arkasına evler yerleştirilmeli. Evlerin zemini kum ve balçıkla örtülmeli, üzerine çiçekler ve çim ekilmeli. Sokakları da unutmamalı. Bir kısım asker bu kentin sakinleriymiş gibi kente yerleştirilmeli. Kentin ortasında imparatorun oturması için "rüzgâr almayan bir köşk" yükselmeli. Fırtına diner dinmez, ahşap kent denize indirilmeli. İmparatorun köşkü deniz sarsıntısına karşı güvenceye alınmalı. İmparator karaya çıktığını sanmalı ve rüzgârın sesini bile duymayacak şekilde köşkünde istirahate çekilmeli. Denizi asla görmemeli. Köşkünde yürürken sarsıntı hissetmemeli, hele yere hiç düşmemeli.

Zhang Huan'ın bu strategemi çok iyi karşılandı ve hemen uygulamaya geçildi. Üç ay sonra ahşap kent ortaya çıkmıştı. Kent denize indirildi. Üç gün sonra Xu Maogong imparatora şöyle dedi: "Majesteleri, ben Yin ile Yang arasındaki karşılıklı etkileşimi hesapladım. Rüzgâr ancak altı ay içinde tamamen duracak. Şu anda gemilere binip denize açılmamız mümkün görünmüyor."

"Pekala öyle olsun" dedi imparator ve ordugâhın kaldırılması emrini verdi. Üç gün sonra denizdeki gemiler yine endişe verici bir şekilde sallanmaya başlamıştı. İmparator, "bu herhalde yakındaki bir fırtınanın işareti. Yeniden Shandong'a yelken açmayı, ülkeme geri dönmeyi tercih ederim." dedi.

Xu Maogong şöyle dedi: "Majeste, endişelenmeyiniz. Önümüzde gemilerin demir atacağı bir yer var."

Ordu komutanı Jingde, sahte bir dikkatle ufuğa baktı ve aniden şöyle dedi: "Majeste, bakınız şurada bir kent var. Orada konaklayabilir ve fırtınadan, dalgadan korunabiliriz."

İmparator "Hangi kent bu?" diye sordu, "Benim hükümranlığım altında mı?"

Xu Maogong yanıtladı: "Majeste, haritaya baktım. Orası fırtınadan korunmak için oldukça uygun bir yer ve Sizin hükümranlığınız altında. Majesteleri orada karaya çıkabilirler ve fırtına ve dalgadan kurtulmuş olurlar."

İmparator "Bu iyi işte" dedi.

Böylece imparatorun gemisi ve tüm savaş filosu ahşap kentin sahiline demir attı. İmparator ve maiyeti "kara"ya çıkmış oldular. Kent "sakinleri" imparatora, güneşin oğluna saygılarını sundular, ayaklarına kapandılar ve ona hoşgeldiniz dediler. İmparator sordu: "Burada şöyle tam bir sükûnet içinde olabileceğim bir yer var mı?"

Önceden uyarılmış olan "ada sakinleri", imparatoru hiç rüzgâr almayan köşke götürdüler. Orada imparatoru, kendisine her şeyi unutturan bir dinlenme ve sükûnet bekliyordu.

Ve böylece imparator, denizi aşmak üzere tam anlamıyla "hile ile kandırılmış oldu".

1.3 Dedektif Gibi Çalışan Bir Sinolog

1971'den 1973'e kadar Taipeh'te, 1973'den 1975'e kadar Tokyo'da ve 1975'den 1977'ye kadar Pekin'de, öğrenci ve araştırmacı olarak kaldım. Daha Taipeh'de, yani Uzak Doğu'daki ikametimin başlangıcında, 36 strategemi işitmiştim bile. Taiwan Üniversitesi'ndeki Mandarin Training Center'den (Mandarin Spor Merkezi) Çinli hocam Prof. Bai Zhengshi ile bu konuyu sık sık konuşurdum. Fakat Prof. Bai Zhangshi bu konuda doğru dürüst bir şey bilmiyordu. Bunun üzerine Çinli öğrenci arkadaşlarıma başvurdum. Onlardan hemen 36 stratagemin bir listesini sağladım. Ne var ki şaşkınlıkla gördüm ki, bunlar öğrenci arkadaşlarıma bile büyük bölümüyle bilmecemsi görünüyorlardı. Konuya karşı ilgimi canlı

tutacak bir kişi veya şey yoktu. O andan sonra bir süre 36 strategem üzerine ciddi olarak yönelmedim. Daha sonra üç veya en fazla dört ideogramla ifade edildiklerinden yola çıkarak, mevcut strategem işaretlerinin anlamlarını yakalamaya çalıştım. Bunları yakalamak hiç de kolay değildi. Öncelikle, kendilerine başvurduğum profesör ve öğrencilerden hiçbiri, 1 numaralı strategemin anlamını açıklayamadı. Onlar ikinci ideogramı yaklaşık anlamıyla "gök", "gökyüzü" olarak çeviriyorlardı; "imparator" olarak değil. Taiwan'da olduğu gibi Çin Halk Cumhuriyeti'nde de genel olarak yaygın olan çeviri, bu versiyona göre veriliyordu: "Gökyüzünü aldatarak denize açılmak." İlk kez Pekin Üniversitesi'nden bir profesör, 1 numaralı strategemin dört ideograma göre yazıldığını ve strategemin kaynağını gösterdi: General Xue Rengui'nin (614-683) yaşam öyküsü, *Yong Le Da Dian* ("Yong Le Dönemi Ansiklopedisi") adlı ansiklopedide yer almaktaydı ve bu ansiklopedi, dünyanın en eski ve büyük ansiklopedisiydi.

Sonraki yıllarda Pekinli profesörün işaret ettiği kaynakları buldum. Bunlar, Jilin baskısı *Miben Bingfa Sanshiliu Ji Miben Jijie* ("36 Strategemin Sırlar Kitabı, Açıklamalı") adlı kitaplardı.

Birinci versiyon üzerine birçok öykü vardı. İkinci versiyonu ise uzun süre aradım. İlk işareti, *Shehui Kexue Zhanxian* ("Toplumbilimsel Cephe") adlı Wu Gu'nun bir yazısında buldum. Wu Gu, 1 numaralı strategemden bir cümleyi, fantastik bir tarihsel roman olan *Shou Tang*'dan ("Tang Çağı Öyküleri") alıntılamıştı. Ne var ki, bugün Taiwan veya Çin Halk Cumhuriyeti'nde sadeleştirilmiş ve kısaltılmış şekliyle yayımlanmış olan bu romanın 19. yüzyılda yapılmış olan baskısında da bu alıntıyı bulamadım.

Batıdaki sinoloji kitaplıkları da bana bu konuda yardımcı olamadı. En nihayet 1986'da bir Pekin kitaplığında, romanın 1736 tarihli bir baskısını keşfettim. Araştırmam en nihayet taçlanmış oluyordu: Yukarıda andığım kısaltılarak çevrilmiş ikinci versiyon önümde duruyordu. Burada 1 numaralı strategem, adıyla anılıyordu ve romanın ilgili bölümünün başlığı şuydu: *Man Tian Ji Tai Zong Guo Hai* ("İmparatoru Aldatmak. İmparator Tai Zong'u Denizi Aşması İçin Hileyle Kandırmak").

Böylece 1 numaralı strategem, Çin tarihinin derinliklerine gömülmüş olduğu yerden gün ışığına çıkmış oldu.

1.4 Söz Bozma

Kong Ming adıyla da anılan Zhuge Liang (181-234), "savaşta kent kapılarını açık bırakmak" hilesi ile kent surları üzerinde oturup gitar çalarak düşmanın geri çekilmesini sağlamıştı.

Zhuge Liang 26 yaşındaydı ve hâlâ evlenmemişti. 26 yaş, o zamanlar evlilik için oldukça geç bir yaş kabul ediliyordu. Zhuge Liang her gün kendisini geliştirmek üzere bir öğrenim faaliyetini sürdürüyor ve gitar çalarak dinleniyordu. Hayatından da oldukça memnun görünüyordu. Ağabeyi ve yengesi, onu evlendirmek için her şeyi denemişlerdi. Önüne yedi kez evlenme şansı çıkmıştı; fakat o hepsini geçiştirmişti. En sonunda yengesini iyice kızdırdı. Zhuge Liang yengesini yatıştırmayı denedi: "Birisiyle aynı yatakta yatmaktan korkuyorum, oysa tek başıma yattığımda sürekli rüya görüyorum." Yengesi yanıt verdi: "Evlilik tanrının takdiridir. Bu konuda bir eşek veya at satın alırken yaptığın gibi bir seçim yapamazsın. Dikkat et! Sana yedi tane peri gibi kız buldum. Hepsini hor gördün! Kendine uygun biri doğuncaya kadar beklemek mi istiyorsun?"

Zhuge Liang ağabeyinin ve yengesinin kendisinin bir aile kurmasını ne kadar istediklerini biliyordu. Artık yengesine şunları söylemekten başka çaresi kalmamıştı: "Lütfen benim için kız aramaya devam edin."

Yenge umutlanarak yanıt verdi: "Kentin doğu kapısında oturan Zhu ailesinin kızı aklıma geliyor."

Zhue Liang sordu: "İdealleri ve yetenekleri nelerdir?"

Yenge sert bir şekilde şöyle dedi: "İdealler, yetenekler? Bir kadın ne kadar eğitimsizse, işte tam da bu onun erdemidir."

Yenge Zhuge Liang'ın kafasını nasıl salladığına baktı ve şöyle devam etti: "Bu kez işe ben el koyuyorum, artık kaçamazsın. Evet demeden buradan gidemezsin."

Zhuge Liang şöyle dedi: "Dilerim yengem sadece güzel bir yüzü var diye bu kızı bana uygun görmemiş olsun bari."

Yenge yanıt verdi: "Eski bir atasözü şöyle der: 'Adamda yetenek, kadında güzellik.' Sen büyük yetenekleri olan bir kadın mı istiyorsun?"

Zhuge Liang konuştu: "Çirkin olması zorunlu değil tabii. Aksine, senin 'çirkin' bulduğun benim hoşuma gidebilir."

Yenge Zhuge Liang'a bu sözlerle birini mi kastettiğini sordu. Zhuge Liang yanıt verdi: "Öğretmenim Huang Chengyan'ın bir kızı var; adı Huang Zhengying. Onun geniş bilgiye sahip, onurlu ve erdemli bir kız olduğunu işittim..."

Yenge, Zhuge Liang'ın lâfını ağzına tıkadı: "Ne? Huang Zhengying mi? Onun lâkabı 'çirkin kız'dır. O çocukluğundan beri hep çirkindir. Cildi çamur gibidir. Onu uzun yıllardan beri görmedim. Herhalde şimdi daha da gudubet olmuştur."

Zhuge Liang bu söz dalgasını gülümseyerek dinledi, fakat bir şey demedi. Daha sonra şöyle konuştu: "Onsekizini geçmiş ve yetişkin bir kız olmuş. Belki de senin görmediğinden beri değişmiştir, kimbilir..."

Yenge yine lâfını ağzına tıkadı: "Ne kadar değişmişse, o kadar çirkin olmuştur herhalde."

Zhuge Liang yanıt verdi: "Bilirsin, kulaklara gözlerden daha az güvenilir. Ben o kızın şiirlerini okudum. Gerçekten de istediğim kız o olabilir. Lütfen onu bir kez gör."

Gerçekten de Huang Zhengying hiç de güzel bir kız değildi; fakat akıllı ve yetenekliydi. Her günkü dikiş işinin yanında, kendini tamamen kitap okumaya vermişti. Daha 24'ünün baharındaydı ve elini hiçbir erkek tutmamıştı. Babasının bu konuda en ufak bir kaygısı yoktu.

Zhuge Liang'ın yengesi artık daha fazla bir şey diyemedi ve baba Huang'a gitti. Zoraki bir gülümsemeyle ona şöyle dedi: "Bahçenizde çok güzel çiçekler yetiştiğini duydum. Onları görebilir miyim?" Açıkyürekli baba onu bahçeye götürdü. Bahçede kızı, güzel oda hizmetçisi ile birlikte oturuyordu. Yenge kızı uzaktan gördü. Kız uzaktan pekala güzel görünüyordu. İçinden, kız hakkındaki önyargısının değişmesine sevindi. Öyle ki, babaya ziyaretinin gerçek nedenini açıkladı. Konuşmayı çiçekler arasından gizlice dinleyen kız seslendi: "Kayınbiraderiniz beni gerçekten eş olarak istiyorsa kendisi gelebilir ve hakkımda bir fikir edinebilir. Ne kadar çabuk gelirse o kadar iyi olur."

Yenge şaşkınlık içinde Zhuge Liang'a gitti ve mümkün olduğu kadar kısa sürede Langhong dağındaki evinden çıkıp Xingliang'daki Huang ailesini ziyaret etmesini istedi. Ziyarette ona eşlik edebilirdi. Beraberce yola çıktılar. Şiddetli bir rüzgâr esiyordu. Zhuge Liang yolda birine çarptı. Bu, Zhuge Liang'ın arkadaşı Meng Gongwei'ydi. Meng düştüğü yerden kalktıktan sonra, böyle aceleyle nereye gittiklerini sordu. Durumu

öğrenince kızgın bir şekilde şöyle dedi: "Bu kız örneği az görülecek kadar kindar bir insandır. O sana asla eş olamaz!" Yenge, Meng'i şiddetle azarladı. Bunun üzerine Meng, kendisine dünyanın en güzel kızını lâyık gördüğü Zhuge Liang'a döndü ve kızgın bir şekilde sesini yükseltti. Zhuge Liang ona Huang Zhengying hakkındaki bu bilgileri nereden edindiğini sordu. Eğer kızın becerikliliği, eğitimi ve zekâsı önemliyse, arkadaşı ondan iyi sözlerle bahsetmeliydi. Üstelik yengesi kızı öve öve bitiremiyordu.

Xingliang'a vardıklarında, Huang ailesinin evinden gitar sesleri geldiğini duydular. Evin kızı çalıyordu gitarı ve görkemli bir melodi yükseliyordu. "Ne güzel bir çalış tarzı bu!" diye bağırdı Zhuge Liang. Öğrencisinin sesini işiten baba, aceleyle dışarıya çıktı ve ziyaretçileri konuk odasına götürdü.

Zhuge Liang evin kızını görmek istiyordu. Kıza haber verildi. Fakat kız oldukça uzun bir süre geçmesine rağmen ortalıkta görünmüyordu. Aslında o Zhuge Liang'ı perde arkasından gözlüyordu. Zhuge Liang'ın anlamlı yüzü ve gösterişli vücudu, kızın kalp atışlarını hızlandırmıştı. Güzel hizmetçi kız ile Zhuge Liang'a bir şiir gönderdi. Zhuge Liang şiiri aldı ve okumaya başladı:

Bayın yüzünü perde arkasından gördüm,
Fakat kalbini henüz tanımıyorum.
Dört değerli şeyin bulunduğu yerde
Onunla görüşmek isterim.

Dört değerli şeyden kastedilen, bilgeliğin dört âletiydi: 1. Çini mürekkep yapılırken boyayı ezip ufalamakta kullanılan taş, 2. çini mürekkep, 3. kâğıt, 4. yazı fırçası. Zhuge Liang hemen, kızın kendisini kitaplığa davet ettiğini anladı. Kitaplıkta kendisini, biri güzel diğeri çirkin iki kadın bekliyordu. Oturmasını rica ettiler.

Önce güzel olanı, Zhuge Liang'a, adını, yaşını ve işini sordu. Daha sonra çirkin olan söze girdi: "Siz yüksek faaliyetleri olan bir adamsınız. Bu yaşınıza kadar neden bir aile kurmadınız?" Zhuge Liang rahat bir şekilde yanıtladı: "Bu karışık zamanda bir aile kurmak zor iş. Ben hep devletin zor durumda olmasından kaygılandım, kendimi devlet işlerine verdim; bu nedenle evlenmeyi düşünmedim."

Çirkin olan, "Yanıtınızı hep yüksek şeylerle ilgilendiğiniz şeklinde yorumluyorum." dedi.

Bu sözler Zhuge Liang'ı şaşkınlığa düşürdü. Bu çirkin kız onun ince planlarını nereden bilebilirdi ki? Bu akıllıca sözleri eden çirkin olanı idiyse, evin kızı güzel olan değil, bu olmalıydı.

"Yengem yanılmış, hizmetçiyi evin kızı sanmış" diye düşündü Zhuge Liang.

Lâfı hiç saptırmadan şöyle dedi: "Hükümdarın amcası Liu Bei beni oturduğum dağdan çağırttı. Beni hizmetine almak istiyor. Kendisine tehdit altında olan Han hanedanının yeniden güçlenmesinde yardımcı olacağım." (Bkz.: 16.21 Saz Kulübeyi Üç Kez Ziyaret Etmek).

Huang Zhengying sordu: "Henüz serbestsiniz değil mi?" Bu soru Zhuge Liang'ı bir kez daha şaşkınlığa düşürdü. Şöyle yanıt verdi: "Evet, bu nedenle eski öğretmenim olan babanızdan öğüt almak istiyorum."

Huang Zhengying yeniden sordu: "Peki sizin eğiliminiz ne?" Zhuge Liang şöyle dedi: "Bu günlerde devlet sarsılıyor. Yerel beyler devleti aralarında paylaşıyorlar. Belki de en iyisi, insanın sadece kendi özel yaşamıyla ilgilenmesi, sakin bir şekilde hayatının sonuna kadar toprakla uğraşmasıdır."

Güzel kız ellerini çırptı ve bağırdı: "Evet, bir aile kurmak ve kazasız belâsız, sakin bir hayat sürmek; dağlardan dünyaya inmeden!"

Zhuge Liang diğer kıza döndü, onun kanaatini sordu.

Kız yanıt verdi: "Yetenekleriniz olağanüstü. Bunu zaten siz de biliyorsunuz. Han hanedanının yeniden yükselmesi, halkın da zaten özlediği, düşlediği bir şey. Liu Bei iş yapanları tanımayı iyi bilir. O zaten sizi saz kulübenizde iki kez ziyaret etti. Öyle sanıyorum ki üçüncü kez de gelecek."

Zhuge Liang da bu değerlendirmeye katıldı. Çirkin kız devam etti: "Devleti ve halkı kurtarmak için gerekli olan zengin kültüre ve askeri bilgi ve deneyime sahipsiniz. Siz Jiang Tai Gong'u (Bkz: 17.10 Balık Avlarken Kral Avlamak) örnek almalısınız. O da Zhou hanedanının kurucusuna hizmet etmişti. Parıldayan bir inci, hiçbir zaman karanlıkta gizli kalmamalıdır."

Zhuge Liang bu sözleri dinlerken, çirkin kıza hayranlığı da durmadan artıyordu. Artık dağdaki saz kulübeden inip eve dönmeye karar vermişti bile. Gitmeye kalkıştı.

Hizmetçi kız onu durdurdu: "Siz burada artık herhalde söz kesmiş oluyorsunuz, değil mi?"

Zhuge Liang şöyle dedi: "Nişanlımı şimdi burada tanımış oldum. O benimle böylesine akıllıca ve soylu bir şekilde konuşmuş olan kişidir."

Huang Zhengying bunları büyük bir sevinçle dinledi; fakat sevincini belli etmeden şöyle dedi: "Bunu üç kez düşünün! Yengeniz..."

Zhuge Liang kızın sözü nereye getirmek istediğini anladı ve hemen sözünü kesti: "Bu konuda tasalanmayın. Yengem benim için en iyisini ister."

"Konu komşunun ne diyeceğinden korkmuyor musunuz?" diye üsteledi kız.

"Herkes dilini dilediği gibi kullanır, istediğini söyler. Benim kararlı kalbimi hiçbir şey yolundan döndüremez!"

En sonunda Huang Zhengying de nişan için rızasını verdi ve şöyle dedi: "Kader şu andan itibaren kalplerimizi birbirine bağlasın!"

O sırada Zhuge Liang'ın yengesi odaya girdi. O hâlâ güzel hizmetçi kızı Huan Zhengying sanıyordu. Hizmetçi kızı bir kenara çekti ve Zhuge Liang'ın bir karar verip vermediğini sordu.

Hizmetçi kız utanarak bağırdı: "Hanımefendi..."

Yenge, "ne demek hanımefendi!" diyerek hizmetçi kızın lâfını ağzına tıkadı ve şöyle dedi: "Beni artık elti diye çağır!"

Tam o sırada çirkin kızın kendisine kızararak baktığını gördü. Yengenin gözleri de ona doğru kaymıştı. Kendini toparlayarak sordu: "Bir karara varılabildi mi?"

Huang Zhengying başını onaylarcasına salladı ve sustu.

Yenge önce Huang Zhengying'e ve daha sonra tekrar dönüp Zhuge Liang'a baktı. Durumu artık iyice anlamıştı. Bu ikisi şöyle ilk bakışta bile birbirlerine hiç yakışmıyorlardı. Zhuge Liang'ı yerinden kaldırdı ve oradan çıkardı, hemen söylenmeye başladı:

"Benim budala genç kayınbiraderim, benim budala genç kayınbiraderim!"

Yenge onu tekrar Longzhong dağına dönmeye ve orada kararını yeniden gözden geçirmeye zorladı. Zhuge Liang ne evet ne de hayır dedi, sadece kurnazca gülümsedi. Yenge paniğe kapılmıştı.

Ertesi gün Meng Gongwei, Zhuge Liang'ın ağabeyini ve yengesini ziyarete geldiğinde, yenge kendisinden Zhuge Liang'ın aklını başına devşirmesini sağlamasını istedi. Fakat Zhuge Liang bu konuyu arkadaşıyla konuşmak istemiyodu. Sakin bir dille kitabını okumaya başladı. Yenge

iyice köpürmüştü. Kim bilir konu komşu kayınbiraderinin böyle bir çirkin kızla evlenmesini önleyemediği için kendisine neler neler söyleyeceklerdi! Sonunda Zhuge Liang'a ultimatomu çekti:

"Eğer nişanı bozmazsan, artık bize ağabey ve yenge deme! Artık senin için hiçbir şey yapmam, ne halin varsa gör!"

Meng Gongwei, ailesiz kalma tehdidi altındaki Zhuge Liang'a şöyle dedi: "Ağabeyinin karısı annen sayılır. Onun sözünü dinlemelisin."

Ne yapabilirdi Zhuge Liang? Evlenmek için verdiği sözü bozmak istemiyordu. Fakat öbür yandan yengesini kırmak da istemiyordu. Aklına bir fikir geldi: Eline hemen bir yazı fırçası aldı ve Huang Zhengying'e verdiği evlenme sözünü geri aldığını gösteren bir belge düzenledi.

Bu belgeyi Meng Gongwei'ye teslim etti. Meng senedi aldı ve aşağıdaki şiirin yazılmış olduğunu gördü.

Yüzünüzle herkes alay ediyor, Siz nasıl
benim eşim olabilirsiniz?
Dün Sizi sevindirmek istemiştim, fakat bugün
fikrimi değiştirdim!
Kusura bakmayın! Görüyorsunuz işte, yaşam nasıl
böyle boyuna dalgalanıyor!
Evlilik sözü vermek de neymiş! Alt tarafı bir
söz bu, ağızdan çıkıveriyor. Hiç değişmeyecek
değil ya!

Arkadaşı kâğıdı memnun ve sevimli bir şekilde aldı ve gömleğinin yenine soktu. Zhuge Liang'ın sözünden dönmesi yengeyi de tabii pek sevindirmişti. Meng Gongwei arkadaşı adına Huang ailesine seve seve gitti ve sözün bozulduğunu gösteren belgeyi verdi. Baba Huang, Zhuge Liang'ın yazısını okurken büyük bir üzüntüye kapıldı. Hemen kızını çağırdı. Kız babasının sözlerine hiç inanmadı, fakat hemen ardından gözyaşlarına boğuldu. Meng Gongwei kıza Zhuge Liang'ın kendi eliyle yazmış olduğu belgeyi verdi. Kız şiiri okurken, gözyaşları arasında birdenbire neşeli bir gülümseme ile "Baba!" diye bağırdı.

Meng Gongwei afallayıp donakalmıştı. Bu kız sakın üzüntüden çıldırmış olmasındı?

Belgeyi yazdığından beri Zhuge Liang'ın tavır ve hareketlerinde hiçbir değişiklik görülmüyordu. Yengesi ona yine bir gelin adayı bulmuştu. Kızı övüp duruyordu. Zhuge Liang da yanına yengesini almadan

kızın ailesini ziyaret etti. Eve dönüşünde kızı beğenmediğini söyledi. Bu olay diğer gelin adayları için birkaç kez tekrarlandı. Her ziyaretten dönüşte kızları beğenmediğini söylerken, Zhuge Liang'ın gözleri parlıyordu. Yenge öfkeden korlaşmış bir yüzle dinliyor, fakat bir şey söylemiyordu. Hizmetçi kıza, kayınbiraderinin gerçekten de her defasında söz konusu aileleri ziyaret edip etmediğini soruyordu. "Evet" diyordu hizmetçi kız, "hiç kimseyi beğenmiyor."

Yenge öfkeyle ama sabırla kız aramaya devam ediyordu. En nihayet beklediği oldu. Bir gün Zhuge Liang yengesine bir haber gönderdi. Artık kendine uygun bir kız bulmuştu. Üstelik hemen, üç gün içinde evlenecekti. Yengesini de böylece mutlu etmiş olacaktı. Yenge de şöyle düşünüyordu artık: Seçtiği kız kim olursa olsun, herhalde şu çirkin Huang'dan iyidir."

Düğün hazırlıklarına hemen başlandı.

Düğün günü konu komşu evin girişinde gelini selâmlamak üzere saf oluşturmuşlardı. Yüzünü tülle örtmüş olan gelin düğünün yapılacağı salona getirildi. Kız yavaş yavaş tülünü kaldırdı. O da ne! Bu kız, şu çirkin Huang'dan başkası değildi! Yengenin ve Meng Gongwei'nin yüzlerinde şimşekler çakıyordu. Yenge Meng Gongwei'nin kulağına eğildi ve fısıltılı bir sesle sordu: "Sen bu kızla sözün bozulmuş olduğunu ailesine bildirmemiş miydin?"

Meng Gongwei, şaşkın, bir açıklama yapmasını bekler bir halde Zhuge Liang'a baktı. Zhuge Liang sordu: "Belgedeki şiiri hatırlıyor musun?"

Meng Gongwei, şiiri pek iyi hatırlıyordu:

Yüzünüzle herkes alay ediyor, Siz nasıl
benim eşim olabilirsiniz?
Dün Sizi sevindirmek istemiştim, fakat bugün
fikrimi değiştirdim!
Kusura bakmayın! Görüyorsunuz işte, yaşam nasıl
böyle boyuna dalgalanıyor!
Evlilik sözü vermek de neymiş! Alt tarafı bir
söz bu, ağızdan çıkıveriyor. Hiç değişmeyecek
değil ya!

Şiiri baştan sona söylediğinde, birdenbire bağırdı Meng Gongwei: "Ah! beni oyuna getirdin!"

Yenge bu işten hiçbir şey anlamamıştı. Meng Gongwei ona dönüp açıkladı: "Bu bir 'gizli kuyruk şiiri'dir".

"O da nesi?" diye sordu yenge.

"Bu şiir tarzında her mısranın son sözcükleri bir araya getirildiğinde bir cümle oluşur."(*) Bu şiirdeki "gizli kuyruk" şuydu: "Kararın asla değişmedi!"

Şimdi artık Huang Zhengying'e öfkeli yengeyi yatıştırmak kaliyordu. Kız yengeyle güzel güzel konuştu. Zhuge Liang'la aralarındaki içten ilişkiden söz etti ve nihayet şöyle dedi: "Zhuge Liang şu hileyi (strategem) kullandı: 'İmparatoru (gökyüzünü) aldatarak denizi aşmak.' Yengeciğim, her şeyi oluruna bırak ve bize yol aç!"

Evet, Zhuge Liang'ın ve eşinin akıllıca ve içten sözleri en nihayet yengeyi yumuşatmış, yola getirmişti.

*

Bu öyküyü, Pekin'de 1985'de Çin Tiyatro Eserleri Basımevi tarafından yayımlanan Zhuge Liang Zhao Qin ("Zhuge Liang Evlenecek Kız Arıyor") adlı fotoromandan aldım. Zhao Kuihua tarafından derlenen modern metin, aslında öykünün özgün tarihsel formuna hiç de uymamaktadır. Yazar ve devlet adamı Tao Zongyi'nin (14. yüzyıl) 20 ciltlik ve bugün kısmen kaybolmuş olan ansiklopedik eserinin "Xiangyang Üzerine Bilgiler" bölümünde, Zhuge Liang'ın Huang adlı bir kızla evlenmiş olduğu bildirilmektedir (Xiangyang, batı Çin'de Longzhong dağlarının bulunduğu bugünkü Hubei eyaletinde bir bölgedir). Tao Zongyi de Huang'ı çirkin bulmakta ve bunun kanıtını da, kızın "sarı saçlı ve esmer tenli" olmasında bulmaktadır. Ayrıca burada konu komşunun kızla alay etmesinden ve Zhuge Liang'ın kızla bilerek evlenmiş olduğundan da söz edilmektedir.

Zhuge Liang'ın evliliği üzerine bu pek popüler öykünün 1 numaralı strategeme örnek gösterilmesinin nedeni nedir? Zhuge Liang, herkesin okuduğu ve tek yönde anladığı şiirinde, aslında birbirine karşı iki mesaj veriyordu: O, evlenmek için verdiği sözü hem bozuyor hem de perçinliyordu. Sadece müstakbel akıllı gelin bu ikinci mesajı kavramıştı ve o

(*) Batı dillerinde: akrostiş, akrostikon.

andan başlayarak Zhuge Liang'la birlikte düğün hazırlıklarına girişmişti. Şüphesiz Zhuge Liang diğer gelin adaylarının da bilmesini sağlamak amacıyla "söz bozduğunu" sık sık tekrarlıyordu. Oysa tüm zamanını esas evlilik planını gerçekleştirmeye harcıyordu. O bunlarla meşgulken, yengesi ve arkadaşı, onun istekleri doğrultusunda hareket ettiklerine inanıyorlar, özellikle yengesi ona kız aramaya devam ediyordu. Zhuge Liang'ın çirkin kızla evlenmesi, buna göre, evliliği önleyen şeyin herkesin gözü önünde, bu gözlerin olan biteni gerçekmiş gibi algılamalarını sağlayarak ortadan kaldırmak suretiyle gerçekleşmiş oluyordu.

Zhuge Liang, böylece "imparatoru" (veya gökyüzünü), yani tüm çevresini aldatarak, "deniz"i, yani düğüne kadarki en zor dönemi aşmış oluyordu. O artık nihayet evlilik limanında demirleyebilirdi. Düğüne kadar her şeyi kazasız, kayıpsız bu noktaya getirmeyi becermişti. Yengenin artık bu oldu bittiye söyleyecek bir şeyi kalmamıştı.

1.5 Kent Kapısı Önünde Atış Talimi

Çok eski zamanlara ait aşağıdaki öykü, 36 strategem üzerine yazılmış yukarıda adları geçen her iki kitapta da, 1 numaralı strategeme örnek olarak verilmektedir.

Kong Rong (İ.S. 153-208) tarafından korunan bir kent, bir keresinde düşman tarafından kuşatmaya alınmıştı. Dışarıdan nasıl yardım sağlanacaktı? Tai Shici adlı biri bir yol biliyordu. Ertesi gün Tai Shici, üç kişiyle birlikte, kuşatma altındaki kentin kapısı önünde atla dolaşmaya başladı. Biraz uzakta mevzilenmiş olan düşman askeri, bu gezintiyi şaşkınlık ve merakla izlemeye başladılar. Tai Shici attan indi, kent duvarına bir hedef tahtası yerleştirdi ve adamlarıyla birlikte ok atma talimi yapmaya başladı. Talim bittikten sonra, dördü de yeniden kente döndüler. Ertesi gün aynı dört kişi kent duvarı önünde aynı atış talimini tekrarladılar. Düşman ordugâhından birkaç asker durumu gözetlemek üzere olaya ilgi gösterdilerse de, diğerleri umursamayıp işlerine baktılar. Üçüncü gün de aynı şeyler oldu. Artık düşman savaşçılarından hiçbiri bu atış talimlerine özel bir ilgi göstermiyordu. Nihayet dördüncü gün Tai Shici talimin ortasında birdenbire atına atladı, atını hızla kırbaçladı ve bir ok gibi, kurtarma birliklerini alıp gelmek üzere düşman mevzileri-

ni yarıp geçti. Düşman askerleri peşine düştüklerinde, Tai Shici çoktan dağlara varmıştı bile.

Eski Çin'e ait bu beşinci öykü, *Sanshiliu Ji Xin Bian* ("Modern Düzenlemesiyle 36 Strategem") adlı kitapta da yer almaktadır (Pekin 1985, 5. baskı).

1.6 Sui Devleti Generali He Ruobi'nin Birliklerine Yer Değiştirtmesi

İ.S. 589 yılında Sui hanedanı, güneydeki Yangtse Irmağı çevresindeki düşman Chen devletini fethetmek istemişti. Sui devletinin generali He Ruobi, düşmana saldırmazdan önce birliklerinin yerini üç kez değiştirtmiş ve böylece düşmanın konsantrasyonunu bozmak istemişti. Birinci yer değiştirmede Chen devletinin ordu komutanı bir saldırı niyeti sezdi ve birliklerini alarma geçirdi. Üçüncü yer değiştirmede Chen'lilerin dikkati artık iyice dağılmıştı ki, Sui devleti ordusu birdenbire saldırıya geçti ve savaştan tam bir zaferle çıktı.

1.7 Dilsel Kılıklara Bürünmüş Strategemler

"Deniz Üzerindeki Ev" (ilk ve en eski versiyon) strategeminin örnek öyküsünde, imparator bir eve gittiğini sanarak aldatılmıştı. Oysa aslında gittiği yol onu bir gemiye götürüyordu. "Kent Kapısı Önünde Atış Talimi" öyküsünde, düşman askerleri, zararsız bir talim görüntüsüyle aldatılmışlardı. Burada gizlenen niyet, dost kurtarma birliklerini alarma geçirmek üzere düşman mevzilerini yarıp geçmekti.

1 numaralı strategem, dilsel kılıklar ve deyimler içinde oldukça renkli bir şekilde gizlenmiştir. Bu renkli ifade biçimlerden arıtıldığında, şu genel anlamıyla görünüşe çıkar: Bir amacı, bir yolu veya bir girişimi gizlemek. Gerçekmiş gibi gösterilen yol, aslında tamamen başka, en güç durumda bile karşıt bir girişimi hedefleyen yoldur.

Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki iç ve dış politik olaylar, pek çok durumda 1 numaralı stategemin ışığına açıklanabilir. Aşağıda buna bir örnek verilmektedir.

1.8 Kızıl Bayrak Sallarken, Aslında Kızıl Bayrağa Karşı Olmak

Lin Biao, gerçekte solcu olmayan bir amacı solcu maskesi takarak gizlemeyi, aşağıdaki şekilde karakterize etmektedir:

"Mao'nun sözlerinden alıntılar yapmayı hiç ihmal etmeden Mao'ya karşı çıkmak; yüzüne karşı güzel sözler söyleyip, arkadan Mao'yu öldürme planları yapmak."

Deng Xiaoping, 1970'li yılların ortalarında gözden düşünce, 1 numaralı strategemi, amacını gizlemeye hizmet edecek şekilde hiç usanmadan uygulamakla suçlanmıştır. O sıralarda Deng'e karşı sürdürülen baskı kampanyasında şu türden suçlamalar okunabiliyordu:

> "Revizyonist programını uygulayabilmek için Deng Xiaoping, üç zehirli belge, 'Parti ve Ulusun Toplu Çalışması İçin Genel Program', 'Bilimsel ve Teknik Çalışmanın Bazı Sorunları' ve 'Endüstriyel Gelişmenin Hızlandırılmasında Bazı Sorunlar' adlı belgeleri üretti. Bu zehirli otlara ad veren kişi, devrimin büyük öğretmeninin (Mao) yazılarından çok sık alıntı yapmıştı... Deng'in bu yaptığı, Marksizm'e sözde bağlı görünüp gerçekte ondan sapmanın türü ve tarzı bakımından tipiktir."

Çin basınına göre, Deng'in gerçek amacı başkaydı. O kişisel intikam peşindeydi. Zaten "Dörtlü Çete"nin hilesi, politik arenada bu amacı gizlemelerinde yatıyordu. Çin Komünist Partisi'nin o zamanki başkanı Hua Guofeng, bu durumu 26 Şubat 1978 tarihli hükümet bülteninde şöyle nitelendiriyordu:

> "Dörtlü Çete, kurnazca hile yapmayı bilen en kötü anlamda ikiyüzlülerden oluşmuş bir kliktir. Onlar kızıl bayrağı, kızıl bayrağa karşı savaşmak için dalgalandırdılar. Herkesin önünde kapitalist reformasyona karşı savaş sancağını ellerinden düşürmezler; fakat bunu kapitalizmi getirmek için yaparlar. Antirevisyonist parolaları yüksek sesle haykırırlar; fakat bunu revizyonist pratiklerinden sapmamak için yaparlar. Onların 'devrimci' davranışları, gerçek yüzlerini örtmeye yarar."

Onların Mao'ya bağlılıklarının ateşli kanıtları olarak görülebilecek her şey, şimdi 1 numaralı strategemin ışığında değerlendirilmektedir. Bir zamanlar hiçbir kuşku uyandırmayan eylem ve davranışlar, şimdi

sadece gerçek sosyalizme karşı bir tutumun gizlenmesi için başvurulan manevralar olarak görülmektedir. *Renmin Ribao* ("Halkın Günlüğü") ve *Guangming* gazeteleri, bunları yazarlarken, açıkça 1 numaralı stratejeme atıfta bulunurlar; "Dörtlü Çete"nin bu stratejemi uyguladığını yazarlar. Çin medyası, bu stratejeme sık sık ve renkli, o ana uygun ifadelerle atıfta bulunur. Örneğin, "kızıl şapka giymek, fakat kapkara bir kalbe sahip olmak" veya "kızıl bayrak sallamak, fakat gerçekte kızıl bayrağa karşı olmak" gibi.

Dış politika yorumlarında 1 numaralı stratejemin sağladığı bakış açısı altında analizler yapmak, Çin basınında sık rastlanan bir durumdur. Lenin bir ara revizyonist düşüncelere kapılmış sonra vazgeçmişti. Lenin'in bu revizyonizmini örtbas etmek için, Çin'de onun eserlerinden yapılan alıntılarda kendisinden "Bay Levitzki" diye söz edilmişti. Sovyetler Birliği'nde o dönemde yayımlanan sayısız politik makalede de, aynı örtbas etme gayreti içinde, Lenin'in revizyonizm yanlısı yazıları, sanki antirevizyonist yazılarmış gibi yorumlanmıştır.

Bu konuda Sovyetler Birliği'nden başka örnekler de verilebilir. Sovyetler Birliği'nin güney Afrika politikasının gerçek amacı, buradaki stratejik maddeleri ele geçirmek yanında, stratejik önemdeki deniz yolunu Avrupa'yı çepeçevre kuşatmak üzere güvenceye almaktı. Sovyetler Birliği'nin "ırkçılık karşıtlığı" ve "halkların özgürlük hareketlerini destekleme" kampanyaları, sadece bu gerçek amacı gizlemeye hizmet etmişti.

Sovyetler Birliği'nin dış politikasını analiz eden bir yazıda, "Yeni bir vahşi saldırı eylemi hazırlayan kışkırtıcılar, yüksek sesle 'özgürlük' ve 'silahsızlanma' türküleri söylemeye özellikle özen gösterirler" denilmekte ve "top gürültülerini bastıracak şekilde özgürlük müziği yapmak"tan söz edilmektedir. Sovyetler Birliği Orta Avrupa'da önemli bir askeri ağırlığa sahip olmak istiyor, fakat bunu "silah dengesini korumak" maskesi altında örtmeye çalışıyordu. Çin'de yapılan analizlere göre, hırslı emperyalist amaçlarını gizlemek ve gözden kaçırtmak için Sovyetler'in özellikle kullandıkları sloganlardan biri "yumuşama"dır. Avrupa Güvenlik Konferansı tarafından savaş sonrası sınırlarının ihlâl edilmezliği ilkesinin kabul edilmesi, bir bakıma "yumuşama"nın bir zaferi olarak gösterilebilecekti. Oysa gerçekte Sovyetler Birliği'nin doğu Avrupa'daki güç alanının ihlâl edilemezliği onaylanmıştı bu konferansta. Fakat bu da Sovyetler'e yetmemişti. Sovyetler Birliği, bu konferans sonunda, kendisini "özgürlük

ve ilerleme mücadelesini desteklemek üzere diğer halklara karşı savaş açmak" konusunda engellenmiş sayıyordu. Yani Sovyetler Birliği, dünyanın her yerinde saldırma hakkını saklı tutuyordu. "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı", aslında bir "Avrupa Güvensizlik Konferansı"ydı ve Sovyetler Birliği bu konferansı, Batıyı "güvenlik" ninnileriyle uyutmak için kullanmıştı (Çin Haber Ajansı, 1978-1980).

Fakat Çin'de tabii ki sadece Sovyetler Birliği değildir 1 numaralı strategem sözlüğüyle değerlendirilen. İki süper güç, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği, 1982 yılında "barış ve güvenlik" bayrağını birlikte dalgalandırıyorlardı; fakat aslında bunu ölçüsüz bir silahlanma yarışını tırmandırdıklarını gizlemek için yapıyorlardı. İki süper güç arasında "uzun zamana yayılmış sınırlı yumuşama", aslında silahlanma yarışının ekonominin yüksek taleplerine endekslenmesinden başka bir şey değildi (Renmin Ribao, 31 Aralık 1987). Ve bir başka örnek: Vietnam, Kamboçya'ya saldırısını kamufle etmek için, sözde bir Çin tehdidini bahane etmişti (Renmin Ribao, Şubat 1983).

1 numaralı strategemin Çin düşünce tarzında ne derin köklere sahip olduğunu, dış politikaya ilişkin karikatürler de gösterir. Bu karikatürlerde Sovyetler Birliği, keskin dişlerle dolu ağzını, üstünde "doğuştan vejetaryendir" yazılı bir reçete arkasında gizlenen yırtıcı bir timsah olarak gösterilir. Bir başka karikatürde Sovyetler Birliği bir köpekbalığı olarak çizilmiştir. Bu köpekbalığının gövdesinin üst kısmı suyun üstünde, başı ise suyun içindedir. Suyun altında ardına kadar açılmış olan ağzı, bir bir küçük balıkları yutmaktadır. Gövdenin suyun üstündeki kısmı siyah bir gemi gövdesi biçiminde çizilmiştir ve üstünde "barış içinde birlikte yaşamak" yazısı vardır. Bir üçüncü karikatür, Afganistan'daki işgalci Sovyet askerlerinin toprak altında kazdıkları bir dehlizden Orta Doğu'nun petrol üreten ülkelerine doğru nasıl ilerlediklerini göstermektedir. Bunlar, ön tarafta bulunan ve üzerine iki barış güvercini resmedilmiş olan bir inşaat paravanının arkasında olup bitmektedir (Renmin Ribao, 1978-1982).

Pekin'de 1987 yılında Halkın Kurtuluşu Ordusu'na ait basımevince 36 strategem üzerine yayımlanmış olan kitapta, 1 numaralı strategemin 20. yüzyılda iki tür kullanımı hakkında şunlara dikkat çekilmektedir:

- İkinci Dünya Savaşında Almanlar, 29 kez, Fransa'yı işgal harekâtının başladığını yaydılar ve bu suretle düşmanın teyakkuz gücünü en

aza indirdiler ve Fransa'yı kolayca işgal ettiler. Böyle bir işgal biçimi daha önce bilinmiyordu.

- Araplar da 1973 yılındaki Jom-Kippur savaşında bunun benzerini uyguladılar. 1966'daki Altı Gün savaşından sonra, her yıl, birliklerinin Suveyş Kanalı'nda toplanmış olduğu askeri manevralar düzenlediler. Böylece Araplar, görünüşte her yıl olağan olarak yapılan askeri manevralarla, Jom-Kippur savaşının başladığı güne kadar saldırı niyetlerini gizlemiş oldular.

Mısırlılar'ın Jom-Kippur savaşının başlamasına kadar yaptıkları sözde manevraların Çinlilerce bu şekilde değerlendirilişini, Hayim Herzog "Çölde Verilen Karar, Jom-Kippur Savaşının Öğrettikleri" adlı eserinde onaylamaktadır (2. baskı, Berlin/Frankfurt M., 1975; Çince çevirisi: Halkın Kurtuluşu Ordusu Basımevi, Pekin 1984).

Son olarak 1 numaralı strategem, *Sanshiliu Ji (Miben Bingfa)* ("36 Strategem, Savaş Sanatının Sırları") adlı kitapta tek bir cümleyle şöyle yorumlanmaktadır:

"Demek ki herkesin önünde açıkça olup bitenler, sadece ve çoğu kez derinde yatan bir gizi örterler."

STRATEGEM NR.2

Zhao'yu Kurtarmak İçin Wei'yi Kuşatmak

dört ideogram				
modern Çince'deki söylenişleri	*Wei*	*Wei*	*jiu*	*Zhao*
ideogramların çevirisi	kuşatmak	Wei	kurtarmak	Zhao
bağıntılı çevirisi	Zhao'yu kurtarmak için Wei'yi kuşatmak.			
en eski anlamına göre çevirisi	Zhao devletini, birlikleri Zhao devletini kuşatmış olan Wei devletini kuşatarak kurtarmak.			
Özü	Düşmanın aşikâr zaferini, onun korumasız, zayıf yerlerinden birini tehdit ederek yenilgiye dönüştürmek. Boşluk bulma strategemi. Aşil'in (Akhileos) topuğu strategemi.			

2.1 Orduyla Boş Bir yere Gitme

Bu strategem örnek bir tarihsel olaya dayanır. Olayı ünlü Çinli tarihçi Sima Qian (doğumu: İ.Ö. 145), *Shi Ji* ("Tarihsel Notlar") adlı ve Çin'in ilk 24 hanedanını anlatan kitabında nakletmektedir. Bu öykü, Çinli çocuklar arasında bile yaygın olarak anlatılır. Bunun en iyi kanıtı, *Sun Bin Wei Wei jiu Zhao* ("Sun Bin, Zhao'yu Kurtarmak İçin Wei'yi Kuşattı") adlı öyküdür. Öykü, en büyük Çince çocuk dergisi *Ertong Shidai*'nin ("Çocukluk Çağı") 1981'deki 18. sayısında yayımlanmıştır (Şanghay, 16 Eylül 1981).

Tarihçi Sima Qian bizi Çin'in hanedanlar öncesi çağına, yani İ.Ö. 5-3. yüzyıllar arasındaki döneme götürür. O zamanlar Çin'de çok sayıda küçük devlet birbirlerine karşı hâkimiyet savaşı veriyorlardı. Savaşlar günlük yaşamın birer parçasıydılar. İ.Ö. 354 yılında Wei devleti Zhao devletine saldırdı ve başkent Handan'ı (bugünkü Hubei eyaletinde bir kent) kuşatmaya aldı. Bunun üzerine Zhao devleti Qi devletinden (bugünkü Shandong eyaletinin güneyi) yardım istedi. İ.Ö. 353 yılında, Qi devletinin hükümdarı, Tian Ji adlı bir generalinin komutasında 80.000 kişilik bir orduyu yardıma gönderdi. Tian Ji'nin Sun Bi adlı bir danışmanı vardı. Yardım edilecekti ama, bu ordu nereye saldıracaktı? Tian Ji ordusuyla birlikte doğruca Zhao devleti topraklarına girmek ve oradaki Wei devletinin ordusuyla çarpışmak istiyordu. Bu planını Sun Bin'e açtı. Sun Bin şöyle dedi: "Bir düğümü çözmek istiyorsanız, onu güç kullanarak parçalamamalısınız. Kuşatmayı sona erdirmek istiyorsanız, en iyisi, düşmanın yoğun olarak bulunduğu yerden, yani dolu olandan sakınmalı ve onun yerine düşman tarafından kendi haline terkedilen yeri, yani boşluğu vurmalısınız. Wei devletinin tüm seçkin birlikleri şu anda Zhao devleti topraklarında. Bu yüzden Wei devletinin en önemli kenti Daliang'a (bugünkü Henan eyaletinde Kaifeng kenti) saldırmayı öneriyorum. Böylece Wei ordusu Handan'daki kuşatmayı derhal kaldıracak ve kendi ülkesini kurtarmak üzere Wei'ye tez elden geri dönecektir."

Tian Ji, Sun Bin'in tavsiyesini tuttu. Qi ordusunun Wei devletine saldırdığı haberi hemen yayıldı. Wei ordusu bir an önce Wei'ye geri dönmek üzere Zhao kuşatmasını kaldırdı. Qi ordusu, Wei ordusunu savaşa zorlayarak, özenle seçilmiş bir yerde, Qiling'de (bugünkü Shandong eyaletinin Heze bölgesinin kuzeydoğusu) pusuya yattı. Qi ordusu burada sakin ve dinlenerek güçlenmiş bir halde, hızlı yürüyüş dolayısıyla bitap düşmüş olan Wei ordusunu feci bir yenilgiye uğratmak üzere bekliyordu (bkz: 11.14). Böylece Zhao devleti kurtulmuş oldu.

Burada serbest çevirisiyle verdiğim bu kıssa, 2000 yıldan fazla bir zaman önce yazılmıştır. 2 numaralı strategemin bu en büyük kıssasının en eski kaynağı, *Wei Wei jiu Zhao* ("Zhao'yu Kurtarmak İçin Wei'yi Kuşatmak") olarak dört ideogramıyla birlikte, Ming çağının en ünlü romanı olan ve Luo Guanzhong tarafından yazılmış olan *San Guo Yanyi* ("Üç Devletin Romanı) adlı romandır. Luo Guanzhong 1330 ve 1400

yılları arasında yaşamıştır. Bu romanın 30. bölümünde "Sun Bin'in Strategemi: Zhao'yu Kurtarmak İçin Wei'yu Kuşatmak"tan söz edilmektedir.

Bu seferi planlayan Sun Bin hakkında, bu kitabın Giriş bölümünde Çin'in ve dünyanın en önemli savaş sanatı yazılarının yazarı olarak anılmış olan Sun Wu'dan (Sun Tzu) bilgi alıyoruz(*). Sun Bin'in de bir savaş sanatı kitabı yazmış olması herhalde şaşırtıcı olmayacaktır. Gerçekten de yaklaşık 2000 yıl karanlıkta kaldıktan sonra, 1972 yılı Nisanı'nda arkeologlar Shandong eyaletinde 232 adet bambu levha keşfettiler. Bunların arasından bazılarını, *Snu Bin Bingfa* ("Sun Bin'in Savaş Sanatı") adıyla yayınladılar.

2.2. Doluluk ve Boşluk

"Doluluk"tan, yani düşman tarafından işgal edilmiş olan bölgeden uzak durmak ve bunun yerine "boşluk"a, yani düşmanın terk etmiş veya savunmasız bırakmış olduğu bölgeye saldırmak, 2 numaralı strategemin oldukça soyut bir açıklamasını verir. "Doluluk" ve "boşluk", geleneksel Çin askerlik kuramında ve Çin askerlik zihniyetinde iki temel kavramdır. Dünyanın en eski askerlik sanatı kitabının "boşluk" ve "doluluk" kavramlarını ele alan altıncı bölümü (*Xu Shi Pian*), Lionel Giles tarafından "Weak points and strong" ("Zayıf ve Güçlü Noktalar") ve Samuel B. Griffith tarafından "Weaknesses and strengths" ("Zayıflıklar ve Güçlükler") adlarıyla çevrilmişlerdir. Sun Tzu (Sun Zi), bu konuda şunları da eklemektedir:

> "Savaşta doluluktan uzak durmak ve boşluğa yönelmek gerekebilir."
>
> "Düşmanın aceleyle savunmak zorunda olduğu yerlerde görünün."
>
> "Düşmanın seni beklemediği yerlere hızla yürü."

Shanxi eyaletinin Taiyuan kentinde 1983 yılında yayınlanmış olan *Junshi Chengyu* ("Askeri Talimatlar") adlı kitapta, 2 numaralı strategem şöyle açıklanmaktadır:

(*) Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, Anahtar Kitaplar Yayınevi.

"Düşman tarafından doğrudan tehdit altındaki bölgeyi kurtarmaya çalışmamalı; tersine düşmanın hinterlandındaki zayıf noktalara saldırmalı. Böylece düşman, birliklerini geri çekmeye, kendi hinterlandını kurtarmaya zorlanmış olur. Ve sonuçta tehdit altındaki bölge kurtarılmış olacaktır."

2 numaralı strategem, Şanghay'da 1980'de yayımlanmış olan *Zhongguo Gudai Xhexue Yuyan Gushi Xuan* ("Eski Çin Felsfesi ve Tarihinden Seçimler") adlı kitapta şöyle ele alınmaktadır:

"Her şey birbirine bağlıdır. Örneğin doluluk ile boşluk arasında, karşıtlıklar arasındaki bağıntı türünden bir bağıntı vardır. Bu bağıntıdan yararlanmak isteyen, düşmanla girdiği savaşta durumu temelinden değiştirebilir; kötü bir durumu iyi bir duruma dönüştürebilir ve zafere ulaşabilir."

2 numaralı strategem, Mao Zedong'un "Partizanların Japon Kışkırtmacılara Karşı Savaşında Stratejik Problemler" (Mayıs 1938) adlı yazısında sık sık anılır:

"Düşman bizim bölgemizde tutunmuşsa, düşmanı iç bölgelere çekmek üzere kuvvetlerimizin bir bölümünü geri çekmeliyiz. Fakat aynı anda, esas kuvvetlerimizle, düşmanın geldiği bölgeye saldırmayı deneyebiliriz. Oradaki tüm aktivitemizi, bizim bölgemizde tutunmuş olan düşmanı geri çekilmeye ve geldiği bölgede bulunan esas kuvvetlerimize saldırmasını sağlamaya harcamalıyız. Bu, 'Zhao'yu kurtarmak için Wei'yi kuşatmak' olarak bilinen yöntemdir."

2 numaralı strategem, Pekin'de 1983 yılında yayımlanmış olan Zhu De Xuanji ("Zhu De'nin Yazılarından Seçmeler") adlı kitapta, Zhu De'nin 1938'de yazmış olduğu bir yazıda değerlendirilmektedir. Zhu De (1886-1976), Kızıl Ordu'nun kurucularından ve komutanlarındandır ve öldüğünde Çin Halk Cumhuriyeti'nin en yüksek devlet kurumu olan Ulusal Halk Kongresi Sürekli Komitesi'nin başkanıydı.

2.3 Konfüçyüs Öncesi Zamandan

İsa'dan önceki Çin tarihi üzerine en eski eserlerden biri olan klasik Konfüçyüsçü eser Zhuo Zhuan ("Zuo Şerhiyesi"), 2 numaralı strategemin uygulanımına ilişkin haberler verir.

İ.Ö. 623 yılında Chu devletinin birlikleri Jiang devletini (bugünkü Henan eyaleti) işgal ederler. Bunun üzerine Jin devletinin bir ordusu, Jiang'u kurtarmak üzere Chu devleti topraklarına doğru yürüyüşe geçer. Amaç gerçekleşmiştir: Chu ordusu kendi topraklarına geri döner.

İ.Ö. 632 yılında Chu devleti Song devletine saldırır. Song devleti Jin devletinden yardım ister. Jin devletinin hükümdarı Wen'in Chu devletinin hükümdarına karşı bir şükran borcu vardır. Wen, 19 yıl süren sürgünü sırasında Chu hükümdarından yardım görmüştür. O bu durumda Chu'ya karşı doğrudan doğruya nasıl harekete geçebilirdi ki? Hükümdar Wen'in danışmanı Hu Yan, bir çıkış noktası biliyordu: Çin devleti Cao ve Wei devletlerine saldırmalıydı; bunlardan ikisi de Chu devletiyle evlilik ve hısımlık dolayısıyla bağı olan devletlerdi. Hükümdar Wen sürgünde geçen günlerinde bunlardan kaba muamele görmüştü. Chu devleti, Cao ve Wei'yi kurtarmak için birliklerini Song'dan geri çekecekti. Her şey planlandığı gibi oldu. Bu olay, 1981'de Şanghay'da 1.680.000 adet basılan bir çizgi romana konu olmuştu.

2.4 Taiping İsyancıları ve Deng Xiaping'in Birlikleri

2 numaralı strategemin uygulanmasına bir örnek olarak, Yeniçağ Çin tarihinden şu örnek verilir: 1860 yılında Hangzhou kenti Taiping isyancıları tarafından işgal edilmişti. İsyancılar bu işgalle, başkentleri Nanying'i ellerinde tutan hükümet kuvvetlerini geri dönmeye zorlamak istemişlerdi.

1947 Ağustosu'nda Çan Kay Şek, Çin Komünist Partisi'nin hakimiyeti altındaki bölgelere karşı büyük bir taarruz yapmayı planlıyordu. Bunu haber alan Deng Xiaoping ve Liu Bocheng, emirlerindeki komünist birliklerle uzun bir yürüyüşe geçerek, Çan Kay Şek'in kontrolündeki bölgeleri işgal ettiler ve Sarı Irmak'ın öte yanındaki yine Çan Kay Şek kontrolündeki Dabie dağlarına doğru 1000 milden fazla yürüdüler. Bu suretle Çan Kay Şek'in kontrolündeki bölgeler doğrudan doğruya tehdit altına girmiş oluyordu. Çan Kay Şek, şimdi, esas kuvvetlerinin bulunduğu bu bölgeleri Kızıl Ordu'nun muhtemel bir saldırısına karşı korumaya mecbur olmuştu ve Kızıllar'ın kontrolündeki bölgelere taarruz planını uygulayamadı. Bu olayla birlikte savaşın tüm seyri değişmişti. Bu olay, *San-*

shilu Ji Xin Bian ("Modern Düzenlemesiyle 36 Strategem") adlı kitapta, 2 numaralı strategemin uygulanmasına iyi bir örnek olarak değerlendirilmektedir (Pekin, 1987).

2.5. Tayvan'da 2 Numaralı Strategeme Göre Yapılan Güncel Analizler

Sanshilu Ji Miben Jijie ("Sırlar Kitabı, Açıklamalarıyla 36 Strategem") adlı kitapta (3. baskı, Taipeh 1986), 2 numaralı strategem uygulamalarına güncel örnekler de verilmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti birlikleri 1979 ilkbaharında Vietnam'a yürüdüğünde, Çin yönetimi "Zhao'yu kurtarmak için Wei'yi kuşatmak"tan başka bir şey düşünmüyordu. Çin, birliklerini Vietnam'a yürütmekle, Vietnam birliklerinin Kamboçya'dan geri çekilmesini ve kendi ülkelerini korumaya koşmalarını sağlamak istemişti. Ne var ki evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Çünkü Çin'in Vietnam'ı tehdidi çok küçük boyutlarda kaldı. Çin'in Hanoi'yi kuşatması gerekirdi. Böyle olsaydı, 2 numaralı strategem Çin'i mutlu sona götürebilecekti.

2 numaralı strategemin Çin'de ne ölçüde geniş bir yaygınlığa sahip olduğunu, Taipeh'te yayımlanan strategemler kitabındaki üç örnek göstermektedir. Bu kitabın yazarı Shu Han'a göre, özgür dünyayı sürekli olarak güç durumlarda bırakan teröristlerin eylemleri, örneğin sık sık uçak kaçırmaları, bu strategemin bir uygulamasından başka bir şey değildir. Bunun gibi, Amerikalılar'ın Tahran'da rehin alınmaları, İran'a dünyanın en güçlü devletini parmağında oynatarak kendini güvenceye almasını sağlamıştı. Üçüncü örnek, Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyetler Birliği'ne, Afganistan'ı işgal etmesinden dolayı uyguladığı tahıl ambargosuydu.

2 numaralı strategemin Çin Halk Cumhuriyeti'nde ve Tayvan'da nasıl değerlendirildiğini, Sun Tzu'nun aşağıdaki yorumu pek güzel br şekilde göstermektedir:

> "Savaş suya benzer. Savaşın da su gibi hiçbir belirli biçimi yoktur. Taktiğini düşmanın durumuna göre uygulayan ve zafere ulaşan kişi, tanrılara lâyık bir iş yapmış sayılabilir."

STRATEGEM NR.3

Başkasının Hançeriyle Öldürmek

dört ideogram	借	刀	杀	人
modern Çincedeki söylenişleri	*jie* –	*dao* –	*sha* –	*ren* –
ideogramların çevirisi	ödünç	hançer	öldürmek	insan
bağıntılı çevirisi	Bir insanı öldürmek amacıyla bir hançeri ödünç vermek.			
Özü	Bir düşmanı bir yabancı el aracılığıyla saf dışı bırakmak. Korkuluk-strategemi. Kendini tehlikeye atmadan birini dolaylı yoldan rahatsız etmek. Alibi-Strategemi(*) Vekil kullanma strategemi Kendi yerine birini işe koşma strategemi			

3 numaralı strategemin dört ideogramının özel bir yorumu yoktur. Çünkü ideogramlar doğrudan doğruya ve açıkça bu strategemin anlamını vermektedirler. 3 numaralı strategemin bu kısa formülünün en eski kaynağı, Ming çağına (1368-1644) ait bir piyestir. Aşağıda ilk kez benim tarafından bir Batı diline çevrilmiş olmaktadır.

(*) Alibi: Olayın sorumlusunun olay yerinde bulunmaması hali, gaybubet (çev.).

3.1 Cepheye Hile İle Adam Celbetmek

(Bir tiyatro sahnesi. Han Du'nun sansürcüsü rolünde şirret suratlı bir oyuncu sahneye girer ve *Xiangliuniang* adlı melodi eşliğinde şarkı söylemeye başlar.)

Başbakanlık sansür kurulunun memurları benim emrimde.
Başbakanlık sansür kurulunun memurları benim emrimde.
Benim herkesi muma çeviren otoritem korku ve dehşet saçar.
Soyluluk sembolü boynuzlu şapka taşırım ben ve siyah-beyaz
benekleri olan bir ata binerim; bunlar benim
üstlendiğim görevin önemini gösterirler.
Herkes benim önümde derin bir saygıyla eğilir.
Başbakan Lü Yijian'ın[1] bana gösterdiği büyük
teveccühe şükran borçluyum.
Başbakan Lü Yijian'ın bana gösterdiği büyük
teveccühe şükran borçluyum.
Ciğerlerime ve bağırsaklarıma kadar kendimi
ona bağlı hissediyorum.
Onun bir mimiği ve bir sözü benim için emirdir.

Şu kudurmuş herife[2] çok öfkeleniyorum. Haddini bilmezin teki bu herif. Çok öfkeleniyorum bu herife. O haddini bilmiyor. Diliyle kuyruk sallıyor ve dudaklarıyla trampet çalıyor. Tilki gibi kurnaz; etrafına boyuna yandaş topluyor. Kimim ben ha! Ben Han Du'nun sansürcüsüyüm. Başbakan Lü, majesteleri! Şu Fan Zhongyan'a göre ne yüce, ne harika bir insan! O şöhrete olta atar, övgüleri balık gibi avlar. O yetki alanını da aşar ve hiç çekinmeden insanlara çamur atar. Yu Ying ve Yin Zhu'ya da çamur attı. Ne oldu? İkisinin de rütbeleri indirildi ve uzak yerlere

(1) *Lü Yijian* (978-1043): Fan Zhongyan'ın reform önerilerine karşı çıkan devlet adamı.
(2) *Fan Zhongyan* (989-1052): Yazar ve politikacı. İrticalen konuşmasıyla ünlüdür. 1040 yılında batıdaki Xia hanedanına karşı açılan savaşta yer almıştır (bu hanedanın hüküm sürdüğü bölge, bugün Huilerin yaşadığı Ningxia bölgesidir). Fan Zhongyan 1043-1045 yılları arasında başbakan yardımcısı oldu ve reformlara girişti; fakat tutucuların tepkisi karşısında başarılı olamadı.

sürüldüler. Bu Ouyang Xiu[1] da çok komik adam hani! Sana ne oluyor be adam! Sen sansürcü Xia[2] ile alay etsene! Kendi sürgün cezanı kendin kesmiş oldun! Sen benimle baş edemezsin! Günlerdir sansürcü Xia'yı artık görmüyorum. Onu ziyaret etmek için çıkayım bari. Hah, uzakta gördüğüm o olabilir bak! Nereye gittiğini görmek için şu tarafa geçeyim bari.

(Sansürcü Xia rolünde soytarı kılıklı bir oyuncu sahneye girer ve melodiye uyarak şarkı söylemeye başlar.)

Sansür dairesi benim bölgemdir. Sansür dairesi benim bölgemdir.
Kalbimde ne şüphe ve güvensizlik, ne de inat ve ısrar vardır.
Ben sadece mesnetsiz bir iftiranın kurbanıyım.
Bu haksızlık kinimi arttırıyor.
Suçlu (Fan Zhongyang) uzak bir yere sürüldü. Suçlu uzak bir yere sürüldü. Ben onun köküne kibrit suyu dökmek istiyorum. Tarlayı yabani otlardan temizlemek istiyorsan, onları kökünden koparıp almalısın. Çünkü sadece toprağın üstünden koparmışsan onları, sonra yine yeşerir ve gelişirler!

(Şirret suratlı oyuncu girer ve konuşmaya başlar.)

Sayın bay Xia!

(Soytarı kılıklı oyuncu yüzünü ekşitir.)

(Şirret suratlı oyuncu konuşur.)

Nereye böyle!

(Soytarı kılıklı oyuncu şarkı söyler.)

---

(1) *Ouyang Xiu* (1007-1072): Yazar ve devlet adamı. Fan Zhongyan'ı destekleyenlerdendi.
(2) *Xia Song* (985-1051): 1043'de devlet şurasına atandığında, vaktiyle Fan Zhongyan'ın çevresinde toplanmış olan reformculara karşı cephe aldı. Bunu da önemsiz bir memuriyet elde etmek için yapmıştı. Memuriyeti elde ettikten sonra reformcuları hizipçilik yapmakla suçladı.

Kendisiyle konuşmak üzere doğuya, iyiliksever koruyucuma gidiyorum. Kendisiyle konuşmak üzere doğuya, iyiliksever koruyucuma gidiyorum. Planım gerçekleşirse, her ikimiz de yeniden rahat yataklarımızda uyuyabileceğiz.

(Şirret suratlı oyuncu konuşur.)

Küçük kardeşim, bu dileğine katılıyorum. Elinize bir fırsat geçti. Çünkü başbakan hükümdarın huzuruna çıkmak için şu anda sarayda bulunuyor. Hemen ona gidelim, çabuk!

(Sahneyi terkederler.)

(Başbakan Lü Yijian rolünde çiçek bozuğu suratlı bir oyuncu, günlük giysilerle sahneye girer. Uşak rolünde bir oyuncu onu izlemektedir. Çiçek bozuğu suratlı oyuncu *Shengchazi* adlı melodiye göre şarkı söylemeye başlar.)

Gücüm ve nüfuzumla devletin tepesindeyim, üç danışmanım var. Ben hükümdarın sahip olduğu güçten sadece bir parmak aşağıdayım. Ben bir kimsenin yaşamasına veya ölmesine karar verebilirim. Kimse benim önümde derin bir saygı göstermeden duramaz. (Şarkıyı bitirip konuşmaya başlar.) Başbakan olarak benim önümde tüm insanlar yüzlerini yere sürerler. Soyluluk kemeri takar, kırmızı pelerin giyerim. Ben kutsal hanedanın köşe taşıyım. Kimse benim emirlerime karşı gelmeye cüret edemez. Fakat bir kudurmuş herif var ki, beni çok öfkelendiriyor. Bu herif benim otoriteme karşı çıkmaya cüret ediyor. Yazıcı! Sansürcüler Han ve Xia geldiklerinde bana derhal haber ver!

(Uşak kılığındaki oyuncu.)

Başüstüne!

(Şirret suratlı oyuncu ve soytarı kılıklı oyuncu sahneye girerler ve konuşmaya başlarlar.)

Biz zaten buradaydık! Başbakanın evi sanki bir tanrılar evi gibi! Şimdi yazıcıyı sıkıştıralım ve bize bilgi vermesini isteyelim.

(Uşak kılığındaki oyuncu)

Koruyucunuz şu anda tam da sizleri soruyordu.
Lütfen hemen giriniz.

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Kısa bir süre önce vahşi bir hayvan tarafından hakarete uğradım. Gerçi Fan Zhongyan ve avenesi cezalarını buldular; fakat öfkem hâlâ yatışmış değil. Baylar, sizin bana öğretebileceğiniz iyi bir strategeminiz vardır herhalde.

(Şirret suratlı oyuncu konuşur)

Ben, Han Du, Siz yüce başbakanın vekili olarak, günlerdir içim hiddetle kaynayıp duruyor. Yemek yemeği ve uyumayı bile bu yüzden unuttum. Ne var ki aklıma hiçbir strategem gelmiyor.

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Ben buna "tasada ve kıvançta ortak olmak" derim işte.
Çok teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim!

(Soytarı kılıklı oyuncu konuşur)

Ben nâçizâne, bir strategem düşündüm.
Zaten Size bu konuda rapor vermek üzere gelmiştim.

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Konuş! Konuş haydi!

(Soytarı kılıklı oyuncu konuşur)

Yu Jing, Yin Zhu ve Ouyang Xiu yüce başbakana düşman değiller. Fan Zhongyan onları kışkırttığı için bir süredir dillerini tutamıyorlardı. Fan Zhongyang öldürülmezse, fenalık kök salmaya devam edecek.

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Sorun Fan Zhongyang'ı öldürmekse, bu iş kolay. Yalnız ben saraydakilerin bu işten hoşlanmayacaklarından korkuyorum.

(Soytarı kılıklı oyuncu konuşur)

Nâçizâne her şeyi düşündüm. Zhao Yuanhao[1] şu sırada başkaldırmış durumda. Gücü giderek artıyor. Saray onunla savaşacak bir general arıyor. Siz, saygıdeğer yüce başbakan, yarın hükümdara bir isim sunabilirsiniz. Fan Zhongyan, Zhao Yuanhao'nun başlattığı isyanı bastırmak üzere komutan atanabilir.[2] Bu strategeme "başkasının hançeriyle öldürmek" denir. Göreceksiniz ki saygıdeğer başbakan, Siz onun kinine iyiliğinizle karşılık vermiş olacaksınız! Bu strategem hakkında ne düşünüyorsunuz?

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Muhteşem! Muhteşem! Senin daha yüksek bir memur sınıfına geçme isteğini en kısa zamanda yerine getireceğim. Sözümden hiç dönmediğimi herkes bilir.

(Şirret suratlı oyuncu konuşur)

Fan Zhongyang öldürülmeli, tamam, fakat geride birçok yandaşı kalacak. Lütfen bunların adlarını bir liste halinde çıkartınız ve bunları saraya bildirip, Sizin yetki alanınıza giren konularda

(1) *Zhao Yuanhao* (1003-1048): Batıdaki Xia devletinin kurucusu. Kuzeydeki Song hanedanına (960-1126) karşı 7 yıl süren bir savaşa girişmişti.
(2) Fan Zhongyang bir yazar ve sivil devlet memuruydu, hiçbir askeri deneyimi yoktu.

söz dinlemedikleri ve iş yapmadıkları için uyarılmalarını sağlayınız. Bunlar 100 kişi kadardır.

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Ne kadar yerinde! Ne kadar yerinde!

(Soytarı kılıklı oyuncu konuşur)

İsim listesinde ilk sıraları Cai Xiang[1] ve Shie Jie[2] almalı.

(Şirret suratlı oyuncu konuşur)

Bunlar resmi bir makamı özel çıkarları için kullanmakla suçlanmalılar.

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu *Suochuanghan* adlı melodi eşliğinde şarkı söylemeye başlar)

Devletin yüce çıkarları! Ben sadece bununla ilgilenirim. Maiyetindeki memurlar bana, başbakana saygı göstermek zorundadırlar. Fan Zhongyan ve avenesi yetkilerinin sınırlarını, nerede durmaları gerektiğini bilmiyorlar. Ateşle oynuyorlar, fakat oynadıkları ateş kendilerini yakacak. Fan Zhongyang vahşi bölgelere, binlerce mil uzağa sürüldü. Bu da bir ceza şüphesiz. Fakat öfkem dinmiyor, yumuşayamıyorum. Ancak Fan Zhongyang öldürülür ve cesedi lime lime edilirse,yeniden rahat bir nefes alacağım.

(Koro)

Onu ordu komutanı olarak tavsiye ediyoruz. Sınırın ötesinde öldükten sonra kim onun ruhunu yeniden yaşama döndürebilir ki?

---

(1) *Cai Xiang* (1012-1069): Memurluk kariyeri dışında kuzeydeki Song hanedanına bağlı devletin en büyük dört hattatından biriydi.
(2) *ShiJie* (1005-1045): Devlet memuru ve yazar. İnançlı bir Konfüçyüsçüydü.

(Soytarı kelıklı oyuncu, bir önceki melodiye göre şarkı söylemeye başlar)

Ben bu ortak girişimin hatasız, gediksiz başarılı olacağından hiçbir kuşku duymuyorum. Hükümdarın kalemirıden çıkmış bir emirname yazılmalı ve bu, memleketin en uzak köşesine ve devletin en alt kademesine kadar ulaştırılmalı. Oralarda yeni yılda öyle kar yağar ki, ne oralara ulaşılabilir, ne de oralardan buraya gelinebilir. Yaşam oralarda böylesine çetindir. Fan Zhongyang ve avenesi anayurttan öylesine uzaktalar ki, oralara hiçbir mektup ulaşamaz. Ağızlarını açtıklarına öyle pişman olacaklar ki!

(Koro)

Fan Zhongyang için buraya hiçbir dönüş yolu olmayacağına kefiliz. İsyancılara karşı yapacağı savaşta öldükten sonra kim onun ruhunu yeniden yaşama döndürebilir ki?

(Şirret suratlı oyuncu, önceki melodiyle şarkı söylemeye başlar)

Fan Zhongyang ve hizbinin hükümdarı yanlış yola sevketmelerinden endişe ediyorum. Hükümdar yıllardan beri halkını yüksek memurları aracılığıyla yönetiyor. Halk üzerinde bir gücü var mı yok mu, hiç belli değil. Onun biz yüksek memurları yok sayarcasına halkı kendi başına ateşlemeye ihtiyacı var. Böyle bir şeye girişirse, bu bizim sonumuz olur. Böyle bir durumda Fan Zhongyang ve hizbi, hiç gecikmeden bir darbe yapabilirler, bizi tasfiye edebilirler.

(Koro)

Bu heriflerin yaşamlarının geri kalan kısmında devlet hizmetinden uzaklaştırılmaları için bugün emir yazıldı. Artık kim onları yeniden memuriyete alır ve itibarlarını iade edebilir ki?

(Çiçek bozuğu suratlı oyuncu konuşur)

Ben bu avenenin kökünü kazımak istiyorum ve bunun için sizlerin bu renkli strategemi bana destek olacak.

(Şirret suratlı oyuncu ve soytarı kılıklı oyuncu konuşurlar)

İnsan (=başbakan Lü Yijian ve her iki sansürcü) kaplanı (=Fan Zhongyang) öldürmek istemiyor; tersine kaplan isyancıların hançeriyle kendi ölümüne gidiyor.

(Çıkarlar)

*

Pekin'deki başkent kitaplığında bulunan yüzlerce yıllık bir el yazmasından çevrilmiş olan "Üç Mutluluk Nedeni" adlı dramın yukarıya alınan bölümünde düşmanları, Fan Zhongyang'dan, onun ordu komutanı olarak atanmasını sağlayıp cepheye yollanmasıyla kurtulmayı planlamaktadırlar. Onlar, usta bir savaşçı olan isyancı Zhao Yuanhao'nun, hiçbir askeri deneyimi olmayan Fan Zhongyang'ın hakkından geleceğinden hiçbir şüphe duymamaktadırlar. Zhao Yuanhao, Fan Zhongyang'ın öldürülmesi için gizlice kullanılan "hançer"dir. Her şey bir bulutla örtülmüştür: Çıplak gözle bakıldığında, durum Fan Zhongyang için sadece ve sadece "iyi" olarak değerlendirilebilir; çünkü çok önemli bir makama lâyık görülmüştür. Ming çağında (1368-1644) yaşamış olan Wan Tingne'nin bu dramında ben, "entrika" denilen şeyin en iyi örneklerinden birini buluyorum. Arnulf Dieterle, "Grek ve Roma Komedisinde Temel Entrika Unsurları" adlı doktora tezinde şöyle yazmaktadır: "Entrikacı düz yolda yürümez; tersine o her şeyi aslından farklı yansıtan hileli bir ayna üzerinde yürüyerek amacına ulaşır."

Şunları da hemen belirtelim: Fan Zhongyang savaşta ölmedi, hasta yatağında öldü. O, düşmanlarının umduğunun tersine, cephede "zafer"e ulaşmıştı büyük bir olasılıkla. Bunun böyle olmuş olabileceğini aşağıdaki öykü gösterebilir.

3.2 Ammonitlerin Kılıcıyla

Glaus'un "Aile İçin İncil: "Ev İçi Terbiye ve Gençlere Ders Olması İçin Kutsal Kitaptan Seçmeler" adlı 1887 tarihli kitabında şunları okudum:

"Baharda, yani kralların savaşa hazırlandıkları sırada, Davut, Eyüb'e, yanındakilere ve tüm İsrail halkına, Ammonitlerin ülkesine saldırmala-

rını ve Rabba'yı kuşatmalarını emretti. Fakat kendisi Kudüs'te kaldı. Ve Davut'un akşamüstü yatağından kalktığı ve krallık sarayının damında dolaştığı görüldü. Davut damda dolaşırken yıkanmakta olan bir kadın gözüne ilişti. Kadın çok güzel görünüyordu. Davut aşağıya indi ve kadına sordu. Kadın söyledi: Adı Bathseba'ydı, Hititli Uria'nın karısıydı.

Bunun üzerine Davut Eyüp'e bir mektup yazdı ve mektubu Uria ile gönderdi. Mektupta şöyle yazıyordu: Uria'yı savaşa sok. Savaşın en hızlı anında onun arkasına geçin; öyle ki o en önde vurulsun ve ölsün. Eyüp kenti kuşattı ve Uria'yı en savaşçı adamlarının arasına yerleştirdi. Kenti koruyanların yanında, Davut'un kölesi ve Hititli Uria da ölmüşlerdi. Eyüp Davut'a olup biteni iletti.

Uria'nın karısı kocasının öldüğünü işitince mateme başladı. Matemi bitince Davut ona haber gönderdi ve evine aldırdı. Kadın Davut'un karısı oldu ve ona bir oğlan çocuk doğurdu."

Eski Ahit'ten alınan bu öyküye dikkat edilirse, 3 numaralı strategemin uygulandığı görülür. Fakat Tanrı, Davut'un yaptığını lânetlemiştir ve Davut cezalandırılacaktır: "Fakat Davut'un bu yaptığı Tanrı'nın hoşuna gitmemişti. Davut'u herkesin önünde azarladı ve Natan'a döndü: 'Sen Hititli Uria'yı Ammonitlerin kılıcıyla öldürmüş oldun ve karısını kendi karın olarak aldın.' Ve ceza, nedeniyle birlikte, şöyle bildirildi: 'Tanrıların düşmanlarını bu yolla küfre sürüklediğin için, bu kadından olan oğlun ölecek!' Gerçekten de Davut'un oğlu öldü."

Bir strategem dolayısıyla insanların ayıplanacağı, Tanrı tarafından lânetlenip cezalandırılacağı düşüncesi, Çin kültür çevresine tamamen yabancı bir düşüncedir. Önemli olan niyettir ve Çin edebiyatının birçok eserinde görüldüğü gibi, bir strategemi kötü niyetle kullanmak hiç de hoş görülmez. Hatta pek çok eserden şunu biliyoruz ki, eski Çin'de kötü niyetle uygulanan strategemlere en ağır cezalar veriliyordu (Karş.: 7.18 Yu Fei'ye İsnat Edilen Suç, 18.12 Fırça ve Mürekkeple Gelen Şöhret).

3.3. Loki'nin Oku Hödur'un Kalkanında

"Baldur'un annesi Frigga, tüm nesnelerden, dünyadaki her şeyden, oğluna hiçbir zarar vermemeleri konusunda söz almak üzere yeryüzüne indi. Uzun bir yolculuk yaptı. Her nesne, her şey, ona bu konuda söz ver-

di: Ateş ve su, demirler ve madenler, taşlar ve topraklar, otlar ve ağaçlar, hayvanlar, kuşlar, zehirler ve salgın hastalıklar.

Tanrılar buna çok sevindi ve Baldur'u kutlamak üzere bir büyük şölen düzenlediler. Baldur kardeşlerinin arasında duruyordu. Kardeşleri ona oklar attılar, taşlar fırlattılar veya kılıçlanyla saldırdılar ve sonra kutladılar. Çünkü mucize gerçekleşmişti; gerçekten de Baldur'a hiçbir şey olmamıştı.

Kardeşlerden biri durumu kıskançlıkla izliyordu. Bu Loki'ydi. Tanrıların bu mutluluğu ona batıyordu. Bir yaşlı kadın kılığına girdi ve Frigga'ya yanaştı.

"Ne güzel" diye söze başladı, kadın kılığındaki Loki. "Artık hiçbir şey Baldur'a zarar veremez" dedi. Frigga, "evet, dünyadaki hiçbir şey ona zarar veremez; çünkü dünyadaki her nesne bana bu konuda söz verdi" dedi.

"Peki ama dünyadaki her nesneden söz aldığına emin misin?"

Frigga, Walhalla'nın batısında bir bitkiye rastladığını, çok genç göründüğünden ondan böyle bir söz almaya gerek duymadığını söyledi. Bu bitki ökseotuydu.

Yaşlı kadın kılığındaki Loki istediğini öğrenip gitti. Ve ökseotunu bulmakta gecikmedi. Ondan bir ok biçti. Bu ottan okla birlikte tanrıların şölen alanına sinsice yaklaştı. Höldur neşeli topluluğun ön tarafında duruyordu. Loki, kör kardeşi Höldur'a yaklaştı: "Sen de diğerleri gibi kardeşini ona meselâ ok atarak neden kutlamıyorsun?" diye sordu. Hödur, "çünkü ben onu göremiyorum ki" diye yanıt verdi.

Loki, onu Baldur'a götürebileceğini, böylece ok atarak kardeşini kutlayabileceğini söyledi.

"Şu oku al ve onu yayın kirişine yerleştir" dedi, "ben senin nişan almana yardım ederim." Höldur Loki'den oku aldı ve yaya yerleştirip Baldur'a attı. İşte o an, en büyük mutsuzluk anıydı. Ok Baldur'a saplanmıştı. Baldur yere düştü ve öldü.

(*Edda'dan Seçmeler,* yayımlayan: Dan Lindholm, 4. baskı, Rastatt 1981)

Loki Baldur'u başkasının "hançer"i ile öldürmüştü.

3.4. İki Şeftali Üç Şövalyeyi Öldürüyor

Bahar ve Sonbahar Çağında Qi Prensliğinin (bugünkü Shandong eyaleti) hükümdarı Jing'in (ölümü: İ.Ö. 490) maiyetinde üç cesur sa-

vaşçı hizmet ediyorlardı: Gongsun Jie, Tian Kaijiang ve Gu Yezi. Öylesine gözüpektiler ki, kimse karşılarına çıkmaya cesaret edemezdi. Öylesine güçlülerdi ki, bir kaplanı bile çıplak elle yakalayabilirlerdi.

Bir gün Qi Prensliğinin başbakanı Yan Zi, saray avlusunda üç şövalyeyle karşılaştı. Şövalyelerden hiçbiri başbakanın önünde saygıyla eğilmedi. Bu saygısızlık Yan Zi'yi son derece öfkelendirmişti. Hükümdara gitti, olayı anlattı ve bunu devlete karşı bir tehdit olarak gördüğünü belirtti: "Bu üçü kendilerini devlet yetkililerinden bile üstün görüyorlar. İçte zorbalığı bastırmak ve dışta düşmana karşı çıkmak gerektiğinde, acaba bunlar devlet yetkililerini sayacaklar mıdır? Hayır! Bu nedenle şunu öneriyorum: Bunlar ne kadar kısa sürede ortadan kaldırılırsa o kadar iyi olur!"

Hükümdar Jing içini çekti ve şöyle dedi: "Bu üç adam savaş kahramanlarıdır. Onları tutuklamak ve hele öldürmek doğru olur mu? Ne yapmak gerek, bilmiyorum!"

Yan Zi bir süre düşündü. Sonra şöyle dedi: "Bir fikrim var. Onlara bir ulak gönderin. Ulak kendilerine iki şeftali sunsun ve şunları desin: 'Devlete en büyük hizmeti kim yaptıysa, o bir şeftali alsın'."

Hükümdar Jing bu strategemi uyguladı. Ve böylece üç şövalye, birbirlerine karşı, o güne kadar yaptıkları hizmetleri ölçmeye giriştiler. İlk olarak Gongsun Jie konuştu: "Ben bir keresinde çıplak elle bir yabani domuz, bir başka keresinde genç bir kaplan yakaladım. Bu yaptıklarıma bakarsanız, şeftalilerden biri bana düşer." Sözünü bitirip şeftalilerden birini aldı.

Tian Kaijiang ikinci sözü aldı: "Ben iki kez, elde yalın kılıç, tüm bir orduyu kaçırttım. Bundan dolayı bana da bir şeftali düşer." O da diğer şeftaliyi aldı.

Gu Yezi kendisine şeftali kalmadığını görünce, yüksek sesle haykırdı: "Bir keresinde hükümdarla birlikte Sarı Irmak'ı geçerken, vahşi bir su kaplumbağası atımı yakaladı ve atımla birlikte suyun dibinde kayboldu. Hemen suya daldım ve dipte yüz adım akıntı doğrultusunda ve dokuz mil de akıntının ters yönünde yürüdüm. Sonunda su kaplumbağasını buldum, onu öldürdüm ve atımı kurtardım. Sol elimde atın kuyruğu ve sağ elimde su kaplumbağası olmak üzere su yüzüne çıktığımda, halk beni ırmak kıyısında tıpkı bir ırmak tanrısıymışım gibi karşıladı. Herhalde bu yaptığım bir şeftaliye değerdir. Şimdi içinizden hiç kimse bana kendi şeftalisini vermeyecek mi?"

Bu sözlerden sonra kılıcını çekti ve kalktı. Gongsun Jie ve Tian Kaijiang arkadaşlarını öfkelendirdiklerini görünce suçluluk duygusuna kapılıp çok üzüldüler ve şöyle dediler: "Bizim kahramanlığımız seninkine erişemez ve bizim yaptıklarımız senin yaptıklarınla kıyaslanamaz. Şeftalileri kendimize alıp onları sana bırakmamakla büyük tamahkârlık ettik. Kendi kılıçlarımızla kendimizi öldürüp bunun kefaretini ödemezsek, alçaklık etmiş oluruz." Her ikisi de şeftalileri geri verdiler, kılıçlarını kavradılar ve aniden kendi kılıçlarıyla gırtlaklarını kestiler.

Gu Yezi her iki arkadaşının öldüğünü görünce, vicdan azabı içini kemirmeye başladı. Şöyle dedi kendi kendine: "Her iki savaş arkadaşımın ölmüş olması ve benim hâlâ yaşıyor olmam, insanlığa sığmaz. Onları sözlerimle utandırdım ve kendimi övüp durdum; ahlâksızca davrandım. Bu yaptığımdan tiksiniyorum ve hâlâ yaşıyorum; buna ödleklik derler. Şu da var ki, her iki şavaş arkadaşım bir şeftaliyi ortadan bölüp paylaşmış olsalardı, şimdi kendilerine düşen paya sahip olacaklardı. Böylece ben de hakkım olan şeftaliyi alabilecektim."

Şeftalisini yere fırlattı ve o anda gırtlağını kılıcıyla kesti. Ulak hükümdara haberi ulaştırdı: "Hepsi de öldü." Hükümdar onları şövalyeler için düzenlenen bir cenaze töreni ile gömdürdü ve mezarlarına şu yazıtı diktirdi:

Qi kentinin kapısında geziniyordum
Uzaktan Tangyingli'yi gördüm,
Ve Tanyingli'nin ortasında üç mezar.
Yanyana sıralanmışlar, tıpkı üçüzler gibi.
Sordum: Kimlerin mezarları bunlar?
Ve yanıt geldi: Onlar
Gongsun Jie, Tian Kaijiang
Ve Gu Yazi'nin mezarlarıdır.
Onların gücü dağları bile yerinden oynatmaya yeterdi
Ve her biri kendi üstünlüğünü kanıtlamaya çalıştı.
Ne var ki günün birinde gammazlandılar.
Ve iki şeftali üç şövalyeyi öldürdü.
Bu hileyi kim mi düzenledi?
Qi'nin başbakanı Yan Zi.

Bu öykü *Yan Zi Chingiu* ("Yan Zi'nin Gençliliği ve Yaşlılığı") adlı kitaptan alınmıştır. Öykünün özenli tam Almanca çevirisini R. Holzer'e

borçluyuz (Würzburg Sino-Japonica Dergisi, cilt 10, 1983). Bu öyküyü, modern Çince'de 1982'de Jilin'de yayımlanmış olan ve Çince deyimler üzerine yazılmış bir kitapta yeniden görmüştüm. Yan Zi (ölümü: İ.Ö. 500), Qi Prensliğinde art arda üç hükümdara hizmet etti. Söz konusu kitap, Yan Zi hakkındaki anekdotları bir araya toplamıştır. Kitapta çok sayıda şiir de yer almaktadır ve kısmen Mo Zi (İ.Ö. 468-376) örneğinde Çin felsefesinden güzel örneklerle bezenmiştir.

Yazıttaki şiiri, Shu-Han devletinin başbakanı ve aynı zamanda önemli bir strategem ustası olan Zhuge Liang (İ.S. 18-234) kaleme almıştır. Zhuge Liang ölen şövalyeleri göklere çıkarır ve Yan Zi'yi 3 numaralı strategemi bu şekilde uygulamış olmasından ötürü yerin dibine batırır. Yan Zi, saygısız şövalyeleri açıkça idam etmeye cesaret edememiştir. Luzt Müller'e göre, Yan Zi, "kahraman insanların sık sık kolayca öfkelendiklerini ve soyluluk, onur ve saygınlıklarına çok önem verdiklerini" bildiğinden bu durumdan yararlanmış, aralarına nifak sokmuş, kendi elleriyle kendilerini öldürmelerini sağlamıştır.

3.5 Cesur Terzi Çırağı ve Devler

"Terzi çırağı tekrar orada burada sürtmeye devam ediyordu. Uzun süre dolaştıktan sonra, bir sarayın avlusuna geldi ve kendini çok yorgun hissetti, çimenlere uzandı ve uyuyakaldı. O uyurken çevresine insanlar toplandı, her yanını incelediler ve kemerinin üstünde 'bir vuruşta yedi tane' yazısını okudular. Bu insanlar, terzi çırağının paçavraya sarılmış olan ekmeğine konan yedi sineği öldürmüş olduğunu tabii ki bilmiyorlardı. 'Ah!' dediler, 'savaş meydanlarından uzak böyle bir yerde bir savaş kahramanı ne arıyor? Bu oldukça güçlü biri olmalı.' Gittiler, hükümdara haber verdiler ve eğer savaşa son verilmek isteniyorsa,böyle önemli ve yararlı bir adamı kaçırmamak gerektiğini belirttiler. Hükümdar bu tavsiyeye uydu ve terzi çırağını hizmetine aldı.

Fakat askeri erkân terzi çırağından hoşlanmamıştı. Onu binlerce mil uzağa görevle göndermek istediler. "Bunu nasıl becerebiliriz?" diye aralarında konuştular. "Onunla dövüşürsek, her vuruşta yedimizi birden yere indirir. Hiçbirimiz bunu göze alamayız." Sonunda bir karar aldılar, topluca hükümdarın huzuruna çıktılar ve görevlerinden affedilmelerini

istediler. "Biz bir vuruşta yedi kişiyi yere indiren böyle bir adamın yanında yapamayacağız" dediler.

Hükümdar bir anda tüm sadık adamlarını kaybetmekten korktu ve terzi çırağını hiç görmemiş olmayı dilediğini belirtti. Onu kovmak kolaydı; kendisini endişelendiren bu değildi. Fakat onun tüm halkını öldürmesinden ve tahtı ele geçirmesinden korkuyordu. Aşağı yukarı gidip geldi, nihayet bir fikir geldi aklına. Terzi çırağına birini gönderdi ve ona, böylesine büyük bir savaş kahramanının kendisine bir gösteri sunabileceğini belirtti. Ülkesindeki bir ormanda, haydutluk, hırsızlık, yağma yapan ve yangınlar çıkaran ve büyük zararlara yol açan iki dev yaşıyordu. Hiç kimse onlara hayatını tehlikeye atmadan yanaşamazdı. O bu iki devin hakkından gelir ve onları öldürürse, biricik kızını ve hükümdarlığının yarısını ona drahoma olarak verecekti. Ayrıca bu iş için ona yüz atlı verilecek ve bu atlılar onun emrinde olacaklardı.

Terzi çırağı, "Senin gibi bir adam için böyle güzel bir hükümdar kızına ve bir ülkenin yarısına sahip olmak, öyle her gün çıkan fırsatlardan değildir" diye düşündü kendi kendine. "Evet, tabii" diye yanıt verdi. "Devleri yola getiririm, ayrıca yüz atlıya ihtiyacım da yok; bir vuruşta yedi kişiyi halleden biri, iki kişiden korkmaz" diye ekledi.

Terzi çırağı yola çıktı; yüz atlı kendisini izliyordu. Ormanın kıyısına geldiklerinde, terzi çırağı yanındakilere şöyle dedi: "Siz burada kalın; ben devlerin işini tek başıma hallederim." Hemen ormana daldı ve sağı solu gözetlemeye başladı. Biraz sonra iki devi de gördü. Devler bir ağacın altına uzanmış uyuyorlardı. Öyle horluyorlardı ki, ağacın dalları, onlar nefes alıp verdikçe aşağıya doğru eğilip duruyordu. Terzi çırağı usulca her iki cebine taşlar doldurdu ve ağaca tırmandı.

Ağacın tam ortasında, aşağıya doğru eğilip duran dallardan birine bindi. Dal aşağıya eğildikçe, terzi çırağı devlerden birinin göğsüne taş atmaya başladı. Dev uzun süre bir şey hissetmedi, en sonunda uyandı ve arkadaşını sarsarak uyandırdı, ona şöyle dedi: "Niye vurup duruyorsun bana?" Diğeri, "Sen herhalde rüya görüyorsun, sana vurduğum filan yok" dedi.

Tekrar uykuya daldılar. Terzi çırağı bu kez ikinci deve bir taş attı. "Ne oluyoruz be!" diye haykırarak uyandı ikinci dev: "Niye taş atıyorsun bana?" Birincisi homurdanarak, "Ben sana taş atmadım" dedi. Bir süre dövüştüler, fakat yorgun düştüklerinden yeniden uykuya daldılar.

Terzi çırağı oyununa yeniden başladı. Bu kez ağır bir taş aldı birinci devin göğsüne tüm gücüyle fırlattı. "Bu kadarı da fazla artık!" diye bağırdı birinci dev. Öfkeyle ayağa fırladı ve arkadaşını sarsa sarsa ağaca vurdu. Diğeri de iyice öfkelendi. İyice birbirine girdiler, dövüşmeye başladılar. O kadar uzun süre dövüştüler ki, nihayet ikisi de yere yıkıldılar ve aynı anda öldüler."

Manesse tarafından iki cilt olarak yayımlanan "Grimm Masalları"nda yer alan bu masalda, hükümdar da, cesur terzi çırağı da, aynı şekilde 3 numaralı strategeme başvurmuşlardı. Hükümdar terzi çırağından kurtulmak istiyordu, fakat bunu doğrudan doğruya yapmaya cesaret edememişti. O, devlerin kendisi adına terzi çırağını öbür dünyaya göndereceklerini umuyordu. Hükümdar onu öldürtme niyetini, kendisine onur vererek ve ödüller vaad ederek gizlemişti.

Terzi çırağı da 3 numaralı strategemi uygulamıştı. Attığı taşlarla uykuya dalmış olan iki dev arasında kavga çıkarttı ve birbirine öfkeyle saldırmalarını sağladı. Terzi çırağı devleri öldürmek için, yine onların güçlerini kullanmış oldu.

3.6 Prens Huan'ın Gömülü Belgeleri

Prens Huan (İ.Ö. 806-771) Zheng devletinin hükümdarıydı ve Kuai devletini ortadan kaldırmak istiyordu. Bu niyetle ilk olarak Kuai devletinin tüm değerli bakan ve generallerinin adlarını öğrendi ve bu adları bir liste halinde bir belgede topladı. Sonra bir haber yaydı: Kuai devletinin fethedilmesi halinde, Kuai'nin tüm kalburüstü bakan ve generalleri Zheng devletinin hizmetine alınacaktı. Ayrıca Kuai devletinin tüm serveti ve tüm toprağı bunlar arasında bölüştürülecekti. İkinci olarak prens Huan, kent duvarları dışında büyük bir anıt yaptırdı ve ad listesini içeren belgeyi anıtın altına gömdürdü. Son olarak, tavuk ve domuz kesilerek bir seramoni düzenlenmesini emretti gök tanrısının huzurunda; Kuai'li makam ve ünvan sahiplerine verdiği sözü tutacağına yemin etti. Tabii ki Kuali'li bakan ve generaller bu olup bitenlere karışmamış, Prens Huan'la bir ilişkiye girmemişlerdi. Fakat Kuai devletinin hükümdarı Prens Huan'ın yaptıklarını öğrenince, devlet divanında yer alan sivil ve askeri yöneticilerin böyle bir anlaşma yapmış olabileceklerinden şüphe-

lendi ve gazaba gelerek son ferdine kadar hepsini kılıçtan geçirtti. Böylece Zheng devletinin hükümdarı Huan, Kuai devletinin tüm seçkinlerini, kendi elini bulaştırmadan Kuai devletinin hükümdarının eliyle yok etmiş oldu. Artık Zheng hükümdarı Huan, Kuai devletini zahmetsizce fethedebilirdi.

3 numaralı strategemin bu uygulamasına Han Fei'nin (İ.Ö. 280-233) kitabında rastlıyoruz. 2 numaralı strategemin anlatıldığı sayfalardan adını anmış olduğumuz Konfüçyüsçülüğün klasik kitabı "Zuo Şerhiyesi"nde, 3 numaralı strategemin yukarıdakine benzer bir uygulaması olarak, İ.Ö. 514 yılına ait aşağıdaki olay anlatılmaktadır.

3.7 Xi Yuan'dan Silah Armağanı

Chu devletinin yüksek memurlarından Xi Yuan, namuslu ve barışsever bir adamdı. Arkadaşı Fei Wuji ve komutan Yan Jiangshi onun başarılarını çekemezler, kıskanırlardı. Chu devletinin başbakanı Zhi Chang armağanlar almaktan pek hoşlanır ve gammazcılara, dalkavuklara da pek kulak verirdi. Xi Yuan'ı bertaraf etmek isteyen Fei Wuji, Xi Yuan'dan habersiz, başbakanın huzuruna çıktı ve Xi Yuan'ın kendisini evinde bir ziyafete davet ettiğini bildirdi. Fei Wuji daha sonra Xi Yuan'a gitti ve ona, başbakanın onun evinde verilecek bir ziyafete davet edilmekten memnun kalacağını söyledi. Xi Yuan, başbakanın, kendi emrindeki bir memurun vereceği ziyafete katılmasının pek uygun olmadığını belirtti. Fakat şunu da ekledi: Başbakan ısrarlıysa, kendisi bundan sınırsız bir onur duyacaktı. Fei Wuji başbakanın ziyafete mutlaka geleceğini vurguladı. Xi Yuan, ziyafette başbakana lâyık nasıl bir armağan verebileceğini sordu Fei Wuji'ye. Fei Wuji yanıt verdi: "Başbakan savaş giysilerinden ve silahlardan hoşlanır." Fei Wuji beş savaş elbisesi ve beş silah ayırdı Xi Yuan'ın evindeki değerli eşyalar arasından. Sonra Xi Yuna'a şu tavsiyede bulundu: "Başbakanı evin girişinde karşılarken, bunları kendisine armağan edersin."

Xi Yuan ziyafet günü başbakana sunacağı armağanları girişin hemen iç tarafına göze batacak şekilde yerleştirip başbakanı beklemeye başladı. Bu arada entrikacı Fei Wuji başbakanın huzuruna çıktı ve Xi Yuan'ın evin giriş koridorunda silahlı adamlar bulundurduğunu ve niyetinin hiç de

iyi görünmediğini söyledi ve başbakana davete gitmemesini tavsiye etti. Ayrıca Xi Yuan'ın bu giysi ve silahları Wu devletine açılan sefer sırasında rüşvet olarak aldığını ekledi. Bunun kanıtı da, Xi Yuan'ın bu seferden Wu'ya karşı savaşmadan dönmüş, komutanların ısrarına rağmen savaşa girmemiş olmasıydı. Başbakan komutan Yan Jiangshi'yi çağırttı ve ondan bu konuda bilgi vermesini istedi ve aynı anda Xi Yuan'ın evine bir ulak gönderdi. Ulak eve vardığında, kapı girişinde sergilenmiş savaş giysilerini ve silahları gördü. Ulak zaten daha önce Fei Wuji tarafından uyarılmıştı. Yan Jiangshi, başbakanın huzurundan ayrıldıktan sonra Xi Yuan'ın evine baskın yapılmasını emretti. Fakat Xi Yuan son anda her şeyi haber almıştı ve yine son anda canını kurtarmayı başardı.

Sonuçta, her iki kötü niyetli adam, Fei Wuji ve Yan Jiangshi, ortak düşmanlarının kendi "hançer"iyle kendi ölümüne gitmesini sağlayamamış oldular.

Konfüçyüs (İ.Ö. 551-479) bile bir keresinde 3 numaralı strategeme sığınmak zorunda kalmıştı. Olay, güçlü Qi devletinin Konfüçyüs'ün anavatanı olan Lu'ya saldırmak istediği yılda geçmişti. Lu devletini saldırıdan korumak amacıyla, Konfüçyüs, konuşma ustası öğrencisi Zi Gong'u (doğumu: İ.Ö. 520) komşu ülkeye gönderdi. Zi Gong, Qi devletinin komutanını, Lu devleti yerine Wu devletine saldırmalarının uygun olacağına ikna etti. Daha sonra Wu devletine gitti; Wu hükümdarını, Lu devletinin Qi devletine karşı korunması gerektiğine inandırdı. Qi ve Wu devletleri arasında savaş çıktıktan sonra, Zi Gong hızla Jin devletine gitti. Jin devletinin hükümdarı Wu devletine karşı savaşa hazırlanıyordu. Sonuçta Jin ve Wu devletleri arasında da savaş çıktı. Bu suretle Konfüçyüs, anavatanı olan Lu'yu kurtarmayı başarmıştı.

Bu olayda üç devletin üçü de, Lu devletini tehdit eden tehlikenin giderilmesinde "hançer" rolünü üstlenmişlerdi.

3.8 Kızıl Duvar Önündeki Savaş

Benzer şekilde, İ.S. 208 yılında Liu Bei'nin (İ.S. 161-223) 27 yaşındaki danışmanı Zhuge Liang (İ.S. 181-234) da 3 numaralı strategemi uygulamıştı. Zhuge Liang, bugün de Çin'de, sayısız kurnazlıklarıyla Çin Eskiçağının bir halk kahramanı olarak büyük saygı görür. O zamanlar

Kuzey Çin'de hüküm süren Cao Cao'nun (İ.S. 155-220) en önemli düşmanı 26 yaşındaki Sun Quan'dı. Zhuge Liang, Sun Quan'ı, güçlü bir orduyla yaklaşmakta olan Cao Cao'ya karşı çok zayıf durumda olan Liu Bei ile ittifak yapmaya ikna etti. İttifak ordusu, Kızıl Duvar önünde yapılan savaşı kazandı. Zafer, hiç kuşkusuz, Zhuge Liang'ın Cao Cao'ya karşı bir yabancı askerî gücü "hançer" olarak kullanması, yani Suan Quan'ın ordusunu savaşa sokmasıyla elde edilmişti. Zhuge Liang'ın taktiğini uygulayan Liu Bei, bu askeri zaferden sonra, müttefiki Sun Quan'dan daha büyük bir politik güce de sahip olmuştu.

3.9 Yaşlı General Lian Po ve Gözükara Zhao Kuo

Han devletinin İ.Ö. 260 yılında fethinden sonra İ.Ö. 221 yılında tüm Çin'i birleştirmiş olan Qin devleti Zhao devletine karşı saldırı kararı aldı. Bunun üzerine Zhao hükümdarı yaşlı general Lian Po'yu ülkesi ve özellikle başkenti savunmakla görevlendirdi. Deneyimli bir asker olan Lian Po, başkentte iyi bir tahkimat yaptırdı. Qin birlikleri sürekli saldırıyordu; fakat Lian Po hâlâ ayaktaydı. O, güçlü Qin ordusuyla göğüs göğüse çarpışmaktan sürekli kaçıyordu.

Zhao devletinde, ölmüş bir generalin oğlu olan Zhao Kuo adında biri yaşıyordu. Zhao Kuo askerlik konusunda geniş bir teorik bilgiye sahip olmasına rağmen, pratik bilgisi ve deneyimi pek azdı. Yine de Zhao ordusunda teorik bilgisiyle isim yapmış biriydi. Zhao Kuo, Lian Po'nun taktiğinden hiç de memnun değildi ve onu Zhao hükümdarına korkaklığından ötürü şikâyet edip duruyordu. Bunun üzerine Zhao hükümdarı general Lian Po'ya, Qin ordusuna karşı artık göğüs göğüse çarpışmak için harekete geçmesi emrini verdi. Fakat Lian Po, emre uymamakta direniyordu.

Qin devletinin casusları, Zhao hükümdarı ile Zhao Kuo ve Lian Po arasındaki anlaşmazlığı öğrendiler. Qin'li casuslar başkent halkına rüşvet dağıttılar ve Qin devletinin Zhao Kuo'nun başkomutan olmasından korktuğu söylentisini yaydılar. Ayrıca yayılan söylentilere göre, Lian Po, Zhao hükümdarının emrine rağmen silahları bırakma hazırlığı içinde görünüyordu. Tabii bu söylentiler Zhao hükümdarının kulağına gitti. Hükümdar Lian Po'yu derhal görevden aldı ve yerine Zhao Kuo'yu atadı.

Zhao Kuo ilk fırsatta, Zhao ordusunu çembere almış ve tamamen yok edecek bir konumda olan Qin ordusuna karşı göğüs göğüse savaşmak istiyordu. Savaştı da.

Bu, Zhao devleti için sonun başlangıcı oldu. Zhao devleti İ.Ö. 218'de Qin devleti tarafından ilhak edildi.

Zhao Ku, Qin devletinin kullandığı "hançer"di.

3.10 Wei Xiakuan'ın Öldüren Şarkısı

Çin'in parçalanma çağında (İ.Ö. 3. yüzyıldan İ.S. 6. yüzyıla kadar) Hu Lüguang'daki Wei hanedanı, parlak stratejik konumu dolayısıyla "yükselen ay", "dolunay" anlamlarına gelen Ming Yue adıyla da anılıyordu. Kuzeydeki Zhao hanedanının emrinde bir yüksek memur ve asker olan Qei Xiaokuan, düşmanın artan gücünden korkuyordu. Bir hile düşündü: Doğu Wei hanedanı hükümdarı pek genç ve safdil biriydi. Doğu Wei hanedanı sarayındaki bakanlar, hükümdarın gençliğinden ve saflığından yararlanarak sadece kendi kişisel çıkarlarını gözetmeye başlamışlar ve devlet adamı sorumluluğunu bir yana bırakmışlardı. Wei Xiaokuan bu durumdan yararlanmak istedi. Bir şarkı yazdı ve şarkıyı Doğu Wei hanedanı topraklarındaki casuslarına gönderdi. Casuslar şarkıyı her yana yaymakta gecikmediler. Şarkıda "dolunay Chang'an'da göründü" diye bir mısra vardı. Chang'an, Doğu Wei hanedanının başkentiydi. Asıl önemlisi, şarkıda Wei başkentinde bir hükümet darbesi yapılacağına dair imalar vardı. Wei hükümdarı söylentileri ciddiye aldı ve tüm bakanlarını idam ettirdi.

Bir şarkı, bir "hançer" olmuştu.

3.11 Stalin Alınanlar'ın, Alınanlar Stalin'in Hançeri Oluyor

1987'de Pekin'de yayımlanmış olan strategem kitabına göre, 3 numaralı strategemden yararlananlar arasında Almanlar da vardır. Almanlar 1936'da düzmece birtakım belgelerin Rus gizli servisinin eline geçmesini sağlamışlardı. Onlar mareşal Tukaçevski'den (1893-1937) korkuyor-

lardı. Bu düzmece belgelerde Tukaçevski, vatanına ihanet eden biri olarak gösterilmişti. Belgelerin Stalin'in eline geçmesi sağlandı ve Stalin Tukaçevski'yi idam ettirdi. Burada Stalin "hançer" rolünü üstlenmişti.

Alman gizli servisinin Tukaçevski'nin düzmece ve siyasal suç oluşturan belgeler düzenleyerek tasfiye edilmesindeki payı, Batı'da bugüne kadar hep tartışmalı bir konu olarak kalmış ve açıklığa kavuşmamıştır. Olayı yukarıdaki şekliyle aktaran Çinliler, bu konuda yalnızca Victor Alexandrov'un *L'affaire Toukhatchevsky* ("Tukaçevski'nin Başına Gelenler", Verviers/Belçika, 1978) adlı röportajından yararlanmışlardır. Gustav Adolf Pourroy da Tukaçevski'nin idamında Almanlar'ın payını aşikâr görmekte ve "Entrika İlkeleri" adlı kitabında bunu vurgulamaktadır (Zürih/Osnabrück 1986).

Buna karşılık, Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabında, 3 numaralı strategemin uygulanmasına ilişkin örneklerde Stalin baş köşeyi alır. Bu kitaba göre, 1944 yılında Varşova'daki 40.000'in üzerinde mevcudu olan güçlü Polonya yeraltı ordusu, Stalingrad bozgunundan ve Müttefiklerin Normandiya çıkarmasından sonra, Varşova'nın Ruslarla Almanlar arasında bir savaşa sahne olmasını önlemek amacıyla, Almanlar'ın içine düştükleri zor durumdan yararlanmak istedi. 31 Temmuz 1944'de bir Sovyet öncü panzer birliği Varşova'nın dış mahallelerine yaklaşmıştı. Polonya yeraltı ordusuna göre, zaman, Almanlar'a saldırmak için pek uygundu. 1 Ağustos 1944'de saldırı kararı aldılar. Zaten Varşova halkı Alman ordusuna karşı silahlı bir başkaldırı hareketi başlatmış bulunuyordu ki, tam bu sırada Sovyet birlikleri aniden yürüyüşlerini durdurdular; hatta geri çekilmeye başladılar. Almanlar bu durumda Sovyetler Birliği'nden gelecek bir tehlikenin söz konusu olmadığını gördüler. Bunun üzerine tüm kuvvetlerini Varşova'daki Polonya yeraltı ordusuna yönelttiler. Roosevelt ve Churchill, Stalin'e telgraf üstüne telgraf çekip birliklerini Varşova'yı kurtarmak üzere harekete geçirmesini istediler. Oysa Stalin buna yanaşmıyordu. Tam tersine Varşova'ya yapılan Amerikan ve İngiliz desteğini protesto etti. Çünkü ona göre Amerikalılar ve İngilizler Sovyet hava sahasını ihlâl etmişlerdi.

Ancak 10 Eylül 1944'te, Varşova ayaklanmasının altıncı haftasında, Sovyetler Birliği tekrar askerî operasyon kararı aldı. Polonya Komünist Partisi'ne bağlı birlikler, Kızıl Ordu'nun desteğinde Varşova önlerine geldiler. 15 Eylül'de Kızıl Ordu, yürüyüşünü yine durdurdu. Almanlar yeni-

den Polonyalı direnişçilerin üstüne gittiler ve Varşova'yı ölülerden geçilemeyen bir enkaz yığınına çevirdiler. Ancak Polonya yeraltı ordusu Almanlar tarafından imha edildikten sonradır ki, Sovyet ordusu Varşova'ya doğru yeniden yürüyüşe geçti.

Hongkong'da yayımlanan strategem kitabına göre (yazarları: Ma Senliang/Zhang Laiping), bu olay, 3 numaralı strategemin Stalin tarafından uygulanmasına tipik bir örnektir. Stalin, Varşova'daki 40.000 kişilik Polonya yeraltı ordusunu, Polonya'daki komünist yayılmacılık önünde bir engel olarak görüyordu ve bu engelin kaldırılmasında Alman ordusu "hançer" olarak kullanılmıştı.

3.12 Wang Xifeng ve İki Metres

Cao Xuegin (ölümü: 1763) tarafından yazılmış olan Hong Lou Meng "Kızıl Odanın Rüyası" adlı roman, klasik Çin edebiyatının en ünlü eserlerindendir. Bu kitabın 69. bölümünün başlığı şöyledir: "Eve Bir Metres Getirmek ve Onu İkinci Metresin Hançeriyle Öldürmeyi Planlamak".

Wang Xifeng'in kocası Jia Lian, uzun süredir karısından bıkmıştı. Sadece kendisine bir erkek evlât veremediğinden dolayı değil, aynı zamanda sürekli hastalanmasından ötürü de. O, Yu adında güzel bir kızı seviyordu. Kızı metres (fakat daha çok, ikinci eş veya kuma) olarak aldı ve büyük köşkünün müştemilatından olan bahçedeki küçük eve yerleştirdi. Tabii ki Wang Xifeng durumu hemen öğrendi. Kısa bir süre sonra Jia Lian bir yolculuğa çıktı. Wang Xifeng hemen sahte bir sempati gösterisiyle, genç Yu'yu büyük köşke davet etti ve kendisinin sürekli olarak büyük köşkte oturabileceğini söyledi. Genç kız büyük köşke taşınadursun, Wang Xifeng tüm hizmetçilerini topladı ve onlara bazı emirler verdi. O andan itibaren genç Yu'ya karşı, Wang Xifeng tarafından kötü niyetle çıkarılan güçlüklerin ardı arkası kesilmedi. Dışarıdan bakıldığında, Wang Xifeng haftada bir genç Yu ile görüşüyor, ona dostluk ve sevgi gösteriyordu. Genç Yu, Wang Xifeng'in, yaşamını zehir edecek her şeyi arkasından yapmakta olduğunun farkında bile değildi. Bu sırada Jia Lian yolculuktan döndü. Babası Jia Lian'a 17 yaşında Qiu Tong adında güzel bir kız armağan etmişti (Eski Çin'de kız armağan etmek olağandı). Jia Lian artık gece gündüz bu onyedilik kızın yanından ayrılmı-

yordu. Tabii bu arada Wang Xifeng, onyedilik kızı da genç Yu'dan hiç de az olmamak üzere kıskanmaya başlamıştı. Fakat yeni gelene de iyi davranıyordu. Aklına, genç Yu'dan kurtulmak için bu yeni gelenden yararlanmak düşüncesi gelmişti. Böyle bir durumda ancak, "bir başkasının hançeri ile öldürmek" strategemini kullanabilirdi. Öyle ki, bir kenara çekilir ve oradan, bu iki metresin birbirlerini nasıl paramparça edeceklerini seyredebilirdi. Hele bir, genç Yu onyedilik kız tarafından ortadan kaldırılsındı bakalım; ondan sonra onyedilik kızın işini görmek de hiç zor olmayacaktı.

Böylece Wang Xifeng, Qiu Tong'u genç Yu'ya karşı hemen bilemeye başladı.

"Sen genç ve deneyimsizsin, seni bekleyen tehlikelerden haberin yok" diye fısıldadı Qiu Tong'a. "Genç Yu kocamın kalbini fethetmiş. Ben bile bu kızdan sakınıyorum. Böyle sessiz kalırsan, harcanıp gidersin" diye ekledi.

"Böyle bir köşede sinmek bana göre değil!" diye öfkeyle yanıt verdi Qiu Tong. Ve devam etti. "Öyle görünüyor ki, sizin otoriteniz kaybolmuş. Fazla hoşgörülü ve uysal davranmışsınız. Siz işi bana bırakın! Ben bu orospunun hakkından gelirim. O benim kim olduğumu görecek!"

Öfkeyle öyle bağırmıştı ki, genç Yu her şeyi duydu. Kızcağız kendini o kadar sevgisiz bir ortamda hissetmişti ki, gün boyu ağladı, ağzına bir lokma koymadı.

En nihayet Wang Xifeng onyedilik kızın genç Yu'ya karşı kinini önceden tembihlediği bir falcının da yardımıyla öylesine alevlendirdi ki, onyedilik kız genç Yu'nun dairesine gitti ve orada pencere altında Yu'ya galiz küfürler savurmaya başladı ve onu yuhaladı. Talihsiz kız büyük bir kedere kapıldı ve aynı akşam zehir içerek yaşamına son verdi.

Bu strategem öyküsü, Çin Halk Cumhuriyeti'nde Pekin Operası'nda *Wang Xifeng Da Nao Ningguofu* ("Wang Xifeng'in Ningguofu Sarayı'nda Çevirdiği Dolaplar") adıyla sahneye konmuştur. Bu opera, "Pekin Akşam Gazetesi"nde 1981 Haziranı'nda göklere çıkarılmıştır. Pekin Akşam Gazetesi'nin opera eleştirmenin son cümlesi, "kitleler bu eserden çok hoşlanır" şeklindeydi. Öykü aynı zamanda 16 bölümlük bir çizgi roman dizisi halinde, "Kızıl Odanın Rüyası" adıyla Şanghay'da yayımlanmıştır.

3.13 Rong Guotuan'ın Masa Tenisindeki Zaferi

Rong Guotuan (1937-1968), 1957'de Hongkong'dan Çin Halk Cumhuriyeti'ne iltica etti. 1959'da masa tenisinde tek erkeklerde dünya şampiyonu olan ilk Çinli oldu. Kültür Devrimi sırasında (1966-1976) kovuşturmaya uğradı ve 1968'de idama mahkûm edilerek öldürüldü. On yıl sonra 1978'de itibarı iade olundu. O günden beri Çin Halk Cumhuriyeti'nde bir halk kahramanı olarak anılır.

Hebei eyaletindeki Shijiazhuang'da 1980 yılında yayımlanan ve Rong Guotuan'ın yaşamını konu alan bir çizgi roman dizisinde, 3 numaralı strategemin sportif alanda nasıl uygulandığına tanık oluruz. Rong Guotuan yoksul bir ailenin tek çocuğu olarak Hongkong'da dünyaya gelmişti. Babası gemilerde tayfalık yapıyordu. Rong Guotuan 13 yaşında okulu bırakmak zorunda kaldı ve ekmek parası kazanmaya başladı. Babası aynı zamanda bir komünist sendikacısıydı ve Rong Guotuan babasının aracılığıyla sendikanın masa tenisi kulübünde masa tenisi oynamayı öğreniyordu. Orada komünizme ve kuzeydeki büyük Çin'e duyduğu ilgi de artıyordu. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ulusal bayramına rastlayan bir günde, 1 Ekim 1954'de, Rong Guotuan bir masa tenisi turnuvasına katıldı. Turnuvayı sendika düzenlemişti. Fakat çalıştığı işyerinin patronu komünistlerin düzenlediği bu turnuvaya katılmasına fena halde öfkelenmişti; onu işten attı. Sendika Rong Guotuan'a sahip çıktı ve onu masa tenisi kulübünde görevlendirdi. O artık burada hem ekmeğini çıkarıyor, hem de masa tenisi antrenmanları için bol bol zaman buluyordu.

1956'da Japon masa tenisi takımı, 23. Masa Tenisi Dünya Şampiyonası'na katıldıktan sonra Hongkong'u ziyaret etti ve burada bir dostluk turnuvasına katıldı. Japon masa tenisi takımının çiçeği burnunda dünya şampiyonunun karşısına ancak Rong Guotuan çıkabilirdi. Fakat Rong Guotuan çok iyi biliyordu ki, Japon dünya şampiyonuna karşı yapacağı maç, organizasyon komitesinin kendisine ve Çin Halk Cumhuriyeti sempatizanı sendikasına karşı düşmanca duygular besleyen bazı üyeleri tarafından tezgâhlanmıştı. Bu üyeler onu "başkasının hançeri" ile öldürmek istiyorlardı. Bunu da, onun parlayan yıldızını söndürmek ve sendikasını karalamak için yapmışlardı. Rong Guotuan maçın son setine kadar rakibiyle amansız bir mücadeleye girişti ve maçı kazandı. Düşmanlarının Japon dünya şampiyonunu "hançer" olarak kullanıp Rong

Guatuan'ı zararsız hale getirmek ve sendikayı gülünç duruma düşürmek için düşündükleri strategem sonuçsuz kalmıştı.

3.14 Rakip Firma Baskısı

Çinli yetkililer ile bir Batılı firma arasında uzun süren iş müzakereleri sırasında, Çin tarafı sürekli olarak bir başka firmanın tekliflerini de göz önüne alabileceklerini karşı tarafa hissettirip duruyorlar ve müzakerelerin herhangi bir anında bu başka firmanın daha fazla şansı olduğunu birdenbire araya sokuşturuveriyorlardı. Belki de durum gerçekten böyleydi. Fakat belki de Çin tarafı, ihaleyi ucuza kapatmak üzere Batılı firmayı bir rekabet içine çekiyordu. Bu yüzden 3 numaralı strategeme uygun bir müzakere taktiği uyguluyordu.

Böylece firmalar Çinliler'e en uygun teklifleri götürme yarışına girişiyorlar; Çinliler de her firma temsilcisinin kulağına, ihalenin kendilerine verileceğini fısıldayıp, bu firmaları birbirlerine karşı bir silah, bir "hançer" gibi kullanıyor, aralarındaki rekabeti kışkırtıp duruyorlardı.

3.15 Yere Devrilinceye Kadar Öfkeden Kudurmak

Adam, karşısında duran efendi kılıklı birine küfürler savuruyor, el kol hareketleri, jestler yapıp duruyor. Ünlü Çinli karikatürist Wang Letian'ın "Soğuk Duşlar" adlı dört karelik çizgi-öyküsünün birinci karesinde bunlar vardı. İkinci karede aynı adam, artık gazaba gelmiş bir halde havalara sıçrıyor ve ağzından köpükler saçıyordu. Üçüncü karede adam artık hiddetten patlayacak haldedir, yüzü kıpkırmızı kesilmiştir, saçları diken diken olmuştur, parmaklarını kırarcasına yumruklarını sıkmıştır. Dördüncü karede son gücüyle karşısındakine gürler ve tükenmiş bir halde yere yığılıp kalır, bir yumru gibi. Karşısındaki adam bu şamatacıya memnun bir şekilde sırıtmaktadır. Sakindir, hiç konuşmaz.

Efendi kılıklı, sakin adam, hiçbir şey yapmadan, ağzını bile açmadan "saldırgan"ı mat etmiştir. O burada 3 numaralı strategemi uygulamıştı. Onun burada kullandığı "hançer", küfürbazın alev alev yükselen hidde-

tine kayıtsız kalmasıydı. Öfkeli adam, kendi aşırı hiddeti tarafından "hançerlenmişti."

Çin'de ve Japonya'da "kendini korumanın en temiz yolu" sayılan judo gibi savaş sporlarında amaç şudur: Rakibin saldırısı öyle değerlendirilmelidir ki, rakibin hamlesi boşa gitsin veya rakip kendisine zarar vermiş olsun. Bu amaç, aynı şekilde boksta, eskrimde ve güreşte de geçerlidir.

3 numaralı strategemi bir insanın kendisine karşı kullanmasını sağlamak düşündürücü değil midir? İnsanın arzu edilmeyen duygusal taşkınlıklara karşı kendini kontrol etmek, onlara soğukkanlı bir şekilde hâkim olmak yerine, bu taşkınlıklara intihar edercesine kendini kaptırması düşündürücü değil midir? Bu, insanın 3 numaralı strategemi farkında olmadan kendine karşı kullanmasından başka nedir ki?

3.16 Dörtlü Komite (Çete)

Mao 1974'de revizyonizmin eleştirilmesi konusunda ülke çapında bir hareket başlattı. Tüm halk Marksist proletarya diktatörlüğü kuramını öğrenmeliydi. Mao'ya göre revizyonizm iki şekilde yorumlanmalıydı: 1. O, gerçekleri dikkate almayan, ölü doğmuş bir dogmatizmdi. 2. O, geçmişteki devrimci savaş deneyimlerine hiçbir teorik yaklaşım getirmeyen, her şeyi çıplak olgulara indirgeyerek açıklamaya çalışan bir empirizmdi. Dörtlü Komite revizyonizmin yıkılmasına çalışmalıydı. Dörtlü Komite, bir süre, revizyonist hareketin ikinci yönüne yüklendi ve yoğun bir empirizm eleştirisi başlattı. Tabii amaç, başta Çu En Lay olmak üzere eski kadronun tasfiye edilmesiydi. Halk, eski kadronun balon gibi şişirilmiş icraatını artık dikkate almamalı ve bu kadronun yerini yeni kadroların almasının zorunlu olduğu konusunda aydınlatılmalıydı. Bu karalama kampanyası, 3 numaralı strategeme uygun olarak, 1976'nın Kasım ayında *Renmin Ribao* ("Halkın Günlüğü") ile başlatıldı. Empirizm, Dörtlü Komite'nin eski kadroyu tasfiye etmek için kullandığı "hançer"di.

Çin Yazarlar Birliği başkanı ve yaşayan Çin yazarlarının en ünlüsü Ba Jin, 18 Mayıs 1977 tarihli bir mektubunda Dörtlü Komite'ye saldırır ve bir yerde şöyle der:

"Önceleri sadece söylenti diye bildiğimiz şeyleri, şimdi gözümüzün önünde yaşıyoruz... Yalancı tanık kullanarak bir insanı ölüme gönderme, ödünç hançerle öldürme, v.d."

3.17 Dürrenmatt Örneği

Çin Halk Cumhuriyeti'nde modern İsviçre edebiyatından yayımlanan eserler arasında en sevileni, Dürrenmatt'ın "Yargıç ve Cellâdı"dır. Eser, Çin'de çizgi roman halinde milyonlarca baskı yapmıştır. Belki de bu popülarite, bu romanın 3 numaralı strategemi çağrıştırmasından dolayıdır. Romanın Guizhou eyaletinde yayımlanan kısaltılmış bir baskısında şöyle denmektedir:

"Yaşlı İsviçreli komiser Barlach, namuslu, rüşvet nedir bilmez bir adamdır. Ne var ki o, kapitalist bir devlette yasaları sadece sıradan küçük suçlulara karşı uygulayabilirdi. Gastmann gibi vicdanı karanlık, fakat çok nüfuzlu bir suçlunun cezalandırılmasını sağlayacak gücü yoktu. Yine de Gastmann'ın işlediği suçlar için kanıtlar toplamaya devam etti. Fakat Gastmann yüksek politik tabaka, büyük kapitalistler, hatta bir yabancı ülkede cunta ile gizli ilişkiler içinde olduğundan, onu yasaların önüne çıkarmayı başarmak neredeyse imkansızdı. Bu nedenle Barlach yasalara uygun cezalandırma yöntemine boş vermek zorundaydı. Bunun yerine o, bir başka katilin içinde bulunduğu psikolojik durumdan yararlandı. Katil, vicdan azabı içinde, işlediği cinayeti bir başkasına yıkmak istiyordu. Daha doğrusu, cinayeti kendisinin değil, bir başkasının işlediğine kendini inandırmak istiyordu. Barlach katilin bu psikolojisini kullandı ve cinayeti Gastmann'ın işlediğine onu inandırdı. Gazaba gelen katil, gidip Gastmann'ı öldürdü."

3.18 Film Senaryolarına Tehlikeli Övgü

Çin'de edebiyat eleştirisi alanında da 3 numaralı strategem gözlüğüyle analizler yapıldığı görülür. 15 Eylül 1981 tarihli *Beijing Ribao* ("Günlük Pekin Gazetesi")'da *Wenyi Bao* ("Edebiyat Sanat Dergisi")'ndan iktibas edilen bir yazı yer almıştır. Burada bazı edebiyat eleştirmenleri "bir baş-

kasının hançeriyle öldürmek" strategemini kullanmakla suçlanmaktadırlar. Tayvan, yani Milliyetçi Çin kaynaklı bazı eleştirilerde, Çin Halk Cumhuriyeti'nden senaristlerin yazdıkları modern film senaryolarından övgüyle söz edilmektedir. Aslında bu övgüler, komünist senaristlere karşı "hançer" olarak kullanılmaktadır. Bir milliyetçiden övgü alan bir komünistin Çin Halk Cumhuriyeti'nde başına bir şeylerin gelmesi her zaman mümkündür çünkü.

3.19 Kuklanın Kuklası

Renmin Ribao'da ("Halkın Günlüğü") yer alan bir karikatürde, Brejnev'in Vietnam'ı 1979 Ocak ayının başından beri kukla olarak kullandığı, fakat öbür yandan aynı Brejnev'in Vietnam ve Kamboçya tarafından kukla haline getirildiği gösterilmektedir. Karikatürün yanına konulan bir yazıda, Sovyetler Birliği'nin Vietnam'ın bölgesel hegemonya hırsını, onu diğer Asyalı halklara karşı saldırtmak suretiyle kullandığı, bundaki amacın tüm doğu Asya'yı Vietnam etkisine açmak ve böylece Vietnam aracılığıyla Pasifik ve Hint okyanusları arasındaki bağlantı yollarını kontrol etmek olduğu belirtilmektedir. Aynı gazetede 1983 Kasım'ında yer alan bir yazıda, Tang Shan, Sovyetler Birliği'nin Vietnam'ı, Çin'i sırtından vurmak isteyen bir "hançer" olarak kullanmak istediğini yazmıştır.

3.20 Han Çağı'nın Trampetçisi

Han Çağı'nın (İ.Ö. 206 - İ.S. 220) sonlarına doğru, Mi Heng (İ.S. 173-198) adlı bir adam yaşamıştı. Mi Heng iyi konuşur, iyi yazı yazardı; sadece şiirden anlamakla kalmaz, müzikten de iyi anlardı ve özellikle iyi trampet çalardı. Fakat oldukça sert, kibirli bir yapısı vardı. *San Guo Yan Yi* ("Üç Devletin Romanı") adlı romanın kahramanı, bu üç devletten birinin, Wei hanedanının kurucusu, politikacı, komutan, edebiyatçı ve askerlik teorisyeni Cao Cao, bu Mi Heng denen adamı tanımak istedi. Mi Heng kibirli davranıp Cao Cao ile tanışmaktan yan çizdi. Bunun üzerine Cao Cao, onu ordusuna trampetçi olarak aldırdı. Bir süre sonra Cao Cao, Yangtse (Sarı Irmak) ortasındaki bir adada kurulmuş olan

bugünkü Wuhan kenti yakınlarında bir şenlik düzenledi. Bu arada tüm konukların önünde Mi Heng'i rezil etmeyi arzuluyordu. Buna karşılık Mi Heng de Cao Cao'yu küçük düşürmek peşindeydi. Bunu da papağan üzerine yazdığı bir şiirle yaptı. Şiir konuklar tarafından Cao Cao'ya iletildi. Ada, bir süredir Papağan Adası adıyla anılıyordu. Şiiri okuyup öfkelenen Cao Cao, danışmanı Kong Rong'a şöyle dedi: "Mi Heng bana şiir yoluyla hakaret etmeye yeltendi. Bu adam oldukça etkili ve her yerde tanınan biri. Onu öldürtürsem, herkes beni, beni küçük düşürmüş olmasından ötürü onu öldürttüğümü düşünerek ayıplar. Komutan Liu Biao huysuz ve sinirli bir adamdır. Ben Mi Heng'i onun komutası altına vereceğim. Liu Biao onun kahrını uzun süre çekemeyecek ve onu kısa sürede ortadan kaldıracaktır." Ve daha sonra Cao Cao, Mi Heng'in Li Biao'nun hizmetinde yapıp ettikleriyle yakından ilgilenmeye başladı. Gerçekten de çok geçmeden, Liu Biao'nun birlik komutanlarından Huang Zu, Mi Heng'i öldürdü.

Daha 25 yaşında olan Mi Heng'in ölümü, Çin'de 3 numaralı strategem açısından yorumlanır ve ona kurban edilmiş bir adam gözüyle bakılır. Öyle ki, bu olaydan yaklaşık 1500 yıl sonra, şair Song Xiang (1756-1826)'ın başlattığı hareketten sonra, Mi Heng, Çin'de hüzünle anılan bir kahraman olup çıkmıştır. Song Xiang, Mi Heng'in Papağan Adası'ndaki mezarını ziyareti sırasında, trampetçinin mezarını anlatan bir şiir yazmıştır. Oysa Cao Cao ve Huang Zu'nun mezarlarının nerede olduğunu kimse bilmemektedir.

> "İki günden beri gemi Papağan Adası'nda demirledi. Irmak üstündeki evlerin üzerinden gün boyu rüzgâr esip durdu. Şiddetli rüzgâr, Mi Heng'in trampetinden çıkan trajik sesleri dalga dalga yayıyordu ve mezarını örten güzel kokulu otlardan hüzünlü papağan şiirinin soluğu duyuluyordu.
>
> Mezarını ziyaret etmeye geldim; benim mütevazı adağımı hor görme. Cao Cao ve Huang Zu'nun nerede gömülü olduklarını kim biliyor ve kim hâlâ onları düşünüyor ki?"

*

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabında, 3 numaralı strategem, herkesin herkese karşı savaş halinde olduğu eski Çin'in çürümüş

feodal bürokrasisinin yarattığı bir strategem olarak nitelendirilir ve kötü niyetle kullanılması lânetlenir.

Askeri yönden yorumlandığında, bu strategem, bir üçüncünün gücünü kullanma strategemi olarak da uygulanır. Burada düşmanın çelişkilerini kışkırtmak ve bunları bir hançer gibi kullanmak söz konusudur. "Ödünç alma" değişik şekillerde olabilir: Düşmanı yanlış yönlendirmek veya düşmanın kendi gücünü kendine karşı kullandırtmak gibi. "Ödünç alınan", bizzat düşman generalleri de olabilir. Bu da, generaller arasındaki çelişkileri, bunların birbirlerine girmesini sağlayacak şekilde kışkırtmakla sağlanabilir. 3 numaralı strategemi, askerî açıdan, düşmanın askerî, ekonomik ve entellekteül gücünü yine kendisine karşı kullanmak olarak tanımlamak da mümkündür. *Bingfa Yuanyi* ("Savaş Sanatında Püf Noktaları") adlı Çince kitapta şöyle denilmektedir:

> "Kendi gücün sınırlı ise düşmanın gücünü ödünç almalısın. Düşmana zarar veremiyorsan, onu kendi hançeriyle vurmayı denemelisin. Hiçbir generalin yoksa, düşmanın generalini ödünç al. Hiçbir şey yapamıyorsan, hareketsiz kal. Hiçbir çıkış yolun yoksa, düşman eliyle amacına ulaş."

STRATEGEM NR.4

Yorgun Düşmanı Sükûnetle Beklemek

dört ideogram				
modern Çincedeki söylenişleri	*yi* –	*yi* –	*dai* –	*lao* –
ideogramlarm çevirisi	içinde	sükûnet	beklemek	yorgun düşmek
bağımlı çevirisi	Yorgun düşmüş (düşmanı) sükûnetle beklemek.			
Özü	Yorgun (bitap) düşürme strategemi.			

4 numaralı strategem ilk kez Sun Zi'nin (Sun Tzu, İ.Ö. 6/5. yüzyıl) *Savaş Sanatı* adlı kitabında yer almıştır:(*)

"Savaş meydanı yakınlarında uzaktaki düşmanı beklemek; yorgunluktan bitap düşmüş düşmanı sakin bir şekilde beklemek; tok karınla aç düşmanı beklemek..." (7. bölüm: *Jun Zheng*, "Ordular Savaşı").

"Savaş meydanına önce gelen ve düşmanı bekleyen, sakin olmalıdır. Savaş meydanına ikinci gelen ve hemen savaşa giren, bitap düşer. Savaş sanatından biraz anlayan bir kimse, bu durumda düşmanına hemen saldırır ve onun saldırmasına fırsat vermez." (6. bölüm: *Xu Shi,* "Boşluk ve Doluluk").

(*) Sun Tzu, *Savaş Sanatı,* Anahtar Kitaplar, çev.: Sibel Özbudun/Zeynep Ataman, İstanbul 1992.

4.1 Guiling Olayı

Sun Bin, İ.Ö. 4. yüzyılda, Zhao'yu Wei'yi fethetme yoluyla kurtararak önce 2 numaralı strategemi uygulamış (bkz: 2.1 Orduyla Boş Bir Yere Gitmek); daha sonra, önceki sayfalarda belirtildiği gibi, Guiling'de sakin bir şekilde bekleyip Wei'den bitap bir halde gelen Qi ordusunu vurmakla 4 numaralı strategemi uygulamıştı.

Burada "beklemek", edilgin değil, tam tersine etkin bir anlamda anlaşılmalıdır. Burada geçerli olan, düşmanı arzu edilen yönde harekete geçirerek amaca uygun şekilde bitkin düşürmektir; yani "düşmanı kendi bölgesinin içlerine doğru çekmek" ve böylece onu iyice yormak ve bir şey yapamaz hale getirmektir.

4.2 Maling'de Pusuya Yatmak

İ.Ö. 342 yılında, yani Zhao'nun Wei'nin fethi yoluyla kurtarılmasından 12 yıl sonra, Wei devleti Han devletine saldırdı. Bunun üzerine Han devleti Qi devletini yardıma çağırdı. Tian Ji ve Sun Bin, Qi ordusuna komuta ettiler ve orduyu Wei devletinin başkentine doğru yürüttüler. Wei birliklerinin komutanı Pang Juan, birliklerini Han devleti topraklarından derhal geri çekti. Sun Bin, general Pang Juan'ın kibirli bir adam olduğunu ve Qi ordusunu küçümsediğini biliyordu. Geri çekilmiş olan Wei ordusu açısından bakıldığında, Sun Bin görünüşte geri çekilmeye başlamıştı. Oysa Sun Bin, ordusundan ilk gün 100.000, ikinci gün 50.000 ve üçüncü gün 30.000 askeri savaş hattında tutmuştu. Qi devletine karşı bir zafer kazanma ateşiyle yanıp tutuşan Pang Juan, Qi ordusundan çok sayıda askerin kaçtığını ve böylece düşmanın zayıf düştüğünü sandı. Bunun üzerine piyadelerini geri çekti ve hafif silahlarla donatılmış bir süvari birliği ile kaçak sandığı düşman askerlerini avlamaya çıktı. Bir günde iki günlük yol almıştı. Sun Bin, Pang Juan'ın gün kararırken Maling'e varmış olacağını hesapladı. Sun Bin orada pusuya yattı ve planlandığı gibi, Qi devletinin birliklerini yok etti. General Pang Juan savaş meydanında intihar etti.

İ.Ö. 221 yılında Çin'de ilk merkezi devleti kurmuş olan Qin Shihuang, aynı yıl, 4 numaralı strategemi uygulayarak, geride kalan tek ra-

kip devlet olan Chu devletini ortadan kaldırarak, Çin'in birliğini sağlamıştı. Qin Shihuang, Kültür Devrimi (1966-1976) sırasında Çin Halk Cumhuriyeti'nde birlik simgesi olarak pek ünlenmişti.

4.3 Çan Kay Şek'in Yenilgisi

Taipeh, Hongkong ve Pekin'de yayımlanan strategem kitaplarında, Komünist Parti'ye bağlı Kızıl Ordu'nun faaliyetleri, değerlendirmeler farklı olsa bile, çok açık bir şekilde 4 numaralı strategemin etkili bir şekilde uygulanmasına örnek olarak verilir. Bu konuda ana örnek şudur: kızıllarm ana kuvvetleri, kendi kontrolleri altındaki bölgede ve uygun bir yerde pusuya yatmışlardı. Orada, üstlerine bitkin bir halde gelen düşmanı gafil avlamışlardı.

Çan Kay Şek, 1930 sonu ve 1931 başında, 100.000 kişilik bir orduyla, güneydeki Jianxi eyaletinde karargâh kurmuş olan Kızıllar'a karşı yaptığı beş seferden birincisine çıktığı sırada, sadece 40.000 askerleri olan Mao Zedong ve Zhu Du geri çekildiler. General Zhang Huizan komutasındaki düşman ordusu, komünistlerin tüm kuvvetlerini topladıkları en uygun yer olan Longgang yöresine doğru yürüyüşe geçti. Kızıl birlikler, uzun bir yürüyüşten sonra yorgun düşmüş olan düşmana karşı saldırıya geçtiler ve 9.000 düşman askerini öldürüp general Zhang Huizan'ı tutsak ettiler. Sonraki dört sefer bir işe yaramadı ve Çan Kay Şek'in düşüşü, bu birinci seferle mühürlenmiş oldu. 4 numaralı strategemin bir başka örnek uygulamasını, komünist ordusu komutanı Xu Xiangqian'ın 8 Mayıs 1932'de Çan Kay Şek'i Sujiapu'da mağlup ediş şeklinde buluruz. Renmin Ribao ("Halkın Günlüğü"), 1982 Mayısı'ndaki sayısında, bu zaferi 4 numaralı strategemin uygulanışına çok güzel bir örnek olarak gösterir.

4.4 Mao'nun Onaltı İdeogramı, Gerilla Savaşı Formülü

Mao, "Çin'deki Devrimci Savaşın Stratejik Problemleri" (Aralık 1936) adlı yazısında şunları yazmaktadır:

"Saldıran düşman sayıca ve savaş gücü bakımından bizim ordumuzdan çok üstünse, savaş stratejimizde değişiklik yapmalıyız. Düşman bizim kontrolümüzdeki bölgenin içlerine kadar girmiş ve orada bir damla suya muhtaç olacak kadar susuz kalmışsa, 'şişkoları zayıflatmak ve sıskaları bir deri bir kemik kalıncaya kadar ölüme terketmek' gerekir. Bu durumda düşman ordusu hâlâ güçlü görünmesine rağmen, artık açıkça zayıf düşmüştür; askerleri bitkin haldedir; moralleri bozulmuştur; düşmanın zayıflığı artık açıkça gözler önündedir. Kızıl Ordu da tabii ki hâlâ zayıftır; fakat o bu arada gücünü idareli kullanabilir ve enerjisini toplayabilir ve 'bitkin düşmüş düşmanı sükûnetle bekler'. Kural olarak, her iki tarafın güçlerini bu yolla dengelemek veya düşmanın mutlak üstünlüğünü göreceli bir üstünlüğe dönüştürmek, hatta düşman karşısında üstünlük sağlamak bile mümkündür."

Ve Mao, 1947 Nisanı'nda kuzeybatıdaki savaş manevraları için açılan bir kursa gönderdiği telgrafta şöyle demektedir:

"Amacımız düşmanı bir süre daha üstümüze gelecek şekilde tahrik etmektir; ta ki bitkin düşsünler ve yiyecek sıkıntıları en üst derecesine varmış olsun. Bu durum, düşmanı yok etmek için bir fırsattır... Eğer düşmanı tamamen saf dışı bırakamamış ve açlığa terkedememişsek, orada nihai savaşı kazanamayız. Bu yönteme 'bitkin düşürme taktiği' adı verilebilir. Burada amaç, düşmanı tamamen bitkin düşürünceye kadar yormak ve sonra imha etmektir."

Mao, 4 numaralı strategemin özünü, gerilla savaşının kısa formüllerini içeren 16 ideogramla şu şekilde verir:

Düşman gelir, biz gideriz.
Düşman mola verir, biz onu rahatsız ederiz.
Düşman bitkin düşer, biz onunla savaşırız.
Düşman gider, biz onu avlarız.

4.5 Jom-Kippur Savaşı'ndan

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabında, 4 numaralı strategemin başarılı bir modern uygulamasına örnek olarak aşağıdaki olay

nakledilmektedir: Mısırlılar, dördüncü Arap-İsrail savaşının (22-25 Ekim 1973) başında, başarılı bir girişimle, piyadeleri zırhlı birliklerin karşısına çıkardılar. Mısır ordusu Bar-Lev savunma hattını geçti ve Süveyş Kanalı üzerindeki bir köprüye vardı. İsrail ordu komutanlığı, bir zırhlı tugayına, köprünün uçurulmasını radyo aracılığıyla emretti. Amaç, Mısır ordusunun daha fazla ilerlemesini durdurmaktı tabii. Radyo yayını Mısırlılar tarafından deşifre edildi. Aynı anda, 2. Mısır piyade tümenine, İsrail zırhlılarının saldıracağı yönde bir savunma hattı inşa edilmesi ve pusuya yatılması emredildi. Yine aynı anda, bir Mısır istihkâm birliği, ilk köprünün yakınına Süveyş kanalı üzerinde ikinci bir köprü inşa edilmesi emrini aldı. Bundan amaç, İsrailliler'i, Mısırlılar'ın kanalın öbür tarafına mutlaka geçmek istediklerine inandırmaktı. Sonunda Mısırlılar İsrailliler'i kendi istedikleri yöne çekmişlerdi. İsrailliler, Çinli yorumcunun ifadesiyle, gözükara bir şekilde, herhangi bir güvenlik önlemi almayı düşünmeksizin ve bunun bir düşman taktiği olduğunu akıllarına bile getirmeksizin, yürüyüşe geçtiler. Hiç şüphesiz Mısırlılar, bir öncü batarya birliğine, orada İsrailliler'e karşı savunma emrini verdiler. Fakat aynı anda geri çekildiler ve İsrailliler'i pusuya düşürüp orada imha ettiler. Böylece, 4 numaralı strategem sayesinde, sakin bir şekilde pusuda bekleyen piyadeler, bir zırhlı birliğin hakkından gelmiş oldular.

4.6 Düşmanı Uzun Süre Ayakta Tutmak

4 numaralı strategemin özel yaşamda da kullanılabileceği ve zaten kullanıldığı açıktır. Hongkong ve Tayvan'da yayımlanan strategem kitaplarında bu konuda çeşitli örneklere rastlanır. İşte bir örnek: Çeşitli araçlara ve yollara başvurularak düşman uzun sürede ayakta tutulup bitkin hale getirilebilir. Düşmanın gücü iyice azaldığında, artık saldırı için uygun bir fırsat çıkmıştır ki, onu bir yumrukta yere indirmek işten bile değildir.

Strategem kitaplarında bu husus şöyle belirtilir:

"Güçlü düşmanı yorgun düşürerek zayıflatmak gerekir."

STRATEGEM NR.5

Hırsızlık Yapmak İçin Yangından Yararlanmak

dört ideogram				
modern Çincedeki söylenişleri	*chen* –	*huo* –	*da* –	*jie* –
ideogramların çevirisi	yararlanmak	yangın	yapmak	hırsızlık
bağıntılı çevirisi	Hırsızlık yapmak için yangından yararlanmak.			
Özü	Bir mahrumiyetten, bir güçlükten, bir krizden yarar sağlamak. Kaosa düşmüş düşmana saldırmak. Leş kargası stratejemi.			

5 numaralı stratejemin özü, daha henüz Sun Zi'nin (Sun Tzu, İ.Ö. 6/5. yüzyıllar) *Savaş Sanatı* adlı kitabında şöyle belirtilmektedir:

"Düşman bir kaos içindeyse, kendi kendini yener."

Sun Zi'nin (Sun Tzu) bu özdeyişini, Tang çağında yaşamış olan devlet adamı, yazar, şair ve askerlik teorisyeni Du Mu'nun (İ.S. 803-852) yorumuna dayanarak çevirdim.

Stratejemi ifade eden kısa formülün en eski kaynaklarından biri, Wu Cheng'en tarafından (1500-1582) yazılmış olan masal tarzı roman *Xi You Ji* ("Batıya Yolculuk")'dir.

5.1 Parıldayan Güzel Elbise

Tang hanedanına ait topraklardan Buda'nın yazılarını aramak üzere batıya yaptıkları seyahat sırasında, rahip Tripitaka ve ona eşlik eden

Maymunlar Kralı, bir akşam, 70 odalı ve 200'ün üstünde rahibin barındığı bir tapınağa vardılar ve orada gecelemek üzere izin istediler. Görkemli bir servisle kendilerine çay ikram edildi. Çay içerlerken, manastırın başrahibi, Tripitaka'ya, yanında kendisine gösterebileceği değerli bir eşya bulunup bulunmadığını sordu. Maymunlar Kralı, Tripitaka'ya, çantasında bir elbise bulunduğunu hatırlattı. Rahipler güldüler. Onların en iyi cins ipekten en güzel nakışlarla bezenmiş yüzlerce elbisesi vardı. Başrahip her iki konuğuna, elbiseleri gururla gösterdi. Maymunlar Kralı bu gösteriden hiç de ekilenmiş görünmüyordu. Yanlarındaki elbiseyi rahiplere göstermek istedi. Daha çantadan elbiseyi çıkarıyordu ki, iki tabaka kâğıt arasından ışıl ışıl parıltılar yükselmeye başladı. Maymunlar Kralı elbiseyi tamamen meydana çıkarır çıkarmaz, her yanı bir kızıl ışık kapladı ve etrafa nefis bir koku yayıldı. Herkesin ağzı, bu güzel elbise karşısında bir karış açık kalmıştı. O anda başrahibin aklına kötü düşünceler üşüşmeye başladı. Tripitaka'nın önünde diz çöktü ve ağlayarak, gözleri zayıf olduğu için elbiseyi yeterince göremediğini söyledi. Bu nedenle elbiseyi, daha yakından incelemek üzere, kendi hücresine götürmek istiyordu. Elbiseyi başrahibe verdiler. Geceyarısı başrahip elbiseye nasıl sahip olabilecekleri konusunda diğer rahiplere danıştı. "Büyük hileci" lâkabıyla anılan bir genç keşiş, Zen salonunu ateşe vermeyi, orada uyumakta olan konukları yakmayı önerdi. Keşişler derhal Zen salonunun çevresine odun istif etmeye başladılar. Ne var ki Maymunlar Kralı uyumuyor, tam tersine yarı kapalı gözlerle uykudaymış gibi derin derin soluk alıp veriyordu. Bu sırada dışarıda koşuşma ve yanan odunlardan rüzgârın taşıdığı çıtırtı sesleri duydu. İçine bir kurt düştü ve ayağa kalktı. Uyumakta olan Tripitaka'yı uyandırmamak için bir arıya dönüştü; dışarıya uçtu ve tutuşturulmuş ve istif halindeki odun kütlesini gördü. O anda, keşişleri kendi kazdıkları kuyuya düşürmeye karar verdi, uçarken hemen kendi kılığına döndü, göğe yükseldi ve Güney Yıldızı'ndan her şeyi gören gökler hâkimi Devaraja'dan, ateşten korunmak üzere bir örtü istedi. Örtüyle birlikte, bir bulut üzerinde, Zen salonunun çatısına doğru uçtu; salonun ve Tripitaka'nın üstünü örttü ve onu güvenceye aldı. Damın mahyasından, keşişlerin odunları nasıl ateşlediklerini gözledi. Maymunlar Kralı bir sihirli söz söyledikten sonra derin bir nefes aldı. Nefes verirken ağzından güçlü bir rüzgâr çıktı ve ateşi körükledi. Ateş her yana yayıldı ve tüm manastırı sardı. Sadece üstü örtülü

olan Zen salonu ve Tripitaka ateşten korunuyordu. Keşişlerin konukları için düşündükleri kader, kendi kaderleri olmuştu.

Çevredeki dağlarda yaşayan tüm hayvanlar ve cinler uyanmıştı. Manastırın 20 mil güneyindeki Kara Rüzgâr Mağarası'nda yaşayan dev bile. Dev, keşişlere yardım etmek üzere hemen bir buluta binip manastıra doğru uçtu. Fakat herşeyin bitmiş olduğunu, yapacağı bir şey kalmadığını gördü. Her yandan alevler yükseliyordu. İçeriye daldı ve başrahibin odasında mavi bir mahfaza içinde duran bir elbiseyi gördü. Elbiseden bir renk cümbüşü halinde parıltılar saçılıyordu. Mahfazayı açtı ve bu değerli elbisenin pek ender bir budist hazinesi olduğunu anladı. Tüm iyi niyetiyle keşişlere yardım için geldiğini unatarak, elbiseyi yeniden mahfazasına yerleştirdi ve hemen siyah bir bulut üstünde mağarasına döndü. Dev, "hırsızlık yapmak için yangından yararlanmıştı".

5.2 Gou Jian'm Sabrı

İlkbahar ve Sonbahar Çağı'nda (İ.Ö. 770-476), Çin, 170'in üstünde devlete parçalanmıştı. Bu devletler arasında durmaksızın çatışmalar çıkıyordu. Wu ve Yue devletleri arasında da böyle bir savaş çıkmıştı. Yue hükümdarı savaşta yenilmişti.

Yenik hükümdar Gou Jian, uzun yıllar intikam arzusuyla yanıp tutuştu. O sıralarda Wu devletinin en görkemli generali ölmüş, bu yetmiyormuş gibi, ülke korkunç bir kuraklık çekmeye başlamıştı. Akrepler bile susuzluktan kırılmışlar, pirinçler saplarında kuruyup kalmışlardı. Wu hükümdarı bir başka ülkenin hükümdarının davetlisi olarak uzun süredir yurt dışında bulunduğundan, ülkesinde olup bitenlerden uzak kalmıştı. Gou Jian, Wu devletinin bu zor durumundan yararlandı ve Wu'ya karşı büyük bir saldırı düzenledi. Darbesini indirmiş ve Wu devletini ortadan kaldırmıştı.

5.3 Bir şeye Karışmadan

Savaşan Devletler Çağı'nın (İ.Ö. 475-221) başlarında, Çin topraklarında hâlâ daha 20 devlet vardı. Bunların arasında Chu, Han, Qi, Qin, Wei, Yan ve Zhao devletleri de bulunuyordu.

Qi ve Han devletleri müttefiktiler. Onlar Yan devletini ortadan kaldırmak istiyorlardı. Fakat Zhao ve Chu devletlerinin tepki göstereceklerini dikkate alarak, buna girişemiyorlardı. O sırada Qin devleti ve müttefiği Wei devleti, Han devletine saldırdılar. Qi hükümdarı, müttefiği Han hükümdarına yardım etmek istedi. Fakat danışmanı Tian Chensi, hükümdarını şöyle uyardı: "Han devletinin çökmesi halinde, Zhao ve Chu devletlerinin de varlıkları tehlikeye girer. Bu nedenle göreceksiniz ki, Zhao ve Chu devletleri en kısa süre içinde Han devletine yardım edeceklerdir."

Qi devleti, bu nedenle, Han devletini korumak üzere savaşa girmekten vazgeçti. Gerçekten de Zhao ve Chu devletleri, Tian Chensi'nin düşündüğü gibi, Han devletine yardım ettiler. Böylece, Han devletine daha önce savaş açmış olan iki müttefiğe, yani Qin ve Wei devletine karşı da savaşa girmek zorunda kaldılar. Tian Chensi'nin planı, Qin, Wei, Zhao ve Chu devletlerinin birbirlerine girmesini sağlamıştı. Artık onlar amansızca birbirleriyle savaşıp duruyorlardı. Hiçbir şeye karışmayan Qi devleti, hep tarafsız, dolayısıyla yalnız kalmış olan Yan devletine saldırdı ve İ.Ö. 207'de bu devletin topraklarını işgal etti.

5.4 Başarırsan Hükümdar, Başaramazsan Hırsız Olursun

1985'de Taipeh'de 19. baskısı yapılan bir strategem kitabında şu soruya rastlanır: "Hangi Çin hanedanının hangi kurucusu 5 numaralı strategemi uygulayarak devletinin temellerini atmamıştır ki?" Bir başkasının evini yakarak, çalıp çırparak başarıya ulaşan kişi hükümdar veya imparator olur; bu konuda aptalca davranıp başarısız kalan kişi ise "haydut" veya "hırsız" damgasını yer. Bir Çin atasözü şöyle der: *Cheng wang bai kou:* "Başarı insanı kral, başarısızlık hırsız yapar." Kitapta örnek olarak, son Çin imparatorluk hanedanı olan Qing hanedanının (1644-1911), Mançuryalı yabancı bir halk tarafından tesis edilmiş olduğuna değinilmektedir. Bu yabancılar, bir köylü ayaklanmasını kışkırtarak, Çin'i iç politikada bir kaosa sürüklemişler ve sonra gelip kendi hükümranlıklarını kabul ettirmişlerdi.

5.5 Paylaşılmış Topraklar

Yeniçağ Çin tarihinde dış güçler, sık sık, ülkenin içinde bulunduğu zor durumdan yararlanarak, 5 numaralı strategemi kötü niyetle uygulamışlardır.

Çin, kaybettiği ilk Afyon Savaşı'ndan (1840-42) sonra, kötü bir yangından çıkınışcasına felâketli bir duruma düşmüştü. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, Çin'le kendi çıkarlarına uygun, "adil olmayan" koşullarda antlaşmalar yaparak bu durumdan yararlanmışlardır. "Fransız burjuvazisi", kulakları ağzında, Çin'e üşüşmüştü. "Hırsızlık etmek için yangından yararlanmak" üzere, daha Afyon Savaşı'ndan önce Çin devletiyle iyi ilişkiler kurmuş olan Fransız yönetimi, 1844 Ağustosu'nda büyükelçi Marie-Melchior-Joseph-Théodore de Lagrené'yi (1800-1862) Çin'e göndermişti. Lagrené, fazla yorulmadan, bir hafta için, Fransa'nın çıkarlarına uygun ve asla adil olmayan "Huangpu Antlaşması"nı yapmayı başarmıştı.

Gu Yun, *Zhangguo Jindai Shi shang de Bu-pingdeng Tiaoyue* ("Yeniçağ Çin Tarihinde Adil Olmayan Antlaşmalar", Pekin 1973) adlı broşürde, durumu yukarıdaki şekilde betimliyordu.

Beijing Ribao ("Günlük Pekin Gazetesi")'da 14 Kasım 1981 tarihinde yer alan bir makalede, "Çarlık Rusyası, topraklarımızdan bir bölümünü ilhak etmek üzere 'hırsızlık etmek için yangından yararlandı'" şeklinde bir başlık atmıştı. (Pek uzun başlık atma, Çin gazeteciliğinde tipik bir olgudur. Hani neredeyse, atılan başlık, yazının içeriğini özet halinde verir.) Makale, 120 yıl önce Pekin'de imzalanan Çin-Rus Antlaşması'nı ele alır. 1860'da, Britanya Krallığı'na ve Fransa'ya ait koloni birlikleri Pekin'i aldıkları sırada ("Pekin'de 55 Gün" filmine konu olmuştu), yazlık imparatorluk sarayı da yağmalanmış ve ateşe verilmişti. Çarlık Rusyası, Çin'in içine düştüğü bu zayıf durumdan yararlandı ve kaba bir baskı altında, söz konusu antlaşmayı Çin'e neredeyse dikte ederek imzalattı. Bu antlaşmayla Rusya, Çin'in doğusundaki yaklaşık 400 km²'lik Ussuri bölgesini çalmıştı."

5.6 Afganistan, Kasım 1979

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabına göre, Afganistan'ın 1979 Kasımı'nda Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi de, 5 numa-

ralı strategemin kullanılmasına iyi bir örnektir. Sovyetler Birliği burada bir "yangın"dan yararlanmıştır. Kitaba göre, "yangın", Taraki'nin yaptığı darbeden sonra (Nisan 1978) Afganistan'da meydana gelen istikrarsız durumdur. Ayrıca bu, o sırada İran'da ortaya çıkan kaotik durumla da (Tahran'daki rehineler dramı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bu olay karşısında felç durumuna düşürülmesi) yakından bağıntılıdır.

5 numaralı strategemi çağrıştıracak şekilde "yangın" sözcüğünü kullanan bir başlık altında, *Renmin Ribao* ("Halkın Günlüğü")'da yer alan bir makalede, 1979 Kasımı'nda Amerika Birleşik Devletleri'nin Pakistan'daki yanmış elçilik binasına dört Sovyet diplomatının sızdığı ve dumanlar arasında "keşif" yaptıkları yazılmıştır. Diplomatlar daha sonra Pakistanlı nöbetçiler tarafından oradan uzaklaştırılmışlardır.

5.7 İlyas'ın Bitkinliği

> "Yakup bir gün kendisine yemek pişirdi. İlyas yorgun bir şekilde tarladan döndü ve ona şöyle dedi: Yemeğini bana satsana, çünkü çok yorgunum. Fakat Yakup şöyle dedi: Bana bugün ağabeylik hakkını sat! İlyas yanıt verdi: Baksana, nasılsa öleceğim, ağabeylik hakkı neyime gerekir ki? Yakup şöyle dedi: Bana yemin et bugün. İlyas yemin etti ve Yakup ona ağabeylik hakkını sattı. Böylece Yakup ona ekmek ve mercimek yemeği verdi ve İlyas yedi, içti; sonra kalkıp gitti."

İncil'de bu satırları şu cümle izler: "İlyas böylece ağabeylik hakkını küçümsemiş oldu." Oysa Çin strategemleri açısından bakıldığında, Yakup'un durumu üzerine İncil'de verilen yargı yanlıştır. Şöyle olması gerekirdi: Yakup, kardeşi İlyas'ın bitkin halinden yararlandı ve bir kap mercimek karşılığında ondan ağabeylik hakkını aldı.

5.8 Koreli Ümmi

Kore, 1930. Ho Tal-su adlı çiftçi, çalışkan ve kurallara bağlı, ailesine karşı her zaman saygılı, eşine hep sevgiyle özen gösteren, kardeşleriyle ilgilenen ve her gün çok çalışan bir adamdı. Bir tek endişesi vardı: Tek

çocuğu, kızı Phoenix, Japon istilâcılar tarafından kaçırılan kocasını aramak üzere Kuzey Çin'e gitmişti. Ayrılalı aylar geçmesine rağmen ondan bir haber alamıyordu. En sonunda, köy köy dolaşan bir gezgin satıcı, kızından ona bir mektup getirdi. Fakat satıcı, Ho Tal-su'yu evde bulamadı ve acelesi olduğundan, mektubu kapı altından içeriye attı ve yoluna devam etti. Okuma yazması olmayan çiftçi eve döndüğünde, kapının altından atılmış bir kâğıt parçası gördü ve onu herhangi bir kâğıt parçası, özellikle satıcılar tarafından kapı altlarından atılan bir çeşit reklâm kâğıdı sandı. Mektubu yırtıp attı ve kendisine bir sigara sardı. Daha sonra, kalan kısmıyla penceredeki bir deliği tıkadı.

Bir kaç gün sonra, kızının bulunduğu Çin'in kuzey bölgesinden bir sel felâketi haberi geldi. Ho ailesi büyük bir endişeye kapıldı. Aile, Ho Tal-su'nun çalıştığı tarlanın sahibinden, felâket bölgesine gitmek için ödünç para istemeyi kararlaştırdı. Kızı aramaya anne gidecekti. Annenin yola çıkmasından kısa bir süre önce, satıcı yine oralara geldi ve Ho Tal-su'ya kızının mektubunu alıp almadığını sordu. Baba hemen, penceredeki deliğe tıkadığı "kağıt parçası"nı anımsadı. Eve gitti, mektubun kalan yarısı elinde, dört bir yana koştu durdu; fakat harfleri sökebilecek bir kimseyi bulamadı. Halinden okuma yazma bilmediği izlenimini veren bir genç adam, telaşlı babaya yaklaştı. Okuma biliyormuş gibi gözlerini kâğıt parçası üzerinde gezdirmeye başladı; fakat kâğıdı ters tutuyordu. Ciddi bir ifadeyle, bir şey söylemeden kâğıdı babaya verdi, çekti gitti. Karı ve koca, mektupta kızlarının başına bir felâket geldiğine dair haber bulunduğunu sandılar. O akşam tüm ailenin gözünden sürekli yaşlar boşandı. En sonunda çiftçi, okuma yazma bilen birini bulmuştu. Yanında yaşayan kızkardeşinin kızıyla, kızın öğretmenine gittiler. Öğretmen mektubu okudu ve açıkladı: Mektubun geri kalan kısmında, kızının iyi durumda olduğu, üstelik yakında dünyaya bir torun getireceği bildiriliyordu. Ho Tal-su'nun kederden akıttığı gözyaşları şimdi sevinç gözyaşlarına dönmüştü. Fakat aynı anda onu başka bir şok bekliyordu: Öğretmene, tarla sahibine verdikleri borç senedini de okuttular. Borç senedine göre, çiftçi, tarla sahibine, sadece 20 wön karşılığında kızkardeşinin kızını satmıştı.

Bu talihsiz olay, 1987 baharında Kuzey Kore Ulusal Tiyatro Topluluğu tarafından oyunlaştırılıp "Kızın Babasına Mektubu" adıyla sahnelendi. Pekin'de yayımlanan Guangming gazetesine göreyse, bu oyun,

"yoldaş Kim il-Sung'un Japonlar'a karşı Çin'in Jilin eyaletinde başlatılan ayaklanma sırasında yazmış olduğu tiyatro eserinin sahneye yeniden konulmuş şekli"ydi. Kuzey Kore lideri Kim il-sung, 4 Nisan 1987'de yeniden sahnelenen oyunun galasına geldi ve oyunu göklere çıkardı.

Çinli tiyatro eleştirmeni Zhu Kechuan'a göre, eserin en önemli mesajı şudur: "Bilgi güçtür." Oyunu seyreden herkes, oyundan sonra tiyatro salonunu şu cümlelerle terk etmiştir: "Sadece tarlasını işleyen, eğitimi ve okumayı yararsız sayan köylüler büyük zararlara uğrarlar."

Bir tiyatro eserinin bugünkü Kuzey Kore'de böyle bir yorumla böylesine ilgi çekmesi oldukça mânidardır. Burada bunu tartışmanın gereği de yoktur. Oyunun en yüksek dramatik noktasını, tarla sahibinin yoksul çiftçiye karşı hazırladığı tuzak oluşturur. Tarla sahibi burada yoksulluktan "yangın" olarak yararlanmıştır ve yoksulluğu "hırsızlık" yapmak için kullanmıştır. Çiftçi borç para bulduğuna sevinirken, kızkardeşinin kızını sattığının farkına bile varamamıştır.

5.9 Suda Sürüklenen Sepetler

Çin basını, Kültür Devrimi'nin yarattığı kaosu kendi iktidarları adına kullandıklarını ileri sürerek Dörtlü Komite'yi "Dörtlü Çete" olarak eleştirirken, olayı 5 numaralı strategem gözlüğüyle değerlendirir. Fakat aynı Çin basını günlük olayları da 5 numaralı strategem gözlüğüyle değerlendirmekten geri kalmaz: 14 Ocak 1980'de Jiangsu eyaletinde bir grup üreticiyi mallarıyla birlikte taşıyan feribot alabora olduğunda, Şanghay'a götürülmekte olan içleri mal dolu ve 1580 yun değerindeki 158 sepet sularda sürüklenmeye başladı. Çevredeki köylüler sepetleri topladılar. Polisin müdahalesi yetersiz kalmıştı. Köylüler sepetleri iç etmişlerdi. Köylüler, çıkan "yangın"dan "hırsızlık" yapmak için yararlanmışlardı. Bu, Çin'de strategemin günlük olayların değerlendirilmesinde nasıl önemli bir rol oynadığını gösterebilir.

STRATEGEM NR.6

Doğuda Gürültü Etmek, Batıda Saldırmak

dört ideogram				
modern Çincedeki söylenişleri	*sheng*	*dong*	*ji*	*xi*
ideogramların çevirisi	gürültü etmek	doğu	saldırmak	batı

bağıntılı çevirisi: Doğuda gürültü etmek, batıda saldırmak.

özü: Saldırıyı doğudan yapacağını duyurmak, fakat bunu batıda yapmak. Doğuda manevra yapar görüntüsü verirken, batıda saldırmak. Saldırının gerçek istikametini gizlemek amacıyla, bir başka istikamette manevra yapmak. Sözde saldırı strategemi.

Strategemin kısa formülasyonu, devlet adamı ve tarihçi Du You'ya (İ.S. 735-812) kadar geri gider:

"Doğuda saldırı yapacağını yay etrafa; gerçekte batıda saldırmak için."

Bu sözler, Du You'nun *Tong Dian* ("Genel Kurumlar Tarihi") adlı eserinin savaş üzerine bölümlerinde bir alt bölümün başlığı olarak yer alır. 6 numaralı strategemin temel fikrini, Sun Zi (Sun Tzu, İ.Ö. 6/5. yüzyıllar) şöyle formüle etmektedir:

"Düşmanı, seni beklemediği yerde vur."

Prens Liu An'ın teşvik ve himayesiyle Huainan (İ.Ö. 179-212) tarafından yazılmış olan *Huainanzi* adlı eserde şöyle denilmektedir:

"Bir şeyi gagalamak isteyen kuş, başını eğer ve gagasını saklar...; kaplan ve leopar pençelerini gizlerler...; savaş sanatında

da, kendini yumuşak ve zayıf göstermek, fakat çarpışma sırasında düşmanın karşısına sert ve kuvvetli şekilde çıkmak gerekir."

Pekin'de yayımlanan modern strategem kitabında (1987), 6 numaralı strategem şöyle açıklanmaktadır:

"Amaç, saldırının yönünü gizlemektir. Çevik operasyonlarla, bir anda batıda, bir anda doğuda ortaya çıkılır; birdenbire saldırmak üzere aniden geriye çekilinir. Karşı taraf artık bir saldırı yapılamayacağına inandırılır. Gerçekte düşmana saldırmak istenmesine rağmen, ona dostça niyetlerle yaklaşılır. Sonradan birdenbire bir yana bırakmak üzere, sanki yapılması gerekliymiş izlenimi bırakan bir dizi manevraya girişilir. Oysa görünüşte olağanmış gibi olan şeyler, aslında hiç de olağan değildir. Eylemsiz gibi görünürken eyleme hazırlanmak gerekir; bunun tersi de doğrudur. Düşmanın görünüşte olup bitenlere bakarak kararlar alması sağlanır ve ona, onun aklına gelmeyen bir yerde saldırılır ve zafere ulaşılır."

6.1 Tehlike ve Angarya

Qin hükümdarı Kang (İ.Ö. 620-609), halkını üç yıl boyunca bir kule inşaatında angarya ile çalıştırdı. Bu sırada Qin'in güneydoğusundaki Jing devleti Qi devletine saldırmak üzere bir ordu topluyordu. Bunun üzerine danışman Ren Weng, hükümdarı Kang'a şöyle dedi:

"Bir devleti zayıf düşüren ne varsa, düşmanı cezbeder. Örneğin bir açlık, bir salgın hastalık, bir savaş ve angarya gibi. Siz üç yıldır halkı kule inşaatında angarya ile çalıştırıyorsunuz. Şu sıralar Jing devletinde bir ordu toplanıyorsa, korkarım ki, görünüşte Qin devletine karşı toplanmıyorsa da, bu ordu gelecekte bizim ülkemize saldıracaktır. Bunu dikkatinize sunuyorum."

Bunun üzerine Qin birlikleri ülkenin doğu sınırlarını korumak amacıyla buraya gönderildi. Gerçekten de Jing devleti askeri hazırlıklarını sürdürmeyi kesti.

Bu olay, *Fajia* ("Yasa Okulu")'nın en önemli temsilcisi Han Fei'nin (İ.Ö. 280-233) yazdığı kitapta yer almaktadır.

6.2 Sahte İttifak

Savaşan Devletler Çağı'nda (İ.Ö. 475-221), Qi, Han ve Wei devletleri, Yan devletine saldırmışlardı. Yan'ı desteklemek üzere, Jing Jang komutasındaki bir Chu ordusu, görünüşte kuzeye doğru yola çıkmıştı; fakat gerçekte sürpriz bir baskınla Wei devletleri, Yan devletine karşı giriştikleri saldırıyı durdurdular. Chu ordusunun amacı Yan devletini kurtarmaktı ve amaca ulaşılmıştı. Bu nedenle Jing Jang ordusunu geri çekmek istedi. Fakat kentin batı tarafı Han ordusu, doğu tarafı ise Qi ordusu tarafından tutulmuştu. Chu ordusu kıskaca alınmıştı. Ne yapmak gerekiyordu? Jing Jang, kentin batı kapısının açılmasını ve savaş arabaları ve atlıların kenti gündüzün dolaşmalarını ve geceleyin lambaların yakılmasını emretti. Böylece o, Qi ordusunda,Chu ve Han ordularının birleşip kendisine karşı bir saldırıya hazırlandıkları izlenimini yaratmıştı. Gerçekten de Qi ordusu, Chu ve Han ordularının aralarında birleşip kendisine saldıracağını sandı. Qi ordusu geri çekildi. Yalnız kalan Han ordusu, güçlü Chu ordusuna saldırmaktan korktu. Karanlık, fırtınalı bir gecede geri çekildi. Böylece Chu ordusu, tam bir güvenlik içinde ülkesine geri döndü.

6.3 Irmağı Gizlice Geçmek

Liu Bang (doğumu: İ.Ö. 256-247 arası, ölümü: İ.Ö. 195), ilk merkezî Çin devletini kurmuş olan Qin hanedanını İ.Ö. 206 yılında ortadan kaldırmış ve Çin tarihinin en uzun yaşayan hanedanı olan Han hanedanını (İ.Ö. 206-İ.S. 220) kurmuştu. Liu Bang, İ.Ö. 202'ye kadar, Qin hanedanının çöküş döneminde ortaya çıkmış olan yerel hükümdarlıklara karşı savaşmıştı. Bu yerel hükümdarlıklardan biri Wei devletiydi ve hükümdarı Bao'ydu (ölümü: İ.Ö. 204). Hükümdar Bao, Han ordusunun saldırısına karşı bir savunma hattı oluşturmak üzere, generali Bo Zhi'ye, tüm Wei ordusuyla birlikte San Irmak'ın doğu kıyısındaki Puban'da (bugünkü Shanxi eyaletinin Yongyi bölgesinin kuzeyi) tahkimat yapmasını emretti. Bo Zhi, Sarı Irmak üzerinden karşı yakaya geçişi blokaj altına aldı, gemi trafiğini durdurdu, tüm sandalları kamufle ettirdi. O, Han ordusunun San Irmak'ı Puban'dan başka bir yerden geçmesine imkân olmadığına inanıyordu.

Han ordusunun komutanı Han Xin de (ölümü: İ.Ö. 196), Puban'da ırmağı geçip düşmana saldırmanın asla başarıya ulaşamayacağını biliyordu. Bununla birlikte, ordu karargâhını Puban'da Wei ordusunun karşı kıyısında kurdurdu ve orada demirli tüm gemilere yelken açtırttı, sanki karşıya geçecekmiş gibi. Han birlikleri gün boyu trampet çalıp gürültü ettiler ve geceyarısı tüm alanı meşalelerle aydınlattılar. Her yerde dur durak bilmez bir faaliyet gözleniyordu. Öyle ki, her şey Han ordusunun yakında ırmağı geçmeye hazırlandığı görünümünü veriyordu. Bu kanıyla Bo Zhi, Sarı Irmak'ın üst kısmını tamamen ihmal etti.

Bu sırada Han Xin tüm kuvvetlerini, kuzeye, bugünkü Shanxi eyaletinin Hancheng bölgesinin güneyindeki Xiayang'a çekti. Irmağı oradan geçip Wei ordusuna saldırdı. Wei hükümdarı Bao ölümcül bir yenilgi almıştı.

Bu tarihsel olay, 6 numaralı strategemin en iyi örneklerinden biri olarak, *Zhongguo Gudai Zhanzheng* ("Eski Çin'den Savaş Öyküleri") adlı kitapta anlatılmaktadır (Pekin 1978).

6.4 Yanıltılan "Sarı Türbanlılar"

Doğu Han hanedanı çağının (İ.S. 25-220) sonlarına doğru, Zhu Jun (ölümü: İ.S. 195), "Sarı Türbanlılar" adıyla anılan isyancıların üslendikleri Yuan kentini kuşatmıştı. Düşmanın durumunu daha iyi görebilmek için, kent duvarları önüne toprak yığıp, çok yüksek bir tabya yaptırdı. Buradan kentin içini görebiliyordu. Tabyadan baktığında, tüm "Sarı Türbanlılar"ın kentin batı yakasını savunmaya ağırlık verdiklerini gördü. Trampetçilerini ve bir birliği kentin batı kapısı önüne gönderdi. Tüm savaş trampetlerinin olanca gürültüyle çalınmasını emretti. Aynı anda şimşek hızıyla kentin kuzey yakasına ana kuvvetleriyle saldırdı. Büyük bir direnişle karşılaşmaksızın, buradan girip kenti aldı.

6.5 Eriha'nın (Jericho) Trombonu

Eski Ahit'in Yuşa (Josua, Yeşua, Joshua) kitabında, "İsrailoğulları önünde Eriha'nın ağzını bıçak açmıyordu, kimse ne yapılacağını bilemiyordu"

denir. Yuşa, halkı topladı ve tanrının adını anarak kenti işgal planını açıkladı. İncil'de şöyle yazılıdır:

"Yuşa halka böyle konuşurken, yedi rahip, birlik sandığının önüne yedi trombon taşıdılar ve trombonları çalmaya başladılar. Ordunun bir kısmı önden gidiyordu, diğer kısmı birlik sandığını izliyordu. Böylece birlik sandığı tüm kenti çepeçevre dolaştı. Sonra ordugâha geri döndüler ve orada gecelediler. Bunu altı gün tekrarladılar. Yedinci gün şafak söktüğünde, şafakla birlikte erken uyandılar ve aynı şekilde yedinci kez kentin çevresini dolaştılar. Eriha yedinci kez halka şöyle dedi: Savaş çığlıkları atın, çünkü kentin efendisi kenti size verecek. Trombon sesleriyle birlikte halktan büyük bir gürültüyle savaş çığlıkları yükseldi. Kentin duvarları sarsıldı, halk kente yürüdü. Kenti böyle aldılar."

Bir modern askerlik bilimi uzmanı, bu olayı şöyle yorumlamaktadır:

"Yuşa'nın tromboncusu Eriha, altı gün boyunca kentin çevresinde dolanıp durdu. Yedinci gün kent duvarlarından bir parça yıkıldı ve İsrailliler hemen buraya saldırıya geçtiler. Trombon gürültüsü çıkarmaktan amaç, dehliz kazılırken çıkan gürültüyü örtbas etmekti. Böylece, açılan dehlizden kente saldırılacaktı. Altı oyulunca, kent duvarına toplu halde yüklendiler, duvar yıkıldı ve kente girildi."

Daniel Reichel, "Devingenlik ve Belirsizlik" (İnceleme ve Belgeler, V. Kitap, Yeminli Askerler Departmanı, Bern 1986) adlı incelemesinde olayı böyle değerlendirmektedir. Eriha'nın trombon "konser"i, 6 numaralı stratgeme uygun tipik bir şaşırtma manevrası olarak değerlendirilebilir.

6.6 Cin Görüşlü General Zhou Yafu

Han imparatoru Jin'in (İ.Ö. 157-141) vassalı olan yedi feodal prens, hükümdarın sadık generali Zhou Yafu'ya (ölümü: İ.Ö. 143) karşı bir başkaldırı eylemine geçtiler ve Zhou Yafu'nun mevzilendiği kente saldırdılar.

İsyancı birlikler kentin güneydoğu köşesine saldırdıkları sırada, Zhaou Yafu kentin kuzeybatı köşesinin daha güçlü bir şekilde tahkim edil-

mesini emretti. Kısa bir süre sonra düşman, ana birliklerini kentin kuzeybatı köşesine yöneltmişti. Fakat orada Zhou Yafu'yu bulamadılar.

6.7 Napoleon İrlanda'ya Doğru Sefere Çıkıyor

Napoleon 1798'de Mısır'a karşı sefer planladığında, casusları ve adamları, İngilizler'i, Fransa'nın İrlanda'yı işgal etmek üzere donanmasını buraya doğru yola çıkaracağına inandırmaya çalıştılar. Bunun üzerine İngiliz amirali Nelson, Akdeniz'deki Fransız donanmasının yolunu kesmek üzere Cebelitarık Boğazı'nı tuttu. Bu, Napoleon için, donanmasını Mısır'a doğru yelken açtırmak için bulunmaz bir fırsat olmuştur.

Bu olay, David G.Chandler'in The Compains of Napoleon ("Napoleon'un Seferleri, New York 1966, s.214-215) adlı kitabında tipik bir savaş hilesi olarak değerlendirilmektedir.

6.8 Zhu'nun Sürprizi

1 Ağustos 1927'de, Jianxi eyaletindeki Nanchang'da üslenmiş olan komünist birlikler, Çan Kay Şek tarafından 18 Nisan 1927'de Nanjing'de kurulmuş olan Guomingdang yönetimine karşı ayaklandılar. Bu birlikler Kızıl Ordu'nu çekirdeğini oluşturuyorlardı. İsyancı birliklerin bir bölümü, Guomindang birliklerinin baskısı altında Güney Çin'e doğru yürüyüşe geçtiler. Orada Jiangxi eyaletindeki Jinggangshan dağlarında, 1930 yılına kadar on bir üs kurdular. Birliklerin bir bölümü de Yongxin kentindeydi. Kentteki birlikler Guomindang birlikleri tarafından saldırıya uğradığında, o sırada 4. Devrimci Köylü Ordusu komutanı olan Zhu De (1886-1976), görünüşte Hunan eyaletindeki Gaolong'a saldırmak üzere birliklerini yürüyüşe geçirtti. Yolda birdenbire, birliklerinin yarısını Gaolong'a gönderirken, diğer yarısıyla 150 millik zor bir yürüyüşü geçti. Coshi'de bir düşman alayını yok etti ve Yongxin kentini aldı. Ağustos 1982 tarihli "Halk Gazetesi", Zhu De'nin bu taktiğinin altında "doğuda gürültü etmek, batıda saldırmak" strategeminin yattığını yazmıştır.

6.9 Mao'dan Dört Kez

Mao, "Seçilmiş Yazılar"ın birinci ve ikinci ciltlerinde, 6 numaralı stratagemden dört kez söz eder. Mao, Uzun Savaş üzerine makalesinde (1938) şöyle yazmaktadır:

> "Halk kitlelerinin bizi destekleyebileceği ve bilgilerin sızmasını önleyebilecek önkoşullar mevcutsa, düşmanı çeşitli savaş hileleriyle zor duruma düşürmek çok kez mümkündür; öyle ki, düşman bu hileler sayesinde inancını ve inisiyatifini kaybedip yanlış kararlar alıp yanlış işler yapmaya başlar.
>
> Doğuda sahte bir manevra düzenlemek, fakat batıda saldırıya geçmek. Bu, düşmanı yanlış bir karara sürüklemek için bir yöntemdir."

Aynı makalenin bir başka yerinde Mao şöyle yazmaktadır:

> "Tüm söylenenler, düşmanın bizim müdahalemiz olmadan kendi yaptığı hatalara ilişkindir. Fakat ayrıca biz de düşmanı hata yapmaya sevk edebiliriz. Onu kozlarımızı iyi kullanarak ve halk kitlelerinin yardımıyla yanlış yönlere sevk edebilir ve yanlış kararlar almasını sağlayabiliriz. Bu öyle yapılmalıdır ki, her şey bizim istediğimiz gibi olup bitsin. Bu yöntem, doğuda sözde bir manevra yapıyor görünüp batıda saldırıya geçme yöntemidir."

Mao, "Japon Saldırısına Karşı Partizanların Yürüttüğü Savaşın Stratejik Problemleri" (1938) adlı makelesinde şöyle demektedir:

> "Düşmanı yanıltmak, onu güç duruma düşürmek veya yanlış yöne sevketmek için çeşitli hilelere başvurmak gerekir. Örneğin doğuda sözde bir manevra yapıyor görünüp batıya saldırıya geçmek gibi."

Mao'nun 6 numaralı stratageme yaptığı bir atıf da, onun "Çin'de Devrimci Savaşın Stratejik Problemleri" (1936) adlı yazısında yer alır:

> "Düşman komutanının, ne kadar akıllı olursa olsun, uzun sürede hiç hata yapmamasının mümkün olmadığını düşünmek gerekir... Tıpkı bizim de bazen yanlış hesaplar yapıp düşmana uygun fırsatlar sunduğumuz gibi, düşman da bize uygun fırsatlar sunan hatalar yapar. Bu nedenle, Sun Zi'nin (Sun Tzu) 'şaşırtma' diye adlandırdığı şekilde (doğuda sözde bir manevra yapıyor gö-

rünüp batıda saldırıya geçmek) hareket etmekle, düşmanın hatasını ve aymazlığını maharetle kullanabiliriz..."

6.10 Qiao Guanhua'nın Birleşmiş Milletler'deki Konuşması

26.9.1975'deki Birleşmiş Milletler 30. genel kurulunda, o zamanki Çin Halk Cumhuriyeti dışişleri bakan Qiao Guanhua, Birleşmiş Milletler'deki Çin delegasyonunun başkanı olarak, o sıralar dünyanın ilgi odağı haline gelen Sovyet-Çin sınır gerginliği üzerine şöyle konuşmuştu:

> "Her iki süper güç, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği, dünyanın her yerinde birbirleriyle pençeleşiyorlar. Aralarındaki rekabet, Avrupa'da, Akdeniz'de, Orta Doğu'da, Basra Körfezi'nde, Hint Okyanusu'nda, Pasifik Okyanusu'nda, Asya'da, Afrika'da ve Latin Amerika'da giderek kızışıyor. Sosyal emperyalizm (=Sovyetler Birliği), doğuda bir saldırı yapacağı izlenimini verirken, gerçekte batıya saldırma niyeti taşıyor."

Aynı konuşmada Quao Guanhua şöyle devam etmektedir:

> "Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlardan daha dehşet verici olan yeni tip silahların üretiminin yasaklanmasına ilişkin lafta kalan önerisi, oldukça uzak şeylerden söz etmek suretiyle yakındaki şeyleri insanların dikkatinden kaçırmak amacıyla ileri sürülmüş bir öneriden başka bir şey değildir."

Bu çıkarım biçimi, hiç şüphesiz 6 numaralı strategemi çağrıştırmaktadır; fakat bu kez retorik bir hile olarak. Qiao Guanhua'ya göre, Sovyetler Birliği'nin hep başvurduğu retorik hile şudur:

> "Müzakereler sırasında karşı tarafın dikkatini, görünüşte çok önemli, oysa aslında gerçekdışı bir başka problemi şişirip abartmak suretiyle esas problemden uzaklaştırmak."

6.11 Çin Yerine Kamboçya

"Kuzeyde Gürültü Etmek, Fakat Batıda Saldırmak." 6 Ekim 1978'de *Renmin Ribao*'da ("Halkın Günlüğü") yer alan bir röportajın başlığı, 6 numa-

ralı strategeme böyle atıfta bulunuyordu. Vietnam, sürekli olarak, kuzeyden, yani Çin'den gelecek bir tehditten söz ediyor, Çin'in muhtemelen Vietnam'a karşı bir savaş hazırlığı içinde bulunduğunu tekrarlayıp duruyordu. Oysa aslında Vietnam, sadece, Vietnam ordusunun silahlanmasıyla Vietnam halkının içine düştükleri güçlükleri ve duyduğu huzursuzluğu ve daha da önemlisi Kamboçya'ya karşı açılacak savaşı gözlerden uzak tutmak üzere, dikkatleri Çin üzerine yöneltiyordu.

6.12 Zhao Gai'yi Avlamak

Yuan çağının sonu ve Ming çağının başlarının (13. ve 14. yüzyıllar) en ünlü romanı *Shui Hu Zhuan*'dır ("Liangshan Bataklığı Haydutları" veya diğer adıyla: "Su Kenarında"). Haydut Zhao Gai, yedi çete mensubu ile birlikte, bir soylu için hazırlanan 1500 altın değerindeki doğum günü armağanını hile ile ele geçirmişti. Bunun üzerine Zhu Tong ve Lei Heng adlarındaki müfettişler, emirlerine 100 adam verilerek, Zhao Ga'nin tutuklanması için görevlendirildiler. Zhu Tong ve Lei Heng, Zhao Gai'nin saklandığı çiftlik evini buldular, evin önünde şunu kararlaştırdılar: "Evin iki girişi var. Biri önde, diğeri arkada. Ayrılalım. Ben arka kapıyı, sen ön kapıyı gözetle. Daha sonra 'doğuda gürültü çıkarıp batıda saldırıya' geçeriz. Adamlar gürültünün olduğu kapıya yığılırlar, biz arkadan girip onları kısıtlar ve tutuklarız."

Romanın bir başka episodunda, "doğuda gürültü etmek, batıda saldırmak" strategemi, aynı zamanda düşman kuvvetlerini yok etme amacıyla da kullanılır ki, bu durumda 6 ve 4 numaralı strategemler birbirine geçmiş olurlar (Romanın bu episodu, Johanna Herzfeldt tarafından çok güzel bir şekilde Almanca'ya çevrilmiştir, Leipzig 1968).

6.13 Hem Doğuda Hem Batıda Gürültü Etmek

Qin Ming avazı çıktığı kadar bağırdı, trampetleri ve gongları çaldırdı ve emretti: "İleri! Zirveye giden bir yol bulmalıyız!"

Ilık Rüzgârlar Dağı'nın zirvesi bir haydut grubunun sığınağıydı. Aslında bu haydutlara saygıdeğer adamlar da katılıyorlardı. Bu adamlar

eski Çin'in kusurlu hukuk sisteminin kurbanları olarak, yanlış ve haksız suçlamalardan ötürü görevlerini bırakıp buraya kaçmışlardı. Gözüpek Qin Ming, haydut yuvasını ortadan kaldırmak üzere ant içmişti.

"Askerler, önlerinde kılavuzlar olduğu halde, öfkeli savaş çığlıklarıyla dağa tırmanmaya başladılar. Sarp geçitlerden aşağıya indiler, tekrar öbür yönden yukarıya yöneldiler, sivri uçlu kayalardan aştılar. Nihayet 40-50 kişilik ilk grup zirvenin yamacına yaklaştı ve zirveyi gözetlemeye başladı. O sırada kayalardan üzerlerine doğru gümbürtüyle büyük ağaç kütükleri gelmeye ve gök gürültüsünü andıran seslerle taşlar yuvarlanmaya başladı. Bu arada üstlerine kireçli sular ve sıcak, pis kokulu dışkılar döküldü. Kaçıp kurtulmayı bile düşünemiyorlardı. Kendilerini yere attılar ve çaresiz orada yere kapanmış halde kaldılar. Geriden gelenler hızla döndüler ve kendilerine güvenli bir yer aradılar.

Korkusuz Qin Ming adamlarını topladı. Adamlar geri dönmek istiyorlardı. Qin Ming adamlarıyla birlikte dağın eteğine, doğu yönüne çekildi. Zirveye başka yoldan çıkmayı deneyecekti. O sırada zirvenin batı yamacından trampet sesleri gelmeye başladı. Sık ormanın içinden, ellerinde kızıl bayraklarla bir grup haydut çıkıyordu. Qin Ming kılavuzları ve atlıları hızla batı yönüne sürdü. Trampetler susmuştu, bir tek kızıl bayrak bile görünmüyordu. Qin Ming haydutların geldikleri gibi kayboldukları yolu yakından gözetlemeye başladığında, aslında bunun hiç de gerçek bir yol olmadığını, sadece dar bir patika olduğunu gördü. Üstelik kırık dal parçalarıyla geçit vermez hale getirilmişti patika.

Askerler dal parçalarını temizleyip yolu açmaya başladılar. O sırada bir gözcü doğu tarafından trampet sesleri duyduğunu ve kızıl bayraklar gördüğünü haber verdi. Qin Ming bu kez rüzgâr hızıyla kılavuzları ve atlıları doğuya sürdü. Oraya vardıklarında trampetler yine sustu, yine bir tek kızıl bayrak yoktu ortada. Dağa doğru giden birkaç patika, sık ağaçlar ve çalılıklarla yol vermez şekilde kapatılmıştı.

Yine bir gözcü geldi. Gözcü batı tarafında trampet sesleri duymuş ve kızıl bayraklar görmüştü. Qin Ming dörtnala geri döndü: Aynı maskaralık!

Qin Ming öfkeden dişlerini gıcırdattı. Bir eline geçirse, onları bin parçaya ayıracaktı! Arkasından bir oraya bir buraya, bir batıya bir doğuya koşuşturup duran adamları bitkin düşmüşlerdi. İşte, dinleyin, oradalar! Haydi yine geriye. Oysa orada da hiçbirşey işitmiyor ve görmüyorlardı..."

General Qin Ming'in kuvvetleri işte böyle yıpratıldı. Yenilgileri artık kaçınılmazdı.

6.14 İllüzyonistler

İllüzyonistler gösterilerini, çoğunlukla "doğuda gürültü etmek, batıda saldırmak" strategemine uygun şekilde yaparlar. Onlar seyircilerin bakışlarını bir başka tarafa yönlendirirler. Seyircilerin hiç mi hiç dikkatini çekmeyen bir başka yönde, elçabukluğu ile hilelerini yaparlar (Şanghay 1985).

6.15 Kulenin Tepesindeki Pingpong Topu

1977'de Çin masa tenisi oyuncuları 6 numaralı strategemi şöyle uyguladılar: Oyuncular, servis atışı sırasında topu kule boyu yükseğe fırlatıyor, rakip oyuncu bu topu izlemeye kalkınca karşı hamlede bulunmak konusunda dikkatleri dağılıyordu. Burada söz konusu olan doğu-batı değil, üst-alt ilişkisiydi; bu bağlamda Batı-Doğu ilişkisi 6 nolu strategemin kısa formülü çerçevesi içinde genellikle (imgesel) bir ilişki olarak anlaşılmalıdır.

Çin spor karikatürleri 6 nolu strategemi orada burada sık sık kullanırlar. Bir hücum oyuncusunun sağdan fırlatılan papucuyla karşı oyuncunun dikkati dağıtılırken, soldan top kaleye girer. (*Xin Hua Yuebao* - Aylık Dergi, *Yeni Çin* - 9, 1981.)

Hemen hemen anlamını tamamen yitirmiş bu strategemi, bir an tebessümle karşılasak da, Sun Zee'nin Pekin(g) akşam gazetesindeki bir karikatürü şöyleydi: Geniş alanda oynanan bir tür tenis oyununda (badminton) uçan topu karşılayabilmek için iyice geriye gidince orada, büyük bir gürültüyle yaşlı bir bayanın kafasına indirir raketi. Bu resmin altındaki yazı kısa ve özetleyicidir: "Doğu'da(n) gürültü çıkart; Batı'da(n) saldır."

STRATEGEM NR.7

Bir Hiçten Bir Şey Yaratmak

dört ideogram	無	中	生	有
modern Çincedeki söylenişleri	*wu*	*zhong*	*sheng*	*you*
ideogramların çevirisi	olmayan (hiç)	içinde/ içinden	meydana getirmek/yaratmak	olan

bağıntılı çevirisi: Olmayandan olanı meydana getirmek/yaratmak.
Hiçlikten bir şey meydana getirmek/yaratmak.
Bir hiçin içinde bir şey meydana getirmek/yaratmak.

Özü:

a) Bir sahte tehlikeyi öylesine sahnelemeli ki, rakibin (düşmanın) dikkati, ardından gelmekte olan gerçek tehlikeyi sahte tehlike sayacak şekilde çelinmiş ve rakip (düşman) herhangi bir savunma önlemi almadan kurban durumuna düşürülmüş olsun.

b) Bir sahte senaryoyla düşmanın gerçeği başka türlü algılamasını sağlamak ve bu suretle avantaj elde etmek.

c) Uydurma haber yaymak; düzmece birşeyi gerçekmiş gibi göstermek; ortalığa söylentiler yaymak; tezvirat ve yalan kampanyası açmak; karalama taktiği gütmek; bir sivrisinekten fil yapmak; abartma manevrası. Yaratma strategemi, kreasyon strategemi.

7 numaralı strategemin kısa formülü, yaklaşık olarak İ.Ö. 6/5. yüzyıllarda yaşadığı sanılan Taocu filozof Lao Zi (Lao Çe)'nin *Daodejing* adlı eserinin 40. bölümünde şöyle verilmektedir:

"Dünyadaki her şey varolanlardan oluşur; varolan ise varolmayandan meydana gelir."

Bu şu demektir: Her şey, meydana gelmezden önce var değildir; demek ki her şey hiçlikten çıkar.

Tabii ki burası Taoizm felsefesinin derinliklerine dalıp bu cümleyi daha fazla açıklamanın yeri değildir. Burada dikkat edilmesi gereken, Batı'da çoğunlukla sadece derin felsefi anlamlı bir eser olarak değerlendirilmiş olan *Daodejing*'in, Tang çağından (İ.S. 618-907) günümüze kadar Çin'de aynı zamanda hep bir askeri eser olarak da görülmüş olmasıdır. Çünkü toplam 81 bölümden oluşan kitabın 20 bölümü, örtük bir felsefi form içerisinde askeri sorunları ele alır ve hatta diğer bölümlerde bile askeri açıdan değerlendirilmesi mümkün stratejik ve taktik düşünceler sergilenir. Şanghay'da 1977'de yayımlanan bir Lao Zi (Lao Çe) külliyatı "(*Daodejing*) Bahar ve Sonbahar Çağları'nın ve Savaşan Devletler çağının savaş deneyimlerini bir araya toplayan bir askeri eserdir... O, askerlik felsefesini doğanın ve toplumun her alanına uygular..." yorumu yer almaktadır.

7 numaralı strategem, yukarıda verilen özü uyarınca, üç değişik zeminde yorumlanıp uygulanabilir.

7.1 Askerler Yerine Korkuluklar

Tang hanedanı zamanında, İ.S. 756 yılında, asker vali An Lushan (ölümü: İ.S.757), bugünkü Pekin yöresinde bir isyan başlattı. İsyancılar arasında Ling Huchao da vardı. Ling Huchao, Yongqiu kentini kuşattı. Kenti az sayıda asker ve yetersiz silahla savunan general Zhang Xun (İ.S. 709-757), birliklerine, insan büyüklüğünde, içi samanla doldurulmuş 1000 korkuluk yapmalarını, bunlara siyah elbiseler giydirilmesini, gece yarısı bu korkulukların kent duvarlarının dışına sessizce iple sarkıtılmalarını emretti. Kenti kuşatmış olan isyancı askerler, bu korkulukları, kendilerine saldırmak üzere kent dışına sızmış düşman askerleri sandılar. Korkuluklara hemen ok yağmuru yağmaya başladı. Zhang Xun korkulukları yeniden yukarı çektirdi ve binlerce ok kazanmış oldu.

Kısa bir süre sonra Zhang Xun, en iyi askerlerini kent duvarlarından aşağıya, aynı, korkulukları sarkıttığı gibi sarkıttı. Ling Huchao ve yardımcıları, düşmanın yeniden korkuluklar yardımıyla ok elde etmek istediğini sandılar. Öyle ki bu duruma kahkahalarla gülmeye başladılar. Bir

daha korkuluklarla çarpışacak kadar budala değillerdi. Zhang Xun'un 500 askerlik gönüllü birliği, Ling Huchao'nun ordugâhına şimşek hızıyla saldırdı, çadırlarını ateşe verdi, kenti kuşatanların bir bölümünü öldürdü. İsyancıların geri kalan kısmı dört bir yana sıvıştı.

7.2 Kore Savaşı'ndan

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabında, 7 numaralı strategem için şu örnek verilmektedir: Kore Savaşı sırasında, 8 Ekim 1952'den 25 Kasım 1952'ye kadar, Sanggmryong Dağı'ndaki çatışmalar çok şiddetli geçmişti. Amerika Birleşik Devletleri, 3,7 kilometrekarelik savaş alanına 60.000 asker yığınıştı ve dağı, yerden 2 metre yükseklikten giden binlerce tahrip bombasıyla sürekli dövüyordu. Nihayet, dağın tepesini elinde tutan Çin birlikleri siperlerine geri çekilmek zorunda kaldılar. Fakat düşmanın sürekli bombardımanından siperlerde tutunmak mümkün görünmüyordu.

Bir gece, bir Çin müfrezesi, Amerikalılar'ın yorgunluğundan yararlanmak istedi. Müfrezedeki askerler, planlı atış yönüne boş konserve kutuları ve diğer gürültü çıkaracak nesneler atmaya başladılar. Başlangıçta düşman her sese karşı son derece hassas tepki gösteriyor, gürültü gelen her yöne bomba yağdırıyordu. Çinliler bunu üç kez tekrarladılar. Nihayet Amerikalılar'ın dikkati dağıldı, boş vermeye başladılar. Küçük bir Çinli topçu birliği, hızla siperleri terketti ve siper girişinden yaklaşık 20 metre uzaklıkta olan düşman koruganını havaya uçurdu. Amerikalılar durumu anlayıncaya kadar, Çin birliği siperlerine geri dönmüştü bile.

Askeri açıdan bakıldığında, 7 numaralı strategemde fiksiyonu ve gerçeği birbirine bağlamak ve fiksiyondan aniden bir gerçek durum yaratmak söz konusudur. Burada "hiçlik", düşmanı yanıltması gereken bir sahte görünümdür; "bir şey" ise, sahte görünümün ardına gizlenmiş ve birdenbire bu sahte görünümden, düşmanın bu sahte görünümü hâlâ gerçek sandığı bir anda, gerçek niyete hizmet eden bir eylem çıkarmaktır. Burada "hiçlik"ten "bir şey" yaratılmıştır.

7 numaralı strategemin bir başka anlaşılış biçimine göre, "hiçlik"ten, yani sahte görünümden, "bir şey" tam anlamıyla yaratılır. Aşağıdaki örnekler, strategemin bu anlaşılış şekline girerler.

7.3 Zürihli Kadınların Dev Ordusu

1292 yılında Habsburg kralı Herzog Albrecht, Zürihliler'i Winterthur'da ağır bir yenilgiye uğrattıktan sonra Zürih kentini kuşatmıştı. Albrecht, dik kafalı İsviçrelilere bir ders vermek istiyor, Habsburg hanedanının itibarını onlara kanıtlamak istiyordu. Bakalım Zürihliler hâlâ kendisine vergi vermekten kaçınabilecekler miydi? İşte bu sırada Zürihli kadınlar erkeklerine yardıma koştular. "Trampetler ve oklarla" donanmış bir halde Lindenhof'ta toplandılar ve orada "binlerce kişi varmış" görüntüsü yarattılar. Dik kafalı Zürihlilere karşı kolay bir zafer kazanacağını uman Albrecht, bu görünüm karşısında şaşkınlığa uğradı ve kuşatmayı kaldırdı.

Zürih tarihi uzmanı Walter Baumann'a göre ("Lindenhof'taki Zürih", Turicum dergisi, Zürih 1982), bu olay, 1340 yılında Winterthur'lu papaz Johannes'in anlatımıyla İsviçrelilerin belleğine yerleşmiştir. Daha sonraları Johannes, Albrecht'in Zürih'ten İsviçre'nin içlerine doğru sürdürdüğü seferden övgü dolu sözlerle söz etmektedir. Ne var ki Johannes, kroniğini, başka adlarla İncil'den yaptığı alıntılarla doldurmuştur. İsviçreliler'in uyguladıkları hilenin bir benzeri, İncil'in Judith kitabının dördüncü bölümünde yer almaktadır. İsrail halkı, Asur komutanı Holofernes'in saldırılarını bekliyordu ve kadınlarıyla birlikte savunma hazırlığı içindeydi. Johannes'in Zürihli kadınlar üzerine öyküsü, pek mümkündür ki İncil'den veya bir başka antik kaynaktan uyarlanmış olsun. Ama yine de şunu söylemekten kendimizi alamıyoruz: *Se non é vero, é ben trovato!* (*şüyuu vukuundan güzel!;* öykü uyduruk ama, hakkında uydurulduğu gerçek olaydan daha güzel! -çev-)

7.4 Anibal'in Öküzler Ordusu

Anibal ordusuyla birlikte İ.Ö. 217 yılında "kararsız" lâkabıyla ünlü Romalı komutan Fabius tarafından derin bir vadide pusuya düşürüldüğünde, "ateş" strategemi sayesinde pusudan kurtulmuştu. O, geceyarısı, 2000 öküzün boynuzlarına çalı demetleri koydurdu ve çalı demetlerini ateşe verdirtti. Daha sonra öküzleri Romalılar'ın üstüne saldırttı. Romalılar, tüm Kartaca ordusunun yürüyüşe geçtiğini sandılar. Oysa Anibal bu arada askerleriyle birlikte bir başka yönden kaçıp kıstırıldığı

kapandan kurtulmuştu. (Bkz: Gottfried Schaedlich, "Savaş Sanatı, Dün ve Bugün", Herford/Bonn 1979).

2000 yılı aşan bir süre sonra, feldmareşal Rommel, İkinci Dünya Savaşı sırasında Kuzey Afrika'daki çarpışmalarda, Volkswagen arabalara monte edilmiş zırh şeklindeki postişlerle bir zırhlı birlik görünümü yaratmış ve bunlara az sayıdaki çekici araçla çölde daire çizdirtip güçlü bir toz girdabı yaratarak, düşmanı esaslı bir harekâta başladığı izlenimiyle yanıltmıştı (aynı eser).

Yetenekli Sovyet generali Çapayef, askeri operasyonlarda çok sayıda hile ve kurnazlık göstermiştir. Burada Çapayef'in savaş hilelerine karakteristik bir örnek veriyoruz: Bir keresinde Çapayef, bir süvari bölüğüyle keşifteydi. Yakındaki köyün Beyaz Muhafızlar tarafından işgal edilmiş olup olmadığını saptaması gerekiyordu. Gerçi orada bir işgal filan görünmüyordu; fakat buna karşılık Beyaz Muhafızlar'ın öncüleri köyün pek yakınlarındaydılar. Çapayef'in süvari bölüğünün izlediği yol üzerinde, arkasında köyün bulunduğu küçük bir tümsek vardı.

Süvari bölüğü bu tümseğe çıktığında Beyaz Muhafızlar tarafından görüldü ve bölüğe ateş açıldı. Bu arada Çapayef, yolun ancak küçük bir bölümünün Beyaz Muhafızlar tarafından gözetlenebildiğini saptadı ve süvari bölüğüne, yandan kıvrılarak dönmelerini ve bir kez daha tümseğe doğru at sürmelerini emretti. Beyaz Muhafızlar, süvari bölüğünü, daha önce gördükleri birliği izleyen ikinci bir birlik sandılar. Çapayef bölüğüne, kendilerini düşmana bu şekilde birkaç kez göstermelerini emretti. Tek ve aynı süvari bölüğü durmadan tümseğe çıkıp dururken, Beyaz Muhafızlar kendilerine karşı tüm bir süvari alayının saldırıya geçtiğini sandılar ve çarpışmadan kaçınarak geri çekildiler. (Savaş Hileleri ve Kurnazlıkları, Rusça çevirisi, Milli Savunma Bakanlığı Basımevi, Doğu Berlin 1957)

İkinci Dünya Savaşı sırasında "yüzbaşı Gozeridse'nin komutasındaki bir istihkâm birliği, güçlü bir düşman birliğinin malzeme ikmali için kullandıkları bir yolu mayınlayacaktı. Ne var ki o sırada istihkâm birliğinde bir tek mayın bile kalmamıştı. Ve mayın gelinceye kadar beklemek, emri zamanında yerine getirmemek olacaktı.

Gozeridse, üzerinde Almanca "dikkat! mayın!" yazılı levhalar hazırlanmasını emretti. Geceyarısı Sovyet istihkâmcıları düşman hattına sızdılar ve levhaları yol kenarına yerleştirdiler. Sabahleyin Sovyet gözcüle-

ri, faşistlerin kendi araçlarını nasıl durdurduklarını, merak ve korkuyla levhalardaki yazıları nasıl okuduklarını ve daha ileriye gitmekten nasıl korktuklarını gördüler. Trafik tamamen durmuştu. Yol üzerinde düşmana ait bir yığın taşıt aracı, taşıdıkları çeşitli ikmal maddeleriyle, öylece kalakalmışlardı. Gozeridse'nin önceden her şeyi anlatmış olduğu Sovyet topçuları faşist birlikleri şiddetli bir top ateşine tuttular ve düşmana büyük kayıp verdirdiler." (aynı eser)

Staraja Russja adlı bölgede Sovyet savaş hattı bir orman boyunca uzanıyordu. Sovyet askerleri düşmanı gözetlemek üzere çam ağaçlarına tırmanmışlardı. Fakat ağaçlar askerlerin ağırlığıyla sağa sola sallanmaya başlamıştı. Düşman bunu gördü ve hareketli ağaçlara ateş etmeye başladı. Sovyet askerleri ağaçların sallanmasını önlemek istediler; fakat bu pratik olarak mümkün değildi. Birlik komutanı teğmen Lebedef, bu durumdan yararlanarak düşmanı yanıltmak istedi. Askerlere, çam ağaçlarının tepelerini halatlarla bağlamalarını ve halatların diğer uçlarını yerde sıkı sıkı tutup ağaçların sallanmasını önlemelerini emretti. Emir geceyarısı yerine getirildi. Sabahleyin askerler halatları çekmeye ve ağaçları sallamaya başladılar. Faşist askerler sallanan çam ağaçlarını makineli tüfek ateşine tuttular. Bir süre sonra ateş kesildi. Sovyet askerleri ağaçları tekrar sallamaya başladılar. Düşman yeniden ateşe başladı. Bu, öğleye kadar böyle devam etti. Sonunda faşist askerler budala yerine konulduklarını anladılar ve ateşi tamamen kestiler. Artık Sovyet askerleri çam ağaçlarını rahat rahat gözlem noktası olarak kullanabilirlerdi. Çünkü faşist askerler o andan sonra ağaçlara bir tek kurşun bile sıkmadılar. (aynı eser)

7.5 Hurafe Yoluyla Elde Edilen Güç

Qin Çağı'nın (İ.Ö. 221-206) sonlarında bir köylü ayaklanması başlatan Chen Sheng (ölümü: İ.Ö. 208), kendisini izleyen isyancıların moralini yükseltmek için hayali manevralara başvurmuştu. O, gizlice, üzerinde "hükümdar Chen Sheng" yazılı bir bez parçasını bir balığın içine yerleştirdi. Yemek sırasında tabii ki balık açılacak ve beze yazılı olanlar gökyüzünün (tanrının) bir işareti veya emri olarak değerlendirilecekti. Chen Sheng'in bir başka hilesi de şuydu: O, gulyabani kılığına girmiş

adamlarını "Chen Sheng hükümdar olacak" diye bağırtıyordu. Bunlar, hurafelere düşkün isyancıların Chen Sheng'in ordusuna katılmasına yetiyordu.

7.6 Beyaz Gökler İmparatoru

Sima Qian'ın (doğumu: İ.Ö. 145) anlattığına göre, Han hanedanının (İ.Ö. 206 - İ.S. 220) kurucusu Liu Bang (İ.Ö. 250-195) gençliğinde koruculuk yaparken, yol kesen bir yılanı öldürmüştü. Sonraları oradan geçenler, yol kenarında ağlayan bir yaşlı kadın gördüler. Kadın, bir adamın oğlunu öldürdüğünü söyleyip feryat ediyordu. Söylediğine göre, oğlu beyaz gökler imparatoruydu ve yol kesen bir yılana dönüşmüştü. Kadın daha sonraları ortadan kaybolmuştu.

"Beyaz gökler imparatoru", o sıralarda hâlâ hükümranlığını sürdüren Qin hanedanının çok saygı gösterdiği bir tanrıydı. Hongkong ve Taipeh'te yayımlanan bir strategem kitabında bu olay 7 numaralı strategem açısından şöyle yorumlanmaktadır: Liu Bang bu öyküyü (günümüz açısından bakıldığında: bu hurafeyi) Qin hanedanına karşı gelecekteki zaferinin ve kendi kuracağı yeni hanedanın bir işareti olarak kullanmıştır. Gerçekten de Liu Bang, tarihte Han hanedanının ilk hükümdarı olarak anılır.

Bu eski Çin politik hilesini daha geniş olarak şöyle düşünmek de mümkündür: Ortaya, bir klik tarafından uydurulmuş bir kehânet atılır ve bu sahte kehânet bir yalancı "peygamber" tarafından kitlelere aktarılır. Klik, gizli olarak planlandığı şekilde sonuca ulaştığında, bu sahte kehânet artık hiçbir itiraza yer bırakmayan, tam bir huşû içinde kabullenilen bir tanrısallık kazanmış olur.

7.7 Vietnamlılar'ın Ağaçtan El İlânları

Vietnamlılar'ın Çinli Ming hanedanına (1368-1644) karşı on yıl süren bağımsızlık savaşlarının (1418-1428) ilk işareti, Lam Son'daki (bugünkü Orta Vietnam'ın Thanh-Hoa bölgesi) ayaklanma olmuştu. Ayaklanmayı Lei-Loi (ölümü: 1433) adlı zengin bir çiftçi yönetiyordu. Lei-

Loi'nin en önemli danışmanı, "bilge, yazar, stratejist ve devlet adamı" (Pierre-Richard Feray) Nguyen-Trai'ydi (1380-1442). Nguyen-Trai'nin *Binh Ngo dai-cao* ("Ngo'ya Karşı Darbe Bildirisi") adlı yazısı, onun eski Çin askerlik ve strategem sanatını çok iyi bildiğini gösterir ("Ngo", Vietnamlılar arasında "Çinli"nin aşağılayıcı karşılığıdır). Nguyen-Trai'ye göre, Vietnam halkının "kalbini kazanmak", "düşmanı içinden fethetmek" kadar önemlidir. Bu görüşüyle o, propaganda ve ajitasyona yüksek bir değer biçmiş olur. Belirtildiğine göre o, bu görüşüyle 7 numaralı strategeme verdiği önemi göstermişti. Nguyen-Trai, ağaçtan el ilânlarına düzgün bir yazıyla şöyle bir kehânet yazdırmıştı: "Lei-Loi hükümdar ve Nguyen-Trai de onun bakanı olacak."

Ne var ki bu yazının anlamını daha açık hale getirmek konusunda, o zamanlar Vietnam'da kullanılan Çince ideogramlar pek yararlı olamamaktadır. Bu ideogramlar çini mürekkeple resmedilmiyor, tersine domuz yağıyla yazılıyorlardı. Nguyen-Trai, bu kehâneti ağaç plakalara domuz yağıyla yazdırıyordu. Karıncalar yağlı yerleri kemiriyorlar, mesaj böylece ağaç plakaya kazınmış gibi oluyordu. Sonradan bu plakalar ırmaklara, derelere bırakılıyorlar ve her yöne bu suretle ulaştırılıyorlardı. Vietnam halkı suda yüzen ağaç plakalardaki mesajları zafer vaadi taşıyan göksel işaretler olarak görüyorlar ve Çinli işgalcilere karşı yüksek moralle savaşıyorlardı. Nihayet 1428'de işgalciler ülkeden kovuldular (Karş.: Vu Can, *Un grand stratége du people.* "Halkı Yönlendirmede Büyük Bir Strateji", Europe dergisi, Nr. 613, Paris, Mayıs 1980, s.71).

Strategemin bu yorumuna ilişkin diğer örnekler Zhan Guo Ce ("Savaşan Devletler Çağında Strategemler") adlı kitapta yer almaktadır. Bu kitap, Han hanedanından önceki bir zamandan (İ.Ö. 206'dan öncesi) ünlü kişilerin biyografilerinin, öykülerin ve tarihsel anekdotların büyük bir derlemesi, bir antolojisidir.

7.8 Jin'e Seyahat

Savaşan Devletler çağında (İ.Ö. 475-221) çok sayıda gezgin politikacı vardı. Bunlar Çin'de, bilgeliklerini göstermek ve hizmet edecekleri bir hükümdar bulmak üzere, bölgeden bölgeye seyahat ederlerdi. Wei devletinden Zhang Yi (ölümü: İ.Ö. 310) de bunlardan biriydi. Zhang

Yi, Qin devletinin başbakanı olarak şöhret sahibi olmayı kafasına koymuştu. Bir seyahati sırasında Chu devletine varmıştı. Burada büyük bir yoksulluk içinde yaşamaya başladı. Yanındakiler öfkelenmeye başlamışlardı ve onu terketmek istiyorlardı. Zhang Yi onları şöyle yatıştırmaya çalıştı: "Hükümdarla konuşuncaya kadar bekleyin beni." Hükümdar onu huzuruna kabul etti, fakat pek az teveccüh gösterdi. Zhang Yi'nin isteği üzerine hükümdar, ona Jin'e seyahat için izin verdi. Zhang Yi sordu:

"Hükümdarınız Jin'den bir şey arzu ederler mi?"

"Chu'da yeterince altın, ipek ve fildişi var. Hiçbir isteğim yok."

"Hükümdarınız güzel bir kadına sahip olmak istemezler mi?"

"Nasıl olacak peki bu?"

"Jin'de kadınlar tanrıçalar kadar güzeldirler."

"Chu, kuytuda, ücra bir ülkedir. Ben burada hiç güzel kadın görmedim. Buna nasıl ilgisiz kalabilirim?"

Hükümdar, Zhang Yi'yi, güzel kadınlar getirmek üzere ipekler ve zümrütlerle yolcu etti.

Hükümdarın iki karısı da bu durumdan haberdar oldular ve (Hongkong'da yayımlanan strategem kitabına göre) Zhang Yi'ye 1500 altın verdiler ve kendilerini yabancı kadınlar karşısında rezil düşmekten kurtulmak konusunda yardım istediler.

Yola çıkmazdan önce Zhang Yi, ayrılırken bir kez daha hükümdarın onuruna kadeh kaldırma izni istedi. Hükümdar rıza gösterdi ve kadehini kaldırdı. Bir süre sonra Zhang Yi hükümdardan, kendileriyle her zaman yemek yemeğe alışık olduğu kişileri çağırmasını, böylece onların da onurlarına kadeh kaldırma şansının kendisine bağışlanmasını rica etti. Bunun üzerine hükümdar iki karısını da çağırdı. Zhang Yi kadınları görünce hükümdarın ayaklarına kapandı:

"Size yalan söyledim ve ölümü hak ettim" diye bağırdı.

"Bu da ne demek oluyor?" diye sordu hükümdar.

"Ben tüm Çin'i gezdim ve hiçbir yerde sizin karılarınız kadar güzeline rastlamadım. Eğer size en güzel kadınları getireceğime söz vermişsem, yalan söylemiş olurum."

"Bunda senin bir suçun yok" dedi hükümdar ve devam etti: "Ben zaten her zaman bu iki kadının gökkube altındaki en güzel kadınlar olduğunu biliyorum."

Jin'e seyahat ve güzel kadınlar getirme sözü, aslında boş sözlerdi; onlar "hiçlik"ti. Buna karşılık hükümdardan ve karılarından alınan altın ve mücevherler ve en önemlisi hükümdarın Zhang Yi'ye gösterdiği teveccüh, "hiçlik"ten yaratılmış "bir şey"di.

7.9 Köpek Ölüsüyle Kocaya Ders Vermek

Yuan Çağı'nın (1271-1368) bir dramı bu adı taşır. Burada kısa bir özetini veriyoruz:

Saray danışmanı Sun Rong, saygıdeğer, kendini öğrenmeye adamış bir adam olan kardeşi Sun Chen'en'e karşı, iki içki arkadaşı tarafından kışkırtıldı ve sonunda kardeşini evden kovdu. Sun Chen'en, terkedilmiş, boş bir tuğla ocağı yakınındaki bir kulübeye sığındı ve dilencilik yaparak yaşamını sürdürmek zorunda kaldı. Saray danışmanın karısının ve 93 yaşındaki uşağının sitem ve uyarıları, danışmanı, kardeşinin suçsuz ve her şeyin yalnızca içki arkadaşlarının bir iftirası olduğuna inandırmaya yetmemişti.

Bunun üzerine saray danışmanın karısı, 7 numaralı strategeme başvurmayı denedi. Bir komşu kadın, saray danışmanına ait bir gayrimenkulün kiracısıydı. Saray danışmanının karısı, önceden beri hoşlanmadığı bu kadının bir vesile yaratarak saray danışmanının köpeğini öldürmesini sağladı. Hayvanın kanlı cesedine bir erkek elbisesi giydirdi ve geceyarısı evin kapısı önüne bıraktı. Saray danışmanı, içki arkadaşlarıyla yiyip içtikten sonra sarhoş bir halde eve döndü ve karanlıkta bir kanlı cesedin ayaklarına takıldığını gördü. Bir cinayetle suçlanabileceğini düşünerek korku ve dehşete kapıldı. Hemen kendisine yaşam boyu destek olacaklarına dair yemin etmiş olan içki arkadaşlarını topladı ve cesedi oradan uzaklaştırıp gömmek konusunda kendisine yardım etmelerini istedi. Ne var ki içki arkadaşları yardım etmekten kaçındılar. Biri kalbinden rahatsız olduğunu, diğeri ise bel ağrıları çektiğini söyledi. Danışmanı kapı önünde yüzüstü bırakıp gittiler.

Eve girdiğinde, karısı, çaresiz adama, kardeşinin bu konuda yardımcı olabileceğini söyledi. Karı koca birlikte, Sun Chen'en'e gittiler. Sun Chen'en onlarla birlikte eve geldi, cesedi geceyarısı kentin dışına taşıdı ve ırmak kenarına gömdü. Saray danışmanının arkadaşlarına karşı

"dostluk"u artık silinip gitmişti. Kardeşiyle barıştı ve onu yeniden evine aldı. İçki arkadaşları saray danışmanına yeniden yaltaklanmak istedilerse de, danışman onlara hiç yüz vermedi. Biri yine kalp rahatsızlığından, diğeri de bel ağrılarından söz edip durdu. Danışmanın ikna olmadığını görünce de kendisine öfkeyle yüklendiler ve kardeşinin cesedi ortadan kaldırmış olmasının adamı öldürmüş olduğunun kanıtı olduğunu ve bunu resmi makamlara bildireceklerini söylediler. Mahkeme sırasında saray danışmanının karısı tanık olarak dinlendi. Ceset gömüldüğü yerden çıkarıldı ve danışmanın suçsuzluğu kanıtlandı. Buna karşılık içki arkadaşları cezalandırıldılar. Durum saraya rapor edildi. Saray verilen cezayı, yani boyunduruk vurularak sınıra sürülme cezasını onayladı. Saray danışmanının kardeşi, ağabeyine sadakatinden ötürü ayrıca bir memuriyet de elde etti.

7.10 Anneyi Öldürmek Suretiyle Karıya Ders Vermek

Yibai ge Chengxin ("Yüz Mutluluk") adlı öyküler dizisinde yer alan ve Yu Hengxiang tarafından kısaltılarak yayımlanan *Kuang Qi Ji* ("Karıyı Yanıltma Hilesi") adlı öykü aşağıdadır (Şanghay 1983):

Qingshan komününde dört kişilik bir aile yaşıyordu: Anne Wang, oğul Wang, karısı Tarçın Çiçeği ve küçük oğulları. Bay Wang, bölgenin tarım makineleri fabrikasında çalışıyordu. Anne Wang ile gelini Tarçın Çiçeği arasındaki ilişkiler, havadaki pozitif ve negatif elektrik yükleri arasındaki ilişkiye benziyordu. Bir araya geldiklerinde şimşekler çakıyor, gökler gürlüyor ve bardaktan boşanırcasına yağmurlar yağıyordu. Aralarında sürekli gürültü, kıyamet kopuyor, her gün hırlaşıyorlardı. Ölseler bile kavga etmekten vazgeçecek gibi görünmüyorlardı.

Bir gün küçük oğlan yere düştü ve feryat figan ağlamaya başladı. Anne Wang çocuğu kollarından tutup kaldırmak istedi, fakat daha sonra duruverdi. Çünkü birkaç gün önce Tarçın Çiçeği'nin kendisini aynı durumda çocuğu düşürdüğü için suçladığını hatırlayıvermişti. Tam; çocuğu yerden kaldırayım mı kaldırmayayım mı diye tereddüt ederken, Tarçın Çiçeği çıkageldi ve bağırıp çağırmaya başladı: "Çocuğun ne kötü düştüğünü görüyorsun ve buna rağmen ona yardım etmiyorsun. Çocuk ölseydi, herhalde hoşuna giderdi."

Gelin ağzını açar da kaynana bir korkak gibi susar mıydı hiç! Her şey, daha önceleri olduğu gibi oldu. Dudaklar silahlara, dişler kılıçlara dönüştü. Her biri karşısındakinin kirli çamaşırlarını ortaya dökme yarışına girişti.

Tam bu sırada bay Wang kentten eve döndü. Aslında eve erkenden pek seyrek gelirdi. Çünkü her defasında kendini iki yönden esen rüzgârlar arasında körük gibi şişmiş hissederdi. Annesi ve karısı onu görür görmez, kavganın içine çekmek isterlerdi. Bu kez de ikisi birden ona doğru koştular. Anne Wang, gözyaşları arasında ve burnunu çeke çeke şöyle dedi:

"Sen benim oğlumsun. Bugün artık ağzından bir söz çıksın. Söyle bana, ben bundan sonra bu evde nasıl yaşarım?"

Tarçın Çiçeği de kendi açısından, yine gözyaşları içinde ve burnunu çeke çeke şöyle dedi:

"Sen zaten hep ananın oğlusun. Ben bu evde hep yabancıyım, sadece arabanın yedek tekerleğiyim. En iyisi, birbirimizden ayrılalım, olup bitsin."

Bay Wang dudaklarını sımsıkı kapadı, tek bir söz bile söylemedi. O, her zaman olduğu gibi, annesinin veya karısının yanında olmanın, işleri daha da içinden çıkılmaz hale getirdiğini çok iyi biliyordu. En iyisi şuydu: Az çoktan, hiç azdan daha iyidir. Bu kez de sessizliğini bozmadı. Gece boyu her iki kadın birbirine lâf atıp durdular.

Ertesi gün konu komşu eve doluştu. Anne Wang onlara iyice içini döktü gün boyunca. Akşamüstü ağlaya sızlaya odasına çekildi. Bu arada Tarçın Çiçeği de kendi kendine şöyle düşünüyordu: "Bu kez sorunun üstüne üstüne gitmeliyim. bu evde yelkenleri biraz suya indirirsem, artık yaşlı cadıya hiçbir şey engel olamaz."

Komşular gider gitmez, gelin, yine avazı çıktığı kadar bağırmaya ve başını yerlere vurmaya başladı. Tüm bunları, kocasını bir karar vermeye zorlamak için yapıyordu. Kocası oturdu ve hep yaptığı gibi yine sesini çıkarmadı. Sonunda dişlerini gıcırdatarak şöyle dedi:

"Pekala öyleyse. Artık ağlama. Bu kez sorunu kökünden halletmeye karar verdim."

"Peki ama nasıl?"

Adam sakin olmaya çalışarak yanıt verdi:

"Enine boyuna düşündüm. Tek bir yol var: Annem artık hiç de genç değil. Şimdi onu ortadan kaldıracak ve bu bitmez tükenmez hırgürü sona erdirecek bir fırsat çıkmasını bekliyorum."

Tarçın Çiçeği bunları işitince, bir süre kaskatı kesildi. Sonra gözleri iki elektrik ampülü gibi parlamaya başladı. Bay Wang devam etti:

"Doğrusu bunu defalarca düşündüm. Evliliğimizin devam etmesi için tek yol bu."

Tarçın Çiçeği kocasının ciddi olduğunu görünce, kendi kendine şöyle düşündü:

"Gerçekten de, yaşlı cadı ne kadar çabuk ölürse o kadar iyi olur." Doğrusu, onu öldürmek kendisine hiç de zor gelmiyordu. Kocasına sordu:

"Peki, ya anlaşılırsa, sonra neler olur?"

Bay Wang başını eğdi ve yanıtladı:

"Doğru. Şu sıralar onunla aran iyice gergin. Onu şimdi öldürürsek şüpheyi üzerimize çekeriz. Konu komşunun, çevrenin dikkatini çekmeden bu işin üstesinden gelmek istiyorsak, bir oyun tezgâhlamalıyız."

Bay Wang, Tarçın Çiçeği'ne, ertesi sabah ilk iş olarak erkenden annesine gitmesini ve ondan özür dilemesini istedi. İkinci olarak, gün boyu ona iyi davranmasını ve her karşılaşmasında gülümseyip selâm vermesini söyledi. Üçüncü olarak, o günden itibaren tüm tartışmalara, iğnelemelere, alaylara, hırgürlere son vermesi gerektiğini anlattı. Tarçın Çiçeği hiçbir şey söylemedi. Nihayet Bay Wang, bugünden itibaren iki ay süreyle evden iş dolayısıyla ayrılacağını bildirerek, Tarçın Çiçeği'nden kendisine bu konuda söz vermesini ve sözünü tutmasını istedi. Tarçın Çiçeği o dönünceye kadar tüm söylediklerini harfi harfine yerine getirmeliydi ve tüm komşular, gelin ve kaynananın barış ve mutluluk içinde bir arada yaşadıkları izlenimini edinmeliydiler. Döndükten sonra, annesini sükûnetle öldürecekti. Ve artık kimse onlardan şüphe etmeyecekti.

Anne Wang o akşam yatağına uzandığında sağa sola dönüp durdu ve uyuyamadı. Ertesi sabah gün ağarmaya başladığında ve kalkmak istediğinde, oda kapısı açıldı ve içeriye biri girdi. Kapıya doğru yüzünü döner dönmez, yüzü elinde olmaksızın gerildi. Kapıdaki Tarçın Çiçeği'ydi. Ne işi vardı burada onun? Anne Wang, tepeden tırnağa tüyleri diken diken olmuş bir haldeydi.

Fakat o da ne? Gelininin ona "anne" diye seslendiğini duyar gibi olmuştu. Tarçın Çiçeği yatağa yaklaştı ve konuşmaya başladı:

"Dün haksızdım ve seni çok kızdırdım. Kocam beni bir kenara çekip yaptıklarımı yüzüme vurdu. Hatamı telâfi etmek ve özür dilemek için

buraya geldim. Bak sana bir kâse tavuk çorbası da getirdim. Daha yeni pişirdim. Hadi sıcakken hemen iç çorbanı. Hem öfkenin de yatışmasına yardımcı olur. Biraz sonra sana kahvaltı da getireceğim anneciğim."

Odayı bu sözlerle terketti Tarçın Çiçeği. Oyunun bu ilk sahnesi ne kadar güç gelmişti ona! Kalbi tıp tıp atıyordu, yüzüne ateş basmıştı, tüm vücudundan soğuk terler boşanıyordu ve bacakları titriyor, yere düşecek gibi oluyordu.

Anne Wang'e gelince: O rüya gördüğünü sanıyordu. Çünkü oğlu evlendiğinden bu yana, sekiz yıldır, düğünden sonra ikinci kez gelininden "anne" sözünü işitiyordu. Onun ağzından şimdiye kadar sadece "yaşlı karı", "geberesiye yaşlı cadı" sözlerini duymuştu. Ve Tarçın Çiçeği bugüne kadar ona bir lokma bile getirmemişti. Gelini daha dün tam bir cadalozdu, bugünse şefkat ve iyilik tanrıçası Guanyin kesilivermişti. Sakın, ağzına bir parmak bal sürüp kalbine arsenik gizlemiş olmasındı? Çorbaya zehir atınış olmasındı bu karı? Onu içerse ölür müydü acaba?

Anne Wang'ın aklına çorbayı köpeğe içirmek geldi. Fakat bir süre sonra şöyle dedi kendi kendine: "Zaten altmışaltı yaşındayım. Şu anda ölmek bu yaşamı çekmekten daha iyidir."

Ve bir dikişte çorbayı içip bitirdi. Sonra en iyi elbiselerini yatağın üstüne serdi ve midesinde sancıları ve ardından ölümü beklemeye başladı.

Boşuna bekliyordu. Tam tersine kendini gitgide daha iyi hissediyordu. Ve Tarçın Çiçeği yeniden geldi, onu yine selâmladı, "Anneciğim" diyerek bir kap pirinç lâpası uzattı. Anne Wang bu kez tereddütsüz ayağa kalktı, pirinç lâpasını aldı, âfiyetle yedi ve yeniden oturdu. Yarım gün boyunca ağrı sızı hissetmeden ve herhangi bir rahatsızlık belirtisine tanık olmadan yattı. Tam tersine daha bir canlanıyordu. Şimdi artık tam bir şaşkınlığa düşmüş, bir mucize olduğuna inanmaya başlamıştı.

Öğle vakti anne Wang kalktı ve mutfağa gitti. Şaşkınlıkla, kendisine ait küçük ocağın ortalıkta olmadığını gördü. Buna karşılık, taze pişmiş pirinç ve sebze kokuları kaplamıştı mutfağı ve masaya sıra sıra yemekler dizilmişti. Tarçın Çiçeği mutfağa girdi ve şöyle dedi:

"Anne, bugüne kadar sana iyi davranamadım ve seni üzdüm. Bugünden başlayarak birbirimize iyi davranalım."

Bunları söyledikten sonra, anne Wang'ı, pişirdiği yemeklerle dolu masaya çekti:

O andan sonra Tarçın Çiçeği'nin ağzından "anne", "anneciğim" sözleri düşmedi. Ağzından bal akıyordu ve elleri, anne Wang'ın kalbinde sıcak duygular uyandırarak hamarat bir şekilde onun rahat etmesine çalışıyordu. Tarçın Çiçeği için bu sadece bir oyun gibiydi. Oysa anne Wang her şeyi ciddiye alıyordu. O, gelininin bu iyi davranışına karşı, kendisinin de ona iyi davranması gerektiğini düşünüyordu.

Artık şimdi Tarçın Çiçeği komünden eve döndüğünde yemeği hazır buluyor, oğluna iyi bakıldığını görüyor ve domuzlara yem verilmiş olduğunu gözlüyordu. Tarçın Çiçeği her sabah beşbuçukta kalkmak zorundaydı. Fakat yine de birçok engel yüzünden komündeki işine hiçbir zaman vaktinde yetişemiyordu. Anne Wang evdeki tek çalar saati Tarçın Çiçeği'nin odasından alıp kendi odasına koydu. Tarçın Çiçeği ertesi sabah uyandığında, günün iyice ağardığını görüp telaşlandı. Oysa kahvaltısı mutfakta hazır, onu bekliyordu. Tarçın Çiçeği'nin kalbi sıcak sıcak atmaya başladı, gözlerinden duygu dolu yaşlar boşandı. Bu kez de "anne" demişti, ama tüm kalbiyle.

Bir gece Tarçın Çiçeği'nin ateşi yükseldi. Anne Wang onun iniltilerini işitti ve hızla yanına koştu. Önce torununu aldı ve kendi odasına yatırdı. Sonra Tarçın Çiçeği'nin ateşine baktı ve sabaha kadar başucundan ayrılmadı. Sabah olur olmaz, doktoru çağırdı. Tarçın Çiçeği anne Wang'ın davranışından ve kendisine bakmasından pek memnundu, kalbi şükranla doluydu. Fakat kendini hâlâ halsiz hissediyordu. Bunun üzerine anne Wang, bir alıbabının kendisine yeniyıl armağanı olarak vermiş olduğu yarım kilo Liçi'yi (bir meyva türü -çev-) aldı ve Tarçın Çiçeği'ne götürdü. Tarçın Çiçeği meyvaları yemek istemedi. Durmadan şöyle diyordu:

"Sana yiyecek alacak param bile yok. Senin meyvalarını hangi yüzle yiyebilirim ki?"

Anne Wang yanıt verdi:

"Senin meyvan benim meyvam ne demek! Biz bir aileyiz. Ye şu meyvayı, sana güç verir."

Bunun üzerine Tarçın Çiçeği'nin yatağına oturdu, meyvaları birer birer Tarçın Çiçeği'nin ağzına soktu. Tarçın Çiçeği meyvaları yerken, kalbinde tam bir duygu seli oluşmuştu: Bir an tatlı, bir an ekşi, bir an acı, bir an sert. Elinde olmadan gözlerinden yaşlar boşandı. İyileşip ayağa kalkar kalkmaz, anne Wang için bir kilo Liçi aldı. Bu arada ona beş kilo pirinç alabileceği bir kupon verdi ve istediğini alması için eline beş

yen tutuşturdu. Bu kez anne Wang öyle duygulanmıştı ki, gözlerinden yaşlar geldi. Eteğinin ucuyla gözyaşlarını sildi.

Böylece gelin ile kaynana birbiriyle çok uyumlu bir şekilde yaşamaya başladılar. İki ay sonra bay Wang eve döndü. Evdeki durumu hemen anladı ve hiçbir şey söylemedi. Akşam yemeğinden sonra ceketinin cebinden bir küçük şişe çıkardı ve içindekini bir bardağa döktü, üstüne sıcak su kattı ve annesinin odasına götürdü. Bir yün kazak örmekte olan Tarçın Çiçeği, kocasının yaptıklarını izliyordu. Bay Wang geri döndüğünde ona sordu:

"Annenin odasına götürdüğün şey neydi öyle?"

Kocası fısıltıyla yanıt verdi:

"Zehir!"

Tarçın Çiçeği haykırdı ve tüm vücudu sarsılmaya başladı Ördüğü kazak elinden yere düştü. Bay Wang kansının ağzını kapattı eliyle:

"Delirdin mi sen? Nedir bu şamata?"

Tarçın Çiçeği'ni bıraktı. Kadın kocasının elinden kurtulur kurtulmaz doktor çağırmak üzere odadan fırlayıp çıkmak istedi. Fakat bay Wang hızla kapıyı tuttu:

"İki ay önce ne kararlaştırmıştık?" diye bağırdı ve devam etti: "Eve dönerken, komşulardan annemle çok iyi geçindiğini duydum. Oyunu çok iyi oynamışsın. Şimdi artık annemi zehirlemek için tüm koşullar hazır. Hiç kimse bizden şüphelenemez."

Tarçın Çiçeği bunları işitince ağlamaya başladı. Kocasının dizlerine kapandı ve yalvarmaya başladı:

"Lütfen, yalvarırım, hemen bir doktor çağır. Annen ölmemeli. Ben ona haksızlık etmişim. Senin annen iyi bir insan."

Bay Wang sordu:

"Peki bunu daha önceleri bilmiyor muydun?"

"Önceleri, o dikbaşlı, ben dikbaşlı; birbirimizi yiyip duruyorduk. Sonra ben iyi davranmaya başlayınca, o da iyilikle karşılık verdi ve her şey daha iyi hale geldi. Bana ne oldu bilmiyorum; ona karşı artık çok iyi duygular besliyorum. Bugün artık şunu iyice biliyorum: Bir evde yaşlı bir insanın bulunması, her zaman gerçekten değerli bir varlığa sahip olmak demekmiş."

Bay Wang bunları işitince, karısının yerden kalkmasına yardım etti ve gülmeye başladı. Tarçın Çiçeği hâlâ annesine bir doktor getirmesi

için kendini paralayıp duruyordu. Oysa adamın annesini öldürme planı bir hileydi. Bay Wang, annesi ile karısının arasını düzeltecek bir stratejem düşünmüştü. Karısının annesine iyi davranması halinde, annesinin de karısına iyi davranacağını umuyordu. Gerçekten de, Tarçın Çiçeği'nin kötü niyetle yapmaya başladığı işler, iyi niyetle yapılan işlere dönüşmüştü.

Bunları duyan Tarçın Çiçeği bir rüyadan uyanmış gibiydi. Kocasının omuzlarına şefkatle vurmaya başladı:

"Sen... Sen gerçekten iyi bir adamsın. Demek bana oyun oynadın."

"Sana sadece bir oyun oynamadım; hatta bir ders vermiş oldum. Tabii ki yöntemim hiç de alışılmış bir yöntem değildi."

Birbirlerine baktılar ve gülmeye başladılar.

Bu örnekte, anneyi öldürmeye yönelik plan "hiçlik", ondan çıkan "bir şey" ise gelin ve kaynana arasındaki iyi ilişkilerdir.

7.11 Mösyö de Pourceaugnac'ı Ancak Kaçmak Kurtarır

Julie aşıktı; fakat babası Oronte onu Limoges'lu Mösyö de Pourceaugnac ile evlendireceğine dair söz vermişti.

Julie sevgilisi Eraste'ye "durumumuzu düzeltmek konusunda aklınıza iyi bir şeyler gelmiyor mu?" diye sordu ve devam etti:

"Eraste, babamın kafasında planladığı bu korkunç evlilikten beni kurtarmanızın mümkün olduğuna inanıyor musunuz?"

Eraste şunları söyleyip Julie'yi sakinleştirmeyi başardı:

"Size, kendilerine zararı dokunacak değişik hileler (strategemler) bildiğimi söylemem yeter."

Eraste evliliği önlemek için Napolili Sbrigani'nin de yardımıyla birçok strategem planladı. Pourceaugnac geldi. Eraste'nin ayarladığı iki doktor, kendisine hasta olduğunu söylediler. Doktorlar, Pourceaugnac'ı en sonunda gerçekten de hasta yapan usullerle, yani kan alıp şırınga yaparak "tedavi"ye başladılar. Doktorlardan biri, Julie'nin babasına, damat adayının frengiye yakalanmış olabileceğini fısıldadı.

Bir Hollandalı satıcı kılığına girmiş olan Sbrigani içeriye girdi. O Pourceaugnac'ın Hollanda'da on, on iki kadar tüccara borç taktığını iddia etti. Pourceaugnac afallamıştı, hiçbir şey anlamıyordu; ne hastaydı

ne de kimseye borcu vardı. Julie'nin babasının, Oronte'nin, müstakbel damadının "hastalık"ını ve "borç"unu öğrenmesini sağladı.

Tabii bu arada Sbrigani Pourceaugnac'a, Julie'nin alçak ve "adi" bir yaratıkla hiç de saygıdeğer olmayan bir yaşamı paylaşmalarının sakıncalarını anlatmayı ihmal etmedi.

Oronte ve Pourceaugnac nihayet karşılaştılar. Baba kızının onunla evlenmesini artık arzu etmiyordu. Julie geldi ve Pourceaugnac'ı kucaklayıp öpmek istedi ve bunu öyle baştan savma bir şekilde yapmıştı ki, Pourceaugnac'a karşı hiçbir heyecan duymadığını göstermiş oldu.

En nihayet babası Julie'ye adamın yanından uzaklaşmasını emretti. O sırada kadın kılığına girmiş biri içeri girdi ve kendisinin Pourceaugnac'ın karısı olduğunu söyledi. Kendisini uzun süredir arıyordu ve işte nihayet bulmuştu. Kısa bir süre sonra ikinci kadın içeriye girdi ve aynı şeyleri söyledi. Daha sonra içeriye üç çocuk girdi. Kadınlar bunların Pourceaugnac'ın çocukları olduklarını söylüyorlardı.

Oronte için durum artık apaçıktı; Julie bu adamla asla evlenemezdi.

Bu sırada içeriye bir hukukçu girdi Pourceaugnac'ı çok eşlilikle suçladı. Bu yetmiyormuş gibi orada bulunan bir avukat bu fiilin idamla cezalandırılması gerektiğini açıkladı.

Pourceaugnac kadın kılığına girmiş bir halde, hızla kaçıp ortadan kayboldu...

Eraste, Mösyö de Pourceaugnac'ın maskesini düşürdüğü için kendisine teşekkür borçlu olduğunu söyledi Oronte'ye. Ve Julie'yi kendisine vermesini istedi. Oronte kızını ona verdi.

İlk kez 1669'da sahnelenen Moliére'in (1622-1673) "Mösyö de Pourceaugnac" adlı bu komedisinde, 7 numaralı strategemin ve diğer strategemlerin grotesk birer uygulamasını buluruz. Bugün de seyirciler, son kez Paris'te 4 Ekim 1987'de sahnelenen oyunu keyifle izlemeye devam ediyorlar.

7.12 Tehlikeli Şiirler

Çin sansürü ve Çin engizisyonu, eskiden beri, mahkûm etmek istediği edebi eser sahiplerine karşı 7 numaralı strategemi uygulamaktan geri kalmamıştır. Pekin'de yayımlanan günlük *Guangming* gazetesinde yer

alan bir tarihsel not buna örnektir: Ünlü şair, devlet adamı, hattat ve ressam Su Shi (1037-1101), şiirlerinde hükümdarı kötülediği gerekçesiyle hapse atılmıştı.

Benzeri bir durum, "Liangshan bataklığı Haydutları" adlı romanda yer alır. Kendisini yavaş yavaş ölüme terketmezden önce, intikamcıların Huang Wenbing'e isnat ettikleri suçlardan biri, "sen bir hiçten bir şey yarattın" şeklindeydi. Neler olup bitmişti acaba?

Yuncheng bölgesindeki Yamen'de iyilikseverliğiyle tanınan ve belediyede bir küçük memur olarak çalışan Song Jiang, kocası koleradan aniden ölmüş olan bayan Yan'a, cenazeyi kaldırması için karşılık beklemeksizin para vermişti. Sonraları bayan Yan, 18 yaşındaki kızı Poxi'yi Song Jiang'la evlendirdi. Song Jiang genç karısının arzularını yeterince tatmin edemeyince, kadın bir başka adamla ilişki kurdu. Kocasından kurtulmak isteyen genç kadın, adamcağızın kendisini öldürmeye teşebbüs ettiği yalanıyla onu şikayet etti. Song Jiang kaçtı ve bir süre serkeş serkeş dolaştı. Babası 7 numaralı strategemi uygulayarak oğlunun eve dönmesini sağladı. Song Jiang eve döner dönmez tutuklandı ve Jiangzhou'ya sürüldü. Babası Liangshan bataklığındaki haydutlara asla katılmaması konusunda onu sıkı sıkıya tembihledi ve Song Jiang da itaatkâr bir oğul olarak babasına bu konuda söz verdi.

Song Jiang, Liangzhou'da hapiste yatıp kalkıyordu; fakat serbestçe çıkıp dolaşabiliyordu da. Bir gün kent dışında dolaşırken bir hana rastladı. Şarap ve yemek ısmarladı ve farkında olmadan yavaş yavaş sarhoş oldu. Birden üstüne bir keder çöktü. Otuz yaşını geçmişti, babasından ve kardeşinden uzakta, bir suçlu olarak sürgünde yaşıyordu. Ağlamaya başladı. Bu sırada, üstü yazılarla kaplı beyaz badanalı duvara gözü ilişti. Birdenbire aklına, adını ebedileştirecek ve ona yeniden itibar kazandırtacak bir şey yapma düşüncesi geldi. Öyle ki, sonradan buraya, bu sefalet çektiği yere döndüğünde, bu yaptıklarıyla hatırlanacaktı. Yerinden kalktı ve duvara bir şiir yazdı, altına da imzasını attı. Birkaç bardak şarap daha içti, hesabı ödedi ve sendeleye sendeleye, eve, yani hapishaneye döndü; kendini yatağa attı ve hemen uyuya kaldı. Sonraki günlerde, han duvarına yazdığı şiir aklına bile gelmedi. Onu tamamen unutmuştu.

Kısa bir süre sonra, yöredeki bir kentin kibirli belediye başkanı Huang Wenbing hana geldi. Bu rüşvetçi adam halkı soyup soğana çevirmiş,

yoksullaştırmıştı. Duvarda yazılı olan şiiri okudu. Song Jiang'ın şiirinden hiç mi hiç hoşlanmamıştı. O, bu şiirde kinaye yoluyla kendisinin hedef alındığı kanaatine varmıştı. Gidip Jiangzhou valisini ziyaret etti. Başkentteki kâhinlerden alınmış bir mektup getirdiğini söyledi. Bu mektuba göre, çevrede isyan başlatmayı planlayan bir adam vardı. Valiye, bu adamın isyancı arkadaşlarına şifreli şiirlerle mesajlar ilettiğini söyledi. Huang Wenbing bunları söyledikten sonra, valiye Song Jiang'ın şiirini gösterdi. Vali derhal Song Jiang'ın yargılanmak üzere tutuklanmasını emretti. Song Jiang'ın idam edilmesi gerekiyordu. Fakat son anda Zhao Gai ve adamları tarafından kurtarıldı. Zhao Gai ve adamları, Huang Wenbing'i de yakalamaya ve Song Jiang'ın intikamını almaya ant içtiler.

Bu öyküde "hiçlik", bir sarhoşluk sırasında yazılmış olan şiir; "bir şey" ise sahibini idama götürebilecek olan sözde tehlikeli niyetlerdi. Burada 7 numaralı strategemin bir kişinin başına belâ açmak için nasıl kullanıldığı görülmektedir. Çinliler strategemin bu kötü niyetli kullanımını ifade etmek üzere "havadan (olmayandan) bir şey kapmak" deyimini kullanırlar.

Başta da belirttiğimiz gibi, 7 numaralı strategemin bu kullanımının örneklerine Çin'de özellikle siyasal amaçlı suçlamalarda çok sık rastlanır. Resmi Çin kaynaklarına göre, Dörtlü Çete (Komite) döneminde, 1971 Eylül'ünde, o zamanın bahtsız savunma bakanı ve Mao'nun resmi halefi olan Lin Biao, "tüm sömürücü sınıfların temsilcisi" olarak teşhir edilmişti. 1982'de *Xingfaxue* ("Ceza Hukuku Öğretisi") başlığıyla yayımlanan bir eserde, Dörtlü Komite, yalanlar kıvırmak, sahte suçlar uydurmak, havadan ithamlarda bulunmak, yani kısacası "hiçlikten bir şey yaratmak"la suçlanmıştı.

7.13 Deng Xiaoping'den Yalınayak Hekimlere Bez Ayakkabı

Deng Xiaoping de 7 numaralı strategemin gazabına uğramış, sonradan kendisine merhamet edilmişti. Dörtlü Komite, "bir hiçlikten bir şey yaratarak", Deng Xiaoping hakkında tüm dünyayı sarsan aşağıdaki öyküyü uydurmuştu:

1974 Ekim'inde Deng Xiaoping, üçüncü dünya ülkelerinin birinden gelen bir tıp heyeti ile yaptığı görüşmede, sözü, Çin'in "yalınayak hekimler"ine getirmişti. O, Çin'e özgü bu hekimlik tarzını onlara da tavsiye etti ve ekledi: Bir hekimin yalınayak olması, onun henüz mesleğinin başında olduğunu, ancak basit hastalıklarla başedebildiğini gösterir. Birkaç yıl sonra hekimler, mesleklerinde ilerlediklerinin bir göstergesi olarak hasır sandalet giymeye başlarlar. Daha sonraysa, ustalık aşamasında bez sandalet giyebilirler. Deng Xiaoping'in açıklamaları böyle devam edip gidiyordu.

Bir yıl sonra, Kültür Devrimi sırasında, Deng Xiaoping'in bu görüşmede söylediği sözler, kendisine karşı çarpıtılarak kullanıldı. Sözde o yalınayak hekimlerin artık yalınayak gezmelerini arzu etmemekte, tersine hasır ve giderek bez sandalet giymelerini istemekteydi. Bu çarpıtma, Deng karşıtı bir kalemden çıkmış bir yergi yazısında şöyle ifadesini buluyordu:

> "Kapitalist yolun az gelişmiş yolcusu (Deng), hiç sıkılmadan, yalınayak hekimlerin 'hasır sandalet giymelerini', hatta ve hatta 'bez sandalet giymelerini' istiyor. Bu, kapitalistlerin ayakkabılarını giyip revizyonist yolda yürümek gerektiğini savunmaktan başka bir şey değildir. Bu asap bozucu, devrimci düzeni sarsıcı sözler, (kapitalist) restorasyonun bir işaretidir."

Kültür Devrimi'nden, yani Deng'in "ayaklanmasından" sonra yapılan bir yorumda bu konuda şunlar belirtilmiştir: Burada Deng Xiaoping, yalınayak hekimlerin hasır ve bez sandalet giymelerinden, onların mesleki bilgilerinin derecesini anlatmak üzere söz etmiştir.

Şurası açıktır ki, merkezi yönetim tarafından güdümlenen kitle iletişim araçlarının bulunduğu bir ülkede, Vergilius'un "Aeneis"inin dördüncü kitabında mükemmel yaratık olarak betimlenen Fama bile yerin dibine batırılabilir. 25 Aralık 1976 günü "Halk" gazetesi, 7 numaralı strategemin kötü niyetli uygulamasına bir ad vermiştir: "Kara madde". Gazeteye göre "kara madde", bir konuşmada veya bir yazıda geçen bazı sözleri, o konuşma veya yazının bağlamından koparıp çarpıtmak, yani "havadan (olmayandan) bir şey yapmak", uyduruk alıntılar yapmak veya doğru yapılmış alıntıları alıntılarda kastedilenin dışında bir şeylere hizmet eder gibi göstermek, vd. dir. Gazeteye göre Deng hakkındaki suçlamalarda tüm bu "kara madde"ler bir araya getirilmiştir.

7.14 Yunnan'da Suçlu Damgası Yemek

Daha sonraları Çin kaynaklarınca yapılan ifşaatlara bakılırsa, devrim sırasında pek çok olay, bir hiçlikten korkunç bir olay yaratma stratejeminin nasıl uygulandığını göstermektedir. Kültür Devrimi sırasında pek çok sevilen parti üyesi, herhangi bir sebep gösterilmeden, dönek, ajan, kapitalizm yanlısı veya karşı devrimci olarak damgalanmıştır ve tüm bu yapılanlar, Çinliler'in "siyah çizgi çekmek" dedikleri, insanlara "kara çalmak"tan başka bir şey olmamıştır.

Kültür Devrimi sırasında, 1968 Ocak'ında, Yunnan eyaletinde kitlesel silahlı çatışmalar meydana gelmişti. Ölü ve yaralı çoktu. Çatışmalara katılan gruplardan biri, Lin Biao taraftarlarınca "Batı Yunnan Kasırga Birliği" olarak adlandırılmıştı. Bu gruba çeşitli suçlar yüklenmiş, karşı devrimci olarak damgalanmış ve grup insafsızca izlenmiştir. Bir kuşatma harekâtı sırasında grubun 1100 üyesi öldürüldü. Bu harekâtla Lin Biao taraftarları önemli bir avantaj elde ettiler ve bu avantajı, "Batı Yunnan Kasırga Birliği"nin taraflarını eyaletin 54 bölgesinde izlemekte kullandılar.

Bu konuda bir başka örnek de şudur: 1968 Ocak'ında Mao Zedong'un karısı Jiang Qing'in Yunnan eyaleti Çin Komünist Partisi sekreterine şunları söylediği iddia edilmiştir: "Ben Yunnan'daki Guomindang ajan çetesinin planını okudum ve senin yaptıklarını yakından izledim. Sen bu Guomindang planını biliyorsun herhalde." Lin Biao, Jiang Qing'in bu sözlerini, Yunnan parti sekreterinin dönek, ajan ve "Yunnan Guomindang ajan çetesinin planını uygulayan kişi" olduğunu göstermek için kullanmıştı. Bu parti sekreterini destekleyen herkes, "Yunnan'daki ajan çetesinin planını uygulayanlar" sayıldı ve şiddetle izlendi.

Kültür Devrimi'nden sonra bu olaylar ve karalamalar soruşturma konusu oldu. 26 Eylül 1978 günlü "Halkın Gazetesi"ne göre, "Batı Yunnan Kasırga Birliği" diye bir şey hiç olmamıştı ve kendilerine suç isnat edilen kişilerden hiçbiri, kendilerine isnat edilen eylemleri yapmamışlardı. "Yunnan'daki Guomindang ajan çetesinin planı", tamamiyle "hiçlik"ten "bir şey" çıkarma stratejeminin bir ürünüydü. İnsanlar, Jiang Qing'in sözlerinden yapılan alıntıya dayanılarak suçlanmışlar ve durum dünyaya böyle lânse edilmişti.

7.15 Yazıda Anılmayan Meslekler

1981'de ölüme mahkûm edilen fakat idam edilmeyen Dörtlü Komite üyesi, propagandist ve teorisyen Yao Wenyuan, 7 numaralı strategemi, Çin Komünist Partisi'nin o zamanki üyesi, general, başbakan yardımcısı ve parti merkez komitesi propaganda servisi başkanı Tao Zhu'yu (1908-1969), yazıları dolayısıyla lânetlemekte kullanmıştır. Bu amaçla Yao Wenyuan, Tao Zhu'nun bir yazısından aşağıdaki pasajı alıntılamıştır:

> "Tao Zhu'nun 'Yüce İdealler' adlı eserinde, durmadan, 'bir denizcinin, bir pilotun, bir bilim adamının, bir yazarın, bir mühendisinin, bir öğretmenin meslekleri'nden söz edilir... Buna karşılık işçilerden, köylülerden ve askerlerden hiç söz edilmez."

Pekin'de yayımlanan Guangming gazetesinin 15 Aralık 1978 günkü sayısında Ma Qi şöyle yazmıştı: "Tao Zhu'nun suçu, işçi, köylü ve askerlerin adını anmamasıydı."

Fakat Kültür Devrimi'den sonra bile, Çin basınında yer alan suçlamalarda 7 numaralı strategemden hiç vazgeçilmediği görülür.

7.16 Pu Bölgesinde Silahlı Kargaşa Çıkarma

Dörtlü Komite'nin düşüşünden bir yıl sonra, Shanxi eyaletinin Linfen bölgesinde, "hiçlikten bir şey yaratma"ya ilginç bir örnek yaşandı: 200'den fazla kişinin işe karıştığı ve bölge parti komitesi sekreterinin ölümüne kadar varan bir vahim olay tezgâhlandı. "Pu bölgesinde karşı devrimcilerin silahlı kargaşa çıkarma"ya teşebbüs ettikleri söylenerek halk tahrik edildi. Bu olayda "hiçlik"ten "bir şey" (yani kargaşa çıkarma eylemi) nasıl yaratılmıştı? Linfen bölgesi sorumlusu, avlanmak üzere yerel askeri birliğin cephaneliğinin bulunduğu yere gitmişti. Bu masum olay, "ordu silahlarını çalmaya teşebbüs" olarak gösterildi. Öbür yandan, Pu bölgesinde Linfen çevresinden eylemcilerden oldukça uzakta bir yerde bir konferans yapılıyordu. Konferans organizasyonunda o çevredeki eylemcilerden bazıları da çeşitli düzenleme işlerine bakıyorlardı. Bu masum olay da, eylemcilerin "karşı devrimcilerle ilişki kurmaları" olarak gösterildi.

Daha sonraları, 1980 Ekim'inde, Pekin'de yayımlanan günlük *Guangming* gazetesi, tüm bunların "havadan (olmayandan) çıktığını", uy-

durma olduğunu yazdı. Burada 7 numaralı strategem harfi harfine uygulanmıştı.

7 numaralı strategemin kullanılmasına daha küçük çevrelerde de sık sık rastlanır. Çin'de parti üyeleri, sorumlu olduklan işler hakkında parti yönetimine rapor sunarak hesap verirler. Bu raporların değerlendirilmesi sırasında, rapor sahibi sevilmeyen bir kişiyse, bu kişinin bir üçüncü kişi, sıradan biri tarafından suçlanması sağlanır. Pekin'de 1983'de yayımlanan "Düşünme ve Çalışma Yöntemleri" adlı bir broşürde, kişilerin eleştirilmesi sırasında dikkat edilmesi gereken 12 kural sayılmaktadır. İkinci sırada yer alan kuralda şunlar belirtilmektedir. Eleştiriler dikkatli ve titiz araştırmalara dayanmalı ve asla "hiçlikten bir şey yaratma"ya kalkışılmamalıdır. Özellikle Çin ekonomisinin çeşitli sektörlerinde, hiç de nadir olmayan bir şekilde, patent dairelerine "icat" adı altında uyduruk şeyler sunulur. Broşürde, bu gibi olaylarda 7 numaralı startegemin kullanılma olasılığının yüksek olduğu uyarısı yer almaktadır.

Çin basını bu strategemi, yeri geldiğinde dış ülkelerde olup bitenlerin yorumunda kullanılır. Aşağıda olduğu gibi:

7.17 Çin'in ve Pakistan'ın Atom Bombaları

"Özellikle Sovyetler Birliği, Çin'e karşı 'hiçlikten bir şey yaratmak' için hiçbir fırsatı kaçırmaz" *(Renmin Ribao)*. Çinlilerin gözüyle Sovyetler'in havadan uydurdukları iddialar arasında şu örnekler yer alır:

- Çin, Pakistan'la birlikte Afganistan'a silahlı bir saldırı planlamaktadır.
- Çin, Pakistan'la bir atom bombası geliştirmek üzere işbirliği yapmaktadır.
- Çin'in Xinjiang (Sincan) bölgesinde Afgan isyancılar karargâh kurmuşlardır.
- Çin helikopterleri Hint hava sahasını ihlâl etmişlerdir.
- İki İsrail devlet görevlisi, Çin'le bir biçimde ittifak yapmak üzere Çin'i ziyaret etmişlerdir.
- Kennedy'nin katili Oswald'ın Çin'le ilişkisi vardır.
- Çin, İtalyanlar'ın "Kızıl Tugaylar" adlı örgütüyle ilişki kurmuştur.

Sovyetler Birliği'nden kaynaklandığı bildirilen bu ithamlar, 1978'den 1984'e kadar "Halkın Gazetesi"nde yer almışlardır. Bir keresinde bir Hint

gazetesi de 7 numaralı strategemi kullanarak bir ithamda bulunmuştur. Gazeteye göre, Bangkok'ta birdenbire binlerce Çinli peyda oluvermiştir. Vietnam da 1979 yılında, Çin'in Laos'a saldıracağını iddia ederek 7 numaralı strategemi kullanmıştır.

7.18 Yue Fei'ye İsnat Edilen Suç

Çin tarihinde pek az kahraman, popülarite ve halka malolmuşluk açısından general Yue Fei (1103-1142) ile karşılaştırılabilir. Onun devlete olan sadakati hep örnek gösterilir. En sevilen öyküler onun alçakgönüllülüğü, dürüstlüğü, komuta ettiği birliklerinin disiplini ve halktan yana tutumuna ilişkin olanlarıdır. Onun hakkında piyesler, bir roman ve bir opera yazılmıştır ve o Tao dininin tanrıları mertebesine yükseltilmiştir.

Yue Fei esas ününü güney Song hanedanının (1127-1279) topraklarını güçlü bir biçimde savunmasına borçludur. Fakat onu ölümsüz kılan, ölümüne, savunmuş olduğu hükümdarın neden olmuş olmasıdır.

Çin'in epeyi kuzeyinde yaşayan Tunguzların Nüzhen (Yurçen) boyu, Yangtse (Sarı Irmak)'nin kuzeyindeki Çin topraklarına saldırmışlardı ve bunların kurduğu Jin hanedanı (1115-1234), daha sonraları Güney Çin'i de tehdit etmeye başlamış ve sonunda oradaki Çin hükümdarı kaçmak zorunda kalmıştı. Bir toprak sahibinin yanında çalışan ve toprak sahibinin hassa muhafızlığına yükselmiş olan Yue Fei, gönüllü olarak orduya yazıldı ve hızla oldukça parlak bir subay oldu. O, disiplini sayesinde çiftçilerden oluşan ve herkesin övdüğü bir ordu kurdu. Yue Fei'nin şu sözleri çok ünlü olmuştu: "Soğuktan donsan bile, oduna ihtiyacın olduğu için hiç kimsenin evini yıkma; aç kalsan bile, halktan bir şey çalma."

Çin ordusu kısa zamanda işgal altındaki toprakların büyük bir kısmını Yurçenler'den geri aldı ve 1140 yılı kışında Yue Fei'nin birlikleri Jin hanedanının birliklerini Henan eyaletinde ağır bir yenilgiye uğrattılar. Yurçenler kuzeydoğudaki kendi topraklarına kadar kovalandılar. Tam bu sırada hükümdardan bir emir geldi: Emre göre Yue Fei ve diğer generaller, ülkenin diğer kısımlarının kurtarılması için geri çağrılıyorlardı.

Bugün bile Çin'de Yue Fei'nin ölümüne ilişkin yaygın kanaate göre, onun ölüm nedeni şudur: Jin hanedanının hükümdarı, kendisinden öle-

siye korktuğu Yue Fei'nin geri çağırılmasını, Çin saray çevresinde barış politikası izlenmesi konusunda artan baskılara bağladı. Jin hükümdarı, Çin başbakanı Qin Hui'ye (1090-1155) bir mektup gönderdi. Mektupta, barış görüşmelerine başlanabilmesi için Yue Fei'nin ortadan kaldırılması bir önşart olarak talep ediliyordu. Başbakan Qin Hui zamanının en zengin toprak sahiplerindendi. Toprakları da Nanying yöresindeydi. Bu yöre askeri seferberlik bölgesi içindeydi ve geri çekilen askerlerin toplandığı yerdi. Qin Hui, askerlerin bir an önce topraklarından çekilmelerini, böylece toprakların yeniden tarıma açılmasını, yani yeniden kendisine kâr getirecek hale gelmesini arzuluyordu. Dolayısıyla Qin Hui'nin de arzusu barışı en kısa zamanda gerçekleştirmekti. O, Yurçenlerin de arzuladığı bu sonuca, 7 numaralı strategemi uygulayarak ulaştı.

Qin Hui, derhal, Yue Fei'nin komutanlarından Zhang Xian'ı, hükümdara karşı bir isyan planladığı gerekçesiyle suçladı. Daha sonra, Yue Fei ve oğlu Yue Yun'un, Zhang Xian ile isyana ilişkin olarak mektuplaştıklarını iddia etti. Bu uyduruk ithamlara dayanarak Qin Hui, Zhang Xian ve Yue Fei'yi zindana attırdı. Hemen ardından, Yue Fei'yi, o zamanki başkent Lin'an'a (bugünkü Zhejiagn eyaletindeki Hangzhou) kendisini sorgulamak üzere getirtti. Yue Fei, herhangi bir şüpheye düşmeden emre uydu ve sorgulanmak üzere başkente geldi. Fakat kente gelir gelmez tutuklandı ve zindana atıldı.

Qin Hui iddialarını ısrarla tekrarladı: Yue Fei, Yue Yun ve Zhang Xian, hep birlikte bir darbe planlamışlardı. 1343-1345 yılları arasında yazılmış olan resmi "Song Hanedanı Tarihi"ne göre, mahkeme sırasında Qin Hui'yi, Yurçenlere karşı savaşmış olan general Han Shizkong (1089-1151) sorguya çekti. Qin Hi sorulara şöyle yanıt vermişti: Mektuplar tabii ki yakılmış olmalıdır. Bu nedenle onları ibraz etmek ve içeriklerini bilmek artık mümkün değildir. Fakat suç oluşturan eylem, zaten "varsayıldığı şekliyle ortadadır" *(mu xu you)*.

Mo xu you ("varsayıldığı şekliyle ortadadır") sözleri, Çin Halk Cumhuriyeti basınında 7 numaralı strategemin uygulanışının betimlenmesinde sık sık kullanılır ve uyduruk bir olaya dayanılarak suçsuz birine suç yükleyen, masum insanları damgalayan iftiracıların yaptıklarını ifade eder.

Uyduruk bir suçlamayla yargılandıktan sonra, Yue Fei ve diğer iki davalı, 1142 yılının yeni yıl kutlamalarının bir gün öncesinde, bir ak-

şamüstü Hangzhou'daki Fengbo köşkünde idam edildiler. Yue Fei idam edildiğinde henüz 39 yaşındaydı.

Halk, Yue Fei'nin başına gelenlerden çok etkilendi ve mâruz kaldığı kader, ülke çapında haklı bir öfke dalgasına yol açtı. Yirmi yıl sonra Song hanedanının başına yeni bir hükümdar geçti. Halkın sempatisini kazanmak üzere, hükümdar, idam edilmiş bu üç adamın mezarlarını açtırdı ve Yue Fei ile Yue Yun'un kemiklerini Hangzhou'daki Batı Gölü kıyısında törenle yaktırdı. 1221 yılında onların anısına, aynı yerde, bugün de sapasağlam ayakta olan bir tapınak inşa edildi. Kültür Devrimi (1966-1976) sırasında neredeyse yerle bir edilen Yue Fei'nin mezarı, bugün yeniden inşa edilmiştir ve yeni bir kaide ile süslenmiştir.

Mezarda, Yue Fei'nin önünde, sanki kendisinden özür diler gibi diz çökmüş dökme demirden dört figür vardır. Bu figürlerden biri başbakan Qin Hui'yi, diğeri karısını, geri kalan ikisi de Yue Fei'ye komplo düzenleyen diğer kişileri temsil ederler. Yeni konulan kaidedeki bu dört figür, bu dört kişinin iftiralarının sembolü olarak etki yaparlar.

7.19 Üç Adam Bir Kaplan Yaratır

Savaşan Devletler Çağı'nda (İ.Ö. 475-221), Wei devleti ile Zhao devleti bir dostluk anlaşması imzalamışlardı. Antlaşmaya göre, Zhao devletinin bir prensi, Wei devletine rehin olarak gönderilecekti. Wei hükümdarı, Zhao prensinin ülkesinden güvenli bir şekilde alınıp getirilmesini sağlamakla yakın danışmanı Pang Cong'u görevlendirdi. Pang Cong, prensi gidip almak için çıkacağı seyahat sırasında, bazı saray erkânının kendisini hükümdara karşı karalayacağını tahmin ediyordu. Seyahate çıkarken hükümdara sordu:

"Size bir adam gelse ve başkentin sokaklarında bir kaplanın sağa sola saldırdığını haber verse inanır mıydınız?"

"Hayır. Böyle bir şey nasıl olabilir?"

"Bir ikinci adam aynı iddiayla gelse, ona da inanmaz mıydınız?"

Kısa bir süre düşündükten sonra, hükümdar yanıt verdi:

"Hayır. İki kişi bile olsalar, beni böyle bir şeye inandıramazlar."

"Fakat bir üçüncü kişi gelse ve sokakta bir kaplan gördüğünü ileri sürse, ona da mı inanmazdınız?"

"Eh artık pek tabii inanırdım. Üç kişi aynı şeyleri söylüyorlarsa, söylediklerinin doğruluğuna artık inanılır."

Bunun üzerine Pang Cong şöyle dedi:

"Ben şu anda oldukça uzaktaki Zhao devletinin prensini almak üzere yola çıkıyorum. Burada olmadığım sırada, üçten fazla kişinin Sizin huzurunuzda bana iftiralar yağdıracağını çok iyi biliyorum. Umarım, demin vardığınız sonuca benzer bir sonuca varmazdan önce, hakkımda söylenenleri iyice tartarsınız."

Hükümdar başını salladı ve şöyle dedi:

"Ne demek istediğini anladım; merak etme, haydi yolun açık olsun."

Gerçekten de, Pang Cong yola çıkar çıkmaz, saray erkânından pek çok kişi hükümdarın huzuruna çıkıp Pang Cong'u gammazladılar. Hükümdar önceleri bunların hiçbirine kulak asmadı. Fakat Pang Cong hakkında söylenenlerin ardı arkası kesilmiyordu. Hükümdar şüphelenmeye başlamıştı. Ve en nihayet, Pang Cong'un kötü karakterli bir kişi olduğuna inandı. Pang Cong geri döner dönmez, hükümdarın kendisine beslediği güvenin kaybolduğunu gördü. Ve böylece, durmadan tekrarlanan uyduruk haber ve söylentilerin nasıl gerçekmiş gibi algılanmaya başladığını bir kez daha saptamış oldu.

Sık sık karşılaşılacağı üzere, iyi ve doğru işler yapan güçlü bir insan hakkında birdenbire onun kötü emeller beslediği; haksızlığa ve rüşvete karşı çıkan birinin, bunu sadece kendi haksızlık ve ahlâksızlığını örtbas etmek için yaptığı iddiaları ortalıkta dolaşmaya başlar. Bu durum, özellikle zirvedeki insanlar için geçerlidir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde 20. yüzyılın en popüler Çinli yazarı olarak kabul edilen Lu Xun (1881-1936) şöyle yazmıştı. "Çin'de pusuya yatmış bir halde pek çok ok atılır. Çünkü cesaret ve kahramanlığı herkesçe bilinen bir yiğit insanı öldürmenin en kolay yolu budur" (Lai Haiyan, "Güney Çin Gazetesi", 9 Nisan 1982).

7.20 Söylenti Yaymada Dört Aşama

Chen Xiaochuan, bir insana zarar vermek veya hatta işini tamamen bitirmek için, ona karşı söylenti yaymada dört aşamadan söz etmektedir: 1. İlgili kişi gerçekten de zemzemle yıkanmışcasına temiz ve kusursuz bir insan ise, onunla önce arkasından politik söylentiler yayarak savaş-

mak gerekir. 2. Politik söylentiler etkili olamamışsa, o kişiye karşı yolsuzluk ve rüşvet yoluyla haksız kazanç sağladığı karalaması yapılmalıdır. 3. İlgili kişi hâlâ itibarını korumaya devam ediyorsa, özel yaşamında ahlâksızlıklar yaptığı söylentisi yayılmalıdır. 4. Pusuya yatılarak karanlıkta atılmış olan bu ok da boşa gitmişse, en nihayet çok mağrur ve kibirli olduğu söylenerek kişiliğine saldırılmalı, küçük düşürülmelidir. Yetkililer, âmirler, patronlar bu söylentiye inanmaya başladıkları anda, o kişi zarar görmeye başlamış demektir.

1969'da Hongkong'da yayımlanmış olan bir kitapta şu satırlar yer almıştır: "Söylentiler, en verimli kışkırtma araçları arasında yer alırlar. Birkaç sözle bir kahramanı kurşun yemişcesine yere sermek ve işini bitirmek mümkündür. Bu yüzden, söylentilerin uzun süre yayılmasına izin verilmemelidir. Çünkü onlar bir kez yayıldıktan sonra, yarattıkları etki karşı konulmaz hale gelir."

Aynı şekilde Chen Xiaochuan, 1985 Ocak'ındaki bir yazısında, söylenti üreticilerini en namussuz, en hasta ve en nefret edilesi insanlar sayar ve 1982 Çin Anayasasının 38. maddesine dayanarak, üçüncü kişi hakkında sadece kulaktan dolma sözlerle iddialar ortaya atanlara ağır cezalar verilmesini talep eder.

7.21 Söylentinin Sonu

Zi Zhang, Konfüçyüs'e sordu: "Masumiyet nedir?" Usta yanıt verdi: "Yaygın halde uzun süre ortalıkta dolaşan iftiralara mâruz kalmamış kişi, masum olarak gösterilebilir."

Ve filozof Xun Zi'ye (İ.Ö. 313-238) mal edilen bir kitapta şöyle denilmektedir:

> "Yuvarlanan bir top, bir deliğe düşerse, yuvarlanması sona erer; oysa akıllı bir adamın yaydığı bir söylenti yoluna devam eder."

STRATEGEM NR.8

Görünüşte Asma Köprüyü Onarmak, Fakat Gizlice Chencang'a Yürümek

dört ideogram	暗	渡	陳	倉
modern Çincedeki söylenişleri	*an*	*du*	*Chen*	*Cang*
ideogramların çevirisi	gizlice	yürümek	Chencang	

bağıntılı çevirisi: Gizlice Chencang'a yürümek.

altı ideogramla gösterilen şekli: 明修栈道,暗渡陈仓

modern Çincedeki söylenişleri	*ming*	*xiu*	*zhan*	*dao,*	*an*	*du*	*Chen*	*Cang*
ideogramların çevirisi	görü-nüşte	yap-mak	tahta	köprü	giz-lice	yürü-mek	Chen	Cang

bağıntılı çevirisi: Görünüşte tahta asma köprüyü onarmak, gizlice Chencang'a yürümek.

En eski yorumuna göre çevirisi: Hanzhong'dan Guanzhong'a giden dağlık yol üzerindeki uçurumu aşmak için yapılmış olan yanmış haldeki tahta asma köprüyü onarırmış gibi görünürken; gizlice, onarım bitmezden önce Chencang'a giden bir sapa yol üzerinden Guanzhong'a doğru (askerî) yürüyüşe geçmek.

Özü:

a) Yürüyüş yönünü kamufle etme strategemi
b) Asıl amacı sıradan bir eylemin ardına gizlemek; normal, alışılmış, ortodoksça, teamüle uygun bir eylemin arkasına, normal olmayan, alışılmamış, ortodoksça olmayan, teamüle uymayan bir eylemi gizlemek. Normal gösterme strategemi.

8 numaralı strategemin kısa formülü, Sima Qian'ın (doğumu: İ.Ö. 145) "Tarihsel İşaretler" adlı kitabında geçen bir tarihsel olaya dayanır.

8.1 Yanmış Tahta Asma Köprü

İ.Ö. 207 yılında Xiang Yu, Julu'daki meydan savaşında Qin hanedanına karşı kesin bir zafer kazanmıştı. Fakat zaferin hemen ardından, hanedana karşı ayaklanan birliklerin diğer komutanları ve özellikle Pei Gong adıyla da anılan Liu Bang (İ.Ö. 250-195) ile Xiang Yu arasında bir iktidar kavgası başladı. Xiang Yu, İ.Ö. 206 yılında, 400.000'in üzerindeki askeriyle birlikte, Qin hanedanının verimli ve stratejik açıdan en güvenli bölgesi olan Guanzhong'a (eski Shaanxi eyaletinin merkezi) çekildi. Amacı başkent Xianyang'a saldırmaktı. Orada, Liu Bang'ın 100.000 askerle birlikte kenti zaten fethetmiş ve kendini Guanzhong hükümdarı ilân etmiş olduğunu öğrendi. Bu, Chu devleti Hükümdarı Huai'nin de isteğine uygundu. Huai, her tarafta ayaklanmaların olduğu bu dönemde, görünüşte ve sözde de kalsa, Çin'de en yüksek otorite sayılıyordu. Aynı Huai, Xiangyang'ı ilk fethedene Guanzhong hükümdarı ünvanını vereceğine dair söz de vermişti.

Liu Bang'ın zaferi Xiang Yu'yu öfkelendirmişti. Xiang Yu, Guanzhong'a doğru ilerledi; Hongmen'de (bugünkü Shaanxi eyaletinin Lintong bölgesinin doğusu) karargâhı kurdu ve Liu Bang'ı yok edeceğini duyurdu. Askeri yönden oldukça zayıf durumda olan Liu Bang, Xiang Yu'ya karşı çıkacak durumda değildi. Bu nedenle Xiang Yu'yu yatıştırmak üzere Hongmen'e gitti. Xiang Yu onu yemeğe davet etti. Xiang Yu'nun danışmanı Fan Zeng, Xiang Yu'nun kardeşi Xiang Zhuang'a, ziyafet sırasında Liu Bang'ın önünde bir kılıç oyunu gösterisi yapmasını ve bu sırada onu öldürmesini tavsiye etti. Çünkü Fan Zeng'in değerlendirmesine göre, Liu Bang, uzun vadeli düşünüldüğünde, Xian Yu için bir tehlikeydi. Fakat Liu Bang, danışmanı Zhang Liang ve generali Fan Kuai'nin koruması altında, ziyafet sona ermeden, hacetini gidereceğini bahane ederek Xiang Yu'nun karargâhını usulca terketti. Bilgili Çinliler, *Hongmen Yan* ("Hongmen'deki Ziyafet") ve *Xiang Zhuang wu jian, yi zai Pe Gogn* ("Xiang Zhuang kılıcıyla dansediyordu, oysa niyeti Pei Gong'u öldürmekti") deyimlerini iyi bilirler.

Liu Bang Xiangyang'a döndü ve Guanzhong'u Xiang Yu'ya bıraktı. Xiang Yu, İ.Ö. 206'da kendini "Batı Chu devletinin egemen kralı" ilan etti. Onun egemenlik alanına bugünkü Jiangsu, Anhui, Shandong ve başkenti Pengcheng olan (bugünkü Jiangsu eyaletindeki Xuzhou) Henan eyaletinin çeşitli bölgeleri giriyordu. Çin'in geri kalan kısmı 18 vassallığa ayrılmıştı. Liu Bang, mümkün olduğu kadar uzaklarda olmalıydı. Bu nedenle Xiang Yu onu, bugünkü Sichan eyaletinin doğu ve batısındaki bölgelerle, bugünkü Shaanxi ve Hubei eyaletlerinin güney ve batısındaki bölgeleri içine alan yerlerin vassalı yaptı. Üstelik Liu Bang'a kral ünvanını da verdi. Liu Bang tarafından kurulan Han hanedanının adı ve kuruluş yılı buradan kaynaklanır. Xiang Yu, Liu Bang'ı kendi sınırları içinde tutmak için, Hanzhong'a sınırdaş olan Guanzhong'u üç bölgeye ayırdı. Xiang Yu, bu bölgeleri üç generali arasında paylaştırdı. Böylece Liu Bang'a komşu olmaktan kurtulmuştu. Liu Bang'ın komşusu, şimdi Qin generali Zhang Dan olmuştu.

Böylece Liu Bang, Guanzhong'u terketmeye de zorlanmış oluyordu. Liu Bang, ordusuyla birlikte, Guanzhong'dan Hanzhong'a doğru yürüyüşe geçti. Yüzlerce millik dağlık bir yoldan ilerliyordu. Liu Bang, dağlık yol üzerinde bulunan tahta asma köprüleri geçtikten sonra, bunları bir bir yaktırdı. Böylece o, Guanzhong yönünden, özellikle de Zhang Dan'dan gelebilecek saldırılara karşı kendini güvenceye almak istiyordu. Öbür yandan da, bir daha doğuya dönmek gibi bir niyeti olmadığı izlenimini verecek bir aldatmacaya başvurmuş oluyordu.

Liu Bang, kısa bir süre sonra, İ.Ö. 206 yılında, Xiang Yu'nun kendisine verdiği toprakların boş ve verimsiz olduğunu görüp, o zamanki Qi devleti sınırları içinde Xiang Yu'ya karşı bir ayaklanma başlattı. O, generallerinden Han Xin'e (ölümü: İ.Ö. 196), doğuya doğru seferberlik emri verdi. Han Xin, düşmanı yanıltmak için, birkaç askeri, yanmış olan asma köprülerin onarımıyla görevlendirdi. General Zhang Dan bunları işitince güldü ve sadece birkaç askerle, bu kadar az bir işgücü ile yanmış asma köprülerin yeniden kullanılabilir hale gelmelerinin uzun yıllar alacağını düşündü. Oysa general Han Xin, aslında hiç de köprüleri onarmayı planlamış değildi. Onarımın başlamasından kısa bir süre sonra, Liu Bang'a bağlı ana kuvvetleri gizlice bir başka yöne, Gudao yolu üzerindeki Chencang'a doğru yürüyüşe geçirdi. General Zhang Dan gafil avlanmıştı; yenildi ve intihar etti. Chencang'a yürüyüşü, Liu Bang için Xiang

Yu'ya karşı başarılı bir seferin başlangıcı oldu. Bu sefer, İ.Ö. 202'de Han hanedanının nihai kuruluşuyla sona erdi.

Bu episodun popülerliği, "Han'ın Yüce Hükümdarı Irmakta Yıkanıyor ve Böylece General Ying Bu, Gazaba Geliyor" adlı bir tiyatro eserinde de belgelenmiştir. Eser, Yuan dönemine (1271-1368) aittir. Eserin prologunda, Liu Bang, Han hükümdarı olarak, 8 numaralı strategemin iyi bir uygulamasını şöyle anlatmaktadır:

> "Aile adım Liu, ilk adım Bang, baba adım Li'dir. Pei'de doğmuşum (bugünkü Gansu eyaletinde). Qin hükümdarının ölümünden sonra vassallar birleştiler ve Qin devletini ortadan kaldırdılar. O sıralar ben ve Xiang Yu (Chu devletinden bir soylu), Chu devletinin hükümdarı Huai'nin hizmetinde bulunuyorduk. Hükümdar Huai, beni Pei bölgesinin, Xiang Yu'yu ise Lu bölgesinin vassali yaptı. İkimiz, kendilerine zeamet verilmiş olan diğer vassallarla birlikte Hangu geçidine çekildik. Hükümdar Huai, Hangu geçidinin batısındaki bölgeye ilk girenin Guanzhong kralı olarak ilân edileceğine söz verdi. İlk ben girdim. Kral olmam gerekirken, Xian Yu, tüm küstahlığı ve tüm askeri gücüyle, hükümdar Hua'nin 'krallığı hak edenin kim olduğu konusunda yanıldığını' söyledi. O kendi kendini 'Batı Chu Devletinin Egemen Kralı' ilân etti. Xian Yu vasallarına yeni zeametler verdi ve onları verimsiz toprakların kralları yaptı. Beni de Hanz hong'a izafeten Han kralı yaptı. Hanzhong kentini kendime başkent yaptım. Çok geçmeden Xiang Yu, Ying Bu aracılığıyla, esas hükümdarı, Chen'de gizlice öldürttü. Vasallar aynı anda Xiang Yu'ya karşı ayaklandılar. Ben, Han Xin'in strategemini, yani 'tahta asma köprüleri yeniden onarır görünürken, gizlice Chencan'a yürümek' hilesini kullandım. Qin hanedanının üç eski generali arasında paylaştırılmış olan bölgeleri fethettim ve en nihayet Xiang Yu'nun başkenti Pengcheng'i aldım."

Ming Çağı'na (1368-1644) ait bir tiyatro eseri, "Han Ordusu Komutanı Gizlice Chencang'a Yürüyor" adını taşır.

Aşağıdaki örnek, Üç Devlet Çağı'na (İ.S. 220-280) aittir. O sıralar Çin topraklarında birbirleriyle çekişen Wei, Wu ve Shu adlı üç devlet vardı.

8.2 Yanıltsın Diye Düşman Karşısında Siper Alma

Wei devletinin bir generali, Deng Ai (İ.S. 197-264), birlikleriyle Beyaz Irmak'ın kuzey kıyısında (bugünkü Sichuan eyaletindeki Songpan bölgesinin kuzeydoğusu) açık ordugâh kurdu. Üç gün sonra Shu devletinin generali Jiang Wei (İ.S. 202-264), komutanlarından Liao Hua'ya, birliğiyle aynı ırmağın güney kıyısında ve Deng Ai'nin ordugâhının tam karşısında siper almasını emretti. Bunu gören Deng Ai, komutanlarına şöyle dedi: "Jiang Wei sürpriz bir saldırı düzenlerse, ona göre çok zayıf olduğumuzdan, normal savaş koşullarında bizi yener. Onun ırmağı hızla geçip bize saldırması gerekirdi. Oysa karşı kıyıda hiçbir hareket görülmüyor. Öyle sanıyorum ki, Jiang Wei bizi arkamızdan vurmak istiyor. Bizi burada tutmak için Liao Hua'yı karşı kıyıya yerleştirdi. Belli ki Jiang Wei büyük bir orduyla, bizim destek noktamız olan Taocheng kentini (bugünkü Gansu eyaletinde Taoyancheng) zaptetmek için doğuya yürüyor."

Aynı gece Deng Ai, bir birliğe, küçük bir patika üzerinden Taocheng'e yürüme emri verdi. Gerçekten de Jiang Wei, kenti zaptetmek üzere o noktadan ırmağı geçiyordu. Deng Ai hızla kente döndü. Böylece Taocheng, Deng Ai'nin elinde kalmış oldu. Bu örnek, 8 numaralı strategemin (Jiang Wei açısından) başarısız kalan bir uygulamasıdır. Çünkü Jiang Wei'nin normal askeri harekâttan sapması, yani mevcut koşullarda ırmağı geçip Deng Ai'nin zayıf birliklerine saldırmaması, açıktır ki, Deng Ai'de şüphe uyandırmıştı.

8.3 Lü Meng'in Hastalığı

Üç Devlet Çağı'nda Wu hükümdarı Sun Quan (İ.S. 182-252), Jingzhou'nun (bugünkü Hubei, Hunan eyaletleri ile Henan, Guizhou, Guangdong ve Guangxi eyaletlerinin bazı kısımları) Liu Bei'den (İ.S. 161-223) geri alınmasını istemişti. Sun Quan bu görevi Lü Meng'e (İ.S. 178-21) verdi. Lü Meng, Jingzhou ordu komutanı Guan Yu'nun derhal savunma önlemlerini arttırdığını, birliklerini takviye ettiğini ve ırmak üzerinde her yerde gözcüler bulundurduğunu öğrendi. Kenti almak zor görünüyordu. Lü Meng bir hile düşündü: Ağırlaşan hastalığını bahane ederek, hükümdara görevini yerine getiremeyeceğini bildirdi; yerine genç Lu Xun'u tavsiye

etti ve geri plana çekildi. Tabii çekildiği köşede boş durmuyordu. Lü Meng'in görevden çekilme haberi Guan Yu'ya ulaştırıldı. Guan Yu şaşırmıştı. O, kibir ve azametle, yeni komutan genç Lu Xun'u deneyimsizliğinden ötürü küçümsüyordu. Bu nedenle, güneyde mevzilenmiş olan savunma birliklerini, Wei devleti hükümdarı Cao Cao'ya saldırmak üzere kuzeye sevk etti. Şimdi artık Lü Meng'in ortaya çıkma zamanı gelmişti. Lü Meng bir nehir filosu hazırlattı. Bir kısım askeri gemilerin ambarlarına sakladı, bir kısmına ise tüccarların giydikleri beyaz elbiselerden giydirtti. Gemiler Jingzhou'nun başkenti Jiangling'e (bugünkü Jiangling, Hubei eyalet) doğru gidiyorlardı. Nöbetçiler tüccar gemileri sanarak filoya geçiş izni verdiler. Amaca yaklaşılıyordu. Askerler gemilerin ambarlarından çıktılar ve Jiangling'i zaptettiler. Komutan Guan Yu çarpışmada öldü.

Guan Yu, Lü Meng'in hastalığından dolayı gerçekten de görevinden ayrıldığını ve onun yerini bir aceminin aldığını sanıyordu. Her şey tamamen normal görünüyordu; öylesine normaldi ki, yanmış asma köprüler yeniden onarılıyordu sanki (bkz: 8.1).

Oysa gizlice olup bitenler, Lü Meng'in Guan Yu'ya karşı düzenlediği güçlü bir askerî harekâttı. Tıpkı general Zhang Dan'ın Han Xin'in yürüyüşünün asma köprüler yönünde değil de bir başka yönde olduğunu bilmediğinden dolayı gafil avlanmış olması gibi, burada da Guan Yu, hiç de hasta olmayan, tam tersine oldukça sağlıklı durumda bulunan Lü Meng ve onun "tüccar gemileri" tarafından gafil avlanmıştı.

8.4 Di Qing'in On Günlük Molası

Kuzey Song hanedanının (906-1127) önemli generallerinden olan ve eski Çin askerlik kitaplarında sık sık adı geçen Di Qing (1008-1057), 1052 yılında 8 numaralı strategemi isyancı Nong Zhigao'ya karşı kullanmıştı. Di Qing sefer sırasında on günlük bir mola yapmak üzere bir açık ordugâh kurulmasını emretti. Düşman gözcüleri, durumu isyancılara bildirdiler. İsyancılar Di Qing'in bu durumda doğrudan bir saldırı niyetinin olmadığına inandılar. Bu yüzden gerekli önlemleri almadılar. Oysa Di Qing hemen ertesi gün ordugâhın sökülmesini emretti ve hızlı bir yürüyüşle, şaşkın durumdaki düşmana saldırdı. Düşman Di Qing'in birlikleri tarafından imha edildi.

Burada Di Qing tarafından verilen on günlük mola öylesine doğal görünüyordu ki, Nong Zhigao gözcülerinin verdiği habere hemen inandı. Bu yüzden Di Qing'in ani baskını onu o ölçüde şaşkına çevirmişti.

8.5 Calais Yerine Normandiya

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabına göre, Müttefiklerin 1944 Haziranı'nda yaptıkları Normandiya çıkartması, "gizlice Chencang'a yürüme"nin 20. yüzyılın modern savaş araçlarıyla gerçekleştirilen bir uygulaması olarak görülebilir. Normal koşullarda bir çıkartma harekâtının İngiltere'nin güneydoğusundan karşı kıyıdaki Calais'ye doğru yapılması akla uygundu ve sevk ve hava desteği bakımından, güney İngiltere'den Normandiya'ya yapılabilecek bir çıkartmadan çok daha avantajlıydı. Zaten Almanlar'ın değerlendirmesi de bu yöndeydi. Onlar, Müttefikler'in zor olan ikinci yol yerine birinci yolu seçeceklerine inanıyorlardı. Bu nedenle ana savunma kuvvetlerini Calais bölgesinde yoğunlaştırdılar. Müttefikler de, aldatıcı manevralarla, Almanlar'ın bu inançlarının pekişmesini sağladılar. Öyle ki, Calais'nin karşısında, İngiltere'nin doğusunda ilk Amerikan birlikleri görünmeye başlamıştı. Bu birliklerin komutanı, kâğıt üzerinde general Patton olarak görünüyordu. Ayrıca İngiltere'nin güneydoğusundaki limanlarda ve Thames nehri üzerindeki iskelelerde, aslında postiş ve fasadlardan ibaret olan sözde çıkartma gemileri görülüyordu. Üstelik Müttefikler Calais yöresini uçaklarla bombalamayı daha da hızlandırmışlardı. Bu sırada Normandiya, alışıldığı üzere, sadece rutin bombardımana maruz kalıyordu. Artık Almanlar'ın çıkartmanın Calais'ye yapılacağından hiçbir şüpheleri kalmamıştı. Çıkartma Normandiya'ya yapıldı ve Almanlar gafil avlandı.

Çinliler'e özgü bu strategemik betimleme, İkinci Dünya Savaşı üzerine Batı'da yayımlanan eserlerde de destek bulmuştur. "İkinci Dünya Savaşı Büyük Atlası" adlı kitapta şöyle yazılmaktadır (Münih 1974):

> "Her şey, mükemmel bir sahte manevrayla, tüm savaşın kaderini belirtecek şekilde hazırlanmıştı. Müttefikler, tüm güçleriyle Almanlar'ın, çıkartmanın İngiltere'deki Dover'dan ve Manş Denizi üzerinden Fransa kıyılarına yapılacağına inanmalarını

sağlamak istediler. Le Havre'ın batısındaki her düşman uçuşuna karşılık, kuzeye iki uçuş yapılıyordu. Normandiya'ya atılan her bir ton bombaya karşılık, Le Havre'in kuzeyine iki ton bomba atılıyordu. Bir saldırı için en uygun yer olan Manş kıyısındaki İngiliz kenti Kent'te, postiş ve fasadlardan oluşmuş bir merkezi karargâh ve demiryolu inşa edilmişti."

Birer aldatmacadan ibaret olan bu manevraların yaptığı etkilerin Çinliler tarafından betimleniş ve yorumlanış biçimi üzerine, Nato'da görevli bir general bana şunları yazmıştı: "Müttefiklerin FORTITUDE (Sebat) adıyla kuzeyde ve güneyde aldatıcı manevralar düzenledikleri doğrudur. Bundan amaç, çıkartmanın kuzeyde Norveç kıyılarına ve güneyde Pas de Calais'ye yapılacağı gibi bir yanılış izlenim yaratmaktı. Bu nedenle radyo yayınlarıyla, Müttefik birliklerinin hazırlık yaptıkları ve hemen tüm güçlerini bu noktalara topladıkları gibi bir aldatıcı görünüm yaratıldı. Bununla birlikte, Almanlar'ın bunlara aldandıkları veya askeri güçlerini çıkartma yapılabilecek yerlere dağıtıp böldüğü iddiası epeyi şüphelidir. Amerikalılar'ın 82. ve 101. ve İngilizler'in 6. paraşütçü birliklerinin buralara yaptıkları havadan inme harekâtları, hiç de aldatmaca filan değildi; tam tersine, esas çıkartma harekâtının tamamlayıcı bir bölümüydü, taktik sahadaki bazı yerlere maskot askerler indirilmiş olsa bile."

8.6 Çinliler'in 1979'daki Vietnam Seferi

Daha Sun Zi'nin (Sun Tzu) yazmış olduğu dünyanın en eski askerlik kitabında bile şöyle denilmektedir:

"Düşmanın saldırısını etkisiz kılacak olan şey, olağan ile olağandışını birleştirmektir.

Genel olarak savaş sırasında olağan olandan bir yan katkı olarak yararlanılır. Fakat zafere, anormal olandan yararlanılarak ulaşılır."

8 numaralı strategemde, dıştan bakıldığında, çok sıradan, alışılmış bir askeri önleme rastlanır; ama aynı anda araya gizlice alışılmamış bir şey girer. Han Xin herkesin gözleri önünde asma köprüleri onartmasaydı, gizlice Chencang'a varamazdı. Jilin'de 1987 yılında yayımlanan

bir strategem kitabına göre, askeri açıdan normal olmayan, ortodoks görünmeyen şey, yine aynı açıdan normal olan, ortodoks görünen şeyle birleştirilmelidir. Zaten normal ve ortodoks olan olmadan, anormal ve ortodoks olmayan da olamaz.

1987'de Pekin'de yayımlanmış olan strategem kitabına göre, 8 numaralı strategemin kısa formülünde geçen "görünüş" ve "gizli" sözcükleri, "normal" ve "normal olmayan", "ortodoks olmayan" şeklinde ifade edilen askeri terimlerin en uygun karşılıklarıdır. Eski Çinliler'in kanaatine göre, her sürpriz ve her gafil avlama operasyonunun çıkış noktası, son derece normal görünen bir askerî harekâttır. Eğer düşman, karşıtının savaşın normal seyrine bakarak eylem ve niyetini değerlendirir ve buna bakarak kararlar alırsa, alışılmamış bir operasyonla zafere ulaşmak mümkündür. Öyleyse "gizlice Chencang'a yürümek" isteniliyorsa, düşmanın gözü önünde asma köprüleri onarmak ve düşmanı her şeyin normal seyrini izlediğine inandırmak gerekir.

Pekin baskısı strategem kitabına göre, "normal" ve "anormal" sözcükleri birçok anlama gelir. Örneğin bir savunma savaşı, bir önleyici savaş normal ise, düşmana ilk darbeyi vurmak ve böylece inisiyatifi ele geçirmek anormal olarak gözükür. Düzenli savaş yöntemleri normal ise, gerilla savaşı gibi özel savaş yöntemleri anormal sayılacaktır. Açık savaş normal ise, gizli saldırı anormal kabul edilecektir. Cephe savaşı normal ise, düşmana yandan saldırmak anormal olacaktır. "Normal" ve "anormal" durumlar, birbirine karşıt ve ama aynı zamanda birbirine bağlı durumlardır. 1987 Pekin baskısı strategem kitabına göre, bunların her ikisi de belirli koşullar altında birbirine geçerler. Bu kitapta buna örnek olarak Çin'in 1979 başında Vietnam'a açtığı savaştan bir örnek verilir. Çinliler, Vietnamlılar'ın, Çinliler'e özgü alışkanlıklara dikkat ederek, onların düşmana hep yandan saldırıp arkasına geçmek istediklerini, fakat gizlice savunma hatlarının yanını güçlü silahlarla teçhiz ettiklerini ve buraları mayın tarlalarıyla koruduklarını bildiklerini saptamışlardı. Bu nedenle Çinliler'i tam cepheden karşılayan Vietnam siperleri yan siperlere göre daha zayıf tahkim edilmişti. Çinliler beklendiği üzere önce yandan taarruz ederlerken, birdenbire cephede taarruza başladılar ve Vietnamlılar'ı gafil avlamış oldular.

Bu örnekte, Vietnamlılar'ın normal saydığı şey, Çinliler'in hep yandan taarruz etmeleridir. Bu "asma köprüleri onarma"yı, yani alışkanlık

ve teamülü ifade etmektedir. Buna karşılık birdenbire yapılan cepheden taarruz, "gizlice Chencang'a yürüme"yi, yani alışkanlığa ve teamüle uymayanı temsil etmektedir.

8 numaralı strategem, Çinliler'e göre sivil hayatta, örneğin aşk ilişkilerinde de kullanılır. Hongkong ve Taipeh'de yayımlanan strategem kitaplarının, "Gizlice Chencang'a Yürümek" adlı bölümlerinde, Ming çağına (1368-1644) ait ünlü erotik Çin romanı Jing Ping Mei ("Altın Vazodaki Tokmak Çiçeği")den ve ayrıca "Liangshan Bataklığı Haydutları" adlı romandan bu konuda örnekler yer alır.

8.7 Muhme Wang'a Yardım

"Altın Vazodaki Tokmak Çiçeği" romanının 4. bölümünde, Wu'nun karısı Pan Jinlian ("Altın Fidan"), âşığı Ximen Qing ile yaşlı Muhme Wang'ın evinde buluşur. Pan Jinlian kocasına, yaşlı Wang'a yardım olsun diye onun evinde çorap ördüğünü ve elbise diktiğini söyler.

Burada, görünüşte son derece normal, şüphe çekmeyen ve hatta inanılırlığı açık bir olay olan, yaşlı bir kadına yardım söz konusudur. Oysa bu olayın ardında gizlenen, eski Çinliler'in bakış açılarına göre, anormal bir olay olan, evli bir kadınla âşığının buluşmalarıdır. Muhme Wang'a yardım etme, aşağıdaki örnekte de görüleceği gibi, ön planda gösterilen hayırlı bir iştir. Gerçekten de Tang Çağı'nda (618-907), Budizmin kurucusu Sakyamunis'e ait olduğu ileri sürülen bir kemik parçasının Çin'e getirileceği duyurulmuştu. Kemiğin hükümdarlık sarayına törenle getirilmesine karşı, yazar Han Yu (768-824), olayı protesto eden ve sonradan pek ünlü olan bir dilekçe yazdı. Bu dilekçe kafasının uçurulmasına mal oldu. 1987 Haziranı'nda Çin basını, Sakyamunis'in parmaklarına ait olduğu söylenen dört kemik parçasının, 1700 yıl önce inşa edilmiş olan ve Xian'ın (bugünkü Shaanxi) 100 kilometre batısındaki Famen tapınağının yer altında kalan bölümünde keşfedildiğini bildirdi. Kemik parçaları, kutsal emanetler olarak, demir, altın, gümüş, kristal, zümrüt ve sandolos gibi maddelerden yapılmış mahfazalar içinde korunuyordu. Buda'nın kemikleri ölümünden sonra (İ.Ö. 477) dünyadaki tüm Buda tapınaklarına dağıtılmış olmalıydı herhalde.

8.8 Buda'nın Dişi

"Liangshan Bataklığı Haydutları" adlı romanda Şükran Tapınağı'nın rahibi Hai Gong, Jizhou'nun zindancıbaşısının karısı Pan Qiaoyun'un kendisine karşı hiç de ilgisiz olmadığını farketti. Bir gün Pan Qiaoyun babasıyla birlikte, ölü annesi için dua etmek üzere tapınağa geldi. Seremoni bittikten sonra, Hai Gong, baba ve kızı özel dairesine davet etti. Burada çay içtiler. Daha sonra rahip konuklarını yan odada nefis yemeklerle ağırladı. Rahip yaşlı baba için özellikle sert şarap bulundurmuştu. Yaşlı adam uzun sürmeden sert şarabın etkisiyle iyice sarhoş oldu. Rahip onu bir başka odaya taşıttı ve yatırttı; adam hemen derin bir uykuya daldı.

Kadın da şarap içmişti tabii ve başı dönüyordu.

"Bana durmadan neden bu kadar içiriyorsunuz?

Rahip gülümseyerek fısıldadı:

"Size çok değer veriyorum da ondan."

"Daha fazla içemeyeceğim" dedi kadın.

"Lütfen buraya kadar gelmişken diğer odada sakladığım Buda'nın dişini görünüz."

Kadın yanıt verdi:

"Buda'nın dişini hemen şimdi görmek isterim."

Üst kattaki oda rahibin yatak odasıydı. Odada insanı davet edercesine muhteşem bir yatak vardı.

Pan Qiaoyun, büyülenmiş bir halde şöyle dedi:

"Ne kadar güzel bir oda, üstelik ne de temiz."

Rahip gülümseyerek şöyle dedi:

"Sadece genç bir bayan eksik."

Kadın alaycı bir şekilde sordu:

"Neden böyle birini aramıyorsunuz?"

Rahip yanıtladı:

"Bana böyle bir ihsanda bulunacak kişi nerede?"

Kadın şöyle dedi:

"Hani bana Buda'nın dişini gösterecektiniz?"

Rahip yanıt verdi:

"Önce hizmetçiniz Ying'er'i gönderin, sonra gösteririm."

Kadın emretti:

"Ying'er, aşağıya in ve yaşlı babamın uyanık olup olmadığına bak!" Ying'er odadan çıktı ve rahip onun arkasından oda kapısını kilitledi.

8.9 Çöpçatanlık

Mançuryalı Wen Kang tarafından 19. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olan "Cesur Genç Kadının Öyküsü" adlı romanda, genç bilge An Ji, babasını savunmak üzere 3000 millik bir seyahate çıkmıştı. Babası, kötü niyetli âmirinin bir entrikasıyla, güney Çin'deki nehirlerin sahiller âmirliği görevinden alınmış ve yüksek bir tazminat ödemeye mahkum edilmişti. An Ji, yolda, rahiplerinin kılık değiştirmiş, korsanlar olduğu bir manastıra uğradı. Romanın Onüçlük Kızkardeş adıyla anılan kadın kahramanı, An Ji'yi, kanun kaçağı başrahibin öldürücü darbelerinden son anda kurtardı ve başrahibi ve diğer manastır sakinlerini öldürdü. Bu arada Zhang çifti ve 17 yaşındaki kızları Jinfeng ("Altın Anka Kuşu") de haydutların elinden kurtulmuşlardı. Zhang ailesi bir kuraklık sonrasında topraklarını terketmek ve baba Zhang'ın Pekin'deki yaşlı ağabeyine sığınmak kararı alıp yola düşmüşlerdi. Yolda aynı manastıra uğramışlar ve manastırdaki haydutlar tarafından kilit altına vurulmuşlardı. Tüm bu kötü olaylardan sonra, Zhang ailesi ve An Ji, manastırın mutfağında kendilerine yemek hazırlarlarken, Onüçlük Kızkardeş, Altın Anka Kuşu'nu bir kenara çekti ve öncelikle evli olup olmadığını öğrenmek istedi. Onüçlük Kızkardeş, Altın Anka Kuşu'nun nişanlı veya sözlü olmadığını öğrenince, onun için çöpçatanlık yapabileceğini söyledi. Tabii Onüçlük Kızkardeş'in aklında An Ji vardı. Altın Anka Kuşu böyle bir çöpçatanlığa hiç de razı değildi, bazı düşünceleri ve şüpheleri vardı.

Şu Onüçlük Kızkardeş de nereden çıkmıştı böyle aniden? Bu kızı hiç tanımıyordu, tamamen rastlantı sonucu böyle bir seyahat sırasında, sanki yol kenarlarında kendiliğinden biten su çiçekleri gibi, onunla aniden karşılaşmıştı. Gerçi bu kız onları cesur bir şekilde içinde bulundukları güç durumdan çekip çıkarmış, ölümden kurtarmış ve bu pislik yuvasını temizlemişti. Fakat böylesine cesur bir insanın burada rastladığı bir gençle, An Ji ile onun gibi basit bir kızı evlendirmek istemesi nedendi?

Onüçlük Kızkardeş, Altın Anka Kuşu açısından onur verici, fakat tamamen uygunsuz çöpçatanlıktan ne umuyordu acaba? Burada gizli bir

şey olmalı, diye düşündü köylü kızı Altın Anka Kuşu. Ve kafasını bu işe daha fazla vermeye başladı.

Kendi kendine, şüphesiz o da benim gibi bir genç kız ve dış görünüşüne bakılırsa benim yaşlarımda olmalı, diye düşündü. Şüphesiz o da benim gibi aynı insanî duygularla ve aynı doğa yasalarına göre yaratılmış. Fakat eğer böyleyse, neden o kendini ortaya koyarcasına benim gibi basit bir kız için ender rastlanacak güzellikte bir evlilik için aracı olsundu? Neden o kendi elleriyle böyle bir armağan versindi? Acaba onun bu yüce gönüllü çöpçatanlığının altında gizli bir niyet olmasındı? Doğal olan, onun bu evliliği kendisi için istemesiydi. Herhalde o bunu kendi ağzıyla söyleyemediği için beni araya sokma yolunu seçti. Onüçlük Kızkardeş, "görünüşte asma köprüleri onarıyor, fakat gizlice Chencang'a yürüyordu".

Burada Altın Anka Kuşu, çöpçatanlık önerisini, Çin düşünce tarzına uygun olarak gayet normal buluyor, dıştan bakıldığında "asma köprülerin onarımı" olarak algılıyordu. Fakat Onüçlük Kızkardeş'in "Chencang'a yürüme"yi planladığından, yani An Ji ile evlenme amacına, aynı adamı kendisiyle evlendirme yoluyla ulaşmak istediğinden şüphe ediyordu. Bilindiği gibi, eski Çin'de bir erkeğin birden fazla karısı olabiliyordu.

Kendisine beklenmedik bir şekilde yardım öneren kişiye, doğal olarak "Neden?" diye sorulur. Bu örnekte dikkat çeken olgu, Altın Anka Kuşu'nun bir adım ileri gidip, yanıtı, Onüçlük Kızkardeş'in başvurduğu strategemde bulmuş olmasıdır. Altın Anka Kuşu, Onüçlük Kızkardeş'in kendisini An Ji ile evlendirmek için yardımda bulunmak istemesinin nedenini sezmişti. Kendisi An Ji ile evlenecek, daha sonra Onüçlük Kızkardeş'in isteğini kıramayacak ve onun An Ji'nin ikinci karısı olmasına rıza göstermek zorunda kalacaktı. Burada Çinliler'e özgü bu düşünme tarzının bazı özelliklerini buluyoruz: Normal, teamüle uygun eylemlerde, bizzat bu normalliğin üstünü örttüğü herhangi bir strategem aranmalıdır.

Altın Anka Kuşu'nun Onüçlük Kızkardeş'in yardımsever eyleminin ardında kendi özel çıkarını gizlemiş olduğunu anlaması ve onun An Ji ile ikinci karısı olarak evlenmek konusundaki gerçek niyetini bu şekilde ortaya çıkarması oldukça dikkate değerdir.

8.10 Buda'nın Kendini Kurban Etmesi

Altın Anka Kuşu düşünmeye devam etti: Neden bu çöpçatanlığa razı olmayayım ki? Neden olmasın? Bunu hiç mi istemiyorum sanki? Onüçlük Kızkardeş'e benim için yaptıklarından dolayı şükran borçlu olduğumu, ona karşı nasıl dürüst ve içten olduğumu gösterebilirim. Fakat onu bunlara nasıl inandırabilirim? Uzun uzun düşündükten sonra, en nihayet şuna vardı: Bunu edebî yoldan deneyebilirim. Bu oldukça doğal karşılanır.

"Kardeş, ben birkaç yıldır aktif olarak edebiyatla uğraşıyorum ve eski ve yeni zamanlara ait birkaç öykü ve kıssa bilyorum. Fakat bazı yerleri, eski yazıyla yazıldıkları için anlayamıyorum. Anlayamadığım bu yerleri bana açıklarsanız çok sevinirim."

Onüçlük Kızkardeş hemen kokuyu aldı ve bu sözlerin arkasında başka bir şeyin yattığını sezdi.

"Söyle, can kulağıyla dinliyorum" diye yanıtladı genç kızı sevecenlikle.

"Ben Mahayana-Sutra'nın bir yerini hatırlıyorum Orada Buda insanlara, dağda nasıl derin bir inzivada yaşadığını ve tanrı Buda olmazdan önce kendini nasıl mükemmel hale getirmeye çalıştığını anlatır. Tam bu yerde o, bir gün aç bir kaplana rastladığını, durumuna üzüldüğünü, kendi etinden kaplana bir parça verdiğini anlatır. Bir başka gün de o aç bir atmacaya et vererek karnını doyurduğunu ekler. Ve bu böylece, merhametli Buda yırtıcı kuşlardan böceklere kadar, kendi eti kalmayıncaya ve açlık çekmeye başlayıncaya kadar devam eder. Sen insanın kendini böyle kurban etmesinden ne anlıyorsun?"

Keskin zekâlı Onüçlük Kızkardeş, bu sözlerin ardında yatan ve vasat bir kadın zekâsı için asla farkına varılamayacak olan kinayeyi anında apaçık anladı.

Soğukça ve kısa bir gülücükten ve uzun uzun göğüs geçirdikten sonra, ciddi, hatta tehdit kokan bir tarzda şöyle dedi:

"Kardeşçiğim, birbirimizi çok iyi anlasak da, sen ruhumda yatanı hiç de göremiyorsun. Bunu kendime saklamak zorundayım. Kısaca şunu söyleyeyim: Söz konusu olan böyle mutlu bir birleşme konusunda tamamen susmak, bu dünyadaki insanların ortaklaşa 'mutlu evlilik' diyecekleri bu birleşme hakkında söz etmemek. İşte buna dayanamam."

Altın Anka Kuşu, mecazlı sorusuyla 8 numaralı strategem zemininde tepki göstermiş görünüyor. O Onüçlük Kızkardeş'in de bu strategemi uyguladığını varsayıyordu. Onun Buda'nın kendini kurban etmesi ko-

nusundaki masum sorusunun arkasında, Onüçlük Kızkardeş'in kendini feda etmesi motifine dayanarak, esas sorusunu kamufle etmişti.

8.11 Eklektizm Eleştirisi

Kültür Devrimi sırasında Konfüçyüsçülüğe karşı girişilen eleştiri kampanyası sırasında, bu felsefenin eklektizmine (hem öyle olur, hem böyle olur; öyle de olur böyle de) karşı savaş açılmıştı. Luo Siding, Dörtlü Komite tarafından kontrol edilen Şanghay'daki yazarlar birliğindendi. Ona göre eklektizm, bağdaştırmacılığa (telifçiliğe) karşı olan komünist ideolojinin her zaman gözüne batmıştı. Çünkü komünistlerin gözünde Konfüçyüsçü eklektizm, savaş ile barışı bağdaştırır, hem savaşta hem barışta olumlu yönler görür. Shen Taosheng, Kültür Devrimi'nden sonra "Halkın Gazetesi"nde yazdığı bir yazıda, Konfüçyüs'ün yaşadığı dönemi (İ.Ö. 6./5. yüzyıllar) şöyle yorumluyordu: Konfüçyüs, çökmeye başlayan köleliği restore etmek isteyen feodalizmin yükselmeye başladığı döneme özgü eklektizmi temsil ediyordu. Fakat Luo Siding'in eklektizme karşı yazıları daha dikkatli okunduğunda, sadece eski Çin'in çeşitli hükümdarlarının suçlandığı görülür. Buna göre eklektizmin belirli formülleri vardır. Örneğin eklektik bir hükümdar olarak gösterilen Han hanedanından Tian Gianqiu, her şeyden önce ilişkilerinde kaypaklığı ile, yani hiçbir zaman açık bir tutum almamasıyla ünlüdür. Bu sadece bu hükümdar için değil, şimdiki başbakan Çu En Lay için de böyledir. *Renmin Ribao* ("Halkın Günlüğü")'da yapılan eklektizm eleştirilerinde, eklektizmin çoğunlukla 8 numaralı strategem anılarak eleştirildiği görülür. Bu eleştirlerde Çu En Lay'ın "görünüşte asma köprüleri onarırken, saldırı amacıyla gizlice Chencang'a yürüdüğü" belirtilmektedir.

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabının 8 numaralı strategemi ele alan bölümünde, Çinliler'in klasik kehanet kitabı *I Ging*'in ("Değişimler Kitabı") *Yi* ("Çoğalma") adlı kısmında, bu strategemin, beklenmedik bir anda boşluğu dolduran bir rüzgâr hareketi olarak değerlendirildiği görülür.

Bu boşluk, 1978'de Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı İç Moğalistan'da yayımlanan ve çok sık kullanılan Çince deyimleri ele alan bir el kitabının 8 numaralı strategemi ele alan bölümündeki yoruma göre, insanların göz ve kulaklarını, bir başka niyetin gerçekleştirilmesi için sahte bir eylemle çelmek ve bu suretle serbest mekân kazanmak anlamına gelir.

STRATEGEM NR.9

Karşı Kıyıda Yanan Ateşi Gözlemek

dört ideogram				
modern Çince'deki söylenişleri	*ge*	*an*	*guan*	*huo*
ideogramların çevirisi	karşı	kıyı	gözlemek	ateş

bağıntılı çevirisi: Karşı kıyıda yanan ateşi gözlemek.

Özü:
Bir başka kıyıda yakılmış olan ateşi görünüşte umursamaz şekilde gözlemek.
Düşmanın içine düştüğü krizi, güç durumu, görünüşte ilgisizce izlemek.
Bilinçli olarak görmezden gelme: Olaylar kendi çıkarına gelişinceye kadar, bir yardıma, etkin bir müdahaleye veya acil bir eyleme başvurmamak.
Daha sonra eyleme geçmek ve mevyaları toplamak.
Müdahale etmeme strategemi.
Durumu, sonucunu bekleyerek kollama, oyalama strategemi.

Strategemin kısa formülü, ünlü Çin romanı "Üç Krallığın Romanı"nın bir bölümüne dayanır: Üç krallıktan birinin kurucusu Liu Bei ve danışmanı Zhuge Liang, Fankou dağından, Kızıl Duvar kenarında gittikçe kızışan bir savaşı gözlerler.

9.1 Zafer Kazanan Gözlemci

İ.S. 208 yılında Zhuge Liang, Wu devletinin hükümdarıyla koalisyon yapıp, 200.000'den fazla askerle üzerlerine gelen Kuzey Çin hükümdarı Cao Cao'ya karşı zafer kazanmıştı. Cao Cao ordusuyla birlikte Yangtse Irmağı'nın kuzey kıyısına, Wu devletinin generali Zhou Yu (İ.S. 175-21) ise emrindeki ordusuyla birlikte aynı ırmağın güney kıyısına ordugâh kurmuşlardı. Burada bir dağ yükseliyordu. Dağın yükseldiği yerde, iki ideogramla "kızıl duvar" yazısı kazılıydı. Bu nedenle, "Kızıl Duvar Yanındaki Savaş" deyimi, Zhou Yu ile Cao Cao arasındaki çarpışmayı anlatır.

Zhou Yu, su üzerinde savaş deneyimi olmayan Cao Cao'yu yanıltacak bir hile düşündü. Buna göre Yangtse'yi karşıdan karşıya geçmeyi bir köprü gibi sağlayacak şekilde, gemileri birbirine kenetlettirdi. Bunu görecek olan Cao Cao, emrindeki piyadelerin ırmağı güvenle, sanki karada yürür gibi geçmelerini sağlayacak olan bu geçiş yolunu elbette kullanacaktı. Oysa Zhou Yu, güneydoğuda esen rüzgârın yardımıyla, birbirine köprü oluşturacak şekilde bitiştirilmiş olan gemileri ateşe vermeyi planlıyordu.

Zhou Yu'ya savaş hazırlıklarında yardımcı olan ve danışmanlık yapan Zhuge Liang, savaş öncesinde, tekrar hükümdan Liu Bei'nin yanına döndü ve onunla birlikte, yangını Yangste'nin diğer kıyısında gözlemek üzere Fankou dağına çıktı. Böylece Liu Bei, müttefiği Sun Quan tarafından yönetilen ve can düşmanı Cao Cao'ya karşı sürdürülen savaşı uzaktan gözleyebilecek bir yerde bulunuyordu. Sun Quan başarılı manevralarla Kızıl Duvar yanındaki savaştan galip çıktı ve böylece Liu Bei, bu savaştan ileride kendi nüfuz sahasını genişletmek için iyi bir fırsat ele geçirmiş oldu.

Çin Halk Cumhuriyeti, Hongkong ve Tayvan'da yayımlanmış olan strategem kitaplarının hiçbirinde, karşı kıyıdaki yangını gözlemeye bağlı olarak 9 numaralı strategeme ilişkin bir örnek yoktur. "Üç Krallığın Romanı"nda sözü edilen "Kızıl Duvar Yanındaki Savaş"ın Liu Bi ve Zhuge Liang tarafından Fankou dağından gözlenmesi üzerine, Çin strategem edebiyatında bu bağlamda işaret edilmemektedir.

Bu nedenle 9 numaralı strategemi ifade eden kısa formülü mecazî olarak anlamak gerekir. "Ateş" bir kriz durumunu, "karşı kıyı" karşı tara-

fı, "gözlemek" ise görünüşte duruma dahil olmadan aynı krizden yararlanmak isteyen üçüncü kişiyi temsil ederler. Böylece kısa formül içindeki terimlerin tamamen soyut anlamlar arkasına gizlendiği (bizzat "Üç Krallığın Romanı"nda anlatılan olay gibi) görülür.

9.2 Ölüme Sığınma

Yuan Shang ve Yuan Xi, Yuan Shao'nun (ölümü: İ.S. 202) çocukları içinde en uzun yaşayanlardı. Onlar Cao Cao'nun isyanına rastlayan dönemde yaşamışlardı. Her iki kardeş de Cao Cao tarafından izleniyordu. İki kardeş, birkaç adamıyla birlikte, babalarının düşmanı olmasına rağmen, Liaodong valisi Gongsun Kang'ın yetki alanındaki Liaodong'a (bugünkü güney Mançurya) sığınma kararı aldılar. Babaları Liaodong'u bir kez daha işgal etmeyi denedi. Liaodong, Cao Cao ve Yuan Shao arasındaki iktidar savaşının etki alanından oldukça uzak olduğundan, Gongsun Kang, Cao Cao'nun tarafına geçmedi. İki kardeş, geçici de olsa Gongsun Kang'ın yanında bir sığınak bulmayı umut ediyorlardı.

Bu durumda Cao Cao'ya düşen, bu iki tehlikeli kardeşi Liaodong'a kadar izlemek değil miydi? Fakat Cao Cao, sadık ve güvenilir danışmanı Guo Jia'nın (İ.S. 170-207) öğüdünü dinledi: Gongsun Kang ile iki kardeşi bir süre kendi hallerine bıraktı. Gongsun Kang'ın onları öldürmesi fazla uzun sürmeyecektir. Gerçekten de kısa bir süre sonra Gongsun Kang, her iki kardeşin başlarını Cao Cao'ya getirdi. Generalleri Cao Cao'ya, iki kardeşin hakkından böyle nasıl geldiğini sordular. 36 strategem üzerine en eski metne göre, Cao Cao komutanlarına durumu şöyle açıkladı: "Bir yandan Gongsun Kang her iki kardeşin kendi topraklarını ilhak etmelerinden korkuyordu, hele bunların topraklarına gelmelerinden sonra. Öbür yandan Gongsun Kang benim de Liaodong'a saldırınamdan korkuyordu. Ben bu kardeşleri adım adım izleseydim, Gongsun Kang onlarla bana karşı ittifak yapardı. Bu yüzden kendimi dizginledim. Liaodong'a yürümekten vazgeçtim. Benim geriye çekilip durumu gözlemem, Gongsun Kang ile iki kardeşin birbirine düşmesi için gerekli şartı oluşturuyordu."

Böylece Cao Cao, iki kardeşle Gongsun Kang arasındaki ölümüne düşmanlığı sadece gözlemci rolü üstlenerek kışkırtmak suretiyle, iki düşmanı yok etmiş oldu.

9.3 Changchun'un 1948'de Fethi

Çin İç Savaşı sırasında (1945-1949), Kızıl Ordu 1948 Haziran'ında Changchun'u (bugünkü Jilin eyaletinin başkenti) kuşatma altına almıştı. Kent, Çan Kay Şek'in Guomindang yönetimine bağlı 100.000 civarında asker tarafından savunuluyordu ve iyi tahkim edilmişti. Fakat kuşatma altındaki Changchun'da yavaş yavaş yiyecek stoğu azalmaya başlamıştı. Yiyecek maddeleri ikmali sadece hava yoluyla sağlanabiliyordu. En sonunda Guomindang askerleri yiyecek için birbirleriyle silahlı çatışmaya girdiler.

Gerçi Kızıl Ordu Changchun'u kuşatmıştı, fakat kente hücum etmiyordu. Kızıl Ordu, düşmanı, kendi içinde su yüzüne çıkan "çelişkiler" olgunlaşsın diye kendi haline bırakmıştı. Çin Halk Cumhuriyeti'nde "çelişki", her tür karşıtlığı, ikiliği, çekişmeyi ve güçlüğü ifade eden bir genişlikte kullanılır.

Changchun'a hemen gerçekleştirilecek bir askeri saldırı, Guomindang birliklerini kaynaştırabilir ve aralarındaki "çelişki"leri geri plana bırakmalarını sağlayabilirdi. Kuşatma, Kızıl Ordu'nun Jinzhou'da büyük bir askeri zafer kazandığı bir zamana rastlamıştı. Kızıl Ordu'nun askeri ve politik baskısı altında, Changchun'u savunan birliklerin komutanı Zeng Zesheng, en nihayet Çan Kay Şek'ten, kuşatmayı yarması için bir emir aldı. Fakat 17 Ekim 1948'de Zeng Zesheng'in birlikleri isyan ettiler. Bunu, Guomindang ordusuna bağlı diğer birliklerin teslim olması izledi.

Pekin'de yayımlanan strategem kitabına göre, Kızıl Ordu Changchun'u bir damla kan akıtmadan ve hiçbir savaş eylemine başvurmadan fethetmişti.

9.4 Kolları Kavuşturup Seyretme

Çin Komünist Gençlik Birliği'nin organı *Zhogguo Qingnian Bao* ("Çin Gençlik Gazetesi")'nun 18 Nisan 1981 günlü sayasında, Zhu Jianguo'nun bir dış politika analizi yer alıyordu. Yazara göre, Sovyetler Birliği'nin İran-Irak Savaşı'na karşı gösterdiği tepki şuydu: Sovyetler Birliği sadece "karşı kıyıdaki ateşi gözlemek"le yetiniyordu. Yazar bu ifadeyi sadece 9 numaralı strategemin kısa formülü olarak yorumlamakla kal-

mıyor, hatta bununla Sovyetler Birliği'nin İran-Irak Savaşı bakımından tehlikeli sayılan durumuna işaret etmek istiyordu. Eğer Sovyetler Birliği Irak'ı açıkça destekleseydi, İran'ı Amerika Birleşik Devletleri ordusunu yardıma çağırmaya teşvik etmiş olacaktı. Buna karşılık açıkça İran'ın yanında yer alsaydı, belli başlı Arap devletlerinin düşmanlığını üzerine çekecekti. Böylece Sovyetler Birliği sadece "karşı kıyıdaki ateşi gözlemek"le yetinebilir, fakat "kestaneleri ateşten almaya" girişemezdi. Benzeri şekilde, Çin Halk Cumhuriyeti'nde 20. yüzyılın en önemli Çinli yazarı kabul edilen Lu Xun'un (1881-1936), 9 numaralı strategemi kastetmeden de olsa, aynı formülü kullandığı görülür. Lu Xun, 21.12.1927'de verdiği bir konferansta, kısa bir süre öncesine kadar Çin edebiyatı ve sanatının, sanki "karşı kıyıda ateşi gözlemek"le yetindiğini, zamana ayak uyduramadığını, insanları zor durumda bırakan yaşam ve toplum sorunlarıyla hemen hiç ilgilenmediğini söylemiştir. Şanghay'da yayımlanan *Zhonghua* ("Günlük Gazete") adlı gazetenin eski "Tiyatro"nun yayımcısına gönderdiği bir yanıt yazısında Lu Xun (14 Kasım 1934), okuyucuların yerel sorunlarla ilgilendiğini, buna karşılık ülkenin diğer bölgelerindeki sorunlar karşısında "karşı kıyıda ateşi gözlemek"le yetindiğini belirtmiştir. Lu Xun'a göre bazı okuyucular, ülkenin diğer bölgelerinde olup bitenlerin de kendi tarihi olduğunu görmeksizin ve bunların etkilerini kalplerinde hissetmeksizin, bunları ilgisizce seyretmektedirler.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde, örneğin 1983'de Jilin eyaletinde beşinci baskısı yapılmış olan "Marksizmin Temel İlkeleri" adlı bir eserde, "karşı kıyıdaki ateşi gözlemek", problemleri yer ve durum gözetmeden yüzeysel biçimde analiz etmek anlamında kullanılmıştır. Bir başka bağlamda ise, "karşı kıyıdaki ateşi gözlemek", kendini doğrudan ilgilendirmeyen işlere karışmamak ve diğer insanların esenliği için hiçbir tehlike ve müdahaleyi göze alamamak, saf egoist bir tutum sergilemek anlamlarında kullanılmakta ve lânetlenmektedir. Sadece kendi çıkarını gözeten böyle bir tutum, zaten daha Feng Menglong (1574-1646) tarafından bir kıssa halinde şöyle ifade edilmiştir: "Sadece kendi kapısının önündeki karı temizleyen kişi, komşunun damındaki karın düşüp her iki evin kapı önlerini kapatacağını düşünmez."

Fakat bir olay karşısında gözleyenin gerçek ilgisizliği ile aslında bir ilgi ve çıkara dayalı görünüşteki ilgisizliği, birbirinden nasıl ayırt edilebi-

lir ki? "Üç Krallığın Romanı"nda, Zhou Yu'nun danışmanı Lu Su, Cao Cao'ya karşı Zhuge Liang'ın açtığı seferde (bkz: 9.1), Zhuge Liang'a, çok yararlı hizmetler vermiş olan Huang Gai'nin 50 değnekle neden cezalandırıldığını ve değnekleri yiyip ağır yaralanması sırasında kendisinin neden kollarını kavuşturup hiçbir şey yapmadan sadece durumu gözlemekle yetindiğini sorar.

"Siz beni küçük görüyorsunuz" diye yanıt verir Zhuge Liang gülerek. Şuna dikkat etmiyorsunuz ki, bu değnek cezası, Cao Cao'yu yanıltmak için düzenlenmiş bir strategemden başka bir şey değildir. Duruma nasıl müdahale edebilirdim ki?"

9.5 Tepede Oturup Kaplanların Kavgasını Seyretmek

Bu, 9 numaralı strategemin bir başka kısa formülüdür. Çin dilinde bu kısa formül şöyle ifade edilir:

Çince ideogramlar	坐	山	观	虎	斗
modern Çince'deki söylenişleri	*zuo*	*shan*	*guan*	*hu*	*dou*
çevirisi	oturmak	dağ, tepe, kaya	seyretmek, gözlemek	kaplan	kavga, savaş, mücadele

Bu kısa formül, Sima Qian'ın (doğumu: İ.Ö. 145) "Tarihsel İşaretler (Kıssalar)" adlı kitabında Qin hükümdarı Hui (İ.Ö. 337-331) zamanındaki bir olaya dayanır.

Han ve Wei devletleri birbirleriyle savaşa tutuşurlar. Qin hükümdarı Hui hemen savaşa katılmak ister ve bu niyetini bakanlarına açar. Bakanlardan biri, diğer bakanların karşı çıktıkları bir plan önerir. Hükümdar kararsız kalır. En nihayet Chen Zhen'e danışır. Chen Zhen uzun süre düşündükten sonra şöyle der: "Siz Bian Zhuangsi'nin kaplan avı öyküsünü bilir misiniz? Bir gün Bian Zhuangsi karşısında birdenbire, bir sığırı par-

çalayıp yemekle meşgul iki kaplan bulur. Kılıcını çeker ve kaplanları avlamak ister. Yol arkadaşı Gan Zhuzi hemen onun elini tutar ve şöyle der: 'Her iki kaplan da şu anda tıkınmakla meşguller. Karınlarını iyice doyuruncaya kadar bekle. Bırak sonra onlar birbirlerine gireceklerdir. Ufak tefek kaplan ölüp gidecek, iri yarı kalan ise mücadele sonunda yaralanacaktır. Daha sonra sen, hiç de büyük bir çaba harcamadan bir vuruşta iki kaplan avlamış olacaksın.'

Bian Zhuangzi bu öğüde uydu, bir kayanın arkasına saklandı ve kaplanları gözetlemeye başladı. Bir süre sonra kaplanlar gerçekten de birbirine girdiler. Ufak tefek kaplan öldü, iri yarı kaplan yaralandı. Bian Zhuangzi hemen kayanın arkasından fırladı, kılıcını çekti ve yaralı kaplanı öldürdü. O zahmetsizce iki kaplan birden avlamıştı.

Şu sıralarda Han ve Wei devletleri savaşıyorlar. Savaş bir yıldır sürüyor. Ufukta bir antlaşma da görünmüyor. Görünen sonuç, güçlü Wei devletinin küçük Han devletini ilhak etmesidir. Fakat onun bu sonuca ulaşırken ağır yaralar alacağı da besbellidir. Bu durum yüce hükümdarımıza bir fırsat sunmaktadır. Wei devletine karşı zahmetsizce üstün gelmek istiyorsanız, bırakınız her iki devlet birbirini yesin."

Ve gerçekten de her şey, Chen Zhen'in dediği gibi olup bitti.

Mao Zedong, 9 numaralı strategemin bu kısa formülüne dayalı iç ve dış politikaya ilişkin değerlendirmeler yapmıştır. 30 Haziran 1939'da Mao, yabancı ülkeleri, Japonya'nın Çin'e saldırısını kınarlarken sözde barış konferansı çağrıları yapıp üçüncü kişiler olarak kendi çıkarlarını güvenceye almak üzere "tepede oturup kaplanların kavgasını seyretmek"le suçlamıştı.

Aynı Mao, "Japonlara Karşı Birlik Cephesinin Güncel Taktik Problemleri" adlı 11 Mart 1940 tarihli bildirisinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin "tepede oturup kaplanların kavgasını seyretmek" politikası izlediğini belirtmiştir.

24 Nisan 1945'de Mao, Çan Kay Şek'e bağlı Guomindang yönetimini, Japonlara karşı sürdürülen savaşta pasif kalmakla suçlamıştır. Mao'ya göre Guomindang yönetimi, "savaşın ağırlık merkezini Çin Komünist Partisi'nin kontrolü altındaki kurtarılmış bölgelere çekmekte ve Japon saldırganların bu kurtarılmış bölgelere büyük taarruzlar düzenlemelerine vesile yaratmakta, bu sırada kendisi, tepede oturup kaplanların kavgasını seyretmektedir."

Mao, 1 Eylül 1939'da, Avrupa'daki savaş durumunu şöyle değerlendirmektedir:

"Son yıllarda uluslararası gerici burjuvazi -ve özellikle İngiliz ve Fransız gerici burjuvazisi- Alman, İtalyan ve Japon faşistlerinin saldırganlıklarına karşı gerici bir politika izlemektedir ki, bu, 'hiçbir şeye karışmama' politikasıdır. Onlar bu politikayı, saldırganların savaşlarını görmemezlikten gelmek ve bu savaşlardan kendilerine çıkar sağlamak amacıyla izlemektedirler. Bu nedenle... İngiltere ve Fransa, 'hiçbir şeye karışmama' konusunda uzlaşmışlardır ve Almanya, İtalya ve Japonya'nın saldırılarını sadece kendi yönlerinden gözlemekle yetinmektedirler. Onlar, sonradan kendileri sahneye çıkmak üzere, savaşan tarafların birbirlerini tüketmeleri gibi bir amaç izlemektedirler... Uluslararası ve özellikle İngiliz-Fransız gericiliğinin izlediği 'hiçbir şeye karışmama' politikası, aslında, 'tepede oturup kaplanların kavgasını seyretme' politikasıdır. Bu, kendileri dışındaki çatışmalardan kendi paylarına çıkar sağlamak şeklindeki en saf emperyalist politikadır."

Ve 28 Eylül 1939'da Mao şunları yazmıştır:

"İngiltere, Amerika Birleşik devletleri ve Fransa yönetimlerinin Dünya Savaşı'nı önleme gibi ciddi bir niyetleri yoktur; tam tersine onlar savaşı hızlandırmak istemektedirler... İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa, Almanya'yı Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmaya kışkırtmaktadırlar; fakat kendileri tepede oturup kaplanların savaşını gözlemektedirler. Sovyetler Birliği ve Almanya'yı bir savaşta karşı karşıya getirip onları zayıf düşürmeye ve daha sonra sahneye çıkıp durumu düzeltmeye yelteneceklerdir. Ne var ki onların bu komplosu, Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı ile bozulmuştur... İspanya, Çin, Avusturya ve Çekoslovakya'nın durumları sözkonusu olduğunda, bu komplocular sadece saldırıları alttan alta desteklemek gibi bir sınırlı niyete sahip değillerdir; hatta onlar saldırılara tepki gösterir görünürlerken, savaşı, tıpkı bir balıkçının yaptığı gibi, her ikisini de yakalamak üzere midyeyi çulluk balığına yem olarak kullanmak suretiyle körüklemektedirler. Onlar bu niyetlerini 'hiçbir şeye karışmama' adı altında kamufle etmektedirler. Oysa gerçekte 'tepede oturup kaplanların savaşını gözlemektedirler'."

Wuhan Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Zhang Jian, 1981'de Mao'nun görüşleri doğrultusunda, Sovyetler'in dış politikadaki genel stratejileri üzerine, Çin Gençlik Gazetesi'nin 24 Ocak 1981 tarihli sayısında bir analiz yapmıştır.

Zhang Jian'a göre, bazı Batılı çevreler, Sovyetler'in Afganistan'ı işgalinin ilk planda Çin'in kuşatılması amacına dayalı olduğu gibi yanlış bir kanaattan hareket etmektedirler. Bu kanaate dayanarak, bu çevreler, Çin ve Soyetler Birliği arasındaki çelişkilerin bu suretle daha da derinleşeceği ve nihayet Çin'in Sovyet yayılma politikasının önüne tüm gücüyle set çekeceği gibi bir yanılgıya düşmüşlerdir. Bu sırada Batı "tepede oturup kaplanların savaşını seyredecektir." Zhang Jian'a göre, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, ancak, Sovyetler'in dünya politikasının genel stratejisi içinde değerlendirilebilir ki, bu strateji, onların tüm dünyayı egemenlikleri altına alma stratejisidir. Sovyetler'in dünyayı egemenlikleri altına alma stratejilerindeki temel problem, Batı Avrupa'nın kontrolüdür. Buna bağlı olarak Batı Avrupa'nın stratejik bir abluka içine alınması zorunludur. Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'ya karşı yönelttiği iki abluka çemberinden biri, Beyaz Deniz'in Karadeniz'e ve Karadeniz'den Pasifik Okyanusu'na doğrudur. Afganistan bu iki çemberin kesişme noktasındadır ve sadece batı Çin'e karşı bir harekât için bir sıçrama noktası olmakla kalmayıp, aynı zamanda Arap petrol bölgelerine ve Hint Okyanusu'nun limanlarına da ulaştıracak bir sıçrama noktasıdır.

Pekin'de yayımlanmış olan strategem kitabında şöyle bir akıl yürütmeye rastlanır:

> "Düşman çelişkilere düşmüş ve iç çekişmeler boyuna artıyorsa, 'tepede oturup kaplanların kavgasını seyretmek' gerekir. Bu durumda kavgaya taraf olanlardan birinin zayıflığından yararlanmak ve ona çullanmak yanlış olur. Çünkü sürpriz bir saldırı, birbirine düşmüş tarafları geçici de olsa yeniden bir araya getirir ve bir karşı darbe tehlikesini arttırır. En iyisi, bir adım geride durmak ve düşmanın kendi içindeki çelişkilerin, çelişen tarafların birbirine girip birbirlerini yemelerine kadar gelişmesini izlemektir."

9 numaralı strategem, sadece bir şey yapmadan bekleme ile de karakterize olmaz. Zamanı geldiğinde, bu bekleme, önceden hazırlanmış bir eyleme dönüşmelidir.

Böylece 9 numaralı strategem, bekleme, görmemezlikten gelme ve temkinli olma ile karakterize edilmiş olur ki, bu karakterizasyon, zaten daha Sun Zi'nin (Sun Tzu) "Savaş Sanatı" adlı kitabının 12. bölümünde mevcuttur.

Lao Zi'ye (Lao Tzu) mal edilen bir düşüncenin bir varyasyonu olarak, 9 numaralı strategem şöyle de formüle edilebilir:

Görünüşte hiçbir şey yapmamak, bir şey yapmanın en yüksek biçimidir.

9.6 Kızıl Tozdan Uzakta

Pekinli dilbilimci Liu Jiexiu, 9 numaralı strategemin sözcükleri ile Tang döneminde (İ.S. 7-10. yüzyıllar) yaşamış olan rahip Qian Kang'ın bir şiiri arasında bir bağıntı görmektedir. Bu şiir hiçbir şekilde bir strategeme ilişkin değildir; tam tersine Budist inançlara uygun bir inziva halini betimler. "Kızıl toz", insanın yeryüzündeki fâni, geçici varlığının Budistçe bir simgesidir. "Tepenin yeşil zirvesi", "soğuk ve sessiz buz", münvezinin sükûnetini ve vecd içindeki inzivasını simgelerler:

"Orada, ırmağın öbür kıyısında, kızıl tozlar
içinde yakıcı ve yalaza bir ateş gibi kaynaşıp
duran insanlar.
Burada bir kulübenin kapısı önünde, sadece bir
tepenin yeşil zirvesi çevresinde, soğuk ve sessiz
bir buz gibi yaşayanlar."

STRATEGEM NR.10

Gülücük Arkasına Hançer Saklamak

A)

A formülünün dört ideogramı	笑	里	藏	刀
modern Çince'deki söylenişleri	*xiao* –	*li* –	*cang* –	*dao* –
ideogramların çevirisi	gülümsemek	içinde	saklamak	hançer

bağıntılı çevirisi Gülücük Arkasında Hançer Saklamak.

B)

B formülünün dört ideogramı	口	蜜	腹	剣
modern Çince'deki söylenişleri	*kou* –	*mi* –	*fu* –	*jian* –
ideogramların çevirisi	ağız	bal	karın	kılıç

bağıntılı çevirisi Ağzından bal akıyor, fakat belinde kılıç taşıyor.

Özü:
Sözlerle yaltaklık ederken, kalbinde kötülük planlama.
Kötü niyetle dıştan dostluk gösterme.
Güzel sözlerle niyeti gizleme (örtme)
Janus'un başı strategemi.
Sözle söz bağlama (uyutma) strategemi.
Sahte sevgi strategemi.
Juda'nın öpücüğü strategemi.

10.1 Li Yifu ve Li Linfu

10 numaralı strategemin ilk formülünü, Tang döneminin (İ.S. 618-907) 2300'ün üstündeki şairi arasında en ünlülerinden biri olan Bai Juyi'nin (Bo Chu-i) Li Yifu'yu (614-666) karakterize eden şiirinde buluyoruz. Bai Juyi, *Tian ke Duo* ("Gök (Tanrı) Kendini Gösterdi") adlı şiirinde, "gülücükleri arkasında bir hançer saklayan ve insanları öldüren" Li Yifu diye bir tipten söz eder. Aynı yazarın bir başka şiiri kinaye yoluyla bu Li Yifu tipini, şu dizelerle anlatır.

> *"Hançerinizi gülücüklerinizin arkasında bilemeyi bitirdiniz. Tabii ki şarap içirterek sarhoş etmek ve onu usulce yere sermek çok daha iyidir."*

Li Yifu kimdi? Tarih bilgilerine göre, o, Tang hükümdarı Gao Zong'un (649-683) teveccühünü dalkavukluk yoluyla kazanmış ve yaltakçılık ve yüz sürme yoluyla sarayda çok önemli bir mevki kapma kurnazlığını göstermişti. İ.S. 940'da yazılmış olan "Eski Tang Tarihi"nde şunlar yazılmaktadır:

> "Li Yifu kendini ılımlı ve alçakgönüllü biri olarak tanıtmıştı; başkalarıyla konuşurken daima ışıl ışıl gülücükler saçardı. Oysa içten pazarlıklı, hileci ve sinsiydi. Kim ona birazcık olsun karşı çıkacak olsa, onu derhal mahvetmeyi düşünürdü. Çağdaşları onun için şöyle demişlerdi: Yifu, gülücüklerinin arkasında daima bir hançer saklar."

Ouyang Xiu (1007-1072) tarafından yazılmış olan "Yeni Tang Tarihi"nde de, Li Yifu aynı şekilde tanıtılır. Lirik şair Bai Juyi tarafından bulunmuş olan 10 numaralı strategemin formülü, ünlü klasik Çin romanları "Liangshan Bataklığı Haydutları" ve "Kızıl Odanın Rüyası"nda ve ayrıca Çin tiyatro eserlerinde sık sık geçer.

Strategemin bu birinci formülü, örneğin *Guan Da Wang Du Fu Dan Dao Hui* ("Büyük Hükümdar Guan Ziyafete Yanında Sadece Bir Hançer Taşıyarak Gelmişti") adlı 13. yüzyılda Guan Hanqing tarafından yazılmış bir dramda geçer.

Strategemin ikinci formülü ise, Sima Guang'a (1019-1086) dayandırılır. *Zi Zhi Tang Jian* ("Yönetimin Genel İlkeleri") adlı eserinde Sima Guang, hükümdar Xuan Zong'un (712-756) başbakanı Li Linfu (ölümü: İ.S. 752) hakkında şöyle yazmaktadır:

"Li Linfu, her şeyden önce yazarlardan hiç hoşlanmazdı... Dıştan onları teşvik eder ve güzel sözlerle onlara vaadlerde bulunur; fakat gizlice onlara her kötülüğü yapardı. Çağdaşlarının onun hakkındaki yargıları şudur: Onun ağzından bal akar, fakat belinde kılıcı hiç eksik olmaz."

Mao'nun ölümünden sonra (12 Eylül 1976), Dörtlü Komite, Çin Halk Cumhuriyeti basınında, çağdaş bir Li Linfu olarak gösterilmiştir. Mao da 20 Aralık 1939'da "emperyalistler"i Li Linfu ve 28 Eylül 1939'da ise o zamanki İngiltere başbakanı Chamberlain'i Li Yifu ile karşılaştırmıştır. Bir başka yerde Mao, Çin iç politikası üzerine bir incelemesinde, Li Yifu ve Li Linfu gibileriyle ve bu gibilerin tutumlarıyla mücadele edilmesi çağrısında bulunurken şunları eklemektedir:

"Herkesin önünde rıza gösterip, gizlice karşı çıkmak; dudaklarıyla onaylayıp kalbiyle reddetmek; yüze karşı güzel sözler söyleyip, arkadan fitnecilik etmek. Bunların hepsi ikiyüzlülüktür."

Aynı bağlamda Mao, "Çin halk demokratik devriminin zaferi"nden sonra "proletarya" için en büyük tehlike olarak dikkat edilmesi gereken şeyin, "burjuvazinin şeker kutusu içinde gizlediği mermiler" olduğunu söylemektedir.

Ayrıca, "ağızda bal, belde kılıç" formülü, Lenin'in tüm eserlerinin Çince çevirisinde, Lenin'in 1907 yılında yazmış olduğu bir yazının başlığında "Ağızda Bal, Kalpte Zehir" şeklinde kullanılmıştır.

Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabında, Kruşçef bir Li Yifu ve aynı zamanda bir Li Linfu olarak gösterilmektedir. Buna göre, Stalin'in yaşadığı dönemde, Kruşçef, onun en sadık adamıydı ve o bu rolü, Stalin'i Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 1956'daki XX. kongresinde mahvetmek için oynamıştı ve böylece arzuladığı iktidara kavuşmuştu.

10 numaralı strategem, Çin'de çok yaygın bir şekilde bilinmektedir. Bu strategemin her iki formülünün değişik varyasyonları vardır. Bunlardan ikisi şunlardır:

mian dai zhonghou, nej cang jianzha
Yüzünden iyilik akıyor, oysa içinde
hilekârlık ve kötülük gizli.
zui shang fang mitang, xin li cang pishuang
Dudaklarına bal sürmüş, oysa kalbinde arsenik gizli.

Şu akla gelebilir: Tabii ki ikiyüzlülük denen şey Çin dışında bilinmeyen bir şey değil ve örneğin Edda'daki şu mısralar buna örnektir:(1)

"Birine kötülük
yapacaksan eğer;
yüzüne iyilikle bak,
onunla dostça konuş,
Öyle ki, hilenin farkına
varamasın, yanılsın."

Çinliler'in "gülücüklerin arkasına hançer saklamak" formülü, daha fazla açıklama gerektirmeyecek bir formüldür. Çin strategem kitaplarından alınan aşağıdaki örnekler, bu nedenle 10 numaralı strategemin daha çok sürprizli yönlerini ortaya serecek şekilde seçilmişlerdir. İlk örnek, Yasa Okulu'nun en önemli temsilcisi sayılan Han Fei'nin (ölümü: İ.Ö. 233) eserinde yer almaktadır.

10.2 Tehlikeli Akrabalık

Bahar ve Sonbahar Çağı'nda Zheng devletinin (bugünkü Henan eyaletinde, Sarı Irmak'ın kuzeyi) hükümdarı Wu (İ.Ö. 770-744), Hu Prensliğini (bugünkü Henan eyaleti) ilhak etmeyi planlamıştı. Fakat Zheng'in askeri gücü sınırlıydı. Bu nedenle hükümdar Wu, Hu Prensliğine doğrudan doğruya saldırmayı göze alamıyordu. Bunun yerine Wu, 10 numaralı strategemi uyguladı. Bu amaçla Hu prensine güzel kızını gelin olarak vermek istedi. Hu prensi bunu kabul etti ve böylece hükümdar Wu ile akraba oldu. Zheng hükümdarı Wu, Hu prensini daha da uyutmak, gözünü bağlamak üzere, bakanlarını topladı ve onlara şöyle dedi: "Ben yabancı bir ülkeye sadırmak istiyorum. Size soruyorum: Hangi ülkeye saldırırsam en kârlı çıkarım?"

Bakan Guan Qisi, en çok başarı vadeden saldırının Hu Prensliğine yapılacak saldırı olduğunu söyledi. Hükümdar Wu öfkeyle bağırdı:

"Ne! Siz akrabalık yoluyla bağlı olduğum Hu Prensliğine saldırmamı mı öneriyorsunuz?"

(1) *Edda,* Germenler'in (özellikle İskandinavlar'ın) en eski destanlarındandır (çev.). Buradaki alıntı: *Edda,* ikinci cilt, yayıncı: Felix Genzmer, Düsseldorf/Köln, 1963.

Wu, hemen bakanının kafasını uçurttu.

Hu prensi bunu duydu. Zheng hükümdarının dostluğu karşısında, ona karşı beslediği son kuşkular da dağılıp gitti ve Zheng'e karşı hiçbir önlem almamaya başladı. Fakat Zheng hükümdarı Wu, Hu Prensliğine karşı birdenbire sürpriz bir saldırı düzenledi ve bu ani darbe ile Hu Prensliğini ortadan kaldırdı. Zheng devleti bir süre sonra oldukça güçlü bir devlet oldu ve ancak İ.Ö. 375'de Han devleti tarafından ortadan kaldırıldı.

1983'de Shanx eyaletinin Taiyuan kentinde yayımlamış olan ve Çinliler'in askerliğe ilişkin atasözlerini ve özdeyişlerini derleyen bir kitapta, bu olay şöyle yorumlanmaktadır:

> "Bu olay, 10 numaralı strategemin askeri alanda uygulanmasına tipik bir örnektir. Zheng hükümdarı, kendi etinden, kanından birini kurban etmekten ve bakanını haksızca öldürtmekten hiç de utanmadı. O tüm bunları, dostluk maskesi altında göz boyamak ve böylece düşmanını uyutmak için yaptı. Yani burada düşmanı dostça ve barışçı niyetlere sahip olunduğuna inandırmak söz konusuydu. Düşman böylece önlem almaya boş verecek şekilde yönlendirilmiş oldu. Düşmana karşı uygun bir fırsatta gizlice saldırılması ve bunun için gerekli hazırlıkların yapılması planlandı ve öyle ki, düşmanın tüm bunları ruhu bile duymadı."

10.3 At Uşağı Hükümdar

Bahar ve Sonbahar Çağı'nda Yue devletinin (bugünü güney Çin eyaleti Zhejiang) hükümdarı Gou Jian (ölümü: İ.Ö. 465), Wu devleti hükümdarı Fu Chai (ölümü: İ.Ö. 473) tarafından Taihu gölü çevresindeki savaşta yenilmişti. (Çin basını 1984'de, bu savaştan kalan bir kılıcın kazılar sonunda bulunduğunu bildirmişti). Yenilgi üzerine, Gou Jian, önce 5.000 askerle birlikte bir yabancı devlete sığınmak istedi. Fakat sadık danışmanı Wen Zhong, kendisine, Fu Chai'ye sığınmasını ve tam bir teslimiyet politikası güderek, ileride intikamını alabilmesi için gerekli koşulları bu süre içerisinde her yönden hazırlamasını öğütledi.

Gou Jian danışmanı Wen Zhong'un öğüdünü tuttu ve onu Fu Chai'ye gönderdi ve Yue devletinin tüm mülkünü ona sundu. Daha sonra

Gou Jian, Fu Chai'ye ömrü boyunca uşak olarak hizmet etmek istediğini bildirdi. Fu Chai, generallerinden birinin yaptığı uyarıya rağmen, bu öneriyi kabul etti. Gou Jian soluk bir elbise giydi ve danışmanı, karısı ve 300 adamı ile birlikte Wu devletine sığındı. Fu Chai'nin önünde diz çöktü ve dıştan bakıldığında çok alçakgönüllü bir tavırla, kendisini idam ettirmeyerek gösterdiği yücelik için ona şükranlarını sundu.

Fu Chai, Gou Jian'ı at uşağı olarak çalıştırıyordu. Fu Chai attan iner inmez, Gou Jian hemen atlara bakıyor ve her kez Wu devletinin efendisine, yaşamını bağışladığı için şükranlarını sunup duruyordu. Fu Chai hasta olmaya görsün, Gou Jian tüm gayretiyle onunla ilgileniyor, hatta Fu Chai'nin bokunu bile temizlemeye girişiyordu.

Gou Jian kendisini öylesine saygılı ve itaatkâr gösteriyordu ki, Fu Chai, artık onun sadık bir adamı haline geldiğine iyice inandı. Üç yıl sonra Gou Jian'ı ülkesine geri gönderdi. Gou Jian, Fu Chai'nin yanındayken intikamını asla unutmamak için, çalılıklarda ve otlar üstünde uyumuştu. Kalbini kaplayan intikam duygusunu sürekli taze tutmak için, her gün her öğünden önce, zehir gibi acı öd otu yiyordu. Her an ve her durumda kendini intikam saatine hazırlıyordu. Nihayet günün birinde Gou Jian için Wu devletine karşı bir imha seferi yapmak üzere gerekli koşullar oluşmuştu (bkz.: 5.2).

Taipeh'de yayımlanan bir strategem kitabında (1986), Shu Han, Gou Jian örneğiyle çağrışım içinde, Lucius Iunius Brutus'un (İ.Ö. 6. yüzyıl) durumunu aşağıdaki şekilde anlatmıştır:

10.4 Kaplanı Avlamak İçin Domuz Kılığına Girmek

Son Roma kralı Tarquinius Superbus, Brutus'un babasını ve ağabeyini iktidardan uzaklaştırdıktan sonra, efsaneye göre, Brutus, kendini kurnazca tam bir ahmak olarak gösterdiğinden dolayı bağışlanmıştı. Brutus ahmak rolünü öylesine iyi oynamıştı ki, kral Tarquinius onu oğullarına soytarılık etsin diye safdillik gösterip sarayda alıkoymuştu. Lucretia'nın bekâret, saflık ve özgürlük adına kurban edilmesinden sonra, gazaba gelen Brutus maskesini attı. Lucretia'nın kocasına ve babasına yemin ettirdi: Tiran Tarquinius kötü ruhlu oğullarıyla birlikte defedilinceye kadar hiçbir şey yapmayacaklardı. Brutus Lucretia'nın cesediyle birlikte

hızla Roma'ya gitti ve halkı coşkulu bir söylevle, kralı tahttan indirip idam etmeye ikna etti. Sonunda orduyu da arkasına almayı başardı. Ve sonuçta cumhuriyet kuruldu ve Brutus ile sadık arkadaşı Collatinus ilk konsüller olarak seçildiler.

Shou Han tarafından bu öyküye başlık olarak seçilen "kaplanı avlamak için domuz kılığına girmek", Çin'de çok kullanılan bir deyimdir. Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabına göre, bu deyimle ifade edilmek istenen şey, domuz kılığına girip domuz gibi sesler çıkararak kaplana yaklaşmak, kaplanı en yakından vurarak avlamaktır. Aynı kitap, bu bağlamda, Taoizmin efsanevi kurucusu Lao Zi (Lao Tzu, Lao Çe)'ye atfedilen şu özdeyişe yer verir: "Akıllılık, aptal gibi görünebilmektir." Bunun gibi, kitapta şair Su Shi'nin (1037-1101) şu ünlü özdeyişine de yer verilir: "Gerçekten akıllı olan biri, kendini sümsüğün teki olarak gösterir."

Kitapta şu değerlendirme de yer almaktadır:

"Kaplanı avlamak için domuz kılığına girmek", güçlü bir düşmana karşı kullanılır. Onun önünde kılıç saklanır; bir domuz gibi aptalca bir tavır takınılır, itaatkâr olunur, sürekli dostluk gülücükleri salınır ve bir köle gibi hizmet edilir. En nihayet düşman tamamen uyutulur. Uygun bir fırsat kollanır, sonra köle birdenbire bir cellat kesiliverir."

10.5 Kentin Kapitülasyona Bağlanması Önerisi

İ.Ö. 3. yüzyılda Yan Prensliği Qi Prensliğine saldırdı ve 17 kenti işgal etti. İşgal edilmeyen sadece iki kent kalmıştı ve bunlardan biri Jimo kentiydi. Jimo kentini savunan generalin ölmesinden sonra, yerine Tian Dan geçmişti. Tian Dan, yaşlıları, güçsüzleri ve kadınları, kentin surlarına çıkarttı ve Yan ordusu komutanına, kentin kapitülasyona bağlanması konusunda görüşmek üzere bir heyet gönderdi. Yan ordusu zafer çığlıkları atıyordu. Heyet, Yan ordusunun komutanına, Jimo'nun zenginlerinin yazdıkları bir mektupla birlikte 1000 altın da sunmuştu. Yazıda şunlar belirtiliyordu: "Jimo derhal teslim edilecektir. Tek arzumuz, aile bireylerimizin, kadınlarımızın ve hizmetçilerimizin tutuklanmamasıdır." Yan ordusu komutanı bunları kabul ettiğini bildirdi. Ve o andan başlayarak, Yan ordusunun dikkati dağıldı, önlem almaya filan aldırmıyordu. Rehavet içinde kentin teslimini bekliyordu Yan ordusu. Oysa zaman, Tian

Dan açısından kentten çıkıp düşmana baskın yapmak için en uygun zamandı. Böyle oldu ve savaş Yan ordusunun feci yenilgisiyle sona erdi.

Daha Konfüçyüs'ün şunları söylediğine şaşmamak gerekir: "Güzel sözler ve yumuşak mimikler, gerçek insanlıkla pek ender olarak bir arada bulunurlar."

Konfüçyüs'ün çağdaşı Sun Zi (Sun Tzu), "Savaş Sanatı" adlı kendisine mal edilen kitapta, düşmanın itaatkâr, boyun eğici, dalkavukça sözlerini bir tehlike işareti saymak gerektiğini söyler ve şöyle bir uyarıda bulunur: "Eğer düşman daha önceki davranışlarına ters düşecek şekilde birdenbire silahları bırakmayı, ateşkesi öneriyorsa, bunun arkasında mutlaka bir hile vardır."

Sun Zi'nin "Savaş Sanatı"ndan alınan bu cümle, 1977'de Taipeh'te beşinci baskısı yapılmış olan bir strategem kitabında, bir iç politika stratejisi olarak şu şekilde formüle edilip güncelleştirilmiştir: "Düşman saldırır, görüşmeye başlarız; düşmanla görüşürken, ona saldırırız."

10.6 Lukou'daki Komuta Değişimi

Pekin'de yayımlanmış olan bir strategem kitabının 10 numaralı strategeme ayrılan bölümünde, İ.Ö. 219 yılına ait bir olay anlatılır. Aynı olay, halk romanı "Üç Krallığın Romanı"nda da yer alır.

Olayın kahramanı Lü Meng (İ.S. 178-219), romanın konusu olan üç devletten Wu devletinin (bugünkü güney Çin) hükümdarı Sun Quan'ın (182-252) hizmetinde bir stratejisttir. Lü Meng, Shu devletinin (bugünkü Sichuan eyaletinin bir bölgesi) bir generali olup o sıralarda Yangtse Irmağı üzerinde önemli bir kent olan Jiangling'in (bugünkü Jiangling, Hubei eyaleti) savunmasında sorumlu komutan Guan Yu'nun (?-219), Wei devletinin güneyindeki Fangcheng'e (bugünkü Xiangfan bölgesi, Hubei eyaleti) saldırı planladığını haber aldı. Lü Meng, zamanı, Jiangling'in işgali için en uygun zaman olarak değerlendirdi. Wu hükümdarı Sun Quan, Lü Meng'den, planlarını özgürce uygulamasını istedi. Fakat Lü Meng Lukou'ya (bugünkü Jiayu'nun güneybatısı, Hubei eyaleti) geldiğinde, ırmak boyunca kısa aralıklarla sinyal ateşi yakılan kuleler inşa edilmiş ve Jiangling'i koruyan ordunun çok iyi silahlandırılmış olduğunu öğrendi. Lü Meng, kente yapılacak bir saldırının sonuçsuz kalacağını

biliyordu. Lukou'da kaldı ve hasta olduğu söylentisinin yayılmasını emretti.

Bunun üzerine Sun Quan, o sıralar pek az tanınan bir stratejist olan Lu Xun'u (183-245) Lukou'ya gönderdi. Lü Meng, Lu Xun'a, bir adım daha atmasını ve seçkin askerlerini geri çekmesini salık verdi. Çünkü Lü Meng, Guan Yu'nun kahramanlık konusunda kendisinden üstün saydığı tek kişiydi. Böyle bir geri çekilme, mağrur Guan Yu'nun gururunu okşayacaktı. Lü Meng, Lu Xun'a şunu da öğütledi: Lu Xun, bizzat gidip Guan Yu'ya saygılarını sunmalıydı; öyle ki Guan Yu, iyice gurura kapılıp tüm birliklerini Jiangling'den çeksin ve Fangcheng'e doğru savaşmaya yollansın.

Lü Meng'in komutanlıktan sözde çekilmesinden sonra Lu Xun'u yeni komutan olarak atamış ve Lukou'nun korunmasıyla görevlendirmiş olan Wu hükümdarı Sun Qan, Lü Meng'in bu planını onayladı. Lu Xun ikili bir taktik uyguladı. Gizlice yürüttüğü savaş hazırlıklarını, Guan Yu'ya karşı gösterdiği dostça jestlerle kamufle etti. Guan Yu'ya yumuşak, hatta itaatkâr bir ifade taşıyan bir mektupla birlikte, seçkin atlar, en iyi cinsten ipek kumaşlar ve değerli yiyecekler ve içkiler gönderdi. Lu Xun'un elçileri Guan Yu'nun huzuruna çıktılar ve Lu Xun'un mektubunu, iyi ilişkiler kurma dileğiyle Guan Yu'ya sundular.

Gerçekten de Guan Yu, kendini güvenlikte hissetmeye başlamıştı bile. Lu Xun tarafından gönderilen casuslar, Jianglin garnizonundaki askerlerin yarısının Fangcheng'in işgali için kentten ayrıldıklarını bildirdiler. Wu devleti, bu arada, Wei devleti ile gizlice bir barış antlaşması yapmıştı ki, böylece iki cephede birden savaşmaktan kurtulmuş oluyordu. Guan Yu, Wei devletini tamamen gözden çıkarmıştı ve tüm dikkatini Fangcheng'in işgaline çevirmişti. Lü Meng artık harekete geçebilirdi. Ticari gemiler şeklinde kamufle edilmiş bir savaş filosuyla, ağır ağır Yangtse Irmağında ilerleyerek Jiangling önüne geldi; kenti büyük zorluk çekmeden sürpriz bir saldırıyla fethetti (bkz.: 8.3).

10.7 Sovyet Birliği - Vietnam Dostluğu

Pekin'de 1987'de yayımlanmış olan strategem kitabına göre, Sovyetler Birliği, sürpriz askeri eylemlere başvurmak için politik-diplomatik iki-

yüzlülüğü kaçınılmaz bir koşul olarak görmektedir. Bu, Afganistan'da 1979 sonunda olup bitenlere de uymaktadır. Sovyetler Birliği yıllar boyunca "dostluk ve işbirliği" maskesi altında ekonomik yardım yoluyla bu ülkeye askeri personelini sokmuş ve askeri danışmanlarını yollamıştır. Böylece Sovyetler Birliği Afgan ordusunu adım adım kontrol altına almış ve Afganistan'ın işgali için gerekli koşulları hazırlamıştır.

Kamboçya'ya saldırdıktan sonra "güneydoğu Asya ülkelerinin bölgesel işbirliği masalı ile uyutulduğu"nu söyleyen Vietnam da, Çin basınında 10 numaralı strategemi uygulayarak yaptığı saldırıyı örtbas etmekle suçlanmıştır. Vietnam dış politikasına ilişkin Peng Di'nin yaptığı bir analize dayanılarak, 16 Ağustos 1979'da, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi organı "Halkın Gazetesi"nde şu başlık yer almıştır: "Diplomasinin gülücükleri; bu gülücükler arkasında bir hançer gizlidir."

STRATEGEM NR.11

Şeftali Ağacı Yerine Kuruyan Erik Ağacı

dört ideogramı	李	代	桃	僵
modern Çince'deki söylenişleri	*li*	*dai*	*lao*	*jiang*
ideogramların çevirisi	erik ağacı	yerine	şeftali ağacı	kurumak

bağıntılı çevirisi: Şeftali ağacının yerine kuruyan erik ağacı.

kökeni bakımından çevirisi: Erik ağacının, yanında büyümekte olan şeftali ağacı uğruna, böceklerin, komşusunun köklerini kemirmek yerine kendi köklerini kemirmesini sağlamak yoluyla kendisini feda etmesi.

Özü:

a) Bir aldatıcı manevra yardımıyla, başkasını kurtarmak için kendini kurban etmek.
b) Bir aldatıcı manevra yardımıyla, kendini kurtarmak için başkasını kurban etmek.
c) Bir aldatıcı manevra yardımıyla, üçüncü bir kişiyi kurtarmak için birini kurban etmek.
d) Çok değerli bir şeyi elde etmek için küçük bir kurban vermek.

Şamar oğlanı strategemi.
Kurbanlık kuzu strategemi.

11.1 Strategemin Tarihi

Strategemi ifade etmek için kullanılan "şeftali ağacı yerine kuruyan erik "ağacı" deyimi, bir halk şarkıları ve baladlar derlemesine kadar geriye

gider. Derleme, Han hükümdarı Wu (İ.Ö. 140-87) tarafından kurulan ve popüler edebi şiir ve şarkıları toplamakla görevlendirilen Yuefu Konservatuvarı tarafından yapılmıştır. Bugün de yaşayan bu Yuefu derlemesi, Han hanedanı zamanına (İ.Ö. 206-İ.S. 220) ait halk şarkılarını bir bölümde toplamıştır. Bu şarkılar telli ve nefesli çalgılar eşliğinde çalınırlardı. Bu şarkılardan birinde, "Horoz Ötüyor" başlığı altında şu parça yer alır:

> "Bir açık kuyunun yanında bir şeftali ağacı büyüyordu. Bir erik ağacı da bu şeftali ağacının yanında büyüyordu. Böcekler geldiler ve şeftali ağacının köklerini kemirmeye başladılar. Erik ağacı böceklere kendi köklerini sunarak kurban etti ve şeftali ağacının yerine kuruyup gitti. Ağaçlar birbirleri için kurban olurlarken, kardeşler bunu unutabilirler mi?"

Bu strategemi açıklanmasında, Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabı, bizi 2500 yıl önceki Çin'e götürür. Strategem, sık sık adını andığımız Konfüçyüsçülüğün klasik eseri "Zuo Şerhiyesi"nden kaynaklanmıştır. Bu şerhiye, İ.Ö. 10. yüzyıldan İ.Ö. 6. yüzyıla kadarki Çin geleneklerini tanımamıza imkân sağlayan dört derlemeden biridir.

11.2 Yanlış Bayrak Altında

Wei devleti hükümdarı Prens Xuan (İ.Ö. 718-700), babasının hareminden bir kadınla ilişkiye girmişti. Ondan Jisi adlı bir oğlu oldu. Sonraları prens Xuan, Jisi'yi, Qi devletinden Xuan Jiang adlı bir kadınla evlendirmek istedi. Fakat kadın öylesine güzeldi ki, prens Xuan dayanamayıp kadınla kendisi evlendi. Xuan Jiang, prens Xuan'dan iki oğlan doğurdu. Oğullardan Shou oldukça yumuşak, ılımlı bir karaktere sahipken, Shuo içten pazarlıklı ve hileciydi. Zaman içinde Xuan Jiang ve hileci oğlu Shuo, Jisi'yi babası prense karşı fitnelediler, Jisi'ye kara çaldılar. Attıkları iftiralar arasında, Jisi'nin, babasının güzel Xuan Jiang'ı elinden almış olmasını asla hoş görmediği, bu yüzden babasına karşı bir tuzak hazırlığı da vardı. Bunun üzerine prens Xuan, Jisi'yi bir görevle Qi devletine gönderdi. Prens aynı anda, haydutlara, Jisi'yi Shen'de pusuya düşürmelerini ve orada öldürmelerini emretti. Xuan Jiang'ın iyi oğlu Shou, baba bir anne ayrı kardeşi Jisi'yi severdi. Onu uyardı ve kaçmasını öğütledi. Jisi

bu öğüde kulak asmadı. İleri sürdüğü gerekçe, oğullara babalara karşı kesin itaat buyuran Konfüçyüsçü erdem anlayışıydı: "Babamın emrine uymazsam, kendimi artık nasıl bir 'oğul' olarak adlandırabilirim ki? Babam olmasaydı, oraya gitmeyebilirdim."

Jisi yola çıkmazdan önce, Shou onu iyice içirdi, onun taşıdığı hükümdarlık bayrağını aldı ve onun yerine yola çıktı. Haydutlar onu Jisi sandılar ve öldürdüler. Kısa bir süre sonra Jisi göründü ve haykırdı: "Öldürmeniz gereken kişi bendim. Onun ne suçu vardı ki? Beni öldürün!" Bunun üzerine haydutlar Jisi'ye de öldürdüler.

Bu öyküde iyi Shou, "erik ağacı"nın rolünü üstlenmişti. Buna karşılık "şeftali ağacı" ile özdeşleştirilecek olan Jisi, kurban olmayı kabul etmemişti.

İ.S. 11. yüzyıla ait bir öyküde de, bir kardeşin erik ağacının rolünü üstlendiği, buna karşılık yukarıda anlatılan öykünün aksine, yakasını ölümden kurtardığı anlatılır. "Di Qing Hileyle Ağabeyini Kurtarıyor" başlıklı bu öykü, Çin'in en büyük çocuk dergisi *Ertong Shidai* ("Çocukluk Çağı") adlı derginin Nisan 1986 sayısında yayımlanmıştır. Çin'de bu gibi öyküler eğitici işlevlere sahiptirler. Bu öykülerle çocuk okuyuculara, kardeşlik sevgisi, bir strategem öyküsü tarzında verilmek istenir.

11.3 Aldatılan Kabadayı

Di Qing (1008-1057), ailesini yeni kaybetmiş ve ağabeyi Di Su'nun yanında yaşamaya başlamıştı. Di Su, yoksul fakat gönlü zengin, mert bir adamdı. Bir gün Di Qing, tarlada çalışmakta olan ağabeyi Di Su'ya öğle yemeğini götürüyordu. Yolda giderken kendisine doğru aceleyle ve telaşla gelen bir kadın gördü. Kadın bağıra çağıra, ağabeyinin ırınak kıyısında gaddar Luohan ile yumruk yumruğa sert bir kavgaya tutuşmuş olduğunu söyledi.

Gaddar Luohan, boş gezenin boş kalfası, hiçbir işe yaramayan adamın biriydi. Her gün sarhoş sarhoş tarlalarda dolaşır, kavga çıkarmak için fırsat kollardı. O gün de kendi halinde, dürüst bir çiftçinin elinden azığını kapıp yemeye başlamıştı. Çiftçi tabii ki bundan hoşlanmadı ve kendini savunmaya kalkıştı. Kavga sırasında ufak tefek çiftçi yere yuvarlandı. O ana kadar olup biteni sakin bir şekilde izleyen Di Su, gaddar

Luohan'a öfkeyle bir yumruk salladı. Böylece, her ikisi de güçlü adamlar olan Di Su ile gaddar Luohan arasında zorlu bir kavga başladı. O sırada bir kadın tarlaya yemek götürüyordu; kavgayı gördü ve yardım aramak üzere aceleyle geri döndü. Di Qing'in yolda rastaldığı kadın buydu. Di Qing olay yerine geldiğinde kavga henüz bitmişti. Ağabeyi Di Su bir taşın üstüne oturmuş, derin derin soluk alıp veriyordu. Kaşları kaygıyla çatılmıştı; çünkü bu kötü olayın başına bir iş açacağını biliyordu. Di Qing ırmağa doğru baktı ve orada yüzme bilmeyen gaddar Luohan'ın suyun içinde canını kurtarmak için çırpındığını, kıyıya tutunmaya çalıştığını gördü. Di Su ona öyle bir tekme savrudu ki, gaddar Luohan ırmağın akıntısına kapılıp sürüklenmeye başladı. Di Qing, herif ne kadar sarhoş olursa olsun, bu olayın kardeşinin başına belâ açacağını iyi biliyordu. Song hanedanının yasalarına göre, bu olaydan dolayı kardeşi ölüm cezası alabilirdi. Di Qing birdenbire gaddar Luohan'ı kurtarmak için ırmağa atladı.

Luohan akıntıya karşı umutsuzca direniyordu ve artık gücü tükenmişti. Birden, yanında kendisini kurtarmaya gelen birini gördü. Umutsuzca ellerini uzattı, Di Qing'in eski ve yırtık pırtık gömleğinin yenine yapıştı. Ne var ki elinde, gömlek yeninden kopan bir parça bez kalmıştı, Di Qing'in kolunu kavrayamamıştı. Di Qing boğulmakta olan adamın saçlarını kavradı ve onu kıyıya doğru çekti. Bu arada kulağına yavaşça şunları fısıldadı: "Ben Di Su'yum ve senin canını kurtardım."

Gaddar Luohan çok su yutmuştu ve yarı baygın haldeydi. O, kendisini Di Qing'in mi yoksa Di Su'nun mu kurtardığını farkedebilecek durumda değildi. Kıyıya vardıklarında bilincini yitirmiş bir halde, ölü gibi yere uzanıp yattı.

Di Su, "Onu öldürmüş olduğum apaçık" dedi dehşet içinde. "Bu yüzden bunun karşılığını yaşamımla ödemek zorundayım. Ya senin halin ne olacak kardeşim?" Ve gözyaşları yanaklarından aşağı akmaya başladı.

"Sakin ol ağabeyciğim; sanıyorum ki Luohan sadece kısa bir süre için baygınlık geçiriyor, o ölmedi" dedi Di Qing.

"Yine de benim için durum kötü. Ben onu herkesin gözü önünde yaraladım ve bu yüzden yargılanacağım."

Köyün dört köşesinden herkes olay yerinde toplanmış haldeydi. Köy halkı Di Su'yu teselli etmeye çalıştılar: "Tasalanma; sen bir başkasına yardım etmek için haklı bir öfkeyle bu olaya karıştın."

Köy yöneticisi de hızla olay yerine gelmişti. Şöyle bağırdı: "Di Su, hanedanımızın hükümdarı yasalar koymuştur. Dayak atmak bir suçtur. Kavgayı başlatan ve diğerini öldüren kişi, bunu yaşamıyla öder."

Di Su sessizce ayağa kalktı ve zincire vurulmayı beklemeye başladı.

"Durun!" diye bağırdı kardeşi.

"Ufaklık, karşı mı geliyorsun?" diye bağırdı köy yöneticisi taş gibi bir suratla.

Di Qing haykırdı: "Siz sapla samanı birbirine karıştırıyorsunuz. Herkes bilir ki, bu huysuz, geçimsiz adam, bu gaddar Luohan, köyde herkesi rahatsız eden zavallının biridir. Ona bir insanlık görevi olarak, yaptığından dolayı herkesin galeyana geldiği bir sırada yardım ettik. Bu kavgacı adam neredeyse boğuluyordu ve onu ağabeyim kıyıya çekip kurtardı."

Köy yöneticisi ona şüpheyle baktı ve köylüleri süzdü. Daha sonra köylülere dönüp sordu: "Doğru mu bu?"

Birkaç köylü hemen atıldılar: "Doğrudur, biz tanığız."

Di Qing de aynı telden çaldı: "Bakın, elinde hâlâ benim gömleğimin yenini tutuyor."

Köy yöneticisi yere doğru eğildi ve gaddar Luohan'ın elini kavradı. Gerçekten de Luohan, kramp girmiş elinde yırtık bir gömlek yeni tutuyordu. Köy yöneticisi Di Qing'i sınamak istedi: "Bu huysuz herifin, gaddar Luohan'ın ölüp ölmediği hiç de belli değil."

"Pekala, bunu bize açıklayın bakalım" diye devam etti köy yöneticisi.

Di Qing gaddar Luohan'ın üstüne sıçrayıvermişti. Adamın üstüne ata biner gibi çıktı ve karnına masaj yapmaya başladı. Kısa bir süre sonra gaddar Luohan gözlerini açtı ve ağzından kirli sular kusmaya başladı. Daha sonra iyice kendine geldi. Kaşla göz arasında Di Qing, Luohan'ın kulağına eğildi ve bir şeyler fısıldadı.

Gaddar Luohan başını salladı, ayağa kalktı ve güçsüz adımlarla Di Su'ya doğru yürüdü, ellerini göğsünde kavuşturarak önünde eğildi ve şöyle dedi:

"Canımı kurtardığın için sana teşekkür ederim." Sonra süklüm püklüm yürüyüp gitti.

Di Su şaşkınlık içindeydi. Tehlikeli bir fırtınaya tutulmuştu ve fırtına birdenbire savuşup gitmişti. Durumu ağızları bir karış açık izleyen köylüler, seyredecek bir şey kalmadığını görünce, dağılıp gittiler.

Evlerine dönerlerken, Di Su kardeşi Di Qing'e sordu:

"Kardeşim, anlamıyorum. Gaddar Luohan o kadar kavga döğüşten sonra bana canını kurtardığım için teşekkür etti. Neler oldu ha?"

Di Qing yanıt verdi:

"Gaddar Luohan çiftçinin azığını zorla aldığı ve seninle kavgaya tutuştuğu sırada iyice sarhoştu. O olup bitenleri açık seçik hatırlayamıyordu. Sonra ırmağa düştü. Ben onu kıyıya çektiğim sırada, kulağına şunları söyleyerek onu aldattım: 'Ben Di Su'yum ve sen kurtarıyorum'. Gaddar Luohan biraz sonra bilincini kaybetti. Kendisine geldiğinde Di Su'ya teşekkür etmesi gerektiğini kulağına fısıldadım. O da dediğimi eksiksiz yaptı."

Di Su, Di Qing'in kurnazlığına hayran olmuştu. Kardeşi onu 11 numaralı strategeme başvurarak kurtarmıştı. Di Qing o sıralarda 15 yaşındaydı, diye yazmaktalar Yang Yu ve Che Yunyang, Ertong Shidai adlı kitaplarında. Di Qing'in sonradan ünlü bir general olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Onun general olarak da strategemlere başvurduğunu, "Di Qing'in On Günlük Molası"ndan biliyoruz (bkz.: 8.4).

11.4 1898'deki Yüz Günlük Reform

11 numaralı strategemi ifade eden deyim, özellikle iki kardeşe vurgu yapılarak, yazar, devlet adamı ve diplomat Huang Zunxian'ın (1848-1905) 1898'deki "Yüz Günlük Reform"u ele alan şiirinde, poetik bir form içerisinde şöyle yerini bulmuştu:

Şeftali ağacının yerine kuruyan erik ağacı
İki kardeşten küçüğünün yaptıkları
göz yaşartıyor.

Qian Zhonglian'ın bu bent ile ilgili bir notuna göre, burada Kang Guangren'e (1867-1898) atıfta bulunulmaktadır. Kang Guangren, yüz gün süren reform girişiminin başarısızlığa uğramasından sonra, reform hareketinin önde gelen liderlerinden ağabeyi Kang Youwei'nin (1858-1927) Çin'de reform hareketini aniden canlandıracağı umuduyla, reform için canını vereceğini ilân ederek kendini öldürmüştü.

11.5 Hükümdarın Elbisesini Giyme

Vietnamlılar'ın Çinli Ming hanedanına (1368-1644) karşı başlattıkları ayaklanma sonucu çıkan savaşlar (1418-1427) sırasında, Chi-Linh yöresinden (bugünkü Orta Vietnam'da Thanh-hoa bölgesi) bir çiftçi olan Le-Loi'nin komutasındaki Vietnam ordusu çembere alınmıştı. Le-Loi'nin generallerinden Le-Lai kendisine şöyle dedi: "Bana elbiselerinizi veriniz; ben bunları giyip ordugâhı terkedeceğim."

Çinliler onu görünce, Le-Loi sandılar ve tutuklayıp öldürdüler. Gerçek Le-Loi, daha sonraları Vietnamlı Le hanedanının (1428-1793) kurucusu ve hükümdarı olarak, Le-Thai-To adıyla tarihe geçecektir. Bugün bile Vietnam'da "Le-Lai kralı kurtardı" deyimi bu olayı hatırlatır ve eski Saygon bugünkü Ho Şi Minh kentinde Le-Lai için dikilmiş bir anıt vardır. Olay, 11 numaralı strategemin Vietnamlılar tarafından gerçekleştirilen tipik bir örneğidir. (Bkz: Viet-Nam Su Zuoe, "Genel Vietnam Tarihi", cilt I, Güney Vietnam Eğitim Bakanlığı yayını, Saygon 1971, s.219.)

11.6 Sahte Marki Giyotine Gidiyor

Fransiz aristokrasisinden, özellikle amcası Marki St. Evrémonde'dan ve onun tiranca davranışlarından nefret eden genç Marki Charles St. Evrémonde, 1775 yılında İngiltere'ye sığındı. Orada Charles Darnay adıyla Fansızca dersleri veriyordu. Bir süre sonra Fransız hekim Alexandre Manette'in biricik kızı Lucie ile evlendi. Fransız Devrimi patladıktan sonra, Charles, soğukkanlı, fakat çılgınca bir denemeye girişip, ailesine sadakatle hizmet etmiş olan bir uşağı devrimcilerin intikamından kurtarmak için gizlice Paris'e gitti. Fakat ailesi amcası tarafından felâkete sürüklenmiş olan hancı kadın Defarge tarafından gammazlanıp yakalandı ve ölüme mahkûm edildi. Onu Lucie ile birlikte Paris'e kadar izlemiş olan Dr. Manette bile, devrimciler arasında yüksek itibara sahip olmasına rağmen, kendisini kurtarma olanağı bulamadı. Charles, kurtuluşunu, kendisi için Paris'e aceleyle gelmiş olan İngiliz avukat Sidney Carton'a borçlu olacaktı. Carton, şaşırtıcı derecede Charles'a benziyordu. Carton, devrimcilerin hizmetine girmiş ve Charles'ın ölümü beklediği Conciergerie zindanında gardiyanlık yapan İngiliz Barsad ile anlaştı. Carton, Charles'-

ın giyotine gitmesine birkaç saat kala, Barsad tarafından Charles'ın hücresine alındı.

Carton'un cesaret ve azmi karşısında şaşkına dönen Charles, onun çizmelerini giydi, kravatını onunkiyle değiştirdi, saç bağını çözdü ve saçlarını öyle bir biçime soktu ki, karanlıkta onu Carton'dan ayırmak mümkün değildi. Daha sonra Carton Charles'ı anestezik bir maddeyle bayılttı, onun elbiselerini giydi, saçlarını geriye taradı ve bir saç bağıyla bağladı. Tutuklu şimdi oydu. Ardından Carton, Barsad'ı çağırdı ve ona, bilincini kaybetmiş olan Charles'ı, daha önceden hazır bulundurulan bir arabaya taşımasını emretti. Arabanın içinde Lucie Manette, kızı, babası ve ayrıca İngiliz banker Jarvis Lorry bekliyorlardı. Lorry daha önce Carton'un pasaportunu ve belgelerini kendisinden almıştı. Böylece hâlâ baygın haldeki Charles St. Evrémonde, Sidney Carton olarak, devrimci Paris'i güvenlik içinde terketti. Onun yerine, kısa bir süre sonra gerçek Carton giyotinle idam edildi.

Bu olayı Çin strategemine göre yorumlarsak, Sidney Carton'un "erik ağacı" ve Charles St. Evrémonde'un "şeftali ağacı" olduklarını söylemek, herhalde gereksizdir.

11.7 Çan Kay Şek'in Tutuklanması

Kızıl Ordu'nun uzun yürüyüşünde (1934-1935) ve kuzeydeki Shaanxi'ye varmasından sonra, Çan Kay Şek (1887-1975), "komünist tehlike"ye karşı savaşmayı tercih etmişti. Bununla ilgili olarak Shaanxi eyaletinin başkenti Xian'da bir başkomutanlık karargâhı kurdu. Karargâh sorumlusu Zhang Xuelian'dı (doğumu: 1898). O sıralarda Çin'de genel durum şöyleydi: Bir yandan, vatanseverlik dalgaları yükseliyor ve Japonları ülkeden kovma ve Çin'deki iç savaşı durdurma çağrıları yapılıyor; diğer yandan, komünistler, komünist ve komünist olmayan herkesin Japonlar'a karşı bir ortak cephe oluşturmalarını istiyorlardı.

Xian'daki Çan Kay Şek'in birlikleri de, Çin Komünist Partisi tarafından yayılan "Çinliler Çinliler'i öldürmemeli; aksine tüm güçlerini Japonlar'a karşı savaşmak üzere birleştirmeli" sloganının etkisi altındaydılar.

Zhang Xueliang da bu görüşteydi ve daha sonra 1936'da, komünist liderlerden Çu En Lay (1898-1976) ile, iç savaşı durdurma ve Japonlar'a

karşı bir ortak harekât konularında görüşüp anlaşmıştı. 1936 Ağustosunda Çin Komünist Partisi'nden bir temsilci, gayriresmi bir görüşme yapmak üzere Zhang Xueliang'ın karargâhına gönderildi. Bu konudaki haberler o zamanki Çin başkenti Nanying'e ulaşır ulaşmaz, Çan Kay Şek, Ekim sonunda Xian'a doğru yola çıktı. Aynı sırada Japonlar Suiyan'a saldırıyorlardı. Bu saldırı, Şanghay ve Qingdao başta olmak üzere, çok sayıda kentte Japonya karşıtı grevlere yol açtı. Gangxi ve Guangdong'dan askeri temsilciler, Çan Kay Şek'ten, iç savaşın durdurulmasını ve Japonlar'a karşı ortak organizasyona gidilmesini talep ettiler. Ne var ki, Zhang Xueliang ve diğer askeri temsilcilerin Japon karşıtı bir ortak cephe oluşturulması taleplerini Çan Kay Şek reddetti. Hatta Xian'daki askeri gücün hiç olmazsa bir bölümünü Suiyan'a sevketmekten bile kaçındı. 4 Aralık'ta Çan Kay Şek, Xian'da, komünistlere karşı 12 Aralık'ta bir genel harekât başlatacağını açıkladı. Fakat bu konuda Zhang Xueliang ve o sırada Shaanxi'de "pasifleştirme komiseri" olarak görev yapan Yang Hucheng ile yaptığı görüşmeler sonuçsuz kaldı. 10 Aralık 1936'da Zhang Xueliang, Çan Kay Şek tarafından görevinden alınınca, genel harekâta karşı çıktı. 12 Aralık 1936'da Zhang Xueliang'ın muhafız kıtasından seçilmiş bir grup asker Çan Kay Şek'i tutukladı. Yapılan görüşmelerde Çan Kay Şek'ten sekiz talepte bulunuldu ve Japonlara karşı bir birleşik cephe oluşturulmasının zorunluluğu vurgulandı.

Çan Kay Şek'in tutuklanması Çin'de ve tüm dünyada büyük yankı buldu. Çin Komünist Partisi yönetimi, Çu En Lay başkanlığında bir heyeti derhal Xian'a gönderdi. Uzun süren yoğun görüşmelerden sonra, Çan Kay Şek, kendisinden talep edilenleri kabul etti ve Zhang Xueliang'la birlikte 25 Aralık 1936'da Nanying'e uçakla geri döndü. Zhang Xueliang orada mahkeme önüne çıkarıldı; tüm görevlerinden alındı ve on yıl hapse mahkûm edildi. Onun bu mahkûmiyeti, 1949'dan sonra da Tayvan'da uzun yıllar devam etti. Bugün (1988) Zhang Xueliang, Tayvan'da yarı özgür bir halde hâlâ yaşıyor.

Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabına göre, Zhang Xueliang, mahkeme önünde, Çan Kay Şek'in tutuklanması olayındaki tüm sorumluluğu üzerine aldı ve böylece, tutuklanma olayına karışanları, özellikle Yang Hucheng'i kurtarmış oldu. Hongkong strategem kitabının yazarına göre, bu soylu davranışıyla Zhang Xueliang, "erik ağacı" olarak kendisini, "şeftali ağacı", yani Yang Hucheng ve diğerleri için kurban etmiştir.

Çin edebiyatında 11 numaralı strategeme verilen örnekler, bir kişinin kendi iradesiyle kendini erik ağacı gibi kurban etmesi örnekleriyle sınırlı da değildir. Aşağıdaki tarihsel ve edebi öyküde olduğu gibi.

11.8 Changsa'da Yangın

Çinliler'in Japonlar'a karşı kendi topraklarında savaştıkları 1930'lu yılların ikinci yarısında, Zhang Zhizhong (1890-1969), Hunan eyaleti valisi olarak Changsha'da ikamet ediyordu. Taipeh'de yayımlanan bir strategem kitabının "şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı" strategemine ayrılan bölümde, Zhang Zhizhong'un Hunan'da bulunduğu sırada geçen bir olayın (tabii ki resmi tarih kitaplarına girmeyen) bir ayrıntısı üzerinde durulur.

Hubei eyaletindeki Wuhan kentinin 1938 Ekim'inde Japonlar tarafından işgalinden sonra, Zhang Zhizhong'un ikamet ettiği Changsha'nın durumu da tehlikeye girmişti. Cepheden gelen bir haberin yanlış değerlendirilmesi sonucu, Zhang Zhizhong, Japon birliklerinin Changsha'ya birkaç kilometre mesafedeki Xinqianghe'yi işgal ettiğini sandı. Tam bir panik içinde, sonradan Qingye'deki birliklerle tahkim etmek üzere, Changsha'nın ateşe verilmesini emretti. Böylece Hunan eyaletinin başkenti, 12 Kasım 1938'de ateşe verildi. Yangın ancak 14 Kasım'da söndürülebildi. 30.000'in üzerinde insan yaşamını kaybetmişti.

Oysa görünürde hiçbir Japon yoktu. Yapılan araştırma sonucu, cepheden gelen haberde, söz konusu kentin Xinqiange değil, Changsha'ya 40-50 kilometre uzaklıkta Xinhe olduğu anlaşıldı.

Changsha'nın pisi pisine yanması, büyük öfke yarattı. Zhang Zhizhong'un kellesi isteniyordu. Yüksek merciler çok sıkı bir soruşturma açtılar. Fakat Zhang Zhizhong bir strategeme başvurdu. O, garnizon komutanı Feng Ti, polis müdürü Wen Zhongfu ve jandarma komutanı Xu Kun'u şöyle ikna etti:

> "Bu olay hepimizi ilgilendiriyor. Sorumluluğu üzerimizden atamayız. Hepimiz birden tutuklanırsak birbirimize yardımcı olamayız. En iyisi, sizler bir süre için sorumluluğu üzerinize alın. Ben hemen başkente gider ve her şeyi yoluna sokmaya çalışırım. Böylece hepimiz kurtuluruz."

Garnizon komutanı, polis müdürü ve Jandarma komutanı bu öneriyi kabul ettiler. Böylece Zhang Zhizhong tüm sorumluluğu üzerinden atmış oldu. O sırada Çin'in başkenti olan Çunking'e gitti. Orada bu üç kişiyi kurtarmak için hiçbir şey yapmadığı gibi, üstelik "kuyuya düşmüş taşları daha da dibe itti." Çevirdiği dolaplar sonucu, kendisine güvenmiş olan üç adamın kurşuna dizilmelerini sağladı ve yaptığı büyük hatanın tanıklarını ortadan kaldırmış oldu.

Bu olayda üç "erik ağacı" bir "şeftali ağacı" tarafından aldatılmış ve kurban edilmiştir. Zhang Zhizhong sonraları Çin Halk Cumhuriyeti'nde hızla yükseldi.

Pekin'de 1985'de yayımlanan "Çağdaş Çin Tarihi Sözlüğü"nde, Chansha yangını, yukarıdaki şekilde anlatılmakta, fakat burada üç kişinin idamının sorumluluğu olduğu gibi Guomindang rejimine yüklenmektedir. Sözlüğe göre, Guomindang yönetimi, halkın öfkesini bu üç kişiyi şamar oğlanı yaparak yatıştırmak istemiştir. Sözlükte Zhang Zhizhong hakkında ise, onun "şüphesiz görevini yapmış olduğu" belirtilmektedir.

11.9 Nakışlı Kadın Ayakkabısı

11 numaralı strategemi ifade eden "şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı" deyimi, Pu Songling (1640-1715) tarafından yazılan ve 490'ın üzerinde öyküyü "Liaozhai Kitaplığından İlginç Öyküler" başlığı altında toplayan ünlü eserde, *Yanzhi* adlı bir öyküde kullanılmıştır.

Dongchang'da Bian adlı bir hayvan bakıcısı yaşardı. Kızı Yanzhi iyi huylu ve güzel bir kızdı. Bian bu nedenle kızını tahsilli biriyle evlendirmek istiyordu. Fakat alt tabakadan yoksul biri olması dolayısıyla bu isteğini gerçekleştiremiyordu. Yanzhi onbeş yaşına gelmişti ve hâlâ evlenmemişti.

Komşu evde Gong'un karısı ve Yanzhi'nin arkadaşı bayan Wang oturuyordu. Bayan Wang biraz hafifmeşrep, hatta hoppa bir kadındı ve dolap çevirmekten de pek hoşlanırdı. Bir gün Yanzhi, misafirliğe gelmiş olan bayan Wang'ı kapıya kadar çıkıp uğurlarken, tepeden tırnağa beyazlar giymiş, son derece yakışıklı bir genç adamın sokaktan geçtiğini gördü. Gözleri genç adama takılıp kalmıştı. Genç adam iyice uzaklaşın-

caya kadar, gözleriyle onu izledi. Bu, bayan Wang'ın dikkatinden kaçmadı. Hafif alaylı bir şekilde, genç adamın Yanzhi için çok uygun bir koca olabileceğini söyledi. Yanzhi kızardı, fakat hiçbir şey demedi. Bayan Wang, bu mahalleye taşınmazdan önce, bu adamın ailesiyle aynı sokakta oturduğunu söyledi. Genç adamın adı E Qiuzhun'du. Kimse onun kadar hoşgörülü, yumuşak başlı olamazdı. Babasını, kısa bir süre önce de karısını kaybetmişti. Bu yüzden matem elbiseleri içindeydi (Çin'de beyaz renk matemi simgeler). O, E Qiuzhun'la konuşacak ve birini gönderip Yanzhi'yi istetmesi için onu teşvik edecekti. Yanzhi yine hiçbir şey söylemedi; bayan Wang gülerek oradan ayrıldı.

Aradan günler geçtiği halde hiçbir şey olmadı. Yanzhi kuşkuya düşmüştü. Acaba bayan Wang sözünü tutmayacak mıydı? Yoksa alt tabakadan olduğu için mi bu iş olmuyordu? İyice kederlenmeye başlamıştı. Nihayet yemeden içmeden kesildi ve hastalanıp yatağa düştü. Tam bu sırada bayan Wang onu ziyarete geldi. Hastalığının nedenini sordu. Yanzhi, nedenini bilmediğini öyledi. Son görüşmelerinden sonra kendisini iyi hissetmiyordu. Şimdi tüm kanının çekildiğini hissediyor ve yarına çıkıp çıkmayacağını bilmiyordu.

Bayan Wang, kocasının bir süredir işe gitmeyip evde oturduğunu, bu yüzden E Qiuzhun'a haber gönderemediğini söyledi. Yanzhi sakın bundan dolayı hastalanmış olmasındı? Yanzhi bunları duyunca yüzüne renk geldi, canlandı. Bayan Wang yine biraz alaylı, şöyle dedi: "Eğer bu iş senin için bu kadar önemliyse ve sen bu yüzden hasta olduysan, daha ne düşünüyorsun ki? Ben hemen bu gece sana E Qiuzhun'u gönderirim. O seninle buluşmaktan mutlu olacaktır. O sana nasıl hayır diyebilir ki?"

Yanzhi şöyle yanıt verdi: "Böyle bir şey olursa, utancımdan yerin dibine geçerim. O benim alt tabakadan olduğuma bakınaz ve bir aracı gönderirse, hemen iyileşeceğim. Fakat onunla böyle birdenbire aracısız buluşmaya hazır değilim."

Bayan Wang, onayladığını gösterir biçimde başını salladı ve gitti.

Bayan Wang gençliğinden beri komşusu Sujie adlı adamla görüşürdü. Evlendikten sonra da, kocası seyahate çıktıkça Sujie onu ziyaret ederdi. Tam bu sırada Sujie bayan Wang'a geldi. Bayan Wang ona Yanzhi'nin durumunu neşeli bir anekdot halinde anlattı. Sujie, Yanzhi'nin çok güzel bir kız olduğunu biliyordu ve onu arzuluyor, elde etmek istiyordu. Amacına ulaşmak için bir fırsat çıkınıştı şimdi. Fakat bayan

Wang'ın kıskançlığından korkuyordu. Bayan Wang'ın anlattıklarını yapmacık bir ilgisizlikle dinliyordu; fakat kafasından Yanzhi'nin odasına kapağı nasıl atacağını düşünüyordu. Ertesi gece duvara tırmandı, Yanzhi'nin odasının penceresini tıklattı.

"Kim var orada?" diye sordu Yanzhi.

"E Qiuzhun."

Yanzhi şöyle dedi: "Gece gündüz sizi düşünüyorum; dileğim sizinle bir yastıkta kocamaktır, bir gecelik hevesi doyurmak değil. Beni gerçekten seviyorsanız, hemen söz kesmek üzere bir aracı gönderin. Evlilik dışı bir beraberliği reddediyorum."

Tabii ki Sujie onunla bir defa yatmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Yanzhi'nin kararlı sözleri üzerine, hiç olmazsa bir kerecik elini tutmak istediğini, bunu bir evlilik sözü olarak kabul etmesini istedi. Saf Yanzhi adama daha fazla direnemedi; yatağından kalktı ve pencereyi açtı. Sujie birden odanın içine dalıverdi. Ve hemen Yanzhi'yi sevişmeye zorladı. Yanzhi'nin karşı koyacak gücü zaten yoktu. Yere düştü ve zayıf zayıf solumaya başladı. Sujie kızı yerden kaldırmak istedi; fakat kız avazı çıktığı kadar bağıracağını söyleyerek onu tehdit etti.

Sujie oynadığı oyunun anlaşılacağından korktu ve daha fazla ileri gitmedi. Sadece, onu yeniden ne zaman görebileceğini sordu. Yanzhi, kendisini bir daha ancak gerdek gecesinde görebileceğini söyledi. Sujie yerde yatan kızın ayağını tuttu, nakışlı ayakkabısını ayağından sıyırıp aldı ve kayboldu.

Sujie doğruca bayan Wang'a gitti. Orada kendini yatağa attığında, aklına ayakkabı geldi. Gizlice torbasını yokladı, fakat ayakkabı torbanın içinde yoktu. Onu her yerde aradı, fakat bulamadı. En nihayet bayan Wang'a durumu anlatmak zorunda kaldı. Ayakkabıyı birlikte aramaya başladılar, fakat bulamadılar.

Aynı sokakta Mao Da adlı sapı silik, serseri biri yaşıyordu. O, sürekli olarak ama boş yere, bayan Wang'ı kendisiyle ilişki kurmaya zorlar ve Sujie ile ilişkisini de bilirdi. Mao Da, bir fırsatını bulup baskı yapmak amacıyla, bayan Wang'ı suçüstü yakalamak istiyordu. Aynı akşam bayan Wang'ın evine geldi, bahçe kapısını açtı ve parmaklarının ucuyla yürüyüp sessizce bahçeye girdi. Gözüne beyaz bir şey ilişmişti. Bu bir kadın ayakkabısıydı. Mao Da pencereye yanaştı ve Sujie'nin Yanzhi'yi ziyareti ile ilgili her şeyi işitti. Son derece sevinçli bir halde savuşup gitti.

Birkaç akşam sonra Mao Da, Yanzhi'nin evinin duvarına tırmanıyordu. Evin içini iyi bilmediğinden, Yanzhi'nin babasının odasına doğru tırmandığının farkında değildi. Baba bir gürültü işitti, hemen pencereden sarktı ve adamı gördü. Adamı, kızının gizlice eve aldığı biri sandı. Öfkeden kudurmuş bir halde bir bıçak kaptı ve dışarıya fırladı. Mao Da yere atladı ve kaçmaya başladı. Tam bahçe duvarını aşmaya çalışırken, baba arkasından yetişti. Mao Da geri döndü ve ani bir hamleyle babayı bıçakladı. Durumu gören Yanzhi'nin annesi feryat etmeye başladı. Babayı duvara sıkıştıran Mao Da, onu öldürdü ve kaçtı.

Yanzhi, elinde bir fenerle olay yerine koştu. Ölü babasına baktı ve ayağının dibinde kendi ayakkabısını gördü. Yanzhi, ağlaya ağlaya başına gelenleri annesine anlattı. İşin içinde bayan Wang'ın olduğunu söylemeye cesaret edemedi, sadece E Qiuzhun'un adını verdi.

İzleyen günlerde bölge mahkemesine E Qiuzhun'a karşı dava açıldı. E Qiuzhun tutkulandı. O henüz 19 yaşındaydı ve hâlâ bir çocuk görünümündeydi. Zincire vuruduğunda, mahkeme önünde avazı çıktığı kadar hiçbir şeyden haberi olmadığını haykırdı. Fakat yargıç, duruşma uzadıkça onun suçlu olduğuna inanmaya başlamıştı. Yargıç sorgulamanın işkenceyle yapılmasını istedi. Çünkü eski Çin'de isnat edilen suçu kabul etmeyen biri mahkûm edilemiyordu. Genç adam işkenceye dayanamadı, suçu kabul etti ve ölüme mahkûm edildi. Durum Jinan'daki yüksek makamlara rapor edildi.

Jinan valisi raporu inceledikten sonra, E Qiuzhun'un suçlu olduğundan şüpheye düştü. E Qiuzhun'la görüşmek üzere bir adamını hapishaneye gönderdi. Adamın getirdiği bilgiler, valinin genç adamın suçsuzluğuna duyduğu inancı kuvvetlendirmişti. Yanzhi'nin E Qiuzhun'a karşı tavrı ve bayan Wang'ın sorgulanması, şüpheleri bayan Wang'ın aşığı Sujie üzerinde topluyordu. Sujie, Yanzhi ile olan macerasını itiraf etti, fakat babasını öldürmediğini bildirdi. Ancak işkence altında suçu kabullendi ve ölüme mahkûm edildi. Sujie hapishaden, işinin ehli komiser Shi Yushan'a bir mektup yazdı. Komiser, olayda aydınlatılmamış noktalar olduğuna ikna olmuştu; tüm mahkeme belgelerini yeniden incelemeye başladı.

Bayan Wang'ın yeniden sorgulanması sırasında, Shi Yushan, kadınla ilişki kurmaya çalışan bazı adamların adlarını öğrendi. Bunların arasında serseri Mao Da'nın adı da vardı. Shi Yushan, aynı anda Mao Da'dan şüphelendi. Fakat Mao Da suçunu itiraf etmediğinden, Shi Yushan bir

hileye başvurdu ve adama şöyle dedi: "Olayın failini ancak tapınağın kâhini ortaya çıkarabilir."

Bayan Wang'ın tanıdığı tüm erkekler bir budist tapınağına götürüldüler. Sırtları çıplak bir halde, orada bir duvarın önünde, sırtları duvara yapışacak şekilde dizdirildiler. Shi Yushan onlara şöyle dedi: "Suçlu olanın sırtında kâhinin bir işareti yazılıdır." Tüm bunlar tapınağın zifiri karanlık bir yerinde yapılıyordu. Daha sonra Shi Yushan adamları aydınlık bir köşeye çağırıp sırtlarına tek tek bakmaya başladı. Sıra Mao Da'ya gelince, ona, "katil sensin" dedi. Mao Da, daha önce Shi Yushan tarafından duvara çini mürekkeple yazılmış olan yere sırtını dayamıştı. Tabii onun sırtını oraya dayamasını ayarlayan da Shi Yushan'dı. Mao Da suçunu itiraf etmek zorunda kaldı.

Shi Yushan, iddianamesinde, Sujie'nin şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı olduğunu söyledi. Çünkü Sujie, o gece Yanzhi ile buluştuğunda kendini E Qiuzhun olarak tanıtmıştı. Mao Da, nakışlı kadın ayakkabısını kızın babasını öldürdüğü yerde bırakmakla, suçu bilmeden Sujie'ye yıkmış oluyordu.

Şimdiye kadarki örneklerde hep ikili ilişkiler vardı. Erik ağacı ya kendini kendi isteğiyle şeftali ağacı için kurban ediyordu veya şeftali ağacı tarafından kurban olmaya yönlendiriliyordu. 11 numaralı stratagemin daha geniş bir yorumunda, erik ağacının rolünü üstlenen bir üçüncü kişi veya güç de devreye girer. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi.

11.10 Soyu Gizlice Devam Ettirmek

İ.Ö. 607 yılında Jin prensi Ling (İ.Ö. 620-607), güçlü ve soylu akrabası Zhao'nun yanaşmalarından biri tarafından öldürüldü. Öldürülen prens Ling'in Tu Anjia adlı bir gözdesi, birkaç yıl sonra, ölü prensin halefi Jing tarafından zorla metres yapıldı. Tu Anjia, eski efendisi prens Ling'in katillerine karşı kin besliyordu. Yeni prensin gözdesi olmanın avantajını kullanıp Zhao ailesini yok etmeye ant içti.

Tu Anjia, bu planını, kendisine yakın bildiği bir generale açtı. Fakat general bunu uygun görmediği gibi, Tu Anjia'yı Zhao ailesinin reisine gammazladı. Baba Zhao, prens Ling'in kendi yanaşmalarından biri tarafından öldürülmesinin ailesine yıkılmasından zaten çok rahatsızdı. Başka hiçbir çıkış yolu göremediğinden, prens Jing ailesinden gelen bir

prenses olan gebe karısını, Jing'in sarayına yerleştirdi. Kısa bir süre sonra Tu Anjia'nın adamları Zhao ailesinin sarayını bastılar ve ailenin tüm bireylerini öldürdüler. Tüm aileden canlı kalan tek kişi, prens Jing'in sarayına yerleştirilmiş olan Zhao'nun gebe karısıydı.

Kadın bir süre sonra bir oğlan çocuk doğurdu. Tu Anjia durumu öğrendi, çocuğu alıp kendisine getirmeleri için adamlarını prens Jing'in sarayına gönderdi. Fakat anne çocuğunu saklamayı başardı. Tu Anjia her yerde çocuğu aratmaya başladı.

Zhao ailesinin iki sadık vassali Gongsun Chujiu ve Cheng Ying, ailenin yeni doğan biricik ferdini nasıl kurtarabileceklerini düşündüler. Sonunda şu planı uygulamayı kararlaştırdılar: Cheng Ying, yeni doğmuş bir erkek çocuk aramaya başladı. Gongsun Chujiu, bulunan çocuğu bir dağda bir mağaraya sakladı. Daha sonra Cheng Ying, Tu Anjia'ya gidip, Zhao ailesinin son erkek ferdinin bir mağarada saklandığını "ihbar etti". Yabancı çocuk ve koruyucusu Gongsun Chujie bulundular ve öldürüldüler. Zhao ailesinin son erkek ferdi, bunlar olup biterken Jing sarayında güvenlik altındaydı. Çocuk kimse tarafından tanınmadan büyüdü.

Zhao ailesinin son erkek ferdi 15 yaşına geldiği sırada, prens Jing, Zhao ailesinin itibarını iade etti. Genç Zhao, prens Jing'e gerçek kimliğini açıkladı. Prens Jing ona, Tu Anjia'dan intikamını almak için izin verdi. Tu Anjia, tüm sülâlesiyle birlikte öldürüldü.

Honkong'da yayımlanan bir strategem kitabında yer alan bu öykü, Sima Qian'ın (doğumu: İ.Ö. 145) "Tarihsel İşaretler (Kıssalar)" adlı eserinden alınmıştır. Yuan döneminde (1271-1368) yaşamış olan Ji Junxiang, bu öyküyü "Zhao'nun Öksüz Oğlu" adlı dramında kullanmıştır. Bu dram, bir Batı diline çevrilen ilk Çin sahne eserleri arasında yer aldı. P. Prémare tarafından Fransızca'ya "L'orphelin de Tchao" ("Zhao'nun Öyküsü") adıyla çevrilen öykü, "Çin İmparatorluğu'nun Coğrafi, Tarihsel, Kronolojik, Politik ve Fiziksel Özellikleri ve Çin Baharatları" adlı ve cizvit papaz Jean Baptiste Du Halde (1694-1778) tarafından yazılmış olan bir ansiklopedik kitapta da yer alır (3 cilt, Paris 1737). Voltaire'in (1694-1778) L'orphelin de la Chine"("Çinli Öksüz") adlı trajedisi, tamamen bu öyküden esinlenerek yazılmıştır.

Bu öyküde, soyu gizlice devam ettirmek uğruna yaşamı feda edilmiş ve böylece genç Zhao'nun güvenliğinin garanti altına alınmasını sağlamış olan masum yabancı yavrucuk, Gongsun Chuji ve Cheng Ying ta-

rafından "erik ağacı" olarak kurban edilmiştir. İkinci kurban olarak, kendi isteğiyle "erik ağacı" rolünü üstlenmiş olan Gongsun Chuji'yi görüyoruz. Kurtarılmış "şeftali ağacı" ise, tabii ki Zhao soyunu devam ettirecek tek kişi olarak genç Zhao'dur.

Gongsn Chuji'nin davranışı, Konfüçyüs'ün (İ.Ö. 551-479) "sadakat" emreden erdem anlayışına oldukça uygundur. Konfüçyüs şöyle der:

"Bir başkasının tâbiyetinde olan kişi, efendisine hizmet için başını vermesi gerektiğinde, bunu hiç duraksamadan yerine getirmelidir."

11.11 İnce Ruhtaki Sonsuz Acı

1981 Ekim'inde "Pekin Akşam Gazetesi", Çin'in ulusal bayramına rastlayan günlerde, Pekin'de "İnce Ruhtaki Sonsuz Acı" adlı şarkılı oyunun sahneye konulduğunu haber vermişti.

Gazeteye göre, uzun yıllar önce, 11.7'de Çan Kay Şek'in tutuklandığı yer olarak adı geçen Xian'da, bir eski mezarda, soyluların giydikleri türden bir elbise içinde, hiç bozulmamış bir kadın cesedi bulunmuştu. İnceleme sonunda, 30 yaşlarındaki kadının zehirlenerek öldürüldüğü anlaşıldı. Bu olay, Çin'de Çin'in Goethe'si olarak görülen ve modern Çin kültür tarihinde yazar, şair, tiyatro, yazarı, tarihçi, filolog ve arkeolog olarak büyük etki yaratmış olan Guo Moruo'nun (1892-1978) tüyler ürpertici bir öyküsüne esin kaynağı olmuştur.

Tang hanedanı zamanında (İ.S. 618-907) bir kraliçe, bir oğlan çocuk sahibi olmaktan umudunu kesmişti. Bu nedenle, kocası kralı ve buna bağlı olarak devlet katındaki gücünü kaybetmekten müthiş korkuyordu. Bunun üzerine bir strategem düşündü: Bir süre sonra halkın karşısına bir gebe kadın görünümünde çıkmaya başladı. Bu arada, ("Pekin Akşam Gazetesi"nin kullandığı ifadeyle) "şeftali ağacı yerine kuruyan bir erik ağacı" olacak birini arıyordu. Yeni evli bayan Feng Xianghuo, bu amaçla apar topar saraya getirildi. Kadın sarayda bir oğlan çocuk doğurdu. Kral, doğan çocuğu veliaht ilân etti. Çocuk büyüyünce, kraliçe sırrının ortaya çıkmasından korktu ve çocuğun öz annesini, yine öz oğluna zehirletmeye kalkıştı. Çocuk öz annesini zehirledi ve sonradan kral oldu.

Bu öykü, Kaspar Hauser'le ilgili bulmacamsı olayı akla getirmektedir. Kaspar Hauser aslında Baden büyük prensi Karl ile Napoleon'un evlâtlı-

ğı Stephanie'nin en büyük oğullarıydı. Baden sarayının Hochberg kolunun büyükannesi, Hochberg kontesi, Baden tacını kendi oğlunun takmasını istiyordu. Bu nedenle bir hileye başvurdu: O, sağlıklı bir bebek olan Kaspar Hauser'i, bir işçinin ölü doğmuş bebeğiyle değiştirtti. Kaspar Hauser, işçi ailesinin çocuğu olarak kayıtlara geçti. Sahte Kaspar Hauser ise büyük bir törenle toprağa verildi. Ulrike Leonhardt'ın "Kaspar Hauser Adında Bir Baden Prensi" adlı kitabına dayanılarak "Spiegel" dergisinde yer alan bir yorumda (sayı: 40, 28.9.1987) şunlar belirtiliyordu: Hochberg kontesi, saraydaki en yakın destekçisi Johann Heinrich David von Hennenhofer'in yardımıyla, kendi öz çocuğunun tacı giymesini garantiye almak üzere bu hileye başvurmuştu ve sonunda istediğini elde etmişti.

Çin'de imparatorluk öncesi dönemde (İ.Ö. 221'den öncesi), bölgesel devletletin Çin'in bütününe hâkim olmak için aralarında giriştikleri savaşların başlıca amaçlarından birisi de, hegemonya mücadelesi yaparlarken daha güçlü bir devletin kurbanları durumuna düşmemekti. Bu dönemde gerçekten de "şeftali ağacı" olarak kalmak ve "erik ağacı" durumuna düşmemek konusunda pek çok örneğe rastlanır.

11.12 Kaypak ve Kararsız Hükümdar

Savaşan Devletler çağında (İ.Ö. 5./3. yüzyıllar), kaypak ve kararsız bir adam olan Xuanhui'nin (İ.Ö. 332-312) hükümdarlığındaki Han devleti, iki güçlü prenslik olan Qin ve Chu devletleri arasındaki topraklara hükmediyordu. Qin hükümdarının tek amacı, Chu prensliğinde bir isyan çıkartmak ve bu yoldan orayı egemenliği altına almaktı. Bu fikir, aklına, Chu'ya yaptığı bir saldırıdan sonra gelmişti. Fakat Chu'ya giden yol üzerinde Han devleti vardı. Bu yüzden, diplomat Zhang Yi'yi, Chu'ya karşı Han ile birleşip saldırmak niyetiyle Han devletine gönderdi. Han hükümdarı iki güçlü komşu devlete karşı bir tarafsızlık politikası güdüyordu, bu nedenle Qin devletinin ittifak önerisine yanaşmadı. Bu durum Qin hükümdarını öfkelendirdi. Bunlar İ.Ö. 317'de oluyordu. Qin ordusu, ciddi bir direnmeyle karşılaşmaksızın Han devletinin topraklarına girdi. Han hükümdarı büyük bir kaygı ve telâş içinde, başbakanı Gong Zhongming'i çağırdı. Başbakan, Qin devletine karşı doğrudan bir tavır takınılmamasını tavsiye etti ve "şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı"

türküsünden alıntılar yapmaya başladı. Han hükümdarı bir şey anlamamıştı. Bunun üzerine Gong Zhongming sarayın bahçesindeki iki ağacı gösterdi ve şöyle dedi: "Diyelim ki, küçük ağaç şeftali, büyüğü de erik ağacı olsunlar. Şeftali ağacını birdenbire böcekler istilâ etsin. Onu kurtarmak istiyorsanız, bu ancak, böcekleri şeftali ağacı yerine erik ağacına yöneltecek şekilde kışkırtmakla mümkündür."

Han hükümdarı, Gong Zhongming'in planını şimdi anlamıştı. Han devletinin kapısındaki belâ Chu devletine yöneltilmeliydi ve Chu devleti Han devletinin kurbanlık koyunu olmalıydı. Böylece Han hükümdarı başbakanını Qin devletine gönderdi. Qin devletine Han devletinin önemli bir kenti verilecekti. Han devletinin topraklarına girmiş olan Chu devleti, parsadan payını alamadığı için bu durumu hazmedemeyecekti ve Qin devletine karşı savaşmak zorunda kalacaktı. Bu aşamada, Han ve Qin devletleri Chu devletine karşı ortaklaşa savaş açıp Chu'yu yeneceklerdi.

Ne var ki bu plan Chu hükümdarının kulağına gitti. Chu hükümdarı danışmanı Chen Zhen'i çağırdı. Danışman güldü ve şöyle dedi: "Han devleti 'şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı' strategemini bize karşı kullanmayı planlıyor. Biz Han devletine karşı, onların kendi strategemini kullanarak savaşmalıyız.

Chu hükümdarı danışmanının planını onayladı. Bir yandan askeri saldırı hazırlıkları yapıyor, diğer yandan öbür devletlerde, Chu devletinin Han devletinin yardım çağırısı üzerine harekete geçtiğini ve Han ülkesine yardım birlikleri gönderdiği söylentisini yayıyordu. Chu hükümdarı ayrıca Han devletine bir elçi de gönderdi. Elçi, yanında Han hükümdarına sunulmak üzere pek çok değerli armağan da getirmişti. Elçi Qin devletine karşı ittifak önerdi. Han başbakanı, Han'ın Chu uğruna kendi başına belâ açacak olan bu öneriyi reddetti. Bunun üzerine Chu elçisi, tüm Chu ordusunun harekete hazır bir halde beklediğini ve Han'a karşı zafere ulaşılıncaya kadar savaşacağını belirtti. Chu elçisinin bu açık ve kararlı sözlerini Han hükümdarı bal gibi yuttu ve Chu ile ittifak yapmaya yanaştı.

Qin hükümdarı, Han ile Chu arasındaki bu ittifaktan haberdar oldu, fakat inanmadı. Derhal, tüccar kılığına girmiş casuslarını Han ve Chu ülkelerine gönderdi. Casuslar haberi doğruladılar.

Qin hükümdarı, Han hükümdarının kararsızlık ve kaypaklığına öfkelenmiş bir halde, Han devleti üzerine yürüdü. Chu birlikleri Han'a henüz ulaşmamışlardı. Han ordusu kahramanca karşı koydu. İçinde bulunulan kritik durum dolayısıyla, Han hükümdarı elçilerini Chu'ya gön-

derdi ve Chu'dan yardım birlikleri göndermesini rica etti. Chu hükümdarı, danışman Chen Zhen'in planı uyarınca, Han devleti yönünde ordusunu harekete geçirdi. Tabii görünüşte Han devletini Qin devletine karşı korumak için yapıyordu bunu. Oysa amacı Han'ı işgal etmekti.

Chu hükümdarı Han'dan gelen elçileri, yardım birliklerinin yolda olduğunu bildirerek uğurladı. Tabii ki birlikler Han'a yardım için yola çıkmamışlardı.

Han birlikleri Chu birliklerini bekliyordu; fakat Chu birlikleri ortalıkta görünmüyordu. Han birliklerinde moral kalmamıştı. Genel bir korku kaplamıştı herkesi. Birçok asker kaçtı. O sırada Qin ordusu Han'a karşı genel saldırıya geçti. Meydan savaşını Qin ordusu kazandı ve Han devleti Qin devletinin vassalı oldu.

Qin'in Han karşısındaki zaferinden sonra, Chu hükümdarı Qin birliklerinin kendi topraklarına saldırmasından korktu. Buna karşılık danışman Chen Zhen, hükümdarından kaygılanmamasını rica etti. Erik ağacı (Han devleti) zaten kuruyup gitmişti ve böylece şeftali ağacının (Chu devleti) varlığı şu ilk aşamada güvenceye alınmıştı.

Beklendiği üzere, Qin hükümdarının danışmanı, Chu devletine karşı savaş açılmasını tavsiye etti. Qin hükümdarı buna yanaşmadı. Çünkü Han devletine karşı yapılmış olan savaş orduya ağır kayıplar verdirmişti. Oysa Chu birlikleri zinde ve iyi hazırlanmış bir haldeydiler. Qin hükümdarı ordusuyla birlikte ülkesine geri döndü. Böylece Chen Zhen'in stratejemi tam bir başarı getirmişti. Han kurban edilmiş ve Chu'nun güvenliği garantiye alınmıştı.

Bu öykü, "Savaşan Devletlerin Strategemleri" adlı, talıminen İ.Ö. 2. yüzyıla ait olup İ.Ö. 5. yüzyıldan İ.Ö. 3. yüzyıla kadarki döneme ait episodları içeren bir kitapta yer almaktadır. Buradaki şekliyle öykü, orijinal metinden değil, öykünün çizgi roman haline getirilmiş modern bir versiyonundan alınmıştır. Bu çizgi roman, 1982'de özerk bölge Guangxi-Zhuang'da 558.000 adet basılmıştır.

Buraya kadarki örneklerde, hep, insanların kendilerini kurban ettiklerini veya kurban edildiklerini gördük. Bunun dışında 11 numaralı stratejem soyut bir anlamda da anlaşılır. "Şeftali ağacı", herhangi bir şeyin kurban edilmesini belirten bir eğretilemedir. 11 numaralı stratejemin bu soyut yorumuna en iyi örnek, 1987 baskısı Pekin stratejem kitabında yer alan aşağıdaki öyküdür. Öykü, Sima Qian'ın "Tarihsel İşaretler (Kıssalar)" adlı kitabından alınmıştır.

11.13 Genеral Tian Ji At Yarışında

Savaşan Devletler çağında (İ.Ö. 5. yüzyıldan İ.Ö. 3. yüzyıla kadar), general Tian Ji, Qi devleti prensiyle yüksek bahislere tutuşarak sık sık at yarışları düzenlerdi. Yarışlar, ayrı haralarda yetiştirilmiş değişik atlar arasında yapılırdı. Prensin üç atına karşılık, Tian Ji'nin üç atı yarışırlardı. Ve Tian Ji hep kaybederdi.

Yine bir yarış günüydü ve Tian Ji'nin yanında Sun Bin vardı. Sun Bin, bu kitapta adı sık sık geçen dünyanın en eski askerlik sanatı kitabının yazarı Sun Zi'nin (Sun Tzu) bir öğrencisiydi. Sun Bin, Tian Ji'nin atlarının hükümdarlık sarayı atlarından daha zayıf olduklarını biliyordu. Atlar birbirleriyle üç kategoride yarışıyorlardı: İyi, vasat ve kötü, olmak üzere. Hangi atın hangi kategoride yarışacağına da bahisçiler karar veriyorlardı.

Yarışa başlanmazdan önce, Sun Bin Tian Ji'ye şunu tavsiye etti: Önce Tian Ji'nin kötü atı hükümdarlık sarayının iyi atıyla, sonra Tian Ji'nin iyi atı hükümdarlık sarayının vasat atıyla, en nihayet Tian Ji'nin vasat atı hükümdarlık sarayının kötü atıyla yarışmalıydı.

Tian Ji bu tavsiyeyi tutarak başarılı oldu. Şüphesiz o bir yenilgi ile, yani kendi zayıf atıyla hükümdarlık sarayının iyi atını yarıştırmakla, bir kurban vermiş oluyordu. Fakat buna karşılık iki zafer elde etmiş oluyordu; çünkü kendi iyi atı hükümdarlık sarayının vasat atını ve yine kendi vasat atı hükümdarlık sarayının kötü atını yarışta geçmişlerdi. Sonuçta zafer, 2'ye 1'lik bir sonuçla onun oluyordu.

"Şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı" strategemine göre, iyi ata karşı kötü at yarıştırılırken, kötü at "erik ağacı" olarak, diğer atların, yani "şeftali ağaçları"nın kazanması için kurban edimiştir. Bir başka ifadeyle, burada, yarışı kazanmak için toplam ödülün bir bölümü feda edilmiştir. Eğer Tian Ji, genelde rakip atlardan zayıf olan atlarıyla eskisi gibi yarışa girseydi, yani iyi atını iyi atla, vasat atını vasat atla, kötü atını kötü atla yarıştırsaydı, yine mutlaka yenilecekti.

11.14 General Tian Ji'nin Savaş Planı

Sun Bin, "şeftali ağacı yerine kuruyan erik ağacı" strategemini, Zhao devletini, Wei devletinin başkentini kuşatmak suretiyle kurtarmasıyla

askeri alanda da uygulanmıştı (bkz.: 2.1). Hatırlanacağı gibi, Sun Bin, Wei devletinin başkentinin kuşatılmasıyla, Wei birliklerini Zhao'nun işgalinden vazgeçip derhal kendi ülkelerine geri dönmeye zorlamıştı. Wei birlikleri ülkelerine dönerlerken, sol orta ve sağ olmak üzere üç koldan ve üç konvoy halinde yürüyorlardı. Soldaki en güçlü, ortadaki vasat, sağdaki ise en zayıf konvoylardı.

Qi ordusu komutanı Tian Ji, danışmanı Sun Bin ile birlikte, at yarışında öğrenmiş olduğu yöntemi uygulayarak, ordusunu, güçlü, vasat ve zayıf olmak üzere üç gruba böldü. En güçlü grupla düşmanın vasat güçteki konvoyuna, vasat grupla düşmanın zayıf konvoyuna, zayıf grupla da düşmanın en güçlü konvoyuna saldırmayı düşünüyordu.

Oysa Sun Bin, bu kez 2-1'lik bir galibiyetin bu koşullarda söz konusu olamayacağını, tersine Wei devletinin ordusuna mümkün olduğu kadar çok zayiat verilmesi gerektiğini düşünüyordu. O, kendi zayıf gruplarının düşmanın en güçlü konvoyuna, kendi vasat gruplarının düşmanın vasat konvoyuna saldırmalarını önerdi. Böylece düşmanın güçlü olduğu sol ve kuvvetlerin eşit olduğu orta kesimde iki cephede savaşılacaktı. Sun Bin düşmanın sol ve orta konvoylarını savaşa çekmekle onları yenebileceklerini söyledi. Savaş iki cephede sürerken, Qi ordusunun en güçlü grubu şimşek hızıyla düşmanın en zayıf konvoyuna saldıracaktı. Bundan amaç, bu kolay zaferden sonra vasat güçteki Qi birliklerine yardıma koşmak ve bu birliklerle ortaklaşa bir hücumla düşmanın vasat güçteki konvoyunun hakkından gelmekti. Daha sonra en güçlü ve vasat güçteki Qi birlikleri, en zayıf Qi birlikleriyle birleşecekler ve düşmanın en güçlü konvoyunu imha edeceklerdi. Plan aynen uygulandı ve Qi ordusunun Guiling meydan savaşında kazandığı bu zaferle, Qi devleti üstün bir güç haline geldi.

11.15 Tang Hükümdarının Hesabı

Tian Ji'nin uyguladığı taktiğin bir benzerini, Fan Wenlan'ın "Genel Çin Tarihi" (Pekin 1978) adlı kitabında anlatıldığına göre, Tang hükümdarı Tai Zong (İ.S. 627-649) da uygulamıştır. Tai Zong, Tang hanedanının kuruluşu sırasında devam eden iç savaş sırasında oldukça zengin deneyimlere sahip olmuştu. Öyle ki, o daha ilk bakışta düşmanın zayıf ve

güçlü yanlarını anlayabiliyordu. Tai Zong, çoğu kez, kendi zayıf birliklerinin düşmanın güçlü ve kendi güçlü birliklerinin düşmanın zayıf birlikleri karşısına çıkarırdı. Güçlü düşman birliklerinin baskısı altında, kendi zayıf birlikleri biraz geri çekilir, o sırada kendi güçlü birlikleri düşmanın zayıf cephesini yararlardı. Orada, kendi güçlü birlikleri geri döner ve kendi zayıf birliklerini zorlamakta olan düşman birliklerinin arkasına sarkarlardı. Böylece kıskaca alınmış olan düşman birlikleri, son askerine kadar kılıçtan geçirilirdi.

Bu örnekte "erik ağacı" olarak kurban edilenler, Tang hükümdarı Tai Zong'un zayıf birlikleridir; kurtarılan "şeftali ağacı" ise, en sonunda savaşı kazanan ordunun kendisidir.

11.16 Kızıl Ordu'nun Dinyeper'deki Zaferi

1943 kışındaki Dinyeper Savaşı sırasında, Kiev'in kuzeyindeki 381. Sovyet koruma taburunun iki hücum kıtası Dinyeper ırmağını geçti. Hücum kıtalarının karşı kıyıda bir istinat noktasını işgal etmelerinden sonra, Sovyet askerleri, Sovyetler'in planını sezen ve çok sayıda zırhlı birlikle bir karşı saldırıya hazırlanan Alman askerlerini gördüler. Planın sezildiğini anlayan Sovyet genelkurmayı, şimşek hızıyla yeni bir savaş durumu planladı.

Bir yandan, Dinyeper'i geçmiş olan iki hücum kıtasına, istinat noktalarını canları pahasına da olsa terketmemeleri ve Almanlar'ın başlatacakları saldırıya şiddetle karşı koymaları emredildi. Bundan amaçlanan, Almanlar'ı, Sovyetler'in esas savaş güçlerini bu bölgede topladıklarına inandırmak ve Almanlar'ın kendi birliklerini oraya toplamalarını sağlamaktı.

Oysa öbür yandan, Sovyet genelkurmayı, iki hücum kıtasından sonra onları izleyip Dinyeper'i geçmeleri gereken 381. taburun, 38. savaş birliğine katılmasını ve Kiev'in güneyinde oluşturulan yeni komutanlığın emri altına girmesini emretti. İki hücum kıtası Almanlar tarafından tamamen yok edildiği sırada, Sovyetler'in ana savaş birlikleri hiçbir güçlük çekmeden, Dinyeper'i bu yeni yerden geçti ve karşı kıyıda 20'nin üstündeki istinat noktasını işgal etti. 1987 yılında Pekin'de yayımlanan strategem kitabının işaret ettiği gibi, zor durumda kalındığında hemen 11 numaralı strategem uygulamaya sokulmuştur burada. İki Sovyet hücum

kıtası burada kurban edilen "erik ağacı", sonunda zaferi kazanan Sovyet birlikleri de "şeftali ağacı"dır.

Batılı askeri zihniyet içinde yetişmiş bir uzman, 1987'de yeni baskısı yapılan Pekin strategem kitabında anlatılan bu olay üzerine Çin'de "Halkın Kurtuluşu Gazetesi"nde bir yazarın kaleminden çıkmış olan şu satırlara nasıl tepki gösterirdi acaba?

"Bu örnek bir yanıltma manevrası değildir; tersine normal bir taktik olayıdır: Bir saldırıyı küçük bir birlikle karşılamak ve artçı birlikler bırakıp bir başka yerde yeni bir saldırıya hazırlanmaktır." Bu sözler, bir zamanlar Nato Orta Avrupa Birleşik Kuvvetleri komutanı olan bir askerindir.

11.17 Zayıf Olanın Harika Silahı

Son verilen örneklerden görüleceği üzere, 11 numaralı strategemin yorumunda, Çin'de yayımlanan strategem kitapları genellikle aşağıdaki kanaatlere bağlıdırlar:

Savaşta güç dengesi, objektif, hatta istatistiksel olarak saptanabilir olan etkenlere bağlıdır. Bu etkenler kendimizin ve düşmanın üstün veya zayıf olmasının nedenleridir. Fakat üstünlük veya zayıflıkta, objektif etkenler kadar sübjektif etkenler de önemli bir rol oynarlar.

Savaşın objektif etkenlere (silah sayısı, teknoloji, istihbarat) bağlı olarak yürütülmesi sırasında, mutlaka sübjektif etkenler de (durum değerlendirmesi, teyakkuz, amaca bağlı tepki gösterme, karar verme yeteneği, v.d.) devreye girer. Öyle ki, özgül sübjektif etkenlerin tam olarak devreye sokulmasıyla, objektif etkenler açısından zorunlu görünen bir yenilgi bir zafere dönüştürülebilir.

Zaferi veya yenilgiyi, özellikle, bizim düşmanın güçlü ve zayıf taraflarını iyi hesaplayabilmemiz veya hesaplayamamamız belirler. Aynı şey düşman açısından da geçerlidir. Öyle ki, umulmadık, olağandışı bir silah, zayıfın güçlüyü yenmesine yetebilir. Bu harika silah, 11 numaralı strategemdir. O, genellikle, yenilginin kaçınılmaz olduğu veya göründüğü anda kullanılır. Daha sonra, bütünün bir bölümü, bütünün çıkarı uğruna kurban edilir.

Go oyununun (Çin satrancı) Wang Jixin (İ.S. 8. yüzyıl) tarafından derlenmiş olan on gizli kuralından üçüncüsü ifade edildiği üzere:

Ver bir taş; eğer onu vermekle bir hamle kazanacaksan!

Oyunda büyük bir oyun alanına hâkim olmak istiyorsan, küçük bir oyun alanını feda edeceksin!

Tehlike karşısında çekinmeden taş vermelisin!

Go oyunu yüzyıllardan beri Çin'de oynanır ve buradan Japonya'ya yayılmıştır. İki oyuncu, oyun tahtası üzerindeki siyah ve beyaz taşlarla, mümkün olan en geniş alanı kazanmaya çalışırlar.

Oyun sırasında oyuncular dikkatlerini, meydan savaşında kesin sonucu elde etmeye yoğunlaştırdıkları kadar, tehlike anında savaş meydanının yan kısımlarını zayıf göstermeye ve küçük küçük kısmi yenilgilerle rakibi aldatmaya da yöneltirler. Çin zihniyetine göre, zafere bireysel ve bölgesel çalışmalarla değil, topyekûn savaşla ulaşılır. 11 numaralı strategem, kısmi bir yenilgiyi sineye çekme yoluyla genel yenilgiyi önlemeye ve en sonunda kesin zaferi elde etmeye yardımcı olur. Burada söz konusu olan, "iki avantajdan daha ağır basanını ve iki dezavantajdan daha az zararlısını seçebilmektedir." Şüphesiz günümüzde avantaj ve dezavantajları önceden hesaplayabilmek oldukça zorlaşmıştır. Bu nedenle Çinliler bu bağlamda askeri strateji sanatının *operation Research* ("operasyon araştırmaları") ile birleştirilmesinin zorunlu olduğunu vurgularlar.

11.18 Ploreter Devletin Kapitalistlerle Yaptığı Antlaşmalar

Askeri anlamda kurban verme stratejisi, doğal olarak sivil yaşamda da uygulanabilir. Kurban motifiyle ilgili olarak, 1979 Temmuz'unda Kanton'daki "Güney Çin Günlüğü" adlı gazetede yer alan bir yorumdan alıntılanan aşağıdaki cümleler, Çin'in dış ülkelere ekonomik yönden açılma politikasını şöyle değerlendirmektedir:

> "Yakın bir gelecekte Çin'in modern güçlü bir sosyalist devlet olarak inşa edilmesi için bir bedel, bir 'çıraklık ücreti' ('erik ağacı') ödemek zorundayız. Bütünsel, uzağı gören bir noktadan bakıldığında, ödememiz gereken bu bedel, dış yatırımcıların belirli kazançlar elde etmesi demektir. Ama sonuçta kârlı çıkacak olan sosyalist devlet olacaktır."

Ekonomi alanında hesaplı (bilerek) kurban verme düşüncesi, Lenin'in yazılarında da bulunur. Pekin'de yayımlanan *Guanming* ("Günlük

Gazete") gazetesinin 1978 Ağustos'undaki bir sayısı ile Çin'in ekonomik yönden dış dünyaya açılma politikasının başlangıcı olan 1978 Kasım'ındaki bir sayısında, aşağıdaki alıntılara yer verilmiştir:

"Dış dünyayla ticari mal takası yapmak istiyorsak ve bunu zorunlu görüyorsak, mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde, kapitalist ülkelerden üretim araçları (lokomotifler, makineler, elektrikli âletler) ithal etme konusuyla ilgilenmeliyiz. Bu üretim araçlarını yerli endüstrimiz ya kısmen üretebiliyor veya hiç üretemiyor; yani fabrikalarımız için gerekli makineleri yapamıyoruz. Bu durumda kapitalizmi yüksek kârla beslemek (Çin strategem anlayışı açısından: "erik ağacı") gerekiyor. Muhakkak ki kapitalist daha fazla kân cebine indirecektir. Biz (Çin strategem anlayışı bakımından: "şeftali ağacı"), kapitalistlerin yardımıyla güçleneceğiz, giderek kendi ayaklarımızın üstünde durmaya başlayacağız ve kapitalizmi ekonomik alanda da yeneceğiz."

(Lenin, Tüm Eserleri, cilt 31, Dietz yayınevi, Doğu Berlin 1974, s.476)

"Kapitalist ülkelerden silah ve makine almadan, ekonomiyi kısa sürede onların düzeyine çıkaramayız. Kapitalistlerin ekstra kâr ("erik ağacı") elde etme tutkuları, bizim ("şeftali ağacı") ekonomimizi yeniden inşa etmemize yardımcı olacaktır ki, bundan hiç gocunmamalıyız." (Lenin, Tüm Eserleri, cilt 31, s.491)

"Dahası, imtiyaz tanımalıyız: Millileştirmeden bir adım sapmadan, işçi devleti, maden ocaklarının, orman işletmelerinin, petrol sahalarının ve diğerlerinin ("erik ağacı") imtiyazını yabancı kapitalistlere verecektir. Tabii bunu onlardan silah ve makine almak için yapacaktır ve biz ("şeftali ağacı"), Sovyet büyük endüstrisinin yeniden kurulmasını hızlandırma olanağını bu yolla bulmuş olacağız." (Lenin, Tüm Eserleri, cilt 32, s.480)

"Şunu belirtmeliyiz ki, burada Rusya'nın kapitalistlere satılması asla söz konusu değildir; söz konusu olan, işletme imtiyazı vermektir. Her imtiyaz anlaşması belirli bir süre için geçerli olacak ve belirli koşullara bağlanarak her türlü garanti sağlanacaktır."

(Lenin, Tüm Eserleri, cilt 31, s.480)

"İmtiyaz sahibi işletmeci, bir kapitalisttir. O kâr elde etmek için işini kapitalistçe yürütecektir; proleter devletle olağanüstü

kârlar elde etmek amacıyla anlaşma yapacaktır ("erik ağacı"). Bunun karşılığında ise, bizim işleyemediğimiz hammaddeleri işleyecektir. Sovyet gücü ("şeftali ağacı"), böyle bir avantajı, üretim güçlerinin gelişmesi ve üretim miktarının artması yoluyla elde etmeyi, hemen veya en kısa zamanda hedeflemektedir."

(Lenin, Tüm Eserleri, cilt 32, s.359)

Batı ile ticaretin geliştirilmesi yoluyla gerçekleştirilmek istenilen dışa açılma politikasını, birçok Batılı gözlemci, en azından tahmin düzeyinde, Çin'in her şeyini satışa çıkardığı şeklinde değerlendirmişlerdir. Hatta en iyi niyetli yabancı gözlemciler, Çin'i çok pahalıya mal olmuş olan bağımsızlığının bu suretle kaybedilebileceğinden endişe etmişlerdir. Fakat acaba Çin'in Batı'yla girdiği ve durmadan gelişen ekonomik ilişkileri, bir de 11 numaralı strategem açısından değerlendirilemez mi?

Kurban, yani böceklerin köklerini kemirmeye başladığı erik ağacı, burada, Çin'in Batı ile girdiği ekonomik ilişkiler kompleksidir. Öyle ki, dış ülkelere tanınan imtiyazlar ve girilen angajmanların bile burada erik ağacı işlevini yüklendikleri düşünülebilir. Buna karşılık tüm bunlardan beklenilen şey (strategeme göre: şeftali ağacı), bir süre sonra Batı'nın yardımı olmaksızın gerçekleştirileceği umulan Çin'in modernleşmesidir. Kurban, en nihayet, hedefleneni (Çin'in modernleşmesi) gerçekleştirmek karşılığı göze alınan kayıpları ifade etmektedir ki, aslında verilen imtiyazlar ve girilen angajmanlar sadece görünüşte kurban olarak değerlendirilebilir.

Zaten mümkün olduğu kadar az kayıp (kurban) vermekle yarar sağlama strategemi, Çinliler için her müzakerede gizlice uygulanan bir taktiktir. Bu kurban strategemi, ister istemez Konfüçyüs'ün şu düşüncesini akla getiriyor: "Küçükte ödün vermezsen, büyüğü tehlikeye sokarsın."

Burada "küçük", bilerek verilen ödündür. Zaten verilen ödün, muazzam bir ülke olan Çin için öylesine "küçük" olmasına karşılık, Batılı gözünde hiç de öyle değildir.

11.19 Mao ve Model

11 numaralı strategemin özünde yatan "kurban" fikrinin Çin'de ne ölçüde yaygın olduğunu, Mao'nun 18 Haziran 1965'de Deng Xiaoping'e yazdığı mektup da gösterir:

"...Çıplak model kullanmak -erkek veya dişi, yaşlı veya genç- resim ve heykel sanatı için temel ve vazgeçilmez bir tekniktir. Bazı olumsuz yönleri olsa bile, modelden vazgeçmek söz konusu olamaz; çünkü bu olumsuz yönlerin fazla bir önemi yoktur. Sanat ("şeftali ağacı") yapmak istiyorsak, bir küçük kurban ("erik ağacı") vermekten çekinmemeliyiz."

11.20 Günlük Yaşamda Alçaklıklar

Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabının yazarı, günlük yaşamdaki pek çok alçakça olayı 11 numaralı strategem açısından değerlendirirken şöyle demektedir:

"Bir çok suçlu, kendini geri planda saklayıp başkalarını kullanır. Bunlar karanlıkta ipleri ellerinde tutarlar ve işlerin iyi gitmediği durumlarda, kullandıkları kişileri ölümle baş başa bırakırlar."

Bağlı olarak Hongkong'da yayımlanan aynı kitapta şunlar da belirtilmektedir:

"Bazı âmirler, kendi işledikler bir suçu, kendilerinin sebep olduğu bir hatayı veya yasaya aykırı bir eylemlerini, kendilerini kurtarmak için emrindeki memura veya memurlara yıkar. Veya tersine, memur durumundaki kişi, âmirini korumak amacıyla, âmirinin hatasını veya suçunu üstlenir."

Zaten eski Çin filozoflarından Mo Zi, kendini kurban eden memur durumundaki kişiyle ilgili olarak şöyle demişti:

"Eski çağda hükümdarın hizmetindeki bilge kişiler, herhangi bir önemli iş başarıyla sonuçlandığında, bu işteki güzel ve iyi ne varsa hepsinin hükümdarın kişiliğinden ve becerisinden kaynaklandığını hükümdara belirtirlerken; aynı işteki çirkin ve kötü ne varsa, onları, hükümdarın maiyetine yıkarlardı. Tasasızlık ve sevinç hükümdara, tasa ve cezalandırılma endişesi ise hükümdarın bakanlarına, komutanlarına, memurlarına kalırdı."

STRATEGEM NR.12

Koyunu Hafif Elle Alıp Götürme

dört ideogramı	順	手	牽	羊
modern Çincedeki söylenişleri	*shun*	*shou*	*qian*	*yang*
ideogramların çevirisi	hafif	el	alıp götürme	koyun

bağıntılı çevirisi: Koyunu hafif elle alıp götürme.

anlamına uygun tamamlayıcı çevirisi: Rastlantı sonucu karşılaşılan koyunu, perçeminden hafifçe tutup, ürkütmeden ve soğukkanlı bir şekilde alıp götürme.

Özü: Bir avantaj sağlayacak bir şansı değerlendirmek üzere, psikolojik olarak her zaman ve her yönden hazırlıklı olmak.
Kairos-strategemi.(*)

Bilindiği gibi, Çin astrolojisinde burçların tümü hayvan adlarıyla anılır. Çin zodyağının (burçlar sisteminin) altıncı hayvanı olan koyun, eski Çin'de, annesinden süt emerken diz çöktüğü için çocuksu saflığın sembolü olmuştur. Fakat koyun aynı zamanda Yang'ı, yani erkeklik gücünü de temsil edebilir. Çinli hattatlar, bugün de, "güzellik"i ifade etmek için iki ideogram kullanırlar. Bunlardan biri "büyük" ideogramı, diğeri ise "koyun" ideogramıdır. "Büyük koyun", beğenilen yani Çinlilerce tercih edilen güzel yiyecekler (delikates) için de Çin'de sembol olarak kullanılır.

(*) Kairos: (eski Grekçe'de) şans.

12 numaralı strategemin en eski şeklini, daha İ.Ö. 7. yüzyılda bilinen ve oynanan "Elinde Sadece Bir Kırbaç Bulunan Wei Chigong, Li Yuanji'nin Elindeki Mızrağını Çekip Aldı" adlı dramda buluyoruz. Dram, 13. yüzyılda Guan Hanqing tarafından ortaya çıkarılmıştır. Fakat Guan Hanqing'in yorumunda tam bir strategemden çok, Li Yuanji'nin düşmanı Wei Chigong'ın saflığının tumturaklı bir betimlemesi vardır.

12 numaralı strategemi ifade eden deyim, 120 bölümlük halk romanı "Liangshan Bataklığı Haydutları"nın 99. bölümünde şöyle geçmektedir:

> "Kısa bir süre sonra Ma Ling sihirli fırıldağını ve çarkıfelek fişeğini 20 milden fazla bir uzaklığa fırlattı. Dai Zong, artık bunları fırlatıldıkları yerden gidip alamayacağını anladı. Ma Ling oradan uçup gitti. Fakat birdenbire şişman, kodaman kılıklı biri Ma Ling'in üzerine doğru geldi, onu havada yakalayıp âsasıyla yere indirdi. Adam Ma Ling'i, bir koyunu hafif elle güdercesine yakaladı."

12 numaralı strategemin bizim için önemli olan anlamıyla, Wu Cheng'in (1500-1582) masal tarzı romanı "Batıya Yolculuk"un 16. bölümünde karşılaşıyoruz. Romanın kahramanı budist rahip Tripitaka'yı, elbise hırsızlığı olayından tanıyoruz (bkz.: 5.1). Maymunlar Kralı, hırsızlık olayını romanda şöyle değerlendirmektedir:

> "Onlar canımıza kastetmişlerdi ve elbiseyi çalmak istiyorlardı... Onlara sihirli değneğimle saldırabilirdim; hepsinin hakkından gelebilirdim. Bir darbe yeterdi hepsini öldürmek için. Fakat bu durumda efendim beni ayıplar, azarlardı; onlara karşı güç kullandığım için. Güç kullanmayı bir yana bıraktık. 'Hafif elle koyun gütme'yi yeğledim ve bize karşı hazırlanmış olan öldürme planını onlara karşı uyguladım; böylece ölen biz değil, onlar oldu."

Burada "koyun" ile manastırın başrahibinin strategemik öldürme planı kastedilmektedir ki, Maymunlar Kralı, 3 numaralı strategeme göre, başrahibi öldürmek için, aynı stregemi ondan ödünç almıştır. "Koyunun alıp götürülmesi", düşmanın strategeminin payanda olarak kullanılması ve işlevinin tersine dönüştürülmesini simgelemektedir.

12 numaralı strategem, özellikle düşmanın içine düştüğü aymazlık halleri için geçerlidir. Bu konuda Çinliler'in şu atasözleri gözönünde tutulabilir:

"Büyük bir duvar bir köşesindeki küçücük bir delikten yıkılabilir ve bir tahtayı bir budak deliğinden çürütmek mümkündür."

1987'de Pekin'de yayımlanmış olan strategem kitabı, bu bağlamda aşağıdaki tarihsel örneği vermektedir.

12.1 Tian Rong'a Karşı Xiang Yu

Xiang Yu (İ.Ö. 232-202), "Batı Chu devletinin egemen hükümdarı"ydı ve kendisine 18 vassal krallık bağlıydı. Tiang Rong da bir vassal krallık beklentisi içindeydi, fakat bu beklentisi boşa çıkmıştı. Bunun üzerine İ.Ö. 206'da Xiang Yu'ya karşı bir isyan başlattı ve birçok vassal kralı ya sürdü ya öldürdü ve en sonunda Çin'in doğusundaki üç zeametlik bir toprağa sahip olan o zamanki Qi prensliğini işgal etti. Xiang Yu, tam bu sıralarda Qi prensliğine vassal krallık statüsü vermişti. İşgal üzerine Xiang Yu, zararsız hale getirmek üzere Tiang Rong'a saldırmakta tereddüt etti. Aynı sırada batı Çin'deki Hanzhong'a geri çekilmek zorunda kalmış olan Liu Bang, bu fırsatı değerlendirmek istedi. Generali Han Xin'in planına uyarak, Qi prensliğinin üç zeametini büyük bir çaba sarfetmeden işgal etmek üzere Chencang'a gizlice yürüdü (bkz.: 8.1).

Bu örnekte "koyun", Tian Rong'a karşı savaşa girmekte tereddüt eden Xiang Yu'nun bir anlık zayıflığı ve aymazlığıydı. Liu Bang "koyunu hafif elle alıp götürmekle", Çin tarihinin en uzun hüküm süren hanedanı olan Hun hanedanının kuruluşu için bir temel taşı koymuş oluyordu.

12.2 Zhao'dan Yardım Arayışı

İ.Ö. 354 yılında Wei hükümdarı Hui, kuzeydeki Zhao devletini ilhak etmek üzere bir plan yaptı. Generali Pang Juan emrindeki güçlü bir orduyu Zhao'ya doğru sefere çıkarttı. Pang Juan, herhangi bir engelle karşılaşmadan, Zhao devletinin başkenti Handan (bugünkü Hebei eyaletindeki Handan kenti) önlerine geldi ve İ.Ö. 353'de kenti kuşattı. Bunun üzerine Zhao hükümdarı, Wei devletinin güneyinde bulunan güçlü Chu devletinin hükümdarına, kendisine yardım etmesi için bir heyet gönderdi. Chu hükümdarı yardım etme konusunda tereddüte düştü. Danış-

manlarını toplantıya çağırdı. Chu devletinin başbakanı Zhao Xixu, Zhao devleti lehine Wei devletine karşı savaşmaya karşı çıktı. Çünkü Wei devleti güçlüydü. Güçlü Wei devleti, zaten Zhao ülkesini ilhak etmek üzere ordusunu göndermiş bulunuyordu. Buna karşılık Zhao ordusu işgalci Wei ordusuna karşı çok sert bir direnişe geçecekti. Her iki devlet de aralarında savaşa savaşa nasılsa belâlarını bulacaklardı. Ancak her ikisi de savaştan bitap hale geldikten sonradır ki, Chu devleti gülen üçüncü kişi rolünü oynamalıydı.

Sadece Jing She bu plana karşı çıktı ve Zhao ve Wei devletlerinin zayıf düşmesini sağlayacak kendi planını açıkladı (plan, Çin Halk Cumhuriyeti'nde 12 numaralı strategemin adı kullanılarak yayımlanmış olan bir çizgi romanda ayrıntısıyla anlatılır). Chu hükümdarı Jing She'nin planını onayladı. Jing She'yi başkomutan yaptı ve Zhao devletine güya yardım etmek üzere, emrine büyük olmayan bir ordu verdi. Ordu Chu ile Zhao devletleri arasındaki sınırı geçti. Başkent Handan'ı savunan Zhao ordusu başkomutanı, Chu devletinden yardım gelmekte olduğu haberini, kenti savunan birlikleri arasında yaydı. Zhao birlikleri cesaretle direniyorlardı. Ne var ki Pang Juan komutasındaki Wei birlikleri, yedi ay süren bir kuşatmadan sonra en nihayet kenti zaptetti. Bu sırada, Qi devletinin Zhao devletinin yardım isteğine karşılık verdiği ve birliklerini Wei devletinin korumadan yoksun durumdaki başkentine doğru gönderdiği haberi geldi. Bunun üzerine Pang Juan birliklerini derhal Zhao topraklarından çekti ve ülkesine doğru yürüyüşe geçti. Qi birlikleri, "bitap düşmüş düşmanı sakin şekilde beklemek" strategemine uygun olarak, yolda Wei birliklerini zinde bir şekilde bekliyorlardı. Sonuçta Wei birlikleri Qi birlikleri tarafından bozguna uğratıldı.

Şimdi artık Wei ve Zhao devletleri, savaşlar ve yenilgiler dolayısıyla iyice bitap düşmüş haldeydiler. Jing She bu fırsatı kaçırmadı ve yanındaki az sayıdaki birliklerle Zhao devletinin topraklarından bir kısmını işgal etti. Jing She'nin "bir koyunu hafif elle alıp götürmek" strategemi başarı getirmişti.

Zhao'nun Chu'dan yardım talebi, Chu devletine, birliklerini Zhao topraklarına gönderme şansı yaratmıştı. Bu şansı, uygun bir fırsatta kullanmak gerekiyordu ve sonuçta Zhao topraklarının bir kısmı, büyük bir çaba sarfetmeksizin, "koyun" olarak ilhak edilmişti.

12.3 Moskova'ya Otuz Kilometre Kala

Pekin'de yayımlanan bir strategem kitabına göre, düşmanın birdenbire ortaya çıkan zayıflığını görüp bundan soğukkanlı bir şekilde yararlanmak, modern konvansiyonel savaşın da koşulları arasında yer almaktadır:

> "Tank birliklerinden, motorize birliklerden ve piyade birliklerinden oluşan bir ordu büyük bir hızla ilerlerken, birlikler arasında koordinasyonun zaman zaman kopmasından, lojistik desteğin yer yer kesilmesinden her zaman kaçınamaz. Bu nedenle, şimşek hızıyla ilerleyen zırhlı birliklerin arkasında, sık sık zayıf noktalar ortaya çıkar. Akıllı bir komutan, bu gibi gafletlerden yararlanmasını bilir."

İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet Genelkurmayı, Alman birliklerinin Moskova'nın 30 kilometre yakınına kadar hızla ilerlemesine göz yummuştu. Sovyetler, bu hızla düşman cephesinin çok geniş bir alana yayılacağını ve bu nedenle artçı birliklerle bağının kopacağını doğru tahmin etmişti. Şimdi artık "Hızlı koşan çabuk yorulur" örneği, düşmanın gücü azalmıştı. Düşmana yandan yapılan bir saldırı ile (Çinliler'in sürekli vurguladıkları noktaları gözetir şekilde), Alman ordusu yok edildi ve savaşın gidişatı tamamen Sovyetler lehine yön değiştirdi.

12 numaralı strategemin yorumunda bir başka yön de, "koyun"un kendi çabasıyla onu yakalamak isteyenin kucağına düşmesini sağlayacak bir fırsattan yararlanmaktır. Taipeh'de 1985'de 19. baskısı yayımlanan bir strategem kitabında Konfüçyüsçülüğün klasik eseri "Zuo Şerhiyesi"nden aktarılan aşağıdaki öyküde, bu yön kendini göstermektedir.

12.4 Uçkuruna Düşkün Prens

Qi devleti prensi Zhuang (İ.Ö. 553-548), bir yüksek devlet görevlisi olan Cui Zhu'nun karısıyla ilişkiye girmişti. Cui Zhu ilişkiyi öğrendi ve prensi öldürmek için planlar yapmaya başladı. Fakat planlarını uygulamak için önüne hiçbir fırsat çıkmıyordu. Yapabildiği, prens ile karısı arasındaki ilişkiyi mümkün olduğu kadar engellemeye çalışmak oluyordu. Bir gün prens, uşağı Jia Shu'yu sudan bir nedenle kırbaçlattı, fakat hizmetinde

tutmaya da devam etti. Jia Shu prense kin beslemeye başlamıştı. Bu da Cui Zhu'nun prensin sarayında kendisine bir destekçi bulması demekti.

Günün birinde Ju devletinden bir büyükelçi, Qi'yi ziyarete gelmişti. Prens Zhuang, büyükelçi onuruna kentin kuzey kapısının yakınlarında bir ziyafet verdi. Ziyafetin Cui Zhu'nun evinin yakınlarında bir yerde verilmesi bir rastlantı değildi. Prens, bir fırsatını bulup, ziyafet sırasında Cui Zhu'nun evine giderek adamın karısının kollarına atılabilecekti. Çünkü Cui Zhu, bir devlet görevlisi olarak bu sırada ziyafette bulunmak zorundaydı.

Cui Zhu, prensin niyetini sezdi. Hasta olduğunu söyledi ve ziyafete gitmedi. Ertesi gün prens Zhuang, Cui Zhu'yu hastanede ziyaret etti. Cui Zhu'nun yanında karısı da vardı tabii. Prens Zhuang, ziyaretten sonra Cui Zhu'nun karısına evine kadar eşlik etti. Prensin uşağı Jia Shu, prensin maiyetindeki diğer tüm kişilere evin dışında beklemelerini söyledi. Eve yalnızca prens Zhuang, Cui'nin karısı ve Jia Shu girdiler. Jia Shu eve girer girmez kapıyı kilitledi. Evin içinde saklamış olan Cui Zhu'nun silahlı adamları, prens Zhuang'ın yaşamına son verdiler.

12.5 Kaplan Dağına Kolay Tırmanış

Bu örnek, ünlü Çin romanı *Linhai Xieyuan* ("Karlar Ülkesindeki Orman Gölü")'dan alınmış bir episoddur. 16 yaşında Çin Komünist Partisi'nin emrinde olan sürgündeki Kızıl Ordu'ya katılmış olan kitabın yazarı Qu Bo (doğumu: 1923), 1945-1949 yılları arasındaki Çin İç Savaşı'nda, Halkın Kurtuluşu Ordusu'ndan bir özel gözcü birliğinin kuzey Çin ormanlarında Guomindang birliklerini nasıl gözlediğini, onlarla nasıl savaştıklarını anlatır. Bu romanın bazı bölümleri, Devrimci Pekin Operası tarafından "Taktik Ustalıkla Kaplan Dağını Fethetmek" adıyla, Kültür Devrimi sırasında Çin'de sahneye konulan pek az eserden biri olarak oynanmıştır.

Romanın 12. bölümünde, Halkın Kurtuluşu Ordusu'na bağlı özel gözcü birliğinin komutanı Shao Jianbo, *Yizuomao* ("perçem") lâkabıyla anılan ve tutsak edilmiş olan düşman gözcüsü Liu Weihan'ı sorguya çeker. Shao Jianbo, Lu Weihan'a, düşmanın Kaplan Dağı'ndaki mevzilerinin nerelerde olduğunu sordu. Kaplan Dağı, Guomindang birlikleriyle ittifak halindeki dağ eşkiyası Zuo Shandiao'nun vurgunlardan topladığı

ganimetlerini sakladığı yerdi. Yizuomao bir kroki çizdi ve kağıdın sol alt köşesindeki bir vadiyi işaretledi. Krokiyi komutana uzatıp şöyle dedi: "Bu vadi sık ağaçlarla doludur; içinde ne olduğu dışarıdan farkedilmez. Bu vadiyi izleyerek dağa tırmanırsanız başarılı olursunuz."

Shao Jianbo tereddüt içindeydi. Şöyle düşünüyordu: "Bu vadi belli ki düşmanın zayıf yeri. Dolayısıyla gözü kulağı oradadır. Açık ki Yizuomao bizi oraya kasıtlı olarak yönelmek istiyor. Şunu işittim ki, Zuo Shandiao'nun avenesi, koyunu hafif elle alıp götürmeyi iyi biliyor. Belki de Yizuomao bu strategemi bana karşı kullanmak istiyordur. Açıkçası, vadiden geçerek dağa tırmanırsak, bizim orada yok edilebileceğimizi düşünüyor."

Halkın Kurtuluşu Ordusu birlikleri Kaplan Dağı'na tırmanma tuzağına düşmediler; tam tersine oraya kendi bildikleri yoldan ulaşmayı denediler. Çünkü düşman gözcüsü, muhakkak ki, komünist birlikleri zahmetsizce yok etmek için önüne çıkan bu fırsatı soğukkanlı bir şekilde kullanmak istiyordu ve hatta onlara rehberlik edebileceğini de söylemişti. Bu, Shao Jianbo'nun düşman gözcüsüne duyduğu güvensizliği büsbütün pekiştirmişti. Düşman gözcüsünün ardına takılıp sözüm ona tehlikesiz olan bu yoldan dağa tırmanmayı denemek, 12 numaralı strategeme göre, zahmetsizce alıp götürülen "koyun" olmaktan başka bir şey olmayacaktı.

Tabii ki 12 numaralı strategemi aklına getirmeyen savaşçılar da vardır. Han hanedanından hükümdar Xian (İ.S. 190-220), aşağıdaki örnekte görüleceği gibi, bunlardan biridir.

12.6 Kaçan Hükümdar

Hükümdar Xian, başkent Chang'an'da isyancılar tarafından hapse atılmıştı. İlk fırsatta kaçmayı düşünüyordu ve en nihayet kaçtı. Fakat peşine hemen isyancı bir atlı grubu düşmüştü. Atlılar hükümdarı neredeyse yakalamak üzereydiler. Hükümdarın yaşlı danışmanı Dong Cheng, kendisine şunu tavsiye etti: "Yanımızdaki tüm mücevherleri ve değerli başka ne varsa yola serpelim."

Hükümdar bu tavsiyeye uydu. O, zümrütlerle bezenmiş tacını ve kraliçesinin gerdanlığını bile feda etti. İsyancılar bu kadar değerli şeyle-

rin yere saçıldığını görünce, atlarını dizginlediler ve yere atladılar; komutanlarının derhal takibe devam etmeleri için verdiği emirlere kulak asmadılar; yerdekileri toplamaya başladılar. Yerden topladıkları şeyler tüm yaşamlarını rahat içinde geçirmeye yeterdi. Hükümdarı izlemeyi unutup gittiler. İsyancıların birdenbire önlerinde buldukları ziynet eşyaları, yol üzerindeki "koyun"dan başka bir şey değildir. İsyancılar bunları toplaya dursunlar, hükümdar amacına ulaşmış, kaçıp kurtulmuştu bile.

Bu örnek, Çin savaş sanatında çok sık kullanılan bir yanıltma manevrasını akla getiriyor: Düşmanı yanıltmak için, önüne, altın, ipek, buğday veya pirinç yığılır. Düşman bu ganimeti yağmalamaya girişir ve birlikler savaş düzeninden koparlar. Bu sırada, gizlenmiş olan özel birlikler, düşmana yok edici darbelerini indirirler. Yukarıdaki örnek, Kai Werhalın Mee'nin yayınladığı *Ch'i Chi-kuang* ("Çin Savaş Yönetiminin Pratiği") adlı eserden alınmıştır (Münih 1980).

Küçük bir şeyi feda etmekten kaçınıp büyük bir şeyi kaybetmeyi göze almak bir hatadır. Go oyununun (bkz.: 11.17) on gizli kuralından biri şudur: "Büyüğü kapmak istiyorsan, küçüğü feda edeceksin."

12.7 Zheng He'nin Yedi Deniz Seferi

1973'de Taipeh'de yayımlanmış olan bir strategem kitabına göre, 12 numaralı strategemin uygulanmasına çarpıcı bir örnek, Ming hanedanından hükümdar Hui'nin (1398-1402) karanlıkta kalmış olan kaderidir. Hui 1398'de taç giydikten sonra, devlet içindeki feodal beylerin gücünü kırmak istemiş ve bu amaçla birçok feodal beyi azletmiş ve ünvanlarını alıp statülerini sıradan uyruklar statüsüne kadar indirmişti. Geride bir tek Yan'ın vassal hükümdarı kalmıştı. Yan hükümdarı bir isyan başlattı ve üç yıl süren bu isyanı kendisi yönetti. İç savaş, en nihayet, Yan hükümdarının başkent Nanying'i zaptetmesi ve hanedanlık sarayını ateşe vermesiyle bitti. Bu arada hükümdar Hui'nin akıbeti karanlıkta kaldı. Hui ortadan kaybolmuştu. Onun ortadan kayboluşu üzerine sonradan birçok efsane türetildi. Bu efsanelerden birine göre, Hui, rahip kılığına girerek ülke dışına kaçmıştı. Düşmanı Yan hükümdarı onun yerine tahta geçmişti ve Cheng Zhu (1402-1424) adıyla hüküm sürmüştü.

Cheng Zu'nun hükümdarlığı sırasında geçen oldukça ilginç bir olay vardır. Cheng Zu, Yunnan eyaletinden müslüman bir hadım olan Zheng Hei'yi, denizaşırı ülkelerle ilişki kurmak ve Çin hakimiyetini oralara taşımakla görevlendirdi. Zheng He 1405'den 1433'e kadar toplam yedi kez denize açıldı. İlk deniz seferini (1405-1407), 300'ün üstünde gemi ve 27.000 denizciyle birlikte Vietnam'ın güney kıyılarına, Cava, Sumatra, Malaya, Sri Lanka ve Kalküta'ya yaptı. Bu sefer sırasında Cava devletinde bir taht kavgasına karıştı. Zheng He diğer seferlerinde Kalküta, Koçin ve Sri Lanka devletlerini Ming hanedanının vassalları yaptı. Çin birlikleri Sumatra Sultanlığının iç bölgelerine kadar girdiler. Zheng He en uzun seferini 1417-1419 yılları arasında Arap yarımadasına ve Afrika kıyılarına yaptı.

Daha sonraları bu seferler, Çin tarihçileri tarafından, Çin İmparatorluğunun doğu Asya denizlerinde prestij kazanma isteğine bağlanmıştır. Taipeh'de yayımlanan strategem kitabının yazarına göre, bu prestij, aslında sadece Çin'in "ikinci planda elde tutmak istediği bir koyun"du. Çünkü imparatorun esas amacı başkaydı. O, yabancı ülkelere kaçtığını sandığı Hui'yi bulup yok etmek istiyordu. Zheng He tarafından sağlanan politik prestij, daha sonraları, 12 numaralı strategem aracılığıyla imparatorun esas amacına ulaşamamış olmasından kaynaklanan başansızlığı örtmek amacıyla ön plana çıkarılmıştır.

Taipeh strategem kitabının yazarı, tezini, daha önce hiçbir Çin imparatorunun, otoritesini imparatorluk dışına taşımaya yanaşmadığını belirterek temellendirmektedir. İmparatorun gerçek amacı bir dış yayılmacılık olsaydı, o bir hadımı böyle bir göreve göndermezdi. Çünkü Çin kültüründe hadımlar hiçbir zaman yüksek mevkilere getirilmemişlerdir.

1739'da Çin'de basılmış olan "Ming Hanedanı Tarihi"nde Zheng He'nin biyografisine ayrılan yerde şöyle denilmektedir:

"İmparator Cheng Zu, önceki imparator Hui'nin dış ülkelere kaçmış olmasından ötürü tam bir vesvese ve işkil içindeydi. O, Hui'yi sürekli izlemek istiyordu. Ayrıca kaçak Hui'ye gücünü göstermek, gözünü korkutmak da istiyordu. Bu nedenle ordusunun gücü en uzak yerlere bile erişebilmeli, Çin'in zenginlik ve azameti gösterilmeliydi."

Zheng He'nin yaptığı seferlerin nedenlerinin resmi tarihe uygun bu açıklaması içinde bile, kayıp hükümdar Hui'nin izlenmesi ilk neden olarak gösterilmektedir ve hatta diğer nedenler de buna bağlanmakta-

dır. Gerçekten de, Zheng He'nin seferlerinin nedenlerini bu şekilde sıralamayı, Tayvanlı tarihçi Fu Lecheng de kendi Çin tarihi üzerine kitabında onaylamaktadır. Zhong Shuhe, *Zou xiang Shijie* ("Dünyanın Parçalanması") adlı kitabında, benzeri bir yorum yapmaktadır (Pekin 1985, s.20). Zhong Shuhe'ye göre, aslında Ming hanedanı, Çin'in kendi içine dönük genel politikasını, dış ülkelerle her türlü bağı koparacak şekilde pekiştirmiştir. Örneğin deniz kıyısında ve kıyıya yakın yerlerde yaşayan Çinliler'in tekne yapmaları, denize açılmaları yasaktı. Öyle ki, hükümdar Hui'nin kayboluşu olayından 30 yıl önce, 1369 yılında Ming İmparatoru Tai Zu, aralarında Kore ve Japonya'nın da bulunduğu 15 ülkeyle her türlü ilişkinin kesilmesini emretmişti. Bu durum, imparator Cheng Zu'nun bu genel politikayı terkedip dışa açılmasında kayıp Hui'yi arama isteğinin önemli rol oynadığını akla yakın kılıyor.

12.8 Şeftalinin Olgunlaşmasını Beklemek

12 numaralı strategemi ifade eden deyimin biraz değişik bir formülünü, Zhao Zhongsen adlı Kaifeng'li bir fabrika işçisi, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi organı *Renmin Ribao*'nun ("Halkın Günlüğü") 5 Şubat 1977 tarihli sayısında şöyle vermektedir:

> "Çalışmak savaşmaktır. Burada sürekli olarak çelişkiler ve çatışkılar vardır. Dolayısıyla her olay karşısında bir tavır almak gerekir. Oysa bir şeyi oluruna bırakıp sonucunu bekleyen kimseler vardır. Onlar hep bekleyip dururlar; sanki beklemekle problem kendiliğinden çözülecekmiş gibi. Beklemekten bir şey çıkmayınca, mazeret olarak, kendilerine herhangi bir sorumluluk getirecek hiçbir şey yapmadıklarını ileri sürerler. Fakat problem onlar beklemede iken çözülmüşse, bu kez de 'şeftaliyi hafif elle toplayıp götürmek'i ihmal etmezler."

12.9 Hokkabazca İşler

Shi Qiao, Pekin'de yayımlanan "Guangming" gazetesinde, Aralık 1978'de, "Dörtlü Çete ve avenesi"ni şöyle suçluyordu.

"Onlar her olayı gerçek bağlamından çözdüler; olayları gerçekliğinden yalıttılar ve giderek saçma akıl yürütmeler yapmaya başladılar. Öyle ki örneğin bir kişinin yaptığı 100 eylem içinden iki veya üç tanesini cımbızla çeker gibi alıyorlar ve o kişinin % 90'ın üstündeki olumlu eylemlerini gizleyip, bu iki veya üç eylemi onun yetersizliğinin kanıtı olarak öne çıkarıyorlardı."

Shi Qiao'ya göre bu "karşı devrimci hile", birkaç "Çete" mensubu tarafından yıllar boyu hokkabazca bir kötü alışkanlığa dönüşmüştü. Yine Shi Qiao'ya göre, "Çete" mensupları hep gerçeği gözettiklerini vurgulayıp durmuşlardır. Oysa yaptıkları, "yolda giden koyunu kolaylıkla (hafif elle) alıp götürmek" olmuştur. Yani onlar belge ve veriler toplamı içinde bölük pörçük bazı veri, bilgi ve belgeleri alıp kullanmışlardır. "Ve böylece adalet yolunda olduklarını kanıtlamak istemişlerdir."

12.10 Koyun Islahı

"Parti Yaşamı" adlı bir süreli yayının 5. sayısında yayımlanan ve çok önemli görülerek *Renmin Ribao*'nun ("Halkın Günlüğü") 3 Nisan 1984 tarihli sayısında iktibas edilen bir yorumda, strateji ve taktik geliştirme konusunda 12 numaralı strategeme aşağıdaki şekilde atıfta bulunulmaktadır:

"Yeni kuşak eylemcilerin yetiştirilmesinde nedense hep 'koyunlar'a rastlanıyor. Bu adamlar uysal bir karaktere sahiptirler; hep 'evet' ve 'amin' derler; ahlâksal ve mesleki yönden sıradan kişilerdir ve yönetime asla güçlük çıkarmazlar. Bir başkasını pek ender olarak rahatsız edip onun öfkesini üzerlerine çekerler. Bunlar hakkında şöyle denilebilir: 'Yönetim onlardan kuşkulanmaz ve arkadaşları da onlardan pek bir şey saklamazlar.' Bunları yetiştirmekten amaç, herhalde bunları armut gibi yönetimin kucağına düşürmektir. Çünkü onlar 'kolaylıkla (hafif elle) güdülürler.'

Bu böyle gitmez. 'Böyle gitmez' derken, bu gibi kişilerin adalet ve düzeni bozacağından ve rahatsızlık yaratabileceklerinden korkmuyorum; tersine endişem şudur ki, bunlar bir nefesli çalgılar orkestrasının nefesleri çıkmayan çalgıcıları olarak, hiçbir uygun niteliğe sahip olmadıkları halde, bülbülün yerini kapmış gu-

guk kuşları gibi, bir yer edinirler ve hiçbir işe yaramazlar. Şurası kolayca akla gelebilecektir ki, sürekli 'evet' ve 'amin' diyen ve her durumda yöneticinin ağzına bakan böyleleri, sonradan yönetici pozisyonuna geçtiklerinde bu kez de üstlerinin ağzına bakacaklar ve sadece ikinci ve üçüncü sınıf işlerin adamları olacaklardır. 'Hafif elle bir koyunu alıp götürmek' kolaydır; fakat böylece hiçbir yeni başlangıç, hiçbir yeni atılım gerçekleştirilemez."

12.11 Kanatsız Uçan Kaşıklar

Çin Halk Cumhuriyeti'nde basın, 12 numaralı strategeme özellikle hırsızlık olaylarıyla ilgili olarak sık sık atıfta bulunur. Bu konuda Qing Çağı'nda (1644-1911) yaşamış olan Gu Zhangsi'nin şu sözlerine sık sık yer verilir:

"Hırsızlık için uygun fırsat kollayıp bunu değerlendirmek, hafif elle koyunu alıp götürmektir."

Renmin Ribao'nun ("Halkın Günlüğü") Mart 1983 sayısında, bazı kişiler, toplumun ortak mülkiyetinde olan şeyleri "koyun" olarak görmekte, buna karşılık kendi özel mülkleri söz konusu olduğunda çıkarcı davranmakla suçlanmaktadır.

Beijing Wanbao ("Pekin Akşam Gazetesi"), Ağustos 1983'de, fabrika işçisi Han'ın, Pekin'in Doğu rüzgârı adlı alışveriş merkezinden üç şişe içki çalınasını, "buz gibi içkilerini ziftlenmek için, koyunu hafif elle alıp götürdü" başlığıyla haber yapmıştır.

Şanghay'daki *Jiefang Ribao* ("Kurtuluş") gazetesinin Haziran 1984 sayısında, bir öğretmenin öğle paydosunda yemek yerken, yanındaki arkadaşına, "bu tabakları çarşıdan satın almak mümkün değil. Birini alıp götürüyorum" diyerek yaptığı hırsızlığı, "hafif elle tabağı alıp götürmek" başlığıyla duyurmuştur.

Tianjin'deki günlük gazetenin 2 Eylül 1980 tarihli sayısında yer alan Zhu Senlin'in bir karikatürünün alt yazısı "hafif elle kâseyi alıp götürmek"tir. Karikatürde, baba, anne ve oğul, değişik kâselerden neşe içinde yemeklerini yemektedirler. Kâselerin üstündeki yazılardan, her birinin değişik kantin ve lokantalara ait oldukları anlaşılmaktadır.

Bir taşra gazetesinin Ağustos 1979'daki bir sayısında, Şanghay'ın Huangpu semtinde sigara ve içki ticareti yapan bir firmada çalışan Xie

Jiali'nin firmanın deposundan sigara ve içki çalınmasına karşı gösterdiği çabalar, "hafif elle koyunları alıp götürmeye engel olmak" başlığıyla haber yapılmıştır. Bir başka gazete haberinin başlığı şöyledir: "Son zamanlarda pek çok lokantada kaşıkların kanatsız uçtukları gözlenmektedir."

12.12 Alıp Götürülen İp

Tayvan'da yayımlanan bir strategem kitabı, 12 numaralı strategemin kullanılmasında, koyunun alınıp götürülmesinin dikkati çekmemesinin ve engelsiz gerçekleştirilmesinin şart olduğunu vurgular. Strategemin uygulanması sırasında engelleyici bir durum ortaya çıktığında, strategemin uygulanmasının daha sonraki bir şartı olarak, oldukça usta işi bir bahane bulmak gerekir. Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabında, bu konuda şu anekdot yer almaktadır.

> "Bir inek hırsızı mahkeme önüne çıkarıldı ve hırsızlıkla suçlandı. Buna karşılık hırsız kendini şöyle savundu: 'Ne zamandan beri bir inek hırsızı oldum ben? Yol üzerinde bir ip gördüm. Bunu alıp eve götürdüm. İpin ucuna bağlı inek de tabii ki benimle birlikte eve gelmiş oldu!"

Hongkong strategem kitabının yazarı, "Bu tabii ki bir komik fıkra olabilir ancak." diyor ve ekliyor: "Fakat bunun Mançuryalı komutan Dorgon'un (1612-651) Ming hanedanını 1644'de yıktıktan sonra Ming hanedanına bağlı kalmış ve Mançuryalılar'ın Pekin'i işgal etmelerinden sonra bu hanedanın yeniden işbaşına gelmesi için savaşmış olan general Shi Kefa'ya (ölümü: 1645) yazmış olduğu mektupta belirttiklerinden ne farkı vardır ki? Dorgon bu mektubu Shi Kefa'ya, Mançuryalılar'a Çin'de kapitülasyonlar verilmesi için yazmıştı ve aynı mektupta Mançuryalıların kuzey Çin'i işgal etmelerini şu sözlerlerle mâzur göstermeye çalışmıştı:

> "Biz devletin selameti için Yanying'i (Pekin) işgal ettik. Köylüleri ayaklandıran Li Zicheng'i tahtından indirdik. Yani Ming hanedanının sarayına zorla el koymadık."

12 numaralı strategemin özü, Tayvan'da yayımlanan bir strategem kitabında aşağıdaki sözlerle verilmektedir:

"12 numaralı strategem tüm dikkati tek bir noktada toplamayı hedeflemez. Tersine, bu strategem, objektif olarak önümüzde duran tüm kazanma imkanlarını, a) genellikle tanımak, b) bunları kullanmak, üzere görüş alanını en uzak noktaya kadar açık tutmayı hedefler.

En küçük, üzerinde durmaya değmez görünen bir avantaj bile gözardı edilmemelidir. Çünkü küçük damlalar birikip okyanus olur. 'Hafif elle koyunu alıp götürmek' strategeminin yararı, tek bir koyunun elde edilmesinde değil, tersine herkesin gözü önünde tam bir soğukkanlı tutum sergileyip görünmeyen kazançlar elde etmekte belirir."

STRATEGEM NR.13

Yılanı Ürkütmek İçin Çayıra Vurmak

dört ideogramı	打	草	惊	蛇
modern Çincedeki söylenişleri	*da* –	*cao* –	*jing* –	*she* –
ideogramların çevirisi	vurmak	çayır	ürkütmek	yılan

bağıntılı çevirisi: Yılanı ürkütmek için çayıra vurmak.

Özü:
Ağız yoklamak, sondalamak.
Dolaylı yoldan uyarmak, yıldırmak.
Gözdağı verme strategemi.
Uyarı atışı strategemi.
Kışkırtma strategemi.
Provokasyon strategemi.

13 numaralı strategemi ifade eden "yılanı ürkütmek için çayıra vurmak" deyiminin en eski kaynaklarından biri, *Nan Tang Jin Shi* ("Güney Tang Hanedanı Zamanından Gerçek Öyküler") adlı eserdir. Kitabın yazarı Zheng Wenbao'dur ve eser İ.S. 977'de yazılmıştır. Kitapta aşağıdaki öykü anlatılır:

13.1 Sarsılan Vicdan

Güney Tang hanedanı döneminde (İ.S. 937-975) Dangtu (bugünkü Anhui eyaletindeki Dangtu) bölgesinin valisi Wang Lu'ydu. Wang Lu mala

mülke karşı açgözlü ve rüşvetçi bir valiydi. Bir gün çevresindekiler, rüşvet aldığı iddiasıyla sekreterini kendisine şikâyet ettiler. Adamın başka haltları da vardı. Wang Lu, ucu kendisine de dokunabilecek olan şikâyet yazısını okuyunca öfkelendi. Bu öfke ile şöyle yazdı:

> "Sizler şüphe yok ki çayıra vuruyorsunuz; ben de ürkmüş bir yılanım artık."

Bu şikâyet yazısıyla aslında Wang Lu'nun ürkmesinden, vicdanının sarsılmasının amaçlanıp amaçlanmadığı konusunda tarihsel kaynaklardan bir şey öğrenemiyoruz. Fakat Wang Lu'nun kullandığı bu cümlenin 13 numaralı strategemin formülü haline nasıl geldiğini budist Çin edebiyatından biliyoruz. Song Çağı'nın (İ.S. 10.-13. yüzyıllar) budist öğütlerinin bir derlemesi olan *Chuan Deng Lu* ("Meş'alenin Sürekli Yanması Üzerine Notlar") adlı kitapta, bir budist öğretmen şöyle der: "Yılanı ürkütmek için çalılığa vuruyorum." Burada deyim dinsel amaçla kullanılmakta ve aldanışlar içindeki bedenin bir değnekle dürtülmesinden amaç, ruhun kendi içindeki tanrısal ışığı uyandırması olmaktadır. Aslında bedenin değnekle dürtülmesi budistlere özgü bir pedagojik yöntemdir. Bu yöntemi Tang döneminden (İ.S. 618-907) rahip De Shan, rahip adaylarına karşı kullanmıştır. Bir değnek darbesiyle irkilip hareketlenen beden, burada kendisine vurulan "çayır" olmaktadır. Aynı anlama gelmek üzere, kendisine vurulan şey, Çin anlayışına göre bir "kızıl toz", yani sürekli bir rüya ve aldanışlar âlemi olan bu dünyadır. Amaçlanan şey ise, uyanan ruhun, yani "yılan"ın tanrısal ışığa yükselmesidir.

Yeni Konfüçyüsçülüğün kurucusu olup öğretisi 1313'de resmen tanınan Zhu Xi (1130-1200), 13 numaralı strategeme sık sık başvururdu. O, 1196'da Huang Renqing'e gönderdiği mektupta şöyle yazıyordu:

> "Bana gönderdiğin mektup sade bir dille yazılmış; ifade edilmek istenilen şey yeterince açık. Li Chang dikkatli olmak zorunda. Ben, Li Chang'ın Huang Shangbo'yu çayıra vurulan bir değnekle uyandırılmış bir yılan gibi görüp onun durumunu yanlış değerlendirmesinden ve onun için artık daha fazla bir şey yapmamasından korkuyorum."

Huan Renqing, Huang Shangbo ve Li Chang, Zhu Xi'nin müridleriydiler. Burada Zhu Xi, 13 numaralı strategemi ifade eden deyimi, sadece dinsel aydınlanma bakımından Huang Shangbo'nun henüz yeterince olgunlaşmadığını belirtmek için kullanmıştır. 13. yüzyılın sonu ile 14.

yüzyılın başında yaşamış olan Wang Shifu, *Xi Xiang Ji* ("Batıya Bakan Odanın Öyküsü") adlı ve Çinliler arasında onun dramatik şiirinin başyapıtı sayılan şarkılı oyununda, 13 numaralı strategemi anmıştır. Oyunun kahramanı Zhang Gong, oyunun dördüncü perdesinin dördüncü sahnesinde, başkente gitmek üzere yoldayken, ölesiye yorgun bir halde bir mola yerinde durup uykuya dalar. Rüyasında sevgilisi Yingying'i görür. Sevgilisi kendisini "çayıra vurularak ürkütülmüş bir yılan" gibi izlemektedir.

Zhu Xi, 13 numaralı strategemi ifade eden deyimi, ürkütücü bir ruh halinin edebi bir dille süslenerek anlatılmasında kullanırken, Wang Shifu, aynı deyimi, oynak bir kızın işveli hareketlerini betimlemekte kullanmıştır. Fakat her iki durumda da, strategemin esas anlamı ortaya çıkmamaktadır.

13.2 Yüz Kişiyi Uyarmak İçin Bir Kişiyi İdam Etmek

Yolsuzluklara karşı savaşa örnek kabul edilen aşağıdaki olay, Çin Halk Cumhuriyeti'nde oldukça iyi bilinir. Olay, Han hükümdarı Xuan (İ.S. 74-79) zamanında Donghai (bugünkü Jiangsu eyaletinin kuzey doğusu ile Shandong eyaletinin güneydoğusu) valisi Yin Wenggui'ye mal edilir.

Geleneksel olarak kabul edildiğine göre, Yin Wenggui görevinde titiz, yasalara çok saygılı biriydi. Kendi yönetimi altındaki yerlerde suç oluşturan olayları bizzat kovuştururdu. O zamanlar idam cezaları Çin'de kılıçla baş uçurmak şeklinde infaz edilirdi. Yin Wenggui idam cezalarının yılda iki kez sonbahar ve kışın toplanan yüksek devlet görevlileri meclisi tarafından onaylanmasını ve kendisinin yıllık denetleme gezisi sırasında suç mahallinde infaz edilmesini emretmişti. O, infazlarda hazır bulunmaya çalışırdı. Bundan amacı, "bir kişinin idam cezasının infazı ile yüz kişiyi uyarmak"tı. Yin Wenggui'nin "Han Hanedanı Tarihi"nde yer alan biyografisine göre, eğri yola sapan, yolsuzluklara adı karışan asker ve sivil görevlilerin gözleri ondan yılmıştı. Bunlar can korkusuna düştüler ve kendilerini değiştirmek zorunda kaldılar, yeni bir yaşama başladılar. Örneğin Yin Wenggui, Tan bölgesinde eşkiyalık yapanların elebaşısı Xu Zhongsun'un başını kendi kılıcıyla uçurmuştu ve elebaşının adamlarını cezalandırmıştı. Bu idam, Donghai'deki tüm devlet görev-

lilerini sarsmıştı. "Tüm yetkililer korku ve dehşet içinde kaldılar ve kimse yasaları ihlâle cesaret edemedi. Yin Wenggui'nin valiliği sırasında Donghai'ye barış ve düzen geldi."

Bu olayı, Zhou Jinhua'nın *Chengyu Gushi Wubai Pian* ("Çince Deyimlerle İlgili Beşyüz Öykü") adlı kitabından aldım (Chongqing 1982). Kitapta *cheng yi jing bai* deyimini ele alan bir bölüm de vardır. Deyim, "yüz kişiyi ürkütüp kendine getirmek için bir kişiyi cezalandırmak" anlamına gelir.

Tabii ki burada "çayıra vurmak", bir kişinin ibret olsun cezalandırılmasını, "ürkütülen yılan" da, korku ve dehşete düşen suistimalcileri temsil etmektedir.

Tayvan'da yayımlanan bir strategem kitabı da, suistimalcilere karşı savaş konusunda 13 numaralı strategemin sık kullanıldığını belirtir. Kitabın yazarı, bir yolsuzluk durumunda, önce şüpheli kişinin çevresindekilerin kulaklarına toz kaçırmayı öğütlemektedir. Yazar burada Tayvan'daki rüşvet olaylarına gönderme yapmaktadır. Yazara göre, yolsuzluk olaylarında en tepedeki esas şüpheli değil de, onun altındaki memur, sekreter, şef ve diğerleri suçlanmakta ve tutuklanmaktadır ki, bu durum, toplumda "adalet" duygusunun sarsılmasına yol açmaktadır.

13.3 Maymunu Ürkütmek İçin Tavuğu Öldürmek

Li Boyuan'ın (1867-1906) politik romanı *Guanchang Xianxing Ji* ("Memurlar Dünyasındaki Rezillikler"9, 13 numaralı strategemin değişik bir uygulamasını içerir. Kitabın 53. bölümünde Mançuryalı askeri vali Wenming 13 numaralı strategeme başvurur. Wenming tam öğle yemeğini yemeğe hazırlanırken, kendisine bir yabancı ziyaretçinin geldiği haber verilir.

Yabancı ziyaretçi bir konsolostu. Bir konsolos bir genel valiyi neden ziyaret ederdi ki? Genel vali kısa bir süre önce bir hassa askerini idam ettirmişti. Vali için bu olay sıradan bir olaydı ve ayrıca o bu idam için haklı sebeplere sahipti. Buna karşılık ceza yanlış yerde infaz edilmişti. İnfazın normal olarak bir askeri yerde, örneğin bir kışlada yerine getirilmesi gerekiyordu. Oysa asker bir konsolosluk binası önünde idam edilmişti. Herhalde bu olay konsolosu kızdırmış olacaktı ve o bu yüzden kendisini zi-

yarete gelmişti. Gerçekten de konsolos genel valiyi saygıyla selâmladıktan sonra tüm olayı anlatmış ve askerin hangi nedenlerle konsolosluk binası önünde idam edildiğini sormuştu. Genel vali oldukça yaşlı, insanları yatıştırmak konusunda epeyce deneyimli, üstelik manevracı bir adamdı.

"Saygıdeğer konsolos bana neden adamı idam ettirdiğimi sormuyorlar" dedi, kısaca düşündükten sonra. "Bu asker çok kötü bir adamdı. O Bokserlere(*) katılmıştı ve başkentteki ayaklanma sırasında sizin değerli ülkenize ve diğer ülkelere pek çok güçlük çıkarmış olan eylemlerde yer almıştı."

"Eğer bu asker Bokserler'den idiyse, haksız yere cezalandırılmış olamaz" dedi konsolos ve devam etti: "Fakat bu asker neden ille de bizim konsolosluğumuzun önünde idam edildi?"

Genel vali bir süre düşündü ve şöyle dedi:

"Bunun da bir nedeni var. Cezanın infazı diğer Bokserler için uyarıcı bir örnek olmalıydı. Sayın konsolos belki bilmiyorlardır; bu Bokserler Qing hanedanını (1644-1911) sarsmak ve tüm yabancıları imha etmek istemektedirler. Bu yüzden ben bir strategeme başvurdum. Bu askeri konsolosluğunuzun önünde idam ettirdim. Yoldaşları kendilerini neyin beklediğini görmeliydiler. Bir atasözü çok doğru söyler: 'maymunu ürkütmek için tavuğu öldüreceksin'. Ben sadece bir askeri idam ettirdim; fakat tüm diğer Bokserler, gözleri önünde arkadaşlarının idam edildiğini gördükten sonra dağılıp gideceklerdir ve gelecekte, sizin ve diğer devletlerin konsoloslukları rahatsız olmayacaklardır."

Konsolos bir kahkaha attı, genel valinin uzak görüşlülüğünü övdü, birkaç önemsiz lâf etti ve çekip gitti.

Genel vali konuğunu uğurladı. Tekrar odasına döndü. Bir mendil istedi, çünkü elindeki mendil sırılsıklam olmuştu. Konsolosun ziyareti onu böylesine korkutmuştu. Masasına oturduktan sonra tüm polis görevlilerini ve diğer görevlileri çağırtıp onlara şöyle dedi:

"Bu yabancıların nasıl tepki gösterdiklerini görmüş olmalısınız. Deneyimlerim sayesinde onu iki üç sözle yumuşatabildim; yoksa kimbilir neler olurdu..."

Bu görüşmede dikkat çekici olan, genel valinin 13 numaralı strategemi kullanarak, durumu kendisi lehine nasıl çevirdiği ve onurunu nasıl kurtardığıdır. Çünkü gerçekte infaz bir ihmal sonucu konsolosluk önün-

(*) (Bokser (Boxer): 1900'de Çin'de patlak veren büyük isyana katılanlar.

de yerine getirilmişti ve konsolosluğun bunun ardında başka şeyler olduğunu düşünmesi pek doğaldı. Bu olay, strategemlerin retorikte nasıl kullanılacağına, hoş olmayan bir durumdan retorik yoluyla nasıl kurtulanacağına iyi bir örnektir. Doğaldır ki bunun tersi de olabilir: Strategemlerin uygunsuz şekilde kullanılmasıyla kötü sonuçlar ortaya çıkabilir (bkz.: 7.12 ve 7.19).

Genel valinin retoriğinde, konsolosluk önünde idam ettirilmiş olan bu tek Bokser, "öldürülmüş tavuk" veya "kendisine vurulan çayır", onun arkadaşları ise "ürkütülen maymun" veya "ürkütülen yılan"dır.

13 numaralı strategemin uygulanması, sadece "yılan"ı etkisiz hale getirmek amacıyla onu ürkütmekle de sınırlı değildir. Bu strategemin bir başka yorumuna göre, strategemi uygulamaktan amaç, popüler Çin strategem edebiyatında çok sayıda bulunan örneklere göre, "yılan"ı "çayıra vurmak" suretiyle belli eylemlere yönlendirmektir.

13.4 Arazinin Çevresini Ölçmek Suretiyle Eve Kuma Getirmek

Kitabın önsözündeki örneği hatırlayalım: Çocuğun evin çevresini ölçmesi (çayıra vurulan darbe), yengesini öfklendirmiş ve onu "yılan" gibi ürkütmüştü. Ve kadın, arazi ve ev çocuğa kalmasın diye, kocasının kendi üstüne ikinci bir kadın alması için harekete geçmişti.

13.5 Çıkar Yol Olarak Evlilik

Zhongshan devleti hükümdarının biri Yin adlı karısı, diğeri Jiang adlı sevgilisi olmak üzere, aynı sarayda yaşayan iki kadını vardı. Her iki kadın da kraliçe olmayı umuyorlar ve aralarında gizlice kıyasıya mücadele ediyorlardı. İki kadın arasındaki rekabet, hükümdarın danışmanı Sima Xi'ye, kendisine zenginlik ve nüfuz sağlayacak bir fırsat olarak göründü. Hükümdarın karısı Yin'e gizlice bir elçi gönderdi. Elçi, kendisini gönderenin adını vermeden, kadına şunları fısıldadı:

"Kraliçe olmak gezintiye çıkmak değildir. Amacınıza ulaştığınızda devletin ilk kadını olacak, güç ve otoriteye kavuşacaksınız. Amacınıza ula-

şamadığınız takdirde sadece yaşamınız tehlikeye girmekle kalmayacak, ailenizin de yaşamı tehlikede olacaktır. Ya amacınızı izlemekten vazgeçeceksiniz veya mücadeleyi göze alacaksınız. Size zaferi ancak mücadele getirir. Başarıya ulaşmak istiyorsanız size sadece Sima Xi yol gösterebilir."

Saraylı hanım Yin, bunun üzerine gizlice Sima Xi'yi ziyaret etti. Sima Xi, akıllıca düşünülmüş bir planla kadının aklını çeldi. Sima Xi planını açıklamayı bitirdiğinde, Yin göğe ve yere sükretti ve şöyle dedi: "Başarırsanız, sizi devlet katında ödüllendireceğim." Ve hemen orada Sima Xi'ye yüklüce bir para armağanı verdi.

Sima Xi, planı uyarınca, hükümdara bir yazı yazdı. Yazıda devletin güçlenmesi ve buna karşılık komşu devletlerin zayıflatılması konusunda bir plandan söz ediliyordu. Hükümdar plana büyük ilgi gösterdi ve Sima Xi'yi, planı hakkında açıklamalar yapması için çağırttı.

Sima Xi, bir resmi gezi bahanesiyle, askeri gücünü, topografyasını ve politik durumunu gizlice öğrenmek amacıyla Zhao devletine bir seyahat önerisinde bulundu. Ancak seyahatten döndükten sonra planını tam olarak uygulayabilirdi. Hükümdar, Sima Xi'yi armağanlara ve paraya boğdu ve onu Zhao'ya gönderdi.

Zhao hükümdarı ile resmi görüşmelerin başlamasından sonra, Sima Xi, görünmenin en önemli kısmına geldi ve Zhao kadınlarının güzelliğinden çok söz edildiğini belirtti ve fakat şu ana kadar hiçbir Zhao'lu kadın yüzü görmediğini ekledi. Ve sözünü şöyle bağladı: "Doğrusunu söylemek gerekirse, dünyanın dört bir yanını dolaştım; dünyanın en güzel kadınlarını gördüm; fakat hiçbiri benim ülkemdeki saraylı hanım Yin ile güzellikte yarışamaz. O bana yeryüzüne inmiş bir peri gibi görünür. Onun güzelliğini sözlerle ifade etmek veya boya ve fırçayla resmetmek mümkün değildir."

Zhao hükümdarının kalbi hızla atmaya başladı bu sözleri duyunca. Aceleyle sordu: "Onun kadınım olması mümkün mü?"

Sima Xi, bunun üzerine büyük bir dikkatle sözü başka yere kaydırdı ve şöyle yanıt verdi: "Ben Size durumu anlattım. Bu kadını elde etmek istiyorsanız, bu konuda Size yardım edemem. Bu kadın sadece saraylı bir hanım statüsünde olmasına rağmen, hükümdar ona âşıktır ve onu çok kollar. Size söylediklerim kulağına giderse, zinhar kellemi uçurtur."

Zhao hükümdarı kurnaz kurnaz güldü ve durumunu anladığını, fakat bu kadına mutlaka sahip olmak istediğini söyledi.

Sima Xi ülkesine döndü ve hükümdarına rapor verdi. Sözlü olarak da, Zhao hükümdarının tamamen çökmüş ve moralsiz bir halde olduğunu, sadece kadınları düşündüğünü söyledi. "Ayrıca" diye şöyle fitneledi: "güvenilir bir kaynaktan öğrendiğime göre, Zhao hükümdarı saraylı hanım Yin'i gizlice kaçırmayı planlıyormuş."

"Ahlâksız herif!" diye haykırdı Zhongsan hükümdarı.

Sima Xi hükümdarı sükûnete davet etti ve şöyle dedi: "Şu sıralarda Zhao devleti bizden daha güçlü. Onunla baş edemeyiz. Zhao hükümdarı Yin'i isterse, kadını ona vermek zorunda kalırız. Bunu yapmazsak Zhao'dan düşmanca bir tavır beklemeliyiz. Hatta Zhao bize saldırabilir ve üstelik bizi yok edebilir. Kadını ona verirsek, o zaman da doğal olarak bizimle alay edecek ve bizim hükümdarın birinci kadınını kendi elimizle bir başka hükümdara verecek kadar zayıf olduğumuzu düşünecektir."

"Peki ne yapacağız?" diye sordu hükümdar.

Sima Xi sükûnetle yanıt verdi: "Tek yol var: Birinci kadın Yin'i biçimsel olarak kraliçe yapın. Bu, Zhao hükümdarının tutkusunu frenleyecektir. Şimdiye kadar hiçbir hükümdarın kraliçesini bir başka ülkeye nedime veya haremlik olarak gönderdiği görülmemiştir."

"Çok iyi" dedi hükümdar. Ve böylece Yin, zahmetsizce kraliçe oldu.

Bu olayda Zhao hükümdarının Sima Xi tarafından kışkırtılan seksüel arzuları "çalılığa vurulan darbe" ve Zhongsan hükümdarı ürkütülen "yılan"dır. Burada 13 numaralı strategem, provokasyon strategemi olarak kullanılmıştır. Zhongsan hükümdarı Yin ile evlenmesi için provokasyona uğratılmıştır.

13.6 Düşmana Bir Kadın Vermek ve Üstelik Bir Savaş Kaybetmek

"Üç Krallık Romanı"nın 54. ve 55. bölümlerinde aşağıdaki olay anlatılır:

Eski Çin'in güneydoğusunda bulunan ve İ.S. 3. yüzyıldaki üç devletten biri olan Wu devletinin hükümdarı Sun Quan, sonraları üç krallıktan ikincisinin, yani Shu devletinin hükümdarı olacak olan Liu Bei'ye, Jingzhou'nun kendisine geri verilmesi için Li Xiao'yu gönderdi. Liu Bei bu bölgeyi Kızıl Duvar meydan savaşında kazanmıştı (bkz.: 9.1). Bu meydan savaşı sırasında Liu Bei, Sun Quan'la, eski Çin'in kuzeyindeki

toprakların hâkimi ve üç krallıktan üçüncüsü olan Wei devletinin daha sonraki kurucusu Cao Cao'ya karşı ittifak kurmuşlardı. Fakat ortak düşman Cao Cao'ya karşı kurdukları bu ittifaka rağmen, Sun Quan ile Liu Bei arasında örtük bir rekabet, hatta düşmanlık hüküm sürüyordu. Liu Bei kendini Han hanedanının (İ.Ö. 206-İ.S. 220) naibi olarak görüyordu ve giderek tüm Çin'in imparatoru olarak taç giymeyi umuyordu. Bu nedenle o, Sun Quan'ın gönderdiği elçi Lu Xiao'nun talebini geri çevirdi. Lu Xiao, Shu'ya eli boş döndü. Sun Quan'ın danışmanı Zhou Yu, Liu Bei'nin karısının öldüğünü duymuştu. O, Jingzhou'nun geri alınması için bu ölümden yararlanılabileceğine inanıyordu. Liu Xiao ile birlikte şu planı yaptılar: Liu Bei, Sun Quan'ın genç kızkardeşi Sun Shangxiang ile evlenmeye ikna edilecekti. Tabii ki Liu Bei, eşini almak üzere Wu devletine töre gereği davet edilecekti. O Wu'ya geldiğinde rehin olarak alıkonulacak ve özgürlüğü ancak Jingzhou'yu geri vermesi karşılığında iade edilecekti.

Sun Quan bu planı onayladı ve Jingzhou'daki Liu Bei'ye yeniden elçi gönderdi. Liu Bei'nin danışmanı Zhuge Liang hileyi sezdi ve aynı hileyi düşmana karşı kullanmayı önerdi. Zhuge Liang İ.S. 209'da Wu'ya giden Liu Bei'nin korunması için general Zhao Yu'yu görevlendirdi. Bu arada Zhao Yu'ya bazı gizli yazılı talimatlar da vermişti. Oraya vardıklarında Zhao Yu, Zhuge Liang'ın talimatlarına uyarak, yanındaki koruma birliğinin yarısına bazı emirler verip onları görevlendirdi. Yine Zhuge Liang'ın talimatlarına uyarak, Liu Bei'ye, Wu devletinin en yaşlı büyüğü olan Qiao'yu ziyaret etmesini tavsiye etti. Qiao, aynı zamanda general Zhao Yu'nun ve Wu devleti hükümdarı Sun Quan'ın ağabeyi Sun Ce'nin kayınpederiydi. Liu Bei, Qiao'ya armağanlarını sundu. Qiao, Liu Bei'nin Sun Quan'ın kız kardeşiyle evlenmek üzere Wu'da bulunduğunu böylece öğrenmiş oldu.

Bu sırada Liu Bei'nin koruma birliğinin yarısı, tören elbiseleri içinde, Wu devletinin başkentinde dört bir yana dağılmışlar ve Liu Bei'nin Wu sarayının prensesi ile yapılacak düğünü için mümkün olan her şeyi satın almaya başlamışlardı. Bu olay rüzgâr hızıyla her yerde duyuldu; tüm kent bundan söz ediyordu.

Liu Bei'nin ziyaretinden sonra, en yaşlı devlet büyüğü Qiao, Wu hükümdarı Sun Quan'ın annesine gitti ve kendisini bu mutlu olay için kutladı.

"Hangi mutlu olay?" diye bağırdı hükümdarın annesi.

"Sevgili kızınız, Liu Bei ile evleniyor ya. Bildiğiniz gibi Liu Bei düğün için buraya geldi."

"Ah, zavallı ben! Bundan hiç haberim yok!" diye sızlandı hükümdarın annesi.

Hemen oğluna haber gönderdi, kendisini görmesi için. Bu arada uşağını kentte neler olup bittiğini öğrensin diye gönderdi. Uşak hemen geri döndü ve en yaşlı devlet büyüğü olan Qiao'nun söylediklerinin doğru olduğunu ve güvey tarafının bir handa konakladıklarını haber verdi. Güvey tarafının maiyetinde beşyüz asker vardı. Güvey, kentte düğün ziyafeti için boyuna domuzlar, koyunlar ve meyveler satın aldırıyordu. Hükümdarın annesi iyice hiddetlendi.

Kısa bir süre sonra hükümdar Sun Quan geldi ve annesinin, göğsüne vura vura ve acı acı ağladığını gördü.

Sun Quan, "Neyiniz var anneciğim?" diye sordu.

Hükümdarın annesi yanıt verdi: "Demek böyle! Sen beni hiçe sayıyorsun ha!"

Sun Quan şaşırarak sordu: "Annem bana bir şey söylemek istiyorsa, lütfen açık konuşsun. Bu telâş ve üzüntünün nedeni nedir?"

"Her kız büyüyünce evlenir. Bu eskiden beri böyledir. Ben senin annenim. Bu nedenle bana, Liu Bei'nin damadım olacağını söylemeliydin. Bunu benden niye gizledin? Bu evliliği düzenlemek bana düşerdi."

"Tüm bunları kim anlattı?" diye sordu Sun Quan, tam bir şaşkınlık içinde.

Anne yanıt verdi: "Tüm kent bundan söz ediyor ve sen bunu benden saklıyorsun."

En yaşlı devlet büyüğü Qiao şöyle dedi: "Ben bunu günler öncesinden biliyorum ve buraya da zaten mutluluk dileklerimi sunmaya gelmiştim."

"Bunların hiçbiri doğru değil" dedi Sun Quan ve devam etti: "Bu, danışmanım Zhou Yu'nun Jingzhou'yu geri almak için düzenlediği bir stratejemdir. Zhou Yu, bu evlilik bahanesini Liu Bei'yi buraya getirmek ve onu hapse tıkmak, sonra da Jingzhou'ya karşılık onu yeniden serbest bırakmak için uydurdu. Jingzhou'yu geri vermezlerse, Liu Bei idam edilecek. Kız kardeşimle evliliği sadece bir hiledir ve bizim gerçekten düşündüğümüz bir şey değildir."

Hükümdarın annesi büyük bir öfkeye kapıldı ve Zhou Yu'ya lânetler

yağdırdı: "O, altı eyaletin ve seksen bir bölgenin hükümranıdır ve Jingzhou'yu geri almak için benim güzel kızımı yem olarak kullanma strategemini mi buldu bula bula? Liu Bei öldürülürse, kızım artık asla evlenemez; kim dul kalmış biriyle evlenmek ister ki artık? Ne parlak fikir, ne zekâ! Kızımın tüm yaşamı zehir olacak!"

En yaşlı devlet büyüğü Qiao atıldı: "Bu strategemle Jingzhou geri alınsa bile, gökkube altındaki tüm insanlar Sun Quan'a güleceklerdir."

Sun Quan sustu kaldı. Annesi Zhou Yu'ya lânetler yağdırmaya devam ediyordu. Qiao şöyle dedi: "Ne olursa olsun, Liu Bei burada Han hanedanı hükümdarının konuğu olarak bulunmaktadır. Onu damat olarak ağırlamaktan ve bu çirkin öyküyü başkalarının duymasını önlemekten başka yapacak bir şey kalmıyor."

Ve gerçekten de Liu Bei, Sun Quan'ın kız kardeşi ile gerdeğe girdi ve onunla birlikte Jingzhou'ya geri döndü. Onlara askerleriyle eşlik eden Zhou Yu, Zhuge Liang tarafından tuzağa düşürüldü ve ağır bir yenilgi aldı. Bu öykü bugün de şu Çince deyimde yaşamaya devam eder: *Pei le furen you zhe bing* ("düşmana bir kadın vermek ve üstelik bir savaş kaybetmek").

Bu uçuk deyim, Chongqing'de 1982'de yayımlanmış olan "Çince Deyimler Üzerine Beşyüz Öykü" adlı kitapta da geçmektedir.

Burada iktibas edilen öykü, 1973'de Taipeh'de yayımlanmış olan bir strategem kitabında, 13 numaralı strategeme örnek olarak verilmiştir. Burada "çayıra vurulan darbe", hükümdarın annesinin, kızını yem olarak kullanılmasını içeren Zhou Yu'nun planına gösterdiği tepkidir. Annenin onurunun yaralanması ve oğlu Sun Quan'a yönelttiği öfke ise "yılan"dır. Çünkü Sun Quan'm duyduğu korku ve ürküntü, planını, amaçlarının tam tersine ve üstelik hızla uygulamaya sokmasını sağlamıştır.

13.7 Tehlikeli Yaoshan Dağı

İ.Ö. 627'de Qin prensi Mu, uzaktaki Zheng prensliğine bir sefer açtı. Seferden önce bakan Jian Shu, yorgun düşmüş olan birliklerle daha uzağa gidilmemesi gerektiği konusunda prensi uyardı. Buna karşılık prens Mu bu uyarıya kulak asmadı. Jian Shu, çaresiz, yorgun orduyu biraz daha ileriye sürdü. Bu kez de general Meng Mingshi'yi, dönüşte aşılması gereken Yaoshan Dağı (bugünkü Henan eyaletinde) önlerinde

uyardı. Burada bir pusudan sakınmak gerekirdi. Kendinden emin, kibirli general de bu uyarıya aldırış etmedi. Başarısız geçen seferden sonra ordu, Yaoshan Dağı üzerinden geri dönmeye başladı. Fakat general Meng Mingshi gözcü çıkarıp yolu kontrol etme gereğini bile duymamıştı. General, birliklerini, art arda dört konvoy halinde yürütüyordu.

Öndeki konvoya pusudaki küçük bir düşman birliği saldırdı ve hemen geri çekildi. Buna rağmen Meng Mingshi yine gözcü çıkarmadan birliklerini dar bir vadi boyunca yürütmeye devam etti; ta ki düşman tarafından sarıldığını anlayıncaya kadar. Qin ordusu son neferine kadar telef olup gitti.

Sima Qian'ın (doğumu: İ.S. 145) "Tarihten Kıssalar" adlı kitabından alınan ve Pekin'de 1987'de yayımlanmış olan strategem kitabından iktibas edilen bu olay, "yılanı ürkütmek için çayıra vurmak" strategeminin dikkate alınmaması sonucu meydana gelen bir felâketi göstermektedir. Bu olayda general Meng Mingshi'nin, bir öncü birlik çıkarıp pusuda yatan düşmanı gizlendiği "çayır"dan çıkarması gerekirken, bunu yapmamış; bunun yerine hiçbir ön bilgiye sahip olmadan, yani "çayıra vurulmadan", tüm bir ordu pusuya çok elverişli bir arazide yürütülmüştür.

Bu olaydan yaklaşık 800 yıl sonra, Wei devletinin bir generali, tamamen değişik bir şekilde davranacaktır.

13.8 Uyanık Sima Yi

Han hanedanının İ.S. 220'de devredilmesinden sonra, Çin'de üç devlet kurulmuştu: Kuzeyde Wei, güneydoğuda Wu ve güneybatıda Shu. Shu devleti, daha önce gördüğümüz gibi, Han hanedanıyla soy bağı olan Liu Bei tarafından kurulmuştu. Shu devleti, Han hanedanının egemenliğini yeniden tesis etmek üzere, kuzeydeki Wei devletine karşı İ.S. 225-234 yılları arasında pek çok sefer düzenlemişti.

İ.S. 231 yılında Shu başbakanı Zhuge Liang (ölümü: İ.S. 234), Wei devletine karşı bir beşinci sefer girişiminde bulundu. Önceden bildiğimiz gibi, onun başlıca rakibi başkomutan Sima Yi'ydi. Düşman ordusunun Qishan Dağı çevresinde uzun süredir savaşmadan konakladığını bilen Sima Yi, doğruca düşmanın karşısına çıkmayı planlıyordu. Zhuge Liang tam bu sırada, Wei devletinin Wu devleti ile ittifak yaptığını ve

kendisinin yokluğundan yararlanarak Shu devletinin batısına müttefiği ile birlikte saldırdığını haber aldı. İki cephede birden savaşmak zorunda kalmamak için, Zhuge Liang geri çekilmek gerektiğini düşünüyordu. Wu ve Wei devletleri arasındaki ittifaktan haberi olmayan Sima Yi, Zhuge Liang'ın geri çekilme düşüncesini casusları aracılığıyla öğrendi. O, kötü niyetle, Zhuge Liang'ın *yin she chu dong* ("yılanı hileyle deliğinden çıkarmak") strategemini kullandığını düşündü. Bu nedenle Shu birliklerini izlemeye teşebbüs etmedi. Birliklerinden birinin komutanı olan Zhang He'nin hemen izlemeye geçilmesi konusundaki önerisini de reddetti. Ancak yeni gelen haberler Shu ordusunun geri çekilmeye başladığını doğruladıktan sonradır ki, Sima Yi, düşmanı izlemek üzere Qishan Dağı'nı terketti. Bununla birlikte Zhuge Liang'ın bir pusu hazırlamış olabileceğinden de korkuyordu. Bu nedenle "yılanı ürkütmek için çayıra vurmak" strategemine başvurdu.

Öncü birliklerin komutanı Zhang He, Shu ordusunun derhal izlenmeye başlanmasını yeniden önerdiğinde, Sima Yi, bu kez öneriyi kabul etti. Oysa aslında 13 numaralı strategeme uygun olarak, birkaç bin kişilik bir süvari birliğini yola çıkarırken, esas kuvvetlerini arkadan yavaş bir yürüyüşe geçirmişti.

Uzun süredir Shu ordusuyla doğruda karşılaşmayı bekleyen Zhang He, binlerce adamı ile birlikte dört nala ilerliyordu. Buna karşılık Zhuge Liang, Sima Yi'nin kuşkulanmış olduğu gibi, bir vadide pusuya yatmıştı. Bu dar ve ormanlık vadide, Zhang He, kahramanca fakat "strategemden habersiz", dört nala ilerlemeye çalışıyordu. O, Sima Yi tarafından "çayıra vurulan değnek" olarak seçilmiş olduğunu bilmiyordu. Zhang He, "yılan"ı deliğinden çıkartacak olan "değnek"ti. Böylece Zhang He vadinin içlerine kadar daldı; ormanın içinde Shu ordusundan pusuya yatmış bir birlik, birdenbire ortaya çıktı. Birlik komutanı Wei Yan, Zhang He'nin birlikleriyle göğüs göğüse çarpışmaktan kaçınır gibiydi. Vadinin zaten az olan çıkış noktalarına doğru yönelip kaçar gibi göründü. Zhang He ve askerleri, hiçbir şeyden kuşkulanmadan, kaçar gibi görünen Shu birliklerini takip etti. Hava karardığı sırada, Wei ordusunun öncü birlikleri dar bir boğazda sıkışıp kalmışlardı. Birdenbire ağaçlardan yere atlayan Shu askerlerinin çıkardıkları sesler duyulmaya başladı. Shu askerleri ağaçlarda pusuya yatmışlardı ve Wei birliklerinin üzerine ok yağdırıyorlardı; öyle ki Wei birliklerini son askerine kadar imha ettiler.

"Yılanı ürkütmek için çayıra vurma" strategemini uygulamaya sokmuş olan Sima Yi, bu durumu haber aldı ve pek memnun oldu. Çünkü onun esas kuvvetleri geride sağlam ve zayiatsız bir haldeydiler.

Bu betimleme, 1982'de Çin'de 554.500 adet baskı yapmış olan 36 strategem üzerine bir resimli roman kitabına dayanmaktadır ve 13 numaralı strategem bu kitapta yukardaki olay örnek verilerek tanıtılmaktadır.

36 strategem üzerine bir başka kitapta, 13 numaralı strategemin Sun Zi (Sun Tzu)'nin "Savaş Sanatı" adlı kitabından alınan şu sözlerle tanıtılması nedensiz değildir:

> "Dar geçit, bataklık veya orman gibi topografik açıdan tehlikeli yerlerde ilerleyen bir ordu çok dikkatli hareket etmek ve arazi hakkında sürekli bilgi edinmek zorundadır; çünkü bu gibi yerlerde düşman büyük bir olasılıkla pusuya yatar."

Bu öğüt, 1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabında daha genelleştirilerek şöyle formüle edilmektedir:

> "Şüpheye düşüldüğü anda, gerçek durum araştırılmalıdır. Ancak durum hakkında tamamen aydınlandıktan sonradır ki, harekete geçilebilir. Sürekli istihbarat, gizlenmiş olan düşmanın yerinin keşfi için bir önkoşuldur."

Bu bağlamda, Pekin'de yayımlanmış olan strategem kitabı iki örnek vermektedir.

13.9 Kore'nin Chondong Platosu'ndaki Savaş

Kore Savaşı sırasında Çin ordusu, ülkenin kuzeydoğusundaki Chondong platosunda düşmana karşı saldırıya geçecekti. Fakat düşman iki tünel, 40'ın üstünde korugan ve 30'dan fazla sığınak içindeydi. Çinliler'in birkaç topçu birliği ve zırhlı birliklerle desteklenmiş iki alayı vardı. 4 Kasım 1951'de Çinliler şimşek hızıyla saldırıya geçtiler ve düşmanı her iki yandan ateş altına aldılar. Yirmi dakika süren dehşetli ateş sonunda, düşman, siperlerini terketmek ve tünel, korugan ve sığınaklarından çıkıp göğüs göğüse savaşmak zorunda kaldı. Düşman birliklerinin sayısı ve ateş gücü böylelikle tamamen görülmüş oluyordu. Bundan sonra her iki Çin alayı birdenbire geri çekilmeye başladı. Fakat aynı anda, dağ ve sah-

ra topçularının obüsler ve zırhlıların koruması altında düşmana füzelerle yaylım ateşi devam ediyordu. Düşman ağır zayiat vermişti. Nihayet Çin birlikleri saldırıya geçtiler. Üç düşman bölüğü imha edilmişti.

Bu örnekte her iki Çin alayı ile yapılan saldırı "çayıra vurulan darbe"ydi ve düşman tıpkı deliğinden çıkarılan "yılan" durumundaydı.

130.10 Yapay Paraşütçülerle Açılan Ateş

1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabına göre, İngiliz ve Fransız askerlerinden oluşan müttefik ordusu, 5 Kasım 1956'da Mısır'ın Port Said limanına çıkarma yaparlarken, tahtadan ve plastikten yapılmış yapay paraşütçülerle bir havadan indirme harekâtı yapmışlardı. Mısır ordusu bunları gerçek paraşütçüler sandı ve uçaksavar birliklerine bunlara ateş açma emri verildi. Bu emirler üzerine Mısırlı askerler yere inen paraşütçüleri sözde karşılamak ve imha etmek üzere siperlerinden öne çıktılar. Fakat böylece Mısırlılar'ın asker ve ateş gücü de aynı anda açığa çıkmış oluyordu. Fransız ve İngiliz hava kuvvetleri bunlara saldırdı ve Mısırlılar'a ağır zayiat verdirildi.

13 numaralı strategemin 1956'daki Süveyş krizi sırasında bu şekilde uygulanışını, hem albay Trevor N. Dupuy, *Elusive Victory, The Arab-Israeli Wars, 1947-1974* ("Kelepir Zafer, Arap-İsrail Savaşı, 1947-1974", Londra 1978) ve hem de *Jacques Massu, La Verité sur Suez 1956* ("Süveyş 1956 Gerçeği", Paris 1978) adlı kitaplarında onaylamaktadırlar.

13.11 Yüz Çiçek Rüyası

Hongkong'da yayımlanan bir strategem kitabında, 13 numaralı strategeme aşağıdaki örnek verilmektedir:

Çin Komünist Partisi, 1957'de, parti ve yönetim organlarında ve hatta kültür çevrelerinde düşmanca niyetler beslediklerine inandığı kişiler hakkında kovuşturma açmak istedi. Bu amaçla, "Bırakın, yüz çiçek açsın!" sloganı altında bir hareket başlattı. Hareket, herkesin inanç ve fikirlerini serbestçe dile getirmesi için lânse edilmiş görünüyordu. Ülkenin her yanından tepkiler gelmeye başlamıştı. Köylerden kentlere, ilkokul

öğretmenlerinden üniversite öğretim üyelerine kadar, Çinliler çeşitli konulardaki hoşnutsuzluklarını ve eleştirilerini dile getirdiler. Fakat bu hareket uzun sürmedi, birdenbire kesiliverdi ve hatta "her şeyi söyleme hakkı"nın kötüye kullanılmasına karşı yeni bir hareket başlatıldı. "Yüz Çiçek Açsın" hareketi sırasında eleştiriler yapmış olanların bir kısmı, bu yeni hareketin hedefi oldular. 1956 ve 1957 yıllarında geçeri bu olaylarda, deliğine gizlenmiş olan "yılan" olarak düzeni eleştirenler, "çayıra vurulan darbe" olarak "Yüz Çiçek Açsın" hareketi ile deliklerinden çıkarılmışlar ve zararsız hale getirilmişlerdi. 1970'li yılların sonuna kadar, birçok Çinli bu yeni hareketin hedefi olmaya devam etti. Pekin'de yayımlanan *Guangming* gazetesi, Kasım 1979'da şöyle yazıyordu:

> "Yine de pek çok Çinli, 'Bırakın yüz çiçek açsın, bırakın yüz görüş birbiriyle yarışsın!' sloganına, 'yılanı deliğinden çıkarma' strategemi olarak bakmıştır."

1986 yılında "Bırakın, yüz çiçek açsın!" sloganının 30. yıldönümü, Çin Halk Cumhuriyeti'nin her köşesinde anılmış ve böylece sloganın hâlâ geçerli olduğu görüntüsü yaratılmak istenmiştir.

13.12 Maymunlar Kralının Geri Dönüşü

"Defol git!" dedi rahip Tripitaka, kendisine eşlik eden Maymunlar Kralı Sun Wukong'a. Bu sözlerle birlikte Tripitaka atını döndürdü ve kendisine eşlik eden ikinci kişiye, çömezi rahip Sha'ya, kâğıt ve yazı fırçası getirmesini söyledi. Sonra yakındaki dereden biraz su aldı, bununla bir kayayı temizledi ve çini mürekkeple kağıda Maymunlar Kralı'nı kovma gerekçesini yazdı:

"Maymun kafa! Bu belgeyi al! Seni bir daha çömezim olarak asla görmek istemiyorum! Seni bir daha karşımda görürsem, cehennemin dibine gönderirim!"

Maymunlar Kralı belgeyi aceleyle aldı ve şöyle dedi:

"Üstad, yemin etmenize gerek yok, hemen gidiyorum!"

Tripitaka'nın önünde saygıyla eğildi ve çömez rahip Sha'ya şu öğüdü verdi:

"Yolda bir canavar üstadı kaçırmaya kalkışırsa, ona sadece şunları söyle: 'Ben Maymunlar Kralı, üstadın en eski çömeziyim. Tüm canavar-

lar benim yapıp ettiklerimi bilirler; ustaya bir zarar vermeye kalkışmayın."'

Gerçekten de Maymunlar Kralı kendine bu kadar güvenmek konusunda haklı nedenlere sahipti. O, en eski zamanlardan bile önce, gökyüzünde yetişen bir taş yumurtadan doğmuştu. Daha sonra, doğudaki Büyük Deniz'de "Çiçek ve Meyva Dağı" adıyla bilinen bir adadaki maymunlar devletinin kralı olmuştu. Bir bilge ona, ölümsüzlük sırrını ve tüm büyü ve sihir sanatını öğretmişti. Öyle ki, Maymunlar Kralı istediği an kılık değiştirebilir, aynı anda birçok yerde olabilir ve hatta kendini görünmez kılabilirdi. Doğadaki her şey ona boyun eğerdi ve bir çırpıda binlerce mil öteye gidiverirdi. O, elmastan gözbebekleriyle her şeyi ve herkesi görürdü. İki yanında altın kancalar bulunan demir âsası, başlıca silahıydı. O, kılık değiştirmiş, hoş bir görünüme bürünmüş bir canavarı bulmak gerektiğinde, hiç tereddütsüz âsasına başvururdu. Demir âsa birdenbire bir deve dönüşür, Maymunlar Kralı ona hemen canavarı bulmasını emreder veya duruma göre aynı demir âsa küçücük bir delikten geçecek bir dikiş iğnesi kadar küçülüverirdi. Maymunlar Kralı bir şimşek hızıyla ve tam bir gözüpeklikle, bir anda gökyüzünü sarsabilirdi. Gökyüzündekilerin hiçbiri ona karşı koyamazlardı. Gökyüzünün sahibi bile, onun gücünü tanırdı. Gökyüzünün sahibi, Maymunlar Kralı'na "gökyüzünün büyükleriyle eşitlik rütbesi" vermişti.

Bunlara karşılık Maymunlar Kralı giderek kabına sığamayıp azgınlaştı. İzin almadan, ana kraliçenin bahçesindeki yaşam meyvasından, bakımından sorumlu olduğu bu meyvadan çalıp yedi. Yine izin almadan, gökyüzü sakinlerinin ölümsüzlük içkisinden, nektardan içti ve Lao Zi tarafından hazırlanmış olan hayat haplarından yuttu. Sonunda Buda, yüksek kişiliğiyle, Maymunlar Kralı'nı bir dağın altına hapsetti. Burada yüzyıllarca hapis yatacaktı. Fakat sonradan kutsal yazıları batıdan alıp getirme işinde rahip Tripitaka'ya yardım etmek üzere tövbe edip doğru yolu seçtiğinden affedildi.

Fakat Tripitaka'nın bunların hiçbirinden haberi yoktu.

"Ben iyi bir rahibim" dedi ve devam etti: "Senin gibi kötü birinin adını ağzıma asla almayacağım; hadi şimdi defol git!"

Maymunlar Kralı üstadın yumuşamadığını görünce, çaresiz oradan ayrıldı; kendisini bir çırpıda binlerce mil uzağa taşıyacak olan buluta bindi ve Çiçek ve Meyva Dağı'na, ülkesine doğru yola çıktı.

Peki neler olmuştu bu seyahat sırasında?

Rahip Tripitaka, Maymunlar Kralı, Domuz-Rahip Zhu Bajie ve Kum-Rahip Sha Wujing, hep birlikte, batıya, Hindistan'a, Budizmin kutsal yazılarını aramak üzere yoldalarken, Ulu Beyaz Kaplan Dağı'na varmışlardı. Bu dağda "Beyaz Kemik Kadın" adlı bir ucube canavar yaşıyordu. Ucube, Tripitaka'nın geldiğini görmüştü ve rahibin ünü onun kulağına kadar gitmişti. O, bu sofu adamın etini yiyenin ölümsüzlüğe kavuşacağını biliyordu. Ucube, rahibe yaklaşmak için, büyüleyici güzellikte bir genç kız kılığına girdi ve rahibe güzel yiyecekler sundu. Maymunlar Kralı, elmastan gözbebekleriyle, bu güzel kızın tehlikeli bir canavar olduğunu görüp anlayan tek kişiydi. Tripitaka'nın karşı çıkmasına rağmen, demir âsasını kaldırdı ve kıza şiddetli bir darbe indirdi. Fakat ucube, bu darbenin kendisini gerçek kılığına döndüreceğini hemen anladı. Darbenin geldiğini görür görmez gözden kayboldu ve biraz sonra aynı güzel kız görünümünde ortaya çıktı.

Maymunlar Kralı'nın kabalığından ve gaddarlığından tüyleri ürperen Tripitaka, ona veryansın edip kovdu, fakat daha sonra Maymunlar Kralı'nın sözleriyle yumuşadı ve ona görevini iade etti.

Oysa ucube niyetinden hiç de vazgeçmemişti. O, Tripitaka'yı mutlaka ele geçirmek istiyordu. Bir bulutun üstünde dağa doğru yükseldi ve bir iple dağın tepesine indi. Orada 80 yaşında bir kadın kılığına girdi ve yolcuların karşısına çıktı. Acı acı ağlamaya başladı. Domuz-Rahip onu gördü, beraber yürümeye başladılar.

"Bu, Sun Wukong (Maymunlar Kralı) tarafından öldürülen kızın annesiymiş" diye kekeleyerek ve dehşetle Tripitaka'ya seslendi Domuz-Rahip. Maymunlar Kralı yaşlı kadının kim olduğunu iyice anlamıştı. Hiç tereddüt etmeden âsasıyla ona yine bir darbe indirdi. Ve ucube bu darbeden de sakındı. Bu kez, acınacak bir yaşlı kadın görünümünü koruyabilmişti.

Tripitaka, artık atından yere atlayacak kadar öfkelenmişti. Maymunlar Kralı'nı yine kovacaktı; fakat Maymunlar Kralı ikinci kez özür diledi.

Fakat kabak, Maymunlar Kralı Sun Wukong'un başına üçüncü kez de patlayacaktı. Bu kez ucube aksaçlı bir yaşlı adam kılığına girmişti ve budist kelâma uygun sözler zikrederek dağdan geliyordu. Maymunlar Kralı Sun Wukong'a kızını kaybettiğini, üstelik kızını aramaya çıkan karısından da haber alamadığını yana yakıla anlatmaya başladı. Bu nedenle, kaderine ne çıkarsa görmek üzere yollara düşmüştü.

Maymunlar Kralı, bu kez, yer cinlerine ve dağ tanrısına, ucubenin kaçıp kurtulmasına fırsat vermeyecek şekilde havaya karışmalarını emretti. Ve gerçekten de Maymunlar Kralı Sun Wukong'un darbesi, sadece ucubenin kılığını paramparça etmekle kalmadı, sihrini de tamamen bozdu. Geriye ucubenin gerçek kılığı kalmıştı; yani bir iskelet yığını. Tripitaka, Maymunlar Kralı'nın defalarca ettiği yeminlere bakıp, bu kemik yığınının bir ucubeye ait olduğuna artık inanmak üzereydi ki, Domuz-Rahip şöyle dedi: "Bu adam bir katil! Sizin vereceğiniz cezadan korktuğu için şu yaşlı adamın cesedini bir kemik yığınına dönüştürdü. Üstad, bu adam arkanızdan bir dolap çeviriyor."

Tripitaka Domuz-Rahip'e inandı ve Maymunlar Kralı'nı, bu kez kesinlikle kovdu.

Tripitaka, iki sevgili çömezi ve beyaz atıyla birlikte Beyaz Kaplan Dağı'nı aştı ve Kara Çam Ormanı'na ulaştı. Tripitaka burada acıktı, atından indi ve Domuz-Rahip'ten, kendisine çevreden vejetatif yiyecekler toplamasını rica etti. Domuz-Rahip on mil öteye gitmesine rağmen bir tek insana bile rastlayamadı. Yorgun düşüp çayıra uzandı ve o anda uykuya daldı.

Yiyeceğinin gelmediğini görünce, Tripitaka, bu kez Kum-Rahip'i Domuz-Rahip'i aramaya yolladı. Tek başına kalmış olan Tripitaka, bir süre hiçbir şey yapmadan, sessizce oturdu. Daha sonra ortalığa bir göz atmak üzere kalktı. O sırada bir pagoda gördü. Tripitaka burada Sarı Cübbeli Ucube'nin oturduğunu bilmiyordu. Orada ucube tarafından yakalandı. Fakat daha sonra Değer Biçim Krallığının üçüncü prensesinin ricası üzerine serbest bırakıldı. Üçüncü prenses otuz yıl önce ucube tarafından kaçırılmış, ucube tarafından kadını olmaya zorlanmıştı. Tripitaka'ya, ailesine iletilmek üzere gizlice bir mektup verdi. Aslında prenses, bu mektubu kendisine verebilmek için, ucubeyi Tripitaka'yı yakalamaya daha önce teşvik etmişti.

Değer Biçim Krallığına geldiğinde, Tripitaka mektubu yerine ulaştırdı. Konuşmalardan sonra kral, Tripitaka'dan, ucubeyi itaati altına almasını rica etti. Fakat Tripitaka böyle bir şey yapamazdı. O, kendisinin değil, ama bu işi sihir ve büyü sanatını bilen çömezlerinin, Domuz-Rahip ile Kum-Rahip'in yapabileceklerini bildirdi. Ucube, Kum-Rahip'i yakaladı. Domuz-Rahip çatışma sırasında kendini yere attı ve ucubenin elinden ancak böylelikle kaçıp kurtuldu.

Ucube şimdi genç ve yakışıklı bir bilgeye dönüşmüştü ve bu kılıkla Değer Biçim Krallığının sarayına girme fırsatı buldu. Kraldan, kendisini derhal damat olarak tanımasını istedi. Kralın gözleri önünde Tripitaka'yı bir kaplana dönüştürdü. Tripitaka bir kafese kapatıldı. Şimdi artık Uçan Beyaz At, Tripitaka'nın sevgili atı, yapayalnız kalmıştı. Uçan Beyaz At, mutsuzluk içinde, Tripitaka'yı aramak üzere, kendini bir ejdere dönüştürdü. Tripitaka'yı bulamadı, fakat sarayda ziyafet sofrasına oturmuş olan ucubeyi tanıdı. Uçan Beyaz At, bir saray nedimesi kılığına girdi ve ucubeye şarap ikram etti. Daha sonra, bir fırsatını bulup ucubeye aniden saldırmak amacıyla kılıç dansına başladı. Fakat durumu anlayan ucube, saray nedimesi kılığındaki Uçan Beyaz At'ı bir ayaklı şamdanla yaraladı. Uçan Beyaz At son anda kurtuldu ve aynı gece yeniden ortaya çıkan Domuz-Rahip'e, Maymunlar Kralı'nı bulup yardıma çağırması konusunda yemin ettirdi.

Domuz-Rahip isteksizce yola düştü. Maymunlar Kralı'nı bir yalanla geri döndürmek istiyordu. Eğer o bir kez geri döner ve Tripitaka'nın nasıl zor bir durumda olduğunu bizzat görürse, derhal yardım ederdi. Maymunlar Kralı tarafından dostça ağırlandıktan sonra, Domuz Rahip, ona "Üstad beni özellikle seni alıp götürmem için gönderdi" dedi.

Buna karşılık Maymunlar Kralı Domuz-Rahip'e krallığını gezdirdi ve yeryüzüne dönmek için kılını bile kıpırdatmadı.

Domuz-Rahip Zhu Bajie, eli boş halde Maymunlar Krallığını terketti. Dört mil kadar uzaklaştıktan sonra, eski yol arkadaşına yüksek sesle küfürler yağdırmaya başladı. Casuslar bunu hemen Maymunlar Kralı'na bildirdiler. Maymunlar Kralı öfkeye kapıldı ve Domuz-Rahip'i yakalattı ve yanına getirtti. Domuz-Rahip Zhu Bajie'ye, gelişinin gerçek nedenini açıklamaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı: "Uçan Beyaz At, senin iyi ve görevine bağlı, soylu bir kahraman olduğunu söyledi. Soylu biri, geçmişte olup biten kötü olaylara aklını fazla takmaz. Uçan Beyaz At, senin Üstad'ı kurtaracağına inanıyor. Eski arkadaşım, senden rica ediyorum, şu sözü düşün: 'Bir gün boyunca öğretmen, bir yaşam boyunca baba ol.' Buna inanıyorsan, dünyadaki her şey adına üstadımız Tripitaka'yı kurtar!"

"Defol!" diye haykırdı Maymunlar Kralı ve devam etti: "Sizleri bırakıp giderken, sana, üstadın bir ucube tarafından yakalandığında o ucubeye benim üstadın en eski çömezi olduğumu söylemen gerektiğini de-

falarca belirttim. Her ucube, her canavar, benim yaptıklarımı bilir ve bu durumda üstadı yakasını bırakırdı. Neden bu öğüdümü tutmadın?"

Domuz-Rahip kendi kendine şöyle düşündü: "Bir generalden bir konuda yardım istemek, onu konuyla ilgilenmesini sağlayacak şekilde tahrik etmekten daha kötüdür. En iyisi ben onu tahrik edeyim!" Ve şöyle dedi:

"Eski Arkadaşım, sana gelmeseydim belki daha iyi olurdu! Bir daha adını ağzıma almam, ne yapalım, ucube şimdi daha da küstahlaşacak."

Maymunlar Kralı sordu: "Bununla ne demek istiyorsun?"

Domuz-Rahip yanıtladı: "Ucubeye şunları söyledim: Daha fazla ileri gitme! Üstadıma daha fazla zarar verme! Benim çok eski bir öğreti arkadaşım var. O Maymunlar Kralı'dır. Onun sihir gücü sonsuzdur ve kuvveti, tüm ucube, canavar ve cinleri defetmeye yeter. Eğer buraya gelirse seni bir vuruşta öldürür ve ortadan kaldırır."

"Ucube bunu işittiğinde" diye devam etti Domuz-Rahip, "öylesine öfkelendi ki, şöyle haykırdı: Maymunlar Kralı da kim oluyormuş! O kim oluyor da beni ortadan kaldıracakmış! Hele bir gelsin de, onun derisini yüzeyim, etlerini parçalayayım, kemiklerini ufalayayım, kalbini çıkarıp yiyeyim de, görsün bakalım! Maymunlar çelimsiz ve yağsız olurlar. Ne yapalım, ben de onu yağda kızartırım."

"Kim bana böyle küfretmeye cesaret edebilir?" diye uludu Maymunlar Kralı, kıpkırmızı olmuş bir suratla. Sağa sola hışımla gidip geldi, çenesini sıvazladı, kulağını çekiştirdi.

"Eski arkadaşım, için rahat olsun. Bu ucube Sarı Mantolu Ucube'dir. Ona bu söylediklerini aynen ileteceğim" dedi Domuz-Rahip.

Maymunlar Kralı bağırdı: "Bana böyle küfretme cesareti gösteren bir ucubeyi yok etmekten başka bir şey kalmıyor bana. Seninle birlikte geleceğim. Ben beşyüz yıl önce gökler sarayında bir büyük ayaklanma başlattığımda, gökteki herkes arkamdan geldi ve beni gördüklerinde önümde eğildiler. Herkes beni 'büyük bilge' olarak anardı. Bu ucube herhalde utanmıyor! Hemen gidiyorum! Onu yakalayıp bin parçaya ayıracağım! Kim olduğunu anlar bakalım o! Ancak, bu işi bitirdikten sonra yine ülkeme döneceğim."

"Öyle olsun, eski arkadaşım" dedi Domuz-Rahip ve devam etti: "Sen şimdi benimle gel ve ucubeyi zararsız hale getir. Öfken tamamen geçtikten sonra, ülkene dönüp dönmeyeceğine karar verirsin."

*

Böylece Domuz-Rahip, "Batıya Yolculuk" adlı masal-romanda "bir generale harekete geçmesi için ricada bulunmak, onu harekete geçirmek için kışkırtmaktan daha kötüdür" sözlerinde ifadesini bulan provokasyon strategemi ile başarıya ulaşır ve Maymunlar Kralı'nın yeryüzüne dönmesini ve rahip Tripitaka'yı kurtarmak üzere harekete geçmesini sağlar.

Bunun gibi, *Ji Jang Ji* olarak da söylenen *Ji Jang Fa* deyimi ("generali kışkırtmak"), 13 numaralı strategemle pratikte özdeştir.

Muhakkak ki, bir kimseyi böyle bir provokasyonla harekete geçirmek, tabii ki rica ve ikna yolunun başarılı olmadığı durumlar için geçerlidir. Burada muhatabın kibiri ve gururu okşanır; öyle ki o kendinden geçsin. Veya (bana Pekin Üniversitesi'nden bir tarihçinin söylediği gibi) kendi gücüne ve planlarının karşı konulmazlığına inansın. Veya öfke, utanç, onur, kıskançlık ve gıpta hisleri kabarsın. Bu durumda muhatap, provokatör tarafından kullanılan karmaşık duygularını kontrol edemez artık. Ve böylece o, provokatör tarafından istenilen hareketi yapmaya yönlendirilmiş olur.

13.13 Bronz Serçe Köşkü

Kuzey Çin'in hâkimi Cao Cao, doğu Çin'deki Wu devletini tâbiyetine almak için buraya ordusunun en güçlü birliklerini göndermişti.

Wu devletinin dış ilişkilerde danışmanlığını da yapan komutan Zhou Yu, Wu hükümdarına, Cao Cao rejiminin tâbiyetine geçmeyi tavsiye etti. Wu hükümdarı kararsızdı. Kararı Zhou Yu'ya bıraktı. Savaş da barış da artık Zhou Yu'ya bağlıydı.

Bu sırada zayıf durumdaki Shu devletinin hükümdarı Liu Bei, kendisine güçlü bir yardımcı arıyordu. Bu amaçla Zhuge Liang'ı üç kez saz kulübesinde ziyaret etmişti (bkz.: 16.21). Sonunda Zhuge Liang, Liu Bei'nin başbakanı ve başkomutanı olmuştu. Liu Bei, Zhuge Liang'ın yardımıyla güneybatı Çin'de güçlenmeye başladı.

Wu devleti Cao Cao'nun egemenliğine girerse Cao Cao öylesine güçlenecekti ki, egemenliğinin tüm Çin'e yayılması bir an meselesi olacaktı. Böyle bir korkunç gelişme, ancak Zhuge Liang'ın uzakgörüşlülüğü

ile önlenebilirdi. Liu Bei, kendi tutkulu hedeflerini ancak bu tehlikeyi savuşturduktan sonra gerçekleştirebilirdi.

Zhuge Liang, Wu devletinin Cao Cao'ya karşı savaşmasını sağlamak istiyordu. Bu amaçla, Wu'nun güçlü devlet adamı Zhou Yu ile buluştu. Bu buluşmada, Wu hükümdarının bir diğer askeri danışmanı Lu Su da hazır bulunuyordu. Lu Su, Zhuge Liang'a uyarak, Zhou Yu'dan Cao Cao'ya karşı savaşmak için karar vermesini rica etti. Zho Yu, Cao Cao'ya karşı çıkmak istemediğini söyledi. Ona göre Cao Cao, en nihayet Han İmparatoru adına hareket ediyordu. Ona karşı savaş açmak, büyük risk demekti. Şöyle devam etti: "Benim kanaatime göre, savaş, bizim için mutlak yenilgi demektir. Buna karşı uysallık barış getirecektir."

"Haklı değilsiniz" diye yanıtladı Lu Su ve devam etti: "Üç kuşaktır ülkemiz aynı hanedan tarafından yönetiliyor. Bunu birdenbire değiştirmek, saltanatı bir başkasına devretmek doğru olmaz. İktidarsız bir durumda kalmayı nasıl kabul edersiniz?"

"Sınır boyundaki halk savaştan felâketle çıkacaksa ve bu benim kararımla olacaksa, bu halk bana kin besleyecektir. Bu yüzden hükümdarımıza, Cao Cao'ya karşı biat etmesini tavsiye etmeye karar verdim."

"Fakat siz hükümdarımızın gücünü küçümsüyorsunuz ve ülkemizin uygun topografyasını dikkate almıyorsunuz. Eğer Cao Cao bize saldırırsa, hedefine ulaşacağı oldukça belirsizdir."

Zhou Yu ve Lu Su bir süre daha tartıştılar. Zhuge Liang tartışmayı gülerek izliyordu. Zhou Yu, neden güldüğünü sorunca, Zhuge Liang şöyle yanıt verdi:

"Sakın alınmayın, karşımda oturan Lu Su'ya gülüyorum. O saatin kaçı vurduğunu (şu anda koşulların ve durumun ne olduğunu) bilmiyor."

"Sayın bayım, bununla ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Lu Su.

Zhuge Liang yanıt verdi: "Zhou Yu, tâbiyet için karar vermişse tamamen haklıdır."

Zhou Yu şöyle dedi: "Zhuge Liang zamanın neyin zamanı olduğunu anlıyor. O da benim gibi düşünüyor.

Lu Su: "Zhuge Liang, siz de mi böyle düşünüyorsunuz?"

Zhuge Liang şöyle yanıtladı: "Tâbiyet kadınlar ve çocuklar için güvenlik demektir; ayrıca zenginlik ve yüksek memuriyetler de getirir..."

Lu Su öfkeyle onun sözünü kesti: "Siz benim hükümdarımın Cao Cao'ya, bu haydut herife tâbi olmasını mı istiyorsunuz?"

Zhuge Liang yanıt verdi: "Benim bir strategemim var. Bunu uygularsak, hiç kimse koyunu alıp götürmek ve Cao Cao'ya imtiyazlar vermek zorunda kalmayacak. Yine hiç kimse ülkeyi terketmek ve devlet mührünü Cao Cao'ya teslim etmek zorunda olmayacak. Planıma göre, tüm bunlar için iki kişiyi bir sandala bindirip ırmağın ötesindeki Cao Cao'ya göndermek yeterli olacak. Cao Cao bu iki kişiyi görünce, savaş bayraklarını indirip dürecek ve çekip gidecek.

Zhou Yu sordu: "Hangi iki kişiyle böyle zorlu bir işin altından kalkılabilir ki?"

Zhuge Liang açıkladı: "Bu insanı bol ülkede, bir ağaç yaprağı veya bir buğday çuvalındaki bir buğday tanesi gibi, böyle iki kişi rahatça bulunur. Bu iki kişi, Cao Cao'nun tutkuyla peşinde olduğu kişilerdir. Bunları ona gönderirsek, o büyük bir memnuniyetle çekip gidecektir."

"Peki kim bu iki kişi?" diye sordu Zhou Yu sabırsızlıkla.

Zhuge Liang açıkladı: "Ben Langzhong Dağı'nda yaşarken (bkz.: 16.21), Cao Cao'nun Zhang ırmağı kenarında küçük bir köşk yaptırdığını işittim. Köşkün adı 'Bronz Serçe Köşkü'ymüş. İçini de pek güzel döşetmiş. Cao Cao, ülkedeki en güzel kadınları getirtip orada tutarmış. Çünkü o, tam bir kadın düşkünüdür. O, uzun süredir bu bölgede çok güzel iki kadının yaşadığını biliyor. Bu güzellerin ikisi de Qiao ailesindendirler. Bunlar öylesine güzel ki, baktıklarında balıklar huşû içinde düşünceye dalar ve kuşlar yerde vecde gelirler; öyle ki, ay yüzünü gizler ve çiçekler utanç içinde kızarırlar. Cao Cao iki şey üzerine yemin etmiştir: Birincisi, tüm ülkenin sükûna kavuşturulmasından sonra imparatorluk tacını giymek; ikincisi, Qiao adlı bu iki güzeli, Bronz Serçe Köşkte yaşlılık günlerinde kendisine eşlik etmeleri için elde etmek. O, bu iki amaca eriştikten sonra, gözü arkada kalmadan mezara gireceğine dair yemin etti. Onun güçlü ordusunun bu bölgedeki mevcudiyetinin gerçek nedeni, bu iki kadındır."

Zhou Yu'ya yönelmiş vaziyette, Zhuge Liang devam etti: "Siz neden bu iki kadının babası rolünü oynamayasınız? Bu kadınları Cao Cao'ya binlerce altına satmayasınız ve onları ırmak üzerinden Cao Cao'ya göndermeyesiniz? Bu durumda o, savaştan beklediği amaca ulaşmış olacak ve mutlu bir şekilde çekip gidecektir. Bu strategemi neden hemen uygulamayasınız ki?"

"Cao Cao'nun bu iki kadın için yanıp tutuştuğu hakkındaki iddianız için kanıtınız var mı?"

Zhuge Liang yanıt verdi: "Oğlu Cao Zhi, onun emriyle 'Bronz Serçe Köşke Kaside' adlı bir şiir yazmıştır. Şiirin tümü, sadece, Cao Cao'nun imparatorluk tacına ve bu Qiao adlı kız kardeşlere duyduğu ateşli arzuyu anlatmaktadır: Dilerseniz şiiri okuyabilirim. Ayrıca şiirin güzelliğine de vuruldum."

Zhou Yu, "lütfen okur musunuz?" dedi.

Zhuge Liang "Bronz Serçe Köşke Kaside"yi inşad etmeye başladı. Şiir uzundu ve Cao Cao'nun her iki güzelle birlikte köşkte imparatorluk tacını giydikten sonraki neşe dolu yaşamını anlatıyordu. Zhou Yu şiirden oldukça etkilenmişti. Şu mısralar özellikle dikkatini çekmişti:

Sağda ve solda iki kule yükseliyor,
Birinin adı "Yeşil Ejder", diğerinin "Altın Anka Kuşu";
İki Qiao ile birleşirler doğuda ve batıda,
Neşenin çayırında...

Zhou Yu şiiri sonuna kadar dinledi; sonra birdenbire delice bir öfkeyle ayağa sıçradı. Yumruklarıyla kuzeyi dövercesine haykırdı: "Sen, eski haydut Cao Cao, beni nasıl da yerin dibine batırıyorsun!"

Zhuge Liang aynı anda yerinden sıçradı ve şöyle dedi: "Siz iki kadın için neden böyle hiddetleniyorsunuz?"

"Bilmiyorsunuz ki bayım" dedi Zhou Yu, "bu kadınlardan büyüğü, şimdiki hükümdar Sun Ce'nin babasının dul eşidir ve şu anda da benim karımdır."

Zhuge Liang tam anlamıyla afallamış görünüyordu: "Hayır. Gerçekten bilmiyordum. Böylesine kahrolası bir hatayı nasıl yaptım ben! Öldürülmeyi gerektiren bir hata bu."

"Ya ben, ya da eski haydut Cao Cao! Artık ikimiz birden bu dünyada yaşayamayız! Yemin ederim!"

*

Bu episod, "Üç Krallığın Romanı"ndan alınmıştır. Gerçekten de, Cao Cao, "Bronz Serçe Köşk" adıyla bilinen bir köşk yaptırmıştı. Fakat, Zhuge Liang tarafından inşad edilen ve her iki "Qiao"dan ve neşe çayırında birleşmelerinin mutluluğundan söz eden mısralarda, aslında, köşkün kulelerini birbirine bağlayan iki asma köprü kastediliyordu. Çünkü "Qiao", Çince'de aynı zamanda "köprü" anlamına da gelir. Zhuge Liang,

Zhou Yu'yu, şiirde iki kızkardeşin kastedildiğine inandıracak şekilde, sözcüğün aile adı anlamına vurgu yapmıştı. Doğal olarak Zhuge Liang bu kadınların kim olduklarını, hele büyüğünün Zhou Yu'nun karısı olduğunu çok iyi biliyordu. Böylece başkomutan Zhou Yu'nun erkeklik damarını ve öfkesini kabarttı ve bu hile ile amacına ulaştı. Ne mi oldu? Zhou Yu, Cao Cao'ya karşı savaşmaya karar verdi (bu savaşın sonucu için bkz.: 9.1).

13.14 Peygamberin Bayrağıyla

Münih'te 1987 yılında yayımlanmış olan Reise Textbuch İstanbul ("İstanbul Seyahat Kitabı") adlı kitapta, 1788-1833 yılları arasında yaşamış olan Maria Belli'nin İstanbul seyahatinden şu anekdot yer almaktadır:

> "Yüksek, ince ve uzun bir genç kız beline dolanmış gibi duran şerefeleriyle bu minareler, çok lâtif ve nârin bir görünüm sergilerler ve aralarına yay gibi gerilmiş kubbelerle güzel bir kontrast oluştururlar. Dinsel coşkuyu mimari yönden bundan daha iyi şekilde göstermek pek mümkün değildir...
>
> Şüphesiz Sultan Ahmed, bu yüce mâbedin bir zamanlar haleflerinden birinin Yeniçeriliğin ortadan kaldırılmasını Osmanlı halkından talep edeceği yer olacağını bilemezdi. Mahmud (II. Mahmud), Yeniçeriliğin ortadan kaldırılması gerektiğine iyice inandıktan sonra, planını uygulamak üzere aşağıdaki yola başvurmuştu:
>
> Mahmud, müslümanların çok yüksek değer verdikler ve devlet hazinesinde muhafaza edilen sancağı, yani peygamber sancağını, Sultanahmet Camisi'ne taşıttı. Üç kat kadifeye sarılmış ve ancak ve sadece çok önemli günlerde halka gösterilen bu kutsal emanetin camiye götürüldüğünü duyan İstanbul halkı, camiyi ve çevresini hıncahınç doldurmuştu. Kutsal emanet kadife sargısından çıkarıldı ve Sultan tarafından halka gösterildi. Sultan, devletin ve kutsal emanetlerin korunması için yeniçerilere karşı genel bir cihat çağrısı yaptı. Coşan kitleler Sultan'ın safında toplandılar. Yeniçeriler, Türk halkının selâmeti adına yok edildiler."

Yeniçeriler, 1329 yılında Osmanlı sultanı Orhan tarafından devşirme Hıristiyan tutuklulardan oluşturulan askeri birliklerdi ve daha sonraları

Hıristiyan uyruklar arasından çocuk yaşta toplanıp eğitilenlerden oluşturulan birlikler haline gelmişlerdi. 17. yüzyılda sayıları 100.000'i buluyordu. II. Mahmud tarafından Avrupai tarzda organize edilmiş bir ordu oluşturulmasının önündeki en önemli engel olarak görülen yeniçeriler, 1826'da, yukarıda anlatılan şekilde yok edildiler. Maria Belli'nin aktardıklarını yorumlarsak, II. Mahmud'un halkı dinsel yönden coşturup kışkırtması ve bu coşkuyu yeniçerilere karşı yönlendirmesi, 13 numaralı strategemin tipik bir uygulamasıdır.

13.15 Coşturucu Nutukla Kazanılan Sportif Zafer

Defalarca dünya şampiyonu olmuş bir Çinli masa tenisi ustası Zhuang Zedong, sporda hileleri anlatan kitabında (Pekin 1985), aşağıdaki olayı anlatmaktadır:

> "26. Dünya Masa Tenisi Şampiyonası'ndan (Pekin 1961) önce, finalin Japonya ile Çin arasında oynanacağına muhakkak gözüyle bakılıyordu. Kamuoyunda ve uzmanlar arasında Japonlar favori gösteriliyor, Çinliler'in Japonlar karşısında tutunamayacakları söyleniyordu. Tabii ki bizim takımı biraz korku sarmıştı ve ben de final maçından hiç umutlu değildim. Japonya ve Çin arasındaki final maçı öncesinde bir sandalyeye oturmuştum. Kafamı, Japonları nasıl altedebileceğimiz sorusu kurcalıyordu durmadan. Birdenbire birinin bana yavaşça 'Xiao Zhuang' diye fısıldadığını duydum. Bu, eski şampiyonlardan birinin adıydı. Hemen ayağa kalktım ve eski şampiyona yerime oturmasını rica ettim. Fakat o oturmadı. Kasvetli yüzünün kasları sürekli kımıldayıp duruyordu. Kendi kendime, her zaman neşeli ve güneş gibi aydınlık bir yüze sahip olan bu eski ustanın bugün yüzünde neden böyle iç karartıcı mimikler dolaştığını sordum. Ben böyle düşünüp dururken, o şöyle bir gerindi, kollarını havaya kaldırdı ve konuşmaya başladı. Ulusumuzun geçmişte emperyalist saldırganlar tarafından uğramış olduğu utanılacak onur kırıklıklarından söz ediyordu. Vaktiyle bize büyük güçler 'Asya'nın hasta adamı' olarak bakarlarmış. Sürekli olarak onların kötü niyetli saldırılarının kurbanı olmuşuz. 'Bugün Çin halkının cesur finalistleri olarak, ulusu-

muza saygınlık kazandıracak ve adını yükseltecek bir sonuç bekliyoruz sizden.'

Sözlerini bitirdikten sonra bana kısaca şöyle bir baktı ve başka hiçbir şey söylemeden çekip gitti. Birdenbire korkum geçmişti. Önümde hiç kimse tutunamazdı artık. Tüm gücümü sarfederek kazanmak istiyordum. Japonlar'a karşı yaptığım iki final maçında da bu coşkum hiç azalmadı. Şimdi geçmişe şöyle bir döndüğümde, eski bir sporcunun bende uyandırdığı bu mücadele hırsının, Japonlara karşı kazandığımız zaferde çok önemli bir payı olduğunu görüyorum."

Burada kışkırtılan "general", masa tenisi oyuncusu Zhuang Zedong'tu. Eski sporcu, onu, yurtseverlik duygularını kışkırtarak, içine düşmüş olduğu kötümser ruh halinden çıkarıp fişeklemişti. Böylece Çin masa tenisi milli takımı, aralarında Zhuang Zedong da olmak üzere, dünya şampiyonu olmuştu. Zhuang Zedong, böylece, 1959'da Dortmund'da yapılan dünya şampiyonasında tek erkeklerde dünya şampiyonu olan Rong Guotuan (bkz.: 3.13)'dan sonra bu ünvanı yine Çin'e getirmişti.

13.16 Hile Düşkünü Tavşan

Tavşan Tanrı'ya gitti
ve ondan bir hile diledi
Tanrı konuştu:
"İyi.
Bir yakarış duydum.
Fakat önce kendini kanıtlamalısın.
Bana canlı bir piton yılanı
getireceksin.
Bana taze inek sütü
getireceksin.
Bana içi karasinek dolu
bir kabak getireceksin.
Bana içi sivrisinek dolu
bir kabak getireceksin.
Bunları yapınca,
bana canlı bir sırtlan getireceksin.

Daha sonra ben senin hilelerine
bir hile daha katacağım."
Tavşan kalkıp gitti.
Bir kabak aldı.
Bununla ineğe gitti
ve şöyle dedi: "Bu burada dolar,
bu burada dolmaz; bu burada dolar,
bu burada dolmaz."
"Neler oluyor?" dedi inek.
Tavşan yanıtladı: "Memelerinden birini
sağacak olsam, kabağını doldurmaya
yetecek sütün olmaz."
"Bekle bakalım, bunun doğru olmadığını göreceksin"
diye yanıtladı inek.
Ve tavşan sağmaya başladı.
Kabak dolduğunda, ağzını kapattı.
Sonra karasineklere gitti
ve şöyle dedi: Bu dolar, bu dolmaz; bu dolar,
bu dolmaz."
Karasinekler sordular:
"Tavşan ağabey, sen neden söz ediyorsun?"
"Bu kabak diyor ki, eğer içine doğru uçarsanız,
içini hiç de dolduramazmışsınız."
Karasinekler vızıldaya vızıldaya kabağın içine doluştular.
Tavşan kabağın ağzını kapattı yeniden.
Daha sonra yola devam etti.
Sivrisineklere vardı
ve şöyle dedi: "Bu dolar, bu dolmaz;
bu dolar, bu dolmaz."
Sivrisinekler sordular: "Tavşan ağabey, derdin
ne senin böyle?"
"Bu kabak diyor ki, eğer içine doğru uçarsanız,
onu dolduramazmışsınız."
"Pekala, gör bakalım."
Ve kabağın içine doğru uçtular ve doldurdular.
Tavşan kabağı aldı ve ağzını kapadı.

Yine yola düştü.
Ve kendisi için büyük bir değnek kesti.
Piton yılanına vardı.
Piton yılanı sordu:
"Neler olup bitiyor? Küçük tavşan kardeş,
sen buralarda ne arıyorsun?"
"Bu değnek, eğer onunla boy ölçüşürsen,
senden daha uzun olduğunu gösterecek."
"Öyleyse bırak boy ölçüşelim" dedi piton yılanı.
Değneğin yanına boylu boyunca uzanınca,
tavşan onu hemen değneye bağlayıverdi.
Yılanlı değneğini yeniden sırtına vurup
yine yola koyuldu.
Sırtlanın yanına vardı.
Sırtlan sordu ona:
"Tüm bunlarla nereye gidiyorsun?"
Tavşan şöyle dedi: "Gel beraber gidelim!
Beni taşıyabilirsen eğer,
ben de sana bu şeylerle birlikte binerim.
Sen bana yol gösterirsin
ve birlikte gideriz.
Bir büyük boğa öldürülmüş.
Oraya gidelim ve onun etinden yiyelim."
Sırtlan sordu: "Ne?"
Tavşan yanıtladı: "Gerçekten doğru söylüyorum."
"Peki, seninle geliyorum."
"Üstüne bineceğim."
"Anlaşıldı, çık sırtıma bakalım."
Hop. Tavşan sıçradı, sırtlanın
sırtına iyice yerleşti ve ağzına bir dizgin geçirdi.
Keyifle şarkı söylemeye başladı:
"Büyük Tanrı benden taze inek sütü
getirmemi istedi. İşte taze inek sütü;
krallara yakışır bir armağan!
Büyük Tanrı benden içi karasinekle
dolu bir kabak getirmemi istedi. İşte içi

karasinekle dolu bir kabak;
krallara yakışır bir armağan!
Büyük Tanrı benden içi sivrisinek dolu
bir kabak getirmemi istedi. İşte içi
sivrisinek dolu bir kabak;
krallara yakışır bir armağan!
Büyük Tanrı benden canlı bir piton yılanı
getirmemi istedi. İşte içi
sivrisinek dolu bir kabak;
krallara yakışır bir armağan!
Büyük Tanrı benden canlı bir piton yılanı
getirmemi istedi. İşte canlı bir piton yılanı;
krallara yakışır bir armağan!
Büyük Tanrı benden bir canlı 'Wuhu'
getirmemi istedi. İşte canlı bir 'Wuhu';
krallara yakışır bir armağan!"
"Ne!" dedi sırtlan, "canlı bir 'Wuhu' mu?
Söylediğin her şeyi anladım da, bu canlı
'Wuhu'yu anlamadım. Canlı 'Wuhu' bana pek gizemli geliyor."
"Neden? Burada söz konusu olan sensin!
Gel bak!"
Uzun süre yürüdüler
ve her şeye kâdir Tanrı'nın huzuruna çıktılar.
Tavşan yine şarkısını söylemeye başladı.
Sonra Tanrı'ya yanında getirdiklerini sundu.
Her şeye kâdir Tanrı bunun üzerine şöyle dedi:
"Her şeyi burada bırak.
Git ve boyun eğ!"
Tavşan arkasını kollaya kollaya uzaklaştı.
Her şeye kâdir Tanrı yerden ağır bir taş aldı
ve tavşanın uzaklaştığı yöne fırlattı.
Tavşan sıçradı ve durdu; taşı kafasına yemişti.
"Evet, doğrusu ya" dedi Tanrı ve devam etti:
"Bir de sana ek bir hile daha öğretmiş olsaydım,
sen benim tacıma da göz koyacaktın değil mi?
Benim, her şeye kâdir Tanrı'nın tacına hem de!"

Oldukça kısaltarak verdiğim bu masal, Doğu Afrika'da çok yaygın olarak bilinir. Masal, G. Meyer ve V. Görög-Karady'nin *L'enfant rusé et autres contes bambara - Mali et Sénégal oriental* ("Hileci Çocuk ve Diğer Bambara Öyküleri - Mali ve Senegal", Paris 1984, s.137 ve devamı) adlı eserinden alınmıştır.

Tavşan daha akıllı olmaya çalışmakta, yani bildiği hilelerin sayısını arttırmak istemektedir. O böylece diğer tüm hayvanların üstüne yükselecektir. Burada tavşanın Tanrı'ya bir hile öğretmeni olarak başvurması ilgi çekicidir. Tanrı ona "yerine getirilemez görevler" vermiştir. Tavşan bu güç görevlerin üstesinden çeşitli strategemlerle gelmesini bilmiştir. O, öncelikle 13 numaralı strategemi, provokasyon strategemini kullanmıştır. Kurbanlarıyla her konuşması çelişkili cümlelerle başlamaktadır ve muhatabın ilgisi çekilmektedir. Konuşma bir kez yoluna girince, tavşan, aynı strategem yardımıyla, muhataplarının kendine güven ve onur duygularını kışkırtmaktadır. Kışkırtılan muhatap kendini kanıtlamak istemektedir. Böylece de tavşanın kurbanları olmaktadırlar. Sırtlan için ise, tavşan 7 numaralı strategeme, yani "hiçlikten bir şey yaratma"ya başvurmuştur. Öldürülmüş ve yenmeye hazır boğa uydurmasını (ileride görüleceği üzere, 17 numaralı strategeme de uyacak şekilde), sırtlanı harekete geçirmek için başvurmuştur.

Tanrı tavşana son bir görev vermiştir: O, boynunu büküp itaatli bir şekilde çekip gidecektir. Tanrı tavşana ağır bir taş fırlatmıştır. Tavşan arkasından gelen taşın çıkardığı vınlamayı duymuştur; fakat Tanrı'nın emrine rağmen, Tanrı'ya güvensizlik besler bir şekilde orada durmuştur ve öldürücü darbeyi arkadan yemiştir. Tavşanın Tanrı'nın yanında bile kötü niyetli bir tutum sergilemesi açısından bakıldığında, akla ister istemez Edda'da alınan aşağıdaki mısralar gelmektedir:

Yemeğe gelen
Dikkatli kişi.
Kaçırmadan hiçbir şeyi, dinliyor ve susuyor;
Kulakları iyice dikilmiş,
Tarıyor her yanı gözleri.
Ne mi yapıyor bu ihtiyatlı kişi?
O kendini güvenceye alıyor.(*)

(*) Edda, ikinci cilt. Yayınlayan: Felix Genzmer, Düsseldorf/Köln 1963.

Tavşan son sınamadan geçmiştir: O, Tanrı karşısında bile hep ihtiyatlı, hep işkillidir, hep şüphecidir. Afrikalı Tanrı bu yüzden diğer strategemleri öğretmeyi ondan esirger. Çünkü tavşan neredeyse kendini Tanrı'ya denk tutmaktadır ve Tanrı için bir tehlike durumuna gelmiştir. En yüksek strategem mercii durumundaki Tanrı imajı, bu Afrika masalının en ilginç yönlerindendir.

Albert Einstein 1921'de Princeton'da, "Tanrı kurnazdır, ama kurnazlık yapmaz" demişti.(*) Stuttgart Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nden Dr. Armin Hermann (Doğa Bilimi ve Teknik Tarih Bölümü), 1987 Eylül'ünde, Einstein'ın doğayı Tanrı ile kişileştirdiğini ve fakat böyle yapmakla, kendisini kurnaz ve hele hilebaz olarak değerlendirmemize asla izin vermeyen bir sfenks halinde onu yüceleştirdiğini belirtir.

Tanrıların birbirlerine sürekli hile düzenlemeleri, mitolojilerin bilinen öykülerindendir. Tanrı ile hile arasındaki içten ilişki, Tanrı ile hileyi evlendirmeye kadar gidebilir:

> "Zeus Metis'i (hile) hamile bıraktıktan sonra, Metis ile Athena'yı birbirine düşürmek üzere, Metis'i karı olarak alır. Metis'in (hile) katılması ile, tanrılar katında hileci akılcılık iyice yaygınlaşır ve pekişir. Öyle ki, hilecilik Olympos düzeninin artık bir temel unsurudur."

Héléne Vedrin, *Les ruses de la raison, pouvoir et pouvoirs* ("Akıl Hileleri, Güç ve Güçler", Paris 1982) adlı kitabında böyle yazmaktadır. Bu konuda dikkate değer bir kitap da, M. Détienne ve J. P. Vernant'ın *Les ruses de l'intelligence, la métis des Grecs* ("Akıl Hileleri, Grekler'in Hileleri", Paris 1974) adlı kitaplarıdır. Grekçe *métis* sözcüğü, dar anlamıyla "hile"nin çok ötesinde bir anlama sahiptir ve Çince *zhi* (akıllılık, hile) sözcüğüne yakın olduğu gibi, İngilizce *Wisdom* (akıllılık) ve *skill* (beceri, hüner) ve *craft* (akıl ve irade gücü, sebat) anlamlarına da gelir (Grekçe-İngilizce Sözlük, yayıncılar: H. George Liddel ve R. Scott, Oxford 1940, 1973).

Çeşitli kültürlerde Tanrı ve hile arasındaki ilişki, özellikle de *Trickster* sözcüğü üzerine araştırmalarla iyice açığa çıkmıştır. Sözcük olarak *Trickster,* dolandırıcı, madrabaz, hilebaz, vb. anlamlarına gelir. Fakat o, aynı zamanda dinbilimin bir teknik terimidir de. Bir teknik terim olarak o, aynı zamanda delibozuk, aldatıcı, fakat aynı zamanda şakacı, neşeli

(*) Abraham Pais'in aynı adlı kitabından. Braunschweig 1986, s.106.

gibi niteliklerle karakterize olan bir mitolojik figürdür. Grek tanrısı Hermes, çoğu kez Trickster kılığındadır. Bunların Hint mitolojisinden nasıl çıktıklarını, Paul Radin, *The Trickster* (C.G. Yung'un 'Trickster Figürü Psikolojisi' adlı yazısıyla birlikte, 3. baskı, New York 1976) ve Paul V.A. Williams, *The Fool and the Trickster* ("Delibozukluk ve Trickster", Cambridge/Totowa 1979) adlı kitaplarında aaştırmışlardır.

13.17 Desdemona'nın Mendili

Kıbrıs'a geri dönüşünde, zenci Othello, Türkler'e karşı başarılı seferinden dolayı coşkuyla karşılanmıştı. Fakat Jago onu müthiş kıskanıyor ve yok etmek istiyordu. Çünkü Othello, Cassio'yu terfi ettirirken, onun terfiini ihmal etmişti. Jago Othello'ya müthiş kinlenmişti. Fakat kinini dışa vurmuyor, hizmete devam ediyordu. O önce Rodrigo ile yüzbaşı Cassio arasındaki sürtüşmeyi körükledi. Montano bunları barıştırmak istediğinde, Cassio kılıcını çekti ve sarhoş bir halde Montano'yu yaraladı. Tabii Jago, olay sırasında orada bulunanların hoşnutsuzluk ve öfkesini tahrik etmeyi ihmal etmedi.

Othello gelip açıklama istediğinde, Jago, tüm suçu Cassio'ya yıkma fırsatını kaçırmadı. Othello, Cassio'nun rütbesini indirdi. Umutsuzluğa düşen Cassio, Jago'dan öğüt istedi. Jago ona, Othello'yu yeniden kazanmak istiyorsa, karısı Desdemona'ya yaklaşmasını tavsiye etti.

Cassio, Jago'nun tavsiyesine uyarak, bahçede gezinmekte olan Desdemona'ya gitti. Bu sırada Othello Jago'yu görmeye gitmişti. Jago, bir süredir Othello'nun Desdemona'nın sadakatinden duyduğu yersiz kuşkuyu kışkırttı ve onun Cassio'dan kuşkulanmasını sağladı. Desdemona, olup bitenlerden ve Othello'nun kuşkularından habersiz, o sırada Cassio'yu ağırlıyordu.

Othello, Desdemona ile Cassio arasında gizli bir aşk ilişkisi olduğu zehabına tamamen kapılmıştı artık. Desdemona, kendisine kocasının armağan ettiği mendille onun yüzünü serinletmek istediği sırada, Othello mendili tutup yere fırlattı. Jago'nun karısı Emilia, mendili yerden gizlice aldı. Mendil şimdi Jago'nun eline geçmişti. Jago mendili Cassio'nun evinde bir yere koydurdu. Cassio mendili bulacak ve sahibini tanımadığından, herhalde bir yerde saklayacaktı. Othello kıskançlığını frenleye-

bilirdi belki; hele Jago Destemona'nın sadakatsizliğini kanıtlayamazsa. Jago, 7 numaralı strategemi kullanarak, Cassio'nun geceleri Desdemona'nın adını ağlayarak sayıklayıp durduğunu işittiğini söyledi Othello'ya. Bu arada Cassio'nun elinde Desdemona'nın mendilini de görmüştü. Jago, Othello'nun kanının beynine sıçramasını sağlamıştı.

Desdemona Othello'nun yanında Cassio için bir iki iyi söz söylediği sırada, Othello, kendisine armağan etmiş olduğu mendili görmek istedi. Desdemona mendili gösteremeyince, Othello ağır hakaretler ve küfürlerle Desdemona'ya söylemediğini bırakmadı. Hiddetten köpürmüş bir halde çekip gitti.

Jago, bu kez Cassio'nun, sevgilisi Bianca ile konuşmasını Othello'nun dinlemesini sağladı. Fakat durumu öyle ayarlamıştı ki, Othello, Cassio'nun Desdemona ile konuştuğunu sandı. Cassio Desdemona'nın mendilini Othello'ya saf saf gösterdiğinde, Othello Desdemona'nın ihanetinin kanıtını gördüğüne artık öylesine inanmıştı ki, onu öldürmeye hemen o anda karar verdi. Desdemona'yı boğdu ve fakat aynı anda yanılgısını anladı; umutsuzlukla hançerini kendi kalbine sapladı.

Giuseppe Verdi'nin operasında (metin: Arrigo Boito), Jago, kıskanç Othello'yu kendi eliyle öldürmek yerine, sürekli yinelenen strategem uygulamalarıyla ve özellikle 13 numaralı provokasyon strategemiyle ortadan kaldırılmıştır. Şanghay'da 1987'de yayımlanan ve Pan Yida ile Du Gensheng'in ortaokullar için yazdıkları "Yabancı Ülke Edebiyatlarının Ünlü Eserlerinden Tipik Figürler" adlı kitapta, Othello, "körüklenen kıskançlık kıvılcımlarının içinde yanıp kül olan kişi" olarak betimlenmektedir.

13.18 Retorik Provokasyon

1986'da Taipeh'de yayımlanmış olan strategem kitabında, 13 numaralı strategem, retorik hile konusunda da tavsiye edilmektedir. Buna göre, bazı kritik görüşmelerde, görüşmeye hep kendi ağırlığını koymamak gerekir; tam tersine, karşı tarafı birkaç şeye şöyle bir değinerek kızdırmak ve böylece konuşmaya iyice girmesini sağlamak gerekir. Karşı taraf konuşurken, konuşmanın akışını bazı provokatif sözcüklerle kesmek, böylece karşı tarafın gerçek niyetini öğrenmek gerekir. Tabii bunu sürekli uygulamak doğru olmaz. Çünkü amaç, karşı tarafla sağlıklı bir gö-

rüşme yapmaktır; bu nedenle öfkelenmeye başlayan karşı tarafı en kısa zamanda tekrar sükûnete döndürmek gerekir.

Burada, ortaya birkaç iğneleyici söz atmak "çayıra vurmak", görüşmeye daha istekli bir halde çekilmiş olan karşı taraf da "uyandırılmış yılan"dır.

13 numaralı strategemin bir başka varyantını da Schopenhauer'den öğreniyoruz:

> "İtiraz etmek ve çekişmek, karşı tarafın kendi iddiasını abartmasına yol açar. O halde karşıtınızı itirazlarla hiddetlendireceksiniz; öyle ki, o, kendi pek sınırlı geçerliği olan iddiasını bir mutlak doğru düzeyine yükseltinceye kadar. Ve karşıtınızın bu abartılmış iddiasını reddettiğinizde, aslında aynı zamanda onun ilk ve sınırlı geçerliğe sahip asıl iddiasını çürütmüş görünürsünüz."

Provokasyon strategemi, bu durumda karşıtı öylesine mahmuzlamayı hedef alır ki, rakip en ekstrem ifadelere başvuracak ölçüde coşup ipin ucunu kaçırır. Daha sonra ona karşı artık ya kesinlikle itiraz edilebilir veya hiç de inandırıcı olmadığı söylenebilir. Schopenhauer "23 Hile" üzerine denemelerinde ("Eristik Diyalektik") şunu da öğütler:

> "Buna karşılık, kendimizi, bize karşı yöneltilecek abartma yaptığımız şeklindeki itirazlardan ve iddiamızı daha fazla açmak konusundaki aldatmaya yönelik tahriklerden korumalıyız."

Karşıdaki kişinin sadece retorik araçlarla tuzağa düşürülemeyeceği de açıktır. Bunu, İ.Ö. 625 yılında geçen aşağıdaki olay göstermektedir. Olay, Konfüçyüsçülüğün klasiği "Zuo Şerhiyesi"nde anlatılır.

13.19 Kaba Evsahibi

Chu hükümdarı, başbakanının tavsiyesi üzerine, Shangchen'i veliaht yaptı. Ne var ki hükümdar sonraları bu kararından dolayı pişmanlık duydu. O şimdi oğlu Zhi'yi veliaht yapmak istiyor ve Shangchen'in pâyesini veliahtlıktan daha düşük bir seviyeye indirmeyi düşünüyordu. Shangchen bunu duydu; fakat söylentilerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını bilemiyordu. Hocası Pan Chong'a, gerçeği nasıl öğrenebileceğini sordu. Pan Chong ona şu öğüdü verdi: "Hükümdarın kız kardeşinin onuruna bir ziyafet düzenle ve ziyafet sırasında onu aşağıla."

Velaht Shangchen bu öğüde uydu, söylenenleri yaptı. Tabii kadın öfkelendi ve bağırdı: "Sen gerçekten de sıradan bir herifmişsin. Hükümdarın seni öldürtüp yerine Zhi'yi veliaht yapmak istemesine şaşmamalı!"

Schangchen durumu hocasına anlattı: "Söylentiler doğruymuş." Bir süre sonra Shangchen bir hükümet darbesi yaptı. Chu hükümdarı canından oldu ve Changchen, Mu adıyla hükümdarlık yapmaya başladı (İ.Ö. 625-614).

"Çayıra vurmak", burada, Shangchen'in hükümdarın kız kardeşine karşı gösterdiği bilinçli saygısızlıktı ve bir sırrı açıklayacak derecede öfkeye kapılan kız kardeş "uyandırılan yılan"dı.

Her strategem gibi 13 numaralı strategem de, beceriksizce uygulandığında budalaca sonuçlara yol açabilir. Bu gibi durumlar için şu deyimler kullanılır: "uyuyan bir köpeği itip kakarak uyandırmak", "eşek arısı yuvasına çomak sokmak". Beceriksizce yapılan bir kışkırtma, beklentinin tersine, muhatabı kendisini güvenceye almaya yöneltir. Ünlü halk romanı "Liangshan Bataklığı Haydutları"nda geçen bir konuşma buna örnektir. Konuşmacılar, Mengzhou bölgesi komutanını oğlu Shi En ile, çıplak elle bir kaplanı öldürmekle ünlü olan Wu Song arasındadır. Wu Song'un, kardeşini zehirleyerek öldürmüş ve herkesle düşüp kalkan, zinacı bir baldızı vardır. Baldız, cezasını çekmek üzere bu bölgeye sürgün edilmiştir. Shi En, Wu Song'u ziyaret eder ve ondan, baldızının oturduğu komşu kasabadaki bir düşmanına karşı önden gitmesini rica eder. Kendisi daha sonra kasabaya gelecektir. Wu Song bu ricayı hemen yerine getirmeye kalkışır. Fakat Shi En, düşüncesinden vazgeçmiş bir halde onu alıkoyar: "Eski arkadaşım, babam gelinceye kadar bekleyelim. Eğer o planımızı beğenirse, artık hiç kimse yolumuza çıkamaz. Acele etmemize hiç gerek yok... Oraya hazırlıksız gitmiş olsaydık, 'çayıra vurup yılanı uyandırırdık' ve Jiang Zhong bize karşı kendi güvenlik önlemlerini almış olurdu."

13.20 Gracian'ın Kılavuzu

"Çayıra vurup yılanı ürkütmek" olarak ifade edilen strategemin içeriğine ilişkin olarak, bir aforizmalar derlemesi olan ve ilk kez 1653'de yayımlanan, zeki İspanyol Balthasar Gracian'ın (1601-1658) "Evrensel Bilgelik

Kılavuzu"ndaki şu satırlara bakmak gerekir (Arthur Schopenhauer'in çevirisiyle):

> "Bazı şeyler bulmak üzere sürekli araştırma yapmak için çayıra vurmanın, değerinden şüphe edilen şeylerin ortaya çıkarılmasında yararı vardır. Böylece iyi bir çıkış noktasından hareketle sağlam bir kanaat edinilebilir. Öyle ki, kişilerin eğilimleri bu yolla test edilebilir ve dikkatli birisi, bunların nedenlerini öğrenmiş olur. O artık bu kişilerden bir şey rica ederken, onların sevgisini kazanmada bunları kullanabilir ve yönetim kademesine geçmek üzere en önemli adımları atmış olur."

STRATEGEM NR.14

Ruhun Geri Dönmesi İçin Bir Ceset Ödünç Almak

dört ideogramı				
modern Çince'deki söylenişleri	*jie*	*shi*	*huan*	*hun*
	–	–	–	–
ideogramların çevirisi	ödünç almak	ceset	geri dönmek	ruh

bağıntılı çevirisi: Ruhun geri dönmesi için bir ceset ödünç almak.

Özü:

a) Tamamen geçmişe ait bir şeyi yeni bir amaçla yeniden yaşama sokmak.
Yenileme-strategemi

b) Eski düşünce, gelenek, örf, âdet, görenek, edebiyat eseri ve diğerlerini, modern bir işlev vererek yeniden gündeme sokmak ve bunları mevcut ideolojik-politik savaşın araçları olarak kullanmak.
Yeniden ısıtma strategemi.

c) Gerçekte yeni olan bir şeyi, eski ve değerli bir şeymiş gibi kutsamak.
Patina-Strategemi.

d) Yeni kurumları eski ilişki biçimlerinin aracı olarak kullanmak. Yeni kişileri eski bir politikanın uygulayıcıları olarak konumlamak.
Yeni ayakkabılar giymek, fakat eski yolda yürümek.
Eski şarabı yeni fıçılara dökmek.
Fasadları yenileme strategemi.

e) Kendi özel güç alanını oluşturmak için başkasının gücünden yararlanmak.
Parazit-strategemi.

f) Kötü bir durumdan kurtulmak için herhangi bir şeyi araç olarak kullanmak.
Hayalet-strategemi.

14 numaralı strategemi ifade eden deyimin en eski kaynaklarından biri, Yuan Çağı'nda (1271-1368) Yue Bochuan tarafından derlenmiş olan "Lü Dongbin, Li Yue'yi Demir Koltuk Değneğiyle Eğitiyor" adlı dramdır. Almanca'ya Alfred Forke tarafından çevrilmiş ve Martin Gimm tarafıdan yayımlanmış olan "Yuan Hanedanı Zamanında Çince Dramalar" adlı dizide yer almıştır (Wiesbaden 1978). Bu dramda 14 numaralı strategemi ifade eden deyim 6-7 kez geçer; fakat strategemik anlamda değil de, budist-taoist bir bağlam içerisinde.

14.1 Demir Koltuk Değnekli Li

Dramın ilk sahnesinde, Zhengzhou bölgesinden memur Yue Shou, astı durumundaki memur Zhang Qian'a şöyle der:

> "Bir ay önce âmirim bir rapor hazırladı. Raporda, Zhengzhou'da hiçbir iş yapmayan birçok yüksek memur ile birçok rüşvetçi küçük memur olduğundan şikâyet ediliyordu. Bunun üzerine imparator, gezgin bir eyalet yargıcını özel görevle buraya gönderdi. Yargıç adalet kılıcını çekip bunların hepsinin kellesini alabilirdi. Ancak, önce olup bitenleri iyice öğrenmek istedi. Zhengzhou'lu memurlar, gelen yargıcın adının Han Weigong olduğunu işittiklerinde büyük bir korkuya kapıldılar. Öyle ki, birçoğu ortadan kayboldu...
>
> Ben kaçmadım. Çünkü korkacak bir şeyim yok. Biz büyük baya gittik, fakat kendisiyle görüşemedik. Bu nedenle şimdi eve yemeğe gidiyoruz. Sonra yine büyük bayın bizi kabul etmesi için buraya geleceğiz."

Yue Shou eve geldiğinde, kapının önünde bir Taocu rahip gördü. Rahip, "Yue Shou, kafasız iblis, öleceksin!" diye bağırdı. Yue Shou, karısına neler olup bittiğini sordu. Karısı açıkladı: Rahip, Yue Shou'nun karısını dul olarak aldığını ve karısının küçük oğlunu nüfusuna geçirmediğini, çocuğun gayrimeşru olduğunu öğrenmişti. Rahip Yue Shou'nun bu duruma göz yummasını utanmazlık olarak nitelendirmişti. Yue Shou bunları duyunca öfkelendi ve yanındaki memur Zhang Qian'a, rahibi kapıya bağlamasını emretti. Oysa rahip, Taoizmin ölümsüzlerinden Lü Dongbin'den başkası değildi. Lü Dongbin, Yue Shou'nun dürüst bir memur olduğunu biliyordu ve onu Dâhiler Devleti'nin yönetiminde yer ala-

cak bir yönetici adayı sayıyordu. Fakat Dâhiler Devleti'nin yönetiminde yer alacaklar için bazı sınamalardan geçmek gerekiyordu. Bunlardan biri de, adaya küfürler savurmak ve onun tepkisini ölçmekti. Bu devlette görev alacak olanların katıksız namuslu olmaları zorunluydu. Bu nedenle, saf namusluluğa giden yol üzerinde küfüre mâruz kalma, geçilmesi gereken aşamalardan ilkiydi.

Bir süre sonra yoldan beriye bir yaşlı köylü geldi, kapıya bağlanmış olan rahibi gördü ve onu çözdü. Bu olay, Yue Shou ile yaşlı köylü arasında bir tartışmaya yol açtı. Yue Shou yaşlı köylüye "kafasız herif" diyerek çıkıştı ve kendinden övgüyle söz etmeye başladı. Bunun üzerine yaşlı köylü kendini tanıttı: O, imparator tarafından gönderilen yargıç Han Weigong'dan başkası değildi. Yargıç, Yue Shou'ya, boynunu iyice yıkamasını ve ertesi gün erkenden daireye gelmesini istedi. Kılıcını Yue Shou'nun boynunda deneyebilirdi.

Bu ölüm tehdidi Yue Shou'yu öylesine dehşete düşürdü ki, aniden ölüverdi ve Yeraltı Dünyası'na indi. Yeraltı prensi Jama, onu kızgın yağ kazanına atmak istedi. O sırada bilge Lü Dongbin göründü. O, Yeraltı prensinden Yue Shuo'yu cezalandırmamasını rica etti ve onu öğrencisi olarak yanına alıp Yerüstü Dünyasına geri götürmek istediğini söyledi.

Jama yanıt verdi: "Bunu düşüneceğim." Sonra önündeki belgelere daldı ve şöyle dedi: "Durum çok ciddi. Yue Shou'nun karısı, onun cesedini yaktırmış. Bu nedenle onun ruhu Yerüstüne geri dönemez."

Lü Dongbin şöyle dedi: "Peki, ne yapmalı? Jama, benim için bir daha bak!"

Jama, "Peki bir daha bakayım" dedi ve yine belgelerine daldı. Sonra şöyle dedi: "Yüce bilge, Zhengzhou bölgesindeki Fengning'de, kentin doğu kapısı civarında yaşlı kasap Li'nin oğlu genç kasap Li öldü. Vücudu henüz soğumadı. Yue Shou'nun ruhunun Yerüstüne dönmesi için Li'nin cesedini ödünç alsak olur mu?"

Lü Dongbin yanıt verdi: "Çok iyi. Yue Shou, kanının senin bedenini yaktıracağı kimin aklına gelirdi ki? Şimdi sana ruhunun Yerüstüne dönmesi için bir beden ödünç aldım. Beden genç kasap Li'nin, ruh ise Yue Shou'nun olacak."

Ve böylece Lü Dongbin, Yue Shou'nun genç ruhunu genç kasap Li'nin bedenine sokturdu. Genç kasabın bir bacağı topal olduğundan, Yue Shou'nun bir koltuk değneği kullanması gerekti. Yue Shou, yeniden be-

denlendikten sonra, hemen, geride bıraktıklarına kavuşmak üzere yola koyuldu. Yolda, dürüst bir memur olmazdan önce yapmış olduğu haksızlıkları hatırladı:

Yazı fırçamla yalanlar yazdım.
Eğri yollara saptım.
Tanrı bilir, yeri, göğü aldattım.
....
Çoğu kez bana rüşvet verdiler.
Ben de haksızı haklı gösterdim.
....
Haksız, fakat elinde bir tomar para
Olan davalıya, onu hemen kurtaracağıma
Dair sözler verdim.
Haklı, fakat beş parasız olana,
Kaçınılmaz olarak, polis eşliğinde
Hapse gönderilmek düştü.
Vicdanımı körelttim, görevimi unuttum.
Sadece, haraç keser gibi para peşine düştüm.
Neden bacağımın biri çarpık?
Çünkü o zamanlar üzerinde yürüdüğüm zemin çarpıktı."

Yue Shou, karısıyla kısa bir süre beraber kaldıktan ve imparatorluk görevlisi Han Weigong'un kendisini sorgulamasından sonra, bilge Lü Dongbin'in öğrencisi oldu, tanrısal ışığa kavuşmak üzere inzivaya çekildi. Sonraları Lü Dongbin ile birlikte, sekiz ölümsüzden biri oldu. Li'nin (veya Yue Shou'nun) bastonlu bir heykeli, bugün Fijian eyaletindeki Fuzhou'dadır.

14 numaralı strategemi ifade eden deyim, Yuan Çağı'nda (1271-1368) yazılmış olan "Zümrüt Şeftali Ağacı" adlı dramda da geçer. Dramı yazanın adı bilinmiyor. Bu dramda, devlet memuru Xu Duan'ın ölmüş olan kızı Xu Bitao, yeniden yaşama dönüp evlenebilmek için kız kardeşinin bedenini ödünç alır.

Yeniden doğuş motifi, Tang Xianzu'nun (1550-1617) aynı zamanda "Ruhun Geri Dönüşü adıyla da bilinen "Şakayık Toprağı" adlı dramında da yer alır. Bu dram bugün de Çin'de büyük bir beğeni ile izlenir.

Tüm bu durumlarda Çinliler *hun* (ruh) sözcüğünü kullanırlar. Bunun yanı sıra, klasik Çince'de *po* (ruh) sözcüğüne de rastlanır. *Po* olarak

yazıldığında, ruh, insana yaşam veren güçtür. O ölümden sonra da daha bir süre mezarda kalır. Buna karşılık *hun,* insana kişiliğini verir. O da ölümden sonra uzunca bir süre yaşar ve neslin devamı ile ilgilenir. Büyücüler hun'lara hizmet edebilirler. Bu konuda daha geniş bilgi, sinolog Wolfram Eberhard'ın "Çince Semboller Sözlüğü"nde (Köln 1987) bulunmaktadır.

Tabii ki yukarıdaki örneklerde "ruhun geri dönmesi için bir ceset (beden) ödünç almak" deyimi bir strategemi ifade için kullanılmamaktadır. Dolayısıyla deyimin strategemik anlamı temsilidir.

14.2 Genç Çoban Xin, Chu Hükümdarı Oluyor

İlkbahar ve Sonbahar Çağı'nda (İ.Ö. 8.-5. yüzyıllar), Çin toprakları üzerinde 170'in üzerinde devlet vardı. Hatta Savaşan Devletler çağında (İ.Ö. 475-221) bile hâlâ 20'nin üzerinde devlet hüküm sürüyordu. Bu devletlerden, aralarında Chu ve Qin'in de bulunduğu yedisi, en güçlü devletlerdi. Bunlar tüm Çin'e egemen olmak için aralarında durmadan savaşıyorlardı. En nihayet Qin (Çin) devleti diğer devletleri altetti ve boyunduruğu altına aldı. Bu arada Chu devleti de İ.Ö. 223'de Qin devletine boyun eğmişti. Fakat Chu devleti, Qin devletine boyun eğdiği sırada bile, Çin'in yüzölçümü bakımından en büyük devletiydi.

Qin devleti artık bir imparatorluk haline gelmişti. İlk imparatorun ölümünden sonra, tahta 21 yaşındaki oğlu Hu Gai geçti. Hu Gai, zorluklar içindeki halkın esenliğini sağlamak uğruna, oldukça sıkıntılı bir yaşam geçirmek zorunda kalmıştı. Daha tahta geçişinin ilk yılında, eski Chu devleti topraklarında Chen Sheng (bkz.: 7.5) ve Wu Guang bir ayaklanma başlattılar. Chen Sheng İ.Ö. 208'de öldürüldü. Fakat başlattığı ayaklanma, tüm ülkeye yayılan ayaklanmalar için bir sinyal olmuştu. En önemli ayaklanmalar eski Chu devleti topraklarından çıkıyordu. Bu rastlantısal değildi. Çünkü Chu devleti, Qin devleti tarafından ortadan kaldırılmazdan önce, geniş yelpazeli, hoşgörülü, serbest bir politika izliyordu. Bu nedenle, eski Chu topraklarında oturanlar, Qin devletine karşı kökleri derinlere inen bir kin besliyorlardı. Bunda özellikle şu olayın rolü pek büyüktü: İ.Ö. 299'da Chu hükümdarı Huai, Qin devletine çağrılıp tuzağa düşürülmüş ve öldürülmüştü. Chu halkı bu alçaklığı henüz unutmamıştı.

İsyancılar arasında Xiang Liang ve yeğeni Xiang Yu da vardı. Xiang Liang, ünlü bir Chu generalinin oğluydu. Bir başka isyancı grubu, Chu'nun eski ve soylu ailelerinden gelen birini Chu hükümdarı yapmak istiyordu. Xiang Liang, bu konuda keşiş Fan Zeng'den (İ.Ö. 277-204) öğüt istedi. Fan Zeng, ona, hükümdar soyundan birini bulmasını ve onu Chu hükümdarı yapmasını öğütledi. Eğer bunu başarabilirse, Xiang Liang, eski Chu halkını kazanmış olacak ve diğer isyancıların da desteğiyle Chu topraklarında Qin egemenliğine karşı zafer elde edebilecekti.

Xiang Liang öğüde uydu ve her yerde hükümdar soyundan birini aratmaya başladı. En sonunda, Qinlilerce tuzağa düşürelerek öldürülen Chu hükümdarı Huai'nin Xin adında bir torununu buldu. Torun çobanlık yapıyordu. Xin, Chu hükümdarı olarak çağrılmaya başladı. Fakat kendi adıyla değil de, Qin esareti altında alçakça öldürülen büyükbabası Chu hükümdarı Huai adıyla çağrılıyordu. Chu'nun yeni hükümdarının Huai adıyla anılmaya başlaması, Chu halkının Qin devletine karşı nefretini daha da canlı tutuyordu. O andan itibaren Xiang Liang ve yeğeni Xiang Yu, Qin'e karşı başarılı bir savaşa girişmek için uygun bir yol açmış oluyorlardı.

Bu olay, Jilin'de 36 strategem üzerine yayımlanmış olan bir çizgi roman dizisi içinde, 4 numaralı strategeme örnek verilmektedir. Bu örnekte genç çoban Xin, yeni Chu hükümdarı Huai'nin torunu, Chu'nun Qin tarafından ortadan kaldırılmasıyla birlikte politik anlamda ölü hale geldiğinden ötürü "ceset" durumundadır. Onun içinde, eski Chu hanedanının son meşru evlâdı olduğu duygusu, Xiang Liang ve Xiang Yu tarafından, hanedanın "ruhu" olarak yeniden canlandırılmıştır. 100 yıl önce Qin'de öldürülmüş olan hükümdar Huai'nin adının yeniden yaşam bulmasıyla, Chu halkının Qin'e karşı nefret ve kini de yeniden alevlenmiştir. 14 numaralı strategemin kullanımı bakımından, Xiang Liang ve Xiang Yu, Qin'e karşı ayaklanmayı, eski Chu hanedanı lehine meşru bir savaşa dönüştürme olanağını da buldular. Jiang Guowei ve Jiang Yongkang tarafından 1983'de Çin Halk Cumhuriyeti'nin Guizhou eyaletinde 36 strategem üzerine yayımlanmış olan kitapta, Chen Sheng ve Wu Guang tarafından başlatılan köylü ayaklanmasında da 14 numaralı strategemin kullanıldığı belirtilmektedir. Chen Sheng ve Wu Guang da, Qin devleti tarafından yıkılan Chu devletinden yanaydılar. Bunu, üzerinde iki sözcük, Da Chu (Büyük Chu") sözcükleri yazılı bayraklarıyla gösteri-

yorlardı. Chen Sheng, Wu Guang, Xiang Liang ve Xiang Yu yanında, diğer isyancılar da, kendi yeni savaşlarını eski bayraklar altında yapmışlardı. Wu Guang kendini "Yan hükümdarı" olarak adlandırmıştı ki, Yan devleti İ.Ö. 222'de Qin devleti tarafından ortadan kaldırılmış bulunuyordu. Tian Dan'ın ünvanı "Qi hükümdarı"ydı ve Qi devleti de, İ.Ö. 221'de yine Qin devleti tarafından ortadan kaldırılmış bulunuyordu. Wei Jui kendine "Wei hükümdarı" adını vermişti ki, Wei devleti de, İ.Ö. 225'de Qin devletinin topraklarına katılmıştı. Ve nihayet Wu Chen kendine "Zhao hükümdarı" diyordu ki, Zhao devleti de İ.Ö. 228'de Qin devleti tarafından ilhak edilmişti.

1987'de Pekin'de yayımlanmış olan strategem kitabı, batmış bir hanedanın yeniden canlanmasının hiç de ender olmadığına dikkati çekmektedir. Burada batık hanedan bir "ceset", yeni politik amaçlar ise, bu cesedi canlandıracak olan "ruh"tur. Kitaba göre, insanların bağımsızlık duyguları, bu örnekte, bir eski hanedanın canlandırılması lehinde yönlendirilmiştir. Bu konuda akla, 1911 yılında tahttan indirilen son Çin imparatoru Pu Yi (1906-1967) gelmektedir. O, 1932'de Japon Guandong ordusu tarafından oluşturulan Mançurya uydu yönetiminin başına getirilmişti. Gerçekte bu devlet, bir Japon kolonisinden ibaretti.

14.3 Wang Mang'ın Antikacılığı

İmparator Wang Mang'ın hileleri, 14 numaralı strategemle ilgili olarak sık sık akla gelir. Wang Mang, İ.S. 8-23 yılları arasında hükümdarlık yaptı. Kendini ve yandaşlarının iktidarını güvenceye almak üzere, diğer faaliyetleri yanında, bir de "eski yazı okulu" adı altında kendi amaçlarına hizmet eden bir okul kurmuştu.

Qin hanedanının çöküşünden sonra, İ.Ö. 213'de Konfüçyüsçü yazıların yandığı büyük kitaplık yangınıyla birlikte, eski klasiklerin yeniden yazılması gereği ortaya çıkmıştı. Han imparatoru Wu (İ.Ö. 140-87) zamanında, bir evin duvarına gizlenmiş önemli Konfüçyüsçü metinler bulunmuştu. Fakat bunlar arkaik bir yazı stiliyle yazılmışlardı.

Bu kitaplarla ilgilenenler, "Eski Yazı Okulu yandaşları" diye adlandırılıyorlardı. Bazı metinler şüpheli görülüyor, birçok uzınan bunların gerçek metinler olmadıklarına inanıyorlardı. İmparator Wang Mang ve

çevresindekiler, bu eski yazı konusuyla özellikle ilgileniyorlardı. Eski yazıyla yazılmış metinler yeniden temize çekiliyor ve Wolfram Eberhard'ın işaret ettiği gibi, Wang Mang'ın planları doğrultusunda kullanılacak olanlar gizlice çalınıyordu. Wang Mang diğer metinleri yeniden yazdırıyor ve bu arada metinlerde tahrifatlar yaptırıyordu.

Bu suretle Wang Mang, sürekli olarak, eski dönemlerin hükümdar ve bakanlarının icraatlarından haber veren kitaplarda ne anlatılıyorsa, hep onlara uygun davrandığı imajını vermeye çalışıyordu. O, yeni çıkardığı yasaların, eski iyi çağların mirasına yeniden yaşam verdiğini söylüyordu. O, tüm çabasıyla, bu hedeflere yönelik yazılı metinlerin ön plana çıkarılmasına özen gösteriyordu. Bu gibi yasalar eskiden asla kötü olmamışlardı. Wang Mang, ya eski bir metindeki ilgili yerleri kendine göre yorumluyor veya metinde tahrifat yaptırıyordu. Wang Mang ve adamlarının metinlerde tahrifat yaptırdıklarına şüphe yoktur. Zamanla görülmüştür ki, Wang Mang da kendisinin bir hilebaz olduğuna inanmıştır (Eberhard).

Wang Mang kendi politik amaçlarına hizmet eden özel tarihsel saptırmalar ve tahrifatlara başvurmakla, 14 numaralı strategem ile 7 numaralı strategemi kombine ederek sonuç almaya çalışmıştır.

14.4 Vietnamlılar'ın Tarihi Canlandırmaları

Eski dönemlere ait olayları bugünkü politik amaçlara uygun şekilde kullanmak konusunda iyi bir örnek 1978 Temmuz'unda *Renmin Ribao*'da ("Halkın Günlüğü") yer alan bir yoruma göre, Vietnamlılar'dan gelmiştir. "Halkın Nefretini Kim Körüklüyor?" başlığı altında, Çinli yorumcu, 14 numaralı strategemi ifade eden deyimi değişik bir şekilde anarak şunları yazmaktadır:

> "Uzun süreden beri Vietnam gazeteleri, dergileri, radyo istasyonları, geçmişte Çin feodal egemenlerinin Vietnam'a yaptıkları saldırılar üzerine yayın yapmaktadırlar. Bu yayınlarda, Vietnam'ın eski krallık hanedanlarının sivil ve asker mensupları, Çinli feodal egemenlere karşı verdikleri mücadelelerde neredeyse modern proleter kahramanlardan daha büyük ve daha mükemmel insanlar olarak gösterilmektedirler. Bugün Vietnam'da iktidarda

olanlar, her yıl, Çin'in geçmişteki operasyonlarına karşı Vietnamlılar'ın göstermiş oldukları tepkiler bağlamında, tarihsel olay ve tarihsel kişilerin anılmasına yönelik etkinlikler düzenlemektedirler. Bununla ilgili olarak tarihsel dramlar, öyküler, haberler, propaganda afişleri ve fotoğrafları yayımlanmaktadır. Ortaokul öğrencileri, eski Vietnamlılar'ın Çinli feodal egemenlere karşı savaşları üzerine ev ödevleri hazırlıyorlar. Böylece tüm araçlar kullanılarak, Vietnam'da, kuzeyden, Çin'den gelecek bir saldırıya karşı bir manevî duvar örülmektedir... Bu, eskilerden söz edip dururken, bu sözlerle yeniyi kastetme hilesidir."

Başka sözcüklerle: Vietnam'a ve bunun gibi Vietnamlılar'ın Çin İmparatorluğu'nun geçmişte oldukça uzun sürmüş istilâlarına karşı göstermiş oldukları kahramanca direniş ve başkaldırılarının sürekli hatırlatılması, Vietnam halkının Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı nefretinin yeniden canlandırılması gibi bir amaç için araç olarak görünmektedir. Uzun süre önce ölüp gitmiş olan Çinli istilâcılar ve bunun gibi onlara zamanında direnmiş ve başkaldırmış olan Vietnamlılar, sanki "ceset"tirler ve Vietnamlı iktidar sahipleri tarafından Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı sürdürülen propaganda kampanyası sırasında uyandırılan duygularla sanki yeniden "ruh" kazanmışlardır.

14.5 Yeni Halkçı İlkeler

Tayvan'da yayımlanan bir strategem kitabında, Mao Zedong'un, eski bir halkçı doktrini, tamamen başka, yepyeni amaçlarla kullanmak üzere, 14 numaralı strategeme başvurduğu anlatılır.

Mao, bu eski doktrini, iktidarı ele geçirmezden önce, Marksizme karşı olan kitleleri kendine çelmek ve aynı zamanda onları Çan Kay Şek'in Guomindang yönetiminden soğutmak amacıyla, bilerek kullanmıştır. Fakat bunu yaparken, Guomindang yönetiminin temel doktrinine, yani üç halkçı ilke olarak, ulusçuluk, demokrasi ve halkın yaşama hakkının güvenceye alınması ilkelerine sahiplenmiştir.

Bu üç halkçı ilkeyi Dr. Sun Yat Sen (1866-1925) ortaya atmıştı. Halkı cezbetmek ve onun komünizme karşı direnme gücünü zayıflatmak için, Mao, "Yeni Halkçı İlkeler" başlıklı bir yazı kaleme aldı (bkz.:

Mao Zedong, Tüm Eserleri, cilt 2, s.424 ve devamı). Bu yazıda Mao, Sun Yat Sen'in üç halkçı ilkesini, sosyalizme geçiş için gerekli olan ilkeler olarak kabul ediyordu. Böylece Mao, hiç hoşlanmadığı Guomindang yönetimini sarsmak istiyordu. Bu yüzden o, Guomindang yönetiminin sahiplendiği Sun Yat Sen'in üç halkçı ilkesinin bir muhalifi olarak görünmek istemiyordu. O, bu üç ilkeyi, onları bir komünist "ruh"la yaşatmak üzere, "ceset" olarak ödünç almıştı. Bu yolla Mao, birçok akademisyeni de tavlamıştı. Daha sonraları iktidarı ele geçirince, Sun Yat Sen'in ilkelerini bir daha ağzına almadı.

Mao'nun yeni halkçı ilkelerini 14 numaralı strategeme göre kullandığını söyleyen Tayvanlı yazar, onun 1940'da yazdığı yeni demokrasi üzerine çarpıcı yazısını da okumuş muydu acaba? 1940 tarihli bu yazı açısından bakıldığında, Tayvanlı yazarın "Yeni Halkçı İlkeler" başlıklı yazıyı analizi biraz şüpheli görünmektedir. Çünkü yeni demokrasi üzerine yazısında Mao, özellikle de daha sonraları Çin Komünist Partisi'nde birlikte çalıştıkları Sun Yat Sen'e dayanarak, yeni halkçı ilkeleri açıkça şöyle ifade etmiştir: Sovyetler Birliği ile ittifak, Çin Komünist Partisi önderliğinde işçi-köylü ittifakı. Mao, ancak, bu yazının Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949'da kurulmasından sonra yeniden gözden geçirilmiş versiyonunda Sun Yat Sen'in üç halkçı ilkesinden iyice ayrılmış görünür.

14.6 Ölüsü Bile Düşmanı Yenmeye Yetti

Lijiang'da 36 strategem üzerine yayımlanmış olan çizgi roman dizisinin 14 numaralı strategeme ayrılan bölümünde, adı bu kitapta birçok kez geçen "Üç Krallığın Romanı"nın 104. bölümünden aşağıdaki öykü anlatılır:

İ.S. 234 yılında Zhuge Liang (İ.S. 181-234), Shu devletinin başbakanı ve stratejisti olarak, kuzey Çin'deki Wei devletine karşı altıncı kez sefer açmıştı. Rakibi, Wei ordusunun başkomutanı Sima Yi'ydi (İ.S. 179-251). Yürüyüş ve buna bağlı ikmal problemleri dolayısıyla, Zhuge Liang, mümkün olan en kısa zamanda bir meydan savaşına girmek istiyordu. Buna karşılık Sima Yi komutasındaki Wei ordusu, uzun süreli bir savaşı hedefliyordu ve Huai ırmağı kıyısında mevzilenmişti.

Sima Yi, yanındaki savaş erkânı tarafından sürekli olarak açık bir meydan savaşına zorlanıyordu. Oysa o kendi oyalayıcı savunma takti-

ğinden sapmak istemiyordu. Bir süre sonra Zhuge Liang, yanında bir sandıkla, bir elçisini Sima Yi'ye gönderdi. Hepsi de savaşmak arzusuyla yanıp tutuşan Sima Yi'nin birlik komutanları, Zhuge Liang'ın elçisinin bir savaş ilânı açıklaması yapacağını umuyorlardı. Görüşünü öğrenmek üzere Sima Yi'nin çadırına doluştular. Hepsi, Sima Yi'nin Zhuge Liang'ın mektubunu nasıl açtığını, gergin bir şekilde izlediler. Zhuge Liang mektupta Sima Yi'yi aşağılıyordu. O, sıradan bir komutandı, hep kendini düşünür, ölümden ödü kopardı; bir erkekten çok bir kadına benziyordu. Sima Yi kıpkırmızı kesildi; fakat hiçbir şey olmamış gibi davrandı ve gülümseyerek sandığı açtı. Sandıkta gösterişli bir kadın elbisesi vardı.

Sima Yi'nin generalleri bunu görüp Zhuge Liang'ın komutanlarını böylesine aşağıladığının farkına vardıklarında, hemen elçinin boynunun vurulmasını ve Zhuge Liang ile derhal bir meydan savaşına girilmesini bir kez daha talep ettiler.

Sima Yi, onlara bir Konfüçyüs özdeyişiyle yanıt verdi: "Küçükte hoşgörülü olmayan, büyük planı tehlikeye sokar." Zhuge Liang'ın elçisini öldürtmek bir yana, elçiyi yemeğe alıkoydu. Yemek sırasında Sima Yi, askeri konular açmaktan sakındı ve sadece Zhuge Liang'ın iklimal ve levazım durumu hakkında bilgi edinmekle yetindi.

Elçi gittikten sonra Sima Yi, savaş erkânını topladı, onlara şöyle dedi: "Zhuge Liang provokasyon strategemini kullanmak istiyor. Bu oyuna gelmemeliyiz. Öyle anlaşılıyor ki, Zhuge Liang oldukça sıkıntılı bir durumda. Ayrıca o, askeri ve politik çalışmalarından ötürü bedenen de tükenmiş durumda; bir şey yiyemiyor ve kötü uyuyor. Sanıyorum ki uzun süre yaşayamayacak. Generalleri ölümünü bekliyorlar. Onun ölüm haberini alır almaz, hemen savaşa gireriz."

Böylece Wei ordusu yine mevzilerinde kaldı. Zhuge Liang tam anlamıyla gazaba geldi bunun üzerine. Savaş bu durumda en az 100 gün daha uzayacak demekti. Zhuge Liang her gün generalleriyle savaşın gidişatını görüşüyor, akşamları Sima Yi'yi nasıl yenebileceklerini düşünüp uykusuz geceler geçiriyordu. Bitkin düşmüştü, kan kusmaya başladı, sürekli zayıflıyordu; nihayet öldü.

Shu ordusu generalleri derin bir üzüntüye kapıldılar ve hemen bir cenaze töreni hazırlamaya giriştiler. Oysa komutanlardan Yang Yi ile Jiang Wei, cenaze töreni hazırlıklarına dalıp gitmiş olan generalleri uyardılar. Zhuge Liang tabuta konuldu ve orduya geri çekilme emri ve-

rildi. Ertesi sabah Sima Yi, Zhuge Liang'ın öldüğünü ve Shu ordusunun geri çekilmeye başladığını öğrendi. Şimdi artık Sima Yi mevzilerini terkedebilir ve düşmanı kovalamaya başlayabilirdi. Yolda, Shu ordusunu uzaktan gözetlemek amacıyla bir tepeye çıktı. Shu ordusu, tıpkı Zhuge Liang'ın komutası altındaymışcasına, aynı savaş düzeni içinde görünüyordu. Bunu gören Sima Yi, birdenbire, Zhuge Liang'ın ölmüş olduğundan şüphelenmeye başladı ve ölüm haberinin sadece kendisini meydan savaşına çekebilmek için uydurulup yayılmış olabileceğinden dehşete düştü. Fakat Sima, yine de, generallerinin düşmanı takip etme taleplerine uydu. Kısa bir süre sonra Shu ordusu, bir işaret üzerine yürüyüşünü durdurdu ve kendisini izleyen Wei ordusuna karşı savaş vaziyeti aldı. Bu, ancak Zhuge Liang'ın bir taktiği olabilirdi. Sima Yi'nin şüpheleri iyice artmıştı ki, ağaçlar arasından Shu ordusunun bayrakları ortaya çıkmaya başladı. Tepeden bakıldığında, birçok Shu generalinin, ölü olduğu söylenen Zhuge Liang'ın içinde dimdik oturduğu bir arabanın etrafında toplaştıkları görülüyordu. Sima Yi bunu görünce, derhal geri çekilme emri verdi. Bu arada Shu ordusu da, hızla ve kendini güvenceye alıncaya kadar, karşı yönde geri çekilmeyi sürdürdü. Zhuge Liang'ın cenaze töreni ancak orada yapılabildi. Sima Yi, Zhuge Liang'ın gerçekten öldüğünü ve arabadakinin sadece bir kukla olduğunu artık öğrenmişti. Sima Yi, yeniden düşmanı takip emri verdi; fakat düşman çoktan dağları aşmıştı bile.

Wei ordusu generalleri Shu ordusunu yok etme şansını kaybettiklerinden çok öfkeliydiler. Sima Yi şöyle dedi göğüs geçirerek: "Yang Yi'nin orduyu yönetim şekli tıpkı Zhuge Liang'ınkine uyuyordu. Sanki ölü Zhuge Liang'ın ruhu Yang Yi'nin bedeninde yeniden ortaya çıkmıştı. Ben bu işte 'ruhun geri dönmesi için bir ceset ödünç almak' strategemine aldandım."

14.7 Wei Hanedanından Jin Hanedanına

Jun Da, *Zhongguo Huangdi Liezhuan* ("Çin İmparatorları Üzerine Kuşaktan Kuşağa Aktarılan Öyküler", Taipeh 1981) adlı eserinde, 14 numaralı strategemi bir başka platform üzerinde şöyle değerlendirmektedir:

> "Bu strategemde parazit taktiği kullanılır. Parazit, düşmanı içinden kemirmeye, tüm kanını emmeye başlar. Düşman en so-

nunda bir deri bir kemik kalır. Aynı süre içerisinde parazit semirmiş ve güçlenmiştir."

Yukarıda 14.6 numaralı örnekte Zhuge Liang'ın rakibi ve hasmı olarak tanımış olduğu Sima Yi'nin ve ayrıca yanındakilerin daha sonraki kariyerleri, Jun Da'nın bakış açısından görüldüğünde, 14 numaralı strategemin bu yorumuna uygun görünmektedir.

İ.S. 208'de Sima Yi, Cao Cao'nun (İ.S. 155-220) hizmetine girmişti. Daha önce gördüğümüz gibi, Cao Cao, Han hanedanının son zamanlarında Çin'in kuzey bölgesinde güçlenmiş, daha sonra oğlu Cao Pi, İ.S. 220'de Wei hanedanını kurmuştu. Sima Yi, ölünceye kadar, dört hükümdara hizmet etti. Bunların arasında Wei hanedanından üç hükümdar vardı. Bu süreç içerisinde Sima Yi'nin kudreti durmaksızın artmıştı. İ.S. 249'da bir muhalifi onu iktidardan uzaklaştırmak istediğinde, Sima Yi bunu tüm muhaliflerini bertaraf etmek üzere bir fırsat bildi. Bir süre sonra o, bir bahane uydurarak, tüm rakiplerini, ailelerinin üçüncü kuşak bireylerine varıncaya kadar yok etti. Ölümünden sonra her iki oğlu da babalarının kudretini devam ettirdiler. Bu öylesine bir kudretti ki, oğullarından biri, İ.S. 260'da Wei hanedanının son hükümdarının öldürülmesine izin verebiliyordu. En nihayet, Sima Yi'nin torunlarından Sima Yan, İ.S. 265 yılında hükümdar oldu ve bir "ceset"e dönüşmüş olan Wei hanedanını kurarak, yeni bir "ruh" verdi. Bu hanedan İ.S. 265'den İ.S. 316'ya kadar yaşadı. Hanedan, birkaç on yıl içinde Çin'i yeniden birliğe kavuşturmuştu.

14.8 Yeniden İşlev Kazanan Mitras Kültü

Anne-Susanne Rischke'nin "manevra" olarak işaret ettiği şey, Çin strategem anlayışı açısından bakıldığında bir strategem, özellikle de 14 numaralı strategem olarak görülemez mi? Rischke, "Neuer Zürcher Zeitung"un (Yeni Zürich Gazetesi) 24-25 Aralık 1983 günlü hafta sonu ekinde şunları yazmaktadır:

> "Eski yıldan yeni yıla geçişi kutlamak, çok eski bir gelenektir. Romalılar 17-23 Aralık günleri arasında Satürn bayramını kutlarlardı. Satürn, 'tohum ve ekin tanrısı'ydı. Bu bayram, yılın en görkemli bayramıydı. Tüm iş ve uğraşlar durur ve caddelerde karna-

vala benzeyen coşkulu bir hareket hüküm sürerdi. Köleler geçici olarak özgürlükten nasiplerini alırlar ve evler defne dallarıyla süslenirdi. Herkes, ellerinde mumlar ve küçük heykelciklerle birbirini ziyaret edip armağanlar verirdi.

İsa'nın doğumundan çok önceleri, Yahudiler sekiz gün süren bir güneş bayramı kutlarlardı. Bu bayramı Cermenler de aynen almışlardır. Öyle ki Cermenler bayramı yalnızca yılın en uzun gecesini değil, aynı zamanda kış bitiminde güneşin yeniden doğuşunu kutlamak üzere de tekrarlarlardı ve bu arada bereketi temsil eden Wotan ve Freyja, Donar ve Freyr gibi tanrılara şükran edilirdi. Işığın ve bereketin Hıristiyanlık öncesi dönemde yılın en kısa gününde bu şekilde birleştirilmesi, Hıristiyanlığın imparator Konstantin (İ.S. 306-337) tarafından resmi bir devlet dini sayılmasından sonra da devam etti ve insanların belleğinden hiç çıkmadı. Daha imparator Aurelian (İ.S. 214-275), İ.S. 274'de güneş tanrısı için bir resmi devlet kültü kurmuş ve doğum günü olan 25 Aralık'ı devlet bayramı ilân etmişti. İran'dan Küçük Asya, Yunanistan, Roma, Germenya ve Britanya'ya kadar, bu kült, Arî güneş tanrısı Mitras'ın kültü olarak yayılmıştı. Bugün sayısız kalıntılarına rastladığımız bu kült yerleri (Mitralar), bu tanrının, bereket, savaş ve zafer tanrısı olarak çok büyük itibar gördüğünü, özellikle Romalı askerler arasında çok tutulduğunu gösteriyor.

Papa Liberius (İ.S. 352-366) zamanında Hıristiyan Kilisesi, İ.S. 354 yılında, Mitras gününü Hıristiyanlık adına tescil ettirmiş ve 25 Aralık'ı İsa'nın doğum günü ilân etmiştir. Bu, pek akıllıca düşünülmüş bir manevraydı."

Yazarın değerlendirmesine göre, "manevra" ile, çöküş halinde bulunan, fakat hâlâ büyük bir ışık saçan "ceset"e, yani Mitras kültüne, yeni, yani Hıristiyanca bir "ruh" sokulmuş oluyor ve eski, yeni bir anlam içeriğiyle yaşamaya devam ediyordu.

14.9 Nostradamus İkinci Dünya Savaşı'nda

Ellic Howe, *The Black-Game, British Subversive Operations against the Germans during the Second World War* (Almanca'ya, "Siyah Propaganda:

İngiliz Gizli Servisinin İkinci Dünya Savaşı'ndaki Gizli Operasyonları" adıyla çevrilmiştir, Münih 1983) adlı kitabında şunları yazmaktadır:

İngiliz Gizli Servisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında, 124 sayfalık, Almanca yazılmış, "Nostradamus Savaşın Geleceğini Söylüyor" başlıklı bir kitap hazırlatmış ve bunu Almanya'da dağıtmıştı. Kitapta, Nostradamus'un Hitler'in intihar edeceğine ilişkin bir kehaneti de yer alıyordu. Tabii ki amaç Almanları tedirgin etmekti.

Bu örnekte, yüzlerce yıl önce ölmüş olan Nostradamus "ceset" olarak, Nazizim karşıtı propaganda ile yeni bir "ruh" kazanmış oluyordu.

14.10 Konfüçyüs'ün Doğum Yerine Hac Ziyareti

Kültür Devrimi sırasında "Pekin Gözlemcisi" gazetesi, 20. yüzyılın "dekadant ve gerici sınıflarının politik temsilcisinin sınıfsal doğaları" ile İ.Ö. 5. ve 6. yüzyılların "dekadant köle sahiplerinin sınıfsal doğaları"nın özdeş olduğunu iddia etmişti. Köle sahipleri sınıfının dünya görüşünü de Konfüçyüs temsil ediyordu. Bu yüzden Çin'de eski düzenin geri gelmesi ve yeniden kurulması için çalışan "tüm gericiler", "Konfüçyüs"ün ruhu"na sığınıyorlar ve onu kendi karşı devrimci restorasyon çalışmaları için "ideolojik silah" olarak kullanıyorlardı. Böylece, 2000 yıldan fazla sürmüş olan Çin İmparatorluğu'nun 1911 yılında çökmesinden sonra gücü zorla eline geçiren Yuan Shikai (1858-1916), bir feodal monarşinin imparatoru olarak tüm gücü kullanma düşleri görmüştü. Bu bağlamda o, Konfüçyüs'ün doğum yerine bir "hac ziyareti" düzenlemişti, imparatorluğun yeniden tesisini meşrulaştırmak için.

Çan Kay Şek de, eski imparatorluk hanedanlarının feodal hükümdarlarından biriymiş gibi, Konfüçyüs'ün doğum yerine bir "hac ziyareti" yapmaya teşebbüs etmişti. O, Konfüçyüs'ün "büyük birleşme" düşüncesini, kendi "devrim karşıtı büyük birleşme" düşüncesinin hizmetinde ve "devletin kuruluşunun en büyük dayanağı" olarak kullanmak istiyordu. Yine o, "büyük birleşme" ve "hükümdara gözyüzünün temsilcisi olarak biat etme" kuramlarını, kendi diktatörlüğünün gerici kuramsal temeli olarak kullanmıştı. O, "Konfüçyüs ve Ming-Dzu'nun (Mencius) eski yolları" üstünde yeniden yürümeyi, aynı zamanda Çin'deki komünist ideolojinin etkisine karşı savaşmak ve bu etkiyi zayıflatmak için değerlendiriyordu.

Bu analizler için 14 numaralı strategemin bir açıklaması olarak da görülebilecek olan ve Kültür Devrimi sırasında Çin yayın organlarında sık sık yer alan, Marx'ın aşağıdaki sözleri oldukça uygundur:

> "... Onlar, korku içinde, geçmişin bilgelerine hizmet sunacaklarına yemin ederler; adlarını ağızlarından düşürmezler; onları savaş parolası gibi kullanırlar; kostüm gibi üstlerine giyerler. Tabii, bu eski saygıdeğer elbiseler içinde, bu gizlenmiş dille, yeni dünya tarihi sahnesinde rol almak üzere."

14.11 Çin İmparatoriçesi

Pekin'de ülke çapında yayımlanan *Guanming* gazetesinde, 1977 Şubatında Wang Boxi şöyle yazıyordu: "Halk tarafından sevilmemelerine rağmen, halkla ilişkiler işlerinin Dörtlü Çete ve özellikle Mao'nun karısı Jiang Qing'in kontrolünde olması, Dörtlü Çete'ye, propaganda borusunu kendi adına öttürme olanağı veriyordu." Wang Boxi, burada 14 numaralı strategeme başvurulduğunu belirtmektedir.

Wang Boxi'ye göre, Dörtlü Çete'nin propagandistleri, Lü Hou'yu (İ.Ö. 241-180) da gökyüzüne çıkarmışlardı. Lü Hou, Liu Bang'ın (İ.Ö. 250-195), yani Han hanedanının (İ.Ö. 206-İ.S. 220) kurucusunun karısıydı ve kocasına devletin kuruluşunda yardım etmiş, Liu Bang'ın ölümünden sonra kocasının isteğiyle imparatoriçe olmuştu. Bu, Wang Boxi'ye göre, Mao'nun karısı Jiang Qing'in isteğini açıkça göstermektedir. Jiang Qing, kocasının, yani Mao'nun ölümünden sonra onun yerine geçmek istemektedir.

1974'de Pekin Yazarlar Birliği tarafından yayımlanan bu kitapta, Liang Xiao, Tang imparatoriçesi Wu Zetian'ı (İ.S. 624-705) idealize eder. Wu Zetian, iki büyük hizip arasındaki çekişmelerin ortasında, büyük adımlar atarak Çin'in politik birliğini gerçekleştirmiştir. Wu Zetian'ın imparatorluk yetkesinin kazanılıp korunması konusunda başvurduğu gaddarca yöntemler, örneğin insafsızca uyguladığı idamlar, gizli ajan kullanmalar, vd., *Guanming* gazetesinin 1977 Nisan'ındaki bir sayısında yer alan bir yoruma göre, "tutucu güçlere karşı vurulan darbeler", "gericiliğe karşı savaş", vd. ifadeleriyle göklere çıkarılmaktadır ve bu yorumda Liang Xiao'nun 1974 tarihli yazısına dayanılmaktadır. Aslına bakılır-

sa, Wu Zetian'ın mücadelesi, iktidar ve servet uğruna yapılan bir mücadeleydi. Liang Xiao, bu mücadeleyi, "reformist Wu Zetian" ile "gerici Konfüçyüsçüler" arasındaki "bir politik çizgi savaşı" olarak göstermektedir. Wu Zetian, burada "yeni fikirleri olan kadın" olarak gösterilmektedir ki, bundan amaç aslında Mao'nun karısı Jiang Qing'i onurlandırmaktır. Başka türlü ifade edilirse, 1000 yıldan fazla bir süre önce ölmüş olan Wu Zetian'ın "ceset"i, Mao'nun karısı Jiang Qing'in "ruh"u ve politik nefesi ile canlandırılmakta, Jiang Qing'in 20. yüzyılın Wu Zetian'ı olduğu imajı verilmek istenmektedir.

Bu örnekte 14 numaralı strategemin aşağıdaki yorumu da akla gelebilir: Dıştan yeni görünen hatta yeni olan bir bedenin içinde eski bir ruh bulunabilir. "Eski şarabı yeni şişelere doldurmak" veya "eski yolda yeni ayakkabıyla yürümek", "eski eşyayı yeni etiketle sunmak" gibi deyimlerde, strategemin bu yorumu yakalanabilir.

14.12 Şifalı Otu Değil, Suyunu Değiştirmek

Pekin'de yayımlanan *Shijie Zhishi* ("Dünyayı Bilmek") adlı dergi, yukarıdaki başlık altında, Haziran 1986 sayısında, Necibullah'ın Afganistan Demokratik Halk Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreterliği'ni Babrak Karmal'dan devralışını yorumlamaktadır.

Çinli Yorumcu Mei Wen, durumu, "atları değiştirmek" deyimiyle nitelendirmektedir. Çünkü Sovyetler Birliği'nin eski Afganistan politikası, yeni bir ad ile devam ettirilmektedir. Şimdiye kadarki politikada öz bakımından hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Sovyetler Birliği bir yandan Afgan halkının ayaklanmasını önlemek ve kendi politik egemenliğini korumak amacıyla askeri etkinliklerini artırmakta ve ileride bazı birliklerini rizikosuz geri çekmek için gerekli koşulları hazırlamaktadır; diğer yandan politik çözüm bulma konusunda esnek davranmakta, örneğin Genf'te Afganistan konulu görüşmelerde dünya kamuoyuna birliklerini geri çekme zamanının geldiğini yaymakta ve oturumlarda bunu koz olarak kullanmaktadır.

Tabii ki 14 numaralı strategemin buradaki yorumu, eski bir düzenin örtük bir şekilde restorasyonu şeklinde anlaşılışına dayanmaktadır. Yeni kurumlar, eski ilişkilerin devamı için araç olsun diye oluşturulmuşlardır.

Askeri bağlamda Çin strategem edebiyatında 14 numaralı strategemin en bilinen ifadesi, "ruhun geri dönüşü" ifadesidir. Burada eskinin yeni kalıplar içinde yine ortaya çıkması, bir "comeback" (geri dönüş) kastedilir. Aşağıda olduğu gibi.

14.13 Shu'ya Davet

Sima Guang (1019-1086) tarafından derlenen *Zi Zhi Tong Jian* ("Genel Yönetim İlkeleri") adlı esere atfen, 1987'de Pekin'de yayımlanan strategem kitabı, bu bağlamda aşağıdaki örneği vermektedir:

İ.S. 208 yılındaki Kızıl Duvar Savaşı'ndan (bkz.: 9.1) sonra, Sun Quan kadar Liu Bei de Shu bölgesini fethetme arzusu içindeydi. Liu Bei, askeri yönden zayıf olduğunu bildiğinden, uygun bir fırsat kolluyordu.

İ.S. 214 yılı başında Cao Cao, bugünkü Shaanxi eyaletinin güneyindeki Hanzhong'a saldırdı. Onun bu saldırısı üzerine, Shu bölgesindeki Yizhou'yu elinde tutan ve Liu Zhang'a bağlı olan, kendi içinde parçalanmış halde bulunan gruplar, kendilerini tehdit altında hissetmeye başladılar. Liu Zhang, Cao Cao'ya karşı, hele o Hanzhong'u işgal ettikten sonra, saldırmaktan korkuyordu. Bu nedenle Liu Bei'den yardım istedi ve onu Shu'ya davet etti. Liu Bei bu fırsatı değerlendirdi ve birlikleriyle Shu'ya yürüdü. İki yıl sonra Liu, Yizhou'yu ilhak etti. Böylece Liu Bei, İ.S. 3. yüzyıldaki üç devletten biri olan sonraki Shu devletinin kurulması için bir zemin elde etmiş oluyor ve kendi politik yükselişini garantiye alıyordu. Shu bölgesini ilhak etmek isteyen Liu Bei, bu ilhakı silah gücüyle gerçekleştirebilecek durumda değildi. Diğer yandan bu bölge, danışmanı Zhuge Liang'ın stratejik planlarına uygun olarak, elde edilmesi zorunlu görünen bir güç merkezi durumundaydı; hele Liu Bei'nin oynamak istediği politik roller bakımından. Liu Zhang'ın onu zayıflığını bile bile Shu'ya davet etmiş olması, "ceset" (veya soyutlama zemininde düşünülürse: "uygun fırsat") durumundaydı ve bu "ceset", Liu Bei'nin yükselişi, yani geri dönüşü" için gerekli olan şeydi.

Bu örneğin de gösterdiği gibi, benim "strategem" olarak çevirdiğim Çince *ji* sözcüğü, sadece bir "hesap", bir "kalkül" veya bir özel savaş hilesi anlamlarıyla sınırlı değildir. Burada, bizim dar anlamlı "strategem" kavramımızla hiç de tamamen örtüşmeyen bu Çince sözcüğün çok geniş bir anlam alanına sahip olduğu bir kez daha görülebilir.

14.14 584 Numaralı Plato Üzerindeki Sis

Kore Savaşı sırasında Çin ordusundan bir birlik, Han'gang Irmağı dolayındaki Aengjabong'un güneyinde bulunan 584 numaralı platoyu ele geçirme emri aldı. Beş gün süren savaş sonunda 1000'in üzerinde düşman askeri öldürüldü. Cephane kıtlığı ve verilen ağır kayıplar, Çinliler'i, 10 Şubat sabahı saat sekizde bir Amerikan birliğinin işgal etmeye başladığı platoyu terketmeye zorladı. Tam bu sırada büyük ve yoğun bir sis ortaya çıktı. Görüş uzaklığı on metreye inmişti. Bu durum, Çinliler'e, düşmanı, kendisine görünmeden avlama konusunda pek ender rastlanan bir fırsat sunuyordu. Çinli komutan şu durum değerlendirmesini yaptı: Düşman herhalde şu anda platonun en yüksek yerini işgal etmiş olmalıdır ve zaferden emindir. Onun bir karşı saldırıyı düşünmesi bile mümkün değildir. Bu fırsatı, ani bir saldırı yaparak değerlendirmek gerekir.

Saat 08.30 sıralarında 26 Çin askeri, Amerikan üniformaları içinde ve sisin koruması altında, sağdan ve soldan iki grup halinde platonun en yüksek yerine doğru sızmaya başladılar. Sağdaki grup, düşmana 100 metre kadar yaklaştığında, düşmanın yemek yemeğe başladığını istihbar etti. Düşman herhangi bir önlem almış görünmüyordu. Çinliler düşmana beş metreye kadar yaklaştılar ve ateşe başladılar. Düşman tamamen gafil avlanmıştı. Soldaki Çinli grup da düşman siperlerini yarmıştı. Amerikan askerleri Çinliler'in saldırı gücünü ölçemiyorlardı ve sapır sapır yere düşüyorlardı. Tüm savaş on dakikadan biraz fazla sürdü. 30'dan fazla düşman askeri öldürülmüştü. Ve 584 numaralı plato yeniden Çinliler'in eline geçmişti.

Bu olayda sis, Amerikan "ceset"inin duyarsızlığını temsil etmektedir. Çinliler "ruhun geri dönüşü"nü sağlamak, yani kaybedilmiş olan platoyu yeniden elde etmek için bu "ceset"i ödünç almışlardı.

14.15 İş Yaşamından

Taipeh'de yayımlanan bir strategem kitabına göre, 14 numaralı strategem iş yaşamında da kullanılır. Özellikle de bir kriz sırasında yeni eylem adamları veya inançlılar arandığı zaman. Bunlar, firmanın yeniden yükselmesi, yani "ruhun geri dönüşü" için kullanılan "ceset"lerdir.

Bu bölümü bir Pekinli yorumcunun şu satırlarıyla bitiriyoruz:

"Sürekli zafer kazanmak mümkün değildir. Yenilgiler de normaldir. Bir başarısızlık halinde açık kafayla düşünmek, sakin bir şekilde durum analizi yapmak ve ödünç alınan 'ceset'leri, yani yararlanılabilir haldeki tüm şansları, inisiyatifi yeniden ele geçirmek ve yenilgiyi zafere dönüştürmek için kullanmaya çalışmak gerekir."

STRATEGEM NR.15

Dağdaki Kaplanı Düzlüğe Çekmek

dört ideogramı	调	虎	离	山
modern Çince'deki söylenişleri	*diao*	*hu*	*li*	*shan*
	–	–	–	–
ideogramların çevirisi	hareket etmek	kaplan	terketmek	dağ

bağıntılı çevirisi: Kaplanı, dağı terketmek üzere harekete geçirmek. Dağdaki kaplanı düzlüğe çekmek. Düşmanı kendi zemininden (toprağından) ayırmak.

Özü:

a) Kaplanı, zararsız hale getirmek için dağdan düzlüğe çekmek.
b) Dağı kolayca ele geçirmek (ve aynı zamanda kaplanı zararsız hale getirmek için) kaplanı dağdan inmeye kandırmak.
c) Kaplanı, en önemli desteğinden mahrum kılarak zayıf düşürmek.
d) Kaplanı korumasız hale getirip kolayca zararsız kılmak için, onu, kendisini koruyan şeylerden ayrı düşürmek.
İzolasyon-strategemi.

Daha "Üstad Guan" adlı ve İ.Ö. 7. yüzyılda yaşamış olan politikacı ve devlet felsefecisi Guan Zhong'a atfedilen kitapta şöyle yazmaktadır:

> "Kaplan ve leopar inlerini terkeder ve insanlara yaklaşırlarsa, insanlara av olurlar. Kaplan ve leopar inlerini terketmedikleri sürece güçlü durumlarını koruyabilirler."

Bugün de çok sık kullanılan bir Çin atasözü şöyle der: *Hu luo ping*

yang bei quan qi. Yaklaşık çevirisi şöyledir: Düzlüğe inen kaplanı köpekler bile alteder.

Han Fei, atasözünü şöyle açıklamaktadır:

"Pençeleri ve dişleri kaplanı, köpeğe üstün kılar. Fakat kaplanın pençe ve dişlerini alıp köpeğe verirseniz, kaplan köpeğe itaat etmek zorunda kalır."

Han Fei (İ.Ö. 3. yüzyıl), eski Çin Yasa Okulu'nun en önemli temsilcisidir ve Guan da onun ustası sayılır.

15 numaralı strategemi ifade eden deyimdeki "kaplan", tabii ki" düşman"ı, "dağ" ise düşmanın alışık ve güçlü olduğu savaş yerlerini temsil etmektedirler. 15 numaralı strategemin amacı, "kaplan"ı, "dağ"ından uzaklaştırmaktır. Bu her şeyden önce, güçlü bir "kaplan" için gerekli olan bir strategemdir. Çünkü güçlü bir "kaplan", aynı zamanda kendisine uygun bir savaş alanından, yani "dağ"dan yararlanmayı iyi bilir. Bu, bir başka Çince deyimde ifadesini bulur: *Mei hu fu yi.* Yaklaşık çevirisi şöyledir: "Kaplana ödünç kanat takmak." Yani güçlü bir düşmanı daha da güçlü kılmak.

Tabii ki burada "kaplan" imgesini sadece kaba güç ve kahramanlık, cesaret imgesi ile sınırlandırmamak gerekir. "Kaplan" hiç de öyle kolayca "dağ"dan düzlüğe çekilemez. Odysseus sihirli şarkılanyla gemicileri avlayıp öldüren Sirenlerin adasından geçerken, yoldaşlarının kulaklarını balmumu ile tıkar ve kendini direğe bağlatır. Böylece oradan güvenle uzaklaşırlar.

15 numaralı strategemin çok çeşitli varyantları düşünülebilir. Aşağıda bu varyantlardan sadece birkaç örnek verilebilmiştir.

15.1 Gökler Hükümdarı'nın Oğluna Seyahat

Bugünkü Henan eyaleti içinde kalan bir bölge olan Zheng'in hükümdarı Wu (İ.Ö. 770-744)'nun iki oğlu vardı. Büyük oğul Wusheng, ters bir doğumla, ayakları önde dünyaya gelmişti. Güç doğumundan ötürü annesi ondan nefret ederdi. Buna karşılık küçük oğlu Duan'ı her şeyden çok sever ve onun veliaht olmasını arzu ederdi. Oysa babaları hükümdar Wu, geleneklere bağlı bir kimse olarak, karısının bu arzusuna karşı çıkardı. Kararı kesindi: Kendisinden sonra tahta büyük oğlu çıkacaktı. Wusheng veliaht ilân edildi ve babasının ölümünden sonra Zheng hükümdarı

Zhuang olarak hüküm sürdü (İ.Ö. 743-710). Bu arada küçük oğul Duan'a ancak küçük bir zeamet düşmüştü.

Sevgili oğlu Duan'ın önemsiz konumundan son derece mutsuz olan annesi, yeni hükümdardan, kardeşine bir büyük kenti, örneğin Zhi kentini zeamet olarak ihsan etmesini istedi. Hükümdar Zhuang bunu reddetti; çünkü Zhi kenti çok önemli bir kentti. Bunun üzerine anne, ikinci oğlu için bu kez bir başka önemli kent, Jing kentini istedi.

Hükümdarın bir danışmanı, Zhai Zhong, hükümdara serzenişte bulundu. Kurallara göre, zeamet olarak verilecek kent, başkentin üçte birinden büyük olamazdı. Jing kenti bu kurala asla uymuyordu. Danışmana göre, nasıl ki gökyüzünde iki güneş olmazsa, bir hükümdarlıkta da iki hükümdar olamazdı. Jing kenti öylesine merkezi, büyük ve nüfusu fazla bir kentti ki, politik ve askeri açıdan başkent kadar önemliydi. Hükümdarın annesinin sevgili oğlu Duan için bile bu kadarı fazlaydı. Hükümdara şöyle dedi: "Kenti ona verirseniz, onun ileride orada ikinci bir hükümdar olacağını göreceksiniz."

Ne var ki hükümdar, annesinin isteğini yerine getirmek istediğini söyledi ve Duan'a Jing kentini zeamet olarak verdi. Yola çıkmazdan önce Duan, annesiyle bir kez daha görüştü. Annesi ona, gideceği yerde yeni bir güç kazanacağını söyledi ve ilk fırsatta tacı ele geçirmesini öğütledi.

Kısa bir süre sonra Duan, batı ve kuzeydeki sınır bölgelerinin komutanlarından emirlerine uymalarını istedi ve bir zeamet sahibi olarak yetkisi olmadığı halde, askeri güç toplamaya başladı. Duan sınır bölgelerini işgal etti ve günden güne güçlendi.

Bu olup bitenler tabii hükümdar Zhuang'ın sarayında da biliniyordu, fakat hükümdar hiçbir şey yapmıyordu. Gongzi Lü adlı bir saray soylusu, hükümdara, genç kardeşini mümkün olan en kısa zamanda ortadan kaldırmasını tavsiye etti. Oysa hükümdar şöyle düşünüyordu: "Duan annemin sevgili oğludur ve benim kardeşimdir. Birkaç karış toprak için kardeşimi nasıl yok eder ve annemin lânetini üzerime çekerim ki?"

Gongzi Lü, farklı bir bakış açısından hareketle, hükümdara, böyle düşünmesinin felâket getireceğini, felâket bir kez gelince de, pişmanlıkların para etmeyeceğini söyledi.

Hükümdar Zhuang mırıldandı: "Ah, ben de bu problem üzerinde uzun süredir düşünüyorum. Duan belli ki tacın peşinde. Gerçi bugüne

kadar bu işe yeltenmedi. Şimdi onun üzerine gidersem, annem beni hilecilikle suçlayacak ve herkes beni ayıplayacak, kardeşimi sevmediğimi düşünecek. Bana kalan tek şey, hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi davranmak ve kardeşimin gerçekten de niyetini ortaya koyan bir eylemde bulunmasını beklemektir. Onun kötü niyetinin kanıtını ancak bu yolla elde edebilirim."

Gongzi Lü şöyle dedi: "Bir bakıma düşüncelerinizde haklısınız. Fakat diğer yandan kardeşiniz her geçen gün güçleniyor. En sonunda sizden daha güçlü hale gelecek. Onun niyetini açığa vuracak bir fırsatı mümkün olan en kısa zamanda yaratmalıyız ki, yapacaklarına engel olabilelim.

Ve Gongzi Lü, aşağıdaki planı önerdi sonunda: Kardeşinin çevirdiği dolaplardan rahatsız olduğundan uzun süredir hükümdarlığının sınırları dışına çıkmamış olan hükümdar Zhuang, Gökler Hükümdarı'nın sarayına ziyarete gitmeliydi. Hükümdar'ın yokluğu kardeşinin aklını çelecek, işgal amacıyla başkente doğru yürüyüşe geçecekti. Gongzi Lü, kardeşinin güçlü olduğu Jing kenti yakınlarında birliklerini pusuya yatıracaktı. Ve kardeşi Jing'i terkeder etmez, Gongzi Lü kendi ordusuyla kenti ele geçirecekti. Artık hükümdarın kardeşinin bir gücü kalmayacak ve hükümdara zarar veremeyecekti.

Hükümdar Zhuang planı aynen onayladı. Zhai Zhong'u, yokluğu süresince kendi yerine bıraktı. Hükümdarın annesi bunu görür görmez, sevgili oğluyla yaptığı planı gerçekleştirmek üzere, oğluna bir ulak gönderdi ve başkenti işgale çağırdı. Fakat Gongzi Lü ulağı yakalatıp öldürttü. Annenin sevgili oğluna yazdığı mektubu hükümdar Zhuang'a gönderdi ve hükümdarın annesi tarafından gönderiliyormuş gibi, bir başka ulağı Duan'a gönderdi. Tabii ki mektubun içeriği aynıydı. Duan ulağı annesine geri gönderdi. Ulak bir cevap yazısı taşıyordu. Mektupta, planlanan tarihte askeri harekâta geçeceğini bildiriyordu Duan. Bu mektup ta Gongzi Lü'nün eline geçti. O ulağı, aynı içerikli bir başka mektupla annesine gönderdi.

Şimdi hükümdar Zhuang, arzuladığı kanıtlara sahipti. Annesiyle vedalaştı ve bir hassa alayı eşliğinde, ihtişamla, Gökler Hükümdarı'nın oğlunun sarayına doğru yola çıktı. Aynı anda Gongzi Lü, birlikleriyle Jing kentinin yakınlarında pusuya yattı ve "kaplan"ın "dağ"ı terketmesini bekledi.

Duan tüm askerleriyle başkente doğru yürüyüşe geçti. Bahanesi, kardeşinin yokluğunda başkentin güvenliğini sağlamaktı. O, bunun için başkente gidiyordu. Güvenliği kalmamış olan Jing kenti, Gongzi Lü tarafından hızla işgal edildi.

Duan yoldayken kentin düştüğünü haber aldı. Derhal birliklerine dönüş emri verdi. Kent duvarları dışında, kenti yeniden almak üzere karargâh kurdu. Fakat askerlerin morali artık sıfıra inmişti. Gongzi Lü'nün karargâha gizlice sızan adamları, hükümdarın kardeşinin hükümdarı devirme planını herkese duyurdular. Öyle ki Duan'ın ordusunun yarısı, daha gece olmadan silahları bırakmıştı.

Duan, ordusunun kendisine sadık kalan bölümüyle birlikte Yanyi'ye kaçmak istedi. Fakat burası, hükümdarın birlikleri tarafından tutulmuştu bile. En nihayet Duan küçük bir yere çekildi. Burası, en başta kendisine zeamet olarak verilen, fakat bundan hiç memnun kalmadığı yerdi. Üstelik hükümdarın birlikleri oraya da ulaşmışlardı. Sığınılan yer o kadar küçüktü ki, bir harekât yapmaya imkân yoktu. Başka bir çıkış yolu olmadığını gören Duan, orada intihar etti.

Bu olay, "Doğu Zhou Devletinin Tarihi" adlı Ming Çağı'na (İ.S. 14.-17. yüzyıllar) ait bir romanda anlatılmaktadır. Romanın bugünkü şekli, Qing çağında (17.-20. yüzyıllar) oluşmuştur. Roman, İ.Ö. 8.-3. yüzyıllar arasındaki olayları öykülemektedir. Olaylar tarihsel haberlere dayalı olarak anlatılmakta, fakat tabii hayalgücüyle de süslenmektedir. Burada anlatılan olay, Konfüçyüsçülüğün klasik eseri "Zuo Şerhiyesi"nde, herhangi bir strategem imajı verilmeden, bir kıssa halinde nakledilmektedir. Olayın yukarıdaki anlatım şekli, Tayvan ve Hongkong'daki strategem kitaplarındaki anlatım şekline dayanmaktadır.

15.2 Chen'deki Konferans

Han Xin (ölümü: İ.Ö. 196), Liu Bang'ın (ölümü: İ.Ö. 195) amansız rakibi Xiang Yu'ya (İ.Ö. 232-202), Qin hanedanının çöküşünden sonra Çin imparatorluk tacını elde etmek için İ.Ö. 206'da yapılan savaşta hizmet etmişti. Fakat sonradan Liu Bang'ın tarafına geçmiş, onun tarafından general yapılmış ve büyük hizmetlerde bulunmuştu (bkz.: 8.1). Liu Bang, Han Xin'i, bu hizmetlerinden dolayı Chu devletine bağlı bir vassal

hükümdar yapmıştı. Xiang Yu'nun önemli generallerinden Zhong Limei, Xiang Yu'nun ölümünden sonra kaçmıştı. Liu Beng onu her yerde arattı-yordu, fakat bulamıyordu. Çünkü Han Xin onu saklamıştı. Han Xin, Liu Bang'ın Zhong Limei'yi tutuklaması için verdiği emre uymamıştı.

İ.Ö.. 201 yılında Liu Bang Çin imparatoru olunca, Han Xin ona karşı bir ayaklanma başlatmayı planladı. Buna karşılık Liu Bang, danışmanı Chen Ping'in (ölümü: İ.Ö. 178) önerdiği bir strategeme başvurdu. Buna göre Liu Bang, görünüşte Yunmeng'e (bugünkü Hubei eyaleti) teftişe gidecek ve yolda, emrindeki tüm vassal hükümdarları, Chen bölgesinde (bugünkü Henan eyaleti) bir konferansa davet edecekti. Han Xin bu daveti alınca, davete uymaktan başka bir seçeneği olmadığını gördü. Fakat ayaklanmaya teşebbüsten dolayı orada idam edilmekten korkuyordu. Bu nedenle, Zhong Limei'yi intihar etmeye zorladı. Zhong Limei intihar etti. Han Xin, bağlılığının kanıtı olarak, Zhong Limei'nin kesik başıyla birlikte Liu Bang'a gitti. Liu Bang onu orada tutuklattı.

Bu örnekte Chen'deki konferans, Han Xin'in, yani "kaplan"ın Chu'daki vassal hükümdarlığından çıkıp gelmesini sağlamış ve sonuçta o zararsız hale getirilmiştir. Böylece Liu Bang, Han Xin'i önemli bir müttefiğinden, yani Zhong Limei'den de ayırmış oluyordu.

15.3 Muhatabı İyi Bilmediği Konuya Doğru Çekmek

15 numaralı strategem, yukarıda anlatılan ilk varyantında, fakat bu kez soyut anlamıyla, retorikte de kullanılabilir. Burada, rakip durumundaki muhatap, iyi bildiği bir konudan veya bilgi alanından, iyi bilmediği veya yabancısı olduğu bir konuya veya bilgi alanına doğru çekilir ve böylece onu kolayca altetmek mümkün hale gelir.

15 numaralı strategemin kullanımı, yabancı ülkelerin iş adamlarıyla yapılan anlaşmalarda da kendini gösterebilir; özellikle de dava konusu olabilecek özel hükümlerin formülasyonu sırasında veya hakemlik gerektiren hallerde. Bu özel hükümler öylesine formüle edilirler ki, muhatap bir anlaşmazlık halinde, yasalardan doğan haklarını bile terketmek ve ödün vermek zorunda kalır.

15.4 Sun Ce'nin Yardım Arayışı

Han hanedanının (İ.Ö. 206-İ.S. 220) son yüzyılında, Çin'in uzak bölgeleri çeşitli güçlerin çatışma alanı haline gelmişti. Yangtse Irmağı'nın güneyinde, bugünkü Şanghay çevresinde iki güç merkezi meydana gelmişti. Bunlardan biri, bugünkü Jiangsu eyaletinin güneydoğusunda Sun Ce'nin (İ.S. 175-200) yönetiminde ve Guiji bölgesinde; diğeri ise bugünkü Anhui eyaletinin kuzeybatısında Liu Xun'un egemenliğinde ve Lujiang bölgesindeydi.

Bu iki hükümdar, Çin'in güneyine tek başlarına egemen olmak için aralarında çekişip duruyorlardı. Li Xun İ.S. 199 yılına kadar gücünü öylesine yaymıştı ki, bu durum Sun Ce için doğrudan bir tehdit oluşturuyordu.

Ne yapmalıydı? Sun Ce'nin birçok memur ve danışmanı, Liu Xun'a karşı çok hızlı bir saldırı düzenlenmesini öğütlüyorlardı. Liu Xun, nihai bir meydan savaşında yok edilmeliydi. Fakat birkaç danışman farklı düşünüyorlardı. Onlar, güçlü düşmana karşı doğrudan bir askeri harekâtı tehlikeli buluyorlardı. Özellikle Zhou Yu (İ.S. 175-210), düşmanla yüzyüze gelmeden onunla başetmeyi sağlayacak bir strategem önerdi. O, kaplanı kendi ininde zorlamak yerine, aynı kaplanı dağdan düzlüğe çekmek gerektiğine inanıyordu. Sun Ce, Zhou Yu'nun önerisine uydu. O, Liu Xun'un kişiliğini biliyordu. Bu adam paraya düşkün, muhteris ve muhteris olduğu ölçüde aptal biriydi. Bu bilgilere dayanarak Sun Ce, bir mektup ve armağanlarla birlikte bir özel elçiyi Liu Xun'a gönderdi.

Liu Xun'un başkenti Lujiang yolu üzerinde, elçi, çok sayıda askeri karargâh gördü. Her şey, buralarda bir savaş hazırlığı yapıldığını gösteriyordu. Liu Xun'un huzuruna, tepeden tırnağa silahlanmış savaşçılar arasından geçerek çıktı. Liu Xun'un yanına vardığında, Sun Ce'nin mektubunu sundu. Mektupta şunlar yazılıydı:

> "Size yüksek saygı duyuyoruz ve Sizinle iyi ilişkiler kurmak istiyoruz. Ne var ki sürekli savaş hali içinde, Sizi ziyaret etmek için zaman bulamıyorum. Shangliao'lular sürekli üzerimize birlikler gönderiyorlar ve Büyük Irmağın güneyindeki zayıf bölgelere azap çektiriyorlar. Bizler bu uzak yerlerde savaşmak için pek zayıfız. Bu nedenle Size armağanlarımızla birlikte bu mektubu gönderiyoruz ve Shangliaolular'ın itaat altına alınması için onlara

karşı bir cezalandırma savaşı açmanızı rica ediyoruz. İnanıyoruz ki, Siz bu savaşı yönetirseniz, bu, Büyük Irmağın güneyindeki zayıf devletlerin desteklenmesi konusunda paha biçilmez bir yardım olacaktır."

Elçi daha sonra armağanları sundu. Liu Xun, Sun Ce'nin iyiniyetine tamamen inanıyordu. O da Shangliao'nun zenginliğini biliyordu. Shangliao'yu almak demek, daha büyük güç ve daha fazla servet demekti. Sun Ce ondan koruma istiyor ve çok sayıda değerli armağan gönderiyordu. Liu Xun öyle sevinmişti ki, elçinin onuruna parlak bir ziyafet verdi. Yemek sırasında elçi saygılarını sunmaya devam ediyor ve kadehini Liu Xun'un Shangliao'ya karşı kazanacağı zafer şerefine kaldırıyordu. Liu Xun'un generalleri de, Shangliao'ya karşı müstakbel zafer şerefine içip duruyorlardı. Sadece Liu Ye adlı bir sivil memurun yüzü kaygı doluydu. Ziyafet bittikten sonra Liu Xun, suratının neden asıldığını sordu Liu Ye'ye. Danışman şöyle dedi: "Shangliao pek küçüktür; fakat pek iyi tahkim edilmiş kent duvarlarına sahiptir. Orayı almak güçtür. Korkarım ki Sun Ce, bize karşı 'kaplanı dağdan düzlüğe indirmek' strategemi uyguluyor. Ben, bu oyuna gelirsek kesinlikle yenileceğimize inanıyorum."

Kendini beğenmiş ve dediğim dedikçi Liu Xun, öfkeden kıpkırmızı kesildi ve bağırdı: "Sus! Sun Ce bana gerçekten bir oyun oynamak isteseydi herhalde elçi göndermezdi." Liu Xun'un generalleri de aynı telden çaldılar. Böylece Shangliao'ya karşı sefer açıldı. Tehdit altındaki kent, üzerine bir ordu geldiğini öğrendi ve savunma için hemen hazırlıklara başladı. Uzun, zahmetli bir yürüyüşten sonra Liu Xun, yorgun birliklerine, kenti kuşatmalarını ve aynı anda dört yandan saldırmalarını emretti. Sakin ve iyi moralli savunmacılar, yorgun düşmana karşı direndiler. Sürekli saldıran, kent duvarlarına tırmanmak isteyen Liu Xun'un birliklerine sayısız ok, taş ve ağaç gövdesi yağdırdılar. Liu Xun'un saldırısı büyük zaiyatla bitmişti. Birliklerinin morali sıfırdı.

Aynı anda Sun Ce, Liu Xun'un tüm kuvvetleriyle Shangliao'da savaştığını öğrenmişti. Lujiang'ı küçük bir savunma birliği koruyordu. Danışmanlarına şöyle dedi: "Kaplan şimdi dağından inmiş durumda. Önce boşalttığı inini ele geçirelim ve ona sığınacağı bir yer bırakmayalım."

Sun Ce, ordusuyla birlikte Lujiang'a saldırdı ve orayı savaşmadan aldı. Lujiang'ın fethinden sonra Sun Ce, Liu Xun'un ana kuvvetlerine saldırdı. Liu Xun'un ordusunun morali, hele bir de Lujiang'ın düşüş haberi-

ni aldıktan sonra tamamen yok olmuştu. Savaş Liu Xun için felâketle sonuçlandı. Liu Xun, uğradığı felâketten sonra gökyüzüne doğru şöyle haykırdı: "Neden Liu Ye'nin öğüdünü dinlemedim! Sun Ce'nin 'kaplanı dağından indirmek' strategeminin kurbanı oldum ve felâkete sürüklendim!" Daha sonraları Liu Xun, Cao Cao'nun (İ.S. 155-220) vassalı oldu. Sun Ce bu kolay zaferden sonra, sonraki Wu devletinin temellerini atmış oluyordu ki, Wu devleti İ.S. 3. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan ve romanlara konu olan üç devletten biriydi.

Bu örnek 15 numaralı strategemin kullanımına ilişkin olarak, "Üç Devlet Tarihi" adlı tarihsel kronikten alınmıştır. Kroniği Chen Shou (İ.S. 233-297) yazmıştır ve olay, Çin Halk Cumhuriyeti'nde yayımlanan ve strategemleri konu alan bir çizgi roman dizisinde de anlatılmaktadır. Bir başka çizgi roman dizisi, Han hanedanı zamanının sonlarında geçen aşağıdaki olayı işler. Olay, Fan Ye (İ.S: 398-445) tarafından yazılmış olan "Geç Han Hanedanı Tarihi"nde anlatılmaktadır.

15.5 Chencang'da Kuşatma Altında

Kuzeybatı Çin'de Qiang adlı bir yabancı halk, Han hanedanına karşı ayaklanmıştı. Bugünkü Gansu eyaletinin Wudu kentinin valisi Yu Xu, isyancılara karşı savaşıyordu. İsyancıların ağır basması üzerine, 3000 adamıyla birlikte, bugünkü Shaanxi eyaletindeki Chencang'a geri çekildi. 10.000 kişinin üzerindeki Qiang ordusuyla bir savaşa tutuşmak istemiyordu. Bu yüzden orada sağlam bir tahkimat yaptırdı. Fakat sığındığı yer bir vadidiydi ve çıkış yolu da yoktu. Bu durumda ona sadece bir strategem yardım edebilirdi.

Yu Xu, düşman Qiang askerlerine karşı şöyle haykırdı:"Qiang askerleri! Saraya ulak gönderdik! Merak etmeyin, destek birliklerimiz geliyor! O zaman nasıl savaşılır, size göstereceğiz!"

Qiang ordusu komutanı buna inandı. Yardıma gelecek birlikleri beklemektense, çevrede yağmalara dalmaya karar verdi. Yu Xu, Qiang birliklerinin çekilmelerini vadiden izlerken, onları takip etme kararı aldı. Takip sırasında verilen her molada, ateş mevzilerinin sayısını iki katına arttırdı. Xiang ordusu komutanı, casusları aracılığıyla Han birliklerinin ateş mevzilerinin sayısının sürekli arttığını öğrendi. O, Han birliklerinin

takviye birlikleriyle güçlenmiş olduğunu sandı ve kendi bölgesine çekilme kararı aldı. Yu Xu, casusları aracılığıyla bunu öğrendi. Geri çekilmekte olan Qiang birliklerine saldırdı ve düşmanı ağır bir yenilgiye uğrattı.

Yu Xu'nun hükümdarlık takviye birliklerinin hemen geleceği hakkında Qiang ordusu içinde yaydığı söylenti, Qiang ordusunu, yani "kaplan"ı yerinden oynatmış, "dağ"dan düzlüğe çekmişti.

15.6 Sazan Balığı İçindeki Mektup

920.000 baskı yapan (Shenyang, Çin Halk Cumhuriyeti, 1982) bir çizgi roman dizisinde, Çin-Japon Savaşı sırasında (1937-1945) 15 numaralı strategemin nasıl kullanıldığı anlatılmaktadır.

Bir sazlı gölün kuzey kıyısında Sanheshe, doğusunda Huozhuang, güneyinde Gaobaozhuang ve batısında Lüshi adlı köyler bulunuyordu. Gaobaozhuang köyünde Ba Sanfu'nun çiftliği vardı. Komünistler Ba Sanfu'yu bir yerel despot sayıyorlardı. O köy yöneticisiydi ve Japonlar bölgeye geldiklerinde, Japonlarla pek sıkı fıkı olmuştu. 14 yaşındaki balıkçı kız Hong Yazi'nin ailesi vergilerini ödemediler diye, Ba Sanfu, Japonları, onları öldürmeye kışkırtmıştı. Kız kaçma fırsatı bulabildi ve kuzeydeki Sanheshe köyünde oturan büyükbabasına sığındı. Büyükbaba, Çin Komünist Partisi'nin faal bir üyesiydi. Daha sonra Hong Yazi silahlanmış işçi gruplarına kuryelik yapmaya başladı. Japonlar'a karşı sürdürülen başkaldırı savaşı sırasında Çin Komünist Partisi yönetiminde çalışan gruplara "Silahlanmış İşçi Grupları" adı veriliyordu.

Hong Yazi küçük sandalıyla balık avına çıkıyor ve bu arada gizli haberleri yerlerine ulaştırıyordu. Bu habere dayanarak, komünistler, bir gece, gölün batı kıyısındaki Japon mevzilerine saldırmışlar ve Japon komandolarını öldürmüşlerdi. Bunun üzerine Kameno yönetimindeki Japon birlikleri, gölün güney kıyısındaki Gaobaozhuang köyündeki Japonlar'ın durumunu güçlendirme ve doğu kıyısındaki Huozhuang'da bulunan Japonlarla bağlantı kurma emri aldı. Japonlar komünistlere karşı iki yönden harekât başlatmak istiyorlardı.

Kız bunların hepsini öğrendi ve işçi grupları komutanına haber verdi. Komutan kıza özel bir görev verdi. Kız bir botla göle açıldı ve balık

avlamaya başladı. Birdenbire kıyıdan bir ses duydu: "Buraya gel, yoksa ateş ederim." Hong Yazi bir süre bekledi. Sonra emre uydu ve Gaobaozhuang köyüne doğru dümen kırdı. Japon askerleri onu sorguladılar. Kız, "Ben burada balık avlıyorum" dedi masumca.

O sırada yakınlarda oturan Ba Sanfu'nun aşçısı göründü. O, Japon birliklerinin komutanı Kameno için bir hoşgeldin yemeği hazırlamış; fakat taze balık bulamamıştı. Ardından, bizzat bay Ba Sanfu da arzı endam eyledi. Hong Yazi, görevini düşünerek, Ba Sanfu'ya beslediği kini bastırmaya çalıştı. Ba Sanfu, Hong Yazi'ye, balık sepetini göstermesini emretti; fakat sepetteki balıkları pek küçük buldu. Hong Yazi, bu yörede büyük balık olmadığını söyledi. Ba Sanfu, büyük balıkların nerede bulunduğunu sordu. Hong Yazi, kuzey yönündeki Sanheshe köyünü gösterdi. Ba Sanfu şüpheli bir şekilde, "orada gerçekten de büyük balık var mı?" diye sordu.

"İster inanın, ister inanmayın. Daha dün orada bir büyük balık gördüm; adam büyüklüğünde bir sazan balığıydı ve ağa yakalanmıştı. Ağda başka balıklar da vardı. Fakat yabancılar bana orada avlanmam için izin vermiyorlar."

Ba Sanfu, "hemen git ve büyük balığı ve ayrıca yengeçleri topla gel" dedi.

"O balıklar satılık değil; onları satın almak istiyorsan, bizzat oraya gitmelisin."

Ba Sanfu rahatsız bir şekilde sordu: "Orada Kızıl Ordu'dan (Çin Komünist Partisi'nin Japonlar'a karşı savaşmak üzere kurmuş olduğu ve partinin askeri kolu adıyla faaliyet gösterenler) kimseler var mı?" Hong Yazi onu rahatlattı. Bunun üzerine Ba Sanfu, aşçısı Lan Hongyan'ı Hong Yazi ile birlikte, balıkları almaya göderdi. Hong Yazi yine sandalına bindi. Ve hoş bir sesle bir balıkçı türküsü söylemeye başladı. Birdenbire, sazlıklar arasından bir yaylım ateşi başladı. Lan Hongyan dehşete düştü ve sandalın içinde iki büklüm büzülüp sindi. Hong Yazi de, dehşete kapılmış gibi yaparak büzülüp sindi. Bir anda sazlıktan iki silahlı karaltı ortaya çıktı. İçlerinden biri Lan Hongyan'a seslendi: "Ne yapıyorsun orada?"

"Balık satın almaya gidiyorum!" dedi Lan Hongyan. Hong Yazi, soruyu soranı tanıdığını hiç belli etmiyordu. Soruyu soran, komünist işçi grubunun komutanıydı. Komutan Lan Hongyan'ı işaret ederek, "Bu adam Ba Sanfu'nun aşçısıdır. Ba Sanfu onu balık almaya gönderdi" dedi.

Sazlıktaki adam şapkasını çıkardı ve saygılı bir ifadeyle şöyle dedi: "Bay Ba Sanfu bizim dostumuzdur. Lütfen yolunuza devam edin ve işinizi tamamlayın."

Lan Hongyan'ın korkusu geçmişti, sazlıktakilere doğru döndü ve "Evet, evet" dedi. Hong Yazi yeniden küreklere asıldı.

Bir süre sonra gölün kuzey kıyısına vardılar. Orada, Hong Yazi'nin büyükbabası bir gingko ağacının (mabet ağacı) altında bir balık ağını onarmakla meşguldu. Hong Yazi şöyle dedi: "İşte yaşlı balıkçı. Ona git ve balığı al."

Lan Hongyan yaşlı adamdan, balık vermesini haşin ve kaba bir ifadeyle istedi. Yaşlı adam balığı olmadığını söyledi. Bunun üzerine Lan Hongyan, "beni bay Ba Sanfu gönderdi. O birlik komutanı Kameno'yu ağırlamak istiyor. Siz sakladığınız balıkları Japon İmparatoru'nun ordusu yerine komünist Kızıl Ordu'ya vermeyi tercih edersiniz tabii, değil mi?" dedi.

"Bunu neden daha önce söylemediniz?" dedi yaşlı adam, birdenbire saygılı bir tavır takınarak. "Demek bay Ba Sanfu gönderdi sizi. Tabii ki benim ona verecek balığım var." Ve yaşlı adam kocaman, aşağı yukarı 15 kiloluk bir sazan balığını, evden alıp geldi. Lan Hongyan balığı aldı, beş kuruş ödemeden Hong Yazi'ye hemen küreklere asılmasını söyledi.

Gaobaozhuang'a geldiklerinde, aşçı, Hong Yazi'ye kendisine yardım etmesini emretti. Hong Yazi sandalı kıyıdaki bir ağaca bağladı. Balıkla birlikte mutfağa girdiler. Aşçı balığı temizlemek üzere karnını açtığında, balık karnında bir yağlı kağıt gördü. Kağıdın üzeri yazılıydı. Dehşetle bağırdı: "Çabuk gelin! Sazan balığının karnına bir mektup saklamışlar!"

Mutfakta bir gürültü koptu. Bay Ba Sanfu da sandal ağacından yapılmış yelpazesiyle koşup geldi. Kağıdı aldı ve "çok gizli" anlamına gelen *juemi* yazısını ve "bay Ba Sanfu'ya özel" sözcüklerini okudu. Dehşet ve şaşkınlığa düşmüştü.

Hong Yazi fırsatı değerlendirdi ve çay için sıcak su götürmek vesilesiyle konuk odasına gitti. Herkes oradaydı. Hong Yazi, saf saf, "balığın içindeki mektup"tan söz etmeye başladı. Çayını henüz içmiş olan Japon komutan Kameno, bu habere öfkelendi. Yerinden sıçradı ve mutfağa daldı.

Lüshi'deki Japon kampına yapılan baskından beri, bay Ba Sanfu'nun komünist Kızıl Ordu ile bağlantısı bulunduğu söylentisi, zaten Kameno'-

nun da kulağına gelmişti. Gerçi o bu söylentiye kulak asmamıştı. Fakat şimdi bu söylentinin doğru olup olmadığını anlayabilecekti. Mutfağa dalar dalmaz, mektubu okumak istediğini söyledi.

Mektubu okuduktan sonra, Kameno sessizce oradan ayrıldı. Bay Ba Sanfu ne yapacağını bilemiyordu. Kameno aşçıyı konuk odasına çağırdı ve onu sorguya çekti. Aşçı olanı biteni anlattı: Onu Sanheshe'ye bay Ba Sanfu göndermişti. Yolda Kızıl Ordu askerlerine rastlamışlardı. Bunlar, bay Ba Sanfu'nun dostları olduklarını söylemişlerdi. Kameno, Hong Yazi'yi de sorguya çekti. Onun ifadesi de aşçının ifadesine tam olarak uyuyordu.

Kameno, bay Ba Sanfu'nun yemek odasına döndü tekrar. Ba Sanfu'nun suratı renkten renge girdikçe, Kameno'nun şüphesi daha da artıyordu. Bay Ba Sanfu kendisine şarap ikram etmek istediği sırada, Kameno kendi kadehini alıp onun suratına fırlattı; kılıcını çekti ve bağırdı: "Pis herif!"

Bay Ba Sanfu yalvarırcasına fısıldadı: "Bunda bir yanlış anlama var."

Bunun üzerine Kameno balıktan çıkan mektubu, okusun diye ona uzattı. Mektupta şunlar yazılıydı:

> "Bu gece Huozhuang'a saldıracağız. Umuyoruz ki, domuz Kameno'yu körkütük sarhoş eder ve Huozhuang'a yardıma gelmesini önlersiniz. Daha sonra bu eylem ve yardımlarınız karşılığını size Lüshi'de ödeyeceğiz."
>
> Silahlı İşçi Grubu: Jiang Qi"

Kameno, bay Ba Sanfu'nun başını kılıcıyla uçurdu. Evden çıktı ve Huozhuang yöresinden gelen silah seslerini duydu. İki motorlu tekneyle, hemen Huozhuang yönüne, birliklerine mevzi aldırmak üzere gitti. Bu arada silahlı komünist işçi grubu Ba Sanfu'nun çiftliğinde ortaya çıkmış, neye uğradıklarını şaşırmış iki Japon nöbetçiyi hemen zincire vurmuş ve çiftliği ateşe vermişlerdi.

Kameno bu sırada Huozhuang kıyısına yanaşıyordu; fakat ortada komünistlerden hiçbir iz yoktu. Aklı, işte o sırada başına geldi. Oradan, uzakta Gaobaozhuang'daki üssünün alevler içinde yanışını seyretti. Şimdi anlıyordu ki, bay Ba Sanfu'yu boş yere öldürmüş ve "kaplanı dağından düzlüğe çekmek" strategeminin kurbanı olmuştu. Kameno derhal Gaobaozhuang'a geri dönme emri verdi. Fakat silahlı işçi grubu pusu kurmuştu. Japonları son askerine kadar öldürdüler.

15.7 Suifendadianzi'de Toprak Reformu

Çin İç Savaşı'nı (1945-1949) konu alan ve Qu Bo (bkz.: 12.5) tarafından yazılmış olan ve daha önce de adı geçen "Karlar Ülkesindeki Orman Gölü" romanının 29. bölümü, "Kaplanı Dağdan Düzlüğe Çekmek" başlığını taşır.

Komünist Halk Kurtuluş Ordusu'na bağlı bir gözcü birliğinin komutanı olan Shao Jianbo, 300 kişilik birliğiyle, milliyetçi Guomindang yönetimi lehine savaşan Ma Xishan'ı nasıl mahvedebileceği konusunda sürekli kafa patlatıyordu. Ma Xishan, Guokui sıradağlarının bir zirvesinde, bir mağarada karargâh kurmuştu. Dağın zirvesine ulaşmak son derece zordu. Oraya ancak vahşi bir orman içinden geçen bir patikayla ulaşılabiliyordu. En yakın yerleşim yeri ise, 20 mil uzaklıktaki Suifendadianzi adlı bir köydü.

Shao Jianbo'nun arkadaşlarının bir kısmı, düşmanı kuşatmayı ve yok etmeyi önerip duruyorlardı. Diğerlerinin önerisi ise, düşmanı yanıltıcı bir manevra ile kaçmaya zorlamak ve daha sonra ona saldırmaktı. Shao Jianbo 15 numaralı strategemi uygulamaya karar verdi. O gözcü birliğini, geçici olarak, toprak reformu yasasına uygun olarak dağ kenarında kurulmuş olan Suifendadianzi köyüne yerleştirdi. Planı şuydu: Köyün ileri gelenlerinin dağdaki Guomindang birlikleriyle ilişkileri vardı. Köyün komünist askerlerce dolduğunu öğrenecek olan Guomindang birlikleri, o pek güvenli dağlarını terkedip, köydeki komünist birliğe saldıracaklardı.

Shao Jianbo'nun planına uygun olarak, köyün üç zengin toprak sahibinden zorla tahıl, levazımat ve at alındı ve bunlar yoksul köylülere dağıtıldı. Büyük toprak sahiplerinden Zhao Dafa, doğruca Guokui tepesine kaçtı. Bu kaçış, tam da Shao Jianbo'nun istediği şeydi. Zhao Dafa'nın köyün durumu hakkında anlattıklarını değerlendiren Ma Xishan, 300'den fazla adamıyla, 50 kişilik düşman birliğinin üstesinden rahatça geleceğini düşündü. Ve böylece Ma Xishan, dağı aynı akşam terketme emri verdi. Sabah erkenden komünistlere köyde bir sürpriz yapmak istiyordu.

Shao Jianbo, aynı gece harekete geçti. Birlikleriyle, kayaklarını takmış olarak Guokui tepesine ulaştı. Sabah erkenden, zirveden aşağıya baktığında, köyde kendisini aramakta olan düşman birliğini gördü.

Shao Jianbo'nun savaşçıları neşe içinde bağırdılar: "Yoldaşlar! Kaplanı dağından düzlüğe indirdik!"

"İşimiz asıl şimdi başlıyor" dedi Shao Jianbo. "Kaplanın mağarasına girmeli ve orayı öylesine mahvetmeliyiz ki, haydutlar hiçbir kaçış yolu bulamasınlar ve onlara, bize arkadaşlık eden, yardımcı olan kar ile birlikte her yerde saldırabilelim. Şimdi size emrediyorum, Guokui tepesindeki bu haydut inini hemen mahvedin!"

Bir çağdaş Çin romanından alınan bu örnekte, Ming Çağı'na (İ.S. 14.-17. yüzyıllar) ait iki olay arasında benzerlikler vardır.

Önce *Feng Shen Yanyi* adlı romanı anmak gerekir. Romanın yazarı bilinmemektedir. Romanın ilk 46 bölümü sinolog Wilhelm Grube tarafından 1912'de Almanca'ya çevrilmiştir.

En eski kitap ve efsanelerden esinlenerek yazılmış olan bir romanda, Shang çağının (İ.Ö. 16.-11. yüzyıllar) sonları anlatılır ve Zhou devleti hükümdarı Wu'nun Shang hanedanına karşı savaşları betimlenir. Romanın başında Shang'ın son hükümdarı, efsaneye göre insanları yarattığına inanılan tanrıça Nüwa'nın tapınağında kurban edilir. Hükümdar bu arada bir şiir yazar. Şiir tanrıçayı kırmıştır ve tanrıça onu büyülemek üzere üç dev göndermiştir. 2.-30. bölümlerde, hükümdarın gaddarlığı, Wu'nun Shang hükümdarına karşı ayaklanması ve Zhou ile Shang arasındaki savaş anlatılır. Burada Taoizmin ortodoks tanrıları ve azizleri de savaşın içindedirler.

15.8 Kent Duvarları Dibinde İkili Görüşme

Romanın 88. bölümünde, Shang hanedanına bağlı bir general olan Zhang Kui ile Zhou hükümdarı Wu'nun bir generali olan Jiang Ziya, karşı karşıya gelirler. Zhang Kui elde edilmesi çok zor olan bir kentte karargâh kurmuştur. Jiang Ziya, Taocu bir çocuk aracılığıyla durumu öğrenmişti. Çocuk ona Jialong dağındaki üstad Ju Liusun'dan aldığı bir mektup getirmişti. Ju Liusun, mektubunda, kenti nasıl alabileceğini anlatıyordu Jiang Ziya'ya. Mektupta şu cümle de yer alıyordu: "Bay Ziya 'kaplanı dağından düzlüğe çekmek' strategemini uygulamalıdır."

Daha sonra Jiang Ziya hükümdar Wu ile birlikte kent duvarlarına yaklaştı ve orada hükümdarla çeşitli jestler yaparak konuşmaya başladı.

Bu, kentte bulunan Zhang Kui'ye bildirildi. O da hızla kent duvarına geldi ve gerçekten de her iki can düşmanını pek yakından görmüş oldu. Zhang Kui kendi kendine şöyle dedi: "Jiang Ziya beni herkesin önünde aşağılıyor. Gün boyu kenti savunduğum ve savaşacak durumda olmadığımı biliyor ve sanki ben yokmuşum gibi davranıyor."

Bunun üzerine Zhang Kui karısına şunları söyledi: "Kentin savunmasını sen üzerine al. Ben, bu iki herifi öldürmek ve bu aşağılık durumu ortadan kaldırmak için kenti terkediyorum."

Kadın, savaş durumunu görmek üzere kent duvarlarına gitti. Zhang Kui, elinde kılıç, bir at üstünde, kent kapısını açtırdı ve şöyle haykırarak atını sürdü: "Siz ikiniz, şu andan tezi yok, yaşatmayacağım sizi!"

Aynı anda Jiang Ziya ve hükümdar Wu, atlarına binip kaçmaya başladılar. Zhang Kui onları izliyordu. Tam bu sırada Jiang Ziya'nın ordusu harekete geçti ve açık kent kapısından içeriye dalıp kenti ele geçirdi.

"İyi bir strategemle aydaki tavşan
Bile yakalanabilir.
Başarıyla uygulanan bir strategemle
Güneşteki altın kuş bile avlanabilir."

Bu mısralar, romanda Jiang Ziya'nın 15 numaralı strategemi başarıyla uyguladığını belirtmek üzere yer alırlar.

15.9 Josua'nın Avı

Eski Ahit'e göre, İ.Ö. 13. yüzyılda, Josua, Ai kentinin fethi sırasında İsrail kuvvetlerini iki bölüme ayırmıştı. Josua, birliklerin ilk bölümüne kente karşı mevzi aldırmıştı, sanki kente saldıracakmış gibi. Oysa bu bölüm daha sonra çöle doğru çekildi. Josua bununla düşmanın kenti terketmesini ve kendisini takip etmesini sağladı. Kentten epeyi uzağa çıkmış olan düşmana, İsrail birlikleri birdenbire geri dönüp saldırdılar.

İsrail kuvvetlerinin ikinci bölümü, geceyarısı Ai'den çok uzak olmayan bir yerde pusuya yatmıştı. Düşman, "sözde kaçmakta olan" İsrail kuvvetlerinin birinci bölümü tarafından Ai'den uzaklaştırılmasından sonra, pusudaki ikinci bölüm birlikler kenti zahmetsizce ele geçirdiler ve Josua'nın işareti üzerine, çölde çarpışmakta olan arkadaşlarına yardım etmek üzere geri döndüler ve orada düşmanın kalan askerlerini yok et-

tiler. (Abraham Malamat: *Conquest of Canaan, Israelite Conduct of War according to Biblical Tradition, from Encyclopaedia Judaica Yearbook 1975/6,* Kudüs 1977).

Daniel Reichel, "Hareketlilik ve Bilgisizlik" adlı eserinde (Yeminli Askerler Departmanı yayını, Bern 1986), Josua'nın zaferinin sadece strategeme bağlanamayacağını vurgulamaktadır.

Benzer şekilde 1066'da Hasting'deki meydan savaşı da akla gelmektedir. İngiltere'ye çıkmış olan Norman ordusu, Fatih William komutasında, boş yere Anglosakson ordusunu arayıp duruyordu. Anglosakson ordusu, toprak siperler arkasında yüksek bir yerde kendini tahkim etmişti. Bunun üzerine William bir strategem düşündü: Yeniden saldırı emri verdi ve başarısız saldırıdan sonra birlikleri geriye doğru kaçarlarken, Anglosaksonlar siperlerinden çıktılar ve sözde kaçmakta olan Normanları kılıçtan geçirmek üzere peşlerine düştüler. Fakat Normanlar birdenbire geri döndüler ve onları hakladılar. Burada "kaçış", Anglosaksonları güvenli mevzilerinden çekip çıkarmak için bir strategemdi sadece. (Bkz.: Gottfried Schaedlich, "Savaş Sanatı, Dün ve Bugün", 2. baskı, Herford-Bonn 1979.)

15.10 Çocuk Düşüren Su Kaynağı

5 numaralı strategem hakkındaki 1 numaralı örnekte (bkz.: 5.1), "Batıya Yolculuk" adlı Wu Cheng'en (1500-1582) tarafından yazılmış olan romanı anımsayalım. Bu roman Çinli budist rahip Tripitaka'nın 629-645 yılları arasında Budizmin kutsal yazılarını almak üzere Hindistan'a yaptığı tarihsel yolculuğu anlatıyordu. Tripitaka büyük tehlikelere mâruz kalmış, pek çok macera yaşamıştı. Dehşet saçan insanüstü yaratıklar ve kötü ruhlar ona karşı sürekli savaş halindeydiler ve o üstün güçlere sahip refakatçileri sayesinde bu savaşlardan hep galip çıkıyordu. Onun baş yardımcısı, tüm mümkün sihirli güçlere hükmeden Maymunlar Kralı Sun Wukong'du. Ayrıca ona, Domuz-Rahip Zhu Bajie ve Kum-Rahip Sha da refakat ediyorlardı.

Seyahatleri sırasında rahip Tripitaka ve Domuz-Rahip Zhu Bajie, bir keresinde bir küçük ırmaktan su içtiler. Fakat hemen ağrılar içinde kıvranmaya başladılar. Daha sonra karınları şişmeye, durmadan şişmeye

başladı. Bir köyün girişinde, yol kenarındaki bir evde, yaşlı bir kadından, batı Liang'daki Kadınlar Devleti'nde bulunduklarını ve buradaki kadınların gebe kalmak için bu sudan içtiklerin öğrendiler. Gerçekten de Tripitaka ve Zhu Bajie sanki birer gebe kadın olup çıkmışlardı. Onlar için bir tek kurtuluş yolu vardı: "3000 mil uzakta, onlara yeniden erkekliklerini kazandıracak bir dağ vardı. Bu dağda bir mağara ve çocuk düşüren bir su kaynağı vardı. Bu kaynak suyundan içilirse, gebelik ortadan kalkacaktı. Fakat bu kaynak suyundan yanlarına asla almamaları gerekiyordu. Geçen yıl bir taocu rahip mağarayı sahiplenmiş ve oraya Bilgeler Evi adını vermişti. Bu rahip kendini kaynağın koruyucusu sayıyor ve kaynak suyunu bedava vermekten kaçınıyordu. Kim su isterse, para, koyun eti, şarap ve taze meyva vermek zorundaydı. Oysa bu, Tripitaka gibi bir yoksul rahip ve ona eşlik edenler için pek mümkün görünmüyordu. Onlara çocukları doğurmaktan başka yapacak şey kalmamış gibiydi.

Buna karşılık Maymunlar Kralı Sun Wukong, suyu alıp getirmeyi önerdi. Bir buluta binip kısa bir süre sonra dağa ulaştı. Orada bir bina gördü. Binanın kapısında yaşlı bir taocu rahip, çimenlerin üzerinde oturuyordu. Maymunlar Kralı onun testisini gördü, yanına geldi, eğildi. Konuşmaya başladılar. Maymunlar Kralı dağdaki kaynaktan su istedi. Fakat taocu rahip bunun için yüksek bir fiyat söyledi. Maymunlar Kralı, "Bizler bir hac yolculuğuna çıkmış yoksul kimseleriz" dedi ve adını vererek taocu rahipten insaf diledi.

Rahip, Sun Wukong adını işitince büyük bir öfkeye kapıldı. O, Sun Wukong'un bir zamanlar ağır şekilde cezalandırdığı boğa cinleri kralının kardeşi ve Kızıl Çocuk adlı canavarın amcasıydı. Rahip hızla kapıya yöneldi, Sun Wukong'a küfürler yağdırmaya başladı ve bir çapayla ona saldırdı. İki kez dövüştüler. Her iki dövüşü de Sun Wukong kazandı. Fakat kaynaktan su almayı başaramamıştı. Kadınlar Ülkesi'ne geri döndü ve Kum-Rahip Sha'dan yardım istedi. Sha'ya, mağaranın girişine yakın bir yerde bir testiyle saklanmasını önerdi. O, kaynağın koruyucusunu kaynaktan uzaklaştırmaya çalışacaktı. Bu sırada Sha, mağaraya girip suyu alacaktı.

Sun Wukong demir âsasını alıp dağa döndü. Orada "Kapıyı açın!" diye bağırdı. Nöbetçi, efendisine Sun Wukong'un tekrar geldiğini haber verdi. Taocu rahip yine aynı şeyleri söyleyip su vermedi. Bunun üzerine Maymunlar Kralı, âsasıyla ona vurdu. Yeni bir dövüş başlamıştı. Bu ara-

da Sun Wukong rahibi yavaş yavaş dağın kenarına doğru çekip kaynaktan uzaklaştırıyordu. Kum-Rahip Sha, fırsatı, hızla bir testi su almak için kullandı. Bir bulutun üstüne sıçradı ve Maymunlar Kralı'na, kendi işini bitirdiğini haykırdı.

Maymunlar Kralı taocu rahibi dövüşe dövüşe zaten kaynaktan iyice uzaklaştırmıştı. Rahibe bağırdı: "Buraya ilk geldiğimde sen bana su vermeyeceğini iki kez söyledin: "Ben de 'kaplanı dağından düzlüğe indirmek' strategemini uyguladım. Seni bu nedenle kavgaya sürükledim; öyle ki arkadaşım bu sırada mağaraya girdi ve suyu alıp gitti."

Bu örnekte Maymunlar Kralı "kaplan"ı öldürmek için değil, tersine dağda önemli bir görevi yerine getirmek için düzlüğe (kavgaya) çekmişti.

Ve 15 numaralı strategemin üçüncü varyantına iki örnek daha: Kaplanı, önemli bir yardımcısından yalıtmak, ayrı bırakmak suretiyle zayıf düşürmek.

15.11 Fen Zeng'in Öfkesi

İ.Ö. 240 yılında Han hanedanının kurucusu Liu Beng (ölümü: İ.Ö. 195), bugünkü Henan eyaletinde bulunan Xingyang'da güçlü düşmanı Xiang Yu (İ.Ö. 232-202) tarafından sıkıştırılmıştı. Bu durumda Liu Bang'ın danışmanı Chen Ping (ölümü: İ.Ö. 178), nifak sokma strategemi uygulayarak Xiang Yu'nun birliklerini birbirlerine düşürmeyi tavsiye etti. Chen Ping'e göre bunu uygulamak kolaydı; çünkü Xiang Yu kimseye güvenmeyen biri diye tanınırdı.

Böylece Chen Ping, düşman saflarında, Xiang Yu'nun danışmanlarının ve yardımcılarının, büyük işler başarmalarına rağmen yeterli zeamet elde edemediklerinden dolayı büyük bir memnuniyetsizlik içinde oldukları söylentisini yaydırdı. Sözde, danışmanlar ve yardımcılar, bu nedenle Liu Bang'la ittifak etmek ve Xiang Yu'yu öldürmek istiyorlardı. Xiang Yu'nun kulağına bunlar gitti tabii. Xiang Yu, söylentilerin doğru olup olmadığını bilmek istiyordu. Liu Bang'ın karargâhına bir elçi gönderdi. Liu Bang zengin bir ziyafet sofrası kurdurdu. Elçi, Liu Bang'ın huzuruna çıktığında, Liu Bang çok şaşırmış gibi şöyle dedi: "Sizin Fan Zeng'in elçisi olduğunuzu sanmıştım. Demek siz hükümdar Xiang Yu'nun elçi-

sisiniz." Liu Bang bunları söyleyip gitti. Ve elçiye çok mütevazı bir sofra kurulmasını emretti. Elçi tüm bunları dönüp hükümdarına anlattı. Hükümdar Xiang Yu zaten danışmanı Fan Zeng'e güvenmiyordu. Bunları duyunca büsbütün işkillendi. Gerçekten de Fan Zeng gizlice Liu Bang ile anlaşmış olamaz mıydı?

Kısa bir süre sonra Fan Zeng, hükümdar Xiang Yu'ya Xingyang'a saldırmasını tavsiye etti. Fakat Xiang Yu onun tavsiyesini tutmadı. Fan Zeng, Xiang Yu'nun kendisine güveni kalmadığını görünce, hiddetle şöyle haykırdı: "Bundan sonrasını bildiğiniz gibi yapınız. Ben evime çekiliyorum." Xiang Yu'nun yanından öfkeyle ayrıldı ve kısa bir süre sonra da öldü.

Bu örnekte "kaplan" Xiang Yu, onun "dağ"ı ise danışman Fan Zeng'dir. Xiang Yu'nun yanından ayrılmakla, onu güçsüz duruma düşürmüştür.

15.12 Arslan-Deve Sıradağları'na Çıkan Yolcu Kervanı

Maceralarla dolu seyahatleri sırasında, Tripitaka ve yanındakiler yalçın bir dağa vardılar. Bu dağın masallara yaraşır adı "Sekizyüz Millik Arslan-Deve Sıradağları"ydı. Yaşlı bir adam daha fazla ilerlememeleri gerektiği konusunda onları uyardı ve şöyle dedi: "48.000 civarında kötü cin, üç baş cinin yönetimi altında dağda barınırlar ve her ölümlüyü yutarlar."

Yola devam etmezden önce, Maymunlar Kralı dağı ve korkunç sakinlerini kolaçan etti. Üç baş cinden ikisiyle dövüştü ve başarılı oldu. Her iki yenik baş cin, en nihayet, Tripitaka ve yoldaşlarının dağı aşmalarında onlara kılavuzluk yapacaklarına söz verdiler. Daha sonra üç baş cin aralarında konuşurlarken, üçüncü baş cin şöyle dedi: "Evet, bırakın onlara muhafızlık yapalım; bu arada ben onlara 'kaplanı dağından düzlüğe çekmek' stratejemini uygulayacağım."

"Sen 'kaplanı dağından düzlüğe çekmek'ten ne kastediyorsun?" diye sordu en yaşlı cin.

"Üçbin Millik Bulut Yolunun Vahşi Kuşu" adlı üçüncü baş cin, diğer iki baş cinin sevinerek onayladıkları planını açıkladı: Üçüncü baş cin yaklaşık 400 mil uzaklıktaki "Arslan-Deve Kenti"ndendi. 500 yıl önce o,

kenti hükümdarıyla birlikte yutmuş ve şimdi canavar ve cinlerin barındığı bu bölgeyi fethetmişti. O, Tang hanedanı sarayından bir rahibin, Yan Tripitaka'nın batıdaki kutsal yazıları toplayıp getirmek üzere görevlendirildiğini işitmişti. Duyduğuna göre, Tang rahibi iyi bir adam olmalıydı ve on kuşaktır sade bir yaşam sürüyordu. Kim onun etinden yerse, yaşamı uzar ve asla yaşlanmazdı. O tek başına zayıftı. Fakat sihirli güçlerle donanmış yoldaşı Maymunlar Kralı Su Wukong tarafından korunan rahibi altedebilmek için, üçüncü cin dağa gelmişti ve diğer iki baş cinle buluşmuştu.

Üçüncü baş cinin strategemine uygun olarak, rahip Tripitaka bir tahtırevana bindirildi ve sekiz canavar tarafından dağa taşındı. Bir kötülük sezmeyen Maymunlar Kralı, epeyce yürüdü. Kum-Rahip Sha arkasından geliyordu. Domuz-Rahip Zhu Bajie ise eşyalara göz kulak oluyordu.

400 millik yürüyüşten sonra, birdenbire, kötü bir ışık yayılan bir kente geldiler. Maymunlar Kralı şüphelenmişti. Kılık değiştirdiği sırada, üçüncü baş cinin baltasını kendisine doğru nasıl fırlatmaya hazırlandığını gördü. Aynı anda Sun Wukong savunmaya geçti ve üçüncü baş cinle aralarında zorlu bir mücadele başladı. Yine aynı anda yaşlı baş cin Domuz-Rahip Zhu Bajie'ye saldırdı. Üçüncü baş cin ise Kum-Rahip Sha'nun üzerine yürüdü.

Bu arada Tripitaka'nın tahtırevanını taşıyan sekiz canavar, Tripitaka'yı hızla kente taşıdılar ve onu orada tutukladılar. Üç yoldaşı Tripitaka'yı kurtaramazdı; çünkü onlar zaten kendi yaşamlarını kurtarmak amacıyla dövüşmekteydiler.

Burada "kaplan", yani Tripitaka, "dağ"dan yani kendisini koruyan üç yoldaşından yalıtılmıştı.

15.13 Güneyde Manevra Kuzeyde Savaş

Çin Halk Cumhuriyeti'nin en büyük üniversitesi olan Pekin Üniversitesi'nde 1976 yaz sömestresinde tarih öğrenimi gördüğüm sırada, 20. yüzyıl Çin tarihi uzmanı bir profesör, bana, 15 numaralı strategemin Kızıl Ordu tarafından Japonlar'a ve Guomindang birliklerine karşı sürdürülen savaşta sık sık kullanıldığını söylemişti. Örneğin, hiçbir işlevi olmayan veya hiçbir tehlike arzetmeyen yerlerde, düşmanın ana kuvvetle-

rini buralara çekecek şekilde manevralar yapmak gibi. Kızıl Ordu, düşmanı, ana kuvvetlerini stratejik açıdan önemsiz yerlere yönlendirmek suretiyle, bu ana kuvvetleri, topografik açıdan düşmana ters gelen böyle yerlerde kıstırıp yenmek veya en azından düşman kuvvetlerini bölerek zayıflatmak taktiğini uyguluyordu. Mao Zedong, 1936'da yazdığı "Çin'deki Devrimci Savaşın Stratejik Problemleri" adlı yazısında, Jianxi'deki Guomindang kuvvetlerinin kuşatılması ve imha edilmesi seferberliği üzerine şöyle yazmıştı:

> "Biz... doğuya yöneldik; böylece düşmanın ana kuvvetlerini, güney Jianxi'deki kendi mevzilerimize doğru yönlendirmiş ve hiçbir şey yapamayacak bir hale getirmiştik... Bu planın püf noktası, düşmanın ana kuvvetlerini yanlış yere yönlendirmek ve zayıflamış birliklerine darbeyi indirmektir."

15 numaralı strategemin bu uygulanımına, ben, Pekin Üniversitesi'ndeki iki yıllık öğrenimim sırasında (1975-1977) gördüğüm bazı filmlerde de rastladım. Örneğin Nan Zheng Bei Zhan ("Güneyde Manevra Yaparken, Kuzeyde Savaşmak") adlı filmde olduğu gibi.

Tabii bu arada Guomindang birlikleri de 15 numaralı strategemi Kızıl Ordu'ya karşı uyguluyorlardı. Mao, 1937'de, Guomindang'ı suçlarken, 15 numaralı strategemin adını anıyordu.

Hongkong'da yayımlanmış bir strategem kitabı, 15 numaralı strategemin politik tartışmalarda da kullanıldığını yazmaktadır. Kitaba göre, iktidarı ele geçirmek için bu strategemi uygulamak doğaldır. İktidar savaşında, herkes aynı anda "kaplan" veya aynı anda "avcı" olabilir.

Ve bir Pekin strategem kitabı, 15 numaralı strategem üzerine incelemeyi, Friedrich Engels'in 1854 yılında yazmış olduğu "Silistre'nin İşgali" adlı yazısından aldığı şu satırlarla bitirmektedir:

> "Geriye dönmeye zorlanmış olunabilir; çekilmek gerekebilir; fakat düşmanın baskısına mâruz kalmak yerine düşmana baskı uygulayacak bir durum yaratmak için de geri çekilinebilir; öyle ki, düşman gerçekten geri çekildiğimize inanmalıdır."

Ve Çin strategem kitaplarında *Jian* ("engel") heksogramı üzerine ünlü Çin kehanet kitabı *Jiging*'den (*I Ging*, "Dönüşümler Kitabı") alınan bir cümle, yaklaşık olarak şöyle çevrilebilir:

> "Düşmanın üstüne doğruca gitmek tehlikelidir; düşmanın gelmesini sağlamak fayda getirir."

STRATEGEM NR.16

Bir Şeyi Yakalamak İstiyorsan, Önce Onu Serbest Bırakmalısın

dört ideogramı				
modern Çince'deki söylenişleri	*yu* –	*qin* –	*gu* –	*zong* –
ideogramların çevirisi	istemek	yakalamak	önce	serbest bırakmak
bağıntılı çevirisi	Yakalamak istiyorsan, önce serbest bırakmalısın. Yakalamak istediğin şeyi, önce bırak gitsin.			
Özü	Kedi-fare strategemi. Laissez-faire (bırakın ne yaparsa yapsın) strategemi. Kalp kazanma strategemi.			

Onüç Konfüçyüsçülük klasiğinden biri olan "Zuo Şerhiyesi"nde şöyle denir:

"Düşmanı bir gün bile serbest bırakırsan, bu birçok kuşağa mutsuzluk getirir."

Oysa 16 numaralı strategem "Birini yakalamak istiyorsan, önce onu serbest bırak" derken, tam karşıtı bir şey söylemektedir. Tüm popüler Çince kitaplarda bu strategem için baş örnek, Ming Çağı'nda yazılmış olan "Üç Krallığın Romanı"nda geçen aşağıdaki episoddur.

16.1 Dostluk Kurarak Zafer Kazanma

Bugünkü Sichuan eyaletindeki topraklar üzerine kurulmuş olan Shu-Han devletinin hükümdarı imparator Liu Bei'nin (ölümü: İ.S. 223) ölümünden sonra, kuzey Çin'deki Wei devletinin hükümdarı Cao Cao, Sichuan'daki iktidar değişikliğinden kaynaklanan kritik durumun bu devlete saldırı için uygun bir fırsat yarattığına ve böylece Çin'in birliğine doğru önemli bir adım atılmış olacağına inanıyordu. Bir danışmanı, Cao Cao'ya, ittifaklar kurmasını ve müttefiklerinin yardımıyla Shu-Han devletine beş yönden saldırmasını tavsiye etti. Cao Cao bu tavsiyeye uydu. Müttefiklerinden biri hükümdar Menghuo'ydu. Menghuo, Çinli olmayan bir halktan, Yi halkındandı ve bugünkü Yunnan eyaleti içerisinde kalan Shu-Han devletinin güneyine hükmediyordu.

Beş cepheden saldırılacağı haberi, Shu-Han devletinin yeni hükümdarına ulaştı. Shu-Han başbakanı Zhuge Liang, Cao Cao'nun planlarını akamete uğratacak basiretli önlemler almaya başladı. Zhuge Liang, önce, o zamanki üç büyük devletten biri olan ve Cao Cao'nun kendine müttefik yapmak için uğraştığı Wu devletinin hükümdarını kendi yanına çekmeyi başardı. Böylece kuzeyden gelecek tehlike önlenmiş oluyordu. Fakat bu sırada Menghuo'nun 100.000 askerle birlikte Shu-Han devletinin güneybatısına girdiği haberi geldi. Jianning (bugünkü Yunnan eyaletindeki Puning) valisi Yong Kai, çökmüş olan Han hanedanının (İ.Ö. 206 - İ.S. 220) bir önemli vassalıydı ve güçlü bir orduyla gelen Menghuo'ya katıldı. Zangge valisi Zhu Bao ve Yuesui valisi Gao Ding, sorumlu oldukları tüm bölgeleri Menghuo'ya devrettiler. Bu üçünden oluşan haydut şebekesi, Menghuo'ya Yongchang bölgesini işgal sırasında destek oldular. Yongchang valisi çaresiz bir durumdaydı.

Bu gelişmeler Zhuge Liang'a öylesine tehlikeli göründü ki, İ.S. 225 yılındaki pek ünlü sefere bizzat kumanda etti.

Üçlü Haydut Şebekesi, Shu-Han devleti başbakanı ve başkomutanının üzerlerine geldiğini öğrendiklerinde, hemen 50.000 adam topladılar. Gao Ding, Shu-Han ordusunu bir öncü birlikle karşılaması için E Huan'ı görevlendirdi. E Huan, Yizhou'da, Shu-Han ordusunun öncü birliği komutanı Wei Yan'la karşılaştı. Fakat savaş başlamadan önce, Wei Yan tek başına atıyla öne çıktı. E Huan'a küfretti ve boyun eğmesini istedi. E Huan, istenilenin tam aksine, atını dörtnala Wei Yan'a doğru sürdü

ve onu düelloya davet etti. Birkaç hamleden sonra Wei Yan yenilir gibi yaptı ve kaçmaya başladı. E Huan onu takip etmeye başladı ve birkaç mil ötede pusuya düşürüldü ve tutuklandı. Zhuge Liang'ın yolu açılmıştı.

Zhuge Liang, E Huan'a karşı 16 numaralı strategemi uyguladı. Zincirlerini çözdürdü, şarap ve yemek ikram etti ve şöyle dedi: "Gao Ding, Shu-Han devletinin sadık bir adamıdır. O ne yazık ki Yong Kai tarafından aldatılmış. Seni serbest bırakıyorum; var, efendinin yanına dön. Fakat ben senin Gao Ding'in aklının başına gelmesini sağlamanı bekliyorum; öyle ki, o yeniden ve derhal bizim tarafımıza geçmeli. Bu onu bir felâketten kurtaracaktır."

E Huan düşündü, oradan ayrıldı, Gao Ding'i aradı ve ona Zhuge Liang'ın kendisine nasıl dostça davrandığını anlattı. Bu durum Gao Ding'i derinden ilgilendirmişti.

Kısa bir süre sonra Yong Kai, Gao Ding'in karargâhına geldi ve E Huan'ın nasıl olup da serbest bırakıldığını sordu. Gao Ding yanıt verdi: "Zhuge Liang bunu dostluğundan yapmış."

"Demek ki Zhuge Liang kalp kazanma strategemini uyguluyor" dedi Yong Kai ve ekledi: "O bizi birbirimize düşürmek istiyor."

Gao Ding, Yong Kai'ye inanmış göründüyse de, öbür yandan Yong Kai'nin bu yargısından şüpheye de düşmüştü.

Daha sonra Yong Kai ve Gao Ding, Zhuge Liang'a karşı bir ortak saldırıya geçtiler. Fakat Zhuge Liang onlara bir tuzak hazırlamıştı. Saldıranların çoğu öldü, birçoğu da tutsak oldu. Yong Kai ve Gao Ding'in adamları Zhuge Liang'ın karargâhına getirildiler ve orada ayrı ayrı hapsedildiler. Zhuge Liang niyetini yavaş yavaş belli ediyordu. Tutsaklardan sadece Gao Ding'in adamlarını serbest bıraktırdı. Buna karşılık Yong Kai'nin askerlerini öldürttüğü söylentisi çıkardı. Bu haber ağızdan ağıza yayıldıktan sonra, Zhuge Liang, Yong Kai'nin tutsak askerlerini çağırttı. "Sizin komutanınız kim?" diye sordu onlara.

Hepsi birden, "biz Gao Ding'in adamlarıyız" diye bağırdılar. Zhuge Liang yeniden 16 numaralı strategemi uygulayarak, adamları yedirip içirdi ve kendi ordugâhlarına gönderdi.

Daha sonra Gao Ding'in asıl adamlarını çağırttı ve aynı soruyu onlara da sordu.

Adamlar, "bizim komutanımız Gao Ding'tir" diye yanıt verdiler.

Zhuge Liang onları da affetti. Üçüncü kez 16 numaralı strategemi uygulayarak, yedirip içirdikten sonra onlara şöyle dedi: "Yong Kai biraz önce bir ulak gönderdi ve bağlılığını bildirdi. Sadakatinin kanıtı olarak bana Gao Ding ve Zhu Bao'nun başlarını göndermek istiyormuş. Fakat ben bu öneriyi kabul etmeyeceğim. Gao Ding'in adamları olduğunuz için, sizi geri göndereceğim. Fakat bir daha karşıma savaşmak üzere çıkmayacaksınız. Çünkü bir dahaki sefere hiç merhamet göstermem."

Adamlar düşündüler, ordugâhlarına geri döndüler ve orada Yong Kai hakkında Zhuge Liang'dan duyduklarını yaydılar. Gao Ding, durumu daha yakından öğrenmek amacıyla, Zhuge Liang'ın ordugâhına bir casus gönderdi. Fakat casus burada tuzağa düşürüldü. Zhuge Liang'ın huzuruna çıkarıldığında, Zhuge Liang ona, sanki Yong Kai tarafından gönderilmiş bir elçiymiş gibi davrandı ve şöyle dedi: "Komutanın bana Gao Ding ve Zhu Bao'nun kellelerini gönderecekti. Neden verdiği sözü tutmuyor? Hiç de iyi bir görünümün yok senin. Yoksa buralarda casusluk mu yapıyorsun?"

Casus açık bir yanıt veremedi. Zhuge Liang onu da yedirip içirdikten sonra, eline bir mektup tutuşturarak şöyle dedi:

"Bu mektubu Yong Kai'ye ver ve ona, verdiği sözü hemen yerine getirmesini istediğimi söyle."

Casus gitti ve mektubu tabii ki Gao Ding'e verdi. Gao Ding mektubu okuyunca öfkeden kıpkırmızı kesildi ve haykırdı:

"Yong Kai'ye hep güvendim. Ve o beni öldürtmek istiyor ha!"

Durumu E Huan'a açmaya karar verdi. E Huan zaten Zhuge Liang hakkında pek iyi düşüncelere sahipti. Şöyle dedi:

"Zhuge Liang çok yüce gönüllü bir insandır. Ona karşı çıkarsak kötü bir iş yapmış olacağız. Bizi isyana kışkırtan Yong Kai'dir. En iyisi Yong Kai'yi öldürmek ve Zhuge Liang'ın tarafına geçmektir.

Öyle yaptılar. Gao Ding, Yong Kai ve Zhu Bao'yu öldürdü ve Zhuge Liang'ın tarafına geçti. Zhuge Liang, Gao Ding'i Yizhou valisi yaptı.

Tabii ki Zhuge Liang başarısını yalnızca 16 numaralı strategeme borçlu olmamıştır; bunun yanısıra nifak sokma ve "bir başkasının hançeriyle öldürmek" strategemlerine de başvurmuştur. Birden çok strategemin bu şekilde kombine edilmesine Çincede *Lianhuanji* ("strategem zinciri") adı verilir.

16.2 Hükümdar Menghuo'nun Yedi Kez Azat Edilmesi

Daha sonra güneye doğru ordunun yürüyüşü devam ederken, Zhuge Liang, Shu-Han hükümdarından bir ulağın geldiğini öğrendi. Ulağın adı Ma Su'ydu ve hükümdarın sözlü emri üzerine askerler için armağan olarak şarap ve ipek getirmişti. Zhuge Liang, Ma Su'ya sordu:

"Hükümdar bana, yabancı kökenlilerin yaşadıkları bölgelere huzur getirme emri verdi. Sizin değerli bir danışman olduğunuzu öğrendim. Umarım ki bize de yol gösterirsiniz."

Ma Su yanıt verdi: "Güneydeki bu yabancı kökenli halklar bizim egemenliğimizi tanıma eğiliminde değiller. Çünkü onlar sarp topraklarının ve dağlarının kendilerini koruyacağına inanıyorlar. Belki bugün onları itaate zorlayabilirsiniz; fakat hemen yarın bizden yeniden kopacaklardır. Orduyla sürekli dolaştığınız yerlerde tabii ki sükûnet olacaktır. Fakat orduyu Cao Cao'ya saldırmak üzere güneyden kuzeye çektiğiniz anda, bu yabancı halklar fırsatı kaçırmayacaklar ve yeniden Shu-Han topraklarına gireceklerdir. Burada askeri araçlar yerine başka araçlarla çalışmak gerekir. En iyisi kalpleri fethetmektir. Kalp kalbe savaş, silahlı savaştan daha iyidir. Umarım ki bu halkların kalplerini kazanırsınız."

"Düşüncelerimi okuyorsunuz" diye yanıt verdi Zhuge Liang. Ve yola devam etti.

Güneydeki yabancı halkların hükümdarı Menghuo, Zhuge Liang'ın kendisini savaşa çekmek istediğini ve strategemlere başvurarak üç müttefiği Yong Kai, Zhu Bao ve Gao Ding'i nasıl bertaraf ettiğini biliyordu. Ülkesindeki üç halkın üç liderini çağırttı ve onlara şöyle dedi:

"Zhuge Liang büyük bir orduyla geliyor ve ülkemize girmek üzere. Birlikte karşı koymalıyız."

Böylece üç değişik halkın lideri Zhuge Liang'a karşı 50.000 adam topladılar. Fakat onlar Zhuge Liang'ın savaş sanatındaki ustalığını bilmiyorlardı. Üç liderden biri bir geceyarısı baskınında öldürüldü. Diğer ikisi, Dogntuna ve Ahuinan, tutsak düştüler. Tutsakları Zhuge Liang'ın huzuruna çıkardılar. Zhuge Liang tutsakların zincirlerini çözdürdü. Onlara taze yiyecekler getirtti ve gelecekte düşmanca eylemlerde bulunmaktan kaçınmaları konusunda uyararak, serbest bıraktı. Her iki azatlı gözyaşlarıyla teşekkür ettiler ve gözden kayboldular.

"Yarın Menghuo bize muhakkak saldıracaktır. Bu bize, onu tutsak etme fırsatı verir" diye düşündü Zhuge Liang. İki komutanına, 5.000 askerle birlikte ordugâhı terketmeleri emrini verdi. Diğer iki komutan da yanaşık düzenden dağınık düzene geçeceklerdi.

Böylece Zhuge Liang, Menghuo ile savaşmak üzere tüm gerekli hazırlıkları tamamladı. Menghuo gerçekten de ertesi gün saldırıya geçti. Çin birlikleri kısa bir çatışmadan sonra kaçtılar. Menghuo onları yaklaşık 20 mil boyunca takip etti. Birdenbire solunda ve sağında pusuya yatmış Çinli askerler gördü. Dönüş yolu da kesilmişti. Menghuo bazı birlik komutanlarıyla, Çinliler'in takibi altında Jindai dağına kaçtı. Orada da birdenbire Çinliler çıktı karşısına. Menghuo, sonunda yanındakilerle birlikte tutsak düştü.

Zhuge Liang, ordugâhında onu şarap ve etle bekliyordu. Başkomutanlık çadırı, yedi sıra halinde göz alıcı silahlarla donanmış bir muhafız birliği tarafından çepeçevre korunuyordu. Ordugâh çok etkileyici bir görünüm arzediyordu. Zhuge Liang herkesten yüksekte, bir tahtta oturuyordu. Tutsaklar, aralarında hükümdar Menghuo olmaksızın, Zhuge Liang'ın tahtı önünde toplandılar. Zhuge Liang tutsakların zincirlerini çözdürdü ve onlara şöyle dedi:

"Siz her türlü hakka sahipsiniz. Sizi böyle bir felâkete sürüklemenin suçu Menghuo'nundur. Düşünüyorum da, aileniz, akrabalarınız, kadınlarınız ve çocuklarınız, şu anda evlerinde sizleri bekliyorlar. Yenilgi haberiniz şimdi her yere ulaşmıştır. Onlar da herhalde şu anda sizler için acı gözyaşları döküyorlar. Ben sizleri serbest bırakmak istiyorum. Böylece evlerinize döner ve ailelerinize, akrabalarınıza, kadınlarınıza ve çocuklarınıza kavuşursunuz."

Tutsaklara şarap ve yiyecek verdirdi ve yanlarından ayrıldı. Azatlılar derinden etkilenmişlerdi ve Zhuge Liang'a gözyaşları içinde teşekkür ettiler. Bunun üzerine Zhuge Liang hükümdar Menghuo'yu çağırttı. Ve ona sordu:

"Shu-Han'ın ölü hükümdarı sana hiç kötü davranmamıştı. Sen neden böyle isyana kalkıştın?"

Menghuo yanıt verdi: "Sen hiçbir haklı neden olmadan ülkeme girdin; bana nasıl isyancı dersin?"

"Sen benim şu anda tutsağımsın" diye yanıt verdi Zhuge Liang ve ekledi: "Düştüğün hali görüyor musun?"

"Ben çıkış yolu olmayan bir dağlık arazide kendi dikkatsizliğim yüzünden senin eline düştüm. Sana karşı yenik düştüğümü nasıl söylersin?"

Zhuge Liang sordu: "Peki seni serbest bırakacak olsam ne yaparsın?"

"Ordumu yeniden toplar ve sana karşı nihai sonuç alacağım bir savaşa girişirdim. Beni ikinci kez yakalarsan, işte o zaman sana biat ederim."

Zhuge Liang, hükümdar Menghuo'nun zincirlerinin çözülmesini emretti; ona elbiseler ve taze yiyecekler getirtti ve onu kendi komutanlık çadırında ağırladı. Üstelik ona pek güzel bir de at armağan etti.

Shu-Han yetkilileri, hükümdar Menghuo'nun serbest bırakılmasını pek uygun bulmamışlardı. Zhuge Liang'ın başkomutanlık çadırına geldiler ve ona şöyle dediler:

"Menghuo, güneydeki halkların en güçlü lideridir. Bugün ellerimizdeydi; oysa şimdi güney bölgesi yeniden ayaklanacak. Onu neden serbest bıraktınız?"

Zhuge Liang yanıt verdi: "Ben bu adamı, cebimden bir şey çıkarırcasına, kolayca yakalarım. Ben onun kalbini yumuşatmaya çalışıyorum. Çünkü burada, güneyde, barış ancak onun tarafından tesis edilebilir."

Generaller bu sözleri fazla inanmış görünmeden dinlediler.

Bu arada Menghuo, Lu ırmağına varmıştı ve orada ordusundan kaçmış birkaç askerle karşılaştı. Askerler, kaderlerinin ne olacağını düşünüp duruyorlardı. Hükümdarlarını görünce şaşkınlık ve sevinç duydular ve onun nasıl böyle geri dönebildiğini sordular.

Hükümdar Menghuo yalan söylemeye başladı. "Beni bir hücreye tıktılar. On kadar nöbetçiyi öldürdüm ve gece karanlıktan yararlanarak kaçtım. Yolda bir atlı casusa rastladım, onu hemen oracıkta öldürdüm ve atını aldım."

Bu sözlerin doğruluğundan kimse şüphe etmedi. Tüm sevgileriyle hükümdarlarına yardım ettiler, ırmağı geçip ordugâh kurdular. Menghuo, dağılmış olan askerlerini yeniden toplamaya ve yeni bir ordu kurmaya başladı. Zhuge Liang tarafından önce tutuklanan ve daha sonra serbest bırakılan iki lideri, Dongtuna ve Ahuinan'ı çağırttı. İki lider, içlerinden gelmemekle birlikte, Menghuo'nun çağrısını reddedemediler. Menghuo onlara şöyle dedi:

"Zhuge Liang birçok strategem biliyor ve uyguluyor. Biz onu göğüs göğüse bir savaşta yenemeyiz. Fakat onun askerleri uzun süredir yollarda. Sıcak yaz günleri de yaklaşıyor. Bunlar bizim lehimize olan etkenler.

Ayrıca Lu ırmağı bizi korur. Tahkimatı burada yapalım. Şiddetli sıcaklar Zhuge Liang'ı öyle etkileyecektir ki, geri dönmek zorunda kalacaktır. Biz de ona darbeyi indireceğiz ve onu tutsak alacağız."

Menghuo'nun savunma taktiğini sezen Zhuge Liang, komutanlarından Ma Dai'yi, Lu ırmağının sığ bir yerinden karşı kıyıya geçmek ve Menghuo'nun ikmal yollarını kesmekle görevlendirdi. Bu arada Ma Dai, iki lider Dongtuna ve Ahuinan'la, onları Zhuge Liang'ın safına çekecek bir anlaşma yapmaya çalışacaktı.

Ma Dai gerçekten de Ahuinan'la anlaştı. Ayrıca Menghuo için hazırlanmış içleri yiyecek dolu 100'ün üzerine arabanın kendi saflarına geçmesin sağladı.

Menghuo bunları öğrenince, genç yüzbaşı Mangyazhang'ı savaşa gönderdi. Fakat Ma Dai, fazla zorlanmadan onu zararsız hale getirdi. Bunun üzerine Menghuo, kabile reisi Dongtuna'yı, kaybedilmiş olan yerleri yeniden alması için gönderdi. Ma Dai, Dongtuna'nın üzerine yürüdü. Adamlarından birkaçı, kabile reisini tanıdılar ve Ma Dai'ye, bunun daha önce yakalandığını ve tekrar serbest bırakıldığını anlattılar.

Ma Dai, Dongtuna'nın üzerine atıyla yürüdü ve sadakatsizliğinden ötürü ona küfürler yağdırdı. Dongtuna bundan çok etkilendi, ne diyeceğini bilemedi. Utanç içinde, savaşmadan orayı terketti.

Menghuo öfkeden neredeyse kudurmak üzereydi. "Hainler!" diye bağırdı, "Zhuge Liang iyice gözünüzü boyamış sizin; bu yüzden savaşmıyorsunuz!"

Ve Dongtuna'nın idam edilmesini emretti. Fakat Menghuo'nun yanındaki soylular buna karşı çıktılar. Bunun üzerine Menghuo, Dongtuna'ya 100 değneklik falaka cezası verdi. Bazı kabile reisleri, içlerinden, falaka yiyenin tarafını tutuyorlardı.

Bu kabile reisleri daha sonra Dongtuna'nın ordugâhında toplandılar ve şöyle dediler: "Zhuge Liang bir strategem ustasıdır. Cao Cao ve Wu devleti hükümdarı Sun Quan bile ondan korkarlar. Fakat ondan daha ne kadar korkacağız? O bize gerçekten de dostça davrandı. Yaşamımızı ona borçluyuz. Ona müteşekkir olduğumuzu göstermeliyiz. Menghuo'yu öldürelim ve Zhuge Liang'a biat edelim. Böylece hallerimizi yeni felâketlerden korumuş oluruz."

Bunun üzerine Dongtuna kılıcını çekti ve 100 adamla birlikte başkomutanlık çadırına koştu. Menghuo tamamen sarhoş haldeydi. Dongtuna

onu yakaladı, ırmak kıyısına getirdi ve karşı kıyıya geçirip Zhuge Liang'a teslim etti. Zhuge Liang, Dongtuna'nın yaptıklarını gördükten sonra, ona zengin armağanlar verdi.

Daha sonra cellâtlarına Menghuo'yu getirmelerini emretti. Ve ona şunları söyledi: "Evet, ikinci kez tutsak düşmüş bulunuyorsun. Şimdi ne diyeceksin bakalım?"

Menghuo yanıt verdi: "Bu tutsaklık senin çabanla olmadı. Bana kendi halkım ihanet etti. Sana karşı hiçbir borcum yok."

"Peki seni yeniden serbest bırakırsam ne olur?"

"Ben güneydeki halkların sadece bir ferdiyim. Fakat bu, savaş sanatından hiç anlamadığım anlamına gelmez. Beni kendi kabileme geri gönderirsen, sana karşı yine ordu toplar ve savaşırım. Beni sen yakalarsan, istediğini yaparsın. Sana tâbi olur, saygı ve sadakat gösteririm."

Zhuge Liang bunun üzerine Menghuo'nun zincirlerini çözdürdü ve tutsak için taze yiyecekler getirtti. Daha sonra Zhuge Liang, Menghuo'ya, kendisiyle birlikte ordugâhı atla dolaşmayı önerdi; öyle ki Menghuo, Zhuge Liang'ın ne kadar iyi silahlanmış olduğunu, erzak ve levazımatının ne kadar iyi durumda olduğunu bizzat görebilsin diye. Gezintiden sonra Zhuge Liang Menghuo'ya şöyle dedi:

"Sen benim deneyimli askerlerimi, usta subaylarımı, silahlarımı gördün. Bunlara rağmen beni yenmeyi nasıl umabiliyorsun? Bize tâbi olursan, durumu imparatora derhal bildireceğim. Sen kendi hükümdarlığına sahip olacaksın ve torunların güney bölgelerinin daimi koruyucuları olacaklar. Ne dersin?"

Menghuo yanıt verdi: "Size biat etsem bile, halkım bunu kabul etmeyecektir. Beni ülkeme dönmem için bırakırsan, halkımı toplar ve biat etmeleri için onları ikna etmeye çalışırım."

Zhuge Liang bu sözleri memnuniyetle dinledi. Menghuo'yu başkomutanlık çadırına götürdü, akşama kadar yiyip içtiler. Daha sonra Zhuge Liang, Menghuo'ya Lu ırmağı kıyısına kadar eşlik etti ve uğurladı. Menghuo bir sandalla karşı kıyıya geçti.

Fakat döner dönmez, Menghuo, ilk iş olarak Dongtuna ile Ahuinan'ı öldürttü. Kardeşi Mengyou ile durumu görüştü.

"Zhuge Liang'ın ordugâhında işlerin nasıl yürüdüğünü artık biliyorum" dedi ve Mengyou'ya planlarını anlattı. Mengyou 100 güçlü adamı, altın, mücevher, ipek ve gergedan boynuzuyla donattı. Lu ırmağını geç-

tiler ve Zhuge Liang'ın ordugâhına vardılar. Orada Ma Dai komutasındaki bir birlik tarafından durduruldular. Ma Dai ne istediklerini sordu. Durumu öğrenince, onları orada tuttu ve Zhuge Liang'a bir haber gönderdi.

Haberi alan Zhuge Liang, Ma Su'ya haber hakkında ne düşündüğünü sordu. Ma Su, düşüncesini sözlü değil yazılı iletmek istediğini söyledi. Zhuge Liang, Ma Su'nun yazdıklarını okuyunca pek sevindi. Çünkü Ma Su, Mengyou'nun ne amaçla gelmiş olabileceğini, tıpkı kendisi gibi tahmin ediyordu.

Bunun üzerine Zhuge Liang bazı komutanlarına bazı emirler verdi. Her şey hazırlandıktan sonra, armağan taşıyıcılarını ordugâha çağırttı. Mengyou şöyle dedi:

"Kardeşim Menghuo, gösterdiğiniz büyük dostluğa teşekkür etmek istiyor. Siz ona hayatını bağışladınız. Bu nedenle o beni bu armağanları size sunmam için gönderdi. Gelecekte kendisi Shu-Han imparatoruna haraç ödeyeceğini size bildirmemi istedi."

Zhuge Liang, Mengyou'yu ve korkak gibi görünen 100 adamını yedirip içirdi. Bu arada Menghuo, ırmağın öbür kıyısında, çadırında oturup geceyi bekliyordu.

Nihayet iki casus, Menghuo'ya, Mengyou ve adamlarının çok iyi karşılandıkları haberini getirdiler. Her şey, ertesi gece yapılacak baskın için hazır görünüyordu. Menghuo, güvenlik için 30.000 adam bıraktı. Şafak sökerken Lu ırmağını geçti. 100 kişilik bir grupla Zhuge Liang'ın başkomutanlık çadırına sızmaya çalıştı. Fakat şaşkındı. Çünkü hiçbir direnişle karşılaşmamıştı ve çadırın kapısı ardına kadar açıktı. Menghuo sağa sola bakındı. Ordugâh terkedilmişti. Menghuo, atını başkomutanlık çadırına doğru sürdü ve kapı örtüsünü bir darbeyle yere indirdi. Çadır meş'alelerle ışıl ışıl aydınlatılmıştı. O da ne? Kardeşi ve kardeşinin adamları, sarhoşluktan zil zurna bir halde, kendilerinden geçmiş, yerlerde yatıyorlardı. İçtikleri şaraba ilaç konulmuştu.

Menghuo, yeniden Zhuge Liang'ın bir strategemine kurban düştüğünü anladı. Kardeşini omuzuna aldı ve geri dönmeye başladı.

Fakat dönüş sırasında, birdenbire her yerden meş'aleler yanmaya, trampetler çalmaya başladı. Menghuo'nun adamlarını korku sardı. Dört bir yana kaçtılar. Zhuge Liang'ın savaşçıları kaçanları izlediler. Menghuo da kaçmayı denedi, fakat yolları kesilmişti. Bir başka yöne doğru kaç-

mak istedi; fakat orada da önü kapatılmıştı. Son bir gayretle Lu ırmağına doğru düşman hatlarını yarmak istedi. Irmak kıyısına ulaştığında, kendi askerleriyle dolu bir sandal gördü. Sandala doğru seslendi ve hızla sandala sıçradı. Fakat bir ses duydu: Ses, sandaldaki adamlara Menghuo'yu yakalamalarını emrediyordu. Aslında sandalı Ma Dai, önceden orada hazır bulunduruyordu. Menhguo'nun askerleri gibi giyinmiş olan Shu-Han askerleri için Menghuo'yu yakalamak hiç de zor olmadı.

Bu kez sadece Menghuo değil, kardeşi ve çok sayıda adamı da tutsak düşmüşlerdi. Hiçbir tutsağa yine bir şey yapılmadı.

Tabii Menghuo kendini yeniden Zhuge Liang'ın önünde buldu. Zhuge Liang güldü: "Sen gerçekten de kardeşinin armağanlar getirerek çevirmek istediği bir dolaba kanacağını mı sandın? Bak yeniden tutsağımsın. Artık söyleyecek bir şeyin yoktur herhalde?"

Menghuo yanıt verdi: "Bu kez kardeşimin pisboğazlığının ve sizin içkilere ilâç katmanızın kurbanı oldum. Kardeşimin yerinde ben olsaydım ve beni dışarıdan askerler destekleseydi, mutlaka kazanacaktım. Bu üçüncü tutsaklık kaderin cilvesidir; benim beceriksizliğimin ve eylemsizliğimin bir sonucu değildir. Neden bundan ötürü küçük düşecekmişim ki?"

"Fakat bu üçüncü kez oluyor. Neden durumu kabul etmiyorsun?"

Menghuo başını eğdi ve sustu.

Zhuge Liang gülerek sordu: "Seni yeniden serbest bıraksam mı?"

Menghuo yanıt verdi: "Beni ve kardeşimi serbest bırakırsan, biz bir kez daha asker toplayıp ordunuzla savaşırız. Yeniden tutsak düşersem, bu kez biat edeceğim."

Bunun üzerine Zhuge Liang, Menghuo, kardeşi ve diğer yandaşlarının yine serbest bırakılmalarını emretti. Bunlar Zhuge Liang'ın âlicenaplığına teşekkür ettiler ve çekilip gittiler.

Menghuo, yine burnundan kıl aldırmaz bir havada, üçüncü kez kabilesine geri döndü ve kısa zamanda 100.000 kişilik bir ordu topladı.

Zhuge Liang bunu duyunca şöyle dedi: "Üzerime gelmesini bekleyeceğim. Çünkü şimdi güçlerimizi gösterme fırsatına sahibiz artık."

Fakat Zhuge Liang hemen bir silahlı çatışmaya girmek de istemiyordu pek. Çünkü o daha önce düşman ordusunun saldırı şevkini kırmak istemiyordu. Bir süre sonra Menghuo'nun ordusunda yorgunluk belirtileri olduğunu görünce, komutanlarına, çeşitli pusularla düşmanı tâciz etmelerini emretti. Daha sonra Menghuo'yu, büyük miktarda erzak ve

levazımatı yerinde bırakıp ordugâhını terketmek suretiyle, geri çekildiği izlenimi yaratarak aldatmak istedi. Fakat Menghuo bunun arkasında bir strategem kokusu aldı. Şöyle düşündü: "Muhakkak ki Zhuge Liang zorlayıcı nedenlerden ötürü ordugâhını birdenbire terketti. Shu-Han devleti, ya Wu devleti hükümdarı Sun Quan veya Wei devleti hükümdarı Cao Cao tarafından saldırıya uğramış olmalı. Bu fırsatı kaçırmamalıyız. Derhal takibe çıkmalıyız."

Erhe ırmağına geldiklerinde, Menghuo, kuzey kıyısında Zhuge Liang'ın ordugâhını gördü. Yanındakilere şöyle dedi: "Zhuge Liang bizim takibimizden korkmuş olmalı. Bu nedenle önce kuzey kıyısını tahkim ettirmiş. Birkaç gün içinde çekip gidecektir."

Ve ırmağı geçmek üzere ağaç kesilmesini emretti. Fakat ırmağın güney kıyısında pusu kurmuş olan Shu-Han askerlerini görmemişti. O gün büyük bir fırtına çıktı. Menghuo'nun ordusu kendisini birdenbire bir meş'ale denizi ortasında buluverdi. Her yerden trampet sesleri yükseliyordu. Shu-Han askerleri pusu kurdukları yerlerden çıktılar ve Menghuo ordusuna saldırdılar. Menghuo ordusu tam bir panik içindeydi. Menghuo, birkaç sadık adamıyla birlikte kaçtı. Eski ordugâhına geri dönmeye çalışıyordu. Fakat orada da Shu-Han askerleri vardı. Kaçış yolu sık bir ormandan geçiyordu. Menghuo orada küçük bir muhafız arabası gördü. Arabada Zhuge Liang vardı. O anda Menghuo, yanındakilere, Zhuge Liang'ı yakalamaları için emir verdi. Adamlar arabaya doğru yöneldiler. Fakat bir çığlık yükseldi ve hepsi birden "kayboldular". Zhuge Liang bir çukur kazdırmıştı ve Menghuo ve adamları bu çukura düşmüşlerdi. Menghuo, kardeşi Mengyuo ve yanındakiler, Shu-Han ordusuna yine tutsak düşmüşlerdi.

Zhuge Liang tüm savaş tutsaklarını bir kez daha serbest bıraktı. Fakat bu kez yedirip içirmeden ve güzel sözler söylemeden yaptı bunu. Menghuo ve yanındakiler yine teşekkürlerini sunarak Shu-Han ordugâhını terkettiler.

Zhuge Liang daha sonra Menghuo'nun kardeşi Mengyou'yu çağırttı ve onu aşağıdaki sözlerle azarladı: "Senin kardeşin budalanın teki. Onu senin vicdanına bırakıyorum. Bugün onu dördüncü kez tutsak aldım. O bundan hiç mi utanmıyor?"

Mengyou'nun suratı utançtan kızardı. Kendini yere attı ve şefaat diledi. Zhuge Liang şöyle dedi: "Seni öldürtmem gerekiyor; ama bugün

değil. Seni bağışlıyorum. Fakat ağabeyinin aklını başına getirmelisin!" Mengyou'nun zincirlerinin çözülmesini emretti ve onu yolladı. Mengyou gözyaşları içinde teşekkür etti ve kayboldu.

Menghuo çağrıldığında, Zhuge Liang ona öfkeyle seslendi: "Bugün seni yine tutsak aldım. Hâlâ bana söyleyecek bir şeyin kaldı mı?"

Menghuo yanıt verdi: "Ben bir kez daha senin strategeminin kurbanı oldum."

Zhuge Liang, Menghuo'nun kafasının uçurulmasını emretti. Menghuo hiç de korkmuş görünmüyordu. Sadece Zhuge Liang'a doğru şöyle bir dönüp şunları söyledi: "Beni bir kez daha serbest bırakırsan, senden dört yenilginin de intikamını alacağım."

Zhuge Liang güldü; zincirlerin çözülmesini emretti, onu başkomutanlık çadırına davet etti, orada ağırladı. Sonra şöyle dedi:

"Dört kezdir sana hep iyi davranıyorum ve sen hep biat etmeyi reddediyorsun. Neden?"

Menghuo yanıt verdi: "Ben Çin kültürünün dışında yetişmiş bir insanım. Ben sizlerden farklı olarak, dolaplar çevirip strategemler uygulamam. Bu yüzden kendimi neden küçülmüş sayayım ki?"

Zhuge Liang bunun üzerine şöyle dedi: "Seni dördüncü kez serbest bırakırsam, bana karşı yeniden savaşır mısın?"

Menghuo yanıt verdi: "Beni yeniden serbest bırakırsanız, size tüm kalbimle bağlanacağım ve emrim altındaki herkesin ordunuza katılmasını sağlayacağım. Tek bir sözünüzden bile çıkmamaya yemin edeceğim."

Zhuge Liang onu bu kez de salıverdi. Menghuo güneye gitti. Kardeşi Mengyou'yu buldu. Mengyou şöyle dedi: "Bu düşmana karşı koyamayız. Bize kaçtır darbe indiriyor. En iyisi dağlarda saklanalım. Shu-Han ordusu, bu yaz güneşi altında daha fazla dayanamaz, geri çekilmek zorunda kalacaklar."

Ve böylece Tulong vadisine sığındılar. Burada, Mengyou'nun arkadaşı olan hükümdar Duosi hüküm sürerdi. Bu vadi gerçekten de çok zor geçit veren bir yerdeydi. Geçitlerden birine hükümdar Duosi'nin adamları tarafından barikat kurulmuştu. Diğerlerinden ise ancak ölüm tehlikesini göze alarak geçmek mümkün olabilirdi; çünkü zehirli yılanlar ve akreplerle doluydu. Akşamları ve geceleri vadinin üzerine ölüm gibi bir sis inerdi. Su ancak dört kaynaktan akardı, fakat bu suyu içen ölürdü.

Bu güvenlikli kaçış yerinde her iki kardeş, hükümdar Duosi'nin halkı arasında keyifli bir yaşam sürmeye başladılar. Zhuge Liang oralara da gelmişti ve dağlarda saklanan haydutları yola getirmek üzere, yakınlarda ordugâh kurmuştu. Menghuo bunu duyunca, Shu-Han ordusuna saldırma kararı verdi. Ve askerlerinin moralini düzeltmek amacıyla büyük bir şölen düzenledi. Tam bu sırada Yixiyinye kabilesi reisi Yangfeng, 30.000 askeriyle birlikte çıkıp geldi ve Menghuo'ya yardım önerdi. Menghuo bir ziyafet hazırlattı ve Yangfeng ve oğullarını ağırladı. Yemek sırasında Yangfeng, kılıç dansı yapan kadınları çağırttı neşeyle. Yangfeng'in iki oğlu, Menghuo ve Mengyou'ya durmaksızın şarap içirdiler. Menghuo ve Mengyou iyice sarhoş olmaya başlamışlardı ki, Yangfeng bir emir verdi. İki oğlu, Menghuo ve kardeşini yakalayıp zincire vurdular. Hükümdar Duosi de aynı kaderi paylaştı.

"Hani biz dosttuk! Bana ne yapıyorsun?" diye sordu Menghuo.

"Zhuge Liang, seninle birlikte ayaklanan kardeşimi, oğullarımı ve yeğenlerimi tutsak aldı ve sonra serbest bıraktı. Zhuge Liang'a şükranlarımı göstermek üzere sizleri bugün burada tutsak aldım. Seni ona götüreceğim."

Menghuo yine Zhuge Liang'ın önündeydi. Zhuge Liang sordu: "Bu defa pes ettin mi?"

Menghuo yanıt verdi: "Senin kahramanlığın sayesinde değil, yine özel hilelerinle eline düştüm. İstersen öldür beni. Sana boyun eğmeyeceğim."

Zhuge Liang şöyle dedi: "Bugün bir kez daha iyilik yapacağım. Ordunu bir kez daha savaşa hazırlayabilirsin. Fakat elime yine düşersen, bu kez seni ve tüm aileni yok ederim." Ve Menghuo'yu, Mengyou'yu ve hükümdar Duosi'yi serbest bıraktı. Yangfeng ve yanındakiler zengin bir şekilde ödüllendirildiler; giyinip kuşanıp ülkelerine döndüler.

Menghuo bu kez Yinkang bölgesine çekildi. Orada hükümdar Mulu ile ittifak yaptı. Fakat bu kez Zhuge Liang'ındı zafer. Hükümdar Mulu öldürüldü ve Yinkang bölgesi fethedildi. Zhuge Liang, Menghuo'yu arama emri verdi. Bu arada şunu öğrendi: Menghuo'nun enişte, boş yere Menghuo'yu biat etmeye iknaya çalışıyordu. Sonunda enişte, Menghuo'yu, karısını ve ailesinden 100 kişiyi yakalattı ve Zhuge Liang'a götürdü.

Menghuo altıncı kez tutsaktı. Zhuge Liang yine Menghuo ve diğer tutsakların serbest bırakılmasını emretti.

Tutsaklar ordugâhı terkettikleri sırada, Zhuge Liang saklanmış olan askerlerine bir işaret verdi. Askerler, 100'ün üzerindeki azatlılara saldırdılar. Üstleri arandı ve her birinin gizlice keskin birer kılıç taşıdığı görüldü. Zhuge Liang onlara şöyle dedi:

"Görünüşte bana müteşekkirsiniz. Gerçekte ise beni öldürmek istiyordunuz, değil mi?" Ve Menghuo'ya dönerek şunları ekledi:

"Son defa olsun. Aileni de tutsak aldığıma göre, hâlâ pes etmeyecek misin? Söyle haydi!"

"Biz özgür toprakların insanlarıyız ve yaşamımızı özgürlük üzerine kurduk. Beni bu sefer de kendi gücünle ele geçirmiş değilsin. Sana ne diye biat edeyim ki?"

Zhuge Liang şöyle dedi: "Bu senin altıncı kez tutsak oluşun. Ve hâlâ inadından vazgeçmiyorsun. Bu böyle daha ne kadar devam edecek?"

"Beni yedinci kez serbest bırakırsanız, size biat edeceğim ve artık isyan etmeyeceğim."

Zhuge Liang şöyle dedi: "Pekala. Son sığındığın yeri mahvettik. Neden korkacakmışım ki?" Ve Menghuo'nun zincirlerini aşağıdaki sözlerle çözdürdü: "Seni bir kez daha yakalarsam, artık bir daha kesinlikle serbest bırakmam."

Menghuo ve yanındakiler yüzlerini elleriyle örttüler ve sıçan gibi kaçtılar.

Şimdi Menghuo'nun yeni bir müttefik bulması gerekiyordu. Wuge ülkesinin hükümdarı Wutugu oldu bu. Wutugu, Menghuo'ya, intikamını almak üzere yapacağı savaş için 30.000 askerle destek verecekti. Bu askerler sarmaşıklardan yapılmış zırhlar taşıyorlardı. Sarmaşıklar altı ay yağda yatırılıyor ve sonra güneşte kurutuluyordu. Bu işlem birkaç kez tekrar ediliyordu. En nihayet bunlardan sağlam miğfer ve zırhlar yapılıyordu. Bunlar hafif olduklarından, Wuge askerleri ırmakları, ıslanmadan ve zorlanmadan geçebiliyorlardı. Hiçbir silah bu zırhları delemezdi.

Taohua ırmağı kıyısındaki ilk çarpışmada Zhuge Liang biraz geri çekildi. Aynı anda o, yeni düşman hakkında yerli halktan bilgi toplamıştı. Daha sonra bir tepeye çıktı ve çevrenin topografyasını inceledi. Tepeden inerken, bir yılan gibi kıvrılıp giden, sağında ve solunda hiçbir bitki yetişmediğinden taştan duvarlar halindeki yamaçlarıyla bir vadi keşfetti. Bu keşfinden pek memnun kaldı. Vadiye yalnızca bir yol açılıyordu. Komutanlarına gizli paralolar verdi ve Wei Yan'a, birlikleriyle

Taohua ırmağını kolayca geçeceği bir yerde ordugâh kurmasını emretti. Hükümdar Wutugu'nun saldırması halinde, Wei Yan ordugâhı terkedecek, bir beyaz bayrakla ırmak yönünde ilerleyecekti. Gece ay çıktığında Wuge birliklerinin önünderi kaçacak ve ordugâhını çadırlarıyla birlikte terkedecekti.

Menghuo, hükümdar Wutugu'yu, Zhuge Liang'ın strategeminden sakınması için uyardı. Özellikle Zhuge Liang'ın pusuları çok tehlikeliydi. Hele vadilerde Wutugu çok dikkatli olmalıydı. Wutugu bu tavsiyeyi unutmadı.

Bu arada Shu-Han ordusundan bir grup asker Taohua ırmağını geçmek üzereydi. Wutugu, sarmaşıktan zırhları içindeki askerlerini ırmağa gönderdi. Kısa bir çatışmadan sonra Shu-Han birlikleri kaçtı. Wuge askerleri bir pusudan korkuyorlardı. Bu nedenle kaçanları takip etmekten vazgeçtiler. İkinci ve üçüncü günlerde benzeri çatışmalar tekrarlandı. Fakat Wei Yan, uzakta bir beyaz bayrağın farkına varmıştı. Birliklerini oraya gönderdi. Askerler orada başka bir ordugâh buldular. Yola devam ettiler ve yedi tane terkedilmiş ordugâhla karşılaştılar. Wutugu, gözü kararmış bir halde takibe devam ediyordu. Fakat sık ağaçlar ve fundalıklar daha fazla ilerlemesine engel oluyorlardı. Arada bir gönderdiği gözcüler, ağaçlarda Shu-Han bayrakları gördüklerini söylüyorlardı.

Menghuo gülerek şöyle dedi: "Zhuge Liang en sonunda strategemlerinin kurbanı olacak. Niyetini en nihayet anladık. Onu onbeş kez kaçmaya mecbur ettik; yedi ordugâhını zaptettik. Son bir çaba ile zafer bizim olacak artık."

Wutugu bu sözleri sevinçle dinledi. O da artık Shu-Han ordusunun kolayca kucağına düşeceğine inanıyordu. Onaltıncı gün, Wei Yan'ın birlikleriyle yeniden bir çatışma oldu. Wei Yan yeniden kaçtı. Wutugu peşine düştü. Wei Yan, Zhuge Liang'ın keşfettiği, yılan gibi kıvrılıp giden taşlık vadiye çekildi. Orada yine bir beyaz bayrak açtı. Wutugu ortada ne ağaç ne fundalık görüyordu. Burada bir pusu olması imkânsızdı. Böylece çekinmeden takibe devam etti.

Vadinin içinde, birdenbire onlarca araba ortaya çıktı ve yolu kapadı. Wutugu, arabaların Shu-Han ordusunun yiyecek ikmalinde kullanıldığı ve kaçış sırasında terkedildiğini düşündü. Takibe yine devam etti. Fakat birdenbire vadinin yamaçlarından ağaç gövdeleri ve molozlar yağmaya başladı. Bunlar vadi çıkışını tamamen kapatmışlardı. Aynı anda Wutu-

gu, arabaların çalı çırpı ile dolu olduğunu ve ateşe verildiklerini gördü. Hemen ardından, sıkıştırılmış barutlar patlamaya başladı. Vadi yamaçlarından meş'aleler atılıyor ve arabalara bağlanmış fitilleri tutuşturuyorlardı. Tüm vadi bir ateş denizine dönüşmüştü. Wuge askerlerinin yağa batırılmış sarmaşıklardan yapılmış zırhları da yanmaya başladı. 30.000 asker ölmüştü.

Zhuge Liang, kendi gözlem yerinden bu feci manzarayı seyretti; gözlerinden yaşlar geldi ve şöyle dedi: "Şüphesiz imparatoruma büyük bir hizmette bulundum; fakat pek çok insan kurban etmiş oldum."

Wuge askerleri, takip sırasında Wutugu'ya eşlik etmemiş olan hükümdar Menghuo'ya, müttefiğinin zaferini haber veriyorlardı bu sırada, Menghuo büyük bir sevinçle vadiye koştu; fakat durumun tam tersi olduğunu gördü. Wutugu ve ordusu imha edilmişti. Menghuo geri dönmeye başladı; fakat Wuge askerleri onu yakaladılar. Onu, kendilerini felâkete sürüklemekle suçladılar. Aslında bu askerler, kılık değiştirmiş Shu-Han ordusu askerleriydiler. Menghuo ve yandaşları yine Zhuge Liang'ın eline düşmüşlerdi. Bir çadıra konulup ağırlandılar. Yemek sırasında Zhuge Liang'ın bir ulağı çadır girişinde göründü ve Menghuo'ya yöneldi: "Zhuge Liang sizinle yeniden yüzyüze gelmenin sizin için utandırıcı olacağını düşünüyor. Beni sizi serbest bırakmakla görevlendirdi. Gücünüz kaldıysa, ona karşı yeniden ordu toplar ve yeniden savaşırsınız. Şimdi gidin artık!"

Fakat Menghuo, gideceği yerde ağlamaya başladı:

"Yedi kez yakalandım ve yedi kez serbest bırakıldım" dedi, "şüphesiz sizin kültürünüzün dışında bir insanım. Fakat usul ve erkân nedir bilirim. Şimdi bundan sonra utanmadan nasıl yaşarım?"

O ve yanındakilerin hepsi diz çöktüler, bellerini öne büktüler ve tam bir itaatkârlık içinde başkomutanlık çadırına geldiler.

"Yüce başbakan, bizler, güneyin insanları, artık asla ayaklanmayacağız."

"O halde şimdi biat ediyor musunuz?" diye sordu Zhuge Liang.

"Ben, çocuklarım ve torunlarım, sizin yüce gönüllülüğünüze minettarız. Fakat biat edemeyiz!"

Zhuge Liang, Menghuo'yu çadırına çağırdı, ona yer gösterdi ve bir ziyafet hazırlattı. Menghuo'nun hükümdarlığını onayladı ve ona, Shu ordusunun işgal etmiş olduğu yerleri geri verdi.

Komutanları, Zhuge Liang'ın bu lütufkârlığı için hiçbir neden göremiyorlardı: "Bu kadar zorluklarla aldığınız bu yerlere neden kendi adamlarınızdan birini yönetici yapmıyorsunuz?"

Zhuge Liang yanıt verdi: "Bunun için üç engel var: Birincisi, kendi adamımı yönetici yaparsam, ona özel koruma birlikleri vermek zorunda kalırım. İkincisi, güney halkı, savaşı kaybetmiş olmalarının hıncıyla Çinli yöneticiye başkaldırmayı deneyecektir. Ve üçüncüsü, güney halkı yabancı yöneticiye hep güvensizlik besleyecektir. Bizden hiç kimseyi burada bırakmazsam, onlar adına hiçbir şeyi garanti etmek zorunda kalmam. Böylece tüm güçlüklerden sıyrılmış olurum."

Fatihin iyiliği güney halkının şükranlarıyla karşılandı. Zhuge Liang'ın onuruna bir anıt diktiler. Kısa bir süre sonra, Shu-Han devletinin güney sınırlarında barış hüküm sürmeye başladı. Böylece Zhuge Liang, 16 numaralı strategem yardımıyla, güney halkının kalbini kazanmış oluyordu. Tabii ki güçlü ordusu olmadan sadece psikolojik savaşla başarıya ulaşması mümkün olamazdı. Fakat sadece güçlü bir orduyla da böyle bir başarı elde edilemezdi. Li Bingyan ve Sun Jing, 1986 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nde Kurtuluş Ordusu Basımevi tarafından yayımlanan kitaplarında, bu değerlendirmeyi yapmışlardı.

Hükümdar Menghuo'nun yedi kez tutsak alınıp yedi kez serbest bırakıldığına ilişkin ilk haber, İ.S. 384'de ölen Xi Zuochi'nin bir kroniğinde yer alır. Bu haberin tarihsel bakımdan doğru olduğundan bugün şüphe edilmemektedir. Zhuge Liang'ın kahramanlığı, Çin'de her zaman ve sürekli olarak yeni kuşaklara tanıtılır; özellikle çizgi romanlarda ve gençlik kitaplarında.

16.3 Mao ve Savaş Tutsakları

Taipeh'de bir sahaflar çarşısından aldığım büyük bir strategem kitabına göre, Mao Zedong da 16 numaralı strategemden ilham almış ve özellikle Çin'de komünist birlikler ile Çan Kay Şek'in yönetimindeki Guomindang ordusu arasındaki iç savaş sırasında (1945-1949) bu strategemi uygulamıştır.

Mao, strategemi özellikle tutsak alınmış olan düşman askerlerine ve resmi görevlilere karşı uygulamıştır. Tutsaklar arasından özellikle Çan

Kay Şek'e bağlı asker ve görevliler seçilmiş, diğer asker ve görevlilere oldukça yumuşak davranılmıştır. Bunların komünizm lehine motive edilmeleri amacıyla *sukuhui* ("Dert Dökme Organizasyonu") denilen toplantılar düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Çin Komünist Partisi'nin aktif elemanlarınca özenle yetiştirilmiş olan alt sınıflara mensup insanlar, aynı durumda bulunan tüm "sınıf kardeşleri"nin yoksulluk ve sefaletini, Çan Kay Şek'in koruyucu şemsiyesi altında bulduklarını ileri süren yüksek zümrelerin lüksüyle karşılaştırıyorlardı. Sarsıcı, çoğu kez kanlı sahnelerle bezendirilmiş gösterilerle, bu insanların "sömürücü" sınıfa ve onun politik ve askeri temsilcisi Çan Kay Şek'e karşı kinlendirilmesi amaçlanıyordu. Örneğin bunlara büyük toprak sahiplerinin işkence yaptıkları bir yoksul baba fotoğrafı gösteriliyordu (fakat fotoğrafın dört yıl önceye ait olduğu belirtilmiyor, çeşitli fotoğraf hileleriyle fotoğraf yeniymiş gibi gösteriliyordu). Tutsak alınmış Guomindang askerlerinin bu şekilde "eğitilmelerinin" olağanüstü etkisi, daha sonra Mao Zedong'un seçilmiş eserlerinde değerlendirilmiştir. Bu "eğitim"e rağmen Kızıl Ordu'ya katılmak istemeyenler, kendilerine kumanya ve yol parası verilerek, şu nasihatle evlerine gönderildiler: "Eğer sizler bundan sonra savaş meydanlarında birliklerimize karşı savaşırsanız, şunu hatırlayın: Çinliler Çinlilere karşı savaşmaz."

Mao, serbest bırakılanların düşman ordusunda yeraltı faaliyeti ve ajitasyon yapmalarını ve düşmanın moralini bozmalarını beklemişti. Buna bağlı olarak komünistlerin gaddarlığı üzerine düşmanın yaptığı propaganda, bu suretle bastırılmalıydı.

Doğaldır ki, serbest bırakılanlar, her yerde kaçtıklarını söylüyorlardı. Bir çoğu, arkadaş ve âmirlerine, komünistlerin yüksek morallerini ve askeri disiplerini övüp duruyorlardı. Diğer bir kısmı sabotajlara girişiyorlar ve kritik anlarda komünistler lehine çalışıyorlardı. Kızıl Ordu'nun 1949 Nisan'ında Yangtse ırmağı üzerinden güneye doğru başlattığı kesin saldırıdan önce, zaten Guomindang birliklerinin morali epeyi bozulmuştu. Böylece Mao, en nihayet düşman ordusunu yenmeyi başardı. Düşman ordusundan tutsak almanları ise serbest bıraktı. Bunların çoğu komünist oldu. Şüphesiz Mao'nun bu strategemi uygulamasının koşulu, onun güçlü bir orduya sahip olmasıydı.

16.4 Saldırı Olarak Geri Çekilme

Doğu Han hanedanının (İ.S. 25-220) sonlarına doğru, Yuancheng kentini ele geçiren isyancılar, "Sarı Türbanlılar" adıyla anılıyordu. Hükümdara bağlı birlikler, Zhu Jun'un komutası altında harekete geçtiler ve kenti 6 numaralı strategem yardımıyla geri almayı denediler. En nihayet Zhu Jun işgali kırdı.

Erzak ve levazımatı azalmış olan "Sarı Türbanlılar", en nihayet, geri çekilmekte olan düşman ordusuna saldırmak için iyi bir fırsat bulduklarına inandılar. Kenti terkettiler ve hükümdarın birliklerine saldırdılar. Hükümdarın birlikleri savunmaya geçtiler; fakat daha da geri çekilmeye başladılar. En nihayet kent 20 mil kadar arkalarında kaldı. Hükümdara bağlı birliklerin komutanı, planlandığı üzere, birdenbire bir karşı saldırı başlattı ve birliklerinden birine, isyancıların kaçış yolunu kesmelerini emretti. İsyancılar bu yönden kaçmak istediler; fakat her yerde hükümdara bağlı birliklerin pusu kurduklarını gördüler.

Kent, geri çekilme manevrasıyla birlikte sanki "serbest bırakılmış" gibiydi. Hükümdara bağlı birlikler en sonunda bu yolla kenti yeniden geri aldılar.

16.5 Kurtuluş Çaresi Giyotin

30 Haziran 1947'de Shaanxi, Hebei, Shandong ve Henan eyaletleri ordusunun ana kuvvetlerinden beş alay, Liu Bocheng (1892-1986) ve Deng Xiaoping komutasında, 130.000 askerle Sarı Irmağı geçmeye, Dabie dağlarına (Shandong eyaleti) doğru yürümeye başlamışlardı.

14 Temmuz'da, Kızıl Ordu'dan iki alay, iki düşman birliğini Liuyingji köyü çevresinde kuşatma altına aldı. Komünist komutanlar, sonucu belirsiz bir savaşa girmemek için, "birini yakalamak istiyorsan, önce onu serbest bırak" strategemini uygulamayı kararlaştırdılar. Kuşatma çemberi bir yerinden açık tutuldu ve düşman, bir huruç harekâtı ile bu açık bırakılan yerden çemberi yarmaya yönlendirilmiş oldu. Tabii ki komünist komutanlar askerlerini öyle yerleştirmişlerdi ki, huruç harekâtı yapan düşman tuzağa düştü ve fazla zorlanılmadan yok edildi.

Bu kitapta adını defalarca andığımız Sun Zi (Sun Tzu), "Savaş Sanatı" adlı kitabında şöyle der: "Umudu kalmamış düşmanı sürekli olarak sıkıştırmaya çalışma!"

"36 Strategem Üzerine" adlı kitapta şunlar belirtilir: "Düşman çok zor bir duruma düşmüşse, o, kurtulmak için son gücüyle harekete geçecektir. Ona bir çıkış yolu açıldığında, tüm teyakkuzu ve azmi ile bu yola yönelir ve böylece kolayca tuzağa düşer."

"I Ging, Dönüşümler Kitabı"nda, 16 numaralı strategem üzerine şöyle denir: "Gevşeme yenilgiyi getirir."

16.6 Zorlu Çöpçatanlık

"Yirmi yıllık deneyimlerime baktığımda, önüme üç şey çıkıyor: Böcekler, vahşi hayvanlar ve kötü ruhlar." Wu Woyao (1866-1910), ünlü romanı "Son Yirmi Yılın Garip Olayları" adlı romanında böyle yazıyordu. Bu garip olaylardan biri, 16 numaralı strategemin bir aile içindeki uygulanımına ilişkin olanıdır.

Pekin'de adalet bakanlığında bakan yardımcısı olan bay Jiao, sefih bir hayat süren afyonkeş kızını evlendirmek istiyordu. Kız 25 yaşını geçmişti ve Çin geleneklerine göre bu, bir kadının evlenmesi için oldukça geç bir yaştı ve ayrıca bir kadın hakkında şüpheler beslenmesi için bir nedendi. Babaya, en uygun damat adayı, 30 yaşındaki yeni boşanmış saray tarihçisi Zhou görünüyordu. Fakat kadın tarafının temsilcisi olarak baba, bay Zhou karşısında hiç de avantajlı durumda sayılmazdı. Bu nedenle bir çöpçatana ihtiyacı vardı. Bay Zhou ölen karısına hâlâ çok bağlıydı ve kendisini evlendirmek isteyen tüm çöpçatanların ellerini boş çıkarmıştı. Bay Jiao, en sonunda, adalet bakanlığında bir bölüm şefi olarak çalışan Xuefang'a başvurdu. Xuefang, saray kronikçisi Zhou ile birlikte, o yılki en yüksek devlet memurluğu sınavını başarmıştı. Xuefang çok iyi bir konuşmacıydı. Bakan yardımcısı kendisine durumu anlattıktan sonra, Xuefang göğsüne vurdu ve şu sözlerle garanti verdi: "Bunu hiç dert etmeyin; onu yola getirecek yöntemlerim var. Zhou sonunda kızınızla evlenecek. Bu işte 'birini yakalamak istiyorsan, önce onu serbest bırakmalısın' strategemini uygulamak gerekiyor."

Daha sonra Xuefang, kronikçi Zhou'yu defalarca ziyaret etti. Zhou'nun altı yaşında bir oğlu vardı. Xuefang her ziyaretinde çocukla özel olarak ilgileniyordu. Ya onunla oyunlar oynuyor veya ona ideogramlar soruyordu. Bir keresinde çocuğa dönüp onu pek düşünüyormuşcasına

şöyle dedi: "Zavallı çocuk. Çok küçüksün daha ve annen yok. Baban neden bir kez daha evlenmez ki?"

Saray kronikçisi bu sözlerdeki imayı tabii ki anladı ve gülerek şöyle dedi: "Daha matemden bile çıkmış değilim. Böyle bir şeyden nasıl söz edebilirim? Zaten kararımı verdim; yaşamımın geri kalan bölümünde dul yaşayacağım."

Bölüm şefi Xuefang, bay Zhou'yu yine de kadınsız bir yaşamın zorlukları üzerine bir konuşmaya çekmekten geri kalmadı. Bay Zhou oğlu için yeniden evlenmeye ihtiyacı olmadığını, çünkü ona bir süt ninenin baktığını söyledi. Süt nine zaten memleketlisiydi.

Fakat Xuefang onu şu sözlerle yine sıkıştırdı: "Yine de bana öyle görünüyor ki, ne kadar çabuk evlenirsen o kadar iyi yaparsın."

"Bu da ne demek?" diye sordu kronikçi Zhou. Bölüm şefi Xuefang sadece güldü, fakat konuşmanın devamını getirmedi. Bu durum bay Zhou'yu tedirgin etmişti. Sorusunu tekrarladı. Xuefang şöyle dedi: "Sana bunu söylemezsem kötü bir arkadaş olurum. Fakat söylersem, korkarım ki önce bana inanmayacaksın, sonra da çok kızacaksın."

Bay Zhou şöyle dedi: "İster söyle, ister söyleme. Bir; sana neden inanmayayım. İki; kızmak için bir neden göremiyorum."

Xuefang yine güldü, fakat yine hiçbir şey söylemek istemedi. Sadece bay Zhou'nun dikkatini şuna çekti: "Şu andaki durumun beni gerçekten üzüyor. Seninle dostuz. Aramızda açıkça konuşamayacağımız ne olabilir ki?"

Xuefang'ın suratı şimdi asılmıştı: "Sana bunu söylemek istemezdim. Fakat sana söylemezsem, sonra dost olarak yüzüne bakamam. Bu nedenle bana, seninle açık konuşmaktan başka bir şey kalmıyor. Söyleyeceklerimi sakın yanlış anlama."

Bay Zhou kızararak yanıt verdi: "Boyuna konuşup duruyorsun ama esas meseleye bir türlü gelmiyorsun. Tüm bunlar ne demek oluyor?"

Xuefang şöyle dedi: "Sana daha şimdi açıkça söyledim. Başka biri olsaydın, katlanamazdım doğrusu. Fakat biz eski dostuz..." Ve yeniden sustu.

Öfkeyle bağırdı bay Zhou: "Şimdi açık ve seçik olarak iki cümleyle ne olup bittiğini söyle. Böyle herzeler yumurtlamanın âlemi ne?"

Xuefang şöyle dedi: "Çok iyi bir işin var. Bu herhalde senin için çok önemlidir değil mi?"

Bay Zhou artık iyice sinirlenmişti: "Sen hâlâ neden konu dışı şeylerden söz edip duruyorsun?"

Xuefang devam etti: "Doğrusu ya, toplum içinde son zamanlarda senin için iyi şeyler söylenmiyor."

Xuefang, bay Zhou'nun tam beline basmıştı. Bay Zhou için toplum içindeki itibarından daha önemli bir şey yoktu. O, Xuefang'ın söylediklerinden iyice etkilenmişti. Öyle ki, bu sözler, gerçekten başına taş düşmüşcesine sarsmıştı onu. Yerinden fırladı ve sordu: "Bu sözler nereden çıkıyor?"

Xuefang (tabii ki 7 numaralı kreator strategemini kullanarak), onun, oğlunun dadısıyla seviştiği hakkındaki söylentilerden söz açtı. Sözde o bu yüzden tüm evlendirme çabalarını geri çeviriyordu.

Bu konuşma sırasında bay Zhou, itibarını yeniden nasıl kazanacağı konusunda düşünmeye başlamıştı bile. O, dadıyı hemen kovacak ve oğluyla bir pansiyona çekilecekti. Daha sonra oğlunu ana babasının yanına göndermeyi deneyecekti. Fakat tüm bu düşüncelerden, Xuefang'ın inandırıcı itirazları sonunda vazgeçti.

Sonunda Xuefang şöyle dedi: "Bana izin verirsen, sana itibarını yeniden kazandıracağıma dair söz veririm."

"Çabuk söyle, bunu nasıl becereceksin?"

Xuefang yanıtladı: "Bugünden itibaren, her yerde kendine yeni bir eş aradığın haberini yayacaksın. Göreceksin, bütün söylentiler bıçakla kesilmiş gibi sona erecek."

İlk anda bay Zhou bu önerinin yararsız bir strategem olduğunu düşündü. Çünkü bu durumda gelin adaylarına sürekli "hayır" demesi olanaksızdı.

Xuefang, "Gayet tabii" dedi. Bay Zhou'ya evliliği ciddi olarak düşünmekten başka çıkar yol kalmıyordu.

Bay Zhou düşünceli bir sessizliğe büründü. Xuefang ısrarla, onun mümkün olan en kısa zamanda, kötü söylentilerden yakasını kurtarmak için, evlenmesi gerektiğini tekrarladı. Birkaç önemsiz sözden sonra, Xuefang çekip gitti.

Ertesi gün Xuefang, bay Zhou'yu görmeye gelmedi. Bunun üzerine bay Zhou onu aradı ve uzun uzun düşündükten sonra, onun planını uygulamaktan başka bir çare olmadığına inandığını söyledi.

"Buna ikna olduysan, şimdi bırak sana çöpçatanlık yapayım. Lu ailesinin bir kızı var, iyi ve güzel bir kız. Onu görmeni sağlayacağım."

Xuefang, bir gün sonra, girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığını haber verdi bay Zhou'ya. Bugün de, bekâr genç kız kardeşi için konuşmak üzere bay Zhang'ı ziyaret edecekti.

Bizzat bay Zhou da, söylentilerden duyduğu korkuyla, evlenme niyetinde olduğu haberini arkadaşları arasında yaymaya başlamıştı. Arkadaşları ve tanıdıkları da, onu evlendirmek için gayret gösteriyorlardı. Xuefang bay Zhou'yu sürekli arıyor ve onunla çeşitli gelin adayları hakkında konuşuyordu. Bu arada, bay Zhou'yu, kendisine biraz yaşlıca bir gelin adayının çok daha uygun düşeceğine de inandırmıştı. Bay Zhou'yu, en sonunda, bir üçüncü kişi aracılığıyla, bakan yardımcısı Jiao'nun kızını dikkate almaya da ikna etti.

Bay Zhou Xuefang'a danıştı. Xuefang şöyle dedi: "Bu olasılığı ben de düşündüm. Yalnız Jiao'nun kızının bir dul erkekle evlenmeyi reddetmesinden korkarım. Üstelik onun babası benim âmirimdir. Onu böyle bir durumda bırakmak bana yakışmaz. Bu nedenle bu konu hakkında hiçbir şey söylemedim. Fakat Jiao'nun kızıyla bir evlilik gerçekten de senin için ideal olurdu. Duydum ki, bu kız gitar çalınayı biliyor, Go oyunundan anlıyor, kaligrafi ve resimle ilgileniyor, yazı ve hesap işlerini ve bir evin nasıl çekip çevirildiğini iyi biliyormuş. Sanıyorum yirmi yaşını biraz geçmiş olmalı. O, oğlun için de iyi bir ikinci anne olurdu.

Bay Zhou tüm bunları işitince, bu kez bu işi bitirmeyi düşündü. Fakat Jiao ailesi, kızı istemesinin üzerinden uzun bir süre geçtiği halde, kesin bir yanıt vermeden onu bekletiyordu. Bay Zhou giderek sinirleniyordu. Bir kez daha Xuefang'dan aracılık yapmasını istedi. Xuefang her gün Jiao ailesini ziyaret ediyordu. En nihayet bay Zhou'ya müjdeli haberi getirdi.

Öyküyü burada kesiyoruz. Doğaldır ki Xuefang bay Jiao'nın kızıyla bay Zhou'yu evlendirmek için birçok strategeme başvurmuştu. Önce söylentiler dolaştığını belirtip 7 numaralı strategemi uygulamakla bay Zhou'yu öylesine tedirgin etmişti ki, bay Zhou sığındığı "mağara"yı terketmiş ve dul kalma kararından vazgeçmişti. Burada doğal olarak 13 numaralı strategem akla gelmektedir. Giderek Xuefang, bay Zhou'da, Jiao'nun kızıyla evlenme arzusu ve niyetini uyandırmış ve hatta onu epeyce bekleterek ona biraz işkence bile çektirmişti. Sonunda o bay Zhou'yu, yeniden 7 numaralı strategemi kullanarak kendi isteğiyle evlenmeye yöneltmiştir.

Strategemler bazen zararlarını da birlikte getirirler. Ben romanı tabii ki sonuna kadar okudum. Burada bay Zhou'ya kötülük edilmiştir. Daha gerdek gecesi bir felâket meydana gelmiştir. İlâçla ayakta durabilen afyonkeş gelin, gerdek zamanı gelince, birden afyon kutusunu kapmış ve afyon çekmeye başlamıştır...

16.7 Rafsancani ve Amerika'nın Armağanı

"Amerikan basınında heyecan uyandıran bir haber yayımlandı."

Şanghay'da yayımlanan *Wenhui* adlı günlük gazetenin 14 Kasım 1986 tarihli sayısında *Shijie zhi Chuang* ("Dünyaya Açılan Pencere") bölümünde, İran olayları üzerine uzun bir haber-yorum yer almıştı:

> "Amerika Birleşik Devletleri, 18 aydan beri İran'la, Beyrut'ta muhafaza altında bulunan Amerikalı rehineleri kurtarmak için gizli görüşmeler yapmakta ve İran'a gizlice silah vermektedir. Amerikan kaynaklarından yapılan açıklamalara göre, bu görüşmeler, Beyaz Saray, Savunma Bakanlığı ve CIA yetkililerinin katılması ile ve bizzat başkan Reagan'ın onayı ile gerçekleşmiştir. Amerikan dergisi *Newsweek*'in son sayısı zamanından önce yayımlanmış ve bu dergide bu görüşmelerin asıl nedenleri üzerine bir haber yer almıştır. Aşağıda, okuyucularımıza bu haberin adapte edilmiş bir çevirisini sunuyoruz."

Ji Yun ve Liang Ren tarafından çevrilen ve redakte edilen bu haber-yorum, *Newsweek*'in 17 Kasım 1986 tarihli sayısında *Cloack and Dagger* ("Paravan ve Öfke, Kılıf ve Hançer") başlığıyla yayımlanmış olan haber-yorumun kısaltılmış şeklidir.

Buna göre, 4 Kasım 1986'da, yani Tahran'daki Amerika Büyükelçiliği'nin işgalinin yedinci yıldönümünde, İran Meclis Başkanı Rafsancani, özellikle pek memnun görünmektedir. Lübnan'daki bir derginin haberine göre, "büyük şeytan" (Amerika) yanıltılmıştır.

Çinli çevirmenler, *Newsweek*'teki metni buraya kadar sadakatle çevirmişlerdir. Fakat bir yerde, 16 numaralı strategemi çağrıştıracak şekilde, metnin arasına aşağıdaki alt başlığı eklemişlerdir:

> "McFarlan, armağanlar sunmak üzere ziyarete geldi. İran Meclis Başkanı, yakalamak istediği şeyi önce serbest bırakmıştı."

Beş Amerikalı yüksek görevli, aralarında o zamanki ulusal güvenlik danışmanı McFarlan olmak üzere, gizlice Tahran'a uçmuşlardı. Heyet, beraberinde sembolik bir armağan da getirmişti. Bu armağan, anahtar biçiminde bir pastaydı ve yeni ilişkiler kurmak isteğini yansıtıyordu. Ayrıca Ronald Reagan'ın bir ithaf notuyla bir İncil ve İranlı yüksek memurlar için kolt tabancalar vardı armağanlar arasında. Bir başka söylentiye göre, müthiş bir armağan daha vardı: Amerikan silahlarıyla dolu bir kargo uçağı.

"İran bu zokayı yutmayacaktır demişti Rafsancani: "Biz onlara, bu armağanları kabul etmeyeceğimizi ve aramızda rehineler konusunu konuşmayacağımızı söyledik." Rafsancani'ye göre, Amerikalılar şeytanca düşünüyorlar, "Lübnan'daki sorunlarını çözmek için bizim nüfuzumuzdan yararlanmak istiyorlardı."

Amerikalılar'ın bu ilk armağanlarının, yani kolt tabancalar ve silahla yüklü bir kargo uçağını geri çevirmesini, Çinli gazeteciler 16 numaralı strategem açısından yorumlamışlardır. Buna göre, İranlılar, Amerikalılar'dan daha büyük ödünler koparabilmek için, rehinelerden bazılarını bıraktılar. 16 numaralı strategemin İranlılarca bu şekilde kullanılmasının sonucu şu olmuştur: İranlılar, *Newsweek*'in haberine göre, 60 milyon doların üstünde bir değeri olan savaş malzemesinin üstüne yatmışlardı. Bu malzeme arasında tanksavar roketleri, radar sistemleri ve İran donanması için yedek parçalar vardı.

Amerikan ve Çinli gazetecilerin haber-yorumlarındaki farklar iyice göze batmaktadır. Amerikan kaynaklı haber-yorum, İranlılar'ın taktiğinin derinliğine bir analizine başvurmadan, sadece basitçe olayı anlatmaktadır. Oysa, Çin kaynaklı haber-yorumda şu vardır: Haklı veya haksız, Çinli yorumcular, İran'ın tutumunu hemen bir strategeme bağlamaktadırlar. Bu, Çinliler'in uluslararası olayları strategemik düşünme ışığında yorumlama eğilimlerine iyi bir örnektir.

16.8 Serbest Bırakılan Koca Katili

1891 yılında 24 ciltlik ve 100 bölümlük kriminal öyküler kitabı *Peng Gong An* ("Bay Peng'in Maceraları") yayımlanmıştı. Kitap, hükümdar Kang Xi'nin (1662-1722) egemenliği altındaki Sanhe'de belediye meclisi

üyeliği, daha sonra Henan'da eyalet valiliği yapmış olan Peng Peng'in başından geçenleri anlatır. Peng Peng pek çok kriminal olayı araştırmış ve çözmüştür. Eser 1985'de Çin Halk Cumhuriyeti'nde yeniden yayımlanmıştır. Ben kitabı, Şanghay yakınlarındaki *jinshan* otelinde satın almıştım. O sırada otelde çağdaş Çin edebiyatı üzerine önemli bir uluslararası kongre (3-11 Kasım 1986) yapılıyordu ve ben de davetliler arasındaydım.

Kitabın 13. bölümünde iki adam Bay Peng'i ziyarete gelirler ve ona, Hehezhan yöresindeki gök tapınağı önünde bir yerde bir ceset bulunduğunu haber verirler. Bay Peng hemen bir mahfeye (insan tarafından çekilen tek kişilik araba -çev-) binip olay yerine gider. Fakat olay yerinde, yani bir çeşme başında, biri başsız bir erkek ve diğeri bir genç kadın olmak üzere iki ceset vardır. Araştırma sonunda, kadının boğularak, erkeğin ise bıçaklanarak öldürüldüğü anlaşılır. Bay Peng düşünüp dururken, bir adam gelir ve yüksek sesle uğradığı haksızlıktan söz etmeye başlar. Bay Peng adamı konuşmaya devam etsin diye kendi haline bırakır.

60 yaşlarındaki adam ağlayarak Bay Peng'in önünde diz çöktü ve feryat etmeye başladı. Biricik kızı Krizantem'i, He köyü eşrafından Yao Guangzhi ile evlendirmişti. Bugün kızını ziyarete gelmiş ve onun kaybolduğunu öğrenmişti. Damadı ise o sırada Hehezhan'da bir meyhanede kafayı çekiyordu. Karısının nerede olduğundan ise haberi yoktu. Dost insan Bay Peng'in buraya bir ceset görmeye geldiğini işitmişti. O da bunun üzerine, kadın cesedinin kızına ait olup olmadığını anlamak ve Bay Peng'den yardım istemek için koşmuştu. Yaşlı adam sözlerini şöyle bitirdi: "Size yalvarıyorum, intikamımı alın."

Bay Peng yaşlı adama erkek cesedini de gösterdi: fakat adam ceseti teşhis edemedi. Bay Peng cesetlerin tabutlara konulmasını emretti ve yardımcıları Liu Chen ile Li Fu'ya bir adam gönderdi. Sonra Sanhe'ye, Yamen'deki bürosuna geri döndü. Kısa bir süre dinlendikten sonra, iki polis memuruna, öldürülen kadının dul kocası Yao Guangzhi'yi, soruşturma için Yamen'e getirmelerini söyledi. Dul kocanın ağabeyi Yao Guangli de polislere eşlik edecekti.

Meyhaneye geldiklerinde Yao Guangzhi'yi bulamadılar. Garson, Yao Guangli'ye, kardeşinin, doğudaki ana cadde üzerinde evleri bulunan Huang ailesinin yanında olduğunu söyledi. Huanglar'ın evini buldular,

fakat kapı kilitliydi. Yao Guangli kapı tokmağına vurdu. İçeriden ince bir kadın sesi, "Kimi arıyorsunuz?" diye sordu.

Kadın kapıyı açtı, karşısında duran üç adama baktı ve sorusunu tekrarladı. 20 yaşlarında görünüyordu. İnce, uzun bedenini renkli bir elbise sarıyordu. Parlak, siyah saçlarıyla kontrast oluşturan beyaz, açık bir cildi vardı. Güzel kahverengi gözleri, oldukça zarif iri iki bademe benziyordu. Ve bu gözler işveli işveli bakıyorlardı.

Yao Guangli kardeşini aradığını söyledi. Bunun üzerine kadın içeriye seslendi: "Seni arıyorlar, dışarıya gelir misin lütfen!"

Yao Guangzhi kapıya çıktı. Adamları içeriye bir şeyler içmeye davet etti. Fakat Yao Guangli şöyle dedi: "Demek buradasın. Bay Peng seni kendisine götürmemizi emretti."

İki polis memuru Yao Guangzhi'yi ve iyice korkmuş görünen genç kadını kelepçelediler ve tutuklularla birlikte Sanhe'ye geri döndüler.

Bay Peng iki tutukluyu tepeden tırnağa süzdü. Yao Guangzhi 20 yaşın biraz üstünde, ince uzun, beyaz tenli ve enerjik bakışlara sahip yakışıklı bir adamdı. Genç kadın da doğrusu ya pek alımlıydı. Bay Peng sorguya başladı:

"Karınızı kim boğup çeşme başına atmış olabilir?"

Yao Guangzhi yanıt verdi: "Tüm olup biteni bugün meyhanede öğrendim. Tam size gelmek ve karımın katilini bulmanızı istemek üzereyken, memurlarınız beni alıp buraya getirdiler." Gözleri kızardı ağlamaya başladı.

Bay Peng yeniden sordu: "Bu kadınla ne ilişkin var senin? Onun evinde ne arıyordun?"

Kadın araya girdi: "Adım Li. O, kocamın kan kardeşidir."

Bay Peng masaya vurdu ve kadına hışımla döndü:

"Sen sorulduğunda yanıt ver bakalım!" Öyle bağırdı ki, kadın dehşet içinde kaldı.

Yao Guangzhi telaş içinde şöyle dedi: "Ben bu kadının kocası Huang Yong'un dostuyum. O, Tongzhou'da ticaretle uğraşır ve bana çay yaprağı sağlar. Bugün de kendisini, yeni çay yaprağı var mı yok mu sormak için ziyaret ettim. O sırada kardeşim Yao Guangli, polis memurlarıyla birlikte geldi. Ben ve bu kadın tutuklanıp buraya getirildik. Bir tek ricam var: Kadını bırakın; onun olan bitenlerle hiçbir ilişkisi yok."

Bay Peng olup biteni anlamıştı. Kadına sordu: "Senin kocan ne iş yapar? Evde senin yanında kim vardı?"

"Benim adım Li. Kocam yirmidört yaşında. Onun ana babası da, akrabası da yok. Evimizde ikimizden başka kimse yaşamıyor. Kocam şu sıralar Tongzhou'da yiyecek maddeleri alım satımı ile uğraşıyor."

Bay Peng yine sordu: "Evden ne zaman ayrılmıştı?"

Kadının yüzünün rengi değişti, telâşla yanıt verdi: "Uçurtma bayramından sonra, yani birkaç gün önce."

Bay Peng tekrar kurcaladı: "Yılda ortalama kaç kez eve döner?"

"İki üç defa. Yeni yıl bayramında tekrar dönecek."

Bay Peng tekrar Yao Guangzhi'ye döndü: "Karın boğularak öldürülmüş. Onun Hehezhan'da bir çeşme başında ne işi vardı?"

Yao Guangzhi yanıtladı: "Bendeniz bilmiyorum efendim."

Bunun üzerine Bay Peng soğuk soğuk güldü: "Seni kahrolası herif? Yüzüme karşı yalan söylemeye cüret ediyorsun ha! Şunun ağzına bir vurun bakayım."

Yao Guangzhi'nin ağzına bir tokat indi. Fakat itirafa yanaşmıyordu, tam tersine bağıra çağıra kendisine haksızlık yapıldığını söyleyip duruyordu.

Bay Peng sordu: "Karını kim öldürdü? Doğruyu söyle!"

Yao Guangzhi yanıtladı: "Gerçekten bilmiyorum."

"Yıkın yere şu herifi ve vurun!"

Bu kez Yao Guangzhi'yi falakaya yatırdılar. Fakat buna rağmen, hiçbir şey bilmediğini söylemeye devam etti.

Bay Peng gözlerini kıstı, düşünceye daldı. Aklına bir strategem geldi. şöyle dedi: "Yao Guangzhi, sana galiba haksızlık yaptık. Seni falakaya yatırdım. Bunu telâfi için sana beş onsluk saf gümüş vereceğim. Bunu karının cenaze masrafları için kullanırsın. Bana inan, karını öldüren canavardan intikamını alacağım. Haydi yolun açık olsun, git, işin gücünle ilgilen."

Bay Peng iki tutukluyu da serbest bıraktı. İkisi de teşekkür ede ede sıvışıp gittiler.

Hemen ardından Bay Peng yardımcısı Li Qihou'nun kulağına bir şeyler fısıldadı. Li Qihou başını salladı ve gizlice ikisini izlemeye başladı. O, ikisinin birlikte Hehezhan'a, Huang Yong'un evine gittiklerini gördü. Hava karardığında Li Qihou sessizce eve yaklaştı. İçeride ışıklar yan-

mıştı. Birden bir kadın sesi duydu. Li Qihou dişleriyle kağıt pencereyi deldi, kendisine bir gözetleme deliği açtı. İçeride, bir yatak üzerinde, çeşitli yiyeceklerle dolu bir alçacık masa gördü. Masanın bir yanında Yao Guangzhi, diğer yanında bayan Li oturuyorlardı. Kadın şöyle dedi: "Bugün yediğin sopalardan sonra, bizi ancak iki şişe içki paklar."

Yao Guangzhi şöyle dedi: "Yarın bunları yatağın altına sokar, göz önünden kaldırırız. Böylece üzerimden büyük bir yük kalkmış olacak. Sen kocanı bir bıçak darbesi ile öldürdün ve böylece beni bir yükten kurtardın."

Kadın şöyle dedi: "Artık bundan sonra hep beraber olacağız. Sen kanını, ben kocamı öldürdük: adamın başını saklamamız iyi oldu. Yoksa her şey berbat olurdu." Gülerek Yao Guangzhi'nin dudaklarındaki şarap kadehine uzandı.

Li Qihou yeterince dinlemişti. Bağırarak odaya daldı ve gafil avlanmış olan kadını ve âşığını kelepçeledi.

Bay Peng, her iki eş katilinin suçlarını, onları sorguya çektikten sonra salıvermekle kanıtlayıvermişti. O, katilleri, güvencede olduklarına inandırmıştı. Ve dehşet verici sırlarını, onları gizlice dinleterek öğrenmişti. Geçici serbest bırakma, eş katillerinin tutuklanmasını sağlamıştı.

Bu tür "hile"lerin tam bir dizisi, Tokyo Üniversitesi'nden Asya kurumları ve hukuk tarihi uzmanı hocam Shiga Shuzo tarafından, Tokyo'da 1975 yılında *Criminal Procedure in the Ch'ing Dynasty,* in: *Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko,* Nr.33, Tokio 1975) adıyla yayımlanmıştır. (Ch'ing Hanedanı Zamanında Kriminal İşlemler.)

16.9 Balerinin Seyahati

Bir kış gecesi Çinli radarcılar Sun Ying ve Xu Hu, en modern teknik araçlarla donatılmış olan 101 numaralı koruma ve gözleme istasyonunda, monitörde ufak tefek bir şeyin görüntüsünü saptadılar. Bu herhalde bir Sovyet ajanı olmalıydı. Derhal 816 numaralı istasyondaki birlik komutanı Ba'ya, ajanı tutuklayıp tutuklamayacaklarını sordular.

Ba, sınıra yaklaşan kişinin dikkatle izlenmesini, fakat sınırı geçmesine göz yumulmasını emretti. Bir süre sonra, ufak tefek şeyin görüntüsünü, karla örtülü ağaçlar altında duran iri yarı bir adam görüntüsü iz-

ledi. Görüntüler kısa bir süre başbaşa bir şeyler konuştuktan sonra, her biri kendi yoluna gitti. Küçük görüntü 102 numaralı sınır koruma bölgesine daldı hemen. İri yarı adam ise hızla Çin-Rus sınırına yaklaştı. 816'dan yeniden emir geldi: Yukarısı şunu istiyordu: Yeni gelen "konuk" derhal sınır koruma tarafından gözaltına alınacak, iri yarı olanın ise Sovyetler Birliği'ne doğru sınırı geçmesine göz yumulacaktı.

Sun Ying ve Xu Hu şaşkına dönmüşlerdi. Bu iki ajan ellerini kollarını sallayarak gideceklerse, onların burada ne işleri vardı? Fakat ne yapabilirlerdi ki? Emir demiri keserdi.

Görüntülerin ayak izlerinin teknik araçlar yardımıyla yapılan analizi, her iki ajanın, sınıra çok uzak olmayan bir yerden, yer altındaki bir Sovyet komando merkezinden olduklarını gösteriyordu. Ajanların görevlerinden biri, uçaklar ve uydular tarafından yeri saptanamayan 9417 numaralı çok gizli Çin askeri üssü hakkında bilgi toplamaktı.

Askeri üssün üzerinde, bir gün, güpegündüz, bir baykuş uçmaya başladı. Baykuşa ateş açıldı ve yere düşürüldü. Baykuşun tüylerinin arasına bir mini kamera monte edilmişti ve zaten baykuşun da yapay bir baykuş olduğu anlaşıldı. Baykuşu böyle alenen uçuran adam bulundu. Fakat adam yalnızca ormanda şifalı ot topladığını iddia ediyordu. Adamı takibe aldılar. Adam koku kaydedici bir cihaz aracılığıyla, bedeninden çıkan kokunun gizlice kaydedilmesi suretiyle takip ediliyordu. Sınır gözcülerinin ajan sandıkları adam, Qiqiha'er'e, evine geri döndü. Olay, adamın ödünü patlatmıştı neredeyse. Sovyet komando merkezini arayarak, Çin'i terketmesi için izin istedi. Ve izin aldı. Artık monitörde iri yarı adam görüntüsü yoktu. Fakat ufak tefek olanın görüntüsü yine monitördeydi.

Ufaklığın kimliği de uzun süre belirsiz kalmadı. O, Çinli Liu Qin'di. Dış ülkelerde öğrenim görmüş ve bir Sovyet komutanı tarafından oralarda Sovyetler adına ajanlığa ikna edilmiş eski bir balerindi. Bu kadın ajan da, 816'nın emri üzerine önce kendi haline bırakıldı. Heilonjiang eyaletindeki Jiahedaqi'de bağlantı kuracağı birini ziyareti sırasında, izlendiğini hissetti. Hemen orada, kendisini izleyenlerden ve ileride izleyecek olanlardan tamamen kurtulma kararı aldı. Şanghay trenine bir bilet aldı ve oradan, izlenmeyeceğine tamamen emin olduğu Kanton'a gitti.

Kanton'da bir mağazada bir kadın tezgâhtardan bir oyuncak ayı satın aldı. Bir parka gitti ve ayının kulağından bir küçük pusula çıkardı.

Pusulada bir adres yazılıydı. Akşamüstü, pusulada yazılı adrese gitti. Ev, öğleden sonra oyuncak ayıyı aldığı tezgâhtar kadının eviydi ve tabii bu kadın da bir ajandı.

Birkaç gün sonra Liu Qin tekrar Kanton'da ayrıldı. Trende, genç bir evli çiftin ve diğer birkaç yolcunun, kendisini bir kol saatine yerleştirilmiş koku kaydedici bir cihaz aracılığıyla izlemekte olduklarını hiç hissetmedi. Kendini tamamen güvenlikte hissederek Jiahedaqi'ye geldi. Şimdi de, orada bağlantı kurması gereken adamı arıyordu. Adamı buldu. Adam kendisine beş kişinin adresini verdi. Üç gün sonra tüm adresleri ziyaret etmiş bulunuyordu. Tam bu sırada Çin sınır koruma görevlileri, onu ve tüm şebekeyi yakaladılar. Bu arada Kanton'daki tezgâhtar kadın da yakalanmıştı. Sovyet komando merkezine uyduruk bir telgraf çekildi ve gelip belgeleri almaları istendi. Sovyet komutanı, bu işe, Çin radarlarındaki iri yarı görüntüyü gönderdi. Tabii o da yakalandı.

Bilim-kurgu romanlarıyla da tanınan Ye Yonglie'nin bu çizgi romanı, 1981'de Guangdong'da, 16 numaralı strategemi ifade eden "birini yakalamak istiyorsan, önce onu serbest bırakmalısın" başlığıyla yayımlanmıştır.

Aynı başlığı, bir Tayvanlı yazar, Shang Yang'ın (İ.Ö. 390-338) konuşma sanatını konu alan bir yazısında kullanmıştır. Shang Yang, eski Çin Yasa Okulu'nun en önemli teorisyen ve pratisyenlerinden biriydi. Yasa Okulu'nun tezleri, Konfüçyüsçü ideallerle pek açık bir karşıtlık içindedir ve her zaman bu ideallerle rekabet içinde olmuştur.

16.10 Shang Yang'ın Konfüçyüsçü Uyku Kapları

Qin hükümdarı Xiao (İ.Ö. 361-338), Çin'in tüm etkili kişilerine birer duyuru çıkartarak, gerektiğinde kendilerini devlet işlerinde görevlendirme niyetinde olduğunu bildirdi. Wei Prensliğinde yaşayan ve duyuruyu haber alan Shang Yag, fazla tereddüt göstermeden, İ.Ö. 361 yılında Qin'e gitti. Hükümdarın yakın adamlarından Jing Jian'ın tavsiyesiyle, huzura kabul edildi.

Shang Yang ilk görüşmede kendini tanıtırken, hükümdar uykuya dalıp gitmişti. Beş gün sonra huzura ikinci kez kabul edildi. Fakat bu kez

de hükümdar, onun teorileriyle fazla ilgilenmedi. Ancak huzura üçüncü kez kabul edildiğindedir ki, hükümdar Shang Yang'ın sözleriyle şöyle bir ilgilenir gibi oldu. Dördüncü görüşmede hükümdarın ilgisi öylesine artmıştı ki, Shang Yang'la tartışmaya bile girişti ve bu tartışmalar günler boyu sürdü.

Jing Jian, Shang Yang'a sordu: "Hükümdar senin hakkındaki görüşünü tamamen değiştirdi. Bunu nasıl başardın?"

Shang Yang yanıt verdi: "İlk iki kabulde ben eski hükümdarların izlemiş oldukları Konfüçyüsçü yol hakkında konuştum. Fakat hükümdar bu Konfüçyüsçü yönetim yöntemlerini pek az ilginç buldu. O, bu yöntemlerle başarıya ulaşmak için onlarca, hatta yüzlerce yıllık çabaya gerek olduğunu düşünüyordu. Çünkü Konfüçyüsçü öğretiye göre, eski hükümdarlar öncelikle erdemlerinin parıltılı gücüyle etkili olmuşlardır. Fakat devir değişmişti. Şimdi böyle bir parıltıyla tüm ülkeyi gerçekten aydınlatmak için çok, pek çok zamana ihtiyaç vardı. Bugün hangi hükümdar böyle bir rizikoyu göze alabilirdi ki? Hükümdar Xiao, işte bu nedenlerle bu Konfüçyüsçü yönetim modelini yetersiz bulmuştu. Sonra ben, ona Yasa Okulu'nun tezlerini, özellikle de, zengin ve güçlü bir devletin kurulmasının ancak güçlü bir orduyla mümkün olabileceği hakkındaki tezi anlatmaya başladım. Buna, ılımlı, köylü yanlısı, ceza ve ödüllerin yasalarla belirlendiği, fakat her zaman orduyu güçlü tutmaya yönelik bir yönetim anlayışıyla başarıya ulaşabileceği tezini de ekledim. Hükümdarı birdenbire canlandıran işte bunlar oldu."

Tayvanlı yazar, Shang Yang'ın hükümdar Xiao ile Konfüçyüs öğretisi çerçevesinde konuşmakla, hükümdarı bir karşıt konuma yönlendirmek istediğini belirtmektedir. O, hükümdar Xiao'yu, Yasa Okulu'nun teorilerinden söz etmekle, zaten benimsemediği Konfüçyüsçü öğretiden iyice uzaklaştırmak istemiştir. Hükümdar Konfüçyüsçü öğretiyi eleştirdikçe, Shang Yang, kendi inandığı Yasa Okulu'nun teorilerini açıklamaya girişmişti. Böylece o, hükümdarı kendi görüşleri doğrultusunda kazanmış oluyordu. Shang Yang'ın en eski biyografisinin yazarı Sima Xian'ın (doğumu: İ.Ö. 145) yargısı da bu yöndedir: "Daha yakından bakıldığında, Shang Yang ilk denemesinde hükümdar Xiao'yu, eski hükümdar ve imparatorların tuttukları yolu anlatmakla, sadece taktik gereği inandırma çabasına girmişti. Oysa onun gerçek niyeti bu değildi."

16.11 İş Yapanı Dokuz Köyden Kovarlar, Yapmayanı Baş Tacı Ederler

Hükümdar Jing, Yan Zi'yi Dong'e bölgesine vali olarak atadı. Üç yıl sonra Dong'e halkı validen kötü söz ediyordu. Hükümdar Ying bundan hiç hoşlanmadı ve görevinden almak üzere Yan Zi'yi saraya çağırttı. Yan Zi hükümdara şöyle dedi: "Hatalarımı biliyorum. Fakat sizden üç yıl daha Dong'e bölgesini yönetmeme izin vermenizi rica ediyorum. Göreceksiniz, üç yıl sonra herkes benden çok iyi söz edecek."

Hükümdar bu ricayı geri çevirmedi ve Yan Zi'yi yeniden Dong'e valisi yaptı. Üç yıl sonra herkes gerçekten de Yan Zi hakkında çok iyi şeyler söylüyordu. Bu, hükümdar Jing'i memnun etti ve onu yeniden saraya çağırttı; fakat bu kez ödüllendirmek üzere. Ne var ki Yan Zi armağanları kabul etmedi ve hiçbir şey almadı.

Hükümdar bunun nedenini sorduğunda, Yan Zi şöyle yanıt verdi:

"Dong'e'ye ilk atandığımda, hemen yollar yaptırmaya başladım ve yöre halkı lehine önlemler aldım. Buna karşılık bazıları beni kötü bellediler. Tutumlu ve çalışkan insanları teşvik ettim, kardeş sevgisi aşılamaya çalıştım. Hırsızları ve başıbozukları cezalandırdım. Buna rağmen beni halka kötü gösterdiler. Nüfuzluları ve güçlüleri kayırmadım, buna karşılık yasalara uygun ne istedilerse yapmaya çalıştım. Yine de beni kötüledi bunlar. Halkın törelerine ve inançlarına saygı gösterdim, göstermeyenleri uyardım. Yine de bu insanlar kötü niyetli söylentiler yaydılar hakkımda. Üç yılın sonunda bu iftiralar sizin de kulağınıza geldi. İkinci kez atandığımda tam tersini yaptım. Yollar inşa ettirmedim ve halk lehine önlemler almadım. Kötüler pek sevindiler. Tutumlu ve çalışkan olanları teşvik etmedim. Hırsızları ve başıbozukları kendi hallerine bıraktım. Bundan tabii ki halk içindeki kötüler pek memnun kaldılar. Ceza verilmesi gereken durumlarda, cezayı hak ettikleri halde nüfuzluları ve güçlüleri kayırdım. Halkın benden beklediği ne varsa kulak arkası ettim. Kötüler buna da pek sevindiler. Sonunda bu insanlar her yerde beni övmeye başladılar. Dalkavukça sözleri saraya, sizin kulağınıza kadar ulaştı. Üç yılın sonunda artık size övgüler geliyordu benim hakkımda. İlk üç yılın sonunda beni cezalandırmak istediğinizde, aslında tam tersine ödülü hak etmiştim. Şimdi beni ödüllendirmek istiyorsunuz, oysa yaptıklarımdan, daha doğrusu yapmam gerekirken yapmadıkla-

rından ötürü beni cezalandırmanız gerekir. Vermek istediğiniz ödülü almamamın nedenleri bunlardır."

Hükümdar Jing, Yan Zi'nin değerini anlamıştı ve onu başbakan olarak atadı. Yan Zi'nin bu görevi ölümüne kadar sadece üç yıl sürdü. Fakat bu kısa dönemde Qi devleti büyük bir gelişme gösterdi.

Yan Zi Chunqiu ("Yan Zi'nin Gençliği ve Yaşlılığı") adlı kitaptan alınan bu anekdota göre, Yan Zi, hükümdar Jing'in güvenini kazanmak istiyordu. Fakat doğrudan doğruya, yani Dong'e'yi gerçek inançlarına uygun şekilde yönetmekle bu güveni kazanamamıştı. Hükümdar Jing neredeyse onu görevinden alıyordu. Bunun üzerine Yan Zi, üç yıl boyunca dizginleri koyuverdi. Doğru bir yönetimin dayanması gereken ilkeleri bir süre için terketmek suretiyle, hükümdarın güvenini yeniden kazandı ve saraya ikinci kez çağrıldığında, ustaca bir retorikle durumunu sağlamlaştırdı.

Böylece Yan Zi, geçici bir pozisyon değiştirme taktiği ile sadece devlet memuriyetinde en yüksek makam olan başbakanlığa atanmakla kalmadı; hatta hükümdara, devlet yönetimine ilişkin kendi inanç ve ilkelerini de kabul ettirmiş oldu.

16.12 Son Sayfaya Kadar Gerilim

Wen Kang'ın (19. yüzyıl) yazdığı "Cesur Genç Kadının Öyküsü" adlı kitapta, genç bilgin An Ji'nin babasını savunmak üzere 3000 millik bir seyahate nasıl çıktığı, yolda Onüçlük Kızkardeş tarafından bir eşkiya çetesinin elinden nasıl kurtarıldığı, 8.9'da "Çöpçatanlık" başlığı altında kısaca anlatılmıştı. Daha sonra babasına kavuşan An Ji, babasına olağanüstü olaylar sonunda nasıl kurtulduğunu anlatmıştı.

Baba An, oğlunu kurtaranı tanımak istiyordu. Fakat oğlu kendisini kurtaranın kimliğini bilmiyordu. Onun nerede oturduğunu, yalnızca, haydutlara barınak olmuş olan manastırın bir duvarına yazılmış olan bir şiirden anımsıyordu. Son mısrada şöyle yazılıydı:

Beni arıyorsanız eğer,
Bulutlarda bir yerde bulabilirsiniz.

Baba düşünceye daldı, "Bulutlarda bir yerde" diye mırıldanmaya başladı ve parmağıyla, durmadan "Onüçlük kızkardeş"i ifade eden üç

ideogramı masaya çizmeye başladı. Birdenbire bastonuyla masaya vurdu ve yüzünde bir parıltıyla bağırdı: "Ben onun nerede olduğunu biliyorum."

Doğal olarak oğul, babasına yaklaşıp sordu. Baba yanıt verdi: "Açıkça görüyorum. Fakat bunu sana açıklamanın zamanı değil. Bir süre sabret. Sana sonra söyleyeceğim ve gerekeni yapacağım."

Böylece genç adam, kafası iyi ve kötü tahminlerle dolu, sabretmek zorunda kaldı. Yazar öykünün burasında şöyle diyor:

> "Fakat sadece genç An kuşkuya düşmüş değil. Bu kitabın okuyucusu da sabırsızlığa itilmekte, ona eziyet edilmekte. Neden mi böyle yapıyorum? Diğer yazarlar da, okuyucuyu yakalamak, onun dikkatini zinde tutmak için, onu kitabın sonuna kadar merak içinde bırakırlarken, ben öykümde olayları baştan sona sırayla anlatamazdım tabii. O halde sabır! Okuyucu, her şeyi sırası gelince öğrenecek."

Ve gerçekten de Wen Kang, Fransız Kuhn tarafından Almanca'ya "Siyah Atlı" olarak çevrilen romanın ancak sonuna doğru Onüçlük Kızkardeş'in sırrını açıklar.

Wen Kang burada 16 numaralı strategemi bir edebi hile olarak kullanmaktadır. Onun yakalamak istediği, okuyucunun dikkatidir. Öyle ki, okuyucu romanın ilerleyen bölümlerini de mümkün ve en yüksek dikkatle okusun ve gevşemesin. Okuyucuyu bağlamak için başvurulan araç, onu bir bilmecenin, bir sırrın açıklanacağını önceden bildirerek, sürekli gerilim içinde tutmak, belirsizliklerle dikkatini canlandırmaktır. Böylece yazar, okuyucunun merakını, sırları çözme konusunda düşünmeye sevketmek suretiyle kamçılamış olur. Yine böylece okur, artık yakalanmıştır ve dikkatini kitabın sonuna kadar canlı tutacaktır.

16.13 Sahte Pırlanta Kolye

16 numaralı strategemin bir edebi kurgu yöntemi olarak kullanıldığına, edebiyat kuramı üzerine Çince eserlerde hep değinilir. Guy de Maupassant'ın (1850-1893) *La parure* ("Süs") adlı kısa öyküsünde de 16 numaralı strategeme bir kurgu yöntemi olarak başvurulmuş olduğu, bu eserde belirtilmektedir.

Sevimli ve zarif bir kadın olan Mathilde, yoksulluktan kurtulma pahasına, kültür bakanlığında çalışan bir memurla evlenmiştir. Mutsuzdur; çünkü kendini lüks içinde geçmesi gereken soylu bir yaşam için doğmuş bir insan olarak hissetmektedir. Oysa yoksulluk simgesi halindeki yıpranmış, aşınmış pelüş mobilyalarla döşenmiş bir evde yaşamaktadır. Bu onu incitmekte ve öfkelendirmektedir. O şark halılarıyla, her tarafı ışıl ışıl aydınlatan ayaklı bronz şamdanlarla dolu bir ev, ihtişam ve lüks rüyaları görmektedir.

Kültür bakanı kocasını ve kendisini bir akşam partisine davet etmiştir. Mathilde bunu fırsat bilir. Doğal olarak bu olay gururunu okşamıştır. Fakat parti için giyeceği uygun bir elbisesi yoktur. Kocası ona, bir başka amaçla sakladığı 400 frangı, bir akşam elbisesi alması için vermek zorunda kalır. Fakat bu kez de Mathilde'in takacağı hiçbir mücevheri yoktur. Bu nedenle, zengin arkadaşı Bayan Forestier'den pek gözalıcı bir kolyeyi ödünç alıncaya kadar, Mathilde'in gözüne uyku girmez, kâbuslar içinde yaşar.

Partide tüm bakışlar ona yönelmiştir, herkes onunla tanışmak istemektedir. Kültür bakanı bile üzerine düşmüştür. O mutluluktan uçarcasına dansedip durur. Başarısının sarhoşluğu içinde, bulutlarda yüzercesine kendinden geçmiştir...

Öykü burada birdenbire bir başka noktaya kayar. Parti biterken, Mathilde, kolyeyi kaybetmiş olduğunu anlar. Ne mi olur? Mathilde kolyenin bedelini ödemek için on yıl boyunca güç ve sıkıntılarla dolu bir hayat geçirir; çalışıp para kazanmak zorunda kalır. Ve ancak on yıl sonra, kadın arkadaşından, ödünç aldığı kolyenin sahte olduğunu öğrenir. Çektiği sıkıntılar, o boş gururunu ve kibirini de alıp götürmüştür. Şimdi iyi bir ev kadını olmuştur.

Çinli yorumcular öyküyü şöyle yorumlamaktadırlar: Öykünün ilk bölümünde, öykünün kadın kahramanının "kendi haline bırakılması", ikinci bölümde yeniden "yakalanmasını" sağlamıştır. Guy de Maupassant, kadın kahramanını önce mutluluğun doruğuna çıkarmış, sonra onu en dibe yuvarlamak üzere yapmıştır bunu ama. Bu durumu Çinli yorumcular 16 numaralı strategemle açıklamaktadırlar. Ayrıca Guy de Maupassant'dan çok etkilenmiş olan Huang Haigen adlı bir yazar, Guy de Maupassant'ın öyküsünün Çince çevirisinde kullanılan aynı başlığı kullanarak, "Kolye" adlı bir öykü yazıp yayımlamıştır.

16.14 Liu Chong'u Sürekli İzlemek

Yang Maolin ve Li Wentian, "Sanatta Diyalektik Üzerine Konuşma" (Pekin 1985) adlı kitaplarında, Ming Çağı'na ait "Liangshan Bataklığı Haydutları" adlı romanda, roman tekniği açısından 16 numaralı strategemin kullanıldığını belirtmektedirler.

Liu Chong, karısının bir genç adam tarafından baştan çıkarıldığını öğrendi. Adamı itirafa zorlamak üzere eline sopayı aldığında, adamın, âmiri komutan Gao Qiu'nun evlâtlığı olduğunu anladı. Adamın yakasını bıraktı ve kansını alıp gitti. Şımarık genç Gao, başarısızlığının acısıyla ve Liu Chong'un karısına duyduğu sevdanın ateşiyle yatağa düştü. Üvey babası Gao Qiu, evlâtlığının hastalığının nedenini öğrendi. Orman muhafızı Lu ile birlikte, Liu Chong'u ortadan kaldırmaya yönelik bir strategem düşündüler. Liu Chong değerli bir kılıç satın almaya yönlendirildi. Ertesi gün, kendisi de değerli bir kılıca sahip olan komutan, iki ulağını Liu Chong'a gönderdi. Ulaklar, komutanlarının Liu Chong'un kılıcı ile kendi kılıcını karşılaştırmak istediğini bildirdiler. Liu Chong hemen komutanı ziyarete gitti.

Liu Chong hileyi sezmemişti. Soluk soluğa komutanın köşküne gelmişti. Orada, beyaz kaplanın bulunduğu bölüme götürüldü ve beklemesi istendi. Liu Chong uzunca bir süre bekledi. Şüphelenmeye başlamıştı. Gitmeye hazırlanırken, içeriye komutan girdi ve bağırdı: "Ne arıyorsun burada? Seni buraya çağıran olmadı. Beyaz kaplanın bölmesine izinsiz girmeye nasıl cüret ettin? Yasayı bilmiyor musun? Üstelik kemerinde bir kılıç asılı. Sen beni öldürmek istiyorsun!"

Liu Chong tutuklandı ve Kaifeng'e, boynu vurulmak üzere gönderildi. Bu, Liu Chong'un ilk tutuklanışıydı.

Fakat olayı soruşturan temyiz mahkemesi raportörü Sun Ding, olaydaki entrikayı sezdi. Liu Chong'un vücuduna damga vuruldu, yirmi sopa yemek üzere falakaya yatırıldı ve Chongzhou'ya sürgüne gönderildi. Böylece yazar, Liu Chong'u ilk kez serbest bırakıyordu.

Liu Chong'a sürgün yerine kadar nezaret eden muhafızlar, yaşlı Gao tarafından rüşvet verilerek kandırılmışlardı. Muhafızlar Liu Chong'u yolda öldüreceklerdi. Liu Chong'u Vahşi Domuz Ormanı'nda bir ağaç gövdesine bağladılar. Kafasına kalın bir sopa ile vurup öldüreceklerdi. Bu, Liu Chong'un ikinci yakalanışıydı.

Birdenbire gök gürültüsüne benzer bir gürültü duyuldu. Bir zamanlar imparatorluk ordusunda yüzbaşı olarak görev yapmış ve o zamandan beri Liu Chong'la arkadaş olmuş olan rahip Lu Zhishen, bağırarak iki muhafızının üzerine atladı. Liu Chong kurtulmuştu. Bu onun ikinci kurtuluşuydu.

Lu Zhishen'in koruması altında, Liu Chong sürgün yerine sağ salim ulaştı. Ona orada yüce gök tanrısına adanmış tapınakta bir bekçi kulübesi tahsis edildi. Daha sonra tapınağın koruma âmiri, ona görevini açıkladı. O derhal kentten yaklaşık beş mil uzaklıkta ordu atları için yapılmış bir tahıl ambarını yöneten eski bir askerin görevini devralacaktı. Bunun altında da, Liu Chong'u ne pahasına olursa olsun öldürtmeye niyetli yaşlı Gao'nun yeni bir strategemi vardı. O, Liu Chong öldükten sonra, Liu Chong'un kayınpederinden, kızını genç Gao'ya vermesini sağlamak peşindeydi. Yaşlı Gao, koruma âmirine de rüşvet yedirmişti. Liu Chong'un tahıl ambarına gitmesinin emredildiği gece, ambar kundaklanacaktı ve Lu Chong yanarak ölecekti. Bu, Li Chong'un üçüncü yakalanışı olacaktı.

Kundaklamanın yapılacağı gece, Liu Chong bir meyhaneye gitti. Döndüğünde, uzaktan tahıl ambarının damının karlarla kaplı olduğunu, oraya ulaşmanın zorluğunu gördü. Yakındaki bir tapınağa sığındı ve orada uykuya daldı. Birdenbire yanan bir şeylerden çıkan çıtırtı sesleriyle uyandı. Duvardaki bir çatlaktan, tahıl ambarının alevler içinde yandığını gördü. O, üçüncü kez kurtulmuştu.

Yaşlı Gao tarafından kundakçı olarak tutulmuş olan üç hırsız, tapınağa geldiler. Fakat arkasında büyük bir taşın bulunduğu tapınak kapısını açamadılar. Liu Chong adamların aralarındaki konuşmaya kulak misafiri oldu ve komployu öğrendi. Öfkeyle tapınaktan dışarıya fırladı ve üç kundakçıyı kılıçtan geçirdi. Artık hakkını savunma ve affedilme olanağı da kalmamıştı. Köylü ayaklanmasına katıldı ve "Liangshan Bataklığı Haydutları"ndan oldu.

Çinli yorumcular Yang Maolin ve Li Wentian, bu öykünün değişik olaylarla yüklü gidişatından övgüyle söz ederler. En yüksek notu ise, olayların daima iyiye doğru gidişi alır. Kendisini Liu Chong'la özdeşleştiren okuyucu, sanki her an, daha sonra kurtulmak üzere, bizzat tehlikeli bir duruma düşmektedir. Böylece de Liu Chong'un kaderi, okuyucuyu sürekli olarak endişe ve merak içinde tutmaktadır.

16.15 Önce Teselli, Sonra Azarlama

Bir trafik kazasının faili, ne kadar vurdumduymaz ve soğukkanlı olsa bile, ilk anda şoka uğrar ve utanır. Böyle bir failin, bu ruh durumu içinde, ne kadar çok küfüre mâruz kalırsa kalsın, hatasını görüp kabullenme yerine gururunu ön plana çıkarıp kendini savunmaya geçmesi olağandır. Bu nedenle, bir trafik kazasında suçlu durumda olan kişiye iyi şeyler söylenmeli, o kişi teselli edilmelidir. O ancak sakinleştikten sonra azarlanmalıdır. Ancak bu yolla, trafik kurallarını ihlâl eden birine, yaptığı şey doğru olarak anlatılabilir.

Demek ki, her şeyden önce suçlunun duygularını ifade etmesine izin verilmelidir. Çünkü bu aşamada ona yapılacak hiçbir uyarı veya hatırlatma yarar getirmeyecektir. Ne zaman ki duygusal tepkileri azalmaya başlar, işte o zaman suçunu kabul etmeye hazır hale gelmiş demektir. Artık o, kendisine yapılacak uyarı ve suçlamalar bakımından "kazanılmış" haldedir.

Konfüçyüsçü hoşgörü anlayışına bağlı bu gibi yorumlardan birinde, 16 numaralı strategemle ilgili olarak, Taipeh'te yayımlanmış olan bir strategem kitabında aşağıdaki örnek verilmektedir.

16.16 Öldürmek Amacıyla Övgüler Düzmek

> "Başka seçenek yoksa, pohpohlama yöntemi kullanılır. Daha sonra pohpohlanan kişi suçlanır ve düşürülür."

Lin Biao'nun (1907-1971) bu özdeyişi, Stalin'in "Leninizm'in Sorunları" adlı kitabında bir sayfa üstü alıntısı olarak yer almıştı. Lin Biao, bir zamanlar bir "veliaht"tı; Mao Zedong'un resmi halefiydi. Fakat 1971 yılında Mao'ya karşı düzenlenen başarısız bir darbeden sonra, uçakla Sovyetler Birliği'ne kaçmak istedi ve tüm itibarını kaybetti. Artık Lin Biao, Çin Halk Cumhuriyeti'nde Mao'nun can düşmanı olarak gösteriliyordu. Lin Biao'nun özdeyişi, Wang Yunqiao tarafından, onun Mao'yu "pohpohlayarak öldürmek" istemesinin kanıtı olarak kullanıldı. (*Lishi Yanjiu* dergisi, "Tarih Araştırmaları", Pekin.)

Çin Halk Cumhuriyeti'nde Mao Zedong'un fikirleri, onun döneminde tam bir kabul görüyordu. En azından görünüş böyleydi. Bu fikirlere

açıkça muhalefet etmek, intihar etmek demekti. Lin Biao gibi bir "düşman"a, Mao'nun gayretli bir izleyicisi olarak çalışmaktan başka bir seçenek kalmıyordu. Fakat Lin Biao, Mao'nun fikirleriyle ve dolayısıyla bizzat Mao ile tartışmak için, Mao'yu göklere çıkarmak konusunda her şeyi deniyordu. Öyle ki, Lin Biao, Mao'yu, binlerce yılda ancak bir defa doğan bir dâhi olarak gösteriyordu.

"Mao dâhilerin dâhisidir", "Mao Zedong'un fikirleri maddi güçler gibidir; hatta onların yerine geçebilir", "Mao Zedong'un fikirleri insan düşüncesinin zirvesidir", "Mao Zedong'un her cümlesi bir nihai doğruluğu ifade eder."

Lin Biao bu şekilde Mao kültünü doruğa çıkarmakla, aslında saçmalık derecesinde yücelttiği Mao'nun altını oymak için gerekli koşulları hazırlamıştı.

Bu süreç de 16 numaralı strategeme göre düzenlenmiş görünmektedir: Düşman, tamamen kendi haline bırakılıyor, gururu okşanıyor, ölçüsüz şekilde onurlandırılıyordu. Öyle ki, en nihayet amaç, Mao'ya karşı genel bir tiksinti uyandırmak ve sonunda geniş halk yığınlarının onayı ile ona ölümcül darbeyi indirmektir.

Lin Biao'ya karşı ileri sürülen yukarıdaki iddialar, ister istemez, bir atlıya seslenen sokaktaki çocukların öyküsünü akla getirmektedir: "Ne kadar güzel bir at. Daha hızlı, daha hızlı!" Soylu atı için düzülen övgülerden şişinen atlı, atını kamçılayarak daha hızlı koşturmak ister. At dörtnala koşmaya başlar. Çocuklar haykırışlarla atı övmeye devam ederler. Atlı atını kamçılar, kamçılar, kamçılar... En nihayet atın ağzından beyaz köpükler saçılmaya başlar. At iyice yavaşlar. Oysa atlı hâlâ, "Güzel atım! Haydi daha hızlı, daha hızlı!" diye bağırmaktadır. En sonunda at tükenir, yere yığılır ve ölür.

16.17 Alttan Alacağı Yerde Kibirleniyor

1925 yılında, bir gün, bir bölük komutanı, Fengzhou'daki (Hunan eyaleti) ordu komutanı He Long'a, bir İngiliz tüccarının Jinshi kenti yakınlarında silah ve afyon kaçakçılığına teşebbüs edip yakalandığını ve kaçak eşyaya olay yerinde el konulduğunu rapor etti. Kısa bir süre sonra İngiliz elçiliğinden bir memur, eyalet yönetiminden bir Çinli görevli ile

birlikte, He Long'u ziyaret etti. İngiliz, "son derece kibirli ve saldırgan" bir tavır içindeydi.

He Long konuklarını konuk odasına aldı ve İngiliz'e ziyaretinin nedenini sordu. İngiliz yanıt verdi:

"Bir İngiliz tüccarı Jinshi'de işi gücüyle uğraşırken, görevlilerinizden biri tarafından soyulup soğana çevrilmiş, elindekiler alınmış. Sizden ricam, bu durumu düzeltmenizdir."

He Long sükûnetle yanıt verdi: "Konuyu biliyorum. Zaten bir soruşturma başlattım. Soruşturma tamamlanır tamamlanmaz, gerekeni yapacağım."

İngiliz, He Long'un kendisine gözdağı verdiğine inanıyordu. Büyük bir kibirle şöyle dedi: "Çalınmış olan her şey iade edilmelidir."

He Long yanıtladı: "Bu durumda sizden ricam, çalındığı iddia edilen şeyleri şu form kağıdına bir bir yazmanız."

Naif ve yumuşak tavrıyla He Long, kibirli İngiliz'in tüm kaçak eşyanın iade edileceğine inanmasını sağladı. İngiliz, He Long'un bu inancı kendisinde 16 numaralı strategeme göre uyandırdığının farkında değildi. Form kağıdına tüm eşyayı tek tek yazdı. O sırada içeriye bir asker girdi ve He Long'a şu haberi verdi: "Soruşturma tamamlandı. Bizimkiler Jinshi kenti yakınlarında bir İngiliz tüccarının beraberinde taşıdığı eşyaya el koymuşlar. Eşya arasında silah, cephane ve afyon var."

"İyi" dedi He Long ve İngiliz memura döndü:

"Her şeyi yazınız."

İngiliz her şeyi yazdı ve listeyi uzattı. He Long kâğıdı aldı ve okudu. Yüzü bulandı ve elindeki copla masaya vurdu:

"Ben böyle bir silah karaborsacısının ve afyon tüccarının canına okurum." El konulmuş kaçak eşyanın getirilmesini emretti. Bunları İngiliz'in yazdığı listesiyle karşılaştırdı ve şöyle dedi: "Siz Çin yasalarını ihlâl ettiniz."

İngiliz memurun gıkı çıkmadı. O safdışı edilmişti.

Ben bu öyküyü Pekin'de yayımlanan "Gençlik Gazetesi"nde okumuştum. He Long (1896-1969), Çin Kızıl Ordusu'nun komutanlarındandı. 1949'dan sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nde başbakan yardımcılığı yapmış ve özellikle sportif alanda başarılı çalışmalarda bulunmuştu.

16.18 Küçük Göldeki Yenmiş Balığı Canlı Sanmak

Eski Çin'in efsanevi imparatorlarından Yao, erdemli Shun'u kendisine halef yapmıştı. Bu, Shun'un kardeşi Xiang'ı derinden yaralamıştı. Xiang, ağabeyini öldürmeyi bile düşünüyordu. Bir gün Shun sarayın bahçesindeki su sarnıcını temizliyordu. İşini bitirdikten sonra, sarnıcın göğe bakan ağzından değil de, yandaki bir tünelden orayı terketti.

Xiang, Shun'un hâlâ sarnıcın içinde olduğunu düşünüyordu ve Shun'u öldürmek amacıyla sarnıcın ağzını kapattı. Sonra saraya döndü. Fakat o da ne? Shun, yatağa oturmuş, gitar çalıyordu. Xiang, hemen kendini toparladı ve pek sevinmiş gibi ağabeyine seslendi: "Kardeşim, bilsen seni ne kadar çok özledim." Shun, Xiang'ı görünce gerçekten sevinerek şöyle dedi: "Tam zamanında geldin. Bazı önemli devlet işleri için düşüncelerini almak istiyordum. Lütfen bana devlet işlerinde yardımcı ol."

Konfüçyüsçü öğretinin ikinci önemli temsilcisi Ming-Dzu'nun (Mencius; ölümü: İ.Ö. 289) öğrencisi Wan Zhang, yukarıdaki öyküyü okuyunca, hocasına hayretle sormuştu: "Eğer durum kitapta yazıldığı gibiyse, Shun'un kardeşine gösterdiği sevgi de göstermelik olmasın?"

Ming-Dzu yanıt verdi: "Hayır. Shun erdemli bir insandı. Kardeşini mutlu görünce, o da mutlu olmuştu."

Zheng devletinin Zi Chan adlı bir bakanına bir canlı balık armağan edilmişti. Zi Chan balığı hemen yemek istemedi. Balığı bir küçük göle koydurup kendi haline bıraktı. Fakat gölün koruyucusu balığı öldürdü ve yedi. Zi Chan koruyucuya balığın durumunu sorduğunda, koruyucu balığın gölde kendi halinde serbestçe dolaştığını söyledi. Göl kenarına vardıklarında, Zi Chan balığın ölü gibi hareketsiz durduğunu gördü. Fakat birden balık yeniden hareketlenerek suyun dibine doğru gözden kayboldu. Zi Chan pek sevinmişti.

Göl koruyucusu sonradan çevresindekilere şöyle demişti: "Zi Chan'ın bir bilge olduğu nasıl söylenebilir? Ben balığı yedim; o ise bir başka balığı kendi balığı sanıyor ve onun gölde yüzdüğünü görüp seviniyor."

Ming-Dzu'nun kitabında yer alan ve burada Çin Halk Cumhuriyeti'nde yayımlanmış modern versiyonundan çevirdiğim bu anekdotlar,

Çince'deki *Qi yi qi fang* deyiminde tam ifadesini bulurlar. Deyim şu anlama gelir: Birini, onun düşünce tarzını kullanarak aldatmak. Bu deyim, 16 numaralı strategemin saf bir formülü olarak görülebilir: Karşıdaki kişi tamamen kendi haline bırakılır; kendi düşünceleriyle, kendi arzularıyla, kendi inançlarıyla başbaşadır. Gerçekte bambaşka olan durumu, onun düşünce, arzu ve inançlarına uygun bir durum olarak göstermek suretiyle, onun deneyim ufkuna müdahale edilmez. Böylece ilgili kişi, içtenlikle inandığı düşüncelerden dolayı bir hayalin tutsağı olur. O artık bunun bir hayal olduğundan şüphe edemeyecek kadar bir rüya âleminde yaşamaktadır.

Her şeyi bu deneyim ufku içinde algılamaya devam eden ilgili kişiyi "yakalamak" için, onu "serbest bırakmak", yani kendi inanç ve duygularına gömülmüş halde istediğini istediği gibi düşünüp hissetmesini sağlamak gerekir. Çünkü onun deneyim ufku dışında kalan bir düşünce, onu şaşkına çevirebilir, kafasını karıştırır, onu rahatsız eder. Böylece bir düşünce karşısında, onu kazanmak bir yana, kaybetmek tehlikesi ortaya çıkar. Bu nedenle olayları öylesine örtmek ve saptırmak gerekir ki, o her şeyin kendi düşündüğü gibi olup bittiğini sanmaya devam etsin. Çünkü, yineleyelim, gerçeği yansıtan bir bilgi, bir haber, onun dünyasını altüst edecektir. Kendi yalan dünyası içinde iyice "serbest bırakılan" bu kişiyi devirmek, saf dışı bırakmak, yani "yakalamak" için, artık sadece doğruyu söylemek yeterlidir. Bai Xiaoyi, "Bir Dakikalık Öyküler" adlı kitabında, Çin'in her tarafından 3000'in üzerinde kişinin katıldığı gençler arası küçük öykü yarışmasında birincilik ödülü almıştı. Ben aşağıdaki anekdotu, Çin Komünist Partisi Gençlik Örgütü'nün resmi organı olan Zhongguo Qingnian Bao ("Çin Gençlik Gazetesi") adlı gazeteden çevirdim.

16.19 Konuk Odasındaki Patlama

Ev sahibi çayı fincanlara döktü ve fincanları konuklarının önündeki küçük masaya koydu. Sonra her fincanın üstüne bir kapak yerleştirdi. Çayın buharıyla kapaklar kıpırdamaya başladı ve etrafa hoş bir ses yayıldı. Ev sahibi bir şey eksik kalmasın diye bakındı, semaveri yere koydu ve yan odaya geçti. İki konuk, baba ve on yaşındaki kızı, yan odada kapıların açıldığını ve bazı eşyaların itilip sürüldüğünü işittiler.

Kız pencere yanında duruyor ve dışarıdaki çiçeklere bakıyordu. Baba parmaklarını fincanın zarif koluna doğru yaklaştırmıştı ki, birden büyük bir gürültü ve patlamaya benzer bir ses duyuldu.

Yerdeki semaver sallandı. Kız tepeden tırnağa titredi ve korkuyla çevresine bakındı. Her şey normal görünüyordu, hiçbir olağanüstülük yoktu. Ne baba ne de kız semavere dokunmuşlardı. Bundan şüphe yoktu. Gerçi ev sahibi semaveri yere koyduktan sonra, semaver biraz sarsılmıştı, fakat asla devrilmemişti.

Patlama üzerine ev sahibi konuklarının yanına koştu. Elinde bir kesme şeker kutusu vardı. Etrafa, devrilen semaverden yayılan çaya baktı ve durumu kurtarmak istercesine dudaklarından şu sözler döküldü: "Hiç önemi yok! Hiç önemi yok!"

Baba hemen bir şeyler söylemek istedi, fakat kendini tuttu. Sonra şöyle dedi: "Çok üzüldüm. Buna biz sebep olduk. Semavere ben çarptım."

"Bunun hiç önemi yok" diye yineledi ev sahibi.

Eve dönerlerken kız babasına yolda sordu: "Semavere sen mi çarptın?"

"Ona çok yakındım" dedi baba.

"Fakat sen ona hiç dokunmadın ki. Ben o anda senin pencere camına yansıyan görüntüne bakıyordum. Hiç hareket etmiyordun."

Baba güldü: "Peki, söyle bakalım, ne yapmam gerekirdi?"

"Semaver kendiliğinden düştü, çünkü yer biraz eğimliydi. Zaten Li Amca (ev sahibi), daha onu yere koyarken, o sallanıyordu. Baba, neden semavere senin çarptığını söyledin Li Amcaya?"

"Li Amca olup biteni görmemişti."

"Sen ona durumu açıklayabilirdin."

"İşte o olmazdı yavrum. En iyisi, semavere benim çarptığımı söylemekti. Bu daha inandırıcıydı. Başına ne geleceğini önceden bilemezsin ki. Bazen bildiklerin ne kadar doğru olsa da, o kadar yanlış görünebilir ve senin bildiklerin sandığından daha az doğrudur."

Kız bir süre sustu.

"Böyle bir şey mümkün mü?" diye sordu.

"Tabii."

16.20 Özerk Müşteri

16 numaralı strategemi hatırlatan sloganlar, Mark H. McCormack'in "Harward İşletmecilik Okulunda Neler Öğretilmez" (ABD baskısı 1986, Paris baskısı 1989) adlı kitabında ve özellikle "Strategems" (Strategemler) başlığı altında sıralanmaktadır.

McCormack, satıcılara, bazı durumlarda satılacak malın müşteriyi kendiliğinden etkileyeceğini, hemen lâf kalabalığıyla malı övmek yerine, müşteri önünde susmalarını tavsiye etmektedir. Satıcı müşteriyi mal ile başbaşa bırakmak suretiyle, sadece onun hayalgücünü değil, aynı zamanda satın alma isteğini de kamçılayabilir. Artık bundan sonra satıcı, malını övmeye rahatlıkla başlayabilir.

McCormack şunları da tavsiye etmektedir:

> "Malınıza güveniyor ve müşterinin hoşuna gideceğini biliyorsanız, malı ona bırakınız ve kendisine fiyatı daha sonra saptayabileceğinizi söyleyiniz. Hatta müşterinin kulağına, fiyatı bizzat saptayabileceğini bile fısıldayınız. Tabii ki müşterinizi tanımak zorundasınız. Müşteri vardır, fiyata bir sıfır ekler; müşteri vardır, fiyattan bir sıfır siliverir."

16.21 Saz Kulübeyi Üç Kez Ziyaret Etmek

Tekrar Zhuge Liang'a (İ.S. 181-234) dönüyorum; yani Üç Krallık döneminde Shu-Han devletinin kurucusu Liu Bei'nin (İ.S. 161-223) başbakanına. Bu iki adam arasındaki sarsılmaz güven duygusu nasıl oluşmuştu?

Önce Zhuge Liang'ı hatırlayalım: O, Xiangyang (bugünkü Hubei eyaleti) kenti yakınlarındaki Longzhong dağlarında münzevi bir halde yaşıyor ve Çin politikasının gidişatını oradan izliyordu. Zhuge Liang, dost çevresi içinde kendini, sık sık, imparatorluk öncesi dönemde Çin'in devlet ve savaş sanatında en eski ustaları olan Guan Zhong ve Yue Yi ile karşılaştırırdı. Her konuda onları örnek almaya çalışır, onlarınki gibi başarılı işler yapmak isterdi. Fakat o anki siyasal durum, ona böylesine büyük işler başarmak için kariyer sağlama şansı pek vermiyordu. O, mevcut hükümdarlar arasında sadece Liu Bei'ye iyi hizmet verebileceğini

düşünüyordu. Onun Çin'de bir numaralı yönetici olma planları boşa çıkmıştı; Fakat Han Devleti sarayından bazı umut ışıkları da saçılmaya devam ediyordu.

Zhuge Liang, Liu Bei'nin bir danışman aradığını duymuştu. Şimdi Zhuge Liang'a bir şans kapısı açılmıştı. Zhuge Liang, Liu Bei'yi kazanmak için her yola başvurmaya karar verdi. Çevresindeki herkese, kendisini Liu Bei'ye önermelerini söyledi.

Yaklaşan yaşlılığından kaygı duyan Liu Bei, son zamanlarda devletinin diğer devletlerden geri kaldığını da görüyordu. Cao Cao'ya karşı bir savaşta, neredeyse tüm ordusunu kaybetmişti. Ayrıca iki suikastten kurtulmuştu. Suikastleri uzak bir akrabası olan Jingzhou valisi önlemişti ve Liu Bei onun himayesine girmişti. Her şey mahvolmuş görünüyordu. Xiangyang'dan kaçarken, yolda, Bay Su Aynası olarak da anılan gezgin Sima Hui'ye rastladı. Liu Bei ona şöyle dedi: "Buraya rastgele geldim ve bir çobandan sizin hakkınızda bilgi aldım. Sizi selâmlamak ne büyük mutluluk."

Bay Su Aynası yanıtladı: "Siz herhalde kaçıyorsunuz. Bunu, terden ıslanmış elbisenizden ve epeyi sıkıntı çekmiş olduğunuzu gösteren halinizden anlıyorum. Gerçeği saklamamalısınız."

Bunun üzerine Liu Bei ona, Xiangyang'ta neler olup bittiğini anlattı. Bay Su Aynası Liu Bei'ye çay ikram etti ve şöyle dedi: "Ben uzun süreden beri şöhretinizi biliyorum. Böyle kötü bir duruma nasıl düştünüz?"

Liu Bei yanıtladı: "Kaderim kötü."

Bay Su Aynası buna karşı çıktı: "Bu kader değil; tersine, sizin dirayetli adamlarınız yok."

Liu Bei buna katılmadı, yardımcılarının adlarını saymaya başladı: "Hepsi bana sadakatle bağlıdırlar."

Bay Su Aynası karşılık verdi: "Pekala, sizin birinci sınıf savaşçılarınız var. Fakat adlarını saydığınız üç danışman, sadece hava basmayı bilen, her şeyi kitaplardan öğrenmiş kişilerdir. Onlar, karışık durumları düzene sokmak ve dünyaya huzur getirmek konusunda etkisiz ve beceriksizdirler."

Liu Bei konuştu: "Ben artık her şeyden elimi eteğimi çektim."

Bay Su Aynası şöyle dedi: "Devletinizin tüm işbilir kişileri bu yörede toplanmıştır. Onları arayıp bulun."

"Onları nerede bulacağım?" diye sordu Liu Bei aceleyle.

"Siz 'Uyuyan Ejder'i kazanabilseydiniz, devletiniz yine sizin olurdu."

"O da kim?"

Bay Su Aynası ellerini birbirine vurdu ve güldü:

"İyi, iyi."

Liu Bei tekrar sordu, Bay Su Aynası yanıtladı: "Şimdi çok geç oldu. Siz geceyi burada geçirin. Yarın tekrar konuşuruz."

Akşam yemeğinden sonra Liu Bei uzun süre uyuyamadı. Sürekli, Bay Su Aynası'nın sözlerini düşünüyordu. Ertesi gün Liu Bei, Bay Su Aynası'na "Uyuyan Ejder"i sordu. Bay Su Aynası yine gülerek yanıtladı: "İyi, iyi."

Liu Bei, Bay Su Aynası'ndan hizmetine girmesini rica etti. Fakat Bay Su aynası reddetti: "Benden on kat üstün kimseler var size hizmet edecek. Onları arayıp bulmalısınız."

Liu Bei, Bay Su Aynası ile vedalaştı ve kan kardeşleri Guan Yu ve Zhang Fei ile yeniden buluşmak üzere Xinye'ye gitti.

Bu arada Zhuge Liang'ın Dan Fu adlı bir arkadaşı, Liu Bei tarafından askeri danışman olarak hizmete alınmak istendi. Fakat Dan Fu ailevi nedenlerle hizmet edemeyeceğini söyleyip Zhuge Liang'ı tavsiye etti ve şunları söyledi: "Babasının erken ölümünden sonra o, Nanyang'da bir amcasının yanına yerleşmiştir. Amcası da ölünce, yakındaki bir dağın adını alarak kendini 'Uyuyan Ejder' olarak tanıttı. Amcasının ölümünden sonra Longzhong dağlarına çekildi. Orada küçük kardeşiyle birlikte oturuyor. Onun yardımını isterseniz ve o kabul ederse, devletinizin selâmetinden hiç kaygı duymazsınız."

Liu Bei, Bay Su Aynası ve Dan Fu'dan Zhuge Liang hakkındaki duyduklarından oldukça etkilenmişti. O anda Zhuge Liang'ı danışman yapmayı kafasına koydu. İki kan kardeşi ve zengin armağanlarla birlikte, Zhuge Liang'ı aramaya başladı. Taipeh'te yayımlanan bir strategem kitabının bildirdiğine göre, Zhuge Liang, Liu Bei'nin gözünde itibarını yükseltmek üzere gizli önlemler de almıştı. Liu Bei Longzhong dağlarına yaklaştığında, tarlalarda çalışan köylülerin bilge bir münzeviden söz eden esrarengiz bir şarkı söylediklerini işitti. Şarkıyı söyleyenlere bu münzevinin kim olduğunu sorduğunda, köylüler ona Zhuge Liang'ın adını verdiler. Köylüler Liu Bei'ye, Zhuge Liang'ın sazdan yapılmış kulübesine giden yolu gösterdiler.

Yolda, tabii rastlantıyla, Zhuge Liang'ın bir arkadaşıyla, Cui Zhouping ile karşılaştılar. Cui Zhouping, kısa bir konuşmayla, Zhuge Liang'ın

yerinde olup olmadığını öğrenmeleri için Longzhong dağına adamlarını gönderdi. Adamlar Liu Bei'ye, Zhuge Liang'ın saz kulübesine geri dönmüş olduğunu haber verdiler. Bunun üzerine Liu Bei, Zhuge Liang'ı ziyarete karar verdi. Sadık adamı Zhang Fei, Zhug Liang'ın sıradan biri olduğuna inanıyordu. Liu Bei ona gitmemeli, onu ayağına getirmeliydi. Buna karşılık Liu Bei şöyle dedi: "Ben çağımızın en büyük bilgesini nasıl ayağına çağırırım?"

Böylece Liu Bei, iki kan kardeşiyle birlikte, daha önce Bay Su Aynası ile karşılaştığı Longzhong dağlarına ikinci kez at sürdü. Kış ortasıydı ve hava çok soğuktu. Aniden fırtına çıktı ve kar yağmaya başladı. İki kan kardeşi, Liu Bei'ye geri dönmeyi önerdiler. Fakat Liu Bei şöyle dedi: "Kara göğüs germekle, Zhuge Liang'a kendisine ne kadar değer verdiğimi gösterebilirim."

Fakat Zhuge Liang yerinde yoktu. Liu Bei'yi kulübede karşılayan kardeşi, Zhuge Liang'ın Cui Zhouping ile bir seyahate çıktığını, gittiği yeri bilmediğini söyledi. Böylece Liu Bei, ikinci kez geri dönmek zorunda kaldı. Üstelik Zhuge Liang'ın nerede olduğunu da bilmiyordu. Liu Bei, onu bir kez daha bulamamaktan dolayı duyduğu derin şaşkınlığı dile getirdi. O, Zhuge Liang'ın, devletin selâmeti için görevi kabul etmek üzere, kendisini mutlaka bekleyeceğini umuyordu. Tekrar gelecekti; fakat daha önce oruç tutup şifalı ot banyosu yaparak temizlenecekti.

Liu Bei bahara kadar bekledi ve I-Ging kâhinlerinden ziyaret için uygun bir gün saptamalarını istedi. Saptanan günde üçüncü Kez Zhuge Liang'ın saz kulübesine gitti. Saygısını göstermek üzere, yolun son bir millik kısmını atla değil, yürüyerek katetti.

Bu kez Zhuge Liang'ın kulübesine göz kulak olan uşak, üstadın dün geri döndüğünü bildirdi.

"Kendisini ziyarete geldiğimi bildirir misiniz?"

"Üstad şu an evde, fakat uyuyor."

"Öyleyse beklerim."

Liu Bei iki yoldaşına kulübenin önünde beklemelerini söyledi. Kendisi sessizce kulübeye girdi ve Zhuge Liang'ın bir hasır yatak üzerinde uyur halde buldu.

Liu Bei ellerini göğsünde kavuşturup selâm verdi ve yatağın başucunda sessizce beklemeye başladı. Uzunca bir süre geçtiği halde üstad uyanmıyordu. Nihayet kıpırdar gibi oldu, fakat yüzü duvara gelecek şe-

kilde dönüp uyumaya devam etti. Genç uşak üstadı uyandırmak istedi, fakat Liu Bei buna engel oldu. Nihayet "Uyuyan Ejder" gözlerini açtı, uşağa dönerek, "Konuklar geldiler mi?" diye sordu.

"İmparatorun amcası, Liu Bei, uzun süredir burada bekliyorlar."

"Neden bana daha önce haber vermedin? Üstümü değiştirmeme yardım et." Ve Zhuge Liang yandaki bölmeye geçti, uzunca bir süre giyindi, tekrar geri döndü.

Konuşma sırasında Zhuge Liang, Liu Bei'nin devleti yeniden ihya etmesi için düşündüğü planını anlattı. O, Liu Bei'ye, bugünkü Sichuan eyaleti içinde kalan bölgeyi iktidarının merkez zemini olarak güçlendirmesini, doğudaki Wu devletinin hükümdarı Sun Quan ile iyi ilişkiler kurmasını, batıdaki ve güneydeki yabancı halkları kendi yanına çekmesini ve kuzeydeki Wei devletinin hükümdarı Cao Cao'ya karşı güçlü bir konuma gelmesini önerdi.

Liu Bei, Zhuge Liang'ın düşüncelerine tüm kalbiyle katılmıştı. Longzhong dağındaki strateji belirleme görüşmeleri Liu Bei'yi öylesine coşturmuştu ki, ayağa fırladı, ellerini göğsünde kavuşturup selâm verdi ve bağırdı: "Sizi dinledikten sonra içim aydınlandı. Sanki kara bulutlar uçup gitmiş de mavi gökyüzünü seyreder gibiyim. Öyle büyük bir şöhretim yok ve ayrıca yeteneklerim de sınırlı. Umarım ki, üstad beni hor görmez, inzivasından çıkıp bana destek verir. Ben sizin söyleyeceğiniz her şeye tam olarak uyup bunları uygulayacağım."

Zhuge Liang yanıt verdi: "Uzun süredir buradayım ve bundan mutluyum. Dünya işlerine dalmaktan hiç haz almıyorum. Bu yüzden önerinizi kabul edemeyeceğim."

Liu Bei ağlamaya başladı. "Siz dünya işlerine karışmazsanız, bu yoksul halkın hali ne olacak?"

Zhuge Liang, Liu Bei'nin gözyaşlarını gömleğinin yeniyle sildiğini görünce, onun kendisini her konuda kayıtsız şartsız dinleyeceğinden hiçbir kuşkusu kalmadı. Liu Bei'nin bilge bir danışman arayan yüreği, artık onun ellerindeydi. Zhuge Liang daha fazla tereddüt etmedi. Böylece kendisine körü körüne bağlanan Liu Bei'nin başbakanı olarak şimşek hızıyla yükselecekti.

Birçok tarih kitabında İ.S. 207 yılına tarihlenen, fakat tarihsel açıdan, şüpheden hiç de tam arınmış olmayan ve "Üç Krallığın Romanı"nda yukarıdaki şekilde anlatılan bu olayla birlikte, Liu Bei ve Zhuge Liang

arasında sarsılmaz bir güven meydana gelmişti. Ve Hogkong'da yayımlanan bir strategem kitabına göre, Zhuge Liang bu olayda 16 numaralı strategemi uygulamıştı. Pekin'de 1986 yılında yayımlanan strategem kitabı da, bu konuda aynı kanıyı paylaşmaktadır. Zhuge Liang, Liu Bei'yi, üçüncü kez sağlam bir şekilde kendisine bağlamak veya "yakalamak" için, onu iki kez "kendi haline bırakmıştı."

Bu olay, bugün de Çin'de çok sık kullanılan *san gu mao lu,* yani "saz kulübeyi üç kez ziyaret etmek" deyimine kaynaklık etmiştir.

16.22 Yoğun Ölme Arzusu

Liu Bei, kuzeydeki Wei devletine karşı açtığı savaşı, kendi kusuru ve Zhuge Liang'ın tavsiyesini tutmaması yüzünden ağır bir şekilde kaybetmişti. Olaydan dolayı kendini suçlayıp büyük kedere kapıldı ve hastalanıp Baidicheng'de yatağa düştü. Hastalığının dramatik bir şekilde kötüye gittiğini görünce, Zhuge Liang'a karşı 16 numaralı strategemi kullandı. Tüm korkusu, ölümünden sonra hanedanının çökebileceğiydi. Gözyaşları içinde Zhuge Liang'a içini döktü: "Sizin başbakanlığınız sayesinde bu devlete sahip olabildim. Fakat benim bunda pek az katkım oldu. Bu yüzden bu savaşta sizin tavsiyenizi tutmadım. Kendimi göstermek istedim ve bu yenilgiye sebep oldum. Şimdi kederimden yatağa düşmüş haldeyim. Yakında öleceğim. Veliaht oğlum zayıf ve etkisiz biri. Fakat ne yapayım ki, devleti ona teslim etmekten başka bir şey kalmıyor bana."

Bu sözlerle birlikte yeniden gözlerinden yaşlar boyandı. Zhuge Liang da ağlamaya başladı. Bu durum onu derinden sarsmıştı. Ölmekte olan Liu Bei, bir eliyle gözyaşlarını silerek şöyle dedi: "Sonum yakın. Size gizli düşüncelerimi açıklayabilirim artık. Siz Wei imparatorundan kat be kat üstünsünüz. Çin'i huzura kavuşturdunuz ve büyük işler yaptınız. Oğluma da yardımcı olabilirsiniz. Oğlum bu işin altından kalkamayacak olursa, hükümdarlık tacını sizin takmanızı tavsiye ediyorum."

Zhuge Liang bu sözleri duyunca soğukkanlılığını kaybetti. Her yanından soğuk terler boşandı. Ağlayarak diz çöktü ve yemin etti: "Ölünceye kadar tüm gücümle oğlunuza sadakatle hizmet edeceğim."

Ölmekte olan Han İmparatoru, Zhuge Liang'ın tacını, kendi öz oğluna karşı gerekirse darbe yapmasını önererek sunmakla, aslında Zhuge

Liang'ın sadakat duygusunu harekete geçirmiş ve aldığı yenilgi ile tehlikeye soktuğu hanedanının geleceğini güvence altına almıştı.

16.23 Sabır, Güller Açtırır

I-Ging-Dönüşümler Kitabı'ndaki 5 numaralı heksogramın bir yorumu, 16 numaralı strategemi, yaşama sanatı açısından yüksek bir düzeye çıkarır. Buna göre, kaderi tutmamak, tersine onu kendi haline bırakıp bize gelmesini beklemek gerekir:

> "Zamanı gelmediği sürece hiç kaygıya kapılmamalı ve özel bir çabayla geleceği belirlemeye kalkışmamalı. Sükûnet içinde, yiyip içerek vücut için, iyi şeyler yaparak ruh için, kuvvet toplamalı. Kader kendiliğinden geldiğinde, artık bizi hazır bulacaktır.

STRATEGEM NR.17

Bir Yeşim Elde Etmek İçin Bir Tuğla Fırlatmak

dört ideogramı				
modern Çince'deki söylenişleri	*pao*	*zhuan*	*yin*	*yu*
ideogramlann çevirisi	fırlatmak	tuğla	beriye çekmek	yeşim
bağıntılı çevirisi	Bir yeşimi beriye çekmek için bir tuğla fırlatmak. Birisine, ondan değerli bir şeyi kapmak için daha az değerli bir şey vermek. Önemsiz-değersiz bir şey vererek büyük bir kazanç elde etmek. Sonradan değerli bir şey elde etmek amacıyla, birine o an için kendisinden feragat edilebilir olan bir şey vermek.			
Özü	Ver-al strategemi. Yem-balık strategemi. Yem verme strategemi.			

En eski çağlardan beri, yeşim, Çin'de en çok sevilen değerli taştır. Bilindiği gibi yeşim, durumna göre siyahtan kırmızıya, maviye, yeşile veya beyaza kadar, değişik renk tonlarıyla görünen bir mineraldir. Yeşim, eski Çin'de bir imparatorluk simgesi olduğu kadar, dekorasyon ve süs eşyası olarak da kullanılırdı. "Yeşim-imparator", Çin halk dininde en yüksek tanrıdır.

Tabii ki, "bırakın yüz çiçek açsın" deyiminde nasıl ki gerçek çiçekler kastedilmiyor, tersine çeşitli sanatsal ve edebi formlar ve stiller kastediliyorsa; 17 numaralı stategemi ifade eden deyimde de gerçek yeşim ve gerçek tuğla kastedilmemektedir. Tang Jiqin, Çin Sendikalar Birliği'-

nin resmi organı olan ve Pekin'de yayımlanan *Gongren Ribao* ("İşçi Gazetesi" adlı gazetenin 19 Temmuz 1987 tarihli sayısında, bu durumu bir şarkıyla şöyle anlatmaktadır:

Uykudan sarsılarak uyandı.
Pan Guo sarsmıştı onu, dünyanın yaratıcısı.
Uzun bir rüyadan uyandırdı onu.
Onu güçlü elleriyle kavramak ve
Ona güçlülük türküsüyle şekil vermek için.
Alazlanan umut ateşiyle aydınlandı içi.
Ve o bu ateşte buldu özgürlüğü-kurtuluşu.
Ve sonunda yumuşak bir topak toprak
Ateş rengine büründü,
Ve o anda özünden sertleşti.
Bim bam, bim bam; eski çağdan kalma bir nağme,
Çöllere ve dağlar arasındaki vadilere uçtu.
Ve sonra yaşamın bir taslağı çıktı ortaya.
Böylece anavatanın büyük toprakları yönünde,
Her gün yeniden bir şiirden bir mısra yükseldi göğe.

17 numaralı strategemde amaç "yeşim"i elde etmek, araç ise "tuğla"yı fırlatmaktır. Burada "yeşim" ve "tuğla" çok çeşitli şeyleri simgelerler. Hongkong'da yayımlanan strategem kitabının yazan Li Zongwu'nun şu saptaması şaşırtıcı değildir: "Bu strategem çok büyük bir kullanım alanına sahiptir."

17.1 Yarım Dörtlük

Tang çağı şairlerinden Zhao Gu bir keresinde Suzhou'ya geldiğinde, Suzhou'lu şair Chang Jian kendisinden birkaç mısra kapmak istedi. O, Zhao Gu'nun Lingyansi'deki tapınağı mutlaka ziyaret edeceğini düşünüyordu. Bu nedenle tapınağın duvarına, geleneksel olarak dört mısradan oluşması gereken bir şiir formuna uyan, fakat sadece iki mısradan ibaret bir yarım dörtlük yazdı.

Zhao Gu tapınağı ziyaret ettiğinde, duvara yazılmış yarım dörtlükten rahatsız oldu. Eksik iki mısrayı şiire ekledi ve şiiri tam dörtlük haline getirdi. Onun eklediği iki mısra, Chang Jian'ın önceden yazmış olduğu iki

mısradan sanatsal açıdan kat kat üstündü. Chang Jian'ın bu yaptığı, artık kuşaklar boyu şu deyimle ifade edilecektir: "Bir yeşim elde etmek için bir tuğla fırlatmak."

Ne var ki bu öykü gerçeğe uygun değildir. Chang Jian 8. yüzyılın ilk yarısında, Zhao Gu ise 9. yüzyılın ilk yarısında yaşamışlardı. Acaba Chang Jian'ın tapınağın duvarına yazmış olduğu tamamlanmamış şiir, 100 yıl sonra Zhao Gu'yu iki mısra eklemeye teşvik etmiş olabilir mi? Kim bilir? Şurası gerçek ki, öykü Song çağından (10.-13. yüzyıllar arası) beri düzinelerce kitapta böyle anlatılagelmiştir.

17.2 Çin Flörtü

> "Bir kadın; ihtişamıyla tüm ülkeyi büyüleyen semâvi kokusuyla, bir şakayık kadar güzel. Cildi kar beyazı, ışıl ışıl parlayan bir yeşim gibi. Konuşması sanki kuş cıvıltısı. Konuşurken sanki sazlık bülbülleri şarkı söylüyor."

Uygur şairi Guan Yunshi'nin (1286-1324) "Muhteşem Çift" adlı şiir dizisi, düzyazıya döktüğümüz yukarıdaki mısralarla başlar. Bu Uygur şairi özellikle kadın-erkek ilişkilerini dile getiren doğal, içtenlikli üslûbuyla tanınmıştır. Şair bir kadını şöyle konuşturur:

> "Bana baktığını görüyorum sürekli. Bu beni sevince boğuyor. Bir yeşim elde etmek için ona bir tuğla fırlatıyorum. Azarlıyorum onu, ama bunu beni mutlu etmesi için yapıyorum."

Bu örnekte "tuğla", kadının yalancıktan hiddetlenip kendini beğenmiş bir eda ile adama şunu sormasıdır: "Gözünüzü dikmiş niye bana öyle sürekli bakıyorsunuz?" Kadın, bu azarlayıcı tondaki soruyu sormakla, adama bir "tuğla fırlatmaktadır." Bu, pek tabii ki adamla konuşup ilişkiyi kurmak için yapılmıştır. Öyle ki, adamla yakından tanışmak suretiyle, "yeşim"i, yani bizzat adamı elde etmektir amaç.

17.3 Burnubüyük Dhyana Müridi

Tang çağında (7.-10. yüzyıllar) 120 yaşında öldüğü rivayet olunan budist Dhyana mezhebinden rahip Congshen, bir odada toplu halde otu-

ran müridlerine meditasyon yaptırıyordu. Gözleri kapalı, tam bir sükûnet içinde, kendilerini meditasyona vermişlerdi ve ruhlarını tüm dünyevi düşüncelerden arındırmak suretiyle vecd haline geçmeye çalışıyorlardı. Ortak akşam meditasyonundan önce rahip, müridlerine şöyle demişti: "Bu akşam sorular yanıtlanacaktır. Budist öğretiye derinliğine nüfuz etmiş olan, öne çıkabilir."

Müridler bunu duyunca en uygun oturma pozisyonuna geçmeye ve derin bir sessizlik içinde, en ufak bir hareketten bile sakınacak şekilde meditasyona geçmeye özen gösterdiler. Yalnızca genç bir mürid, kendinden pek emin bir halde, hızla ayağa kalktı, öne çıktı ve saygıyla eğilip kalktı. Rahip Congshen yavaşça fısıldadı: "Bir zümrüt elde etmek için bir tuğla fırlattım. Ama gelin görün ki, bir tuğla, hem de pişmemiş bir tuğla elde ettim."

Bu anekdot Song çağına (10.-13. yüzyıllar) ait budist talimatlar derlemesinden alınmıştır. Meditasyon oturumu öncesinde rahibin yaptığı uyarı, fırlatılan "tuğla"dır. Rahip, uzun sürecek olan meditasyon oturumu sonunda budist aydınlığa doğru iyice yaklaşmış birini, yani "yeşim"i ortaya çıkarmayı umuyordu. Fakat bu amaç gerçekleşmedi. Anlayışsız, burnubüyük bir mürid öne çıkmıştı.

17.4 Dokuzuncu Duo Amca Ağzının Payını Alıyor

17 numaralı strategemi ifade eden deyim, Li Ruzhen'in (1763-1830) *Jing Hua Yuan* ("Aynadaki Çiçekler") adlı romanında olduğu gibi, retorikte süslü anlatım amacıyla da kullanılır.

Bilge Tang Ao, kayınbiraderi tüccar Lin Zhiyang'a bir deniz yolculuğunda eşlik ediyordu. Kayınbiraderi ticaret amacıyla uzak yerlere giderdi. Yanlarında 80 yaşında, dinç ve iyi eğitim görmüş bir emekli deniz subayı, Dokuzuncu Duo Amca da vardı.

Bir gün Siyah Dişler Ülkesine vardılar. Ling Zhiyang işi gücüyle uğraşırken Tang Ao ve Dokuzuncu Duo Amca kentin sokaklarında dolaşıyorlardı. Bir ara dar bir sokağa daldılar. Bir kapının üstünde "Kızlar Okulu" yazısı vardı. O sırada içeriden yaşlı bir adam çıktı, iki yabancıya baktı ve onları bir fincan çay içmeye davet etti. Bu davet, meraklı Tang Ao'nun hoşuna gitti, bu ülke hakkında bir şeyler öğrenmek istiyordu.

Konuklar, okulun içinde, yaklaşık 14 yaşlarında, kara gözlü, kalem kaşlı ve pek mânidar bakan gözlere sahip iki kız gördüler. Biri kırmızı, diğeri erguvan renkli elbiseler giymişlerdi. Çaylar geldi. Yaşlı öğretmen kız öğrencilere şöyle dedi: "Bugün ender bir olaya tanık oluyorsunuz. İki büyük bilge var aramızda. Onlara öğrendiklerinizle ilgili bir şeyler sorarsanız, size en uygun yanıtları verebilirler. İnsanın bilgisini genişletmesi hiç de fena olmaz değil mi?"

Dokuzuncu Duo Amca söze girdi: "Ben kendimi pek öyle bilge filân saymıyorum. Fakat klasik ansiklopedik bilgi bakımından epeyi iyi durumdayım."

Bunun üzerine erguvan elbiseli kız oturduğu yerden biraz doğruldu ve şöyle dedi: "Biz oldukça ücra bir ülkede ve zor doğa koşulları içinde yaşıyoruz. Herhalde soru sormaya cesaret edebiliriz."

Dokuzuncu Duo Amca kendi kendine düşündü: "Bu kız hiç de öyle kaba saba birine benzemiyor. Belli ki birkaç yıl eğitim görmüş. Onunla konuşmaya nasıl gireceğimi bilemiyorum. Dikkatini çekecek birkaç sözle bilgisini ölçmeliyim. Bazı şeyler okumuşsa ve yazmayı biliyorsa, yavaş yavaş bir sohbete geçebiliriz."

Bunun üzerine kıza şöyle dedi: "Siz, yetenekli bayan, lütfen oturun. Bu kadar alçakgönüllük de göstermeyin. Kendinize sakladığınız bir soru varsa, onu sorun. O konuda ne biliyorsam söylerim."

Bu arada Tang Ao'nun sesi duyuldu: "Uzun süreden beri kitap okumayı bıraktık. Yıllardan beri epeyi hamlaşmış sayılırız. Korkarım bilgimiz yetmeyebilir. Umarım bize yol gösterirsiniz."

Dokuzuncu Duo Amca, Tang Ao'nun ağzından çıkan "yol gösterme" sözünü işitince, küçümseyici bir şekilde "hımmm" dedi. Konuşmadı, fakat kendi kendine şöyle düşündü: "Bu iki kız ücra bir yabancı ülkenin insanları. Bilgileri sınırlı olmalı. Tang Ao nezaket gösteriyor, bu kızları çok abartıyor."

Fakat o da ne? Bu nasıl mümkün olabilirdi? Her iki kız zengin bir bilgi sergiliyorlar ve akıcı bir anlatıma sahip olduklarını gösteriyorlardı. Bilmedikleri kitap yoktu. Dudaklarından, bitmesin dedirtecek kadar güzel sözler dökülüyordu. Dokuzuncu Duo Amca, lâf canbazlığıyla, her iki kızın söylediklerinde açık yakalamaya çalıştı. Fakat kızların söylediklerinde çürütecek hiçbir yön bulamadı. Yine kendi kendine düşündü: "Bu iki kız hemen tüm klasikleri biliyorlar. Fakat bildiğim kadarıyla 'I-Ging-

Dönüşümler Kitabı' yabancı ülkelerde bilinmez. Kızları bununla neden tongaya düşürmeyeyim ki?"

Dokuzuncu Duo Amca kızlara döndü: "İşittim ki 'I-Ging-Dönüşümler Kitabı' yabancı ülkelerde pek az biliniyor. Fakat görüyorum ki burada kültür yaşamı pek canlı. Siz yetenekli kızlar, çok şey biliyorsunuz ve çok okumuşsunuz. Tabii ki 'I Ging'in temel ilkelerini de biliyorsunuzdur. Qin ve Han çağlarından (İ.Ö. 221 - İ.S. 220) beri, birçok bilgin bu eseri yorumladılar. Size sormak isterim: Bu yorumcu okullardan en iyisi hangisidir?"

Erguvan elbiseli kız yanıt verdi: "Bildiğim kadarıyla Han ve Jin çağları (İ.Ö. 206 - İ.S. 420) ile Sui çağı (İ.S. 581-618) arasındaki zamanda Zi Xia'nın yazdığı iki ciltlik 'I-Ging Açıklaması' adlı kitap, doksan üç eser arasında en iyisidir. Benim bilgim bunları değerlendirmeye yetmez. Ben sizden bize yol göstermenizi, aydınlatmanızı rica edeceğim."

Dokuzuncu Duo Amca yine düşündü: "Ben şimdiye kadar en fazla elli veya altmış yorum kitabı olduğunu işittim. Oysa bu kız doksanın üstünde kitaptan söz ediyor. Herhalde birkaçının adını biliyordur. Bu yüksek sayıyı da herhalde övünmek için söylemiş olmalı. Böylece beni etkilemek istiyor. Fakat şimdi ona haddini bildireceğim ve güç duruma düşüreceğim. Tang Ao kardeş de buna memnun kalacak."

Ve şöyle dedi: "Ben 'I-Ging'in yüzden fazla yorumu olduğunu duydum. Burada doksan üç eserden söz edilmesi beni şaşırttı. Yetenekli kızımız, bu eserleri kaç cilt olduklarını da belirterek sayabilir mi?"

Erguvan elbiseli kız gülerek yanıt verdi: "Bana göre her yorumun içeriği, koşulsuz, tüm ayrıntılarıyla güvenilirdir. Fakat yorumların adlarını ve ciltlerini ancak yaklaşık olarak hatırlayabilirim."

Dokuzuncu Duo Amca afallamış bir halde konuştu: "Kızımız neden bir veya iki yorumu yazarlarının adlarıyla ve cilt sayısıyla söylemiyor?"

Bunun üzerine erguvan elbiseli kız doksan üç yorumun doksan üçünü de sırasıyla saydı; üstelik yazarları yanında her eserin içeriğini de yetkin bir şekilde özetleyerek.

Dokuzuncu Duo Amca bunları işitince tamamen sersemlemişti artık. Bildiği tüm eserler sayılmıştı; bilmedikleri de. "Umarım beni sınamıyordur. Onun saydıklarına hiçbir şey ekleyemem" diye düşündü, şaşkınlıkla oturdu, kaldı.

Ne var ki kız gerçekten de korktuğu soruyu sordu. "Büyük bilge, siz yüz yorumdan söz ettiniz. şimdi saydığım eserler dışında, yüz eserlik bir kolleksiyon var mı yok mu bilmiyorum. Lütfen bana bunlardan bir iki tanesinin adını verin. Böylece bu konudaki bilgim artar."

Dokuzuncu Duo Amca telaşla yanıtladı: "Benim bildiklerimin hepsini kızımız saydı. Ben yaşlı bir adamım, diğerlerini hatırlayamıyorum."

Kız peşini bırakmıyordu: "Büyük bilge eserlerin içeriğini hatırda tutamayabilir. Bu yüzden bu konuda soru sormayacağım. Fakat eserlerin yazarlarını ve cilt sayılarını okul öğrencileri bile bilir Büyük bilge neden bunları bana öğretmiyor.

Dokuzuncu Duo Amca yanıtladı: "Gerçekten de hatırlamıyorum. Size bilgi veremeyeceğim."

Erguvan elbiseli kız şöyle dedi: "Büyük bilge birkaç kitap adı vermezse, bu, bana bunları öğretmek istemediğini gösterecek."

Dokuzuncu Duo Amca bunları duyunca, sırtından soğuk terler boşandı ve artık hiçbir şey söyleyemedi. Erguvan elbiseli kız yeniden başladı: "Büyük bilge biraz önce yüz kitaptan söz etti. Şimdi kendisinden, benim saydığım doksan üç kitaba ek olarak, geri kalan yedi kitabın adını saymasını rica ediyorum; böylece yüz eserin adı ortaya çıkar. Bu bir çocuk oyunu değil. Bana bunları hâlâ öğretmeyecek misiniz?"

Dokuzuncu Duo Amca, içine düştüğü pek sıkıntılı durumda, yalnızca çenesini sıvazlamakla yetindi. Kız tekrar konuştu: "Kim böyle kolay bir sorunun yanıtını vermekte cimrilik eder ki! Basit bir hizmetçi kız bile dudaklarını kımıldatıp, birçok yorum kitabı sayabilir. Ben, bir yeşim elde etmek için bir tuğla fırlatım."

Bu pasajı, Tang Çağında (7.-10. yüzyıllar) yazılmış olan "Aynadaki Çiçekler" adlı romandan aldım. Roman, Çin'de kadın-erkek eşitliği düşüncesinin yaygınlaşmasından sonra yeniden ünlenmiştir. Çin'de kadın, daha Konfüçyüs (İ.Ö. 551-479) tarafından, "küçükler"le aynı safa konulmuştur: "Kadınları ve küçükleri idare etmek zordur. Onlara yaklaşırsınız, yılışırlar; uzak durursunuz, size düşman olurlar."

Çin'de kadın, "kozmik" olarak, Yin ilkesinin, yani yeryüzüne ait pasifliğin örneğidir ve Yang ilkesinin, ayni aktifliğin temsilcisi olan erkekliğin tâbiyeti altındadır. Yang, aynı zamanda, yeryüzünü bir kubbe gibi örten gökyüzünü de temsil eder (Ernst Schwartz). Eski Çin'de kadınların ayak-

ları mengeneye sokulmuşcasına dar ayakkabılar içine sokulur ve bağlanırdı. Kadının bedensel gelişmesine engel olan bu uygulama, onu kötürüm bile bırakabilirdi. Bedensel bakımdan engellenen kadın, aynı zamanda tinsel-düşünsel gelişimi yönünden de zincire vurulmuş gibiydi. Kadına tanınan bu pek aşağı statüye, "Aynadaki Çiçekler" romanının pek çok yerinde, yukarıdaki pasajda olduğu gibi, dikkat çekilir. Dokuzuncu Duo Amca, kadınların kafasız olduğu hakkında erkeksi bir önyargıya sahipti ve duyduğu utanç, kendisinden daha bilgili olan kişinin bir kadın olmasıyla daha da katmerlenmişti.

Strategemlere artık iyice alışmış olan okuyucu, yukarıdaki pasajı okurken şunu muhakkak ki saptamış olmalıdır: Dokuzuncu Duo Amca, "I-Ging/Dönüşümler Kitabı" hakkında soru sorarken, aslında, "kaplanı dağdan düzlüğe çekmek" istemiş, yani 15 numaralı strategeme başvurmuştur. Fakat bu niyeti onu çok müşkül bir duruma düşürmüştür. O, erguvan elbiseli kızın, aynı strategemi kendisine karşı kullandığını, birdenbire anlamıştır. En nihayet kız, tartışmaya kendi katkısını "tuğla" olarak nitelendirip Dokuzuncu Duo Amca'dan "yeşim" elde etmek istediğinde, artık o bu deyimi 15 numaralı strategemi kastetmek amacıyla değil, yarı alaycı, yarı sınayıcı, yarı aşağılayıcı bir retorik içinde kullanmış oluyor ki, bu, zaten kızın kendinden pek emin sözlerinden hemen belli oluyordu.

17.5 Çin Kağıdına Basılmış Rus Gravürleri

17 numaralı strategemi ifade eden deyim, eski Çin'de erguvan elbiseli kızın yaptığı gibi, modern Çin'de de kendini küçümsemenin veya alçakgönüllüğün retorik aracı olarak kullanılmaya devam eder. Mao Zedong'un aşağıdaki sözlerinde olduğu gibi.

> "Kültür konularında uzman değilim... Ülke çapında kültürün gelişmesi konusunda söylediklerime, bir yeşim elde etmek için fırlatılmış bir tuğla gözüyle bakılmalıdır."

Bu satırlar, Mao'nun yeni demokrasi üzerine 1940 yılında yazmış olduğu bir yazıdan alınmıştır. Mao'nun seçilmiş eserlerinin Almanca çevirisinde bu satırların atlanmış olması ilgi çekicidir. Çeviride tuğla ve yeşim sözcükleri kullanılmadan şu ifade yer almaktadır: "Benim yaptığım,

kültür konularıyla ilgilenenleri, değerli katkılarını ortaya koymaları için alçakgönüllü şekilde teşvik etmektir."

Uzun yazıların yazarları, Çin'de, sık sık kendi kendilerini iğnelercesine, yazılarını bir "tuğla" olarak gösterirler. Pekin'de yayımlanan ve entellektüellere hitap eden *Guangming* gazetesinde İngilizce öğretimi üzerine yer alan bir yazının son paragrafı şu cümleyle başlamaktadır:

> "Görüş ve önerilerimiz yeterince olgunlaşmış değildir henüz. Biz ancak sorunu ortaya koyabildik ve bir yeşim beklentisi içinde bir tuğla fırlattık."

"Özgürlük, eşitlik, kardeşlik" parolalarının ortaya çıkışı üzerine tarihçi Chen Zongwu'nun bir yazısının sonunda şu cümleler yer almaktadır:

> "Yukarıda derlenen malzeme, Fransız Devrimi üzerine yazılmış tarih kitaplarında ikinci elden ve yüzeysel bir şekilde işlenmiştir. Bu konuda yazılanlar yetersizdir ve daha derin araştırmalara ihtiyaç vardır. Burada bazı sorunları ortaya atmakla, bir yeşim elde etmek üzere bir tuğla fırlatmış oluyorum."

Cao Zhengwen de 1985'de yayımlanan "Villanın Üstündeki Karanlık Gölgeler" adlı polisiye romanında, Çin Komünist Partisi'nin özel villa sahiplerine karşı yürüttüğü politikayı destekleyen bir tutumla şöyle yazmaktadır:

"Son elli yıldır Sovyet karşı casusluk romanlarının etkisindeki Çin polisiye romanı, ilk kez kendine özgü bir yol arayışı içindedir. Okuyucuya sunulan bu küçük kitapla, ben, bir yeşim ortaya çıksın diye bir tuğla fırlatıyorum."

Çin Halk Cumhuriyeti'nde 20. yüzyılın en tanınmış yazarı olan Lu Xun (1881-1936), 1934'de yayımladığı Rus gravürleri kolleksiyonuna alaycı bir başlık seçmişti: *Yin Yu Ji* ("Yeşimi Ortaya Çıkarmayı Amaçlayan Kolleksiyon").

Lu Xun 1931'de Alexander S. Serafimowitsch'in (1863-1949) "Sarsılmaz Kitle" adlı romanını yayımlamak istediği sırada, bir gazeteden, bu eserin Rus gravürlerinden esinlenerek yazıldığını öğrendi. Lu Xun, bu illüstrasyonları elde etmeye çalıştı ve elde etti. Sovyetler Birliği'nde ikamet eden bir arkadaşı ona birkaç gravür gönderdi. Gravürler çok pahalıydı. Fakat Rus litografları (taş basmacılar), gravürleri her türlü Çin kağıdına basabiliyorlardı. Lu Xun kağıt gönderirse, gravürleri kısa zamanda edinebilirdi. Lu Xun kendisine gönderilen Rus baskılarını ince-

lediğinde, bunlarda Zaten Çin papirüslerinin kullanıldığını gördü. Oysa bu papirüsler Çin'de sadece muhasebe ve defter tutma işlerinde kullanılıyordu.

Böylece Lu Xun, Çin ve ayrıca bir miktar Japon papirüsünü "tuğla" olarak Sovyetler Birliği'ne gönderdi, yani "fırlattı". Buna karşılık 36 adet değerli taş baskısı, yani "yeşim" elde etmiş oldu.

17.6 Birlikte Gömülme İçin Söz Verme

Anling'li Cai, güzelliği, sağlıklı, güçlü görünümüyle dikkat çekerdi. Chu hükümdarı Gong'un da gönlünü çelmişti. Hükümdar onunla evlenmek istiyordu. Fakat Cai, kendisini hükümdarın eşi olmaya lâyık görmüyordu. Saray nedimelerinden Jiang Yi bayan Cai'yi ziyaret etti ve ona sordu: "Soyunuzda hanedanlık için askeri hizmette bulunmuş kimse var mı?"

Kadın yanıtladı: "Hayır."

Jiang Yi tekrar sordu: "Sizin bir hizmetiniz oldu mu?"

Yanıt tekrar aynı oldu: "Hayır."

Jiang Yi sordu: "Neden hükümdarımızdan kaçıp duruyorsunuz?"

Kadın Yanıtladı: "Nedenini bilmiyorum."

Jiang Yi şöyle dedi: "Şunları söyleyeyim: Paralı birini beklersiniz, bakarsınız vazgeçmiştir, tabii para da uçup gitmiştir. Güzelliğinize güvenerek birini beklersiniz, bakarsınız sevgi bulamamışsınızdır, tabii bu arada güzelliğiniz de uçup gitmiştir. Bugün gençsiniz, fakat gençlik bir süre sonra uçup gidecek. Hükümdar size teveccüh gösteriyor. Bunu değerlendirmelisiniz."

Bayan Cai şöyle dedi: "Ben genç ve akılsız biriyim. Bu yüzden bana akıllı bir öğüt vermenizi rica ediyorum."

Jiang Yi şunu önerdi: "Hükümdarla birlikte gömülmek istediğinizi hükümdara söylemeniz yeterli."

Bayan Cai yanıt verdi: "Öğüdünüzü tutacağım."

Jiang Yi oradan ayrıldı. Aradan bir yıl geçtikten sonra bayan Cai'ye yeniden geldi ve hükümdarla birlikte gömülme niyetini hükümdara bildirip bildirmediğini sordu. Kadın yanıt verdi: "Buna fırsat bulamadım."

Bir yıl sonra Jiang Yi bayan Cai'yi bir kez daha ziyaret etti ve sordu: "Hükümdara söylediniz mi?"

"Hayır. Buna imkân bulamadım."

Jiang Yi şöyle dedi: "Hükümdarla birlikte kent kapısından aynı arabaya binerek çıkın ve yeniden kente dönün. İki yıl geçti ve siz hükümdarla bu konuyu görüşmediğinizi ileri sürüyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, öğüdümü tutmamaya niyetlisiniz."

Homurdanarak gitti.

O yıl hükümdar bir av düzenledi. Av ateşleri, yanan bulutlar gibi ışık saçıyorlardı. Kaplan sesleri ve kurt ulumaları gök gürültüsünü andırıyordu. Kudurmuş bir gergedan yeri sarsarak geliyordu. Gergedan doğruca hükümdarın arabasının sol tarafına çarptı. Hükümdar flamayı havaya kaldırdı ve en iyi muhafızlarına hayvanı yakalamalarını emretti. Bir ok yetti ve gergedan cansız yere yığıldı. Hükümdar pek sevindi, gülerek alkış tuttu, bayan Cai'ye döndü ve şöyle dedi: "Ben öldükten sonra böyle bir keyfi kiminle sürersin ki?"

Bayan Cai bir an tereddüt etti, gözünden birkaç damla yaş aktı. Elbisesi ıslandı. Hükümdarı kucakladı ve üstüne basa basa şöyle dedi: "Hükümdar on bin yıl yaşadıktan sonra, bu uyruğu onunla birlikte gömülecektir. Sizden sonraki hükümdar olarak kimin bu keyfi yaşayacağını nasıl bilebilirim ki?"

Hükümdar Gong bu pek hoş sözleri işitince, bayan Cai'ye 300 kişiyi geçindirebilecek bir zeamet bağışladı. Bu olay üzerine şöyle denilmiştir: "Jiang Yi strategemlerden anlıyordu ve bayan Cai'nin seçimini en uygun anda yapmasını sağlamıştı."

Bu olayı Liu Xiang (İ.Ö. 77-6), *Shuo Yuan* ("Anekdotlar") adlı eserinin strategemlere ayrılan bölümünde aktarmaktadır. Burada "tuğla", bayan Cai'nin hükümdarla birlikte gömülmek için verdiği sözdü; "yeşim" ise, yaşam boyu elde ettiği zeametti.

17.7 Ortak Çalışma Önerisi

Bir karikatür: Etine dolgun bir adam; belli ki etkili ve nüfuzlu bir kişi. Adam bir çukurun önünde diz çökmüş, pis pis sırıtmakta. Pek tabii çukur, bir bilim adamının içine battığı gayretli bir bilimsel araştırmayı simgelemektedir. Adam şöyle demektedir: "Gel, birlikte çalışalım!" Çukurun içinden adama doğru iki el uzanmaktadır ve adama ışıldayan bir maden

cevheri uzatmaktadır. Cevherin üstünde "araştırma sonucu" yazısı okunmaktadır. Diz çökmüş olan kelli felli adam cevheri kapmak niyetindedir. Sol elinde bir tuğla tutmaktadır ve tuğlanın üzerinde "eskiliğinden ötürü çürümüştür" yazılıdır. Adam tuğlayı çukurun içinde çalışmakta olan bilim adamına fırlatmakta, aynı anda, çukurdaki bilim adamı kendisine maden cevherini, işbirliği için verilen söze güvenerek teslim etmektedir.

Pan Wenhui'nin *Fengci yu Youmo* ("Hiciv ve Humor") adlı Pekin'de yayımlanan bir mizah dergisinde yer alan bu karikatürün altyazısı şöyledir: "Bir yeşim elde etmek için bir tuğla fırlatmak." Şüphesiz burada "yeşim", bir tuğlanın atılması sonucu, yani ortak çalışma için verilen boş sözle elde edilmektedir. Burada 17 numaralı strategemin kullanımına ilişkin olarak, ikinci bir tuğlanın atıldığını görmek gerekir. Bu ikinci tuğla, çukurda kendi bilimsel çalışmasıyla meşgul haldeki bilim adamının kafasına atılmaktadır; tabii birinci tuğla yapacağını yaptıktan sonra. Strategemi kullanan nüfuzlu kişi, bilimsel açıdan sıfırdır ve bilim adamı olarak ün kazanmak için, diğerinin bulduğunu sahiplenmektedir.

17.8 Osuruğa Övgü

İmparatorluk döneminde Çin'de bilginlere verilen rütbeler arasında olan *Xiuaci,* sözlük karşılığıyla "gelişen yetenek" anlamına gelir. Böyle bir "Gelişen Yetenek", genç yaşta ölür ve Yeraltı prensi Jama'nın huzuruna çıkarılır. Tam huzurdayken, kendini tutamayıp osuruverir. "Gelişen Yetenek", o anda doğaçlamayla, "Osuruğa Övgü" adlı şu şiiri söyler:

"Altın gibi parlayan kubbeli bir kıçın içinden
kabara kabara geliyor.
O kubbeli kıçın yayvan ağzından hoş bir kaside fısıyor.
Yaylı ve üflemeli çalgıların çıkardığı ses gibi tınlıyor bu ses.
Misk gibi, nergis kokusu gibi bir koku eşliğinde."

Yeraltı prensi şiirden çok hoşlanmıştı. "Gelişen Yetenek"in ömrünü on yıl daha uzattı ve onu tekrar Yerüstü dünyasına, insanlar arasına gönderdi.

Bu "övgü"yü, politikacı ve edebiyatçı Zhao Nanxing'e (1550-1627) borçluyuz. O, Ming hanedanı (14.17. yüzyıllar) sarayında bakan yar-

dımcılığına kadar yükselmişti. Zhao Nanxing, saray hadımlarından Wei Zongxian'ın başını çektiği rüşvet yoluyla politik mevki dağıtmalara karşı pek başarılı olamayan bir savaş açmıştı. "Osuruğa Övgü", zamanındaki yolsuzlukları hicveden *Xiao Zan* ("Gülmeye Övgü") adlı kitabında yer almaktadır.

Bu örnekte "tuğla", hiçbir edebi değeri olmayan "Osuruğa Övgü", yani dalkavukluk ve yaltaklıktır. Bu övgüyle değiş tokuş edilen "yeşim" ise, "Gelişen Yetenek"e armağan edilen on yıllık ömürdür. "Sana az vereyim, sen bana çok ver." deyimi bugün de güncelliğini korur.

17.9 Schopenhauer'in 36. Hilesi

"Karşıdaki kişiyi anlamsız sözlerle afallatmak, şaşkına çevirmek gerekir. Aşağıdaki mısralarda söylendiği gibi:

'Alışkanlıkla inanıverir insanoğlu, bir söz işittiğinde.
Böylece onun neyi düşüneceği belirlenmiş olur.'

Bir kimse kendi zayıflığının sessiz sadasız bilincinde ve anlamadığı fakat anlar göründüğü şeyler duymaya alışkınsa; o kimse, ciddi bir yüz ifadesiyle çok derinliği olan bir şeymiş gibi gösterilen anlamsız bir şey söylenerek ve bunun onun kendi tezi için tartışılmaz bir kanıt gibi sunulmasıyla, istenildiği gibi yönlendirilebilir."

Alman filozof Arthur Schopenhauer (1788-1869), "Eristik Diyalektik" adlı eserinde böyle yazmaktadır. Burada anlamsız sözler "tuğla", bu sözlerin muhatapta yarattığı derin etki "yeşim"dir. Tabii retorikte yalnızca anlamsız söz akrobasisi değil, aynı zamanda spektaküler jestler de başarıya ulaşmak için gereklidir.

17.10 Hükümdar Avcısı Balıkçı

Jiang Tai Gong adıyla da anılan Jiang Ziya (bkz.: 15.8), efsaneye göre, İ.Ö. 2. binin sonlarına doğru Zhou devleti hükümdarının hizmetinde bulunmuştu. Shang hanedanı (İ.Ö. 16:-11.yüzyıllar) sarayında olup bitenlere tepki olarak, Jiang Ziya başkenti terketti ve Sarı Irmak'ın bir büyük kolu olan Wei ırmağı sahilinde inzivaya çekildi. Bu bölge, Shang

hanedanının düşmanı olan ve Zhou soyundan gelen prens Ji Chang'ın hükümdarlık alanı içinde kalıyordu. Jiang Ziya, Ji Chang'ın ileriye dönük politik planlarını ve iyi bir danışman aradığını biliyordu.

Jiang Ziya, Ji Chang'ın ilgisini çekmek amacıyla, Wei ırmağı kıyısında balık tutmaya başladı. Alışılmışın tamamen dışında bir avlanma yöntemi uyguluyordu. Oltasının ucunda çengel yoktu; oltanın ucu dümdüzdü. Hiçbir balığın ağzına takılı kalamazdı bu olta ucu. Üstelik Jiang Ziya, oltanın ucunu suyun üç ayak üstünde tutuyordu. Olta değneğini havaya kaldırıyor ve sürekli şöyle diyordu: "Yaşamadan yorulmuş balıklar kendiliklerinden gelecekler ve sıçrayıp oltanın ucundaki yemi ısıracaklar."

Bu garip avlanma yöntemi tabii ki çabucak Ji Chang'ın kulağına da gitmişti. Ji Chang, Jiang Ziya'nın garip bir adam olduğunu düşündü ve birkaç askeri, Jiang Ziya'yı saraya getirmeleri için gönderdi. Fakat Jiang Ziya askerlere aldırmadı bile. Kendi kendine konuşmaya devam etti: "Olta! Olta! Olta! Balık yerine bir küçük karides tutmak sana yakışır mı?"

Askerlere, geri dönmek ve Ji Chang'a görevlerini yerine getiremediklerini bildirmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Ji Chang, sahilde balık avlayan adamın çok garip fakat sıradışı bir adam olduğuna daha çok inanmaya başlamıştı. Bunun üzerine, onu saraya davet etmek üzere bir saray görevlisi gönderdi. Jiang Ziya adamın kendisine doğru geldiğini gördü, fakat görmemezlikten gelip yine kendi kendine şöyle konuştu: "Olta! Olta! Olta! Büyük balık takılmıyor sana; sadece küçük bir balık geliyor ucuna."

Saray görevlisi derhal Ji Chang'a döndü ve haberi verdi. Ji Chang, "Bu gerçekten de insanın merakını kışkırtan bir adam" diye düşündü.

Nihayet, sarayda görüşmek üzere davet etmek amacıyla, değerli armağanlarla birlikte, balık avlayan adama bizzat gitti. Şimdi artık Jiang Ziya, Ji Chang'ın kendisine iyi bir danışman bulma umuduyla da geldiğini biliyordu. Böylece Jiang Ziya, Zhou hanedanının hizmetine girdi ve Shang hanedanının düşmesinde Zhou başkomutanı olarak epeyce katkısı oldu.

Burada "tuğla", tuhaf bir balık avlama yöntemidir. Zhou hükümdarının bu sıradışı balık avcısına giderek artan ilgisi ise "yeşim"dir.

17.11 100 Kuşağa Yetecek Ün

"Balık sadece yemi görür, oltayı değil" diye yazıyor Wang Zhihua, "Çin Gençlik Gazetesi"nde. Bu yüzden balık, yemi hart diye ısırıverir ve kendini balıkçısının sofrasındaki tabakta buluverir. Toplumda da çok çeşitli, renkli "balık yemleri" kullanılır. Wang Zhihua, buna örnek olarak, ticari amaçlı "Who-is-Who" ("Kim Kimdir?") adıyla yayımlanan kitaplardaki metinleri vermektedir:

> "Bu 'Who-is-Who' deyimi, bir fabrika müdürünün veya yöneticisinin kariyerini ifade etmekte kullanılır. Her fabrika müdürü veya yöneticisi, elinin altında her an böyle bir 'Who-is-Who' kitabı bulundurmak zorundadır. Çünkü okuyucu bu kitaptan, diğer meslektaşlarının deneyim ve öğrenim durumunu öğrenir ve buradaki verilere dayanarak aynı durumdaki diğerleriyle ilişki kurabilir. Bu kitap, aynı zamanda kitapta yer alanların ailelerini, torunlarına ve hatta torunlarının çocuklarına varıncaya kadar tanıtmaya da devam eder. Tabii bunu yaparken, kitapta yer alan kişilerin aile tarihlerinden övgüyle söz etmeyi de ihmal etmez. Artık o kişinin adı Çinli fabrika ve maden ocağı müdürleri arasında neredeyse sonsuza kadar yaşayacaktır. Öyle ki, o kişi artık tarihe geçmiştir ve ünü 100 kuşak boyunca duyulacaktır."

Çin Yöneticiler Kataloğu'na ad yazdırmak için, 4 yuan kayıt parası, 10 yuan dizgi parası, 12 yuan kitap bedeli olmak üzere, toplam 26 yuan (yaklaşık 12 Alman Markı -1988 kuru-) ödemek gerekmektedir. İnsanlar kendilerini önemli hissetsinler diye, onlara "Who-is-Who"da yer almaları önerilmektedir. Burada "Who-is-Who" kitabı "tuğla", bu kitapta yer almakla sağlanan ün "yeşim"dir. Tabii ki "Who-is-Who" kitapları, ünü gerçekten hak etmiş olanları değil, kendilerini önemli hissedenleri ve önemli göstermek isteyenleri hedef kitle olarak seçerler.

Bu propaganda tarzını, Amerikalı ünlü mantıkçı Irwing M. Copi, *argumentum ad populum*'un (kendini topluma karşı kanıtlama, kendi değeri için toplum içindeki ününü kanıt gösterme) kullanılması olarak göstermektedir. Copi, bir başka örnek olarak, etrafına güzel kızlar dizilmiş otomobil reklamlarından söz etmektedir. "Reklamcı esnafı", ürünü "en iyi ürün" olarak bu yolla değerlileştirmekte ve reklamı yapılan otomobil, erkeğin rüyasına bu güzel kızlarla birlikte girmektedir.

17.12 Karga, Tilki ve Peynir

Karga Usta, tünemiş bir ağacın dalına,
Gagasının ucunda bir peynir tutuyordu.
Peynirin kokusunu alınca Tilki Usta,
Şunları söyledi Karga Usta'ya:
"Selâmlar sana, değerli Bay Karga,
Şimdiye kadar gördüğüm en güzel kuş!
Bir de ağzınızdan şarkı dinlemek
Ne büyük mutluluk olurdu benim için."
Bizim karga mutluluktan kendinden geçti,
En güzel şarkısını söylemek istedi.
Gagasını aralayıverdi ve ganimet yere düştü.
Bizim tilki ganimeti kaptı ve şöyle dedi:
"Arkadaş, her dalkavuk, geçimini, kendisine
Kulak verenlerden sağlar.
Bu kulağına küpe olsun senin,
Peynirine mal olmuş olsa da!"

Jean de la Fontaine (Almanca'sı Hanno Helbling)

Tabii açıklamaya bile gerek yok ki, tilkinin pohpohlayıcı sözleri "tuğla", bu sözlerle elde edilen peynir ise "yeşim"dir.

17.13 Armağan Edilen Beş Kent

Savaşan Devletler Çağı'nda (İ.Ö. 5.-3. yüzyıllar), Qin devleti Wei devletini fethetmek istiyordu. Bu amaçla Qin devleti Zhao devleti ile ittifak kurdu. Zafere ulaşılması halinde, Qin devleti Zhao devletine, bugünkü Henan eyaletinde bulunan ve Wei devletine ait olan Ye kentini bırakacağına dair söz verdi.

Wei hükümdarı iki cephede birden savaşmak zorunda kalacağından ötürü korku ve dehşete düştü ve bakanlarını topladı. Kimse bir çare bulamıyordu. En sonunda hükümdar, kurnazlığıyla tanınan general Mang Mao'ya sordu. Mang Mao, endişe etmek için bir neden göremiyordu. Qin ve Zhao devletleri arasında eskiden beri iyi ilişkiler yoktu. Şöyle devam etti:

"Şu andaki Qin-Zhao askeri ittifakı, ülkemizin bölünmesinden başka bir amaç taşımıyor. Muhakkak ki ittifak çok güçlüdür ve her iki müttefik aynı amacı izliyorlar. Bu ittifakta Qin devleti başı çekiyor; Zhao devleti ise bir yardımcı rolünü üstlenmiş görünüyor. Bu durumda Zhao devletine bir yarar sunmak gerekir. Daha sonra Qin devletiyle olan ittifakını bozmak kolaylaşacaktır."

Ve Mang Mao planını ayrıntısıyla anlattı. Wei hükümdarı planı iyi buldu ve Mang Mao'yu planını uygulamakla görevlendirdi. Mang Mao, Zhao'ya bir elçi gönderdi. Elçi Zhao hükümdarına şunları bildirdi: "Ye kenti şu sıralar artık fazla dayanamaz. Er veya geç düşecek. Siz Qin devleti ile birlikte ülkemize saldırmakla bu kenti almaktan başka bir amaç izlemiyorsunuz. Savaşa girmemeniz halinde, Wei hükümdarı Ye kentini size savaşmadan teslim edecek. Bu öneriyi kabul ediyor musunuz?"

Zhao hükümdarı pek sevindi, fakat kuşkuluydu: "Wei hükümdarı koca bir kenti neden böyle savunmadan teslim ediyor acaba?"

Elçi şöyle yanıtladı: "Çok basit. Savaş kötü bir şeydir. İnsan hayatına mal olur ve ülkeyi alt üst eder. Wei hükümdarı insanlık adına böyle düşünüyor. O, halkının felâkete ve sefalete düşmesini istemiyor. Bu yüzden barışçı bir çözümden yana."

Zhao hükümdarı sordu: "Fakat Wei hükümdarı bu armağanı kabul etmem halinde benden ne bekliyor?"

Elçi yanıtladı: "Tabii ki hükümdarım bazı şeyler bekliyor. O barışçı bir çözüm öneriyor; koşulsuz bir kapitülasyon önermiyor. Kendisi, en güç durumda bile kâr-zarar hesabı yapar. Wei ve Zhao arasında daha önce bir ittifak ve dostça ilişkiler vardı. Buna karşılık Wei ve Qin birbirlerine düşmandılar. Qin bir kurtlar ülkesidir. Qin savaşçıları da vahşi hayvanlara benzerler. Bu nedenle biz topraklarımızı eski dostlarımıza daha bir güvenle bırakabiliriz; barbarlara ganimet olacağına. Bu oldukça anlaşılır bir gerekçedir. Siz Wei hükümdarıyla dostluk kurarsanız, o sizden Qin ile ilişkinizi kesmenizi bekleyecektir. Daha sonra Ye kentini dostluk nişanesi olarak alabilirsiniz. Bu öneriyi kabul etmezseniz, ülkemiz savunmaya geçecek ve kanının son damlasına kadar savaşacaktır."

Zhao hükümdarı bu öneriyi geceyarısı başbakanı ile görüştü. Başbakan öneriyi kabul etmesini tavsiye etti. Çünkü, kendilerinin amacı Ye kentini almaksa, niye savaşmadan elde etmek varken savaşa girilsindi

ki? Üstelik Qin, Wei'nin fethiyle daha da güçlenecek ve belki ileride Zhao'ya yüklenecekti. Öyleyse Wei'nin sunduğu uygun fırsatı değerlendirmek gerekti. Böylece Qin'in yayılmacılığı da önlenmiş ve kendi ülkelerinin güvenliği daha fazla artardı.

Bunun üzerine Zhao hükümdarı Wei devletinin koşullarını kabul etti ve Qin devleti ile ilişkisini kestiğini ilân etti. Qin hükümdarı bu haber üzerine öfkeye kapıldı. Wei devletine saldırı için yapılan hazırlıkları durdurdu.

Zhao hükümdarı Wei elçisi ile imzaladığı anlaşmayı hemen yürürlüğe koydu ve ordusunu Ye kenti yönünde yürüyüşe geçirdi. Ye kenti general Mang You tarafından tutuluyordu. Mang Mao, Zhao ordusunu sınırda karşıladı ve komutanlarına, buraya ne amaçla geldiklerini sordu. Zhao ordusu komutanı, Wei ve Zhao devletleri arasındaki anlaşmadan söz edip Ye kentinin kendilerine teslimini istediler.

"Bu da ne demek oluyor!" diye haykırdı Mang Mao ve devam etti: "Kentin koruması bana verilmiş durumda. Ben savaşmadan kenti size nasıl teslim ederim?"

"Gizli bir diplomatik anlaşma var. Wei hükümdarı da onayını bildirmiş durumda" diye yanıtladı Zhao'lu general.

"Nasıl bir gizli anlaşma bu? Wei hükümdarı bizzat imzalamış mı bunu? Kendisi böyle bir anlaşmaya imza koymuş mu? Lütfen bana belge gösterin!"

"Wei hükümdarının elçisinin sözlerini geçerli saymıyor musunuz?"

Mang Mao yanıt verdi: "Elçi de kim oluyor? Bir elçiyle anlaşma yaptıysanız, varın hesabınızı onunla görün! Wei hükümdarı bana bu konuda hiçbir emir vermedi. Kenti almak istiyorsanız, komutanlarımın rızasını da almak zorundasınız. Sizi uyarıyorum: Hemen çekilmezseniz, dönüş yolunuzu keser ve size saldırırım!"

Zhao'lu generale geri çekilmek ve durumu hükümdarına bildirmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Zhao hükümdarı, Wei hükümdarının kendisini tongaya bastırdığını ancak şimdi anlamıştı. Aynı anda, Qin devletinin Wei devleti ile birlikte Zhao'ya karşı ittifak kurduklarını öğrendi. Bundan büyük bir korkuya kapıldı. Danışmanlarıyla acilen yaptığı bir görüşmeden sonra, Qin'e karşı ittifak kurmak koşuluyla, Wei'ye kendi devletine ait beş kenti seve seve vereceğini açıkladı. Ve Wei devleti böylece beş kente sahip olmuştu.

Bu olay, İ.Ö. 200 yıllarında yazılmış olan "Savaşan Devletler Çağı'nın Strategemleri" adlı eseden alınmıştır. Eser, Qin devletinin Çin'i birleştirmek amacıyla ikiyüz yıl boyunca başvurduğu politik entrikaları anlatır. Buradaki öyküyü, Taipeh'te yayımlanan bir strategem kitabından aldım.

Bu olayda "tuğla", Ye kentini savaşmadan teslim etmek konusunda verilen hileli sözdü. Qin'in saldırısının önlenmesi ve Wei'nin kazandığı beş kent ise "yeşim"di.

17.14 Chu Devleti'nin İzole Edilmesi

Savaşan Devletler Çağı'nda (İ.Ö. 5.-3. yüzyıllar) Qin devleti Qi devletine karşı savaş açmıştı. Fakat Qin devleti Qi devletinin Chu devleti ile ittifak yapmasından korkuyordu. Böyle bir ittifakı önlemek için, Qin hükümdarı Hui, İ.Ö. 313'de başbakan Zhang Yi'yi (ölümü: İ.Ö. 310) Chu'ya gönderdi. Zhang Yi, Chu hükümdarına 600 mil/karelik bir alanı, Chu'nun Qin'in yanında yer alması koşuluyla Chu'ya bırakmaya söz verdi. Chu hükümdarı, danışmanı Chen Zhen'in uyarısına rağmen bu öneriyi kabul etti ve Qin'e saldırmayacağına söz verdi.

Zhang Yi tarafından gerçekleştirilen Chu devletiyle ittifak, tabii ki Qi devleti tarafından haber alındı. Qi hükümdarı öfkeye kapıldı. Chu hükümdarının Qin devleti ile birlikte Qi'ye karşı ortak harekâtından korkuyordu. Böylece Chu ile Qi arasındaki güven duygusu sarsılmıştı.

Gerçekte, verileceği vaad edilen toprak, bir yemdi. Chu devleti bir elçi vasıtasıyla bu toprağı istediğinde, Zhang Yi, elçiye, Qin devletinin bir bölgesini değil, tersine kendine ait 6 mil/karelik bir zeameti kastetmiş olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Chu devleti Qin'e bir saldırı düzenledi; fakat yenildi. O andan itibaren Chu devleti tamamen izole edilmiş oldu. Burada "tuğla", karşı tarafı asılsız yere umutlandıran toprak armağanı, "yeşim" ise Qin'in gücünün artması ve Chu'nun izole edilmiş olmasıdır.

17.15 Stalin'in Japonya'ya Savaş Açması

Taipeh'te yayımlanan bir strategem kitabına göre, aynı kitapta "gizli ganimet paylaşımı konferansı" olarak adlandırılan Yalta Konferansı sırasın-

da (4/11 Şubat 1945), Stalin, 17 numaralı strategemi kullanmıştır. Churchill'in özel doktoru Lord Moran'a göre, "ağır hasta" Roosevelt ile "Stalin'e karşı dostça duygular besleyen" Churchill, savaşı mümkün olduğu kadar kısa sürede bitirmek için Stalin'in Japonya'ya savaş açmasını istiyorlardı. Stalin, aralarında Almanya'yı bölüştükten sonra, Japonya'ya savaş ilân edeceğine söz verdi. Böylece bir "tuğla" fırlatmış oldu ve verdiği bu sözle, Batılı müttefiklerinin, doğu Asya ile ilgili Sovyet niyetlerini onaylamalarını da sağlamış ve güney Sahalin'in Sovyetler'e aidiyetini onlara kabul ettirmişti.

Yalta kararlarından sonra, Stalin sözde Mayıs 1945'de Japonya'ya savaş ilân edecekti. Fakat Stalin öngörülen süre içinde hiçbir harekette bulunmadı. O, beklemeyi ve Japonlar'ın müttefiklere karşı savaşı sürdürmelerine ses çıkarmamayı tercih etmişti.

Ancak Amerikalılar'ın Hiroşima'ya atom bombası atmalarından sonradır ki, yani Japonlar'ın teslim olmaktan başka bir çarelerinin kalmadığı bir anda, 8 Ağustos 1945'de, Stalin Japoya'ya savaş ilân etti ve Roosevelt ve Churchill'in kendisine Japonlara karşı savaş ilân etmesi halinde vaad etmiş oldukları şeyleri zahmetsizce elde etti. Kazandıkları arasında, Kuzeydoğu Çin de vardı ve Sovyetler Birliği burayı hemen işgal etti. Bu işgal, Çin Kızıl Ordusu'nun tüm Çin'de güçlenmesine yaradı.

Taipeh strategem kitabının yazarına göre, Stalin'in tutumu, 17 numaralı strategeme tam olarak uymaktadır. Yalta Konferansı sırasında o, Batılı müttefiklerin zafere duydukları açlığı kullanmış, birkaç sözle sempatilerini toplamış ve böylece doğu Asya'da güç kazanmak konusundaki amacına ulaşmıştır.

Tayvanlı yazar Chien-jen Chen de, 1972'de yayımlanan kitabında benzeri bir saptamayı şöyle yapmaktadır:

> "J.W.Stalin'in liderliğindeki Rus yönetimi, önce, 14 Ağustos 1945'de Çan Kay Şek ile Moskova'da bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşmaya göre, Stalin, Çan Kay Şek yönetimini Çin'in biricik ve asli temsilcisi olarak tanıyordu ve komünistlere karşı bu yönetime yardım edeceğine söz veriyordu. Rus yönetimi bununla şu büyük kazançları elde etmiş oluyordu:
>
> 1. Eski Çin toprağı olan Dış Moğolistan bağımsız bir devlet olarak tanınıyordu. Aslında bu 'bağımsız devlet', Rus etki alanı içindeydi.

2. Kuzeydoğu Çin'deki demiryolları, 30 yıl süreyle Rus-Çin ortak yönetimine giriyordu.
3. Sovyetler, Port Arthur ve Dalian limanlarını 30 yıl süreyle kiralamışlardı.

Böylece Rusya emperyalist emellerini tatmin etmiş ve Uzakdoğu'ya ayağını uzatmış oluyordu. Fakat bu anlaşma Stalin'in açık bir diplomatik hilesiydi. Çünkü o bu anlaşmaya uymayacak ve iktidarda kaldığı süre içinde Çin komünistlerini sürekli destekleyecekti."

Stalin'in "tuğla"sı, komünist olmayan Çin yönetimini anlaşmayla tanımasıydı; bu anlaşmayla kazanılan "yeşim" ise, yukarıda üç maddede sayılanlardı.

17.16 Bir Demet Karanfille Kapı Açtırmak

1987'de İsviçre basınında aşağıdaki haberler yer almıştı:

"Basel'de özellikle yaşlı kimseleri soyan iki hileci hırsız kadın, son haftalarda 50.000 frangın üstünde para çaldılar. Emniyet yetkililerinin saptamalarına göre, hırsızlık fiilleri hep aynı tarzdaydı: İki kadın, ellerinde bir demet karanfil, ev kapılarını çalmakta ve kapıya çıkan kişiye çiçekleri evdeki belirli bir kişiye vermeleri gerektiğini söylemektedirler. Fakat her defasında o belirli kişi o anda evde yoktur. Nihayet ev sahibi, gelenleri içeriye buyur etmek zorunda kalmaktadır. Kadınlar, evin içine girdikten sonra, bir bahaneyle konuk odasından veya salondan ayrılıp evde değerli eşya veya para aramaktadırlar. Son haftalarda bu şekilde dokuz olay cereyan etmiştir. Hırsız kadınlar bir keresinde iki yaşlı kadından yaklaşık 19.000 frank çalmışlardır.

("Neue Zürcher Zeitung, 10 Nisan 1987")

"Hırsız Kadınlar Yolda:

İki kadın ve bir adam, Çarşamba günü saat 12.00'den biraz önce, Zürih'teki Lavater Caddesinde, 6000 frank değerince mücevher ve para çaldılar. 81 yaşındaki bir kadın, alışverişten döndüğünde, evinin önünde bir adam ve bir kadının beklediğini gör-

dü. Kadın elinde bir demet kırmızı karanfil tutuyordu ve çiçekleri birinci katta oturan bir kiracıya getirdiklerini, fakat kiracıyı evde bulamadıklarını söyledi. Kadın, kiracıya bir not yazıp bırakmak bahanesiyle yaşlı kadının evine girdi. Birkaç dakika sonra, birdenbire iki yabancı kişi daha ortaya çıktı. Bu ikisi ev sahibini mutfağa doğru tatlı sözlerle çekerlerken, diğeri yatak odasında mücevher ve para arıyordu.

("Neu Zürcher Zeitung, 26 Haziran 1987")

Burada çiçek demeti "tuğla", çalıntı mücevher ve para ise "yeşim"di.

17.17 Hile İle Cennetten Kovulma

Eski Ahit'te şöyle vahyedilmiştir:

"Yılan, toprak üzerindeki hayvanların en kurnazıdır. Tanrı Yahwe'nin yarattığı en kurnaz hayvan kadına şöyle dedi: 'Tanrı senin bahçedeki hiçbir ağaçtan meyve yememeni söylemedi mi?' Kadın konuştu: 'Biz bahçedeki ağaçların meyvelerini yiyebiliriz. Tanrı, sadece bahçenin ortasındaki ağacın meyveleri için şöyle demişti: Bunları yemeyin, onlara dokunmayın, ölmek istemiyorsanız.' Yılan kadına şöyle dedi: 'Ondan yerseniz hiç de ölmezsiniz, tersine Tanrı pek iyi bilir ki, ondan yediğiniz anda gözünüz açılır ve Tanrı gibi olursunuz, iyiyi ve kötüyü bilirsiniz.' Ve kadın, ağaçtan meyve yerse Tanrı'nın kendisine daha sevgiyle bakacağını ve kendinin daha akıllı olacağını sandı. Ve ağaçtan bir meyve aldı ve yedi ve yanındaki Adem'e verdi. Adem de yedi. Her ikisinin de gözleri açıldı ve çıplak olduklarını gördüler."

Li Ke, Liao Shixiang ve Tang Yuandi'nin, "İnsanları Daha Akıllı Yapan Bilgiler" adlı felsefi söyleşilerinde (Nanchang 1982) "grotesk" diye nitelendirip reddettikleri bu kısa İncil metni -bu yazarların materyalist anlayışlarına göre insanın bilgi edinme yetisi uzun ve zahmetli bir praksisin ürünü olup, öyle İncil'de anlatıldığı gibi tek bir kezlik bir olayın sonucu değildir- Çinlilere özgü strategemik perspektiften oldukça verimli olduğu görülen tanrıbilimsel (dinsel) yorumlara vesile olmaktadır. Böyle yorumlardan birini izleyelim. Teolog Gerhard von Rads'ın yorumu şöyle:

"Yılanın ne olduğu değil de, ne söylediği ilgilendirmelidir bizi. Yılan konuşmayı ince, psikolojik tonlar taşıyan, usta işi bir şekilde, dikkatli ve temkinli başlatır; anlayacağınız, meraklı birinin havasında ve tamamen genel bir soru sorarak girer konuşmaya (Yılan hedefine gizli gizli dümen kırarak, konuşmasının asıl konusuna -bilgi ağacına- değinmez, bunu yapmayı hiçbir şeyden haberi olmayan kadına bırakır)."

İlk bakışta, yılanın sorusunda alabildiğine masum olan, 8 nolu "her şeyi normal gösterme" strategemini görmek mümkündür. (8.10: Budha'nın kendini feda edişine bakınız). Gelgelelim yılanın sorduğu soru aslında gene de o kadar masum değildir:

"Dolayısıyla yılanın sorusu kuşkusuz gene de bir çarpıtma içermektedir: Çünkü Tanrı, insanlara, hiçbir ağaçtan yememeleri gerektiğini söylememiştir; ama yılan bu çarpıtmayla kadını konuşmaya sokmuştur. Yılan kadına her şeyden önce haklı olma ve Tanrı'yı savunma fırsatı verir. Ama soruyu koyuş biçimiyle, tâbiiğe, Tanrı'ya itaat etme saflığına ölümcül bir saldırı gerçekleştirmiştir. Kadın bu kötü niyet karşısında tamamen çaresizdir. Yılanın sözlerindeki çarpıtmayı ortadan kaldırır, ama bunu yaparken aceleyle küçük bir adım daha atar ve fazla ileriye gider. Çünkü Tanrı, insanlara sadece tek bir ağacı yasaklamıştır... Ama ona daha dokunulmaması gerektiğini bile söylememiştir. Ama işte bu küçük fark, kadının pozisyonundaki küçük bir zaafa işaret etmektedir."

Yılan sorduğu soru aracılığıyla hakikati çarpıtarak, Havva'yı yapmaması gereken bir eyleme doğru itip, istediğini yaptırma fırsatı buluyor. Bu örnekte, 13. nolu provokasyon strategeminin bir uygulamasını bulduğumuzu düşünebiliriz.

"En azından o ana kadar Tanrı'nın buyruğuna katıldığı aldatmacasını sürdürmesine yardımcı olan maskesini çıkartabilir artık yılan. Bundan böyle sormayıp artık iddia eder ve üslup bakımından alışıldık olmayan bir tarz ve tonda sürdürür iddialarını; Tanrı'nın söylemiş olduklarının hakikati yansıtmadığını ileri sürüp bunu açıklar da. Tanrıyı kadının tüm inançlılığına ve itaatkârlığına rağmen kadından çok daha iyi tanıdığını ileri sürer, böylelikle de onun itaatkâr olmaktan çıkmasına, Tanrı ve onun buyruğunu, tarafsız bir konumdan değerlendirmesine yol açar. Yılan Tanrı'ya kötü niyetler atfeder.

Yılanın amacı, insanın bilgi yeteneği ve becerisinin genişletilmesinden çok, insanın, kendine yararlı ve zararlı olanı bizzat tayin edip bu konuda karar verebilmesini sağlayacak kendi gücünü ona tanıtmaktır. Tanrı'nın koruyuculuğuna muhtaç olmaktan çıkması bakımından, insan için yepyeni bir şeydir bu. İnsan için neyin iyi olduğuna artık insan karar verecektir, tersine de. Dolayısıyla da artık insan başka şeyler için değil de, doğrudan kendisi için kararlar alma aşamasına geçmektedir. Bu özlemi çekilen bağımsızlığın ve özerkliğin, kendisi için kararlar alabilme olanağının, insanın hayatının en büyük yüküne ve derdine dönüşüp dönüşmeyeceği sorusu, konu dışıdır. İyi de, bu anda kim düşünür ki bunu? O anda atılacak adım öylesine küçüktür ki! Burada ifadenin içerdiği sınırsızlığı, o kavranması olanaksız yanı onun asıl cazibesini oluşturmaktadır; yılan tarafından bilerek isteyerek gizemli biçimde düzenlenmiş cümlelerdir bunlar ve insanların düşüncelerini belli bir yöne çektikten sonra, gene başka her yana çekebilecek gibi açık yanları bulunmakta ve insanoğlunun esrarengizliklere, gizlere duyduğu meraka ve bu meraka bağlı hayal gücüne bol bol at oynatma imkânı tanımaktadır. Yılanın kastettiği, insan varlığını, Tanrı'nın koyduğu sınırların ötesine taşımak, yaşamın düzeyini yükseltmektir; hem de sadece bilgi yönünden değil, insanın ötesinde yer alan sırlara ulaşmak, onların üstesinden gelebilmek bakımından da. Buradaki hikâye insanın düşüşünün, Tanrı'dan asıl kopuşunun bu adımla gerçekleşmiş olduğunu ve kopuşun hâlâ sürüp gittiğini söylemekle, önemli bir düşüncenin altını çizmektedir. (Bu kopuş ya da düşüş, ahlaksal anlamda kötünün, ahlaksızlığın içine batma anlamına gelmeyip, onun Tanrılaşması, Tanrıya baş kaldırması demektir.) Yılan ne yalan söylemiştir ne de doğru. Yılanın o yarım doğrusunda, İncil yorumcuları oldum olası o usta ve zekice manevrayı bulmuşlardır. Yılan, minik, küçük anlam değişiklikleriyle, yarı doğrularla ve çifte anlamlı sözlerle oyuna katılıp davranabilecek hale getiriyor (Steck). Yılanın, şunu şöyle bunu böyle yapın anlamında bir şey söylememiş olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekiyor; insanı tahrik edip o büyük merakı onun içine sokmuş, kararı ise tamamen özgür olarak alabilecek şekilde insana bırakmıştır."

Gerhard von Rad'ın düşüncelerinin bu aşamasında insanın aklına ister istemez 17. nolu strategemin çağrışımları geliyor. Sinsi yılan Havva'ya, güzel vaadlerle ambalajlanmış bir "tuğla" fırlatıyor; bu tuğlanın yılana hiçbir maliyeti bulunmamakta. Sinsi yılanın, Havva'ya attığı tuğla karşısında, hangi yeşim taşını elde ettiği, İncil'in metninden çıkmıyor. Çocukça duygularla ve kıskançlıktan mı böyle davranmıştır yılan? Böyle olmuş olsa, yılanın insana zarar vermek için onu kandırmaya kalkması sonunda, insanın cennetten kovularak eline geçen mükâfat (yeşim taşı), insan için bir ceza değil, kazanç olmuştur. Yoksa insanın Tanrı'ya körü körüne itaat ettiği bir kısır alandan çıkması, yılanın Havva'ya attığı tuğlayla elde etmeye çalıştığı bir sonuç muydu? Öyle ya da böyle: Her durumda cennetin dışındaki insanlık tarihinin başlamasına yol açan yılanın bu oyunu (İncil'e göre) 17 nolu strategemin uygulanmasını anımsatmıyor mu?

17.18 Dünyanın Tüm Nimetleri

> "İsa çölde kırk gün kırk gece oruç tuttuktan sonra, yanına Şeytan geldi ve onu iki kez kandırmaya çalıştı. İkisi de başarısız oldu. Nihayet Şeytan onu yüksek bir dağa götürdü ve dünyanın tüm nimetlerini gösterdi ve ona şöyle dedi: 'Sana bunların hepsini vermek istiyorum; yeter ki dizlerime kapan ve bana tap, biat et!' İsa ona şöyle dedi: 'Çek git yanımdan Şeytan; çünkü şöyle yazılmıştır: Sen Tanrı'ya tapmalısın, efendine; ve sadece ona hizmet etmelisin.'
>
> Bunun üzerine Şeytan orayı terketti ve aynı anda meleklerin gelip İsa'ya hizmet ettiklerini gördü."

Şüphesiz ki sunulan armağan (dünyanın tüm nimetleri) İsa için değersiz, aldatıcı şeylerdir; dolayısıyla "tuğla" değildir. Yine de Papa Jean Paul II'nin varlığına inandığı ve Münih Olimpiyat Stadyumu'nda 3 Mayıs 1987 tarihinde 85.000 mümin önünde "hile dolu komploları"ndan söz ettiği Şeytan akla geldiğinde, şunu söyleyebiliriz: İsa'nın Tanrı'dan çözülüp yere inmesi "yeşim"dir.

17 numaralı strategem açısından bakıldığında, İsa burada Şeytan'ın fırlattığı "tuğla"yı ona geri fırlatmıştır.

17.19 Erik Arayarak Susuzluk Giderme

Bir sefer sırasında Cao Cao (İ.S. 155-220) yanlışlıkla susuz bir bölgeye girmişti. Askerlerin hepsi susuzluk çekiyordu. Bunun üzerine Cao Cao askerlerine şöyle dedi: "İleride büyük bir erik ağacı korusu var. Orada olgun erikler bulacaksınız. Eriklerin mayhoş bir tadı var. Orada susuzluğunuzu giderirsiniz."

Bunları duyunca askerlerin ağızları sulandı. Böylece Cao Cao, gerçek bir su kaynağı buluncaya kadar, askerlerini yürüyüşe devam etmeleri konusunda şevklendirmiş oldu.

Bu anekdot, prens Liu Yiqing (İ.S. 403-444) tarafından yazıldığı varsayılan *Shi Shuo Xin Yu* ("Tarih Söyleşilerinden Yeni Anekdotlar") adlı eserde ve özellikle de "Yanlışlık ve Hile" başlıklı bölümde anlatılmaktadır. Anekdot bugün de Çin'de halk arasında "erik arayarak susuzluk giderme" deyiminde yaşamaktadır. Burada, bir illüzyonla, bir boş umutla, yani "tuğla" ile güven uyandırılmakta, yani bir "yeşim" elde edilmektedir. Bu durum, Milovan Cilas'ın "Yeni Sınıf" adlı kitabındaki şu satırları akla getirmektedir:

> "Komünist Partisi'nin programında yer alan iki hususun, yani devrimin ve hızlı sanayileşmenin gerçekleşmesi uğruna sayısız kurban verilmiş ve bir baskı mekanizması kurulmuştur. Bu iki hususun gerçekleşmesi için söz vermek yeterli olmamış, insanların yeryüzünde bir cennetin mümkün olacağına inandırılmaları da gerekmiştir."

Dünyevi olsun veya uhrevi olsun, insanlara cennet vaad etmek, aslında insani güçleri seferber etmek amacıyla, yani "yeşim"i elde etmek amacıyla fırlatılmış "tuğla" olarak görünmektedir.

17.20 Bir Mutfak Resmiyle Açlık Gidermek

Dhyana rahibi Zhixian, ailesinden ayrıldı ve budist aydınlığa kavuşmak üzere inzivaya çekildi. Dhyana tarikatından olanların bulunduğu Guishan dağına çekilmişti. Rahip You, onu budist bilgeliğinden ötürü övdü ve bu bilgeliğini yaymasını istedi. Bir gün Zhixian'a şunu sordu: "Size uzun yıllar kitap okuyarak geçen yaşamınızda neler öğrendiğinizi ve

klasik eserlerde neler yazılı olduğunu soracak değilim. Benim sorum başka: Ana karnını henüz terketmediğiniz ve dış dünya ile ilgili bilgi ve deneyim sahibi olmadığınız hal hakkında bana bir şeyler söyler misiniz?"

Usta şaşırmıştı, sustu kaldı. Rahip You, ondan, kibarca "Ananın karnında hayat nasıldı?" sorusuna yanıt vermesini istiyordu. Uzun bir süre bir şeyler mırıldandı ve nihayet, soruya birkaç sözle yanıt verdi. Fakat You yanıttan hiç de memnun kalmamıştı. "Sizden bu konu üzerine konuşmanızı rica etsem" diye bu kez Zhixian ona yöneldi.

You yanıt verdi: "Ben ne bilirim ki, bu konuda konuşayım. Sizin bilginize sahip olmam mümkün mü ki?"

Bunun üzerine Usta hücresine döndü tüm kitaplarında konuya ilişkin bir açıklama arayıp durdu. Fakat soruya hiçbir yanıt bulamadı. Kendi kendine mırıldandı: "Bir mutfak resmiyle açlık bastırılabilir mi ki?"

Mırıldana mırıldana tüm kitaplarını yaktı: "Bu yaşamda Budizm yolunda artık daha fazla bir şey öğrenemem. Onun yerine gezgin bir dilenci olacağım. Böylece ruhuma daha fazla eziyet etmeme gerek kalmaz."

Rahip Zhixian gözyaşlarıyla Guishan dağını terketti ve gezginliğe başladı. Çünkü Zhixian ustaya budist öğreti birdenbire bir mutfak resmi olarak görünmüştü. İnsan gerçek bir mutfakta doyabilirdi. Oysa budist öğreti gerçek değil, resmedilmiş bir mutfaktı artık onun gözünde. Ve bu mutfaktaki sözde yiyecekler, yüce niyetleri doyuramıyordu. Başlanıçta onun için bu resmedilmiş mutfak "tuğla"ydı, onun aracılığıyla gidereceği bilgi susuzluğu ise "yeşim"di. Ve artık Usta'nın gözünde "yeşim"in de foyası meydana çıkmış, onun da sadece "tuğla" olduğunu anlamıştı.

17.21 Hızlı Bir Ata Binme Özlemi

"Zafere ulaşma çabası insanın özünde vardır" diye yazmıştı kadın şair Li Qingzhau (1084-1151) bir şiirinde. Fakat zafere ulaşılamadığında, yani konulan amaca varılamadığında ne olacaktır?

Li Qingzhao şöyle yazıyor: "Eriklerden söz ederek susuzluğu bastırmak, zafere ulaşmak için şahlanmış bir ruhu bir parçacık yatıştırmak için bir yoldur. Bir mutfak tasviri (resmi) ile açlığı bastırmak, hızlı bir atla gezme özlemini bir ölçüde gidermek için bir yoldur."

Li Qingzhou burada ikame edici şeyler olarak "küçük el sanatları, eğitilmiş kişilerin ikinci dereceden uğraş ve becerileri"ni kastetmektedir. Burada örneğin satranç veya Li Qingzhou'nun şiirinde değindiği dama oyunu akla gelebilir. Bu tür oyunlarda zafere ulaşma, aslında gerçek yaşam savaşının yanında ikame edici bir işlev görür ve bir yenilginin kalpte yarattığı acıyı hafifletir. Oyun ve spor yanında doğaldır ki sayısız diğer "ikame erikler" ve "ikame mutfaklar" vardır.

17 numaralı strategemin bir illüzyon ("tuğla") sayesinde kendine güven kazanmak ("yeşim") amacıyla kullanımına, Lu Xun'un Ah Q adlı kahramanı anıtsal bir örnek oluşturur. Mao Zedong, Lu Xun'u, 1937 yılında modern Çin'in bilgesi olarak göstermiştir ve onu Çin feodal çağının bilgesi Konfüçyüs'le karşılaştırmıştır (Helmut Martin).

Weizhuang köyünden yaşlı gündelikçi Ah Q, mâruz kaldığı tüm aşağılamaları kafasında bir zafere dönüştürürdü. O her zaman, kendine göre geliştirdiği bir kanıta dayanarak, yenilgilerini aşabiliyordu. "Okuma yazma bilmeyen bir adama bir belge imzalatmak gerektiğinde, imza hanesine bir çarpı koyardı ve kendisini küçümseyerek alaya alanlar karşısında şöyle düşünürdü: Ancak aptallar adlarını pek çok işaretle gösterirler."

Ah Q, köy eşrafından birinin oğlunun bir devlet sınavına girdiğini duyunca, kendi kendine şöyle düşünmüştü: Benim oğlum çok daha akıllıdır.

Köyün aylakları Ah Q'yi aşağılayıcı bir şekilde "vahşi hayvan" diye çağırırlarken, o kendini "kurtçuk" olarak adlandırır. Daha sonra aylaklar işi azıtıp üzerine saldırdıklarında ve on dakika kadar iyi bir sopa yedikten sonra, oturup şöyle düşünmüştü: Ben "en büyük kendini aşağılayan" değil miyim? At "kendini aşağılayan"ı; ne kalır geriye: "En büyük".

Bir keresinde Ah Q, tabii sonradan bir kavgada kaybetmek üzere kumarda para kazandığında, şöyle düşünmüştü: "Bu neden babalığın sınırdan atıyla kaçması için bir nimet olmasın?" (bkz.: 17.42). Ve kavgadaki yenilgisini o, sağ eliyle kendi yüzüne iki tokat aşkettiğini düşünerek zafere dönüştürmüştü. Üstelik diğerlerine dayak attığı için üzülmüştü de. Sanki döven oydu, dövülen de başkası; zafer onundu.

Tabii herkes bu örnekte olduğu gibi kendine karşı kendini teselli etmek amacıyla işi böyle bir meczupluğa kadar vardırmaz. 17 numaralı strategemin çok daha rafine ve akıllıca formları vardır. Zaten insan, farkında olsun olmasın, kendine karşı kendi iç barışını sağlamak, yani "yeşim"i elde etmek amacıyla 17 numaralı strategeme hep başvurur.

Örneğin Çin'de porselen eşya kırıldığında, bunun hayra alâmet olduğu düşünülür. Kırılan porselen "tuğla", hayırlı sonuç "yeşim" olarak kabul görür ve kırılma olayı sırasında şu sözler söylenir: *Suisui ping*'an ("Yıl yıl barış içinde yaşayın.") Kırılmış olan porselen ile bu mutluluk dileyen sözler arasındaki çağrışım, Çinçe "kırılmak" anlamındaki *sui* ve "yıl" anlamındaki *sui*'nin, yani farklı anlamlı eşseslilerin art arda gelmesiyle sağlanır ve "kırıla kırıla barış içinde yaşama"yı ifade etmiş olur.

Kendini teselli etmenin bir başka rafine örneğini, Goethe'nin ressamı ve dostu Johann Heinrich Wilhelm Tischbein'ın (1751-1829) "Uzun Gölgeler" adlı tablosunda buluruz. Arthur Schopenhauer, "İrade ve Tasarım Olarak Dünya" adlı eserinde bunu şöyle betimler:

> "Bomboş bir oda; sadece şömineden yükselen ateşle aydınlanmaktadır. Şöminenin önünde bir adam oturmakta... Öyle ki, gölgesi, ayaklarından başlayarak tüm odayı kaplamaktadır."

Gölge sadece odanın zeminine düşmemekte, hatta karşıdaki duvarda ta köşeye kadar yükselmektedir. Tischbein'ın yorumu:

> "Bu adam, dünyada hiçbir işe yaramayan ve hiçbir şey yapmayan birisidir. Böyle büyük bir gölgesi olmasından pek memnundur şimdi."
>
> (Neuer Zürcher Zeitung'dan, 3.8.1987)

Oluşan "vahşi gölge" adamın kendine fırlattığı "tuğla", bundan duyduğu memnuniyet ise "yeşim"dir.

17.22 Yarın, Sabah Erkenden...

Polis memuru Yuncheng'li Lei Heng, doğu başkentinden ünlü şarkıcı bayan Bai Xiuying'in bir gösterisine gitti. Gösteriden sonra şarkıcı bayan eline bir mendil aldı ve bunu dinleyicilerine üstüne para koysunlar diye davetkâr bir el hareketiyle gösterdi; sahneden indi ve ön sıradakilerle konuşmaya başladı. Önündeki ilk kişi Lei Heng'ti. Lei Heng elini cebine soktu, hiç bozuk parası yoktu. "Para almayı unutmuşum" diyerek özür diledi ve ekledi: "Yarın iki katını alacaksınız."

Fakat Bei Xiuying alaycı bir gülümseme ile şöyle dedi: "Atasözü şöyle der: 'Şarabın hulâsası koyu değilse, tadı tuzu olmaz.' En iyi yerde oturan bir beyefendi iyi örnek olmalıdır."

Lei Heng üzüntüyle şöyle dedi: "Size üç veya beş gümüş lira verecektim, ama yok. Buraya parayla gelmeyi düşünememiş olmam bir talihsizlik."

Şarkıcı bayan yanıt verdi: "Bugün beyefendinin cebinde hiç bozuk para yok. Fakat yarın, bakın böbürleniyor, üç hatta beş gümüş vermek istiyor. Bu, şu eski deyimi hatırlattı bana: Erik ağacı arayarak susuzluk gidermek, mutfak tasviri ile açlık bastırmak!"

Şarkıcı bayan burada "Liangshan Bataklık Haydutları" romanına atıfta bulunarak, polis memuruna 17 numaralı strategemi uygulamıştır: Polis memuru şarkıcıya o anda bir şey vermek yerine, ertesi gün o anda vermesi gerekenin iki katını vaad etmektedir. Burada verilmiş olan boş söz ("tuğla"), bilet parasından tasarrufu, yani "yeşim"i hedeflemektedir.

17.23 Korumasız Oduncu Birliği

Askeri alanda "tuğla fırlatmak", Pekin'de yayımlanmış olan bir strategem kitabına göre, çoğu kez, düşmanda belli bir etki yaratması istenilen bir taktik yanıltmaca olarak anlaşılır. Örneğin sözde saldırılar veya sözde manevralar, bu taktik amaca hizmet edebilirler ve öncelikle düşmanın psikolojisinde ve moralinde olumsuz etki yaratabilirler. Düşmanı bir yanlış karara yönlendirmek için, onun gerçek sandığı bir görüntü yaratılır.

İ.Ö. 700 yılında Chu Prensliği, bugünkü Hubei eyaletindeki Jiao Prensliğine saldırdı ve Chu ordusu Jiao başkentini kuşattı. Qu Xia adlı bir devlet görevlisi, Chu hükümdarına şu tavsiyede bulundu: "Jiao Prensliği küçüktür ve bu yüzden onun hükümdarı kolaylıkla yanıltılabilir. Kolay yanıltılabilen kimse doğru dürüst düşünemez de. Bizim oduncu birliğini, yanına korumaları vermeden işlerine gönderelim. Jiao'yu savunanları tuzağa düşüreceğiz."

O dönemlerde bir Çin ordusu savaşa çıktığında, orduya, odun toplayıp ateş yakmaktan ve yemek işlerini düzenlemekten sorumlu kişiler katılırdı. Bunlardan oluşan oduncu birliği odun aramaya çıktıklarında askerler tarafından korunurlardı. Qu Xia, bu defa oduncu birliği için asker verilmemesini, onların korunmamasını önermektedir.

Chu hükümdarı planı onayladı. Jiao ordusu askerleri, korumasız 30

oduncuyu tutsak aldı. Ertesi gün tüm Jiao ordusu, yeniden odun toplamaya gönderilecek oduncu birliğini tutsak alma sevdasına düştü.

Chu ordusundan bir kısım birlikler kent kapısı dışında, tepelerde pusuya yattılar. Jiao ordusu oduncu birliği avına çıktığında, Chu ordusu saldırıya geçti ve Jiao'lular açık bir yenilgi aldılar. Jiao Prensliği Chu devletinin egemenliğine girdi.

Jiao'nun tutsak aldığı 30 oduncu "tuğla", Chu'nun Jiao'yu egemenliği altına alması ise "yeşim"dir.

17.24 Yanıltılan Ana Kuvvetler

1947 Mart'ında 230.000 kişilik güçlü bir Guomindang ordusu, Shaanxi, Gansu, Ningxia eyaletlerinin sınırdaş oldukları alanda bulunan komünistlerin merkez üssüne doğru ilerliyordu. Mao Zedong, düşmana karşı hiçbir cephe savaşına girilmemesini, tam tersine düşmana vur-kaç yöntemiyle mümkün olan en çok zayiatın verdirilmesini emretmişti. Kızılların üssünü Yan'an'a nakletti. Oniki Guomindang tugayı, boşalmış olan eski merkez üssünü hemen işgal ettiler. Komünistlerin sembolik başkentlerinin düşmesi, tabii ki Çan Kay Şek'in milliyetçi Guomindang yönetimi tarafından zafer törenleriyle kutlandı. Guomindang ordusunun bir kısmı, komünistlerin yeni merkez üssü Yan'an yakınlarındaki Panlong'da üslenmişti.

Komünist kuzeydoğu ordusu, Panlong'daki Guomindang üssüne saldırmak istedi. Fakat üs çok iyi tahkim edilmişti. Burayı kuvvetle ele geçirmek hemen hemen imkânsız görünüyordu. Burası ancak üssü koruyan Guomindang birliklerini hile ile aldatmak suretiyle ele geçirilebilirdi. Kızıl Ordu, Suide ve Mizhi bölgelerinde, Wuding ve Dali ırmakları üstündeki belirli geçiş noktalarında ve çok sayıdaki nehir gemilerinde toplanmış ve küçük birlikler halinde değişik yollardan Suide'ye doğru geri çekilir görünmekteydi. Düşman bu durumu havadan yaptığı keşiflerle saptadı ve Kızıl Ordu'ya bağlı ana kuvvetlerin doğuya, Sarı Irmak'a doğru yerleştirildiğini sandı. Bunun üzerine on Guomindang alayı kuzeye doğru harekete geçirildi.

Kızıl Ordu artık "bir yeşim elde etmek için bir tuğla fırlatmak" stratejemini uygulayabilirdi. Kuzeye doğru harekete geçmiş olan düşmana,

ana kuvvetlerle değil, yan kuvvetlerle saldırıldı. Böylece düşmanda, Kızıl Ordu'nun ana kuvvetlerinin kuzeye yöneldiği izlenimi yaratılmış oldu. Guomindang alayları, Kızıl Ordu'nun ana kuvvetlerini hemen orada avlayacağını umuyordu. Bu alaylar, Guomindang ordusunun Yulin'de üslenmiş olan birlikleriyle takviyeli olarak, kuzeyden güneye doğru kaçar görünen Kızıl Ordu birliklerini Jia ve Wubao arasındaki bölgede sıkıştırmak istiyordu.

Böylece düşmanın ana kuvvetleri yanıltılıp kuzeye doğru yönlendirildiği sırada, o ana kadar Yongping'de saklanmış olan Kızıl Ordu'nun ana kuvvetleri 29 Nisan 1947'de bulundukları yeri terkettiler, 2 Mayıs'ta saldırıya geçtiler ve 4 Mayıs'ta zafere ulaştılar. Panlong'da üslenmiş olan 6.700 düşman askeri yok edildi. Düşmanın ana kuvvetleri, Panlong'u kurtarmak için artık çok uzaklarda kalmıştı.

17.25 Kuşatma Altındaki Han İmparatoru

İ.Ö. 201 yılında, "doğu Asyalı Hunlar" olarak bilinen Xiongnular, imparatorları Mo Du (Mete, ölümü: İ.Ö. 174) yönetiminde Mayi bölgesine (bugünkü Shanxi eyaletinin Shuo bölgesi) saldırdılar. Bölge haraca bağlandı. Daha sonra Hunlar (Xiongnu) güneye doğru akın ettiler ve Taiyuan'ı (bugünkü Shanxi eyaletinin başkenti) fethettiler. Han hanedanı imparatoru Gao Zhu, istilâcıların üstüne bir orduyla yürüdü. Hava çok soğuktu ve kar yağıyordu. Çinli askerlerin neredeyse üçte birinin parmaklarının uçları donmuştu. Mete (Mo Du), geri çekilir gibi yaparak düşmanı yanılttı. Han İmaparatoru Gao Zhu, Hunlar'ın (Xiongnular) artık tükendiğini sanarak onları izlemeye başladı. Oysa Mete (Mo Du) en iyi birliklerini saklamıştı. Gao Zhu'nun gördükleri yaşlı ve sakat düşman askerleriydi.

Gao Zhu, bugünkü Datong (Shanxi eyaleti) kenti yakınlarındaki Baideng dağlarına vardığında, Mete (Mo Du), onu birdenbire ortaya çıkan gerçek ve zinde ordusuyla kuşattı. Kuşatma yedi gün sürdü. Çin imparatoru bu umutsuz durumdan ancak zengin armağanlar ve haraç vererek kurtulabilmişti.

Ben bu örneği, 1986'da Taipeh'de yayımlanmış olan strategem kitabının 17. bölümünden aldım. Mete'nin (Mo Du) aldatıcı geri çekilişi ve yaşlı, sakat savaşçıları "tuğla", buna karşılık Gao Zhu'nun Baideng dağ-

larında kuşatılması ve kuşatma sonunda alınan armağanlar ve haraç ise "yeşim"dir.

17.26 Silah Değil, Nişanlı

Hunlar'ın (Xiongnular) Çin topraklarına akınları, bu askeri aldatmacadan sonra iyice yoğunlaşmıştı. Hunlar (Xiongnular), İ.Ö. 3. yüzyıl sonlarında kuzeydoğu Çin'de göçebe topluluklardan oluşan büyük bir federasyon kurmuşlardı. Bu federatif imparatorluk Baykal gölünden Balkaş gölüne, güneyde ise bugünkü İç Moğolistan'a, Çin'in Gansu (Kansu) ve Xingyiang (Sincan) eyaletlerine kadar uzanıyordu. Bu imparatorluğun kurucusu Mete'ydi (Mo Du, ölümü: İ.Ö. 174).

Çin topraklarına yaptıkları akınlarda Hunlar (Xiongnular), insan ve eşya kaçırırlar, Çinli savaş tutsaklarını köle yaparlardı. Han imparatoru silah bakımından güçlü bu yabancı halkla artık savaşı göze alamıyordu. O halde ne yapmalıydı?

İmparator, İ.Ö. 198'de, saray prenslerinden Liu Jing'i görüşmek üzere çağırttı. Liu Jing, her şeyden önce Hunlar'ı (Xiongnular) silah gücüyle yenmenin mümkün olmadığını bildirdi. İmparator, Liu Jing'e, Hunlar'ın (Xiongnular) kültürel yoldan itaat altına alınabileceklerine inanıp inanmadığını sordu.

Liu Jing yanıtladı: "Hun (Xiongnu) imparatoru Mete (Mo Du) çok çabuk ateşlenen, öfkeli bir mizaca sahip. O bir kurt gibidir; onunla insanlık, görev, erdem üzerine konuşmak boşunadır. Fakat sadece onu değil, onu izleyenleri de itaat altına almamızı sağlayacak bir yol var. Burada uzun zamanda sonuç verecek olan bir strategeme başvurmalıyız. Bilmem ne dersiniz?"

İmparator daha fazlasını bilmek istedi. Liu Jing açıkladı: "Hunlar'ı (Xiongnular) ehlileştirmek istiyorsak tek bir yol, yani politik evlilikler yapma, düşmanı kendimize akraba kılma yolu var. Benim önerim, Mete'ye (Mo Du) bir Çin prensesini eş olarak sunmaktır. O bunu şükranla karşılayacaktır. Çinli bir kadın Hun (Xiongnu) imparatoriçesi olacaktır ve ondan doğacak erkek çocuklar Mete'nin (Mo Du) yerine geçeceklerdir. Siz, oluşacak kayınpeder-damat ilişkisini, Mete (Mo Du) ile aranızda canlı bağlar kurmak ve bu bağı ona değerli armağanlar vererek desteklemekte kul-

lanabilirsiniz. Bu tutum karşısında, vahşi kaplan, kendiliğinden, üstüne binip istediğiniz yöne götüreceğiniz ehlileştirilmiş bir kaplana dönüşecektir. Mete (Mo Du), damadınız olarak, devletimize saldırmayı düşünmeyecek, onun yerine geçecek olanların tavırları daha da yumuşayacaktır. Böylece düşmanı dostlukla, savaşmadan tâbiyetinize alabileceksiniz. Bu, uzun süre bizi güvenlik içinde yaşatabilecek olan bir plandır."

Han imparatoru önce iyice sinirlendi: "Soylu, saygın bir Çin imparatoru bir vahşiye bir Çin prensesini nasıl eş olarak verebilir? Alay konusu olmak istemiyorum!"

Liu Jing yanıt verdi: "En güzel saray nedimesini prenses yapmakla ve onu Mete'yle (Mo Du) evlendirmekle, aslında siz bir şeftali ağacı yerine bir erik ağacı feda etmiş olacaksınız."

Han imparatoru bu tavsiyeyi tuttu. Gerçekten de Mete (Mo Du), prenses yapılmış bir Çinli saray nedimesini büyük bir sevinçle eş olarak aldı ve Han imparatoru Gao Zhu ile akrabalık bağı ile birleşmiş olduğunu açıkladı. Mete'nin (Mo Du) ölümünde sonra da Hun (Xiongnu) imparatorları Çinli kadınlarla evlendiler. Sonradan prenses yapılıp Hunlar'la (Xiongnular) evlendirilen bu saray nedimelerinden biri olan Wang Zhaojun, özellikle edebiyat alanında eserler verdi ve büyük ün kazandı.

Ne var ki, tüm bunlara rağmen barış çok uzun sürmedi. Bu nedenle birçok devlet adamı, kuzeydeki göçebe topluluklara karşı korunmak için tek sürekli çareyi, yüksek bir duvar ve çok sayıda tabya inşa etmekte buldular. Kuzey Çin'deki Büyük Duvar, ünlü Çin Seddi, böyle meydana geldi. Fakat tabii Çin Seddi sadece Mete (Mo Du) dönemindeki akınlara karşı yapılmış değildi. Çin'in kuzeyinde daha önce de her zaman akıncı göçebeler vardı. Çin Seddi'nin inşasına, bu yüzden daha İ.Ö. 7. yüzyılda başlanmış bulunuyordu.

Hunlar'ın (Xiongnular) akınlarının kesilmesi için Çinliler'in başvurdukları evlendirme yolu, 17 numaralı strategem açısından şöyle yorumlanabilir: Çinli gelinler "tuğla", bir süre de olsa devam eden barış "yeşim"di.

17.27 İşe Pek Yarayan Telgraf

İkinci Dünya Savaşında Amerikalılar, Japon telsizlerinde sık sık AF harflerinin geçtiğini saptadılar. Amerikalılar bu harflerin Midway adalarının

kodu olduğunu sanıyorlardı. Durumu araştırmak üzere, Midway adalarındaki Amerikan filosu komutanına, kolay anlaşılır bir İngilizce ile, Midway adalarında içme suyu ikmalinin düzensiz olduğunu bildiren bir telgraf çekmesi emredildi. Kısa bir süre sonra Amerikalılar bir Japon telgrafını ele geçirdiler. Telgrafta AF'nin muhtemelen hiç içme suyunun olmadığı bildiriliyordu. Böylece, Amerikalılar'ın AF'nin Midway adalarının kodu olduğu şeklindeki tahminleri doğru çıkmıştı. Bunu bildikleri için, Amerikalılar, daha sonra Japonların Midway adalarına karşı giriştikleri tüm harekâtları anında öğrenip önleyebildiler.

Pekin'de yayımlanan bir strategem kitabından aldığım yukarıdaki olay, Robert Liston'un "Casuslar ve Casusluk" adlı kitabında şöyle anlatılmaktadır:

> "O sıralarda Amerikan deniz subayları, Japonların kodlarını çözmeyi başarmışlardı. Artık Japonların saldıracaklarını biliyorlardı. Fakat saldırılacak yerin Midway adaları mı yoksa Pearl Harbour mu olduğunu henüz bilmiyorlardı. Bunu öğrenmek çok önemliydi. Bu kritik anda, komutan ve Gizli Askeri Servis'in Pearl Harbour'daki şifre çözme uzmanı Joseph L. Rochefort, Japonlar'ı haritada gösterecek bir plan hazırladı. Rochefort'un önerisiyle, Midway'den Pearl Harbour'a gizli olmayan, sıradan bir telsiz telgraf çekildi. Telgrafın içeriği çok basit bir konuya ilişkindi. Telgrafta içme suyu arıtma cihazının bozulduğu bildiriliyordu. Birkaç gün sonra, amiral Yamamoto'nun karargâhına bir gizli haber ulaştı: Midway adaları susuzluk çekiyordu. Bu haber, Japonlar için, daha önce planlanan Midway adalarına saldırı açısından çok önemliydi. Rochefort doğru iz üzerindeydi. Japonlar'ı avlamışlardı."

Burada 17 numaralı strategemin iyi bir kullanımına rastlıyoruz. "Tuğla", içme suyu sıkıntısını bildiren telgraf, "yeşim" ise Japonlar'dan bu yolla elde edilen istihbarat oluyordu.

17.28 Bonn'dan Tuz Üzerine Mektup

Başkent Bonn, nüfus sayımı sırasında, nüfus sayım memurlarının yerlerinde bulamadıkları yurttaşların ikametgâhlarını inatla saptamaya yönelik bir yöntem uyguladı. Eylül ayında 4170 kent sakinine bir mektup

gönderildi ve o kış karlı havalarda kaldırımlara tuz dökülmeyeceği bildirildi. Zarfın üstünde ekstra bir kaşe dikkati çekiyordu: "Adreste başkası ikamet ediyor olsa da, lütfen mektubu iade etmeyiniz." Mektuplar iade edilmediği takdirde, o adreste oturulmakta olduğu anlaşılacaktı.

Bonn yönetimi tarafından sıradan bir konuda gönderilen mektuplar ve "Adreste başkası ikamet ediyor olsa da, lütfen mektubu iade etmeyiniz" kaşesi "tuğla", bununla elde edilen ikametgâh tespitine ve değişikliklerine ilişkin bilgi ise "yeşim"dir.

17.29 Boş Mahfaza

Lanxi (bugünkü Zhejiang eyaleti) bölgesinde oturan strategem ustası Bi Ai, bir gün, Yamen'de bir devlet dairesinde çalışan bir arkadaşını ziyaret etti. Bi Ai, orada, sinirli bir şekilde sağa sola çatan, pek titiz görünümlü kaymakam Huang'a rastladı. Huang kısa bir süre önce kaymakam olmuştu ve rüşvet düşmanı olarak tanınıyordu.

Kaymakam, tumturaklı bir selâmlaşmadan sonra, Bi Ai'ye dertlerini açmaya başladı. Dairenin resmi mühürü, kanatsız bir kuş gibi uçup gitmişti. Kaymakam Huang, para canlısı bir adam olan gardiyan Hu'dan şüpheleniyordu. Bu adamın gözünde yasalar kendi özel çıkarlarının üzerinde değildi. Kaymakam Huang, ona bu yüzden daha çok kısa bir süre önce iyice çıkışınıştı ve adam bu olaydan sonra kendisine daha da diş bilemeye başlamıştı. İntikam almak amacıyla, mühürü muhafaza eden memurla arkadaşlık kurmuştu. Mühürden sorumlu memurun kısa bir süre için bürosundan ayrıldığı bir sırada, Hu, belli ki mühürü çalmıştı. Hırsızlığın anlaşılmasından sonra, kaymakam Huang, kendisine sadık memurlarıyla bir toplantı yapmıştı. Olay çok karmaşıktı. Hu'ya karşı hiçbir kanıt yoktu ortada. Tutuklansa bile, isnat edilen suçu kabul etmeyecekti. Üzerine fazla gidilirse, mühürü yok etmesi gibi bir tehlike vardı ve hele bu durumda suçu kanıtlamak asla mümkün olmayacaktı. En iyisi, mühürün kaybolduğunu kabullenmiş görünmekti. Fakat bu durumda da, kaymakam Huang'ın sorumluluğunu yerine getirmediği gerekçesiyle mesleğinde yükselme şansı tehlikeye girebilir, hatta bu yüzden ceza bile alabilirdi. Hu ile alttan alıp iyi niyetle konuşmak ve onu itirafa zorlamak da asla mümkün görünmüyordu. Çünkü

Hu, kaymakamın sert tepkisinden hep korkardı. Memurlar epeyi kafa patlatmışlardı, fakat bir çözüm bulamamışlardı. En nihayet akıllarına kurnaz Bi Ai'ye danışmak düşüncesi gelmişti. Tam onu arayacakları sırada, o arkadaşını ziyarete gelmişti işte.

Bi Ai, biraz düşündükten sonra kaymakama şöyle dedi: "Daha fazla kaygılanmayın. Hemen hasta olduğunuzu yayın etrafa. Üç gün boyunca ziyaretçi kabul etmeyin, hiçbir resmi işle ilgilenmeyin ve evrakları ilgili yerlere göndertmeyin. Emin olunuz ki, dördüncü gün mühür ortaya çıkacaktır." Ve Bi Ai, kaymakama planının ayrıntılarını anlattı.

Üçüncü günün gecesi, birdenbire kaymakamlık binasında yangın çıktı. Haber tüm kente yayılıvermişti. Kaymakam Huang, Yamen'deki tüm ilgililere yangının söndürülmesi emrini verdi. Alarmlar çalıyor, insanlar bağrışıp duruyorlardı. Tabii ki gardiyan Hu da emre uydu. olay yerine geldiğinde, kaymakam onu yanına çağırdı ve şöyle dedi: "Herkes yangının söndürülmesine yardım ediyor. Ben söndürme operasyonunu yöneteceğim. Sen bu operasyona katılma. Bunun yerine kaymakamlık mührüyle ilgilen. Bu mahfazanın içinde kaymakamlık mührü var. Onu al, mührü iyi korursan seni ödüllendireceğim."

Ve kaymakam hızla uzaklaşıp yangınla ilgilenmeye başladı. Gardiyan Hu fazla düşünmeden mahfazayı aldı. Fakat hemen arkasından, tuzağa düştüğünü anlayıverdi. Mahfazayı herkesin önünde açamazdı; yoksa herkes mahfazanın boş olduğunu görürdü. Üstelik yangından sonra mahfazayı kaymakama boş olarak da veremezdi. O takdirde mührün hesabı sorulurdu kendisinden. Gardiyanda şimşek iyice çakmıştı artık; bir strategeme kurban gittiği kafasına iyice dank etmişti.

Gardiyan Hu'ya, boş mahfazayla eve gidip mührü almaktan ve onu mahfazaya koyup kaymakama vermekten başka yapacak bir şey kalmamıştı.

Yangın o akşam söndürüldü. Ertesi gün kaymakam tüm memurlarına, onları yangında gösterdikleri çabalar için ödüllendireceğini bildirdi. Gardiyan Hu mahfaza ile birlikte göründü. Kaymakam mahfazayı açtı ve mührün yerinde olduğunu gördü. Tabii ki kaymakam hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davrandı. Gardiyan Hu da, diğer memurlar gibi ödülünü aldı.

Böylece kaymakam Huang, mührün kaybolması dolayısıyla sicilinin bozulma ve ceza görme tehlikesinden, 17 numaralı strategemi uy-

gulayarak kurtulmuştu. Burada "tuğla" boş mahfaza, "yeşim" ise geri alınan mühürdü.

17.30 İyiniyet Kanıtı Armağan

Komşularına karşı kazandığı zaferlerle gitgide güçlenen Zhou devleti, Shang hanedanını (İ.Ö. 16.-11. yüzyıllar) korku ve dehşete salmıştı. Shang hükümdarı Wen Ding, Zhou hükümdarı Ji Ti'yi öldürttü. Ji Ti'nin yerine geçen ve 17.10'da "Hükümdar Avcısı Balıkçı" da adı geçmiş olan Ji Chang, intikam peşine düştü. Etrafına güçlü adamlar topladı. Shang hanedanı hükümdarı, Zhou hükümdarı Ji Chang'ın planlarını öğrendi ve onu hemen yakalatıp Youli'de (bugünkü Henan eyaletindeki Tangyin) hapsettirdi. Fakat Ji Chang'ın adamları (1978'de Pekin'de yayımlanan bir gençlik kitabında yer aldığı şekliyle), "duyarlı bir strategem" düşündüler. Her yerde, Ji Chang'ın Shang hanedanı hükümdarına güzel kadınlar, çok gösterişli güçlü atlar ve değerli armağanlar vereceğini ve böylece kendisine bağlılığını kanıtlamak istediğini yaydılar. Tamahkâr Shang hükümdarı "tuzağa düştü". Ji Chang'a beslediği güvensizlik kayboldu, hatta ona bazı imtiyazlar bile tanıdı. Böylece Ji Chang birkaç armağanla çok değerli olan özgürlüğünü kazanmış oldu. Oğlu Zhou hükümdarı Wu, Shang hükümdarını Muye'de (bugünkü Henan eyaletinin Qi bölgesinin güneyi) yapılan savaşta, İ.Ö. 1027 yılında yendi ve Shang hanedanına son verdi. Bu savaşta, daha önce 15.8 ve 17.10'da adı geçmiş olan Jiang Ziya komutan olarak önemli rol oynamıştı.

17.31 Lao Zi, Entrikanın Filozofu

Daraltmak istiyorsan, önce genişletmelisin.
Zayıflatmak istiyorsan, önce güçlendirmelisin.
Yıkmak istiyorsan, önce inşa etmelisin.
Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey vermelisin.

İ.Ö. 500'lere tarihlenen ve Lao Zi'ye mal edilen *Daodejing* adlı derlemede yer alan yukarıdaki mısralar dolayısıyla, Lao Zi entrikanın filo-

zofu olarak anılır. Bu mısralar, bazı yorumlarda askeri alan için de geçerli sayılırlar.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1985'de ölen felsefe tarihçisi Gao Heng, bu yorumlara karşı çıkmıştır. O, Lao Zi'yi korumak amacıyla, yukarıdaki mısraların aşağıdaki gibi yorumlanması gerektiğini ileri sürmüştür:

"Bir şey daraltılacaksa, önce onun geniş olması gerekir.
Bir şey zayıflatılacaksa, önce onun güçlü olması gerekir.
Bir şey yıkılacaksa, önce onun inşa edilmiş olması gerekir.
Bir şey alınacaksa, önce onun bize verilmiş olması gerekir."

Lu Yuanchi, "Lao Zi'nin Yazılarının Kolay Anlaşılır Yorumu" başlıklı eserinde (Pekin 1987), birinci ve ikinci çevirileri bağdaştırmayı denemiştir. Ona göre, dilbilimsel açıdan görüldüğünde, her iki versiyon arasında Gao Heng'in yorumu, doğa ve toplum fenomenleri açısından doğru bir yorumdur. Lao Zi, ilk planda, doğadaki bazı "diyalektik yasaları"ı ifade etmiştir. Fakat o aynı zamanda bu yasaların toplumsal süreçleri de yansıttığını düşünerek insanları uyarmış olmalıdır.

Lao Zi'nin mısralarının Han Fei (ölümü: İ.Ö. 233) tarafından yazılmış olan eserde bulunan en eski yorumunda ise, bu bilmecemsi mısralar strategemik açıdan yorumlanmıştır.

17.32 Öncü Çanlar

İ.Ö. 5. yüzyılın ortalarında, Jin devletinin altı soylusundan en güçlüsü olan kont Zhi, Chouyou devletine saldırmayı düşünüyordu. Fakat Chouyou arazisi yol vermez bir araziydi. Kont Zhi büyük çanlar döktürdü ve bunları Chouyou hükümdarına armağan olarak sundu. Hükümdar bundan pek memnun kaldı ve ülkesine getirtmek üzere yol yaptırmak istedi. Fakat danışmanı Chizhang Manzhi şöyle dedi: "Bunu yapmak zorunda değilsiniz. Kont Zhi'nin devleti büyük saygınlık peşinde koşan küçük bir devlettir. O büyümek istiyor. Çanları herhalde askerleri eşliğinde gönderecektir. Armağanı kabul etmeyiniz." Fakat hükümdar bu tavsiyeye uymadı ve çanları getirtmek istedi. Ne mi oldu? Yol yapıldı ve yedi ay sonra Chouyou devleti yok oldu. Çünkü gerçekten de kont Zhi'nin ordusu çanların peşinden Chouyou ülkesine girivermişti.

Han Fe Zi adlı kitaptan alınan bu anekdotun sonunda şu cümle yer almaktadır: "Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey vermelisin."

17.33 Öldüren Zeamet

Bir başka kez kont Zhi, Wei prensi Xuan'dan toprak talebinde bulundu. Xuan buna yanaşmadı. Danışmanı Ren Zhang kendisine sordu: "Neden ona toprak vermiyorsunuz?"

"Hiçbir sebep yokken kont Zhi benden toprak istiyor. Neden vereyim?"

Danışman yanıt verdi: "Şimdi ona toprak verirseniz gururunu okşamış ve daha fazla toprak istemesi için onu hırslandırmış olursunuz. Komşu devletlerin hükümdarları bundan rahatsız olacaklardır ve ittifak kuracaklardır. Birçok devletin orduları düşman belledikleri konta karşı birleştiğinde, kontun hayatı tehlikeye girecektir. Şu deyimi hatırlatırım: 'Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey ver.' Konta toprak verip hırsını arttırmakla iyi edersiniz."

"İyi" dedi prens. Ve kont Zhi'ye 10.000 canlık bir zeamet bağışladı. Kont Zhi pek sevindi. Bir süre sonra Zhao devletinden de toprak istedi. Zhao devleti bu isteği reddetti. Bunun üzerine kont Zhi, Zhao devletine savaş açtı. Han ve Wei devletleri Zhao'nun yardımına koştular. Kont Zhi hayatını kaybetti.

Burada "tuğla", konta verilen zeamettir; "yeşim" ise kontun ortadan kaldırılması olmuştur.

17.34 Yönetim Sanatının Mücevheri

Başbakan Guan Zhong'un (ölümü: İ.Ö. 645) dirayetli önlemleri sayesinde Qi devleti, Bahar ve Sonbahar Çağı'nda (İ.Ö. 8.-5. yüzyıllar) 170'i aşan prensliklerden biri olarak, giderek güçlendi.İ.Ö. 681 yılında hükümdar Huan, güney komşusu Lu prensliğine savaş açtı. Lu hükümdarı Zhuang (İ.Ö. 693-662) birçok yenilgiden sonra barış yolları aramaya başladı. O, bu amaçla Qi devletine toprak vermeyi düşündü. Hükümdar Huan, Ke beldesinde, sözün yerine getirilmesini istedi. Fakat general

Cao Mo, birden, elinde bir kılıçla sıçradı ve hükümdar Huan'ı kavrayıp şöyle dedi: "Ya Lu prensliğinin armağanı bu toprağı iade edersiniz, ya da sizi bu kılıçla öldürürüm."

Hükümdar Huan'a toprağı iade etmekten başka seçenek kalmamıştı. Bunun üzerine Lu generali Cao Mo kendisini serbest bıraktı ve yerine döndü.

Hükümdar Huan, daha sonraları bu olaydan dolayı gazaba geldi. Cao Mo'yu öldürmek ve onun tehdidinden dolayı iade etmek zorunda kaldığı toprağı yeniden almak üzere planlar yapmaya başladı. Bunun üzerine başbakanı Guan Zhong ona şöyle dedi: "Tabii ki siz iade sözünü zor altında verdiniz; bununla birlikte sizinle Lu prensliği arasında bir anlaşma var artık ortada. Eğer sözünüzden dönerseniz ve Lu prensliğinden herhangi birini öldürtürseniz, artık kimse size güvenmez. Planınızı bir kez daha gözden geçirmenizi tavsiye ederim."

Hükümdar Huan, Cao Mo'ya verdiği sözü tuttu ve almış olduğu toprağı Lu prensliğine iade etti. Bu haber rüzgâr hızıyla yayıldı. Prensler gözlerini ovuşturdular. Onlar hükümdar Huan'ın sözüne bağlılığına şaştılar ve kendisine güven duymaya başladılar. Ve iki yıl sonra Çin prensleri onu kendilerine lider seçtiler. Böylece Qi prensliği o dönemin en önemli devleti haline geldi. 1983'de Taipeh'te Çinli başbakanların biyografileri üzerine yayımlanan kitapta vurgulandığı gibi, bu prestij hiç de öyle askeri güçle sağlanmazdı. Fakat öbür yandan Qi'nin tam egemen olmasına tek başına bu güven duygusu da yetmezdi. Sima Qian (doğumu: İ.Ö. 145) şöyle yazmıştı:

> "Hükümdar Huan, Cao Mo'yu arkadan vurmak istiyordu. Guan Zhong onu anlaşmaya uymaya ikna etti. Bunun üzerine tüm prensler Qi'nin yanında yer aldılar. Bu şu demektir: Verilen şey, bir şey almaya yaramıştı. Bu yöntem, yönetim sanatının mücevheridir."

Burada "tuğla", zor altında da yapılmış olsa, bir anlaşmaya uymak; "yeşim" ise bu sayede kazanılan prestij ve bu prestijle elde edilen egemenliktir.

17.35 Hanedanın Çöküşü

Batı Zhou hanedanı çöküşteydi. Hükümdar Huan (ölümü: İ.Ö. 771) danışmanı Shi Bo'ya sordu: "Hanedan batmak üzere. Bu batışın benim hükümdarlığıma rastlayacağından korkuyorum. Ölümden kurtulmak için nereye kaçabilirim?"

Shi Bo yanıt verdi: "Hanedanın çöküşüyle batıdaki ve kuzeydeki yabancı halklar güç kazanacaklardır. Zhou'nun birçok komşusu var. Fakat hiçbiri kaçmak için uygun değil. Hanedana bağlı büyük vasallar Hao (bugünkü Henan eyaletinde Mi bölgesi) ve Kuai'dir (bugünkü Henan eyaletinde Xingyang bölgesi). Hao ve Kuai hükümdarları topraklarının uygun stratejik konumundan dolayı gururlu ve kibirlidirler. Onlar çok da tamahkârdırlar. Eşinizi, çocuklarınızı ve servetinizi bu iki hükümdara emanet ederseniz, bu isteğinizi geri çevirmezler. Zhou hanedanı çöktüğünde, bu iki hükümdar hırs ve tamah yüzünden sözlerini tutmaktan vazgeçerler. Servetinize konmak için sizi öldürmek isterler. Bu durumda siz, size bağlı vasallarla birlikte, sözünde durmayan bu ikisine karşı savaş açıp bunların topraklarını işgal edersiniz. Hanedanınız da bu topraklarda yaşamaya devam eder." Hükümdar bu tavsiyeyi çok yerinde buldu. Karısını, çocuklarını, himayelerine alsınlar diye, Hao ve Kuai hükümdarlarına gönderdi.

Hükümdar Huan bunu yapmakla bu devletlere bir tuzak kurmuş oluyordu. Ailesi ve serveti bir "tuğla" idi. Bu "tuğla"yı alan her iki hükümdar da, gerçekten hırsa kapıldılar ve himayelerine bırakılmış insanlara ve servete sahiplenip güçlenmek istediler. Bunun üzerine hükümdar Huan onlara savaş açtı. Diğer vassallar da onun yanında yer almışlardı. Sonunda Huan, kaçacağı yeri, yani "yeşim"i güvenceye almış oldu.

Ben bu öyküyü, Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1985 yılında yayımlanan *Guo Yu* ("Devletler Üstüne Söyleyişler") adlı popüler bir kitapta keşfettim. Kitapta İ.Ö. 10.-5. yüzyıllar arasındaki dönemden haber ve anekdotlar yer almaktadır. Kitap, bağımsız prensliklere bölünmüş bu eski dönemi anlatmaktadır. Buna karşılık sinologlar, bu kitabı, tarih ile edebiyatın sınırlarının kaybolduğu bir kitap olarak değerlendirmektedirler. Benim başvurduğum 1985 baskısı, bugün de Çin Halk Cumhuriyeti'nde özellikle eğitici ve uyarıcı olduğu kabul edilen esas kitabın kısaltılmış bir versiyonudur.

17.36 Bir Attan Daha Fazlasını Armağan Etmek

İlkbahar ve Sonbahar Çağı'ndan (İ.Ö. 8.-5. yüzyıllar) beri, doğu Çin'de Donghu'lar yaşardı. Donghular komşu halklarla sürekli çatışırlardı. İ.Ö. 209'da, komşu Xiongnu (Hun) halkının hükümdarı, oğlu Mo Du (Mete) tarafında öldürüldü. Mo Du (Mete) hükümdarlık tacını taktı. Donghu hükümdarı, Mo Du'nun (Mete) nabzını yoklamak istedi. Bu nedenle bir elçisini göndererek, Mo Du'dan son derece hızlı ve 1000 mil koşacak kadar dayanıklı bir atı kendisine armağan etmesini istedi.

Mo Du (Mete), bu armağan isteğinin ardındaki niyeti sezdi. Bakanını çağırdı ve ona danıştı. Bakanın kanısı şuydu: Tüm Xiongnu (Hun) ülkesinde 1000 mil koşabilen tek bir at vardı. Bu at da, Mo Du'nun (Mete) öldürdüğü hükümdar babasından kendisine miras kalmıştı. Böyle bir at ülke dışına nasıl armağan olarak gönderilebilirdi ki?

Fakat Mo Du (Mete) kararını verdi: "Bir at yüzünden iyi komşuluk ilişkilerini bozmamalıyız." Ve 1000 mil koşan atı Donghu hükümdarına armağan etti.

Donghu hükümdarı, Mo Du'nun (Mete) kendisinden korktuğunu sandı. Bir süre sonra yeniden bir elçi gönderdi. Bu kez Mo Du'dan karısını kendisine eş olarak armağan etmesini istedi.

Mo Du (Mete) yeniden danışmanlarıyla görüştü. Danışmanlar hep birlikte öfkeyle bağırdılar: "Bu Donghu hükümdarının yaptığı da haddini bilmezlik, tam bir kepazelik! Şimdi de kraliçemizi kadını yapmak istiyor! Savaş açıp cezasını vermeliyiz!"

Oysa Mo Du (Mete) kararını vermişti: "Bir kadın için komşuyla dostluğumuzu tehlikeye atmamalıyız." Ve karısını Donghu hükümdarına armağan etti.

Donghu hükümdarı, Mo Du'dan sadece atını değil, bir de güzel karısını aldıktan sonra, iyice şımarıp kibirlendi. Kısa bir süre sonra Xiongnular'a (Hunlar) yeniden bir elçi gönderdi. Bu kez, iki devlet arasındaki sınırda Xiongnular'a (Hunlar) ait 1000 mil/karelik bir araziyi istedi. Mo Du (Mete) yeniden danışmanlarını topladı. Birkaç danışman arazinin verilmesini, diğerleri ise verilmemesini önerdiler. Mo Du (Mete) birden ayağa fırladı ve danışmanlarına gürledi. "Toprak, bir devletin temelidir. Bu yüzden bir karışını bile vermeyiz!" Ve toprak verilmesini öneren danışmanlarının tümünün kafalarını uçurttu. Savaş hazırlığı

emri verdi, ordusunu harekete geçirdi ve şimşek hızıyla Donghu devletine saldırdı.

Düşman birlikleri, ilk kez "hayır" diyen Mo Du'nun (Mete) sürpriz saldırısı karşısında hazırlıksız yakalandılar. Mo Du (Mete), Nu bölgesinde tüm Donghu ordusunu yok etti. Hiçbir engelle karşılaşmaksızın, Donghu hükümdarının sarayına kadar geldi ve hükümdarı orada kendi eliyle öldürdü.

Burada "tuğla", Mo Du'nun (Mete) armağanları; "yeşim" ise kazanılan zaferdi.

17.37 Türkler İçin Altın ve İpek

İ.S. 6. yüzyılda Türkler bugünkü Moğolistan'da büyük bir imparatorluk kurmuşlardı. Göktürk İmparatorluğu'nun sınırları batıya doğru genişliyordu. İ.S. 582 yılında bu imparatorluk, batıda ve doğuda olmak üzere iki imparatorluğa bölündü. Çin'deki Sui hanedanı (581-618) tarafından bir dereceye kadar önleri kesilen doğu Türkler'i, karışıklıklar ve saray entrikaları sonucunda başa geçen Tang hanedanı (618-907) zamanında Çin'e sürekli akınlar yaptılar.

Doğu Türkleri'nin kağanı Xieli (Hieli), 622 yılında 100.000 askerle bugünkü Çin eyaleti Shanxi'ye akın düzenlediğinde, Tang imparatorunun elçisi, Hieli'yi her yıl kendisine haraç vermek koşuluyla geri çekilmeye ikna etti. Fakat 624 yılında Hieli, bir diğer Türk lideri Tuli ile birlikte yeniden Çin'e saldırdı. Çin imparatorunun oğlu Li Shimin, gözüpek savunmasıyla ve Hieli ile Tuli arasına nifak sokmak suretiyle, tehlikeyi yeniden önleyebildi.

626 yılında Hieli, 100.000 askerle yeniden Çin'e saldırdı ve Çin'in başkenti Chang'an'ın birkaç mil önüne kadar ilerledi. Yeni kurulmuş olan Tang hanedanı o sıralarda oldukça zayıftı. Daha henüz Çin imparatoru olmuş olan Li Shimin, bir danışmanın kendini başkentte güvenceye alması önerisini reddetti. Çünkü o, Türkler'in Çin eyaletlerini çöle çevirmelerinden korkuyordu. "Onlara korkmadığımı göstermek zorundayım" dedi. Kurmaylarını topladı ve az sayıda askerle birlikte Wei Irmağına doğru yola çıktı. Orada karşı kıyıda, Türkler karargâh kurmuş bekliyorlardı. Li Shimin Türk kağanına doğru haykırdı: "Daha önce verdiğiniz sözde durmuyorsunuz!"

Çin imparatorunun bu kararlı tutumu, Türk kağanının cesaretini kırmış, gururunu incitmişti. Türkler atlarına bindiler ve imparatoru saygıyla selâmladılar. Birdenbire, çok düzenli bir Çin ordusu, güneşte parlayan silahları ve sancaklarıyla, muhteşem bir şekilde ortaya çıktı. Türkler paniğe kapıldılar. İmparator ordusuna bir işaret yaptı; tüm ordu meydan savaşı düzenine geçti. İmparator, Türk kağanı ile düello etmek üzere Bian köprüsünü tek başına geçti.

Düşmanın bu soğukkanlılığı karşısında, Hieli savaşı göze alamadı. Barış yapmayı önerdi. Amacı Türk tehlikesini savuşturmak olan Tang imparatoru zaten bu durumda amacına ulaşmış oluyordu. Öneriyi kabul etti ve Hieli'ye armağan olarak altın ve ipek verdi.

940-945 yılları arasında yazılmış olan "Eski Tang Tarihi", Tang imparatoru ile maiyetindekilerden birisi arasında geçen şu konuşmayı verir:

> "Xiao Yu sordu: '... Danışmanlar ve kahraman generaller savaş istiyorlardı; oysa majesteleri bunu dikkate almadılar. Bu konuda bazı endişelerim var.'
>
> İmparator yanıt verdi: '... Türkler'e karşı savaşmış olsaydım, pek çok kişi ölecek veya yaralanacaktı. Üstelik Türkler'i yenmiş olsaydım, onlar, gelecek yıllardaki muhtemel yenilgilerden korkarak yönetimlerini yeniden düzene sokmaya çalışacaklardı. Benden intikam almak isteyecekler ve bize felâket getirebileceklerdi. Bugün zırhlara ve silahlara başvurmadım. Onları zümrütler ve ipeklerle yemledim. Böylece inatçı düşmanın gururunu okşamış oldum. Bu, hiç şüphe etmiyorum, onların gelecekteki çöküşlerinin başlangıcı olacak. Şu deyime kulak verin: 'Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey vermelisin.'"

Ünlü Çinli Marksist tarihçi Fan Wenlan (1893-1969), çok ciltli "Çin Tarihi" adlı eserinde, Tang imparatorunun sözünü, altını çizerek alıntılar: 'Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey vermelisin.'"

Buna karşılık Tang imparatorunun bu cümlesi, Batı'da yazılmış ve oldukça yankı yaratmış olan kitaplarda, örneğin René Grousset'nin *L'Empire des Steppes* ("Bozkır İmparatorluğu, Paris 1939) ve Doğan Avcıoğlu'nın beş ciltlik "Türkler'in Tarihi"nde (İstanbul 1981) yer almaz.

İ.S. 630 yılında Tang imparatoru, Doğu Göktürk imparatorluğu'nu bir meydan savaşı sonunda yıktı. Kağan Hieli böylece yalıtılmış oldu.

Çinliler tarafından kışkırtılıp alevlendirilen iç çekişmeler dolayısıyla, Hieli, çıkış yolu olmayan bir durumda bırakılmıştı.

Tang imparatoru tarafından 626 yılında Türk kağanına verilmiş olan zengin armağanlar "tuğla"ydılar. Bunlar Çin ile Doğu Göktürk İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin sertleşmesini önlemeye yaramıştı. Daha sonra Çinliler kendi iç çekişmelerine dalmış olan Türkler arasına nifak sokarak düşman altetmişlerdi ki, bu onların kazandığı "yeşim"di.

17.38 Troya Atı

> "Söylenceye göre, uzun süren Troya Savaşı, Odysseus tarafından düşünülen tahta at hilesiyle sona ermişti. Grekler muazzam bir tahta at yaptılar ve atın karnına bir grup savaşçıyı yerleştirdiler. Grekler daha sonra geri çekilir gibi yaptılar. Gemileriyle yakındaki bir koya çekilip orada saklandılar. Tahta atı Troya surları önüne bırakmışlardı. Troyalılar Grekler'in artık savaştan tamamen vazgeçtiklerini sandılar. Kent surları önündeki tahta ata baktılar ve bunda bir hile olabileceği akıllarına hiç gelmedi. Onu bir savaş ganimetiymiş gibi kentin içine aldılar. Geceyarısı Troyalılar uyurlarken, Grek savaşçıları tahta atın karnından yere atladılar; kent kapılarını açtılar ve gizli sinyali verdiler. Gizlice denizden geri dönen Grekler, kente saldırdılar. Kentin içindeki arkadaşlarının da desteğiyle, Troya'yı fethettiler."

"Troya atı" terimi, "Marx ve Engels'in Seçilmiş Eserlerindeki Edebi İmaların Açıklaması" (Pekin 1986) adlı kitapta böyle açıklanmaktadır. Mao Zedong da eserlerinin birinde ve özellikle 1937'deki "çelişkiler" konulu yazısında, "yabancı bir ülkenin tarihinden" gelen "tahta at stratejemi"nden söz eder. "Mao Zedong'un Beş Felsefi Makalesi" (1970) adlı kitapta, uzun bir dipnotuyla Troya Savaşı'na yer verilir. Aynı eserin Pekin'de 1976'da basılan Almanca çevirisinde bu uzun dipnotu yoktur.

Mao Zedong'un eserlerinde Homeros'un mitolojik dünyasına yapılan tek atıf, Troya atıdır.

Burada "tuğla", tabii ki tahta attır; "yeşim" ise Greklerin Troya zaferidir.

17.39 Kırılan Tencere ve Tavalar

Mao Zedong, Lao Zi'nin "Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey vermelisin" özdeyişini, askeri ve sivil bağlamda zikreder. 1936'da yayımlanan "Çin'de Devrimci Savaşın Stratejik Problemleri" adlı makalesinde şöyle yazmaktadır:

> "'Düşmana karşı kendi kapımızın önünde savunma yapmamızı, bazıları stratejik açıdan, toprak kaybına yol açacağı, halka zarar vereceği (onlar buna 'Bizim tencere ve tavalarımızı kıracaktır' diyorlar) gerekçesiyle karşı çıkıyorlar.
>
> ... Bu iddialara kolaylıkla yanıt verilebilir. Zaten tarihimiz buna yanıt vermektedir. Toprak kaybı sık sık karşılaşılan bir durumdur ve bu gibi kayıplardan kaçınılamaz. Burada şu temel fikir geçerli olmalıdır: Toprak kaybetmiş olabiliriz; fakat önemli olan düşman yenmek ve daha sonra kaybedilen toprakları geri almaktır."

İç Savaş sırasında (1945-1949) Mao, bu özdeyişi, Uzun Yürüyüş'ten (1934-1935) sonra komünistlerin üssü olan Yan'an'da kullanmıştır. 1946 Temmuz'unda Çan Kay Şek'e bağlı birlikler Yan'an'a saldırdıklarında, Mao burayı 18 Mart 1947'de bıraktı. Çan Kay Şek 15 Mayıs 1947'de Nanjing'de yaptığı konuşmada şöyle diyordu: "Mao'nun karargâhı yok artık. O palas pandıras kaçtı. Komünistler artık hiç de merkezi bir güç meydana getirecek durumda değiller." (*Renmin Ribao.* "Halkın Günlüğü", 29 Eylül 1985 günlü sayıdan).

Mao'nun muhafız kıtasının o sıradaki komutanı Yan Zhanglin şöyle yazıyor:

> "Düşmanın geniş çaplı saldırısı karşısında, liderimiz Mao ve Parti Merkezi cesur bir karar aldılar. Değil Yan'an, hatta birçok büyük, orta ve küçük kent ve hatta bazı önemli ulaşım hatları, Çin devriminin başarısı adına düşmana terkedilebilirdi. Bu, stratejik açıdan alınmış bir karardı. Birkaç kentin geçici olarak düşmana terkedilmesi, daha sonraki esas zaferi önleyemezdi."
>
> ("Büyük İç Savaş Günleri", Çin Gençlik Yayınevi, Pekin 1985)

Burada "tuğla", düşmana terkedilen kentler ve ulaşım hatları; "yeşim" ise nihai zaferdir.

17.40 Önce Otlatıp Sonra Sağmak

1956 yılında Mao, Lao Zi'nin özdeyişini, 17 numaralı strategeme uygun olarak ekonominin yeniden yapılandırılmasında uyguladı. O, küçük esnafların sosyalist yönde örgütlendirilmesini hızlandırmak üzere, o sıralarda beş milyon küçük esnafın üye olduğu 60.000 esnaf birliğinin problemlerine el attı. Bu esnaf birliklerine bağlı esnaf, gıda maddesi, giyim eşyası ve diğer günlük ihtiyaç maddelerini, küçük el sanatı ürünlerini, basit cihazları, geleneksel yöntemlerle üretiyor ve bol bol "Pekin ördeği" yetiştiriyordu. Mao şöyle yazıyordu:

> "Devletin esnaf birliklerine, kullanmaları için sağlayacağı cihaz ve maddelerin fiyatları makul düzeyde tutulmalıdır. Bu fiyatlar, devletin normal düzeyde ayarladığı diğer fiyatlardan farklı olmalıdır... Esnaf birlikleri ekonomik açıdan hâlâ zayıftırlar ve devletin desteğine ihtiyaçları vardır. Devletin, çürüğe çıkmış eski makineleri ve bunun gibi özel küçük işletmelerin birleştirilmesinden sonra devlet-özel teşebbüs ortak girişimlerinde artık kullanılmayacak olan diğer makine ve binaları, bu birliklere ucuz fiyatlarla devretmesi iyi bir düşüncedir. 'Bir şey almak istiyorsan, bir şey vermelisin.' Esnaf birlikleri öncelikle bir dayanışma içinde güçlendikleri sürece, devlet onlardan daha yüksek vergiler talep edecektir ve hammadde fiyatlarını da buna koşut olarak yükseltecektir."

"Halkın Günlüğü", Mao'nun bu önerisini 1978 Eylül'ündeki bir makalede şöyle değerlendirmektedir:

> "'Bir şey almak istiyorsan, önce bir şey vermelisin.' Bugün ülke sanayiinin gelişmesine destek veriyorsak, bunu, sosyalist modernleşmeyi güçlendirip bunun gelecekte büyük yararlar sağlayacağını umduğumuz için yapıyoruz."

17.41 Sıçan Gibi Islanmak

"Vermeden bir şey alınamaz" diye yazıyordu An Ruo, aynı gazetedeki makalesinde. Ve şöyle devam ediyordu:

"Ben Pekin'in zengin, kıpır kıpır, hayat dolu pazaryerlerini severim. Sık sık alışveriş için giderim buralara. Fakat bazen oralarda korkuya da kapılırım. Bir keresinde şiddetli bir yağmur yağıyordu. Ve tüm pazaryerinde sığınılacak bir tek saçak altı bile yoktu. Pazaryerindeki herkes 'sıçan gibi ıslanmıştı'. Bana, oradan homurdanarak hızla uzaklaşmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Pazaryerlerinden sorumlu zabıta makamları, her şeyi en ince ayrıntısına kadar düzenlemişlerdi. Fakat pazarcıları ve halkı güneşe ve yağmura karşı korumak akıllarına gelmemişti. Biz sosyalist bir devlette yaşıyoruz. Halktan alınan para yine halkın rahatı ve refahı için halka harcanmalıdır. Sorumlu makamlar, vermeden almaya yetkili değildirler."

Burada 17 numaralı strategemin uygulanmamasından pazaryerindeki herkes gibi şikâyetçi olan birinin satırlarını okuduk. Pekin'deki pazaryeri sorumluları, daha rahat alışveriş koşulları, hava durumundan etkilenmeyen bir ortam yaratmış olsalardı, alışveriş yapanların sayısı artacak ve sonuçta devletin pazarcılardan aldığı rüsum yükselecekti. Bu örnekte 17 numaralı strategeme uyulması herkes açısından yarar sağlayacaktı.

17.42 Kaybolan At

Bir zamanlar Çin'in sınır bölgelerinden birinde yaşlı bir adam yaşıyordu. Ona herkes "sınırdaki kocamış adam" derdi. Bir gün adamın gösterişli atı kayboluverdi. Komşuları ve arkadaşları, yaşlı adamı teselli etmek üzere evine doluştular.

Yaşlı adamda hiçbir üzüntü belirtisi yoktu. Gülerek şöyle dedi: "Evet, at kayboldu; fakat kimbilir, bunda da bir hayır vardır belki."

Aradan bir süre geçti. Gerçekten de kaybolmuş olan at,"sınırdaki kocaman adam"a geri döndü. Üstelik yanında çok değerli bir başka at da vardı. Olay tüm köyde heyecan yarattı. Halk eve doluştu ve yaşlı adamı kutladı. Fakat yaşlı adam hiç de öyle mutlu görünmüyordu. Şöyle dedi: "Kutlanacak ne var ki? Bunda bir şer olmadığını kim bilebilir?"

Birkaç gün sonra yaşlı adamın biricik oğlu ikinci ata bindi. At yeni sahibinden hiç de hoşlanmış görünmüyordu. Vahşi bir şekilde şaha

kalkıp sağa sola delice koşmaya başladı ve nihayet genç binicisini yere attı. Genç adam o günden sonra kötürüm kaldı.

Köy halkı olayı duyunca, yaşlı adamı teselliye geldiler. Fakat yaşlı adamda bu kez de hiçbir üzüntü belirtisi yoktu. Şöyle dedi: "Bu, belki de hayırlı oldu."

Bir süre sonra sınır bölgesinde savaş çıktı. Çok sayıda genç askere yazıldı ve cepheye gitti. Hepsi savaşta öldüler. Sadece yaşlı adamın askere alınmayan kötürüm oğlu evde kalmıştı ve yaşıyordu.

Bu mesel, Taoizm, Konfüçyüsçülük ve Eski Çin Yasa Okulu'ndan seçme metinlerin gizemli bir derlemesi olan *Huainanzi* adlı eserde yer almaktadır. Eseri, İ.Ö. 2. yüzyılda, Huainan prensi Liu An'ın (İ.Ö. 179-122) etrafına toplamış olduğu bir bilgeler topluluğu kaleme almıştır. Mesel, Lai Zi'nin *Daodejing* adlı eserindeki özdeyişini akla getirmektedir: "Mutluluk, desteğini mutsuzluktan alır; mutsuzluk, kendini mutluluk içinde gizler."

Ben bu episodu, "Çince Deyimler Tarihi"nde buldum (Çin Gençlik Yayınevi, Pekin 1982). Bu kitapta şu açıklama yer almaktadır: "Sınırdaki kocamış adamın atını kaybetmiş olması niye mutsuzluk getirsin?" deyimi, her kötünün içinde bir iyi veya her kayıpta bir kazanç olduğunu ifade eder.

Çin Komünist Partisi'nin Şanghay kenti parti komitesinin organı "Özgürlük Gazetesi", bir spor haberinde bu öyküye atıf yapmıştır. Avrupa Basketbol Turnuvasında Bulgaristan ve Çekoslovakya yarı finalde karşılaşırlar. Maçın bitimine sekiz saniye kalmıştır. Bulgarlar iki sayı öndedirler. Fakat finale kalmaları için beş sayı fark yapmaları gerekmektedir. Bu kritik anda Bulgar takımının koçu mola alır ve oyuna iki oyuncu sokar. Maç yeniden başladığında Bulgar takımı, topu doğrudan doğruya rakip potaya atmak üzere hızla harekete geçer. Fakat oyuna yeni giren Bulgar oyuncular birdenbire geri dönerler ve topu kendi potalarına atarlar. Tam o anda süre dolar ve maç biter. Takımlar berabere kalmışlardır. Bu beklenmedik durum kaşısında Çek takımı da, seyirciler de şaşkına dönmüşlerdir. Hatta bazı Bulgar oyuncular da şaşkın haldedirler. Kurallara göre, beraberlik halinde oyunun beş dakika uzatılması gerekmektedir. Bulgarlar uzatmada tüm güçlerini toplarlar ve maçı altı sayı farkla kazanıp finale kalırlar.

Çinli yorumcu Chu Zhang, Bulgar takımı koçunun kurnazlığına dikkat çekiyor. Chu Zhang'a göre, oyunun normal süresinin son sekiz saniyesi içinde, Bulgarlar, finale kalmaları için gerekli olan beş sayı farka

ulaşmalarının mümkün olmadığını görmüşlerdir. Bu nedenle Bulgar takımının koçu, oyuncularına, kendi potalarına basket atıp Çek takımına iki sayı kazandırmaları talimatını vermiştir. Bu, beraberliği ve dolayısıyla maçın uzamasını sağlayacaktır. Bu iki sayı, ilk bakışta, tam anlamıyla "fırlatılmış tuğla"dır. Gerçekten de Bulgar takımı, kendisini finale götürebilecek olan bir beş dakikayı, yani "yeşim"i kazanmıştır. Bu beş dakika onlara final için gerekli beş farklı galibiyeti getirecek olan fırsattır. Bulgar koçun akıllılığı, kısacık bir anda kayıp ve kazanç hesabını doğru yapması ve kendi potasına sayı attırarak nihai zafere ulaşabileceğini kestirmesidir.

Çinli yorumcuya göre, "bir şey almak isteyen, bir şey vermelidir." Bir kayıp karşılığında pek çok kazanç sağlanabilir; bir adım geri atmakla, iki adım ileriye sıçrama olanağı yaratılabilir. Zaten Marksist yorumcumuza göre, nesnelerin diyalektik gelişimi de böyledir.

"Sınırdaki kocamış adamın atını kaybetmiş olması niye mutsuzluk getirsin?" deyimi, bir başka açıdan bakıldığında, Chu Zhang'a göre kaderciliği de çağrıştırabilir. Fakat yine ona göre, gelecekteki gelişmeler nesnel olarak değerlendirilmek isteniyor ve bu gelecek değerlendirmesine dayanılarak bazı kayıplar göze alınacaksa, bu kaybı fazlasıyla giderecek kazançlara ulaşmak amaç olduğundan, bu kayıplara üzülmemek gerekir.

"Bu anlayış tarzı, yaptığımız her işte, ekonominin yönetiminde, planların uygulanmasında, toplumsal normların yerleştirilmesinde vd. kayıp ile kazanç arasında bir karşılıklı ilişki olduğunu göstermiyor mu?" (Chu Zhang)

17.43 Dereceye Girme Yerine Dünya Rekoru

Ünlü Çinli halterci Chen Manlin (doğumu: 1941), dünya şampiyonalarında yarışma ile dünya rekoru kırma denemeleri arasında, 17 numaralı strategeme uygun bir ilişki kurmuştu. O, ulusal yarışmalarda dünya rekoru kırmaya çalışır, buna karşılık aldığı derecelerle ilgilenmezdi bile. Ulusal yarışmalarda çoğu kez dünya rekoru kıramazdı ve hatta sıralamada altlara bile düşerdi. En sonunda bir yarışmada üst üste üç kez dünya rekoru kırdı ve ülkesine onur kazandırdı. Pekin'de yayım-

lanan "Spor Gazetesi", bu durumu 17 numaralı strategeme göre açıklamıştı. Chen Manlin ulusal yarışmalarda alt sırada kalmayı göze alıyor ve böylece kamuoyuna bir "tuğla" fırlatmış oluyordu. Buna karşılık dünya rekoru kırdığında "yeşim"i elde etmiş oluyordu. 1965'de tüy sıklette 56 kiloda 118 kg. kaldırarak dünya rekoru kırdı. 1966'da hafif sıklette 60 kiloda 128,5 kg. kaldırarak yeni bir dünya rekoru kırdı. Aynı yıl tüy sıklette 118,5 kg. ile yeni bir dünya rekorunun sahibi oldu. Chen Manlin 1978'de Guandong eyaleti halter takımının antrenörü oldu.

17.44 Geleceği İçinde Barındıran Tohum

"Pingpong (masa tenisi) oyunculuğuna başladığım ilk yıllarda, çeşitli vuruşları, yani saldırı vuruşunu, direkt vuruşu, yan vuruşu ve kesme vuruşu, bunların hepsini öğrenmiştim. Fakat beni asıl etkileyen konu, rakibi etkisiz kılan kesme vuruştu. Özellikle de masadan oldukça açıkta dururken oyuncuların tüm güçleriyle smaç yaptıkları durumlar ilgimi çekiyordu. Birkaç antrenmandan sonra, bu oyun stilinin benim beden yapıma uymadığını anladım. Ne fazla sıçrayabiliyordum, ne de topa çok güçlü vurabiliyordum. Fakat geleceğimin bu hücum tekniğini kullanabilmeme bağlı olduğunu biliyordum.

Bir gün, büyük masa tenisi oyuncusu bayan Sun Meiying ile Çin erkek masa tenisi takımından birinin bir antrenman maçını seyrediyordum. Bayan Sun Meiying 1983'de Ulusal Halk Kongresi'ne, yani Çin parlamentosuna seçilmişti. Gördüm ki, Sun Meiying, topu çok küçük, fakat şimşek gibi hızlı bir bilek hareketiyle, fazla bir güç kullanmadan çeviriyordu. Top avuta gider gibi uçuyor, fakat avuta çok az bir mesafe kala, masaya değip uçuşuna devam ediyordu. Kafamda şimşek çakmıştı. Top masaya tam olarak değip yükselse, onu her iyi oyuncu rahatça karşılayabilirdi. Oysa bu topu karşılamak imkânsızdı.

Bu vuruş tekniğinin büyük imkânlar barındırdığını düşündüm. Fantastik bir şeydi bu! Tüm gücümle bu vuruş tekniğini geliştirecek antrenmanlara kendimi verdim. Bir süre sonra bilek-

lerime hâkim olmuş, topu avut çizgisine yakın yere kondurup oradan rakibin müdahale edemeyeceği şekilde uçup gitmesini sağlamıştım. Bu vuruş tekniğini tamamen öğreninceye kadar yorucu antrenmanlarıma devam ettim. Hızla daha iyiye gidiyordum. En sonunda kendime özgü bir hücum tekniği geliştirmiştim. Sun Meiying'in rakibi yanıltan vuruşunun kafamda çaktırdığı şimşek olmasaydı, daha ileriye gidemezdim.

Bu olay bana şunu öğretti: Gözlem gücümüzü geliştirmek zorundayız. Günlük yaşamda ve her yerde bir saniyelik bir zamanda farkına varacağımız bir şey, önümüze büyük olanaklar çıkarabilir ve o şeye kendi içinde geleceğin tohumunu taşıyan bir yaşam gücü aşılayabilir. Şüphesiz bu tohumun yerin altından gün ışığına çıkıp yeşermesi büyük çaba gerektirir. Fakat ona derhal özenle eğilinir ve özenle bakılırsa, en nihayet serpilip yeşerecektir o. Aslında bu, gelişme için bir kuraldır. Ne var ki, bu tohumu, ancak, düşünen, keskin gözlemci olan, yeniliklere açık, azimli insanlar yeşertebilirler."

Bu satırlar, pek çok kez dünya şampiyonu olmuş Çinli masa tenisi ustası Zhuang Zedong'a (doğumu: 1940) aittir ve "Bir Yeşim Elde Etmek İçin Bir Tuğla Fırlatmak" başlıklı yazısından alınmıştır. Pek tabiidir ki, Zhuang Zedong, 17 numaralı strategemi ifade eden ve yazısına başlık olarak aldığı bu parola deyimi değişik yorumlamaktadır. O, bu deyimi, daha çok belki de şu cümledeki ifadeye benzer bir şekilde yorumlamıştır: "Bir tuğla atılır ve o bir yeşim olarak geri gelir."

Sıradan, yüzeysel bir gözlemci, Çinli bayan masa tenisi oyuncusunun vuruşuna, "İşte öylesine bir vuruş" deyip geçer. Oysa durum, üç kez dünya şampiyonu olan Zhuang Zedong için hiç de böyle değildir. O, vuruşu en ince ayrıntısına kadar geliştirmiş ve bu arada içindeki potansiyeli, geleceğin tohumunu da tanımıştır. O, kendindeki bu potansiyelden, pek çok zorluğa mal olmuş olsa da, bir çiçek açtırmıştır. O, "tuğla"yı bir "yeşim"e dönüştürmüştür.

17.45 Ahlâksız Kâhya

"İsa çömezlerine şöyle dedi: Zengin bir adam ve bu adamın bir kâhyası vardı. Zengin adama, kâhyayı, efendisinin parasını çar-

çur ettiği gerekçesiyle şikâyet ettiler. Adam kâhyayı çağırdı ve ona şöyle dedi: 'Hakkında işittiklerim nedir? Yaptıklarının hesabını ver! Artık daha fazla kâhyam olarak kalamazsın.' Kâhya düşündü: 'Ne yaptım ki, efendim benden hesap isteyip işime son veriyor? Çukur kazamam, dilenmekten utanırım. Ama ben ne yapacağımı biliyorum. Kâhyalıktan kovulsam bile, bu kez beni şikâyetçiler kendi evlerine kâhya olarak alacaklardır.' Ve efendisine borcu olanları tek tek çağırdı. Ve birincisine şöyle dedi: 'Efendime ne kadar borcun var?' Adam yanıt verdi: 'Yüz ölçü zeytinyağı.' Kâhya adama şöyle dedi: 'Al şu borç senedini, hemen otur ve yaz: elli ölçü.' Diğerine döndü: 'Senin borcun ne kadar?' Adam yanıt verdi: 'Yüz ölçü buğday.' Kâhya ona döndü: 'Al şu borç senedini ve yaz: seksen ölçü.' Ve efendisi, kâhyasını, akıllıca davrandığı için övdü."

Lukas İncili'nin başında anlatılan bu meselde, kâhya kendini bir kriz içinde bulur. O, efendisi tarafından ihmal ve suistimal ile suçlanmış ve kovulmuştur. Kendini tehlikede görmektedir. Çalışmak işine gelmemekte, dilenmekten utanmaktadır. Ne yapmalıydı? Geleceğini nasıl güvence altına alabilirdi?

Kâhya son şansını kullandı. O, efendisine borcu olanları ardı ardına çağırdı (onlarla yaptığı işlerde senet kullanmamıştı). Hepsine, zengin adama olan borçlarını tescil ettirdi. Ama bir dolandırıcılık yaparak.

Birincinin borcu 100 bat'tı (bat: yaklaşık 140 zeytin ağacından elde edilen yağ miktarı). Fakat kâhya borcunu yanlış bildiğini, borcunun bunun yarısı olduğunu söyledi adama. Tabii ki borçlu, alacaklıya (efendisine temsilen kâhyaya) kendi eliyle seve seve istenen borç senedini verdi. İkinci borçluya da benzer yöntemi uygulayan kâhya, onun borcunu da yüzde 20 indirdi.

Kâhya borçlulara bir "tuğla" fırlatmıştı. Borçlarda indirim yaparak borçluların teveccüh ve minnetini kazanmayı umuyordu; öyle ki, işini kaybederse borçlular onu kâhya olarak yanlarına alabilirlerdi ve bu da "yeşim"di. Çağdaş İncil yorumcularının kurnaz kâhyasının yaptığını 17 numaralı strategeme göre yorumladıklarını saptamak ilginçtir.

Tanrıbilimci Joseph Ernst, bu olayda, tayin edici yanı, sabırı iyice taşmış bir adamın tutarlı ve amaca yönelik davranış ve tutumunda

görmektedir. Borçluların efendisine olan borçlarında indirim yaparak borçluların gönlünü almaya çalışır; efendisi onu kovup yerini kaybedince onu yanlarına alabileceklerdir. Çin strategemi açısından bakıldığında kahyanın bu işten bir kayıbı olmadığı için, burada söz konusu olan şey fırlatılmış "tuğladır"; bir anlamda kâhya "tuğlaya" karşılık "yeşim" kazanmıştır.

Peki, kâhyaya övgüler yağdıran bu efendi kimdir İncil'de? Tanrıbilimci Dan Otto Via'ya göre, kâhyanın efendisi ve onun işvereni olan kişidir. Otto Via'ya göre, efendi kâhyanın sahtekârlığını yakalamış, ama biraz hafif ve sorumsuz bir yaşama tarzına sahip olan bu efendi, yeterince mizah gücüne ve de bağımsızlığa sahip olduğu için, zararı kendisine de olsa, kâhyasının zekâsını övmekten geri kalmamıştır.

Joseph Ernst'e göre ise, kâhyayı öven ve onu takdir eden bizzat İsa'nın kendisidir. Ona göre, İsa'nın övgüsü, kâhyanın davranışının ve tutumunun ahlaksal niteliğine yönelik bir övgü olmayıp, berikinin, iyice içinden çıkılmaz bir durumda gösterdiği amaca yönelik, sorunu halledici çabasını göz önünde tutmaktadır.

"Kendi soyları karşısındaki insanlar", başka deyişle, kendi davranış ve tavırlarıyla ve kendi çevre ve ortamları içinde, dünya çocukları, "ışığın evlâtlarından" kat be kat üstündürler. Kâhyanın becerikliliğini öven İsa'nın söylediklerinde yakınma belirtisi olan bir alt anlam da bulunmaktadır. Dünya insanları ile karşılaştırıldıklarında, Hıristiyanlar, eylemleri konusunda plansız, dikkatlerini yapıp ettikleri üzerinde yoğunlaştıramayan, çaresiz, bitkin, zayıf kimselerdir.

Dan Otto Via'ya göre, İsa, kâhyanın davranışını estetik bir konumun içine yerleştirmektedir ve bu konum, hile ve entrika oyunu diye ünlenmiş türün bir minyatürünü oluşturmaktadır. Bir hile-entrika oyunu (komedisi), olumlu bir alternatif sunmaksızın, geleneksel toplumu aptal yerine koyan hilekârın öyküsünü anlatır. Hilekâr, madrabaz bir serseri, hayatını espri ve fıkraları sayesinde, yer yer sosyal sorumluluk getiren yasaları umursamayarak ve bunların dışında hareket ederek, ama gene de toplumu gerçekten tehlikeye atmadan hayatını idare edip sürdürebilen kişidir. Madrabaz kişi, insan tepkilerini kavrama konusunda çok keskin bir zekâ, usta bir kavrayış yeteneği taşır; kendi çıkarları doğrultusunda istediği gibi oynamayı becerir bu tepkilerle ve bu tepkileri kullanma, onları değerlendirme konusun-

da işinin tam bir ustasıdır. Sosyal hayatın iyi ya da kötü konusundaki duyarlılık ve duygularının ürünü olan engelleri hiçe sayarak davranır; ama buna rağmen bu kuralların tamamen dışındaki bir dünyada yaşayan başka birinin aksine, bunlara böyle büyük düşmanlıklar beslemez. Aşırı gelişmiş pratik zekâsı, kusursuz bir duygusal olgunluğun yerini tutsa da, öyle tamamen duygulardan yoksun biri olduğu söylenemez onun. Hile, madrabazlık ve sahtekârlık konularını işleyen oyunlar, insanın gölge yanının ortaya çıkıp kendini özgürce göstermesine olanak tanır; oldum olası insanda varolan, ama bile bile denetim ve baskı altında tutulan yanıdır bu insanın. Sözkonusu oyun, bu itki ve dürtülerin başlamasına olanak tanır.

İncil'den alınmış bu mesel, bizim sinsi, karanlık yanımıza geçici de olsa estetik bir hava mı veriyor? Belki de bu estetik etkinin en son tahlildeki iması, bu estetize edilmiş meselin söylemek istediği, ölümüne ciddi olmakla, mutlu, rahat olamayacağımız ve kendimizi iyi hissetmeyeceğimiz gerçeğidir.

Eduard Schweizer ise tanrıbilimsel yorumunda bu meselin esprisini kâhyanın zekiliğinde buluyor. Kendi geleceğine yollama yapan bir davranıştır kâhyanınki; ayrıca kâhya kendini bu geleceğe göre ayarlamakta, gelecek onun şu andaki davranışlarını ve kararlarını belirlemektedir. Bu yönden bakıldığında, bu mesel, içinde yaşanılan anı, geleceğe hazırlanmak olanağı olarak görmektedir.

Evet, an, insanı, zorlayarak bu olanağı kullanmaya itmekte, davet etmektedir adeta. İlginç olan nokta, İncil'in burada alıntıladığımız çağdaş yorumcularının kâhyaya ilişkin darbımeseli 17 nolu strategeme göre yorumlamalarıdır.

17.46 Fiyatı Düşürülen Televizyonlar

Taipehli strategem yorumcusu Shu Han, her dolandırıcının başlangıçta güven uyandırdığını yazmaktadır. Fakat bu güven, sadece onun fırlattığı bir "tuğla"dır. O, bol bol bonbon şekeri dağıttıktan sonra, karşısındakinin güvenini kazanır. Bu ona geniş bir oyun alanı sahası sağlar ve sonunda verdiklerinin çok üzerinde kazanç sağlar.

Pekin'de yayımlanan "Akşam Gazetesi", aşağıdaki olayı bu değerlendirmeyle birlikte haber yapmıştı.

Pekin'deki petrol rafinerisinde işçi olarak çalışan Wang Xiangqian, yaptığı dolandırıcılıklarla pek güzel bir hayat yaşamaya başlamıştı. Pekin'in en iyi lokantalarında yemek yiyor, karısıyla birlikte Güney Çin'de gezilere çıkıyor, en pahalı otellerde kalıyordu. Evinde en iyi şarapları, filtreli sigaraları içiyor, renkli televizyon seyrediyordu. Evinde pahalı bir fotoğraf makinesi, bir çamaşır makinesi, buzdolabı ve lüks mobilyalar vardı. Çocukları, kollarında son model saatlerle okula gidiyorlardı.

Bu adam bu zenginliği nasıl elde etmişti? Paranın anahtarı 17 numaralı strategemdi. İşçi Wang Xiangqian, ithal malı renkli televizyonları ve müzik setlerini piyasa fiyatından alıyor ve bunları çok ucuza tekrar satıyordu. Tabii ki alıcılar ağızdan ağıza onun propagandasını yapıyorlardı. Bu bedava reklam sayesinde o, 80.000 yuan toplamıştı ve 100'den fazla kişiye uygun fiyatlarla televizyon sağlamıştı. Wang, yurtiçindeki ve yurtdışındaki bazı firmalarla kurduğu ilişkiler sayesinde, bu cihazları çok ucuza sağlıyordu. Bir çeşit özel şoförlüğünü yapan bir taksi şoförü, rafinerideki işinden istediği zaman kaytarması için vizite kağıdı sağlayan bir doktor ve bir tamircide çalışan bir televizyon teknisyeni, Wang'a yardımcı oluyorlardı. Bu adamlar televizyon ve diğer cihazlar için herkesten para toplayıp Wang'a veriyorlardı. Böylece altı ay içinde 400'den fazla kişiden yaklaşık 456.000 yuanı (yaklaşık 217.000 Alman Markı) ceplerine indirmişlerdi.

Tabii dolandırıcı daha sonra tutuklandı ve Pekin'de yayımlanan "Akşam Gazetesi"ndeki seri röportajlarla teşhir edildi. Wang'ın ucuz fiyatlarla sattığı televizyonlar ve diğer cihazlar "tuğla", bunlar için vurduğu büyük paralar da "yeşim"di.

17.47 Japon Firmalarında Üst Yöneticilik

"Sadece politikacılar, reklamcılar ve satıcılar tarafından değil, hatta her gün bizzat kendimiz tarafından kendimize karşı uygulanan gizli manipülasyonlara mâruz kalınız ve tüm bu durumlarda kullanılan şey, sorumluluk duygusudur. Buradaki hile, karşımızdakini, onun artık bize hiçbir şey veremeyeceği ve bize bir

yardımının dokunamayacağı duygusunun baskısı altına sokarak ona dostluk göstermektir. Tıpkı ebeveynlerin çocuklarına yaptıkları gibi: 'Yaşamımı senin için feda ettim ve sen bunu unutuyorsun!' Çocuklarla ebeveynler, satıcılarla alıcılar arasında böyle bir ilişki (alıcılara sunulan eşantiyonlar, ücretsiz servis, vd.) vardır. Bu türlü manipülasyonlardan kaçınmamız son derece zordur; çünkü bir şeyin karşılığını verme ve sorumluluk duygusu içimize işlemiştir. Bu gibi durumlarda kesin bir 'hayır' demek cesaret ister; çünkü kaba, düşüncesiz ve egoist olarak damgalanma riski vardır."

Lutz Müller, tavsiyeye değer kitabı "Cesur Terzi Çırağı. Hile Olarak Yaşama Sanatı"nda (Zürih 1985) böyle yazmaktadır.

"Bir Japon firması yöneticisinin görevleri arasında, yönettiği kişilere teveccüh göstermek ve onlara bir hizmette bulunmaya her an hazır olmak da vardır. Astları sürekli memnun etmek için, onların arzularını onlarla sürekli ilişki kurarak bilmek gerekir. Böylece yönetici kendi departmanındaki mesai arkadaşlarının güvenini kazanır ve mesai arkadaşları kendilerini ona karşı borçlu ve sorumlu hissederler. Bu, işyeri yönetiminin işini kolaylaştırır; o departmanda ortak sorumluluk duygusuyla hızlı kararlar alınıp uygulanmasını sağlar. Yönetici astlarına yardım eli uzattığında, astlar artık onun için kendilerini ateşe bile atmaya hazırdırlar."

Japon işverenlerinin tutumu üzerine bu bilgileri, Tokyo'daki Keio Üniversitesi'nden profesör Ryuei Shimizu, 1986 yılında yayımlanan *Japon Firmalarında Üst Yönetim* adlı kitabında vermektedir.

Taipeh'te yayımlanan bir strategem kitabında, Shu Han, akıllı işverenlerin mesai arkadaşlarıyla ilişkileri üzerine şöyle yazmaktadır:

"Bir ekip içinde prim ve ödüllerin paylaştırılmasına üst yönetim karışmamalıdır. Ekibin yöneticisi kendine bir pay ayırsa bile, bu pay, diğerlerine ayrılan paydan daha küçük olmalıdır. Böyle davranan bir yönetici ile çalışan mesai arkadaşları, işlerine dört elle sarılırlar. Bu ortak çalışma sayesinde, çalışanlar, daha önce kendi gevşekliklerinin yol açtığı zararları da kapatırcasına işletmeyi kâra geçirebileceklerdir. Yönetici prim ve ödülden büyük payı kendine ayırmış olsaydı, bu ortak girişim artık gerçekleşmeyecek, güzel bir ekip ruhu içinde böyle bir başarıya ulaşılamayacaktı. Çalışmasının karşılığı olan prim veya ödülün büyük bölü-

münü diğer mesai arkadaşlarına terkeden bir yöneticiyle herkes seve seve çalışır ki, sonuçta kârlı çıkan yine yönetici olur."

Bu satırlar, Eski Ahit'teki bir özdeyişi hatırlatıyor:

Bazıları çok verir
Ve fakat fazlasıyla zenginleşirler.
Bazıları cimrilik eder
Ve daha fakir hale gelirler.
Hayırsever ruhluların
Gözleri tok olur;
Başkalarını gözeten kişi,
Kendini de gözetmiş olur.

17.48 Bakır Plaketlerle Daha Fazla Müşteri

1975'de Şikago'da gıda maddeleri üreten bir firmanın da katıldığı bir sergi açılmıştı. Firma sahibi John, sergi salonuna geldiğinde, firmasına ayrılan standın salonun en uzak köşesinde yer aldığını gördü.

Sergiyi çok kişi geziyordu, fakat John'un standına kimse uğramıyordu. Fakat John buna fazla üzülmedi. Serginin üçüncü günü, ziyaretçiler birdenbire yerlere küçük bakır plaketler konulduğunu gördüler. Plaketlerin üstünde şöyle yazıyordu: Bu plaketler John'un standından bir armağandır. O ana kadar unutulmuş olan sapa standın önü birdenbire izleyicilerle doldu. (Pekin'de yayımlanan bir mizah dergisinden, 1987)

Yere serpiştirilmiş bakır plaketler, fırlatılan "tuğla"lardı. Bu değersiz armağanlara karşılık John, standının propagandasını yapmış, yani "yeşim"i elde etmişti.

17.49 Anlaşmayı Garantilemek İçin Eğitim Programı Sunmak

"Japonya ve Çin arasında, Japonlar tarafından Çin'de bir nükleer santral kurmak üzere, 1985 Ağustos'undan geçerli olacak bir anlaşma imzalanacaktı. Bu amaçla Mitsubishi firmasından bir heyet Pekin'e geldi. Heyetin öneri paketinde, Çinlilerle ortak çalışma da

yer alıyordu. Firma temsilcileri Çin'e kârlı bir nükleer santral pazarı olarak bakıyorlardı ve önerilerini mutlaka kabul ettirmeye çalışacaklardı. Etkili Japon ekonomi gazetesi Nihon Keizai, Mitsubishi firmasının Çinlilerle teknolojik işbirliği konusunda anlaşma yapılmak üzere olduğunu haber verdi. Buna göre Mtisubishi firması Çin tarafına Şanhgay'ın güneyinde bir atom santralı kurma ve işletme amacıyla know-how sunacaktı. Anlaşmanın yıl sonundan önce imzalanması bekleniyordu. Bununla, ilk Japon teknisyenlerinin gelecek yıl Çin'de işe başlayacakları hesaplanıyordu.

Bunun dışında, Çinli mühendis ve teknisyenler için Japonya'da özel bir eğitim programı da öngörülmüştü ve bunlar inşaat devam ederken pratik kazanacaklar ve biten santralde çalışacaklardı. Nihon Keizai'nin haberine göre bu eğitim programı hemen gelecek ay başlayacaktı.

Japon ekonomi gazetesinin yorumuna göre, Mitsubishi firması bu ortaklıktan dolayı Amerikalı ve Avrupalı firmalarla rekabette iyi bir pozisyon elde etmişti ve Çin'de atom santrali kurmayı öngören anlaşmayı garantilemişti."

Neuer Zürcher Zeitung'un ("Yeni Zürih Gazetesi") Tokyo muhabiri Raoul Lautenschütz'ün yukarıda aktarılan haberinin alt başlığı, 17 numaralı strategeme (tabii ki farkında olmadan) pek uygun düşüyordu: "Eğitim programı, anlaşmayı garantilemek için mi?"

Japon firmasının önerdiği pek uygun eğitim programı, burada "tuğla" olarak görünmektedir. Japonlar bu eğitim programıyla bir "yeşim" elde etmeyi, yani rakiplerini atlatarak Çin'de bir atom santrali kurmayı garantilemek istemişlerdi. 1987 Eylül'ünde Tokyo'da profesör Mikami Takehiko'dan öğrendiğime göre, o ana kadar Mitsubishi'nin bu hesabı boş çıkmış durumdaydı.

17.50 Yem Olarak Ortak Çalışma Önerisi

Sovyetler de 17 numaralı strategemi Japonlar'a karşı kullanmışlardı. Sovyetler, bazı Japon balıkçı kooperatiflerine, 1979 ilkbaharında, Sovyet karasularında İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Sovyet işgalinde olup Japonya tarafından geri istenen kuzeydeki adalar çevresinde avlanma-

larını ve bir ortak Sovyet-Japon av komisyonu oluşturmayı önerdi. Bu bir "tuğla"ydı. Ruslar bununla Japonlar'ın kuzeydeki adaların geri alınması konusunda Japon halk hareketini bölmek ve böylece önerdikleri Sovyet-Japon ortak avlanma girişimini destekleyecek Japon firmalarının söz konusu bölgedeki Sovyet hâkimiyetini sessizce kabullenmelerini sağlamak istiyorlardı. Bunu sağlarlarsa "yeşim"i elde etmiş olacaklardı.

Ruslar'ın Japonlara bu önerilerinin yukarıdaki strategemik analizini, Wu Xuewen, "Japonya'ya Bir Bakış" (Pekin 1985) adlı kitabında yapmaktadır.

17.51 Win-win-outlook (Al Gülüm, Ver Gülüm)

Tarafların eşit olduğu uluslararası görüşmelerde, mutlaka, alınan bir şeye karşılık bir şey vermek esastır. Bu, *win-win-outlook* olarak bilinir. Tarafların eşit olmadığı görüşmelerde ise, kuvvetli tarafın hep bir şeyler alması söz konusudur. Bu da *win-loose-outlook* veya *zero-sum-game* (ya hep ya hiç) olarak anılır. Bir şey almak için bir şey verme sırasında, tabii ki önemli olan, kazançlı çıkmak üzere ne verilmesi gerektiğini saptamaktır. Verilecek ödünler neler olacaktır? Böyle bir durumda her iki taraf da mümkün olduğu kadar, karşı tarafa, karşı tarafın severek kapacağı "tuğla"lar fırlatırlar. Amaç bu "tuğla"larla karşı tarafı ikna etmek, "yeşim"i kaptırmamaktır (Pekin'de yayımlanan "Dünyayı Bilmek" dergisinden Zhang Zhiming'e göre).

17.52 Şekerlikteki Kurşun

> "Düşmanın bizi ateş gücüyle alt edemeyeceği iyice kanıtlanmıştır. Fakat burjuvazi, yaltaklanma ve şirin görünme yöntemiyle saflarımızı zayıflatabilir. Düşmanı yenmekten umudu kesen ve düşman tarafından belki de bu yüzden kahraman ilân edilen komünistler olabilir. Bunlar 'şekerlikteki kurşun'la yapılan bir saldırıya direnemeyecekler ve bu kurşunla öleceklerdir."

Mao Zedong, bunları 1949 Mart'ında söylemiştir. Burada o, dolaylı olarak, "burjuvazi"ye 17 numaralı strategemle taş atmaktadır. "Bur-

juvazi", savaştan kaçan komünistleri bir "yeşim" elde etmek üzere tatlı sözlerle kandırmaya çalışmaktadır. Bu tatlı sözler, bu "tuğla"lar, "Çin proletarya diktatörlüğü"nün zayıflatılması ve çökmesi için fırlatılmaktadır.

Mao'nun bu sözleri, onun uzağı gördüğünü de göstermiştir. Çünkü 32 yıl sonra başbakan Zhao Ziyang, Mao'nun sözlerini hatırlatarak, "şekerliğe yerleştirilen burjuvazi kurşunları"na karşı yeniden uyanık olma gerekliliğinden söz etmiştir. 1986 baharında Gao Wei, "Çin Gençlik Gazetesi"nde (Çin Komünist Gençlik Birliği Organı), bu "yumuşak" rüzgârlara kapılmama konusunda şu uyarıyı yapmaktadır:

> "Burada kastedilen, sigara, alkol ve şekerlemedir. Fakat bir Çinli dilekçe sahibine, kızının veya oğlunun teşvik edileceği veya ücretinin yükseltileceği, partiye kaydolmasının kolaylaştırılacağı, dış ülkelerde öğenim yapmasının sağlanacağı umudu aşılanabilir. Tek sözcükle, burada 'şekerlikteki kurşun' söz konusudur."

Her "kurşun" bünyedeki delik açılmasına neden olur ve açılan deliğe "sinekler" üşüşür. Bu da fesada yol açar. Bu nedenle Gao Wei, okuyucularını "şekerlikteki kurşun"a karşı uyarmakta, bünyelerinde "delik" açtırmaktan sakınmalarını söylemektedir. Çünkü bir Çin atasözü şöyle der: "Sinekler çatlak olmayan yumurtaya konmazlar."

17.53 Karpuz Uzatan Eller

17 numaralı strategeme ayrılan bu bölümü, Çin'deki en eski şiir antolojisi ve klasik bir Konfüçyüsçü kitap olan "Şarkılar Kitabı"ndan 2500 yıldan daha eski olan bir şiirle bitirmek istiyorum. Bu şiirde, kadınla erkek arasındaki karşılıklı armağan verme teması işlenmektedir. Fakat aslında işlenen tema, küçük bir armağan karşılığı büyük bir ödül sağlamaktır. Çünkü şiirde yazıldığı gibi, bir meyveye bir mücevherle mukabele edilirse, yani bir "tuğla" verilip bir "yeşim" alınırsa, küçük armağan büyük armağan için verilmiş olmayacak mıdır? Yine de şiirde işin bu strategemik yönüne hiçbir vurguya rastlanmaz. Şiirin mesajı, her armağanın dostluğu pekiştirdiğidir.

Bana karpuz uzatıyor ellerin,
Buna karşılık sana bir yakut veriyorum.

Fakat bu bir karşılık değildir, hayır!
O benim sevgimin nişanesidir.
Bana şeftali uzatıyor ellerin,
Buna karşılık sana bir elmas veriyorum.
Fakat bu bir karşılık değildir, hayır!
O benim sevgimin nişanesidir.
Bana erik uzatıyor ellerin,
Buna karşılık sana bir safir veriyorum.
Fakat bu bir karşılık değildir, hayır!
O benim sevgimin nişanesidir.

STRATEGEM NR.18

Bir Haydut Çetesini Zararsız Hale Getirmek İçin, Önce Elebaşısını Yakalamak Gerekir

dört ideogram				
modern Çincede'ki söylenişleri	*qin* –	*zei* –	*qin* –	*wang* –
ideogramların çevirisi	yakalamak	haydut	yakalamak	elebaşı
bağıntılı çevirisi	Bir haydut çetesini zararsız hale getirmek için, önce elebaşısını yakalamak gerekir.			
Özü	Düşmanın ordusunun/örgütünün elebaşısını veya yönetim organını/karargâhını, fazla çaba harcamadan zararsız hale getirmek. Düşmanı, seçkinlerini zararsız hale getirerek bertaraf etmek. Liderleri yakalama strategemi. Elebaşını vurma strategemi. Zararsız hale getirme (akamete uğratma) strategemi. Arşimed noktası strategemi.			

18.1 Strategeme Adını Veren şiir

18 numaralı strategemi ifade eden deyim 1200 yıldan daha eskidir. Tang çağının (618-907) Li Bai (701-762) ile birlikte en ünlü şairi olan Du Fu (712-770) tarafından kullanılmıştır. Tang çağı edebiyatı, Çin edebiyatının altın çağı sayılır. Bu çağdan 2300'ün üstünde şairden 50.000 dolayında şiir kalmıştır.

Çinli çevirmen, şair ve germanist (Alman dili ve edebiyatı uzmanı) Feng Zhi, 1962 yılındaki bir yazısında, Du Fu'nun eserini, "Onun eseri yüzyıllar boyunca sönmeyen bir ışık gibi etrafı aydınlatmaktadır" şeklinde övmektedir. Ben, bu yazıdan dört yıl sonra 1966'da, Kültür Devrimi sırasında, Du Fu'nun doğum yeri olan Henan eyaletindeki Gongxian'ı ziyaret etmiştim.

Du Fu sefalet içinde yaşamıştı, çocuklarından biri açlıktan ölmüştü. Yaşadığı sürece her türlü sefalet ve zilleti çekmek zorunda kalan Du Fu'nun şöhreti, ölümünden sonra her yana yayıldı. Ona Shisheng, yani "kutsal şair" adı verildi. Fakat bu "kutsal" nitelemesi dinsel bir anlam ifade etmez; tersine Du Fu'nun eriştiği poetik mükemmelliğin zirvesini anlatır. Kısmen "mısralardaki tarih" olarak gösterlen şiirleri, çağının renkli bir aynasıdır. Şiirler, o zamanlarda ülkedeki zor yaşamı anlattıkları kadar, politik ve askeri olaylara da yer verirler. Du Fu'dan kalan yaklaşık 1400 şiir içinde "Sınıra Kaçış" adlı diziden aşağıdaki şiir, Çin'de pek ünlüdür:

Yay gereceksen, en güçlüsünü seç,
Ok atacaksan, en uzağa gidenini.
Bir atlıyı vurmak mı istiyorsun,
Oku önce atına atacaksın.
Bir haydut çetesi yakalamak mı istiyorsun,
Önce elebaşısını yakalayacaksın.
Ölüm insanlar için bir sınırdır,
Ve bir ülkenin de sınırları vardır.
Sadece düşmana karşı savunmaksa amaç,
Bu kadar yaralı ve ölü niye!

730 yılında Tibet'teki Tufan devleti, çeşitli yenilgilerden sonra, Çin sarayına barış için yanaştı. Çin İmparatoru Xuan Zong (712-756) buna danışmanlarının tavsiyesi üzerine gönülsüzce razı oldu. Artık Çin-Tibet sınırında sükûnet vardı. Tufan devleti tüm birliklerini geri çekmişti. Yedi yıl sonra Çin imparatoru, Tufan sınırının koruma altında olmamasından yararlanarak, barış ortasında, Tibetliler'e saldırılmasını emretti. Çinli general Cui Xiyi, Tufan devletinin 2000 mil kadar içine girdi ve Tibetliler'i ağır bir yenilgiye uğrattı. Artık Çin ve Tufan devletleri arasında tekrar savaş hüküm sürüyordu. 740 yılında, 709 yılında Tufan hükümdarıyla evlendirilmiş olan bir Çinli prenses öldü. Bir Tibet heyeti, Çin sarayına, acı haberi vermek ve barış yolları aramak üzere geldi. Fakat İmparator Xuan Zong, barış öneri-

sini geri çevirdi. Bir yıl sonra Tibetliler, Çinliler'in sınırdaki önemli garnizonları Shibaocheng'i (bugünkü Qinghai eyaletinin Xining kentinin güneybatısı) işgal ettiler. Çin imparatoru, garnizonun geri alınmasını emretti. Bu işle görevlendirilen komutan, ne var ki, emre uymadı ve bu yüzden idam edildi. 749 yılında imparator, Çinliler'in hizmetine girmiş olan Türk komutanı Ge Shuhan'ı (Yecü Han, ölümü: İ.S. 757), Shibaocheng'i geri almakla görevlendirdi. Ge Shuhan (Yecü Han), 33.000 askerle birlikte Shibaocheng'i geri aldı. Bu savaşta 10.000'in üstünde insan hayatını kaybetmişti. Sınırda avantaj yine Çinliler'in eline geçmişti.

İmparator Xuan Zong'un sayısız insanın hayatına mal olan bu taşkın savaş politikası, Du Fu'nun şiirine kamçı etkisi yapmıştır. Bunun tarihsel arka planı, Cao Mufan'ın *Du Shi Zashuo* ("Du Fu'nun Şiirleri Üzerine İncelemeler", Chengdu-Sichuan eyaleti 1981) adlı eserinde betimlenmektedir.

Bir yayla ok atılacağı zaman, en iyi yayı almalı ve kötü bir yayla zaman ve güç kaybetmemelidir. Bu, okun seçiminde de geçerlidir. Küçük bir hedef oluşturan atlıyı vurmak yerine, Du Fu, büyük hedef atı vurmayı öğütlemektedir. Böylece daha ilk atışta düşmanı zararsız hale getirmek için büyük bir şans yaratılmış olur. Bir haydut çetesinin bir elemanını tek tek avlamak yerine, elebaşısını veya elebaşılarını yakalamak gerekir. Başsız kalan avare haydutlar artık kolayca avlanabilirler. Yabancı bir halkla savaşılırken, bu bir savunma taktiği olarak uygulanmalı, düşmanın başı (komutanı) avlanmalıdır. Düşman komutansız kaldığında, genellikle silahlar da susacaktır.

Du Fu'nun şiirindeki mecaz şudur: Her durumda önce esası kavramak, tüm dikkati esas noktada toplamak ve ikinci plandaki hususlara bu esas noktadan bakmak gerekir. Du Fu, esasta odaklaşmayı değişik sembolik karşılaştırmalarla da betimler. Bunların en ünlüsü şudur: "Bir haydut çetesini yakalamak istiyorsan, önce elebaşısını yakalayacaksın."

Taipeh'li strategemist Shu Han'a göre, burada öncelikle söz konusu olan, muhakkak ki bir mısradır. "Fakat aynı zamanda o, birçok çatışma ve tartışmada zafere ulaşmanın gizli bir formülüdür de. Kim düşmana üstünlük sağlamak istiyorsa, bu strategemi pek çok durumda dikkate almak zorundadır."

18.2 Ağaçsız Kalan Maymun

Yaşam savaşında olduğu gibi askeri savaşta da, sembolik konuşmak gerekirse, "haydut çetesi"nin "elebaşı"sını bulup ortaya çıkarmak gerekir. Bu, tek bir insan veya bir insan grubu, bir şey veya belirli bir problem olabilir.

"Haydut çetesinin elebaşısı" bir kez ortaya çıkarıldı mı, okları ona yöneltmek ve onu bertaraf emek mümkün hale gelir. Bu, çete içinde çözülmeye ve "elebaşı" tarafından belirlenmiş olan tüm düzenin sarsılmasına ve bozulmasına yol açar. Elebaşı safdışı bırakıldı mı, I-Ging-Dönüşümler Kitabı'nda belirtildiği gibi, "uçurtmanın başı kopar." Düşman örgütü başsız kalır. 18 numaralı strategem üzerine bir yorumda şöyle denilmektedir: "Düşmanın lideri yakalanırsa, düşmanın tüm gücü sarsılır. Düşmanın temel dayanağı sarsıldığında, kendisi de parçalanır. Lider yere düştüğünde, avenesi birbirine girer." Bu satırlar bir başka Çin atasözünü hatırlatıyor: "Ağaç devrildiğinde, maymunlar hemen kaçıp dağılırlar." Mao Zedong bu düşünceyi şöyle formüle etmiştir:

> "Emperyalistlere bağımlı olan parazitler efendilerine ne kadar öfkelenirlerse öfkelensinler, sırtlarını dayadıkları efendilerini terketmezler. Fakat ağaç devrilince maymunlar da düşer ve böylece durum tamamen değişir."

"Mao Zedong'un Seçilmiş Eserleri"nin ikinci cildinden yapılan bu alıntı, a) Japonlar, b) Çin topraklarındaki Japon kökenliler, c) Çan Kay Şek liderliğindeki Guomindang yönetimi, arasındaki ilişkiler için söylenmiştir. Mao, Japon kökenli Çinli azınlığı, Çinli komünistlere karşı bir Japon kılıcı gibi hareket ettikleri için suçlamıştır (3 numaralı strategem). Mao'ya göre, devrilmesi gereken "ağaç" Japonya'dır. Bu "ağaç" devrildi mi, bu ağacın parazitleri olan Japon kökenli Çinliler de, bu ağaç tarafından destek gören Guomindang yönetimi de, rüzgâr hızıyla kaçıp kaybolacaklardır.

35 yıl sonrası: Şanghaylı işçi lideri Wang Hongwen; şef ideolog Zhang Chunqixo, propagandist Yao Wenyuan ve Mao'nun karısı Jiang Qing'den oluşan "Dörtlü Çete", Çin basınına göre, "Dörtlü Çete'nin klik sistemi" olarak adlandırılan ve ülke çapında örülmüş bir ağacın başındaydı. Sistem, kitle iletişim araçları üzerinde mutlak bir güce sahipti. Ve bu sistem, bir iç savaşa yol açmaksızın, yavaş yavaş da olsa zararsız hale getirilebilmişti. Nasıl olmuştu bu? Mao'nun ölümünden birkaç hafta sonra, 1976 Ekim'inde, "Dörtlü Çete"nin liderleri tutuklandılar: "Dörtlü Çete'nin parçalanmasıyla

ağaç devrildi ve maymunlar dört bir yana saçıldılar." (*Renmin Ribao,* "Halkın Günlüğü", 1979).

18.3 Adam Ölmeye Görsün; Politikası da Ölür

Tabii ki "haydut çetesinin liderleri"ni zararsız hale getirmek için sayısız yöntem vardır. Bu konuda diğer strategemlere de başvurulabilir. Hangi strategemlerin seçileceği, "lider"in ve çevresinin yapısına, işlevlerine bakılarak saptanır. "Lider" bir insansa, iki temel yol vardır: Ya sert ya da yumuşak araçlara başvurmak. Sert araçlardan kastedilen başlıca şey, tabii ki silaha başvurmaktır. Burada lideri fiziksel olarak etkisiz hale getirmek amaçlanır. Yumuşak araçlar ise liderin düşünce ve duygularını tutsak almak ve onu ifsad etmek, ona rüşvet vermek vd. dir. Bunlara, Çin strategem kitaplarında "et bombaları" adı verilir. "Et bombası", Batı'daki "seks bombası" terimine yakın bir anlama sahiptir. Özellikle uçkuruna düşkün liderler için "et bombası", çoğu kez gerçek bombadan daha da etkili olabilir.

18 numaralı strategemin özünde, bir kişiye veya bir seçkinler grubunun gücüne duyulan kuvvetli inanç yatar. Öyle ki, 18 numaralı strategem, Çin'in imparatorluk çağının hiyerarşik düşünme biçimini ve kişilere dayalı rejimini yansıtır. Örneğin devlet Gök'ün (tanrı) oğlunundur. Bunun gibi ailede de en yüksek otorite babadır. Ve bu model, geleneksel Çin'de hemen her toplumsal grupta karşımıza çıkar. Mao'nun ölümünden sonra Çin'in güçlü adamı Deng Xiaoping, Kültür Devrimi'ni (1966-1976) değerlendirdiği 1980 tarihli bir konuşmasında, "Feodal Otokrasinin Etkisi" hakkında şöyle demişti:

> "Bir kişi yüksek bir mevkiye ulaştığında, akrabaları, hatta köpekleri ve tavukları bile göğe yükseliyor. Bir kişi güç bir duruma düşmeye görsün, onun pek kalabalık akrabaları da aynı kadere mâruz kalıyorlar."

Tek bir "kösemen"in kaderiyle tüm bir grubun kaderi arasındaki bağ, özellikle Çin'de çok güçlüdür. Çin toplumu öyle bir toplumdur ki, bu tabaka içinde, ataerkil otoritenin baskısı altındadır (Herbert Franke/Rolf Trauzettel).

Çin'de çoğu kez *renzhi*'den, yani "kişisel iktidar"dan söz edilir. Özellikle eski Çin'in tüm filozofları tarafından tavsiye edilen bir şeydir bu "ki-

şisel iktidar". Bu "kişisel iktidar"ın özünü, aşağıdaki klasik bir Konfüçyüsçü yazıdan alınan şu cümle vermektedir:

"İnsan yaşadığı sürece, onun politikası da yürürlükte kalır. Ölmeye görsün, politikası da sona erer."

Bu cümle, tek bir kişinin varoluş veya çöküşünü yapan zincirleme reaksiyonu açıklamaktadır. Bugüne kadar Çin'de bu durum büyük ölçüde böyle kalmıştır. Çin'de henüz "kurumların iktidarı" yaşama geçirilememiştir. Ve dolayısıyla güçler arasındaki dengeleri ve güçler ayrımını düzenleyecek kurallar pek yoktur. Batı'da liderlerin büyük rolü, güçlerin sınırlanması, eşitlenmesi ve dengelenmesi konusunda kendini gösterir. Çin'de bugüne kadar böyle bir lider tipi olmamıştır, olamazdı da. Çünkü geleneksel Çin'de her şey liderle başlar, liderle biter. Dolayısıyla Batı'da lideri "yakaladığınızda", "haydut çetesi", yani grup çözülmez genellikle. Oysa Çin'de durum, 18 numaralı strategemi ifade eden deyime çok uygundur: "Haydut çetesini yakalamak istiyorsan, önce elebaşısını yakala." (Alois Riklin)

Yine de, Çin'de de "lider"in yakalanması her zaman beklenen amacı getirmez. Dünyanın her yerinde geçerli olan şu temel kural, pek tabii ki Çin'de de geçerlidir: Kural yoksa, istisna da yoktur.

18.4 Kendi Haline Terkedilen İmparator

Ming hanedanı zamanında (1368-1644), sarayın güçlü adamı hadım Wang Zhen (ölüm: 1449), kişisel gayretiyle, 23 yaşındaki imparator Ying Zong'u (1435-1464), Moğol Oirat devletine karşı bir sefer açmaya zorladı. Oiratlar, o sıralarda doğu Moğolistan'dan kuzey Çin'e kadar olan yerleri, liderleri Esen Han'ın (ölümü: 1454) yönetiminde işgal etmişlerdi. İmparator Ying Zong savaşta vuruldu ve bugünkü Hebei eyaletinin kuzeyindeki Tumu kalesinde hapse atıldı. Gazaba gelen Çinli askerler hadım Wang Zhen'i öldürdüler. Oirat ordusu Pekin'e doğru yürüyordu. 100.000 Çinli erkek ve kadın tutuklandı veya öldürüldü. Oiratlar bu yürüyüş sırasında tutsak imparatoru da beraberlerinde götürüyorlardı. Daha sonra olanları, Alman-Amerikalı sinolog Wolfram Eberhard şöyle değerlendirmektedir:

"Oiratların niyeti imparatoru öldürmek değildi. Onlar imparatoru rehin tutuyorlar ve serbest bırakılması karşılığında yüksek

bir kurtarmalık istiyorlardı. Fakat imparatorluk sarayındaki çeşitli hizipler, imparatorluğun akıbeti ile fazla ilgilenir görünmüyorlardı. Hadım Wang'a bağlı hizbin Wang'ın öldürülmesinden sonra fazla bir etkisi kalmayınca, ortaya yeni iki hizip çıktı. Bunlardan general Yu'ya bağlı olan hizip, Yu'nun Oiratlar'ın Pekin'e saldırısı sırasında Pekin'i savunmuş olmasından ötürü güçlenmişti. Bu hizip, tutuklu imparatorun bebek yaştaki oğlunu değil, tutuklu imparatorun kardeşini yeni imparator olarak ilân etmek istiyorlardı. Buna karşılık diğer hizip, imparatorun oğlunun haklarını savunuyordu. Oiratlar tüm bu olup bitenlere bakarak, Çinliler'in tutsak imparatorları için kurtarmalık filan vermeye hiç de gönüllü olmadıklarını gördüler. Kurtarmalık parasını büyük oranda düşürdüler ve Çinlileri, tutsak imparatorlarını şeklen de olsa yeniden tanımaya zorladılar. Çünkü Oiratlar, tutsak imparatorun Pekin'de yeniden tahtına oturması halinde, bunun kendilerine yarar getireceğini umuyorlardı. Gerçekten de böyle oldu."

Bu örnek, "lider"in tutuklanmasının/yakalanmasının, her zaman tüm "haydut çetesi"nin dağılmasına yol açmayabileceğini göstermektedir. Buna karşılık, Catilina'nın (İ.Ö. 108-62) Roma'dan sürülmesi (tutuklanması değil), onun tehlikeli komplosunu gerçekleştirmesini önlemişti. Bu olayı Catilina'nın rakibi Tullius Cicero'nun (İ.Ö. 106-43) betimlemesinden izleyelim:

18.5 Başsız Kitle

"Catilina'nın kentten ayrılışını izlerken, düşündüm ki, o uzaklaştıktan sonra ne Publius Lentulus'un uyurgezerliği, ne Lucius Cassius'un vurdumduymazlığı, ne de Gaius Cethegus'un çılgın cüretkârlığından korkmam gerekecek. Catilina, bunların arasında en korkulması gereken kişiydi, kent duvarları içinde kaldığı sürece."

Cicero'nun son cümlesinde 15 numaralı strategem, yani "kaplanı dağdan düzlüğü çekmek" akla gelmiyor mu? Sözü yine Cicero'ya bırakalım:

"O (Catilina) her şeyi biliyordu, gücüyle her yola başvurabilirdi; yetenekli ve soğukkanlıydı; halkla konuşurken onların nabzını yoklamayı, onları yönlendirmeyi iyi bilirdi. Her rezaletin al-

tından kurnazca sıyrılırdı ve bu kurnazlık ne dilinden ne de elinden eksik olmazdı. O planlarını uygulamak için belirli kişileri seçer ve onlara rollerini dağıtırdı... Tabii ki kendi de rol alır, yardım ederdi; her zaman uyanık ve girişkendi. Soğuğa, susuzluğa ve açlığa katlanabilirdi. Böylesine keskin görüşlü, böylesine kurnaz, böylesine suça eğilimli, her tür şüpheli işte parmağı olan bu insanı kentten sürmeseydim, sizleri tehdit eden bu belâyı güç savuştururdum. Catilina kentte kalmış olsaydı, onunla mutlaka savaşmak zorunda kalacaktık. Ve o kentte bir düşman olarak kaldığı sürece, kenti büyük bir tehlikeden barışçı, sakin bir şekilde asla kurtaramayacaktık."

Cicero'nun "Catilina'ya Karşı Üçüncü Konuşma"sından alınan yukarıdaki satırları, "Langenscheidt-Yeni Almanca Çevirileriyle Grek ve Roma Klasikleri Kitaplığı"ndan aktardım (Berlin/Stuttgart 1885-1912, 90 cilt).

Tüm Roma'yı tehdit eden tehlike, Catilina'nın kentten uzaklaştırılması ile bertaraf edilmiştir. Ciceroya göre, Catilina, dirayeti, yeteneği ve kararlılığından ötürü korkulacak olan tek kişidir. Kendi safdillik ve kısa görüşlülüklerinden dolayı yanlış yönlendirilen taraftarları, tek başlarına artık hiçbir ciddi iş yapamazlardı, o sürüldükten sonra.

Burada Machiavelli'nin (Makyavel) şu sözleri doğrulanmış görünüyor: "Başsız kitle hiçbir işe yaramaz." ("Hükümdar"dan. Çev.: Johann Ziegler, Karlsruhe 1832). Machiavelli, bu saptamayı aşağıdaki olayla ilgili olarak yapmaktadır:

"Roma halkı, yenilgiden dolayı Virginia ile birlikte silahlanıp kutsal dağa çekilmişti. Senato elçi gönderdi ve ona kimden izin alarak başkomutanlığı bırakıp dağa çekildiğini sordu. Senatonun otoritesi öylesine yüksekti ki, bir lider veya yetkilinin yokluğunda, halktan hiç kimse onun yerine yanıt vermeye cesaret edemezdi. Verilecek yanıt olmadığından değil, Livius'un dediği gibi, tersine, yanıt verecek kimse ortaya çıkmadığından ötürü."

18.6 Suda Boğulan Bâtıl inanç

Wei hükümdarı Wen zamanında (İ.Ö. 445-386), Ximen Bao, bugünkü Henan eyaletinin Linzhang bölgesinin batısındaki Ye bölgesine askeri

vali olarak atandı. Ximen Bao görev yerine gelir gelmez, bölgenin yaşlılarını topladı ve onlara halkın ne gibi sıkıntıları olduğunu sordu. Yaşlılar yanıt verdiler: "Irmak tanrısına kadın bulmaktan eziyet çekiyoruz. Bu yüzden yoksul düştük."

Ximen Bao, yaşlılardan bu söylediklerini açıklamalarını istedi. Yaşlılar şu yanıtı verdiler: "Üç diyanet memuru ve bir vergi memuru, halktan alınan vergileri her yıl yükseltiliyorlar. Topladıkları para yüz tane onbine ulaştı. Bu paranın yirmi veya otuz tane onbinini ırmak tanrısının evliliği için harcıyorlar. Kalanını büyücü kadınla paylaşıp ceplerine indiriyorlar. Vergi zamanı gelince, büyücü kadın dolaşmaya ve bir güzel ev kızı aramaya çıkıyor. Kızı bulduğunda, 'Bu kız ırmak tanrısının eşi olacak' diyor. Sonra gerdek hazırlıkları başlıyor. Kız için yeni ipekli elbiseler hazırlanıyor. Büyücü kadın, kızın yalnız yaşamak zorunda olduğunu, ne alkol içmeye ne de et yemeye izinli olduğunu söylüyor. Irmak kıyısında düğün için büyük bir sundurma yapılıyor. Sundurmanın dört bir yanına sarı ve kırmızı ipek perdeler asılıyor. Kız buraya yerleştiriliyor. Dana eti ve diğer yiyecekler hazırlanıyor. Yaklaşık on gün sonra kız gerdek için süsleniyor. Daha sonra kendisine bir hasırın üstüne uzanması emrediliyor. En nihayet bu hasır ırmağa bırakılıyor. Hasır, birkaç mil suyun üstünde yüzdükten sonra, ırmak tanrısının eşi ile birlikte dibe batıyor. Güzel bir kızı olan her aile, büyücü kadının kızlarını ırmak tanrısına karı olarak almasından korkuyor. Pek çok aile bu yüzden kızlarıyla birlikte ücra yerlere kaçtı. Kent günden güne boşalıyor ve yoksulluk artıyor. Uzun süreden beri durum böyle. Memurlar ve büyücü kadın halka şöyle diyorlar: 'Irmak tanrısına gelin vermezseniz, her yeri seller alıp götürür, siz de boğulup gidersiniz.' Söyleyeceklerimiz bu kadar."

Ximen Bao şöyle dedi: "Irmak tanrısı yeni bir eş aldığında, üç diyanet memurunun, vergi memurunun, büyücü kadının ve eşrafın, kızın ırmağa veriliş töreninde hazır bulunmalarını, kızla vedalaşmalarını arzu ederim. Ben de orada olacağım." Herkes aynı yanıtı verdi: "İyi."

Tören günü geldiğinde Ximen Bao da ırmak kıyısındaydı. Üç diyanet memuru, diğer ilgili memurlar, eşraf, bölgenin yaşlıları, herkes oradaydı. Halktan da 3000 kişi seyre gelmişti. Büyücü kadın 70 yaşlarındaydı. Yanında on kadar yardımcı kız vardı. Hepsi ipekli elbiseler giymişlerdi ve büyücü kadının arkasında duruyorlardı.

Ximen Bao şöyle dedi: "Irmak tanrısının müstakbel eşini buraya çağırın. Güzel mi çirkin mi, bir görmek istiyorum."

Seçilmiş olan kız sundurmadan alınıp getirildi. Ximen Bao kıza baktı. Daha sonra üç diyanet memuruna, büyücü kadına ve yaşlılara döndü: "Bu kız hiç de güzel değil. Bu nedenle sayın ve büyük büyücünün ırmağa atlamasını ve bu durumu yüce ırmak tanrısına bildirmesini rica ederim. Tanrı daha güzel bir kız istiyorsa, ona bir başka gün bu güzel kızı veririz." Bunun üzerine yanındaki güvenlik görevlilerine, yaşlı büyücüyü ırmağa atlamalarını emretti.

Ximen Bao biraz sonra şöyle dedi: "Büyük büyücünün yanındaki yardımcı kızlar, sizler niye duruyorsunuz öyle? Suya atlayıp ustanıza yardım etsenize! Tanrıya daha çabuk ulaşır ustanız böylece." Bir yardımcı kız, daha sonra iki yardımcı kız, suya atladılar.

Ximen Bao konuştu: "Büyücü ve yardımcıları ırmak tanrısına açık seçik bilgi veremezler. Ne de olsa kadın bunlar. Ben üç diyanet memurundan suya atlamalarını ve haberi tanrıya ulaştırmalarını rica ediyorum."

Bunun üzerine üç diyanet memuru da suya atladılar. Ximen Bao saçına bir toka taktı, öne doğru eğildi, ırmağı gözlemeye başladı ve bu vaziyette bir süre bekledi. Yaşlıları, memurları ve seyircileri bir korku kaplamıştı. Ximen Bao en nihayet doğruldu ve şöyle dedi: "Yaşlı büyücü, yardımcıları ve üç diyanet memuru geri dönmediler. Ne oldu acaba?"

Daha sonra vergi memurunun ve yörenin ileri gelenlerinden birinin, kaybolanları hızla bulmak üzere akıntı yönünde ırmağa atlamalarını emretti. Bunlar aniden diz çöktüler, ellerini yere koyup sırtüstü yere uzandılar. Başlarını göğe çevirip Ximen Bao'ya, hiç olmazsa geceyarısına kadar beklemesi için yalvarmaya başladılar. Yüzleri kül rengine bulanmıştı, ölü gibiydiler. Ximen Bao şöyle dedi: "Pekala. Bir süre daha bekleyelim."

Bir süre sonra şöyle dedi: "Ayağa kalkın. Sanırım ırmak tanrısı konuklarını daha bir süre yanında alıkoyacak. Daha fazla beklemeyin. Evlerinize dönün!"

Memurlar ve Ye halkı dehşet içinde kalmışlardı. O andan itibaren hiç kimse ırmak tanrısının evliliğinden söz etmeye cesaret edemedi.

Halkın inandığı hurafeleri sözcüklere başvurarak ikna yoluyla sarsmak tabii ki her zaman mümkün olmaz. Fakat hurafelerin kötü niyetle istismarı önlenebilir. Bu örnekte hurafe, hile ve dolandırıcılık amacıyla kullanılmış, bu sayede küçük bir klik zengin olmuştu. Bu kliğin başı

olan büyücü kadın birkaç komplocu ile birlikte suya atıldıktan, yani bertaraf edildikten sonra, hurafe, akıntıya kapılıp boğanlarla birlikte yok olmuştu.

2400 yıl önceki bir olaya ilişkin bu öykü, Sima Qian'ın (doğumu: İ.Ö. 145) "Tarihsel Kıssalar"ından (İ.Ö. 1. yüzyılda Chu Shao Shao-sun'un yaptığı eklemelerle) alınmıştır. Öyküyü Çin'deki her okul çocuğu bilir. Ben öyküyü, Taipeh'deki Mandarin Training Center'de (Tayvan Üniversitesi) 1973'de, ortaokullar için Çince dilbilgisi konusunda hazırlanmış olan resmi bir ders kitabı dizisinin 4. cildinde okumuştum. Fakat daha öyküyü, Hongkong ve Taipeh'te yayımlanan strategem kitaplarında 18 numaralı strategeme en önemli örnek olarak bulmuştum. Ximen Bao, Çin Halk Cumhuriyeti'nde bugün de hâlâ çizgi romanlarda yaşamaya devam ediyor.

18.7 Sedef Otundan Yapılmış Ok

Bugünkü Henan eyaletindeki Zhenyan'ın valisi Zhang Xun (709-757) ile isyancı general Yin Ziqi arasında, An Lushan'ın başlattığı isyan sırasında bir savaş başlamıştı. Zhang Xun'un birlikleri isyancı ordusuna karşı ani bir baskın yaptı, 5000 adam öldü. Fakat henüz zafere ulaşılamamıştı. Zhang Xun, düşman liderini, yani general Yin Ziqi'yi ortadan kaldırmak istiyordu. Fakat onu, düşman ordusu içindeki diğer isyancılardan ayırt edemiyordu. Zhang Xun askerlerine, sedef otu saplarından yapılmış okları düşmana atmalarını emretti. Sedef otundan yapılmış güçsüz oklara mâruz kalan düşman askerleri pek sevinmişlerdi; çünkü onlar Zhang Xun'un tüm gerçek okları kendilerine atıp tükettiğine inanmışlardı.

İsyancı askerler, ellerinde ganimet oklarla, savaşçılardan birine, liderleri olması gereken birine doğru koştular. Ona, hiçbir işe yaramayan okları gösterdiler ve sevinçli haberi ulaştırdılar. Şimdi artık Zhang Xun, hangi savaşçının Yin Ziqi olduğunu biliyordu. Aynı anda, birliklerinin komutanı Nan Jiyun'a, düşman generaline bir ok, ama gerçek bir ok atmasını emretti. Ok düşman generalinin sol gözüne geldi. Bunun üzerine düşman generali o anda savaşı bıraktı ve geri çekildi.

Liderin bertaraf edilmesi zaferi getirmişti. Çin'in kuzeydoğusundaki Jilin eyaletinde yayınlanmış olan bir strategem kitabı şu uyarıyı yapıyor:

Düşman liderini bertaraf etmeden ve düşmanın ana kuvvetlerini parçalamadan tam bir zafere ulaşılacağına inanmak öyle bir safdilliktir ki, tıpkı bir kaplanı yeniden dağına döndürmeye benzer.

18.8 Beyaz Gecede Yürüyüş

An Lushan ve Shi Shiming'in başkaldırmaları (756-763), Çin imparatorluk sarayının gücünde ağır ve derin bir yara açmıştı. Yüksek devlet yönetiminin zayıflığı, çok sayıda yerel askeri yöneticiyi, kendi küçük hükümdarlıklarını kurma konusunda cesaretlendiriyordu. İmparator Xian Zhang'a (805-820) karşı olan ayrılıkçılar arasında, bugünkü Henan eyaletinin bir bölgesi olan Huaixi'de peşpeşe valilik yapmış olan Wu Shaocheng ile genç kardeşi Wu Shaoyang da vardı. Wu Shaoyang'ın oğlu Wu Yuanyi, 814 yılında imparatora karşı açık bir isyan başlattı. O, bugünkü Henan eyaletinin Runan bölgesindeki Caizhou'da üslendi ve gücünü sürekli arttırdı. İsyancıların liderini yola getirmek konusundaki çeşitli girişimler başarısız kaldı. En nihayet, Li Su, kendi isteğiyle, Wu Yuanyi'nin hâkimiyeti altındaki bölgeye komşu olan bölgeye askeri vali olarak atandı ve isyanın bastırılmasıyla görevlendirildi.

Başlangıçtaki eylemsizliğiyle Li Su, Wu Yuanyi'nin zayıf bir düşman karşısında olduğuna inanmasını sağlamak istedi. Aynı anda Li Su, tam bir sessizlik içinde savaş hazırlığı yapıyordu. Bölgenin topografyasını öğrendi, casuslar saldı ve askerlerini çok sıkı bir tâlimden geçirdi. Fakat hepsinden önce, yakalanmış olan isyancılara karşı iyi davranmaya özen gösterdi. İsyancı ordusundan kaçtıktan sonra eline düşmüş olan yüksek rütbeli kaçak isyancıları bile affetti ve bunları kendi ordusuna aldı. Böylece Wu Yuanyi'nin hâkimiyeti altındaki bölgeyi en iyi tanıyan savaşçılara sahip olmuştu. Bu sayede Li Su, Wu Yuanyi'nin Caizhou'da değil, yakındaki Huiqu'da üslendiğini ve Caizhou'nun o anda savunmasız durumda olduğunu öğrendi.

Li Su savaş planını hazırlarken şunları düşündü: Kendisinden öncekilerin hepsi, Wu Yuanyi karşısında güçsüz kalmışlardı. Wu Yuanyi hiç yenilmemişti. Böylece itibarı da epeyi yükselmişti. Wu Yuanyi, Lunzhou'nun (bugünkü Shandong eyaletinde bir bölge) askeri valisi Li Shido ve Hengzhou'nun (bugünkü Hebei eyaletinde bir bölge) askeri valisi

Wang Chengzong'un kişiliklerinde iki önemli dosta sahip olmuştu. Gerçi bu iki askeri vali de henüz imparatora karşı açıkça tavır koymamışlardı. Fakat Wu Yuanyi'ye karşı uzun sürecek olan bir savaşa girilmesi halinde, bu iki askeri valinin isyancı lideri ile dayanışma içine girmeleri tehlikesi vardı. İmparatorluk sarayı için oldukça kötü olacak böyle bir gelişmeyi önlemek için, geriye tek bir çözüm kalıyordu. Wu Yuanyi'ye karşı aniden sürpriz bir imha saldırısı düzenlemek. Yani, 1983'de Guizhou'da yayımlanan bir strategem kitabında Jiang Guowei ve Jiang Yongkang'ın dedikleri gibi: 18 numaralı strategemi uygulamak.

817 yılının 11. ayının 27. günü, bir kış gecesi, Li Su, Caizhou'ya sürpriz bir saldırıda bulundu. 30 yıldan beri Caizhou'ya bir tek imparatorluk askeri adım atamamıştı. Öyle ki hiç kimse, hele geceyarısı, böyle bir saldırıyı beklemiyordu. Kar yağıyordu, beyaz bir geceydi. Savaş flamaları rüzgârda kıvrılıp bükülüyordu. Fakat Li Su'nun birlikleri engel tanımadan ilerliyorlardı.

1100 yıl sonra, 1949'dan sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nde önce Şanghay belediye başkanı, daha sonra dışişleri bakanı olan Chen Yi (1901-1972), Çin İç Savaşı sırasında yazdığı "Karlı Gecede Yürüyüş" adlı şiirinde, 817 yılındaki bu olayı hatırlatan şu mısralara yer vermiştir:

Taishan dağını kar kaplamıştı.
Yi ırmağının üstünü kalın bir buz tabakası örtüyordu.
Kapkaranlık gecede
Hızla yürüyorlardı.
Savaş morali yüksekti.
Ve tüm kalpler birleşmişti.
Haydut çetesini yakalamak için
Önce elebaşılarını yakaladık.
Daha sonra ilkbahar bayramı
İçin ortak şenlikler izledi bunu.

Sabaha karşı Li Su'nun birlikleri Caizhou kenti surlarına vardılar. Kenti koruyanlar derin uykudaydı. Nu yönündeki yol açıktı ve Li Su'nun askerleri buradan kente girdiler.

Caizhou'nun düştüğü haberi isyancı Wu Yuanyi'yi şaşkına çevirdi. Böylece uzun yıllar süren Xuaixi isyanı, bir baskınla sona ermiş oluyordu.

18.9 Kara Kaplanın Kalbini Ele Geçirmek

1948 yılında Kızıl Ordu, stratejik öneme sahip Xiangyang kentine (Hubei eyaleti) saldırdı. Kent, doğu, batı ve kuzeyden Hanshui ırmağı, güneyden ise dağlar tarafından korunuyordu. Hanshui ırmağı ile güneydeki dağlar arasında kalan dar bir koridor, kentin batı yönüne doğru uzanıyordu. Kentin dışındaki tahkimat ve koruganlar, sağlam bir savunma sistemi oluşturuyorlardı. Düşman komutanı Kang Ze, Pekin'de yayımlanan bir strategem kitabına göre, "iflâh olmaz bir komünist düşmanı"ydı. O, komünistlerin "Düşmanı, kendi kendini yesin diye, önce kendi haline bırak; daha sonra birbirine düşüp birbirinden kopan düşman gruplarına tek tek ve ayrı ayrı saldır" şeklindeki taktiklerini çok iyi biliyordu. Burada temel kural, tahkim edilmiş bir yere saldırıldığında, önce tahkimatı yarmak, daha sonra iç tahkimatı çatlatabilmekti.

Oysa Kızıl Ordu bir başka yol izliyordu. Kızıl Ordu önce kentin sırtını dayadığı Zhenwu dağını işgal etti ve yukarıda sözü edilen koridora doğru bir yol açmış oldu kendine. Artık buradan "kara kaplanın kalbini çalabilirdi." Burada "kara kaplan", güçlü düşmanı sembolize etmektedir. Dış savunma hattı üzerindeki düşman askerleri oyuna getirilmişti. Daha sonra Kızıl Ordu 6 numaralı strategemi, yani "doğuda gürültü etmek, batıda saldırmak" strategemini uyguladı. Kenti çevreleyen istihkâm siperlerini ve çukurlarını tahrip etti ve düşman komutanı Kang Ze'yi yakaladı. Böylece Xiangyang fethedilmiş oldu. Tüm savaş sadece sekiz gün sürmüştü. Ele geçirilmez gözüyle bakılan Hanshui ırmağı kıyısındaki savunma hattı bin parça edildi.

Bu örnek, Pekin'de yayımlanan bir strategem kitabının 18 numaralı strategeme ayrılan bölümünde yer almaktadır. Burada "elebaşının yakalanması", düşman savunmasının kalbini oluşturan bölümün şimşek hızıyla yapılan bir saldırıyla ele geçirilmesidir.

18.10 Düşmanın Gırtlağını Sıkmak

Paraşütçü birliklerinin ortaya çıkmasıyla 18 numaralı strategem yeni bir boyut kazanmıştır. Paraşütçü birlikleri şimşek hızıyla yapılan havadan indirme saldırılarıyla düşmanın can damarını kesmektedirler. Artık

paraşütçü birlikleri sayesinde, yanıltıcı politik manevralar ve diplomatik örtüler arkasına gizlenip düşman başkenti veya herhangi bir stratejik bölge havadan işgal edilebilir. Burada amaç düşmanın gırtlağını sıkmak, yani merkezi askeri güçlerini savaş dışı bırakmak ve piyade birliklerine yol açmaktır. Pekin'de yayımlanan bir strategem kitabının yazarı, yukarıdaki uygulamaya örnek olarak, Kabil'in 1979'da Sovyet hava kuvvetleri tarafından işgalini vermektedir ve şunları eklemektedir: "Böylece strategem, emperyalizmin monopolleşmesi yolunda kullanılmış oldu."

18.11 Vekil Bayan Üzerine Sohbet

Çok şık giyinmiş, bir mücevher gibi parlayan bir genç kadın; tıpkı bir peri gibi; zencifre misali dudaklarında hep ışıltılı gülücükler var. Bu kadın, She prensinin ikinci oğlu Jia Lian'ın karısı Wang Xifeng'dir. O, prenslik sarayının ruhu ve dayanağıdır. Sarayda Jia Lian'ın bir grup akrabası, hemen tüm yakınları, hizmetçiler ve halaylıklarla birlikte 400 kişi yaşamaktadır.

Daha önce adı sık sık geçen "Kızıl Odanın Rüyası" adlı romanın dört kahramanından biri olan Wang Xifeng (bkz.: 3.12), sadece güzel ve yetenekli değildir; o aynı zamanda "kötü ruhlu ve öfkeli, kindar" biridir de (Wang Kunlun). O soylu ve güçlü bir aileden gelmektedir. Amcası, imparatorluk sarayında en yüksek askeri makamda oturmaktadır. Jia'nın akrabaları onun emrinde görev yapmaktadırlar. Wang Xifeng çocukluğunda erkek elbiseleri giyerdi ve zaten erkek çocuk terbiyesi almıştı. Böylece hayat hakkında zamanının kadınlarından çok daha fazla deneyim sahibi olmuştu. Sarayın önemli kişileri devlet işleriyle meşgulken, buna karşılık kocası zevk ve sefaya dalıp gitmişti. Bu yüzden sarayın günlük işlerini çekip çevirmek, ev düzenini sağlamak Wang Xifeng'e kalmıştı. O, zekâsı ve disipliniyle saraydaki işleri düzene koymuştu. Fakat bu iş hiç de kolay değildi. Ev halinin dıştan pek parlak olan görünümüne rağmen, aslında giderek daha çok kişinin doyurulması, boyuna artan işlerin üstesinden gelinmesi gerekiyordu. Sarayda pek itibarlı ve gayet hoş bir hayat süren sayısız beyefendilerin ve ayrıca saray görevlilerinin hiçbiri ilerisini düşünmüyorlardı. Bu yaşam tarzına öylesine alışmışlardı ki, hiçbiri en küçük bir tasarrufu bile düşünecek durumda değildi. Bu nedenle dıştan her şey tıkırındaymış gibi görünmesine rağmen,

aslında içten içe bir çürüme başlamıştı. Herkes hayatın tadını çıkarmak istiyordu. Yaşlı, orta, genç kuşaktan olanlar, erkek tarafından olanlar ve bunların karıları, ayrıca görevli, hizmetçi ve halayıklar arasında ilişkileri düzene koymak büyük bir problemdi. İnsan ilişkilerinin bu karmaşık örgüsü içinde, Wang Xifeng gibi bir genç kadın, görevinin ağırlığı altında ezilmemek için, günden güne en büyük özveriyle çalışmak zorundaydı. Ve o her durumda bir çıkış yolu buluyordu gerçi; fakat bazen oldukça gaddar bir şekilde (bkz.: 3.12).

Düşük yaptığı bir doğumdan sonra, Wang Xifeng yatağa düştü ve sarayın iç işleriyle ilgilenemez oldu. Yönetimi, Wang Xifengin halası bayan Wang üstlendi. Bayan Wang mıymıntının biriydi. Bu işlerin altından kalkacak gibi görünmüyordu. Bu nedenle yanına, yüksek devlet memuru Jia Zheng'in bir metresten olma gayrimeşru kızı, hiç evlenmemiş kızkurusu Jia Tanchun'u aldı.

Jia Tanchun sessiz ve uysal biriydi. Tabii ki görevli, hizmetçi ve halayık takımı, sert ev sahibesi Wang Xifeng'in yokluğundan yararlanmak isteyeceklerdi. Fakat şaşkınlığa uğradılar. Çünkü Wang Xifeng'in her iki vekili de, yani hala Wang ile Jia Tanchun, işlerini oldukça ciddiye almış görünüyorlardı. Hizmetçilere aylıklarını düzenli olarak ödemede ve halayıkları gerektiğinde sert bir şekilde cezalandırmakta titiz davrandılar. Her ikisi de hiç de öyle kolayca sindirilecek gibi görünmüyorlardı.

Bir gün Wang Xifeng, hasta yatağında oda hizmetçisi Ping'er ile, yerini alan iki vekil, özellikle de Jia Tanchun hakkında sohbet ediyordu.

"Geçen yıl aldığım tasarruf önlemleri yüzünden" dedi Wang Xifeng, "Bana bu evde kin beslemeyen kimse kalmadı. Herkes benden nefret ediyor ve kılıçlarını gülücüklerinin arkasına gizliyor." Bu nedenle Jia Tanchun'un da kendisi gibi sert bir yönetim göstermesi onu hiç de mutsuz etmiyordu. Böylece Wang Xifeng'e beslenen kin yavaş yavaş ortadan kalkacaktı.

"Sana söylemek istediğim şey başka" diye devam etti Wang Xifeng. "Şu deyimi düşünüyorum: 'Bir haydut çetesini yakalamak için, önce onun elebaşısını yakalamak gerekir.' Jia Tanchun evin yönetimini kendi bildiği gibi götürecek araç ve yollar aramaya kalkışırsa, belli ki o bana karşı bir örnek, bir seçenek oluşturmuş olacaktır. Benim yaptığım ve söylediğim şeyleri eleştirmeye başlarsa, bu hiç hoşuma gitmez. Fakat beni ne kadar eleştirirse eleştirsin, ona karşı nazik davranalım. Onunla konuşurken bunlardan asla söz etme. Bu yanlış olur."

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi propaganda servisi başkanı ve "Kızıl Odanın Rüyası" romanını çok yakından incelemiş olan Çinli politikacı ve bilgin Wang Kunlun (1902-1985), Wang Xifeng'in sözlerini şöyle yorumlamaktadır:

> "Wang Xifeng'in hastalığı sırasında Jia Tanchun onun görevini geçici olarak üstlenmiştir. Wang Xifeng hemen, Jia Tanchun'un kendisini örnek alacağı duygusuna kapılmıştır. Aynı anda Wang Xifeng, Jia Tanchun'un yönetiminin sadece geçici olduğunu aklına getirmiştir. Bu nedenle Wang Xifeng, uysal bir şekilde kenarda durmayı tercih etmiş ve bir çatışmadan kaçınmıştır."

Wang Xifeng, yaptığı analizde başka strategemleri de anmıştı: "Gülücük arkasına hançer saklamak" (10 numaralı strategem) ve "bir haydut çetesini yakalamak için, önce elebaşını yakalamak gerekir" (18 numaralı strategem). 10 numaralı strategemin sözlerini kullanarak, o bazılarını itham etmiş oluyordu. 18 numaralı strategem yardımıyla, o anda vekili durumundaki Jia Tanchun ile ilerideki muhtemel ilişkisini değerlendirmiştir. Yaptığı kötü işler (örneğin 3.12'deki "Wang Xifeng ve İki Metres") ve evin içinde küçük ve büyük taklitçiler bulan ve birçok açıdan ahlâka sığmayan tutumu sonunda, Wang Xifeng'e, içinden bir ses, durumunun tehlikede olduğunu söylemektedir. O kendini içgüdüsel olarak "lider" saymaktadır. Onun gözünde tüm saray sakinleri "haydut"tur. O, Jia Tanchun'u bir an için bu "haydut çetesi"nin muhtemel lideri gibi görmüştür. Fakat Jia Tanchun'un kendi yöntemlerine benzer yöntemler uygulaması, kendisine beslenen kinin azalmasına yol açacaktır. Ve en önemlisi Jia Tanchun'un liderliği geçicidir.

18.12 Yazı Fırçası ve Mürekkeple Gelen Ölümden Sonraki Şöhret

Sahip öldü.
Akrabalar öldü.
Sen de onlar gibi öleceksin.
Fakat yerleşik hale gelmiş
Şöhret asla ölmez.

Felix Genzmer'in redaksiyonuyla (Düsseldorf 1963) "Edda"dan alınan bu mısralardaki düşünce tarzı, 18 numaralı strategeme pek uygundur. Pek çok Çinli "adının yüzlerce kuşak anılması"na çok büyük önem verir. Ve pek çok Çinli'nin ölümden de daha çok korktuğu şey, "geride on bin yıl ortadan kalkmayacak pis koku bırakmak", yani her zaman tahkir ve zilletle anılmaktır.

İmparatorluk soylusu ve resim kolleksiyoncusu Zhuang Xiaoyan ile oğlu arasındaki konuşmaya kulak kabartalım:

Zhuang Xiaoyan: "Sana önemli bir şey söylemeliyim. Kenti terket, Ai Yun'a git ve ona, bugün öğleden sonra Cheng'in bahçesinde yaşlı bay Li'yi beklemesini söyle. Benim adımı ver! Haydi daha fazla zaman kaybetme!"

Zhuang Zhiyan şaşırarak sorar: "Kim bu yaşlı bay Li?"

Zhuang Xiaoyan güler: "Senin hiçbir şeyden haberin yok aslında. Bay Li, Li Chunke'den başkası değil. O çağımızın en büyük edebi otoritesidir. Ünlü edebiyatçıları kendi yanına çekmek istiyorsan, Li Chunke'yi kazanmalısın. Şu sözlerde olduğu gibi: 'Bir haydut çetesini yakalamak istiyorsan, önce elebaşısını yakalamalısın'"

Zhuang Zhiyan sorar: "Bu yaşlı bay kendisine bu kadar kompliman yapmanızı gerektirecek kadar nasıl bir etkiye sahip acaba?"

"Ha, ha" diye güler Zhuang Xiaoyan: "Onun etkisi müthiştir. Şunu bilmiyor musun: Hükümdarın ve imparatorların yaptıklarının etkisi yüzyıl sürebilir ancak: Oysa yazı fırçası (kalem) ve mürekkep kullanan bir yazı ustasının, bir edebiyatçının etkisi binlerce yıl sürer. Doğru veya yanlış, tüm yaptıklarımızın hesabı öteki dünyada sorulacak. Öbür dünyaya gidince bu dünyada tamamen unutulmak da var. Bu dünyada adının yaşamasını istiyorsan, bunu ancak edebiyatçıların kalemlerinin uçları sağlar sana."

Ben bu parçayı ilk kez 1907'de yayımlanan Zheng Pu'nun (1872-1935) "Günah Denizinin Çiçekleri" adlı romanından aldım. Roman Fransızca'ya Isabelle Bijon tarafından *Fleur sur l'Océan des Pêchés* (1983) adıyla çevrilmiştir.

Zhuang Xiaoyan şu düşünceden yola çıkmaktadır: O, zamanının en iyi edebiyatçılarının sempatisini kazanırsa, onların kalemi sayesinde adından iyi şekilde söz edilmesini kuşaklar boyu garantiye almış olacaktır.

Burada Goethe'nin genç yaşta ölen Christiane Neumann'a ithaf ettiği şiir, "Euphrosyn"i hatırlamamak mümkün müdür? Genç kız Goethe'den şunu ister: "Beni şiirinde yaşat. Çünkü sadece şairin andığı kişi, ölmüşse bile yaşamaya devam eder; diğerleri bir karanlığa gömülüp giderler." (Ernst Leisi: "Çağa Övgü", Neuer Zürcher Zeitung, 29/30 Ağustos 1987, s.66).

Beni adsız sansız, karanlığa terketme!
Sadece ilham perisi, ölüme biraz yaşam sokar.

18.13 Okul Boykutunun Sonu

1905 yılında Çin'de, binlerce yıllık imparatorluk memuriyet sınavları kaldırıldı. Memuriyet için temel eğitim okullarını bitirmek şartı getirildi. Bugünkü Sichuan eyaletinin Leshan bölgesinin yönetim merkezi olan Jiading'de bir temel eğitim okulu açılmıştı. Okul, kentin kuzeyindeki Caotang tapınağında eğitim veriyordu. Okulu bitirme, binlerce yıllık "gelişen yetenek" derecesine muadil kılındığından, bazı yaşlı adaylar giriş sınavlarına katılmadan okula alındılar. Bunlardan çoğu 30 yaşındaydılar. En gençleri arasında Guo Moruo (1892-1978) da vardı. Guo Moruo 1906'da temel eğitim okuluna başladı. Yaşlı okul arkadaşlarıyla karşılaştırıldığında henüz çocuk sayılırdı. Beden eğitimi derslerinde boy sırasına dizildiklerinde, o en kısa üç kişiden biri olarak sıranın sonlarında yer alırdı.

Dersler yurttaşlık bilgisi, matematik, müzik, beden eğitimi, tarih, coğrafya, klasik Konfüçyüsçü eserlerin okunması ve kompozisyondan oluşuyordu. Guo Moruo ilk yarıyılda derslerde pek başarılı görünmemesine karşılık, yarıyıl sınavlarında başarılı olup ilk sırayı aldı. Buna herkes şaşırmıştı.

Guro Moruo otobiyografisinde şunları yazmıştı:

> "Bir öfke dalgası kaplamıştı içimi. Herkes bana her gün sıkı bir şekilde çalışmaması, oyun oynaması gereken bir çocuk gözüyle bakıyordu. Ben böyle bir sıkı çalışmanın üstesinden nasıl gelebilirdim ki? İkinci olarak, yaşlı öğrenci arkadaşlarım benim evde özel eğitim gördüğümü ve bilimlerle uğraştığımı bilmiyorlardı. Üçüncüsü, sınavlardaki başarım, yaşlı okul arkadaşlarının guru-

runu incitmişti. Dördüncüsü, okul müdürü görevinden istifa etmiş ve okulun etüd hocası hastalanmıştı. Geriye sadece henüz acemi olan öğretmen Shuai ve iyi öğretmen Lui kalmışlardı.

Yaşlı okul arkadaşlarım kızıyorlar ve beni en iğrenç şekilde tahkir etmek konusunda hiçbir engel tanımıyorlardı. O sıralarda ondört yaşımı bile doldurmamıştım. Kırmızı yanaklı, beyaz yüzlü, iyi beslenmiş, sağlıklı biriydim. Ayrıca, evimizde âdet olduğu üzere, bir saç örgüm vardı. Oysa bu kentte böyle bir âdet yoktu. Üstelik bu saç örgüsü bir kırmızı bantla tutturulmuştu. Okul arkadaşlarım, en sakin hallerinde saç örgüm ve kırmızı bantımla alay ederlerdi. Öfkeleri kabardığındaysa, kötülük yapmakta sınır tanımazlardı.

Aralarından temsilciler seçip öğretmen Shuai'nin etrafını sardılar ve sınav kağıtlarının yeniden okunmasını istediler. Temsilciler öğretmen Shuai ile etüd hocasının bürosunda görüşürlerken, pencere önünde toplanan bir grup öğrenci bağrışmaya başlamışlardı. Şöyle bağırıyorlardı. 'Aldatıldık! Aldatıldık! Ne yazık ki yüzümüz yeterince güzel değil, öyle değil mi?.. Biz de kırmızı bant alıp saçımızı bağlayacağız!.. Pudralar alıp yüzümüzü güzelleştireceğiz!.. Yüzümüze allık süreceğiz!..'

Uzaktan, bu gürültü patırtının ne anlam ifade ettiğini anlayamamıştım. Gösteriyi izlemek için onlara yaklaştım. 32 yaşındaki yaşlı öğrenci Xu, sağ elimi yakaladı ve şöyle dedi: 'Nasıl, iyi misin böyle?' Elimi ezercesine sıkıyordu. Aradan on dakika geçmişti ve parmaklarım artık hiçbir şey hissetmez olmuşlardı. En nihayet elimi bıraktı. Sağ bileğime kan toplanmıştı. Sanki erguvan renkli bir bileklik takmış gibiydim.

Sınav sonuçlarını gösteren liste ilân tahtasından indirildi ve sınav kağıtları yeniden okundu. Herhangi bir yanlışlık olmadığı saptandı. Bunun üzerine yaşlı öğrenciler öğretmen Shuai'yi etüd hocasının odasından okul müdürünün odasına doğru adeta sürüklediler; oradan da okulun girişine. Ve onu her yola başvurarak, listedeki sıralamayı değiştirmeye zorladılar. Öylesine baskı yapıyorlardı ki, en nihayet öğretmen Shuai, benim notumu birkaç puan düşürdü. Sebebi de şöyle açıkladı: Ben uçurtma bayramı dolayısıyla eve gitmek için bir haftalık izin

istemiştim. Sonuçta, sıralamadaki yerim üçüncülüğe indirilmişti. Yaşlı öğrenciler ancak bunu gördükten sonra sakinleşebildiler."

Otobiyografisinin bu yerinde Guo Moruo, Du Fu'dan şu mısralara yer vermektedir:

Bir atlıyı vurmak mı istiyorsun,
Oku önce atına atacaksın.
Bir haydut çetesini yakalamak mı istiyorsun,
Önce elebaşısını yakalayacaksın.

Guo Moruo daha dörtbuçuk yaşında evde özel eğitim görmeye başlamıştı. Annesi ona Tang çağı şiirlerini öğretmişti. Ve o Tang çağından 300 şiiri içeren bir antolojiyi okumuştu.

Bu alıntıdan anlaşıldığı üzere, 18 numaralı strategeme uygun olarak, tatilden döndükten sonra uğradığı bu haksızlığın intikamını nasıl alabileceğini düşünmüştü.

"Yaşlı okul arkadaşlarımın kötü niyetli alçaklar olduğunu, zayıfları ezdiklerini, fakat, güçlülerden korktuklarını anlamıştım. Planımı şöyle yaptım: Tatilden sonra öğretmenleri hedef alacaktım. Öğretmenler benden korkacaklardı, özellikle de kendisine iyice kinlendiğim öğretmen Shuai. Öğretmen Shuai bana eziyet etmişti. Yaşlı öğrencilerden gözü korkmuş ve benim notumu düşürmüştü. Notun düşürülmesi belki fazla önemli değildi; fakat yaşlı öğrenciler bunu bana karşı kullanmamalıydılar. Öğretmen Shuai beni kayırmak istemiş olsaydı bile, yaşlı öğrenciler beni böylesine aşağılamamalıydılar. Öğretmen Shuai onları cezalandıracağı yerde, onlara teslim olmuştu. O, yaşlı öğrencilerin benim kayırılmış olduğuma ilişkin kötü niyetli ve saçma iddialarını boşa çıkarmalıydı.

Tüm bunlar cezasız kalmamalıydı. Gelecek yarıyılda bunlara misliyle karşılık vermeliydim.

Böylece intikam almaya karar verdim. Yaz tatilinden sonra kente ve okula döndüm.

İkinci yarıyıl, ilk yarıyıla göre daha iyi görünüyordu. Öğretmen Yi iyileşmişti ve yeniden okul müdürü olarak görevine başlamıştı. Önceki okul müdürü bay Chen Jimin de geri döndü ve bize 'Çin dili' dersi vermeye başladı. Öğretmen Shuai yine klasik-

leri öğretiyordu. Aslında ondan çok şey öğreniyordum; fakat geçen yarıyılda uğramış olduğum haksızlıktan dolayı, gözümde değeri sıfıra inmişti. Ne yaparsa karşı çıkıyordum.

Bu arada öğretmenlere karşı bir cephe oluşturmaya karar verdim. Çocukça saflığımı kaybetmiştim artık. Ve artık okulun yeni ve eski öğretmenleri arasında karşı çıkmadığım kimse yoktu. 'Kaplan' lâkabıyla tanınan ve herkesin kendisinden korktuğu okul müdürü Yi'ye bile birkaç kez kez dişlerimi göstermiştim."

Bir keresinde altı öğrenci, Guo Moruo'nun yemek yediği masada, obur bir yaşlı öğrenciyle alay ettiler. Bunun üzerine obur öğrenci durumu öğretmen Yi'ye şikayet etti. Öğretmen Yi, yedi öğrenciyi de çağırttı ve onları sorguya çekti. Öğrencilerden biri küstahça bir yanıt verince, öğretmen Yi, onun suratına bir tokat yapıştırdı. "Bay Yi, bu yaptığınız çok kötü bir şey!" dedi Guo Moruo. Bunu duyan öğrenciler ona arka çıktılar. Bu sözlerinden dolayı Guo Moruo ağır şekilde azarlandı. Fakat "Kaplan"la, yani öğretmen Yi ile bu çatışmasından sonra, Guo Moruo'nun öğrenciler arasında otoritesi genellikle tanındı.

"O andan itibaren artık onların küçük liderleri olmuştum. Hepsini kendime tâbi kılmak istediğimden, çocuk yanımı gizlemeye, bir yetişkin gibi davranmaya çalışıyordum."

Böylece Guo Moruo, o günden sonra uygunsuz yollara saptı, içki ve sigara içmeye başladı.

"İlk yarıyılda Cumartesi günleri öğrencileri serbest bırakırlardı ve kentte oturan öğrenciler o geceyi evlerinde geçirirlerdi. ikinci yarıyılda bu uygulama kaldırıldı. Oysa öğrenciler, özellikle de kentte oturanlar eski uygulamaya geri dönülmesini istiyorlardı.

Öğretmenlere bu talebimizi iletmek üzere temsilciler seçtik. Ben A sınıfının temsilcisiydim. Taleplerimizi ilettik; fakat öğretmenler taleplerimizi reddettiler. Biz de dersleri boykot ettik. Okulda rahatsızlık günden güne artıyordu.

Tabii öğrenciler arasında öğretmenlerle gizlice işbirliği yapanlar da vardı. Öğretmenler bir öğrenci toplantısı yapmayı kararlaştırdılar. Hepimiz büyük bir dershanede toplandık. Kaplan Yi, öğrenciler üzerindeki otoritesini yeniden tazelemek istercesine yerinden doğruldu ve şunları söyledi: 'Cumartesi günleri sizi ser-

best bırakamayız. Biz sadece sizin eğitiminizi ve sağlığınızı düşünüyoruz. Eski uygulamayı da bu yüzden kaldırdık. Fakat ne olursa olsun cumartesileri serbest bırakılmayı istiyorsanız, bu isteğinize yine de uyabiliriz. Oysa yaptığınız genel öğrenci boykotu, yönetime karşı çıkmaktan başka bir şey değil.' Daha sonra şunları ekledi: 'Tabii ki ben çoğunluğun bu boykotu onaylamadığını biliyorum. Bu boykot, bir iki haddini bilmezin başının altından çıkıyor. Umarım ki bu bir iki haddini bilmezin adlarını bana verirsiniz. Aksi halde hepinizi okuldan kovarım. Sonra ailelerinizin, yakınlarınızın yüzüne nasıl bakarsınız?' Fakat Kaplan Yi'nin sözleri fazla etkili olmadı. Daha sonra 'bilgili maymun' lâkaplı öğretmen Du bir öneride bulundu: Gizli oyla bir seçim yapılmalı ve öğrenciler yönetime muhatap olmak üzere boykotun liderini seçme fırsatı bulmalıydılar.

Oylama yapıldı ve az sayıdaki diğer oylara karşılık, yüzün üstünde bir oyla, yani ezici bir çoğunlukla ben boykot lideri seçildim. Bu benim ölüm fermanım oldu. Okuldan atıldım. Eşyamı toplayıp okulu terkettim ve kentteki bir otelde çok kötü bir gece geçirdim.

Öğrenci lideri olduğum, öğretmenlerce tabii ki biliniyordu. Beni okuldan atmak isteselerdi, bunu pekala yapabilirlerdi. Böyle dolambaçlı yollara başvurmak zorunda değillerdi. Öyleyse neden bu seçim oyununa başvurmuşlar ve öğrencileri faka bastırmışlardı? Sanırım, beni okuldan atmak, yani bir lideri bertaraf etmek, öğretmenlere kolay görünmemişti."

Guo Moruo'ya karşı burada 18 numaralı strategem uygulanmıştı. O aslında öğrencilere pes ettirmek istiyordu ve bunu sağlamak için onların önünde öğretmelere meydan okumaya yönelmişti. Gerçi bu öğrencilerin kendisine boyun eğmelerini sağlamıştı; fakat sonunda öğrenci liderliğine yükselmesi, aynı zamanda onun ayağının bağı da olmuştu. Öğretmenler, lider olduğu için ona doğrudan bir tavır alamamışlar, onu 18 numaralı strategemi uygulayarak güç duruma düşürmüşlerdi. Guo Moruo, artık, yasak bir eylemin elebaşısı olarak resmen suçlanabilir ve okuldan rahatlıkla atılabilirdi.

18.14 Ruhu Eğitmek

Her tarafta tanıdıklarım var.
Fakat çoğu değersiz bunların.
Sonunda bay Zhang'ı tanıdım,
Sürü içindeki bir Anka kuşu gibi.
Onun zarif üslûbu en seçkiniydi.
O, ilhamlılar kenti Luoyang'da
Buluşan yüce düşüncelilerle eşdeğerdi.
Hal ve hareketi her bakımdan
Doğru yola uygundu.
Ve onun olağanüstü bir edebî
Yeteneği vardı.
Kıyıdan, köşeden, her yerden gelen
Şairlerin buluşmasının üstünden
Bir çırpıda beş hafta geçti.
Veda ziyaretine gittim ona ve bana
Birkaç öğüt armağan etmesini rica ettim.
Şunları söyledi bana:
Kalbim hüzünlü, sana açılıyorum.
Elini elime alıyor ve sana kalbimi
Her şeyiyle açıyorum.
Edebiyat eğitimimin temeli
Önemli eserlerin okunmasıdır.
Kim bu esası unutabilir ki!
Aksi halde bin millik bir seyahate
Üç günlük erzakla çıkılmış gibi olur.
Edebi yaratıcılık tek bir başarı
Anahtarı tanır:
Bu da ruhun olgunlaştırılmasıdır.
Edebi yaratıcılık düşmanı yakalamak
İçin yapılan bir saldırıya benzer.
Haydut çetesinin elebaşısını yakalamak gerekir.
Evin kitaplarla dolu olmalı ve
Merdivenlerin mermerden.
Buradan döndükten sonra geçimini

Sağlamalısın, evini çekip çevirmelisin.
İyi öğretmenlerle ve aynı zamanda
İyi arkadaşlarla ilişki kurmalısın.
Edebi yaratıcılığın temeli,
O halde, edebi kitaplar hakkında
Zengin bir bilgi birikimi ve daha da
Önemlisi, bunların içsenmesidir.
Bunlar insanı sürekli etkin tutarlar.
Ruhun bunlarla güçlü bir biçimde gelişir
Ve hep canlı kalır.
Edebi bilgilerin genişledikçe
Ruhun daha güçlü kanatlara sahip olacaktır.
İyi eğitimli bir insan kalemi eline aldığında
Cebinden bol para çıkaran zengin bir
Adama benzer.
Ruhunu eğiten, ufkunu genişletir
Ve sıradan insanlardan ayrılır.
Ruhunu eğitmiş olan, sınırsız bir
Boşlukta olan ve önemli olanı kavrayamayan
Kişiden ayrılır.
Günün birinde ünlü olduğunda
Birbirimizi görecek olursak,
Kendimi seninle sadece küçük bir
Yazı çırağı olarak karşılaştıracağım.

Bu küçük edebi kılavuzda, 13. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan devlet adamı ve edebiyatçı Wang Mai, genç yazar Zhang Jingshan'a edebi öğütler vermektedir. Wang Mai, "ruhun eğitimi"ni "liderlerin yakalanması" olarak göstermektedir. Çünkü ona göre edebi esere anlamını ve kimliğini veren şey, eğitilmiş ruhtur. Dolayısıyla Wang Mai'ye göre edebiyatçının başarı anahtarı ruhun eğitiminden geçer. Edinilmiş olan edebi bilgiler, ruhun eğitilmesine hizmet etmiyorlarsa, cansız ve yavan kalırlar. Ruhun eğitilmesi, Wang Mai'ye, bir saldırıda düşman liderlerinin yakalanması kadar önemli görünmektedir. 18 numaralı strategemi ifade eden deyim, Wang Mai'ye burada mecazlı bir karşılaştırma yapmada yardımcı olmaktadır.

18.15 Bir Masa Tenisi Ustası Beş Mil Kalınlıktaki Bir Sis ve Bulut Tabakası İçinde

26. Dünya Masa Tenisi Şampiyonası'nda (Pekin 1961), bir Çin erkek takımı ilk kez dünya şampiyonu olmuştu. Böylece Çin takımı, 1954'den beri üst üste beş kez dünya şampiyonu olan Japon takımından şampiyonluğu almış oluyordu. Fakat Çin'in bu başarısı, bazı Çinli hücum oyuncularının Japonlar'ın topa falso verip havaya dikme teknikleri karşısında doğru pozisyon alamamaları gerçeğini örtememişti. Japon rakipleri bu tekniğe başvurduklarında, Çinli oyuncular hep zor durumda kalmışlardı.

Çin takımından Zhang Xielin, usta bir savunma taktisyeniydi, kendi dalının sıradışı bir temsilcisiydi ve strategemi de iyi bilirdi. Japonlar'ın bu tekniklerine karşı gizli bir plan yapıp uygulamayı düşünüyordu. Bu arada pek çok hücum yöntemi üzerine de araştırmalar yapıyordu.

27. Dünya Şampiyonası'nda (Belgrad 1963), Japonlar yine takım halinde dünya şampiyonu olma peşindeydiler. Fakat Zhang Xielin'in Çin takımı çok iyi mücadele ediyordu. Zhang Xielin'in göğsü, Japonlar'ın bu tekniğine karşı sanki görünmez bir kalkanla korunuyordu. O, maç başladığında sanki beş mil kalınlığında bir bulut ve sis tabakası tarafından sarılmış gibiydi. Zhang Xielin'in çaprazlama ve sert şekilde kesilen toplarla uyguladığı hareketli savunma tekniği karşısında Japonlar hiçbir şey yapamıyorlardı. Zhang Xielin'in başarısı olağanüstü bir etki yaptı. O, Japon takımının en güçlü oyuncusunu yendikten sonra, artık avantaj takım halinde Çinliler'in eline geçmişti. Böylece Çin, daha önce takım halinde elde etmiş olduğu dünya şampiyonluğunu bu kez de elde etmişti.

Bu örneği, pek çok kez dünya şampiyonu olan Zhuang Zedong'un masa tenisi el kitabından aldım. Zhuang Zedong, bu olayda 18 numaralı strategemin uygulandığını belirtmektedir. Japon takımının en güçlü oyuncusu, burada "lider"dir. Zhang Xielin'in karşı takımın en önemli ve en iyi oyuncusuna dikkatini vermesi ve onu yenmesi, karşı takımın, yani "haydut çetesinin moralini bozmuş ve karşı takım ağır bir darbe yemiştir.

18.16 Mutfak Tahtası Kullanmadan Domatesi Dilimlere Ayırmak

Bir strategem kitabında, Shu Han, 18 numaralı strategemle ilgili bölümde şunları yazmaktadır: "Taipeh televizyonunda bir yemek programı izliyordum. Konu şuydu: Sebzeler mutfak tahtası kullanmadan nasıl doğranabilirlerdi? Sunucu, bir domatesi, sapını alttan tutarak eline aldı. Domatesi üç parçaya ayırdı. Sonra aynı domatesi ters çevirdi ve bıçakla sap kısmını burgulayarak kesti. Aynı anda domates yarım ay şeklinde altı parçaya ayrılmıştı. Ve tüm parçalar sunucunun elinin üstünde duruyorlardı. O, elini kesmemek için domatesi tümüyle parçalamamıştı. Domatesi ters çevirip sapını (yani "lider"i) kesmekle, domatesi (yani "haydut çetesi"ni) kendiliğinden parçalamış oldu.

18.17 Dört Temel Çelişki

Kendisini şahsen tanıdığım strategem yazarı Li Bingyan, 18 numaralı strategem üzerine 1981'de yayımlanmış olan kitabının daha ilk cümlesinde "temel çelişki" kavramını kullanır. Ona göre 18 numaralı strategemin esas önemi, savaş sırasındaki temel çelişkileri kavramak ve çözmek, dolayısıyla total zafere ulaşmak konusunda kendisini gösterir. Üç kez dünya masa tenisi şampiyonu olan Zhuang Zedong da 18 numaralı strategemi "temel çelişki" kavramıyla bağıntılı olarak yorumlar.

"Temel çelişki", Mao Zedong'un çelişki öğretisinin merkez kavramıdır. Bu kavram, onun praksis öğretisiyle birlikte, "Düşünceler"inin temelini oluşturur (Guo Bixuan, "Çin Gençlik Gazetesi", 21 Temmuz 1987).

Mao Zedong'un düşünceleri, bir milyarlık bir halkın yönetilmesi konusunda egemen doktrini oluştururlar. Ben bu düşünceleri, "Çin Halk Cumhuriyeti'de Parti, İdeoloji ve Yasa" adlı kitabımda ve *Recent Revelopments in the Relations between State and Party Norms in the People's Republic of Chine* ("Çin Halk Cumhuriyeti'nde Devlet ve Parti Arasındaki İlişkilerde Son Gelişmeler") adlı yazımda ele almıştım (bu yazı, Mao Zedong uzmanı Stuart R. Schram'ın *The Scope of State Power in China*, - "Çin'de Devlet Gücünün Genişliği" adlı kitabında da yer almıştır. Londra/ New York/Hongkong 1985).

Mao'nun temel çelişki anlayışı, Çin Marksizminin özgüllüğünü oluşturur. Mao'ya göre tüm evren bir çelişkiler yumağıdır. Çin'in politik yönetimi, gelişimin her evresinde, tek tek ve aynı anda ortaya çıkan çelişkileri kavramak ve bunlar arasından "temel çelişki"yi görüp göstermek durumundadır. "Çin halkının esas görevi, bu temel çelişkilerin çözülmesidir. Milyarlık halkın tüm güçleri bu temel çelişkide merkezleşmelidir. Fakat Çin yönetiminin birdenbire yeni bir "temel çelişki" tanımlayıp, "Çin'de temel değişiklikler"e yöneldiğini de, Batılı gözlemciler şaşırarak izlerler. Çin Komünist Partisi yönetimi, 1930'lu yıllardan beri "temel çelişkiler"i dört kez yeniden tanımlamıştır:

1. 1937'den 1945'e kadarki dönemde temel çelişki:
   Çin'in Japonya ile olan çelişkisi. Çin Komünist Partisi açısından bu çelişki, Mao'nun baş dümanı Çan Kay Şek'in liderliğini yaptığı Guomindang yönetimi ile olan çelişkiyi de kapsar. Temel görev Japonya'yı pes ettirmektir.
2. 1946'dan 1949'a kadarki dönemde yeni temel çelişki:
   Mao Zedong'un yönetimi altındaki Çin Komünist Partisi ile Çan Kay Şek liderliğindeki Guomindang yönetimi arasındadır. Temel görev, Çan Kay Şek'i pes ettirmektir.
3. 1949'dan 1976-1978'e kadarki dönemde yeni temel çelişki:
   "Proletarya" ile "burjuvazi" arasındadır. Temel görev, Çin proleteryasının yürüteceği "sınıf savaşı" ile "burjuvazi"nin yenilgiye uğratılmasıdır.
4. 1976-1978'den beri yeni temel çelişki:
   Modernleşme ile geri kalmışlık arasındadır. Temel görev, Çin'in geri kalmışlığını dört modernleşme atılımıyla, yani Çin sanayiinin, tarımının, savunmasının ve bilim-tekniğinin modernleşmesi yoluyla gidermektedir.

Batılı gözlemciler, Çin'de "temel çelişkiler" ile "yan çelişkiler"in birbirine bağlanış şeklini çoğu kez bulmacamsı sayarlar. Aslında çelişki mantığı açıktır, basittir: Örneğin tüm alanlarda temel çelişki modernleşme ile geri kalmışlık arasındaki çelişki ise, tüm diğer çelişkiler (yan çelişkiler), bu temel çelişki açısından değerlendirilip çözümlenebilirler. Batı modernleşmenin öncüsü olduğundan, bir yan çelişki, örneğin "Çinli öğrenciler öğrenim için yurtdışına gönderilsin mi yoksa gönderilmesin mi?" sorusu, yanıtını kendiliğinden bulur.Veya "ileri Batı teknolojisinin

ve dolayısıyla Batı sermayesinin giderek daha fazla ithal edilmesi doğru mu olur yoksa yanlış mı?" sorusu da hemen yanıtını bulur. Bu bakımdan, Coca Cola firmasıyla işbirliği Çin meşrubat sanayiinin modernleşmesine katkı getirdiği sürece, sorun yoktur. Doğaldır ki, Çin'de de ayrıntılarda işe şeytan karışır. Bu yüzden bu yan çelişkilerin somut çözümü konusunda ağır iç politik tartışmalar çıkabilir. Örneğin şu çelişkide olduğu gibi: "Batı teknolojisi ve Batılı ekonomik yönetim yöntemleri yanında Batılı toplumsal kurumları da alalım mı, yoksa almayalım mı?"

Çin Halk Cumhuriyeti'nde, iç ve dış politikada, aslında "temel çelişki", diğer çelişkilerin, yani yan çelişkilerin bir tür "lider"idir. Parti ve yönetim belirli bir temel çelişkiyi ön plana çıkarmak ve "yakalamakla", sanki bozkırdaki tüm otları aynı yöne doğru eğen bir rüzgâr çıkarmış gibi olur. Tabii ki "temel çelişki", her tekil problem alanında, yani ekonomide, edebiyatta, sporda vd. tanımlanabilir. Ve Çin'de bu hep böyle olur. Böylece her alanda o alana ilişkin tekil çelişkinin "temel yön"ü üzerine bir öğreti geliştirilir. Örneğin ekonomide "ülkenin kendi gücüyle ayakta durması" ile "dış yardım alma" arasındaki çelişki, Çin Halk Cumhuriyeti'nde "ülkenin kendi gücüyle ayakta durması"nın çelişkinin "temel yön"ü sayılması bakımından değerlendirilir. Öyle ki, çelişkide ağırlık merkezinin ne olduğuna ilişkin düşünme tarzı, Çin Halk Cumhuriyeti'nde sorunlara yönelme ve bu sorunları çözmede temel tarzdır.

Werner Meissner, "Çin'de Felsefe ve Politika. 1930'lu Yıllarda Diyalektik Materyalizm Üzerine Tartışmalar" (Münih 1986) adlı kitabında, Mao Zedong'un çelişki öğretisini incelerken, "strategem" terimine başvurur. Ona göre, "diyalektik materyalizm"in sembolik dili, Avrupa Marksizmi ile örtüşmez; tersine daha çok Savaşan Devletler Çağı'nın (İ.Ö. 5.-3. yüzyıllar) kuramlarını, yani tüm sistemin askeri-politik strategemlerden geliştirilmiş olduğu askerlik kuramlarını hatırlatır.

Şüphesiz Werner Meissner'in 1930'lu yıllara ilişkin bu analizleri üzerine birkaç şey söylenebilir. Ben materyalist diyalektiğin bugün Çin'de sadece politik birlik ve dayanışma için bir yönlendirici veya Werner Meissner'in kitabı için yayınevinin yazdığı bir kapak metninde belirtildiği gibi "bir politik ve askeri strategem" olmaktan çok daha ötelerde geniş bir işlevi olduğuna inanıyorum. Pekin Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde Marksist felsefe üzerine yaptığım bir yıllık öğrenimime dayanarak (1976-1977), şunları söyleyebilirim: Çin'de diyalektik materyalizm, ba-

sitçe söylemek gerekirse, tamamen, karşıt ve buna bağlı olarak "çelişkili" olarak kavranılan herhangi bir durum veya olay hakkında aydınlanmak ve o durum veya olayla bağ kurmak için pratik yönelimli bir kılavuzdur. Materyalist diyalektik, Çin'de mümkün tüm problemlere uygulanma bakımından, bir milyarlık halkın politik açıdan yönlendirilmesi için çok etkili bir reçetedir.

Çin Marksizmine özgü materyalist diyalektik sadece strategemlere indirgenmek istenirse, bu, çok basite indirgemek olur. Mao'nun bugün de Çin politikasını zaman zaman yönlendiren "temel çelişki" öğretisini tamamen 18 numaralı strategeme dayandırmak, bana pek tutarlı görünmüyor.

1983'de kuzey Çin eyaleti Jilin'de yüksek okullar için beşinci baskısı yapılan Marksist felsefenin ilkeleri üzerine bir ders kitabında, "Temel çelişki, tüm diğer çelişkiler arasında yönlendirici, başat bir yer tutar" denilmekte ve şöyle devam edilmektedir:

"Temel çelişkinin çözümü, genel durumu derinliğine etkiler. Tüm diğer çelişkiler bu temel çelişkinin altında dururlar. Temel çelişki çözüldü mü, tüm diğerleri de kolayca çözülür. Örneğin Çin İç Savaşı sırasında da (1945-1948) Jinzhou'daki savaş, batı Liaoning-Shenyang genel operasyonu (12 Eylül - 2 Kasım 1948) açısından temel çelişkiydi. Jinzhou ele geçirildiğinde, düşman, 'su testisi içinde yakalanmış kurbağa'ya döndü ve 'kapıyı kapatmak ve hırsızı yakalamak' (22 numaralı strategem) fırsatı doğdu. Yani düşmanın geri dönüş yolu kapatıldı ve aynı düşman ağır bir yenilgiye uğratıldı. Böylece stratejik hedefe, yani düşmanı tüm kuzeydoğu Çin'de yok etme hedefine ulaşıldı. Bu örnekte, temel çelişkinin diğer çelişkileri belirlediği ve etkilediği görülmektedir. Temel çelişkinin varlığı ve gelişimi diğer çelişkilerin varlık ve gelişimini belirler ve etkiler. Diğer çelişkiler çözülmek isteniyorsa, tüm güçler temel çelişkinin çözümünde merkezleşmelidir. Bunun yöntemi halk dilinde şu deyimlerle ifade edilir: 'Düğüm, ipin ucunu bularak çözülür', 'Tut ipin ucunu, çöz düğümü', 'Yılanı ezmek istiyorsan, başına vur', 'Öküzü sürmek istiyorsan, burnundaki halkadan tut', 'Bir haydut çetesini yakalamak istiyorsan, önce elebaşısını yakala'."

36 STRATEGEM KATALOĞU

Strategemler dünyanın her tarafında vardır. Fakat 138 Çin ideogramına göre bu strategemleri 36 adet olarak bir liste halinde düzenlemek bugüne kadar Batı'da düşünülmemiş ve böyle bir liste ortaya konulmamıştır. Çinliler bu 36 formül içinde, kendi binlerce yıllık deneyimlerinin hiç de küçümsenemeyecek olan bir bölümünü bir araya toplamışlardır. Özellikle de tehlike arzeden durumların giderilmesi ve karşıtlar, düşmanlarla ilişkiler konusundaki deneyimlerini. Böylece Çinliler, kendi strategemleri dışında tüm strategemleri içine alacak bir arsenalin oluşturulmasına da katkıda bulunmuş olmaktadırlar.

Strategem bilinci Avrupalılar'da, açıktır ki Çinliler'den çok daha zayıf gelişmiştir. Oysa İsa, "Güvercin gibi saf olun" da demiştir, "Yılan gibi akıllı olun" da. İsa'nın bu kutupsal öğütlerine rağmen, Avrupa'da strategem bilinci zayıftır.

Ünlü Çinli yazar ve bilgin Lin Yutang (1895-1976) şöyle yazmıştı: "Çin halkı Hıristiyanlık öğretisinin bir bölümünü seve seve kabul eder; özellikle İsa'nın 'Güvercin gibi saf olun' ve 'Yılan gibi akıllı olun' diye öğüt veren sözlerini." Çinliler bir düşmanlıkla karşılaştıklarında veya kavrayamadıkları bir durum karşısında, spontane olarak duruma strategemler açısından bakarlar. Bunda da çoğu zaman haklıdırlar. Fakat bu durum, strategem mantığıyla pek tanışıklığı olmayan yabancılarla ilişkilerde yanlış anlamalara da yol açar. Belki de biz Avrupalılar'ın Çin'i hâlâ bilmecemsi bir ülke olarak görmemizin kökeninde yatan hususlardan biri budur.

Bu kitapta 18 adedinin seçilmiş ve açıklanmış olduğu 36 strategemin kataloğunu bilmek, Batılı insan için Çin düşünme tarzına strategemler yoluyla açılan bir kapının anahtarı olabilir. Ayrıca bu insan bu bilgilerle kendi kültür ve yaşam çevresinin olaylarını da daha esnek bir açıdan kavrama olanağına kavuşabilir. Çin strategem bilgisinde aslında insanlık durumu yansıtılmaktadır. Batı'da uzun süre "egzotik orkideler

bilimi" olarak alaya alınan sinoloji, burada artık Çin sınırlarını aşan evrensel bir kültür bilimi olarak kendini göstermiş olmuyor mu?

Yaşamımızın strategemlerle çevrili ve örülü olduğu konusunda Çinli bilge Hong Zicheng'in şu uyarısına kulak verelim:

"İnsanlara zarar veren bir kalbiniz olmasın! Fakat insanlar önünde uyanık, dikkatli bir kalp edinmek kaçınılmazdır!" (*Cai Gen Tan*, "Rüzgar Otlarının Kökenleri Üzerine Deyişler", Ming çağı).

36 STRATEGEM

En eski metin olarak *Sanshiliu Ji Miben Bingya*'ya dayanılarak.

1. İmparatoru Yanıltmak ve Denizi Aşmak
2. Zhaoyu Kurtarmak İçin Wei'yi Kuşatmak
3. Başkasının Hançeriyle Öldürmek
4. Yorgun Düşmanı Sükûnetle Beklemek
5. Hırsızlık Yapmak İçin Yangından Yararlanmak
6. Doğuda Gürültü Etmek, Batıda Saldırmak
7. Bir Hiçten Bir Şey Yaratmak
8. Görünüşte Asma Köprüyü Onarmak, Fakat Gizlice Chengcang'a Yürümek
9. Karşı Kıyıda Yanan Ateşi Gözlemek
10. Gülücük Arkasına Hançer Saklamak
11. Şeftali Ağacı Yerine Kuruyan Erik Ağacı
12. Koyunu Hafif Elle Alıp Götürmek
13. Yılanı Ürkütmek İçin Çayıra Vurmak
14. Ruhun Geri Dönmesi İçin Bir Ceset Ödünç Almak
15. Dağdaki Kaplanı Düzlüğe Çekmek
16. Bir Şeyi Yakalamak İstiyorsan, Önce Onu Serbest Bırakmalısın
17. Bir Yeşim Elde Etmek İçin Bir Tuğla Fırlatmak
18. Bir Haydut Çetesini Zararsız Hale Getirmek İçin, Önce Elebaşısını Yakalamak Gerekir
19. Başkasının Kazanının Altındaki Odunu Gizlice Alıp Götürmek
20. Balık Yakalamak İçin Suyu Bulandırmak
21. Ağustos Böceği, Altın Gibi Parlayan Derisini Atıyor
22. Kapıyı Kapatmak ve Hırsızı Yakalamak
23. Yakındaki Düşmanı Yakalamak İçin Uzaktaki Düşmanla İşbirliği Yapmak

24. Daha Sonra İşgal Etmek Üzere, Askerleri Guo Devleti Toprakları İçinden Yürütmek
25. Kirişleri Çalmak ve Çürük Direklerle Değiştirmek
26. Akasyaya Söylenmek, Fakat Dut Ağacını Göstermek
27. Dengeyi Kaybetmeden Delice Hareket Etmek
28. Merdiveni Alıp Götürmek İçin Bakışları Dama Çevirtmek
29. Kurumuş Ağaçları Yapma Çiçeklerle Bezemek
30. Konuğun Rolünü Ev Sahibinin Rolüne Dönüştürmek
31. Güzel Kadın Strategemi
32. Açık Kent Kapısı Strategemi (Önsöz'e bakınız)
33. Nifak Sokma Strategemi
34. Kendini Sakatlama Strategemi
35. Zincirlenme Strategemi
36. Kendi Haline Bırakma Strategemi

AD DİZİNİ

Albrecht, Herzog 119
An Lushan 117, 428
Avcıoğlu, Doğan 398

Ba Jin 87
Bai Juyi 171
Bai Xiaoyi 345
Bailey, Frederick George 21
Baumann, Walter 118
Beck, Hans-George 21
Bijon, Isabelle 434
Boito, Arrigo 256
Brejnev, Leonid I. 89
Burkert, Walter 32

Cao Cao 79, 89, 90, 150 161, 162, 165, 228, 243, 244, 245, 246, 247, 272, 277, 288, 303, 306, 309, 312, 348, 351, 379
Cao Mufan 419
Cao Xueqin 83
Cao Zhengwen 362
Catilina, Lucius Sergius 423
Chamberlain, Arthur Neville 172
Chandler, David G. 110
Chang Jian 355, 356
Chapman, Arthur Harry 21
Che Junyang 185
Chen Chien-jen 373
Chen Manlin 404
Chen Ping 285, 298
Chen Sheng 121, 264, 266
Chen Shou 288
Chen Xiaochuan 143, 144
Chen Yi 424
Chen Zhen 165, 166
Chen Zongwu 362
Christus, siehe Jesus
Chu Zhang 403
Churchill, Winston 82, 373
Cicero, Marcus Tullius 423
Clausewitz, Carl Philipp Cottfried von 25
Copi, Irving M. 368
Cui Xiyi 418

Çapayef, W. I. 118
Çan Kay Şek 60, 94, 110, 163, 166, 187, 188, 268, 274, 319, 320, 373, 384, 400, 420
Çuen Lay 87, 159, 187, 188

Deng Ai 149
Deng Xiaoping 52, 60, 135, 136, 206, 321, 421
Détienne, Marcel 254
Di Qing 150, 182
Dieterle, Arnulf 70
Djilas, Milovan 379
Dorgon 220
Dröscher, Vitus 33
D Fu 418, 419, 437
Du Gensheng 256
Du Halde, Jean Baptiste 195
Du Mu 97
Du You 105
Dürrenmatt, Friedrich 88
Dupuy, Trevor N. 236

Eberhard, Wolfram 264, 267, 422
Eberts Gerhard 375
Einstein, Albert 254
Engels, Friedrich 301, 399
Ernst, Joseph 408
Esen Han 422

Fabius, Quintus Maximus Verrucosus 119
Fan Wenlan 201, 398
Fan Zeng 141, 146, 264, 299
Fan Zhongyan 67, 68, 69

Farquhar, George 21
Feng Zhi 418
Féray Pierre-Richard 123
Forke, Alfred 261
Franke, Herbert 421
Frontinus, Sextus Julius 20
Fu Chai 194
Fu Lecheng 217

Gao Heng 392
Gao Wei 415
Ge Shuhan 419
Genzmer, Felix 173, 253, 434
Giles, Lionel 25, 58
Gimm, Martin 261
Goethe, Johann Wolfgang von 435
Gongsun Kang 162
Görög-Karaday, Veronika 253
Gou Jian 95, 99, 174, 175
Gracian y Morales, Baltasar 34, 258
Griffith, Samuel B. 58
Grimm, Jacob und Wilhelm 21, 77
Grousset, René 398
Grube, Wilhelm 294
Gu Yun 101
Guan Hanqing 171, 209
Guan Yunshi 356
Guan Yu 144, 167, 177, 178, 339
Guan Zhong 280, 347, 393
Guo Bixuan, 443
Guo Jia 162
Guo Moruo 196, 435, 437, 438

Han Fei 26, 28, 75, 106, 174, 281, 392
Han Shizong 141
Han Xin 108, 147, 150, 152, 210, 284, 285
Han Yu 154
Hannibal 119
Hauser, Kaspar 196, 197
He Long 342, 343
He Ruobi 51
Helbing, Hanno 369
Hermann, Arnin 254
Herzfeldt, Johanna 113
Herzog, Chaim 55
Hitler, Adolf 274
Holzer, Rainer 74
Homeros 399
Hong Zicheng 448
Howe Ellic 273
Hu Gai 264
Hu Lüguang 81
Hu Yan 60
Hua Guofeng 52
Huang Chengyan 43
Huang Haigen 338
Huang Zhengying 43
Huang Zunxian 185

Ibn Zafer 34

Jesus (İsa) 376, 408, 447
Ji Junxiang 195
Ji Yun 326
Jiang Guowei 257, 429
Jiang Qing 137, 275, 420
Jiang Wei 149, 271
Jiang Yongkang 265, 429
Johannes Paul II., Papst 378
Johannes von Winterthur 119
Josua 108, 109, 295, 296
Jun Da 271
Jung, C. G. 255

Kang Guangren 185
Kang Xi 327
Kang Youwei 185
Karmal, Babrak 276
Kautiliya 34
Kim Il-sung 104
Kluge, Friedrich 22
Konfüçyüs (konfuzianisch) 28, 62, 79, 144, 159, 177, 196, 206, 266, 270, 274, 302, 333, 341, 360, 381, 415, 422
Kong Ming siehe Zhuge Liang 17 18
Kong Rong 50, 90
Krivtsov, Vladimir A. 30
Kuhn, Franz 337
Kuruşçef, Nikita 172

La Fontaine, Jean de 369
Lagrené, Marie-M.-J.-T. de 101
Lai Haiyan 143
Lao Zi 116, 168, 196, 238, 391, 400, 403
Lautenschütz, Raoul 413
Lê Lai 186
Lê Lòi 122, 123, 186
Leisi, Ernst 435
Lenin, Vladimir 53, 172, 205

Leonhardt, Ulrike 197
Li Bai 417
Li Bingyan 319, 443
Li Boyuan 225
Li Ke 375
Li Linfu 171, 172
Li Qinzhao 380
Li Ruzhen 357
Li Shijun 25
Li Shimin 397
Li Su 428, 429
Li Wentian 339
Li Yifu 171, 172
Li Zicheng 220
Li Zongwu 355
Lian Po 80
Liang Ren 326
Liao Shixiang 375
Liberius Papst 275
Liddell, Henry George 254
Lin Biao 52, 134, 137, 341, 342
Lin Yutang 447
Lindholm, Dan 72
Ling Huchao 117
Liston, Robert, 285
Liu An, Fürst von Huainan 101, 403
Liu Bang 103, 122, 146, 147, 209, 275, 285
Liu Bei 45, 79, 80, 149, 161, 228, 232, 243, 244, 277, 303, 347, 348, 349, 350, 351, 352
Liu Biao 90, 347
Liu Bocheng 60, 321
Liu Jiexiu 169
Liu Jing 386
Liu Xiang 364
Liu Xun 286, 287, 288
Liu Yiqing 379
Livius Titus 424
Lu Xun 143, 150, 164, 178, 362, 381
Lu Yuanchi 392
Lü Hou 274
Lü Meng 149, 177, 178
Lü Yijian 63, 70
Lukas 404
Luo Guanzhong 57

Ma Senliang 83
Ma Su 306
Machiavelli, Nicolo 34, 419
Mahmud II. 247
Malamat, Abraham 33, 296
Mang Mao 369, 370, 371
Mao Zedong 22, 34, 52, 59, 87, 94, 95, 111, 137, 166, 167, 172, 207, 268, 301, 319, 320, 341, 342, 361, 380, 384, 400, 401, 414, 420, 443, 444, 446
Martin Helmut 381
Marx, Karl 275, 399
Massu, Jacques 236
Maupassant, Guy de 337, 338
McCormack, Mark 347
McFarlane, Robert C. 326, 327
Meissner, Werner 445
Mencius 274, 344
Menghuo 303, 306, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319
Meyer, Gérard 253
Mi Heng 89, 90
Mikami Takehiko 414
Mo Du (Mete) 385, 396
Mo Zi 75, 207
Molière 133
Moran, Lord 373
Muhammed 34
Müller, Lutz 75, 411

Necibullah 276
Napoleon 35, 110
Nelson, Horatio, Admiral 110
Neumann, Christiane 435
Nguyên Trãi 123
Nostradamus 273, 274

Oswald, Lee Harvey 139
Ouyang Xiu 64, 67, 171

Pais, Abraham 254
Pan Wenhui 365
Pang Juan 93, 210, 211
Patton, George S. General 151
Peng Di 179
Polyänus 33
Pourroy, Gustav Adolf 82
Prémare, Père 195
Pu Songling 190
Pu Yi 266

Qiao Guanhua 111
Qiao Jian 35
Qin Hui 141
Qin Shihuang 93
Qu Bo 213, 293
Qu Xia 381

Rad, Gerhard von 375,

378
Radin, Paul 255
Rafsancani, Akbar Hashemi 326
Reagan, Ronald 327
Reichel, Daniel 109, 296
Riklin, Alois 422
Rischke, Anne-Susanne 272
Rochefort, Joseph 388
Rommel, Erwin, Generalfeldmarschall 120
Rong Guotuan 85, 249
Roosevelt, Franklin Delano 82, 373

Sakyamuni 154
Salis, Jean Rodolphe von 21
Sauerborn, Willy 389
Schädlich, Gottfried 120, 296
Schamschi-Adad 33
Schmidt-Glintzer, Helwig 207
Schopenhauer, Arthur 22, 257, 259, 366, 382
Schram, Stuart R. 443
Schwartz, Ernst 360
Schweizer, Eduard 409
Serafimovitsch, Alexander S. 362
Shang Yang 333, 334
Shen Taosheng 159
Shi Kefa 220
Shi Qiao 217, 218
Shi Siming 428
Shiga Shuzō 331
Shimizu Ryuei 412
Shu Han 61, 171, 303, 306, 313, 347, 409, 419, 443
Shu He 28
Sima Guang 171, 277,
Sima Qian 26, 57, 122, 146, 165, 194, 195, 199, 226, 325, 394, 427
Sima Yan 272
Sima Yi 17, 18, 233, 234, 269, 270, 271, 272
Sima Zhao 18
Song Jiang 134, 135
Song Xiang 90
Stahel, Albert A. 25
Stalin, Joseph W. 82, 172, 341, 373
Su Shi 134, 176
Sun Bin 57, 93, 200
Sun Ce 224, 239, 286, 287, 288
Sun Jing 319
Sun Meiying 406
Sun Quan 80, 149, 160, 177, 230, 231, 232, 277, 303, 351
Sun Wu, siehe Sun Zi 25
Sun Yat-sen 268, 269
Sun Zeliang 115
Sun Zi 26, 31, 58, 92, 97, 105, 111, 151, 168, 177, 200, 235, 321

Tai Shici 50
Tan Daoji 21, 23, 24
Tang Jiqin 354
Tang Xianzu 263
Tang Yuandi 375
Tao Zhu 138
Tao Zongyi 49
Tarquinius Superbus 35, 175
Tian Dan 176, 266
Tian Ji 57, 93, 200
Tian Rong 147, 210
Tischbein, Johann H. W. 382
Trauzettel, Rolf 421
Tuchatschewski, Michail 81, 82

Védrine, Hélène 254
Verdi, Giuseppe 256
Vergilius Publius 136
Vernant, Jean-Pierre 254
Via, Dan Otto 408
Victor, Alexandrov 82
Voltaire 195
Vu Can 123

Wan Zhang 344
Wang Hongwen 420
Wang Jingze 23, 24
Wang Kunlun 431, 433
Wang Letian 86
Wang Mai 441
Wang Mang 266, 267
Wang Shifu 224
Wang Tingne 70
Wang Yunqiao 341
Wang Zhaojun 387
Wang Zhen 422
Wang Zhilhua 368
Wei Xiaokuan 81
Wei Yan 234, 303, 317
Wen Kang 156, 336, 337
Werlìahn-Mees, Kai 215
Whaley, Barton 21
Wilhelm der Eroberer 296
Williams, Paul V.A. 255

Wu Cheng'en 97, 209, 296
Wu Gu 41
Wu Guang 266
Wu Woyao 322
Wu Xuewen 414
Wu Yuanji 428
Wu Zetian 274, 276

Xi Zuochi 319
Xia Song 64
Xiang Liang 264, 266
Xiang Yu 148, 210, 264, 266, 285, 298, 299
Xiang Zhuang 146
Xieli 398
Ximen Bao 424, 425, 426
Xu Xiangqian 94
Xue Rengui 37, 42
Xun Zi 144

Yamamoto, Isoroku, Admiral 388
Yan Zhanglin 401
Yan Zi 73, 75, 335
Yang Hucheng 188
Yang Maolin 339
Yang Yu 185
Yao Wenyuan 138, 420
Yasmach-Adad 33
Ye Yonglie 333
Yin Wenggui 224
Ying Bu 148
Yu Hengxiang 126
Yu Xu 288, 289
Yuan Shang 162
Yuan Shao 162
Yuan Shikai 274
Yuan Xi 162
Yue Bochuan 261
Yue Fei 140, 142
Yue Fi 347
Yue Yun 141, 142

Zeng Pu 434
Zhang Chunqiao 420
Zhang Fei 349, 350
Zhang Huizan 94
Zhang Jian 168
Zhang Laiping 83
Zhang Xian 141
Zhang Xielin 442
Zhang Xueliang 187, 188
Zhang Xun 117, 427
Zhang Yi 23, 197, 372
Zhang Zhiming 415
Zhang Zhizhong 189, 190
Zhao Benxue 29
Zhao Gu 355, 356
Zhao Kuihua 49
Zhao Kuo 80, 81
Zhao Nanxing 365, 366
Zhao Xixu 211
Zhao Yuanhao 67, 70
Zhao Zhongsen 217
Zhao Ziyang 415
Zheng He 216, 217
Zheng Wenbao 222
Zhong Shuhe 217
Zhou Jinhua 225
Zhou Yafu 109, 110
Zhou Yu 161, 164, 228, 243, 244, 245, 246, 247, 286
Zhu De 110
Zhu Jianguo 163
Zhu Jun 108, 321
Zhu Kechuan 104
Zhu Senlin 219
Zhu Xi 223
Zhuang Zedong 248, 408, 409, 442
Zhuge Liang 17, 42, 75, 79, 80, 161, 165, 233, 234, 243, 244, 245, 246, 247, 269, 270, 272, 272, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 347, 348, 349, 350, 351, 352
Zi Chan 344
Zi Gong 79
Zi Zhang 144

ANAHTAR KİTAPLAR

İsviçreli sinolog (Çin bilimci) Harro von Senger'in **"Savaş Hileleri"** kitabı, Çinlilerin düşmanları karşısında, her durum altında zafer kazanmalarını sağlayan geleneksel strateji kuralları ve varoluş senaryolarını, Batı'nın incelemesine ilk kez sunan paha biçilmez bir el kitabıdır.

Çinli askeri teorisyen ve **Savaş Sanatı** isimli klasiğin yazarı Sun Tzu bu savaş hilelerini M.Ö. 5.yüzyılda kullandı. Mao Zedung aynı savaş hilelerini Halk İhtilali'nde, Amerikan Deniz Piyadeleri ise Körfez Savaşı'nda kullandı.

İlk olarak Ming Hanedanı döneminde sistematik hale getirilen ve yakın dönemlere kadar gizli tutulan bu savaş hileleri, Çinlilerin "aldatma sanatı"ndaki 2000 yıllık deneyimlerinin kristalize halidir. Bu kapsamlı ve geniş ufuklu kitap, bu hilelerin tüm Çinli asker, general, aydın, hukukçu, işadamı ve politikacıları için ana dayanak olduğunu sergilemektedir.

Kitabın Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, İsviçre, A.B.D., Rusya ve Arjantin'deki sansasyonel satışı, bu savaş hilelerinin Batının yönetim kurulu ve toplantı odalarında da kullanılabilir olduğunu göstermektedir. (Savaş hilelerinin parlaklığını ortaya koyan kapsamlı bir çalışma Çin'de bile yapılmadığı için, kitabın Çince çevirisi Şangay'da yayınlanınca bestseller oldu ve 5 ayda 200.000 adet sattı.)

Uzakdoğu'da yıllar süren araştırmalar sonucunda Prof. von Senger en önemli 18 savaş hilesini seçti. Bunlar Batı ve Doğu kaynaklarındaki tarihi, efsanevi ve askeri bilgilerden seçilmiş 200'den fazla örnekle ortaya konmaktadır. **"Savaş Hileleri"** kitabı batılıların sadece Çin düşüncesini anlamalarına yardımcı olmayacak aynı zamanda gündelik hayatın çoğu kez zararsız gördüğümüz savaş hilelerini görmemizi de sağlayacaktır. Dramatikal ölçüde canlı, basitlikleriyle etkileyici ve tatmin edici bu kurallar bugünün dünyasında varolmak - zafer kazanmak - isteyen herkes üzerinde güçlü etkiler bırakacaktır.

Harro von Senger hukuk, felsefe, tarih ve sinoloji (Çin bilimi) diplomalarına sahiptir. 1971 - 1977 arasında Taipei, Tokyo ve Beijing'de çalışmış Çin dili, edebiyatı, hukuku, politikası ve tarihi konusunda uzmanlaşmıştır. Breigau (Almanya)'daki Freiburg Üniversitesi'nde sinoloji profesörüdür. Aynı zamanda Lozan'daki İsviçre Mukayeseli Hukuk Enstitüsü'nde Çin hukuku uzmanı olarak görev yapmaktadır. 10 kadar kitabı Fransızca, İtalyanca, Felemenkçe, Çince ve Rusçaya çevrilmiştir.